M. T.

CICERONIS

EPISTOLÆ AD ATTICVM, AD BRVTVM, ET AD Q. FRATREM.

Editio ad Manutianam & Brutinam conformata.

Adiectæ ſunt Annotationes & Caſtigationes, ex variis doctorum virorum ſcriptis ſelectæ.

Domus Prob. Soc. Jesu

S. X Andreae de Urbe

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FRANCOFVRDI

Apud Andreæ Wecheli heredes, Claudium Marnium & Ioann. Aubrium.

M D X C.

BIBLIOTECA ... ROMA ... S.J

110

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CICERO ATTICO S. 1

PEtitionis noſtræ, quam tibi ſummæ curæ eſſe ſcio, huiuſmodi ratio eſt, quòd adhuc coniectura prouideri poſſis. Prenſat vnus P. Galba. ſine fuco ac fallaciis, more maiorum, negatur. Vt opinio eſt hominũ, non aliena rationi noſtræ fuit illius hæc præpropera prenſatio. Nam illi ita negant vulgò, vt mihi ſe debere dicant. Ita quiddam ſpero nobis profici, cùm hoc percrebreſcit, plurimos noſtros amicos inueniri. Nos autem initium prenſandi facere cogitarâmus eo ipſo tempore, quo tuum puerum cum his literis proficiſci Cincias dicebat, in cãpo comitiis tribunitiis ad XVI. calend. Sext. Competitores, qui certi eſſe videantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. Puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, vt frontem ferias. Sunt qui etiam Cæſonium putent. Aquilium non arbitramur: qui denegat & iurauit morbum, & illud ſuum regnum iudiciale oppoſuit. Catilina, ſi iudicatum erit meridie non licere, certus erit competitor. De Aufidio, & Palicano, non puto te expectare, dum ſcribam, de iis qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Thermus cum Sylano contendere exiſtimatur: qui ſic inopes & ab amicis, & exiſtimatione ſunt, vt mihi videatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere. ſed hoc præter me nemini videtur. Noſtris

[library stamp]

rationibus maximè cōducère videtur, Thermum fieri cum Cæſare. Nemo eſt enim ex iis qui nunc petunt, qui ſi in noſtrum animum reciderit, firmior candidatus fore videatur, propterea quod curator eſt viæ Flaminiæ: quæ cùm erit abſoluta, ſanè facilè eum libenter, nunc cæteri conſuli acciderint. Petitorum hæc eſt adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiam: & fortaſſe, quoniam videtur in ſuffragiis multum poſſe Gallia, cùm Romæ à iudiciis forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, vt Ianuario reuertamur. Cùm perſpexero voluntates nobilium, ſcribam ad te. Cætera ſpero prolixa eſſe, his duntaxat vrbanis competitoribus. Illam manum tu mihi cura, vt præſtes, quoniam propius abes, Pompeii, noſtri amici. Nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non venerit. Atque hæc huiuſmodi ſunt. Sed eſt, quod abs te mihi ignoſci peruelim. Cæcilius auunculus tuus, à P. Vario cùm magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. Vnà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is quem putabam magiſtrum fore, ſi bona venirent, L. Pontius. Verum hoc ridiculum eſt de magiſtro nunc cognoſcere. Rogauit me Cæcilius, vt adeſſem contra Satyrum. Dies ferè nullus eſt, quin hic Satyrus domũ meam ventitet: obſeruat L. Domitium maximè: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno vſui in noſtris petitionibus. Sanè ſum perturbatus, cùm ipſius Satyri familiaritate, tum Domitii: in quo vno maximè ambitio noſtra nititur. Demonſtraui hæc Cæcilio: ſimul & illud oſtendi, ſi ipſe vnus cum illo vno contenderet, me ei ſatisfacturum fuiſſe. Nunc in cauſa vniuerſorum creditorum, hominum præſertim ampliſſimorum, qui ſine eo, quem Cæcilius ſuo nomine perhiberet, facilè communem cauſam ſuſtinerent, æquum eſſe, eum & officio meo conſulere, & tempori. Durius accipere hoc mihi viſus eſt, quàm vellem, & quàm homines belli ſolent: & poſteà prorſus ab inſtituta noſtra paucorum dierum conſuetudine longè refugit. Abs te peto, vt mihi hoc ignoſcas, & me exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimatio-

nem

nem miſerrimo eius tempore venirem, cùm is omnia ſua ſtudia, & officia in me contuliſſet. Quòd ſi voles in me eſſe durior, ambitionem mihi putabis obſtitiſſe. Ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe: ἘΠΕΙ οὐκ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. Vides enim in quo curſu ſumus, & quàm omnes gratias non modò retinendas, verùm etiam acquirendas putemus. Spero tibi me cauſam probaſſe, cupio quidem certè. Hermathena tua valde me delectat, & poſita ita bellè eſt, vt totum gymnaſium ἡλίου ἀνάθημα eſſe videatur. Multum te amamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

L. Ivlio Cæſare, C. Martio Figulo coss. filiolo me auctum ſcito, ſalua Terentia. abs te tamdiu nihil literarum? Ego de meis ad te rationibus ſcripſi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam competitorem noſtrum defendere cogitamus. Iudices habemus quos volumus, ſumma accuſatoris voluntate. Spero ſi abſolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus eſt maturo: nam prorſus ſumma hominum eſt opinio, tuos familiareis nobiles homines, aduerſarios honori noſtro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi vſui fore video. Quare Ianuario ineunte, vt conſtituiſti, cura, vt Romæ ſis.

CICERO ATTICO S. 3

Aviam tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, & ſimul quòd verita ſit, ne Latinæ in officio non manerēt: & in montem Albanum hoſtias non adducerent: eius rei conſolationem ad te L. Saufeium miſſurum eſſe arbitror. Nos hîc te ad menſem Ianuarium expectamus: ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios miſſis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quæ nobis curaſti, ea ſunt ad Caietam expoſita: nos ea non vidimus: neque enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit: miſimus, qui pro vectura ſolueret. Te multùm amamus, quòd ea abs te diligenter, paruóque curata ſunt. Quòd ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia, ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus etſi audiiſſe te arbitror: tamen ex me, cùm veneris, cognoſces. Salluſtium præſentem reſtituere in eius veterem gratiam non potui. Hoc eò

ad te ſcripſi, quòd is qui me accuſare de te ſolebat: in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meum ſtudium nec ſibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni, L. F. Frugi deſpondimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

CREBRAS expectationes nobis tui commoues. Nuper quidem, cùm te iam aduentare arbitraremus, repentè abs te in menſem Quintilẽ reiecti ſumus. Nunc verò ſentio (quod commodo tuo facere poteris) venias ad id tempus, quod ſcribis: obieris Q. fratris comitia: nos longo interuallo viſeris: Acutilianam controuerſiam tranſegeris. Hoc me etiã Peduceus, vt ad te ſcriberem, admonuit: putamus enim vtile eſſe, te aliquando iam rem tranſigere. mea interceſſio & eſt & fuit parata. Nos hîc incredibili, ac ſingulari populi voluntate de C. Macro tranſegimus: cui cùm æqui fuiſſemus, tamen multò maiorem fructum ex populi exiſtimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Quòd ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt: ornamentum Academiæ proprium meæ: quòd & Hermes cõmune omnium, & Minerua, ſingulare eſt eius gymnaſii. Quare velim, vt ſcribis, cæteris quoque rebus quàm plurimis eum locum ornes. Quę mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum vidi: in Formiano ſunt: quò ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerua, & noli deſperare eos meos facere poſſe: quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitiis, atq; omnium vicos, & prata contemno. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu ſim priuatus & forenſi, & domeſtico Lucii fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. Nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit, cùm & meo dolore moueare, & ipſe omni virtute, officióq; ornatiſſimũ, tuiq; & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinem, amicúmq; amiſeris. Quòd ad me ſcribis de ſorore tua, teſtis erit tibi ipſa, quantæ mihi curæ fuerit, vt Q. fratris animus in eam

eſſet

eſſet is, qui eſſe deberet. Quem cùm eſſe offenſiorem arbitrarer, eas literas ad eum miſi, quibus & placarem, vt fratrem, & monerem, vt minorem, & obiurgarem, vt errantem. Itaque ex iis, quæ poſteà ſæpe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, vt & oporteat, & velimus. De literarum miſſione ſine cauſa abs te accuſor: nunquã enim à Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui literas dare poſſem. Porrò autem neque mihi accidit, vt haberem qui in Epeirum proficiſceretur: neque dum te Athenis eſſe audiebamus. De Acutiliano autem negotio, quod mihi mandaras, vt primùm à tuo digreſſu Romam veni, confeceram: ſed accidit, vt & contentione nihil opus eſſet, & ego, qui in te ſatis conſilii ſtatuerim eſſe, mallem Peducæum tibi conſilium per literas, quàm me dare. Etenim cùm multos dies aureis meas Acutilio dediſſem, cuius ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror, nõ mihi graue duxi, ſcribere ad te de illius querimoniis, cùm eas audire (quod erat ſubodioſum) leue putaſſem. Sed ab te ipſo, qui me accuſas, vnas mihi ſcito literas redditas eſſe: cùm & otii ad ſcribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quòd ſcribis, etiam ſi cuius animus in te eſſet offenſior, à me recolligi oportere: quid dicas? neq; id neglexi: ſed eſt miro quodam modo affectus. Ego autem quæ dicenda fuerunt de te, non te præterii. Quid autẽ contendendũ eſſet, ex tua putabam voluntate ſtatuere oportere: quam ſi ad me præſcripſeris, intelliges me neq; diligentiorem eſſe voluiſſe, quàm tu eſſes, neq; negligentiorem fore, quàm tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe iam quòd laboraret, quoniam hæreditas vſucapta eſſet. id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil vſucapi poſſe. Epeiroticam emptionẽ gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges cõuenire noſtro Tuſculano, velim, vt ſcribis, cures, quod ſine moleſtia tua facere poteris: nam nos ex omnibus moleſtiis, & laboribus, vno illo in loco conquieſcimus quo fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, ſororémque tuam, & matrem maximè diligit, ſalutémque tibi plurimam aſcribit, & Tulliola deliciæ noſtræ. Cura, vt valeas, & nos ames, & tibi perſuadeas, te à me fraternè amari.

Cicero Attico s. 6

Non cōmittam poſthac, vt me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis. tu modò videto, in tanto otio vt par mihi ſis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu iam dimenſam & exædificatam animo habebas, M. Fontius emit H-S. CCCIↃↃↃXXX. Id te ſcire volui, ſiquid fortè ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater (vt mihi videtur) quo volumus animo eſt in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & ſecum habebat hominem χρηστομαθῆ D. Turranium. Pater nobis deceſſit ad VIII. calend. Decemb. Hæc habebam ferè, quæ te ſcire vellem. tu velim ſi qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci ſint eius, quē tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tuſculano ita delectamur, vt nobiſmetipſis tum denique, cùm illò venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus ſis, fac nos quàm diligentiſſimè certiores. Apud matrem rectè eſt, eáque nobis curæ eſt. L. Cincio H-S. XXCD. conſtitui me curaturum idib. Feb. Tu velim, ea quæ nobis emiſſe, & curaſſe ſcribis des operam, vt quamprimùm habeamus: & velim cogites (id quod mihi pollicitus es) quemadmodum bibliothecam nobis cōficere poſſis. Omnem ſpem delectationis noſtræ, quam, cùm in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate poſitam habemus. Vale.

Cicero Attico s. 7

Apud te eſt, vt volumus: mater tua, & ſoror à me, Quintóq; fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus: is ſibi negat à ſuo procuratore quicquā ſcriptum eſſe: & miratur iſtā controuerſiam fuiſſe, quòd ille recuſarat ſatiſdari amplius abs te nō peti. Quòd te de Tadiano negotio decidiſſe ſcribis, id ego Tadio & gratum eſſe intellexi, & magnoperè iucūdum. Ille noſter amicus, & mehercule vir optimus, & mihi amiciſſimus, ſanè tibi iratus eſt. Hoc ſi quanti tu æſtimes, ſciam, tum quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim.

L. Cincio H-S. CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCCC. pro ſignis Megaricis, vt tu ad me ſcripſeras, curaui. Hermæ tui Pentelici, cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nūc admodum delectāt. Quare velim & eos, & ſigna, & cætera quæ tibi eius loci, & noſtri ſtudii, & tuæ elegantiæ eſſe videbuntur, quàm plurima, quamprimúmque mittas, & maximè

quæ

quæ tibi gymnaſii xiſtique videbuntur eſſe. Nam in eo genere ſic ſtudio efferimur, vt abs te adiuuandi, ab aliis propè reprehendendi ſimus. Si Lentuli nauis non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola deliciolæ noſtræ tuũ munuſculũ flagitat, & me, vt ſponſorem, appellat. mihi autem abiurare certius eſt, quàm dependere. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

NIMIVM rarò nobis abs te literæ afferuntur, cùm & multò tu faciliùs reperias qui Romam proficiſcãtur, quàm ego qui Athenas: & certius tibi ſit, me eſſe Romæ, quàm mihi te Athenis. Itaq; propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipſa epiſtola eſt, quòd, cùm incertus eſſem vbi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. quicquid eiuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, & arcæ noſtræ confidito. Genus hoc eſt voluptatis meæ. quæ γυμνασιώδη maximè ſunt, ea quæro. Lentulus naueis ſuas pollicetur. Peto abs te, vt hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu Εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

CVM eſſem in Tuſculano (erit hoc tibi pro illo tuo, cùm eſſem in Ceramico) verumtamen cùm ibi eſſem, Romæ puer à ſorore tua miſſus epiſtolam mihi abs te allatam dedit: nũtiauitque, eo ipſo die poſt meridiem miſſuram eum qui ad te proficiſceretur. Eo factum eſt, vt epiſtolæ tuæ reſcriberem aliquid: breuitate temporis tam pauca cogerer ſcribere. Primùm tibi de noſtro amico placando, aut etiam planè reſtituendo polliceor. Quod ego, etſi mea ſponte ante faciebam, eò nunc tamen & agam ſtudioſius, & contendam ab illo vehementiùs, quòd tantam ex epiſtola voluntatem eius rei tuã perſpicere videor. Hoc te intelligere volo, pergrauiter illum eſſe offenſum: ſed quia nullam video grauem ſubeſſe cauſſam, magnoperè confido illum fore in officio, & in noſtra poteſtate. Signa noſtra, & Hermeraclas, vt ſcribis, cùm commodiſſimè poteris, velim imponas, & ſi quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies: & maximè quę tibi palæſtræ, gymnaſiique videbuntur eſſe. Etenim ibi ſe-

dens hæc ad te ſcribebã, vt me locus ipſe admoneret. prætereà typos tibi mando, quos in tectorio atrioli poſſim includere, & putealia ſigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nã ego omneis meas vindemiolas eò reſeruo: vt illud ſubſidiũ ſenectuti parem. De fratre confido ita eſſe, vt ſemper volui, & elaboraui. multa ſigna ſunt eius rei: non minimum, quòd ſoror prægnans eſt. De comitiis meis, & tibi me permiſiſſe memini, & ego iampridem hoc communibus amicis, qui te expectãt, prædico: & te non modò non acceſſam, ſed prohibebo, quòd intelligam multò magis intereſſe tua, te agere quod agendum eſt hoc tempore, quàm mea, te adeſſe comitiis. Proinde eo animo te velim eſſe, quaſi mei negotii cauſſa in iſta loca miſſus eſſes: me autem eum & offendes erga te, & audies, quaſi mihi ſiqua parta erunt, non modò te præſente, ſed per te parta ſint. Tulliola tibi diem dat ſponſorem non appellat. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

ET mea ſponte faciebam anteà, & pòſt duabus epiſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis, magnoperè ſum commotus. eò accedebat hortator aſſiduus Salluſtius, vt agerem quàm diligẽtiſſimè cum Lucceio de veſtra vetere gratia reconcilianda. Sed cùm omnia feciſſem, non modò eam voluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare nõ potui, verùm ne cauſſam quidem elicere immutatę voluntatis. Tametſi iactat ille quidem illud ſuum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cùm aderas, offendere eius animum intelligebam: tamen habet quiddam profectò, quod magis in animo eius inſederit, quod neq; epiſtolæ tuæ, neq; noſtra allegatio tam poteſt facilè delere, quàm tu præſens nõ modò oratione, ſed tuo vultu illo familiari tolles, ſi modò tãti putabis: id quod, ſi me audies, &, ſi humanitati tuæ conſtate voles, certè putabis. Ac ne illud mirère, cur cũ ego anteà ſignificarẽ tibi per literas, me ſperare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem videar diffidere: incredibile eſt, quantò mihi videatur illius volũtas obſtinatior, & in hac iracũdia obfirmatior. Sed hæc aut ſanabũtur cùm veneris, aut ei moleſta erunt, in vtro culpa erit. Quòd in epiſtola tua ſcriptũ erat, me iam arbitrari deſignatũ eſſe, ſcito nihil tã exercitũ eſſe nunc Romæ, quàm candi-

candidatos omnib. iniquitatibus: nec, quãdo futura ſint comitia, ſciri. Verùm hęc audies de Philadelpho. Tu velim, quę Academiæ noſtræ paraſti, quamprimùm mittas. mirũ, q̃ illius loci nõ modò vſus, ſed etiam cogitatio delectet. Libros verò tuos caue cuiquã tradas: nobis eos, quemadmodũ ſcribis, conſerua. ſummũ me eorum ſtudium tenet, ſicut odium iam ceterarum rerum: quas tu, incredibile eſt, quàm breui tempore, quantò deteriores offenſurus ſis, quàm reliquiſti.

CICERO ATTICO S. II

TEVCRIS illa, lentum ſanè negotium: neque Cornelius ad Terentiam poſteà rediit. opinor ad Cõſidiũ, Axium, Silicium confugiendũ eſt, nã à Cæcilio propinqui minori centeſimis numũ mouere non poſſunt. Sed vt ad prima illa redeam, nihil ego illa impudẽtius, aſtutius, lentius vidi. Libertum mitto. Tito mandaui. σκήψις atq; ἀναβολαί. ſed neſcio an ταυτόματον ἡμῶν. nam mihi Põpeiani prodromi nuntiant, apertè Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodémq; tempore aget prætor ad populum. Res eiuſmodi eſt, vt ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationẽ honeſtè poſſim hominem defendere, nec mihi libeat, quod vel maximum eſt. Etenim accidit hoc, quod totũ cuiuſmodi ſit mando tibi, vt perſpicias. Libertum ego habeo ſanè nequam hominem. Hilarum dico, ratiocinationem, & clientem tuum. De eo mihi Valerius interpres nunciat, Chiliúsque ſe audiſſe ſcribit hæc, eſſe hominem cum Antonio: Antonium porrò in cogendis pecuniis dictitare partem mihi quæri, & à me cuſtodem communis quæſtus libertum eſſe miſſum. Non ſum mediocriter commotus, neq; tamen credidi: ſed certè aliquid ſermonis fuit. totũ inueſtiga, cognoſce, perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amoue. Huius ſermonis Valerius authorem Cn. Plancium nominabat: mando tibi planè, totum vt videas cuiuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe: diuortium Muciæ vehementer probatur. P. Clodium Appii filiũ te credo audiiſſe cum veſte muliebri deprehenſum domi C. Cæſaris, cùm pro populo fieret, eúmque per manus ſeruulæ ſeruatũ, & eductũ: rem eſſe inſigni infamia: quod te moleſtè ferre certò ſcio. Quod præterea ad te ſcribam, non habeo, & mehercule eram conturbatior: nam puer feſtiuus anagno-

ſtes noſter Soſitheus deceſſerat,méq; plus,quam ſerui mors debere videbatur,commouerat. Tu velim ſæpe ad nos ſcribas:ſi rem nullam habebis,quod in buccam venerit, ſcribito. |Vale calend.Ianuar.M.Meſſala,& M.Piſone coss.

CICERO ATTICO S. 12

ACCEPI tuas treis iam epiſtolas: vnam à M.Cornelio, quam à Tribus ei Tabernis(vt opinor) dediſti:alterã, quam mihi Canuſinus tuus hoſpes reddidit:tertiam,quam(vt ſcribis)anchoris ſolutis,de phaſelo dediſti:quæ fuerunt omnes rhetorũ.purè loquuntur,cùm humanitatis ſparſæ ſale, tum inſignes amoris notis. Quibus epiſtolis ſum equidem abs te laceſſitus ad ſcribendum: ſed iccircò ſum tardior quòd non inuenio fidelem tabellarium.quotus enim quiſque eſt, qui epiſtolam paulò grauiorem ferre poſſit, niſi eam per lectionem releuarit? Accedit eò,quòd mihi non eſt notum,vt quiſque in Epeirum proficiſcatur. Ego enim te arbitror cæſis apud Amaltheam tuam victimis,ſtatim eſſe ad Sicyonem oppugnandam profectum: neque id ipſum tamen certum habeo,quãdo ad Antonium proficiſcare,aut quid in Epeiro temporis ponas.ita neque Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis paulò liberiores literas committere audeo. Sunt autem poſt diſceſſum à me tuum, res dignæ literis noſtris, ſed non committendæ eiuſmodi periculo, vt aut interire, aut aperiri,aut intercipi poſſint. Primùm igitur, ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, præpoſitúmque eſſe nobis pacificatorem Allobrogum,idque admurmurante ſenatu,neque me inuito eſſe factum: ſum enim & ab obſeruando homine peruerſo liber, & ad dignitatem in republ.retinendum contra illius voluntatem ſolutus, & ille ſecundus in dicendo locus habet autoritatem penè principis, & voluntatem non nimis deuinctam beneficio conſulis. tertius eſt Catulus: quartus(ſi etiam hoc quæris) Hortenſius. Conſul autem ipſe paruo animo,& prauo.tantum cauillator genere illo moroſo: quod etiam ſine dicacitate ridetur,facie magis,quàm facetiis ridiculus: nihil agens cum republ. ſeiunctus ab optimatibus:à quo nil ſperes boni reipubl. quia non vult,nil metuas mali,quia non audet.Eius autem collega & in me perhonorificus, & partium ſtudioſus, ac defenſor bonarum:quin imò leuiter inter ſe diſſident. Sed vereor,

ne

ne hoc quod infectum eſt ſerpat longiùs. Credo enim te audiſſe, cùm apud Cęſarem pro populo fieret, veniſſe eò muliebri veſtitu virum, idque ſacrificium cùm virgines inſtaurasſent, mentionem à Q. Cornificio in ſenatu factam: (is fuit princeps, ne tu fortè aliquem noſtrûm putes) poſteà rem ex S.C. ad virgines, & pontifices relatam, idque ab iis nefas eſſe decretum: deinde ex S.C. cõſules rogationem promulgaſſe, vxori Cæſarem nuntium remiſiſſe. In hac cauſſa Piſo amicitia P. Clodii ductus operã dat, vt ea rogatio, quam ipſe fert, & fert ex S.C. & de religione, antiquetur. Meſſala vehementer adhuc agit & ſeuerè: boni viri, precibus Clodii, remouentur à cauſſa: operæ comparantur: noſmetipſi, qui Lycurgei à principio fuiſſemus, quotidie demitigamur: inſtat & vrget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc neglecta à bonis, deſenſa ab improbis, magnorum reipub. malorum cauſſa ſit. Tuus autem ille amicus (ſcin' quem dicam? de quo tu ad me ſcripſiſti, poſteà quàm non auderet reprehendere, laudare cœpiſſe) nos (vt oſtendit) admodum diligit, amplectitur, amat, apertè laudat, occultè (ſed ita, vt perſpicuum ſit) inuidet. nihil come, nihil ſimplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te ſcribã aliàs ſubtilius. nam neq; adhuc mihi ſatis nota ſunt, & huic tèrræ filio neſcio cui committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores nondum ſortiti ſunt. res eodem eſt loco, quo reliquiſti. Τοποθεσίαν, quam poſtulas, Miſeni & Puteolorum, includam orationi meæ: ad III. nou. Decemb. mendosè fuiſſe animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus (mihi crede) valde mihi placebant, ſed non audebam anteà dicere: nunc verò, quòd à te probata ſunt, multò mihi Ἀττικώτερα videntur. In illam orationem Metellinã addidi quædam: liber tibi mittetur, quoniam te amor noſtri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam ſcribã? quid etiã Meſſala cos. Antronianã dómũ emit H-S. CCCCXXXVII. Quid id ad me, inquies? tantum, quòd ea emptione & nos bene emiſſe iudicati ſumus, & homines intelligere cœperunt licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa, lentum negotium: ſed tamen eſt in ſpe. Tu iſta cõfice: à nobis liberiorem epiſtolã expecta. Vale. VI. cal. Febr. M. Meſſala, & M. Piſone Coſſ.

CICERO ATTICO S. 13

VEREOR ne putidum ſit, ſcribere ad te, quàm ſim occupatus.ſed tamen ita diſtinebar, vt vix huic tantulæ epiſtolæ tempus habuerim, atq; id ereptum è ſummis occupationibus.Prima concio Pompeii qualis fuiſſet,ſcripſi ad te anteà: non iucunda miſeris,inanis improbis, beatis non grata,bonis non grauis. Itaq; frigebat. tum Piſonis COS.impulſu leuiſſimus trib.plebis L. Fufius in concionem produxit Pompeium. Res agebatur in circo Flaminio:& erat in eo ipſo loco,ipſo die nundinarum πανήγυρις.Quæſiuit ex eo,placerétne ei iudices à prætore legi,quo conſilio idem prætor vteretur(id autem erat de Clodiana religione ab ſenatu conſtitutum)tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus eſt,ſenatúsq; authoritatem ſibi omnibus in rebus maximam videri,ſempérq; viſam eſſe reſpondit,& id multis verbis. Poſteà Meſſala COS.in ſenatu de Pompeio quæſiuit,quid de religione, & de promulgata rogatione ſentiret.Locutus ita eſt in ſenatu, vt omnia illius ordinis conſulta γενικῶς laudaret: mihíque, vt aſſedit,dixit ſe putare ſatis ab ſe etiam de noſtris rebus reſponſum.Craſſus poſteaquam vidit illum excepiſſe laudem, ex eo quòd hi ſuſpicarentur homines,ei conſulatum meum placere,ſurrexit, ornatiſſiméque de meo conſulatu locutus eſt:vt ita diceret, ſe quòd eſſet ſenator, quòd ciuis, quòd liber,quòd viueret,mihi acceptum referre: quoties coniugē, quoties domum, quoties patriam videret, toties ſe beneficium meum videre. Quid multa? totum hunc locum quem in Ariſtocratia ego variè meis orationibus,quarum tu Ariſtarchus es,ſoleo pingere,de flamma, de ferro,(noſti illas ληκύθους)valde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio ſedebam:intellexi hominem moueri,vtrùm Craſſum inire eam gratiam,quam ipſe prętermiſiſſet,an eſſe tantas res noſtras, quæ tam libenti ſenatu laudarentur: ab eo præſertim, qui mihi laudem illam eò minùs deberet, quòd meis omnibus literis in Pompeiana laude perſtrictus eſſet.Hic dies me valde Craſſo adiunxit: & tamen ab illo apertè, tectè quicquid eſt datum,libēter accepi.Ego autem ipſe, Dii boni,quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio:ſi vnquam mihi ἐπιχειρήματα ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores(etenim hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de

equeſtri

equeſtri concordia, de conſenſione Italiæ, de immortuis reliquiis coniurationis, de vilitate, de otio. Noſti iam in hac materia ſonitus noſtros) tanti fuerũt, vt ego eò breuior ſim, quòd eos vſque iſtinc exauditos putem. Romanæ autem res ſic ſe habent: Senatus ἄρειος πάγος. nil conſtantius, nihil ſeuerius, nil fortius. Nam cum dies veniſſet rogationi ex S.C. ferendæ, cõcurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis: & populum, vt antiquaret, rogabant. Piſo autem conſul lator rogationis, idem erat diſſuaſor: operæ Clodianæ ponteis occuparant: tabellæ miniſtrabantur: ita vt nulla daretur, VTI ROGAS. Hic tibi roſtra Cato aduolat, conuitium Piſoni COS. mirificum facit: ſi id eſt conuitium, vox plena grauitatis, plena authoritatis, plena deniq; ſalutis. Accedit eodẽ etiam noſter Hortenſius, multi prætereà boni: inſignis verò opera Fauonii fuit. Hoc concurſu optimatum comitia dimittũtur, ſenatus vocatur. Cùm decerneretur frequenti ſenatu, contrà pugnante Piſone, ad pedes omniũ ſigillatim accidente Clodio, vt conſules populũ cohortarentur ad rogationem accipiendã: homines ad xv. Curioni nullum S.C. facienti aſſenſerunt: facilè ex altera parte CCCC. affuerunt. acta res eſt. Fufius tertiùm conceſſit. Clodius conciones miſeras habebat: in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſalam COS. contumelioſè lædebat: me tantùm comperiſſe omnia criminabatur. Senatus & de prouinciis prætorum, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat: vt antequã rogatio lata eſſet, nequid ageretur. Habes res Romanas. ſed tamẽ etiã illud, quod ego non ſperaram, audi. Meſſala COS. eſt egregius, fortis, conſtãs, diligẽs, noſtri laudator, amator, imitator: ille alter vno vitio minùs vitioſus, quòd iners, quòd ſomni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος: ſed voluntate ita καχέκτης, vt Pompeium poſt illam concionem, qua ab eo ſenatus laudatus eſt, odiſſe cœperit. Itaque mirum in modum omneis à ſe bonos alienauit: neque id magis amicitia Clodii adductus fecit, quàm ſtudio perditarum rerum, atque partium, ſed habet ſui ſimilem in magiſtratibus præter Fufium neminem. Bonis vtimur tribunis pl. Cornuto verò Pſeudocatone. Quid quæris? nunc ad priuata redeam. Τεῦκρος promiſſa patrauit, tu mandata effice, quæ recepiſti. Quintus frater, qui Argi-

letani ædificii reliquum dodrantem emit H-S. DCCXXV. Tuſculanum vẽditat, vt ſi poſſit, emat Pacilianam domum. Cum Luceio in gratiam redi. videro hominem: valde petitur: renauabo operam. Tu quid agas, vbi ſis, cuiuſmodi iſtæ res ſint, fac me quam diligentiſſimè certiorem. Idib. Febr. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

ASIAM Quinto ſuauiſſimo fratri obtigiſſe audiſti. non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor, quàm vllius noſtrûm literæ nuntiarint. Nunc quoniam & laudis auidiſſimi ſemper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & ſumus, & habemur, & multorum odia atque inimicitias reipubl. cauſſa ſuſcepimus: παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: curaque, & effice, vt ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quinto dabo. Tu me velim certiorem facias, quid de meis mãdatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio: nam vt Brundiſio profectus es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ literæ. Valde aueo ſcire quid agas. Idib. Mart. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit: & ſimul vis ſcire, quomodo ego minus, quàm ſoleam, præliatus ſim: reſpondebo tibi ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. Ego enim, quamdiu ſenatus authoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter & vehementer præliatus ſum, vt clamor concurſuſque maxima cum mea laude fierent. Quod ſi tibi vnquam ſum viſus in repub. fortis, certè me in illa cauſa admiratus eſſes. Cùm enim ille ad conciones confugiſſet, in hiſque meo nomine ad inuidiam vteretur: Dii immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi! quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum feci! quomodo ſum inſectatus leuitatem ſenum, libidinem iuuentutis! Sæpe, ita me Dii iuuent, te non ſolùm autorem conſiliorum meorum, verùm etiam ſpectatorẽ pugnarum mirificarum deſideraui. Poſteà verò quàm Hortenſius excogitauit vt legem de religione Fuſius trib. pleb. ferret, in qua nihil aliud à conſulari rogatione differebat, niſi iudicũ genus (in eo autem erãt omnia) pugnauitque vt ita fieret, quòd & ſibi, & aliis perſuaſerat, nullis

nullis illum iudicibus effugere poſſe: contraxi vela, perſpiciens inopiam iudicum, neque dixi quicquam pro teſtimonio, niſi quod erat ita notum atque teſtatum, vt non poſſem præterire. Itaque ſi cauſam quæris abſolutionis, vt iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egeſtas iudicũ fuit, & turpitudo: id autem vt accideret, commiſſum eſt Hortenſii conſilio: qui dũ veritus eſt, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex S.C. ferebatur, non vidit illud, ſatius eſſe, illum in infamiæ relinqui ſordibus, quàm infirmo iudicio committi: ſed ductus odio, properauit rem deducere in iudicium, cùm illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, ſi quæris quale fuerit, incredibili exitu: ſic, vti nunc ex euentu ab aliis, à me tamẽ ex ipſo initio conſilium Hortenſii reprehendatur. Nam vt reiectio facta eſt, clamoribus maximis, cùm accuſator tanquã cenſor bonus, homines nequiſſimos reiiceret, reus tanquam clemens laniſta, frugaliſſimum quemq; ſecerneret, vt primùm iudices conſederunt, valde diffidere boni cœperunt: non enim vnquam turpior in ludo talario conſeſſus fuit, maculoſi ſenatores, nudi equites, tribuni non tam ærarii, vt appellantur, quàm ærati: pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœſti inter ſui diſſimileis, & mœrentes ſedebant, & contagione turpitudinis vehementer permouebantur. Hîc, vt quæque res ad conſilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat ſeueritas, nulla varietate ſententiarum: nihil impetrabat reus, plus accuſatori dabatur, quàm poſtulabat: triũphabat (quid quæris?) Hortenſius, ſe vidiſſe tantum. Nemo erat qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur: me verò teſte producto, credo te ex acclamatione Clodii aduocatorum audiiſſe quæ conſurrectio iudicum facta ſit, vt me circunſteterint, vt apertè iugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. Quæ mihi res multò honorificentior viſa eſt, quàm aut illa, cùm iurare tui ciues Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt, aut cùm tabulas Metelli Numidici, cùm hæ (vt mos eſt) circunferrentur, noſtri iudices aſpicere noluerunt: multo hæc, inquam, noſtra res maior. Itaque iudicum vocibus (cùm ego ſic ab his, vt ſalus patriæ, defenderer) fractus reus, & vna patroni omnes conciderunt. Ad me autem eadem frequentia poſtri-

die conuenit, qua cũ abiens conſulatu ſum domũ reductus. Clamare præclari Areopagitæ ſe non eſſe venturos, niſi præſidio conſtituto. refertur ad conſilium: vna ſola ſentẽtia præſidium non deſiderauit: defertur res ad ſenatum: grauiſſimè, ornatiſſiméq; decernitur: laudantur iudices: datur negotiũ magiſtratibus: reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Noſti Caluũ, ex Nannelanis illum, illũ laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram: biduo per vnũ ſeruũ, & eum ex ludo gladiatorio confecit totum negotium: acceſſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. Iam verò (ô Dii boni rẽ perditam!) etiam noctes certarũ mulierum, atq; adoleſcentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita ſummo diſceſſu bonorũ, pleno foro ſeruorũ, xx. iudices ita fortes tamen fuerunt, vt ſummo propoſito periculo vel perire maluerint, quã perdere omnia. xxxi. fuerunt, quos fames magis, quam fama cõmouerit: quorũ Catulus cũ vidiſſet quendã, Quid vos (inquit) præſidium à nobis poſtulabatis? an, ne nũmi vobis eriperentur, timebatis? Habes, vt breuiſſimè potui, genus iudicii, & cauſam abſolutionis. Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus reip. & qui meus. reip. ſtatum illũ, quẽ tu meo conſilio, ego diuino confirmatũ putabã, qui bonorum omnium coniunctione, & authoritate conſulatus mei fixus, & fundatus videbatur, niſi quis nos Deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus vno hoc iudicio: ſi iudicium eſt, triginta homines populi R. leuiſſimos ac nequiſſimos, numulis acceptis, ius & fas omne delere: & quod omnes non modò homines, verùm etiam pecudes factum eſſe ſciant, id Caluum & Plautum, & Spongiã, & cæteras huiuſmodi quiſquilias, ſtatuere nunquàm eſſe factum. Sed tamen, vt te de rep. conſoler, non ita, vt ſperarunt mali, tanto impoſito reipu. vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. Nam planè ita putauerunt, cùm religio, cùm pudicitia, cùm iudiciorum fides, cùm ſenatus authoritas cõcidiſſet, fore vt aperte victrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeueritas conſulatus mei. Idem ego ille (nõ. n. mihi videor inſolẽter gloriari, cùm de me apud te loquor: in ea præſertim epiſtola, quã nolo aliis legi) idẽ, inquã, ego recreaui

creaui afflictos animos bonorum, vnumquenq; confirmãs, & excitans: inſectandis verò, exagitãdisq; nũmariis iudicibus, omnẽ omnib. ſtudioſis, ac fautorib. illius victoriæ παῤῥησίαν eripui. Piſonem cos. nulla in re conſiſtere vnquã ſum paſſus: deſponsã homini iã Syriã ademi: ſenatum ad priſtinã ſua ſeueritatẽ reuocaui, atq; abiectum excitaui: Clodiũ præſentẽ fregi in ſenatu cùm oratione perpetua, pleniſſima grauitatis, tũ altercatione eiuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes: nam cætera non poſſunt habere eandem neq; vim, neq; venuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quẽ ἀγῶνα vos appellatis. Nam vt idib. Maii in ſenatũ conuenimus, rogatus ego ſententiam, multa dixi de ſumma repub. atq; ille locus inductus eſt à me diuinitus. Ne vna plaga accepta patres cõſcripti cõciderent, ne deficerent: vulnus eſſe eiuſmodi, quod mihi neq; diſſimulandum, neque pertimeſcendum videretur, ne aut ignorãdo ſtultiſſimi iudicaremur: bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam, hunc tertium iam eſſe à iudicibus in remp. immiſſum. Erras Clodi: non te iudices vrbi, ſed carceri reſeruarunt: neque retinere in ciuitate, ſed exilio priuare voluerunt. Quamobrem patres conſcripti erigite animos, retinete veſtrã dignitatẽ: manet illa in rep. bonorum cõſenſio: dolor acceſſit bonis viris, virtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum noui, ſed quod erat inuentum eſt, in vnius hominis perditi iudicio: plures ſimiles reperti ſunt. Sed quid ago? penè orationẽ in epiſtolã incluſi. Redeo ad altercationem: ſurgit pulchellus puer: obiicit mihi, me ad Baias fuiſſe. Falſum: ſed tamen quid huic ſimile eſt, inquam? quaſi in operto dicas fuiſſe. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? Narra, inquam, patrono tuo qui Arpinateis aquas concupiuit: noſti. n. marinas. Quouſq;, inquit, hũc regem feremus? Regem appellas, inquam, cùm rex tui mẽtionem nullam fecerit? ille autem regis hæreditatem ſpe deuorarat. Domum, inquit, emiſti. Putas, inquam, dicere, iudices emiſti? Iuranti, inquit, tibi nõ crediderũt. Mihi verò, inquã, xx. iudices crediderunt. xxxi. quoniam nummos antẽ acceperũt, tibi nil crediderũt. Magnis clamoribus afflictus cõticuit, & concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic: apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti: apud ſordem vrbis, & fęcem multò meliùs, quã reliquiſti: nã & illud nobis non obeſt, vi-

deri noſtrum teſtimonium non valuiſſe: miſſus eſt ſanguis inuidiæ ſine dolore:atq; etiã hoc magis, quòd oẽs illi fautores illius flagitii, rem manifeſtam illam redemptam eſſe à iudicibus confitentur. Accedit illud, quòd illa concionalis hirudo ærarii miſera,&ieiuna plebecula,me ab hoc Magno vnicè diligi putat. & hercule multa,& iucunda conſuetudine coniuncti inter nos ſumus, vſque eò, vt noſtri iſti comeſſatores coniurationis barbatuli iuuenes illum in ſermonib. Cneum Ciceronem appellent.Itaq; & ludis,& gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine vlla paſtoritia fiſtula auferebamus.Nunc eſt expectatio comitiorum,in quæ, omnibus inuitis,trudit noſter Magnus Auli filiũ:atq; in eo neq; authoritate,neq; gratia pugnat,ſed quib. Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat,in quæ modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere. Conſul autẽ ille deterioris hiſtrionis ſimilis ſuſcepiſſe negotiũ dicitur, & domi diuiſores habere: quod ego nõ credo.Sed S.C.duo iã facta ſunt odioſa,quod in conſulẽ facta putãtur,Catone,& Domitio poſtulãte: vnum, vt apud magiſtratus inquiri liceret:alterum, cuius domi diuiſores haberẽt,aduerſus rẽp.facere videri.Lucro autẽ tr.pl. qui magiſtratũ ſimul cũ lege Aelia iniit, ſolutus eſt & Aelia, & Fufia, vt legem de ambitu ferret,quam ille bono auſpicio claudus homo promulgauit.Ita comitia in ante vi.cal. Sex. dilata ſunt. Noui eſt in lege hoc, vt qui nũmos in tribu pronuntiauerit,ſi nõ dederit,impunè ſit:ſin dederit, vt quoad viuat,ſingulis tribubus H-S. ∞ ∞ ∞ debeat. Dixi,hanc legẽ P.Clodiũ iã antea ſeruaſſe.pronuntiare.n.ſolitum eſſe,&non dare.Sed heus tu,vidéſne conſulatũ illum noſtrum quẽ Curio anteà ἀποθέωσιν vocabat,ſi hic factus erit, fabam minum futurum? Quare,vt opinor,φιλοσοφητέον, id quod tu facis: & iſtos conſulatus non ἐλαφητέον? Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire; equidem mallẽ, vt ires: ac vereor, nequid in iſta re minus commodè fiat: ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuũ; præſertim cùm egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrãmatis tuis,quæ in Amaltheo poſuiſti,cõtenti erimus, præſertim cùm & Chilius nos reliquerit,& Archias nil de me ſcripſerit.ac vereor,ne Lucullus, quoniam Græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianã fabulam ſpectet.Antonio,tuo nomine gratias egi, eámque epiſtolam

epiſtolã Manlio dedi. ad te ideo antea rarius ſcripſi, quòd nõ habebam idoneum, cui darẽ, nec ſatis ſciebã quid darem. te valde vindicaui. Cincius ſi quid ad me tui negotii detulerit, ſuſcipiam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus, in quo ego ei non deſum. tu, ſi vno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta, aſt plures etiã ipſe mittito. Velim ad me ſcribas, cuiuſmodi ſit ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ: & quę poemata, quasque hiſtorias de ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati: ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

MAGNA mihi varietas voluntatis, & diſſimilitudo opinionis, & iudicii Quinti fratris mei demonſtrata eſt ex literis tuis, in quibus ad me epiſtolarum illius exẽpla miſiſti. qua ex re & moleſtia ſum tanta affectus, quantã mihi meus amor ſummus erga vtrunq; veſtrũ afferre debuit: & admiratione, quidnã accidiſſet, quod afferret Quinto fratri meo, aut offenſionẽ tã grauẽ, aut commutationẽ tantã voluntatis. Atque illud à me iam antè intelligebatur, quod te quoq; ipſũ diſcedentem à nobis ſuſpicari videbã, ſubeſſe neſcio quid opinionis incõmodæ, ſauciúmq; eſſe eius animũ, & inſediſſe quaſdã odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cùm cuperẽ, & anteà ſæpe, & vehementius etiã poſt ſortitionẽ prouincię, nec tantũ intelligebã ei eſſe offenſionis, quantum literæ tuæ declarãt, nec tantum proficiebã, quantum volebã. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quòd non dubitabã, quin te ille aut Dyrrachii, aut in iſtis locis vſpiam viſurus eſſet. Quod cùm accidiſſet, confidebã, ac mihi perſuaſerã fore, vt omnia placarentur inter vos, non modò ſermone ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo, congreſſúq; veſtro. nam quanta ſit in Quinto fratre meo comitas, quãta iucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. Sed accidit perincommodè, quod eum nuſquã vidiſti. valuit enim plus quòd erat illi nonnullorum artificiis inculcatum, quàm aut officium, aut neceſſitudo, aut amor veſter ille priſtinus, qui plurimũ valere debuit. Atq; huius incõmodi culpa vbi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quã ſcribere. vereor enim ne, dũ defendã meos, non parcã tuis. nã ſic intelligo, vt nil à dome-

[library stamp]

ſticis vulneris factũ ſit,illud quidem,quod erat,eos certè ſanare potuiſſe,ſed huiuſce rei vitium totius, quod aliquanto etiã latius patet,quàm videtur,præſenti tibi commodius exponã. De his literis,quas ad te Theſſalonicã miſit, & de ſermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas,ecquid tantũ cauſæ ſit ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ. nã ſi ita ſtatueris,& irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominũ,& eoſdẽ placabiles,& eſſe hanc agilitatẽ,vt ita dicã,molliciémq; naturæ plerunq; bonitati, & , id quod caput eſt,nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue vitia,ſiue iniurias eſſe tolerandas: facilè hæc, quemadmodum ſpero,mitigabũtur,quod ego,vt facias,te rogo. nam ad me, qui te vnicè diligo,maximè pertinet,neminẽ eſſe meorũ,qui aut te nõ amet,aut abs te non ametur.Illa pars epiſtolæ tuæ minimè fuit neceſſaria,in qua exponis,quas facultates aut prouincialiũ,aut vrbanorũ cõmodorum & aliis temporibus, & me ipſo conſule prætermiſeris.mihi enim perſpecta eſt & integritas,& magnitudo animi tui:neq; ego inter me,atque te quicquã intereſſe vnquam duxi, præter voluntatem inſtitutæ vitæ:quòd me ambitio quædam ad honorum ſtudium, te autem alia minimè reprehendenda ratio ad honeſtũ otium duxit:vera quidẽ laude probitatis,diligentiæ, religionis,neque me tibi, neq; quenquã antepono: amoris verò erga me, cùm à fraterno amore, domeſticóq; diſceſſi, tibi primas defero.vidi enim,vidi,penitúſq; perſpexi,in meis variis tẽporibus & ſolicitudines, & lætitias tuas. fuit enim mihi ſæpe & laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. Quin mihi nunc,te abſente,nõ ſolùm conſiliũ, quo tu excellis,ſed etiã ſermonis cõmunicatio, quę mihi ſuauiſſima tecum ſolet eſſe,maximè deeſt. quid dicã in publica re? quo in genere mihi negligenti eſſe nõ licet. an in forenſi labore? quem antea propter ambitionẽ ſuſtinebã,nunc vt dignitatẽ tueri gratia poſſim? an in ipſis domeſticis negotiis? in quib. ego cũ anteà,tum verò poſt diſceſſum fratris te, ſermonésq; noſtros deſidero? poſtremò non labor meus,nõ requies:non negotiũ,non otiũ:nõ forenſes res,nõ domeſticę,nõ publicę, nõ priuatæ carere diutius tuo ſuauiſſimo, atq; amantiſſimo conſilio,ac ſermone poſſunt. Atq; harũ rerum cõmemora-

tionem

tionem verecũdia ſæpe impediuit vtriuſq; noſtrum. nũc autẽ ea fuit neceſſaria, propter eã partem epiſtolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos, mihi purgatos, ac probatos eſſe voluiſti. Atque in iſta incommodatione alienati illius animi, & offenſi, illud ineſt tamen commodi, quòd & mihi, & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando teſtificata tua voluntas omittendæ prouinciæ: vt quòd vnà non eſtis, non diſſenſione, ac diſſidio veſtro, ſed voluntate ac iudicio tuo factum eſſe videatur. quare & illa quæ violata expiabuntur: & hæc noſtra, quę ſunt ſanctiſſimè cõſeruata, ſuã religionẽ obtinebũt. Nos hîc in rep. infirma, miſera, cõmutabiliq; verſamur, credo .n. te audiſſe, noſtros equites penè à ſenatu eſſe diſiunctos, qui primũ illud valde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuiſſe, vt de iis qui ob iudicandũ pecuniã accepiſſent, quæreretur: qua in re decernenda cũ ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſemq; id equeſtrẽ ordinẽ ferre moleſtè, neq; apertè dicere, obiurgaui ſenatũ, vt mihi viſus ſum, ſumma cũ autoritate: & in cauſa nõ verecunda, admodũ grauis, & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitũ vix ferẽdæ, quas ego non ſolũ tuli, ſed etiã ornaui. Aſiani, qui de cenſoribus cõduxerunt, queſti ſunt in ſenatu, ſe cupiditate prolapſos, nimiũ magno conduxiſſe: vt induceretur locatio, poſtulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atq; adeo ſecundus. nam, vt illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. inuidioſa res, turpis poſtulatio, & cõfeſſio temeritatis. ſummũ erat periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, planè alienarentur à ſenatu. huic quoq; rei ſubuentũ eſt maximè à nobis, perfectũq; vt frequentiſſimo ſenatu, & libentiſſimo vterentur. multáq; à me de ordinũ dignitate, & cõcordia dicta ſũt cal. Dec. & poſtridie: neq; adhuc res cõfecta eſt, ſed voluntas ſenatus perſpecta. vnus enim cõtradixerat Metellus cos. deſi. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non eſt, heros ille noſter Cato. ſic ego conſeruans rationem, inſtitutionemq; noſtrã, tueor, vt poſſum, illam à me conglutinatam concordiam. ſed tamẽ quoniam iſta ſunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, vt ſpero, via: quam tibi literis ſatis explicare non poſſum, ſignificatione parua oſtendam, tamẽ vtor Pompeio familiariſſimè. video quid dicas. cauebo quæ ſunt cauẽda, ac ſcribam aliàs ad te de meis conſiliis capeſſen-

dæ reip.plura. Luceium ſcito conſulatum habere in animo ſtatim petere. duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat,& Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe coniungi. Rides? non ſunt hæc ridicula, mihi crede.quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt.ſed in aliud tempus.te ſi expectari velis, cures vt ſciam. Iam illud moleſtè rogo,quod maximè cupio,vt quamprimùm venias. non. Dec. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe,quàm hominē eum, quicum omnia,quæ me cura aliqua afficiunt, vnà cōmunicem,qui me amet,qui ſapiat, quicum colloquar, nihil fingā, nihil diſſimulē,nihil obtegā.abeſt enim frater ἀφιλέστατος,& amantiſſimus mei, non homo,ſed litus atq; aer,& ſolitudo mera. Tu autē qui ſæpiſſimè curā,& angorē animi mei ſermone,& conſilio leuaſti tuo:qui mihi & in publica re ſocius, & in priuatis omnib.cōſcius,& omnium meorum ſermonū & cōſiliorum particeps eſſe ſoles:vbinā es?ita ſum deſtitutus vt tantum requietis habeā, quātum cum vxore, & filiola,& mellito Cicerone conſumitur. nam illæ ambitioſæ noſtræ, fucoſæq; amicitiæ ſunt in quodā ſplendore forenſi:fructum domeſticum nō habent. itaq; cùm bene cōpleta domus eſt, tēpore matutino,cùm ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcēdimus,reperire ex magna turba neminē poſſumꝰ,quocum aut iocari liberè , aut ſuſpirare familiariter poſſimus. Quare te expectamus, te deſideramus, te iā etiā accerſimus. multa ſunt enim,quæ me ſolicitant,anguntq;:q̄ mihi videor, aureis nactus tuas, vnius ambulationis ſermone exhaurire poſſe.ac domeſticarum quidē ſolicitudinum aculeos omnes & ſcrupulos occultabo. neq; ego huic epiſtolæ, atq; ignoto tabellario cōmittam.atq; hi (nolo.n. te permoueri) nō ſunt permoleſti,ſed tamē inſidēt & vrgēt: & nullius amātis cōſilio,aut ſermone requieſcunt.In rep.verò, quāquā animus eſt p̄ſens,tamē voluntas etiā atq; etiā ipſa me deficit. nam vt ea breuiter,quę poſt tuum diſceſſum acta ſunt,colligā:iā exclames neceſſe eſt,res Romanas diutius ſtare nō poſſe. etenim poſt profectionē tuā primus (vt opinor) introitus fuit in cauſā fabulæ Clodianę:in qua ego nactus,vt mihi videbar,locū reſecandæ libidinis,& coercēdę iuuētutis,vehemēs fui,& omneis

mneis profudi vires animi, atq; ingenii mei: nō odio adductus alicuius, ſed ſpe corrigendæ & ſanandæ ciuitatis. Afflicta reſp. eſt empto, conſtupratoque iudicio. vide quæ ſint poſtea conſecuta. Conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo præter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpirio poſſet. Quantum hoc vulnus? facto S.C. de ambitu, de iudiciis: nulla lex perlata: exagitatus ſenatus, alienati equites Rom. ſic ille annus duo firmamenta reipub. per me vnum conſtituta euertit. nam & ſenatus auctoritatem abiecit, & ordinū concordiam diſiunxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiuſmodi fuit, vt anniuerſaria ſacra iuuentutis non committerentur. Nam M. Luculli vxorem Memmius ſuis ſacris initiauit. Menelaus ægrè id paſſus diuortiū fecit: quanquam ille paſtor Idæus Menelaum ſolùm contempſerat: hic noſter Paris tam Menelaum, quàm Agamemnonem liberum non putauit. Eſt autem C. Herennius quidam trib. pleb. quem tu fortaſſe ne noſti quidem, tametſi poteris noſſe: tribulis enim tuus eſt, & Sextus pater eius nummos vobis diuidere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit, idemque fert, vt vniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodii ferat. hunc ego accepi in ſenatu, vt ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt conſul egregius, & nos amat, ſed imminuit auctoritatem ſuam, quòd habere dicit cauſſam promulgatā. illud idem de Clodio. Auli autem filius, ô Dii immortales, quam ignauus, ac ſine animo, miliesque dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad malè audiendum quotidie præbeat! Agraria autem promulgata eſt à Flauio, ſanè leuis, eadem ferè, quæ fuit Plotia. ſed intereà πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ quisquam inueniri poteſt: quis poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim: volo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus verbum nullum contra gratiam. ceteros iam noſti: qui ita ſunt ſtulti, vt amiſſa republ. piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare videantur. vnus eſt, qui curet, conſtantia magis & integritate, quàm (vt mihi videtur) conſilio aut ingenio, Cato, qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem vexat: neque iis à ſenatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere antè, quàm publicanis reſponſum ſit. quare etiam le-

gationes reiectum iri puto. Nunc vides quibus fluctibus iactemur: etſi ex iis quæ ſcripſimus, tamẽ etiam à me nõ ſcripta perſpicis. reuiſe nos aliquando, & quanquam ſunt hæc fugienda, quò te voco, tamen fac vt amorem noſtrum tanti æſtimes, vt eò vel cum his moleſtiis peruenire velis. nam ne abſens cenſeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. ſub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. Quare cura, vt te quamprimum videamus. Vale. XI. cal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio COSS.

CICERO ATTICO S. 18

Non modò, ſi mihi tantum eſſet otii, quantum eſt tibi: verum etiam ſi tam breueis epiſtolas velim mittere (quod tu ſoles facere) te ſuperarẽ, & in ſcripto multò eſſem crebrior, quàm tu. ſed ad ſummas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epiſtolam ad te ſino abſque argumento, ac ſententia venire. & primùm tibi (vt æquum eſt) ciui amanti patriam, quæ ſunt in republica, exponam: deinde quoniam tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quæ ſcire te non nolle arbitramur. Atque in republ. nunc quidem maximè Gallici belli verſatur metus: nam Edui fratres noſtri pugnant. Sequani malè pugnarunt: & Heluetii ſine dubio ſunt in armis, excurſioneſque in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, vt conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentque operam, ne hæ cum Heluetiis ſe iungerent. Legati ſunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Atqui hoc loco illud non queo præterire, quòd cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, vna voce ſenatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit. hoc idem poſt me Pompeio accidit: vt nos duo quaſi pignora reipubl. retineri videremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cùm hæc domi naſcãtur? Vrbanæ autem res ſic ſe habent. Agraria lex à Flauio trib. pl. vehementer agitabatur autore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter autorem. Ex hac ego lege, ſecunda concionis voluntate, omnia illa tollebam, quæ ad priuatorũ incommodum pertinebant. liberabam agrum eum, qui P. Mutio, L. Calphurnio COSS. publicus fuiſſet: Syllanorum homi-

hominum poſſeſſiones confirmabam: Volaterranos & Arretinitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neq; diuiſerat, in ſua poſſeſſione retinebam: vnam rationem non reiiciebã, vt ager hac aduentitia pecunia emeretur: quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ ſenatus aduerſabatur, ſuſpicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius verò ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabã omnium priuatorũ poſſeſſiones: is enim eſt noſter exercitus, hominum, vt tute ſcis, locupletium. Populo autem, Pompeioq; (nam id quoq; volebant) ſatisfaciebam emptione: qua conſtituta diligenter, & ſentinam vrbis exhauriri, & Italiæ ſolitudinem frequentari poſſe arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus eſt conſul, ſanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil eſt, vt planè quid emerit, neſciat. Hæc ſunt in repub. niſi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam trib. pl. tribulem tuum, ſanè hominem nequam, atque egentem, ſæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpiſſe. huic frequenter interceditur. hęc ſunt (vt opinor) in rep. Ego autem, vt ſemel nonarum illarũ Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorũ inimicitiis eximiam quandam, atq; immortalẽ gloriam conſecutus ſum: non deſtiti eadem animi magnitudine in repub. verſari, & illam inſtitutam, ac ſuſceptam dignitatem tueri. ſed poſteà quàm primùm Clodii abſolutione leuitatem, infirmitatémque iudiciorum perſpexi: deinde vidi noſtros publicanos facilè à ſenatu diſiungi, quanquam à meipſo non diuellerẽtur: tum autem beatos homines (hos piſcinarios dico amicos tuos) non obſcurè nobis inuidere: putaui mihi maiores quaſdam opes, & firmiora præſidia eſſe quærenda. Itaque primùm eum, qui nimium diu de rebus noſtris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, vt in ſenatu non ſemel, ſed ſæpe multisq; verbis ſuis mihi ſalutem imperii, atque orbis terrarum adiudicarit. quod nõ tam interfuit mea (neque enim illæ res aut ita ſunt obſcuræ, vt teſtimonium: aut ita dubiæ, vt laudationem deſiderent) quàm reip. quòd erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio ex illatum rerum diſſenſione, arbitra-

rentur. Cum hoc ergo me tanta familiaritate coniunxi, vt vterque noſtrum in ſua ratione munitior, & in republica firmior hac coniunctione eſſe poſſit. odia autem illa libidinoſæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, ſic mitigata ſunt quadam comitate mea, me vnum vt omnes illi colant. nihil iam denique à me aſperum in quenquam fit, nec tamen quicquam populare ac diſſolutum: ſed ita temperata tota ratio eſt, vt reipub. conſtantiam præſtem: priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatẽ maleuolorum, odium in me improborũ adhibeam quandã cautionẽ, & diligentiam. atq; ita tamẽ nouis amicitiis implicati ſumus, vt crebrò mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam, νῆφε, κὴ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. ac noſtræ quidem rationis, ac vitæ quaſi quandam formam (vt opinor) vides. De tuo autem negotio ſæpe ad me ſcribis, cui mederi nunc non poſſumus. eſt enim illud S. C. ſumma pedariorum voluntate, nullius noſtrũ autoritate factum. nam quòd me non eſſe adſcriptum vides, ex ipſo S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam. Hoc autem, De populis liberis, ſine cauſa additũm, & ita factum eſt à P. Seruilio filio, qui in poſtremis ſententiam dixit: ſed immutari hoc tempore non poteſt. Itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iamdiu fieri deſierunt. Tu ſi tuis blanditiis tamen à Sicyoniis nummulorum aliquid expreſſeris, velim me facias certiorem. Commentarium conſulatus mei Græcè compoſitum miſi ad te, in quo ſi quid erit, quod homini Attico minus Græcum, eruditumq́ue videatur, non dicam quod tibi (vt opinor) Panormi Lucullus de ſuis hiſtoriis dixerat, ſe, quò facilius illas probaret Romani hominis eſſe, iccirco barbara quædam, & ſolœca diſperſiſſe: apud me ſi quid erit huiuſmodi, me imprudente erit, & inuito. Latinum ſi perfecero, ad te mittã. tertium poema expectato, ne quod genus à me ipſo laudis meæ prætermittatur. Hîc tu caue dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; ſi eſt enim apud homines quicquam, quod potius ſit, laudetur. nos vituperemur, qui non potius alia laudemus: quanquam non ἐγκωμιαστικὰ ſunt hæc, ſed ἱστορικὰ quæ ſcribimus. Quintus frater purgat ſe mihi per literas, & affirmat nil à ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictum. verùm hæc nobis coram ſumma cura & diligentia ſunt agenda. tu

da. tu modò nos reuiſe aliquando. Coſſinius hic, cui dedi literas, valde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui viſus eſt, & talis qualem eſſe eum tuæ mihi literæ nuntiarant. Vale. Idib. Martiis.

CICERO ATTICO S. 19

CVM è Pompeiano me Romam recepiſſem ad IIII. id. Maii, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quã tu idib. Febr. dederas. ei nũc epiſtolæ literis his reſpõdebo. Ac primùm tibi perſpectum eſſe iudicium de te meum lætor. deinde te in iis rebus, quæ mihi aſperius à nobis atque à noſtris, & iniucundius actæ videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehementiſſimè gaudeo: idque neque amoris mediocris & ingenii ſummi, ac ſapientiæ iudico. Qua de re cùm ad me ita ſuauiter, diligenter, officiosè, humaniter ſcripſeris, vt non modò hortari te amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab vllo homine tãtum facilitatis ac manſuetudinis potuerim: nihil duco eſſe commodius, quàm de his rebus nihil amplius ſcribere. cùm erimus congreſſi, tum ſiquid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de repub. ſcribis, diſputas tu quidem & amanter, & prudenter, & à meis conſiliis ratio tua non abhorret: nam neque de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius præſidia veniendum: & is de quo ſcribis, nihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſummiſſum atque populare. veruntamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum nõ inutilis, ſed mehercule reip. multò etiam vtilior, quàm mihi, ciuiũ improborum impetus in me reprimi, cùm hominis ampliſſima fortuna, autoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & à ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. Quòd ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem: ſed tamen à me ita acta ſunt omnia, non vt ego illi aſſentiens leuior, ſed vt ille me probans grauior videretur. reliqua ſic à me aguntur, & agẽtur, vt non committamus vt ea quæ geſſimus, fortuitò geſſiſſe videamur. eos bonos viros, illos quos ſignificas, & eam quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρτην, non modò nunquam deſeram: ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. Illud tamen velim exiſtimes, me

hanc viam optimatum poſt Catuli mortem nec præſidio vllo, nec comitatu tenere. nam vt ait Rhinton, vt opinor, οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. mihi verò vt inuideāt piſcinarii noſtri, aut ſcribam ad te aliàs, aut in congreſſum noſtrũ reſeruabo. à curia autẽ nulla me res diuellet: vel quòd ita rectum eſt, vel quòd rebus meis maximè conſentaneum, vel quòd à ſenatu quanti fiam, minimè me pœnitet. De Sicyoniis (vt ſcripſi ad te antea) non multum ſpei eſt in ſenatu. nemo eſt enim iam, qui queratur. quare, ſi id expectas, longum eſt: alia via, ſi qua potes, pugna. cùm eſt actum, neque animaduerſum eſt ad quos pertineret, & raptim in eã ſententiã pedarii concurrerunt. inducendi S.C. maturitas nondũ eſt: quòd neq; ſunt, qui querantur: & multi partim maleuolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus eſt egregius conſul. vnum reprehendo, quòd otium è Gallia non magnoperè nuntiari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius: cætera egregia. Auli filius verò ita ſe gerit, vt eius conſulatus non conſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. De meis ſcriptis miſi ad te Græcè perfectũ conſulatum meum. eum librum L. Coſſinio dedi. Puto te Latinis meis delectari, huic autem Græco Græcum inuidere, alii ſi ſcripſerint, mittemus ad te: ſed mihi crede, ſimulatq; hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. Nunc (vt ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, amatorq; noſter, mihi libros eos, quos Ser. Clodius reliquit, donauit. cùm mihi per legem Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me accepturum, ſi attuliſſet. nũc ſi me amas, ſi te à me amari ſcis, enitere per amicos, cliẽtes, hoſpites, libertos deniq; ac ſeruos tuos, vt ſcheda nequa depereat. nam & Græcis his libris, quos ſuſpicior, & Latinis, quos ſcio illum reliquiſſe, mihi vehementer opus eſt. Ego autẽ quotidie magis, quòd mihi de forenſi labore temporis datur, in his ſtudiis conquieſco. Per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quàm ſoles in his rebus, quas me valde velle arbitraris. ipſiusq; Pæti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille aget maximas gratias. & vt iam inuiſas nos, non ſolùm rogo, ſed etiam ſuadeo. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM *Ad* T. Pomponium Atticum, LIBER II.

CICERO ATTICO S. I

CAL. Iun. eũti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupidè relinquenti, venit obuiam tuus puer. is mihi literas abs te, & cõmentariũ conſulat⁹ mei Grecè ſcriptũ reddidit, in quo lętatus ſum, me aliquantò antè de iiſdem rebus Græcè item ſcriptũ librũ L. Coſſinio ad te perferẽdum dediſſe. nam ſi ego tuum antè legiſſem, furatũ me abs te eſſe diceres: quãquam illa tua (legi enim libẽter) horridula mihi, atq; incompta viſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quòd ornamẽta neglexerãt: &, vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur. meus autẽ liber totũ Iſocratis μυροθήκιον, atque omneis eius diſcipulorum arculas, ac nonnihil etiam Ariſtotelia pigmenta conſumpſit: quẽ tu Corcyræ, vt mihi aliis literis ſignificas, ſtrictim attigiſti, poſt autẽ, vt arbitror, à Coſſinio accepiſti. quẽ tibi ego non eſſem auſus mittere, niſi eum lentè ac faſtidioſè probauiſſem. quanquã ad me reſcripſit iam Rhodo Poſſidonius, ſe, noſtrũ illud ὑπόμνημα cũ legeret, quod ego ad eum, vt ornatius de iiſdem reb. ſcriberet, miſerã, non modò non excitatũ eſſe ad ſcribendũ, ſed etiam planè perterritũ. Quid quæris? conturbaui Græcã nationem. ita, vulgo qui inſtabant, vt darẽ ſibi quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiã deſtiterunt: tu, ſi tibi placuerit liber, curabis vt & Athenis ſit, & in cæteris oppidis Græciæ. Videtur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem & quas poſtulas, & plures etiam mittam, quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quę Philippicæ nomi-

nantur, enituerit ciuis ille tuus Demoſthenes, & quòd ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, vt σεμνότερός τις ϗ πολιτικώτερος videretur, curare, vt meę quoq; eſſent orationes, quæ conſulares nominarentur. quarũ vna eſt in ſenatu calend. Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proſcriptorum filiis, ſexta cùm prouinciam in concione depoſui: ſeptima, qua Catilinam emiſi: octaua, quam habui ad populum poſtridie, quàm Catilina profugit: nona in concione quo die Allobroges indicarunt: decima in ſenatu, non. Decemb. ſunt præterea duæ breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis Agrariæ. hoc totum σῶμα curabo vt habeas. & quoniam te cùm ſcripta, tum res meæ delectant, iiſdem ex libris perſpicies, & quæ geſſerim, & quæ dixerim. at ni popoſciſſes, ego me tibi non offerebam. Quòd quæris, quid ſit, quò te acceſſam: ac ſimul impeditum te negotiis eſſe ſignificas: neq; recuſas, quin non modò ſi opus ſit, ſed etiam ſi velim, accurras: nihil ſanè eſt neceſſe. veruntamen videbare mihi tempora peregrinationis commodiùs poſſe diſtribuere. nimis abes diu, præſertim cùm ſis in propinquis locis, neq; nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt. ſed ſi paulò plus furor Pulchelli progredi poſſet, valde te ego iſtinc excitarem. verùm præclarè Metellus impedit, & impediet. Quid quæris? eſt conſul φιλόπατρις, &, (vt ſemper iudicaui) natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed planè tribunus pleb. fieri cupit. qua de re cùm in ſenatu ageretur, fregi hominem, & inconſtantiam reprehendi, qui Romæ tribunatum pleb. peteret, cùm in Sicilia ædilitatem ſępe dictitaſſet: ſed neque magnoperè duxi eſſe nobis laborandum, quòd nihilò magis ei liciturum eſſet plebeio rempublicam perdere, quàm ſimilibus eius, me conſule patriciis eſſet licitũ. Iam cùm ſe ille ſeptimo die veniſſe à freto, neque ſibi obuiã quemquàm prodire potuiſſe, & noctu ſe introiſſe dixiſſet, in eoque ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam, tribus horis Romã Interamnam noctu introiſſe: item antè: non eſſe itum obuiã, ne tum quidem, cùm iri maximè debuit. quid quæris? hominem petulãtem modeſtum reddo, non ſolùm perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. Itaq; iam fami-

familiariter cum ipſo cauillor etiam ac iocor. quin etiã cùm candidatum deducerem, is quærit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. Negaui. At ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror, quæ tantum habeat conſularis loci, vnum mihi ſolum pedem dat. Noli, inquam, de vno pede ſororis queri, licet etiam alterum tollas. Non conſulare, inquies, dictum. Fateor. ſed ego odi illam malè conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum viro bellum gerit, neque ſolùm cum Metello, ſed etiam cùm Fabio, quod eos mihi eſſe amicos moleſtè fert. Quòd de agraria lege quæris, ſanè iam videtur refrixiſſe. Quod me quodammodo molli brachio de Pompeii familiaritate obiurgas, nolim ita exiſtimes, me mei præſidii cauſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, vt ſi inter nos eſſet aliqua fortè diſſenſio, maximas in republica diſcordias verſari eſſet neceſſe: quod à me ita præcautum, atque ita prouiſum eſt, non vt ego de optima illa mea ratione decederem, ſed vt ille eſſet melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multò ſcito glorioſius, quàm de ſuis prædicare. ſibi enim bene geſtæ, mihi conſeruatæ reipublicæ dat teſtimonium. hoc facere illum, mihi quàm proſit, neſcio: reipubli. certè prodeſt. Quid ſi etiam Cæſarem, cuius nunc venti valde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tamen obſum reipublicę? quin etiã ſi mihi nemo inuideret, ſi omnes, vt erat æquum, fauerent, tamen non minus eſſet probanda medicina, quæ ſanaret vitioſas partes reipu. quam quę exſecaret. Nunc verò cùm equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te ſignifero ac principe collocaram, ſenatum deſeruerit: noſtri autem Principes digito ſe cœlum putent attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant: alii autem negligant: nónne tibi ſatis prodeſſe videor, ſi perficio, vt nolint obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus quàm ego: ſed tamen ille optimo animo vtens, & ſumma fide, nocet interdum reipublicæ. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce ſententiam. Quid verius quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato. aſſenſit ſenatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego diſſenſi. Quid impudentius

publicanis renunciantibus? fuit tamen retinendi ordinis cauſa facienda iactura. reſtitit, & peruicit Cato. itaque nunc conſule in carcere incluſo, ſæpe item ſeditione commota, aſpirauit nemo eorum, quorum ego concurſu, itémq; conſules, qui poſt me fuerunt, rempubli. defendere ſolebant. Quid? ergo iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atque etiam ſeruis ſeruiemus? ſed (vt tu ais) ἄλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honeſtius, quàm ſuam, Luceii perdidit, accuſauit Naſicam inhoneſtè. ac modeſtè tamen dixit, vt Rhodi videretur molis potius quàm Moloni operam dediſſe. mihi quòd defendiſſem, leuiter ſuccenſuit. nunc tamen petit iterum reipublicæ cauſa. Luceius quid agat, ſcribam ad te, cùm Cæſarem videro, qui aderit biduo. Quòd Sicyonii te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. Quid? ea plaga nonne ad multos bonos viros pertinet? ſed ſi ita placuit, laudemus, deinde in diſſenſionibus ſoli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tuſculanum, & Pompeianum valde me delectant, niſi quòd me illũ ipsũ vindicẽ æris alieni, ære non Corinthio, ſed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia ſperamus eſſe otium. Prognoſtica mea cum oratiunculis propediem expecta: & tamen, quid cogites de aduentu tuo, ſcribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iuſſit, te menſe Quintili Romæ fore. id à tuis literis, quas ad me de acceſſu tuo miſeras, diſcrepabat. Pætus, vt antea ad te ſcripſi, omneis libros quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. ſi me amas cura vt conſeruentur, & ad me perferantur: hoc mihi nil poteſt eſſe gratius. & tum Græcos, tum verò Latinos diligenter vt conſerues, velim. tuum eſſe hoc munuſculum putabo. Ad Octauium dedi literas: cum ipſo nil eram locutus. neque enim iſta tua negotia prouincialia eſſe putabam: neque te in Tocullionibus habebã: ſed ſcripſi, vt debui, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum, ei nos θεῖοι videmur. Πελληναίων in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. O magnũ hominem & à quo multò plura didiceris, quàm de Procil-

lio

lio. Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων putome Romæ habere. mihi & credas,lege.hoc doceo.mirabilis vir eſt. Ἡρώδης ſi homo eſſet,eũ potius legeret,quã vnã literã ſcriberet: qui me epiſtola petiuit: ad te,vt video,cõminus acceſſit.coniuraſſe mallẽ, quàm reſtitiſſe coniurationi,ſi illum mihi audiẽdum putaſſem. De Lollio ſanus non es. de Vinio laudo. ſed heus tu,ecquid vides calendas venire? Antoniũ non venire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt:Nigidium minari in concione,ſe iudicem,qui non affuerit, compellaturum. velim tamen ſi quid eſt de Antonii aduentu,quod audieris,ſcribas ad me.& quoniam huc non venis,cœnes apud nos vtique pridie Cal. caue aliter facias. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 3

Primùm, vt opinor εὐαγγέλια. Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente. id iudicium Attilio condonatum putabatur.& Epicratem ſuſpicor,vt ſcribis,laſciuum fuiſſe: etenim mihi caligæ eius,vt faſciæ cretatæ,nõ placebant. quid ſit,ſciemus,cùm veneris. Feneſtrarum anguſtias, quòd reprehendis,ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam cùm ego idem iſthuc dicerem,Cyrus aiebat, radiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus,non tam eſſe ſuaues. Etenim ἔστω ὄψις μὲν ἡ α: τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ: ἀκτῖνες δὲ δ, καὶ ι: vides enim cætera. nam ſi κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις videremus, valde laborarent εἴδωλα in anguſtiis. nunc fit lepidè illa ἔκχυσις radiorum. cætera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi ſiquid erit eiuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν, in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, ſed tamen ad extremum, vt illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. Eſt res ſanè magni conſilii: nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ, in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum, quod eſt non diſſimile atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum, quòd à me aiunt Cæſarem ſic expectare, vt non dubitet. nam fuit apud me Cornelius: hunc dico Balbum Cæſaris familiarem. is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeii conſilio vſurũ, daturúmque operam, vt cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hic ſunt hæc: coniunctio mihi ſumma cum Pompeio, ſi placet, etiam cũ Cæſare: reditus in gratiam cum inimicis, pax cum

multitudine, ſenectutis otium. Sed me κατάχρισις mea illa commouet, quæ eſt in libro III.

Interea curſus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosq; adeò conſul virtute animóque petiſti,
Hos retine, atque auge famam laudesq; bonorum.

hæc mihi cùm in eo libro, in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipſa præſcripſerit, non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis videatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. ſed hæc ambulationibus compitalitiis reſeruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

FECISTI mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me miſiſti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) milleſimam partem vix intelligo. pro eo tibi præſentem pecuniam ſolui imperaui, ne tu expenſum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta eſt, amabo te, cura vt cũ Ticinio, quoquo modo poteris, tranſigas: ſi in eo, quod oſtenderat, non ſtat, mihi maximè placet ea, quæ malè empta ſunt, reddi, ſi voluntate Pomponiæ fieri poterit: ſi ne id quidem, nummi potius reddantur, quàm vllus ſit ſcrupulus. valdè hoc velim antequàm proficiſcare, amanter, vt ſoles, diligenterque conficias. Clodius ergo, vt ais, ad Tigranem? velim, Syrpiæ conditione: ſed facilè patior. accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud, cùm & Quintus noſter iam, vt ſperamus, in otio conſederit, & iſte ſacerdos Bonæ deæ cuiuſmodi futurus ſit, ſciri poſſit. interea quidem cum muſis nos delectabimus animo æquo, imò verò etiam gaudenti, ac libenti: neque mihi vnquam veniet in mentem Craſſo inuidere, neque pœnitere, quòd à me ipſe non deſciuerim. De geographia, dabo operam, vt tibi ſatisfaciam: ſed nihil certi polliceor, magnum opus eſt: ſed tamen, vt iubes, curabo, vt huius peregrinationis tibi opus extet: tu quicquid indagaris de repub. & maximè quos cõſules futuros putes, facito vt ſciam. tametſi nimis ſum curioſus: ſtatui enim nihil iam de republ. cogitare. Terentiæ ſaltum perſpeximus. quid quęris? præter quercũ Dodonæã nihil

nihil deſideramus, quò minus Epeirum ipſam poſſidere videamur. Nos circiter calendas aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, ſi in Formiano non erimus (ſi nos amas) in Pompeianum venito. id & nobis erit periucundum, & tibi non ſanè deuium. De muro imperaui Philotimo ne impediret quò minus id fieret, quod tibi videretur. cenſeo tamē, adhibeas Vectium. his temporibus, tam dubia vita optimi cuiuſque, magni æſtimo vnius æſtatis fructum palæſtræ Palatinæ, ſed ita tamen, vt nihil minus velim, quàm Pomponiā, & puerum verſari in timore ruinæ. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

CVPIO equidem, & iampridem cupio Alexandriam, reliquamq; Aegyptum viſere, & ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, & cum aliquo deſiderio reuerti. ſed hoc tempore, & iis mittētibus αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo præmio de ſententia eſſe deductum? Πυλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. Cato ille noſter, qui mihi vnus eſt pro centum millibus. Quid verò hiſtoriæ de nobis ad annos DC. prædicarint? quas quidem ego multò magis vereor, quàm eorum hominum, qui hodie viuunt, rumuſculos. ſed opinor, excipiamus, & expectemus. ſi enim deferetur, erit quædam noſtra poteſtas, & tum deliberabimus. & iam hercule eſt in non accipiendo nonnulla gloria. Quare ſi quid Θεοφάνης tecum fortè contulerit, ne omnino repudiaris. de iſtis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo ſe deſtitutum ferat, & qui conſules parentur, vtrū (vt populi ſermo) Pompeius, & Craſſus, an vt mihi ſcribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius, & num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino: &, quoniam Nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur: quo quidem vno ego ab iſtis capi poſſum. videte ciuitatem meā. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atq; omni cura φιλοσοφεῖν; ſic, inquam, in animo, ſic vellem ab initio. Nūc verò, quoniam quę putaui eſſe præclara, expertus ſum quàm eſſent inania: cum omnibus muſis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me reſcribe certius, & nū quis in eius locum paretur: & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ σχολῆς ſcribe, & quo die Roma

te exiturum putes, velim ad me ſcribas, vt certiorem te faciam, quibus in locis futurus ſim: epiſtolámque ſtatim des de his rebus, de quibus ad te ſcripſi. valde enim expecto literas tuas. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Quod tibi ſuperioribus literis promiſeram, fore vt opus extaret huius peregrinationis: nihil iã magnopere confirmo: ſic enim ſum complexus otium, vt ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii feſtiuam copiam: aut fluctus numero: nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneæ. à ſcribendo prorſus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ quæ conſtitueră, magnum opus eſt: ita valde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? & hercule ſunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς, nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm videbantur: & quod caput eſt, mihi quæuis ſatis iuſta cauſa ceſſandi eſt. Quinetiam dubitem, an hîc Antii conſidam, & hoc tempus omne conſumam: vbi quidem ego mallem diu nimirum, quàm Romæ fuiſſe. tu vero ſapientior Buthroti domũ paraſti. ſed mihi crede, proxima eſt illi municipio hæc Antiatium ciuitas. eſſe locum tam prope Romã, vbi multi ſint, qui Vatinium nunquam viderint? vbi nemo ſit, præter me qui quenquam ex viginti viris vnum eſſe ſaluũ velit? vbi me interpellet nemo, diligant omnes? hîc, hîc nimirum πολιτευτέον. nam iſtic non ſolùm non licet, ſed etiam tædet: itaque ἀνέκδοτα à nobis quæ tibi vni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multò pangentur. neque aliud iam quicquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, & idipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi voluptate. Sed vt ad rem, ſcripſi ad quæſtores vrbis, de Quinti fratris negotio. vide quid narrẽt, ecqua ſpes ſit denarii, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro ſtatue quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quãdo te proficiſci iſtinc putes, fac vt ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

De Geographia etiam atq; etiam deliberabimus. Orationes à me autem duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram: alteram ne laudarem cum,

eum, quem non amabam. ſed id quoque videbimus: deniq; aliquid extabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſanè mihi iucunda ſunt: eaque etiam velim omnibus veſtigiis indagata ad me afferas, cùm venies: & interea ſcribas, ſiquid intelliges, aut ſuſpicabere, & maximè de legatione quid ſit acturus. equidē ante quàm tuas legi literas, hominem ire cupiebam, non mehercule vt differrem cum eo vadimonium: nam mira ſum alacritate ad litigandum: ſed videbatur mihi, ſiquid eſſet in eo populare, quod plebeius factus eſſet, id amiſſurus. Quid enim? ad plebem tranſiſti, vt Tigranem ires ſalutatum? narra mihi. Reges Armenii patritios ſalutare non ſolent? quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. Quam ſi ille contemnit, & ſi (vt ſcribis) bilem id commouet & latoribus, & auſpicibus legis curiatæ: ſpectaculum egregium. hercule, verū vt loquamur, ſubcontumelioſè tractatur noſter Publius: primùm qui cùm in domo Cæſaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem eſſe potuerit: deinde alia legatio dicta erat, alia data eſt: illa opima ad exigēdas pecunias Druſo, vt opinor, Piſaurenſi an epuloni Vatinio reſeruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. Vna ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio: cuius ego quædam initia ſenſi ex Curione. iā verò Arrius conſulatū ſibi ereptū fremit. Megabocchus, & hæc ſanguinaria iuuētus inimiciſſima eſt. accedat verò, accedat etiā iſta rixa auguratus. ſpero me p̄claras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurum. Sed illud quid ſit, ſcire cupio, quod iacis obſcurè, iam etiam ex ipſis quinq; viris loqui quoſdam. quidnam id eſt? ſi eſt enim aliquid, plus eſt boni, quàm putaram. atque hæc ſic velim exiſtimes non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quòd geſtiat animus aliquid agere in republi. Iampridem gubernare me tędebat, etiam cùm licebat. nunc verò, cùm cogar exire de naui, non abiectis, ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorū naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ στέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. De muro, quid opus ſit, videbis. Caſtritianum mendum nos corrigemus, & tamen ad me Quintus CIƆ. CCIƆƆ. IƆƆƆ.

ſcripſerat,non ad ſororem tuam H-S. XXX. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, vt Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas,quod de fratre ſuo ſororis tuæ filio reſpondiſti. De Amalthea quod me admones,non negligemus. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 8

Epiſtolam cùm à te auidè expectarem ad veſperum, vt ſoleo,ecce tibi nuntius, pueros veniſſe Roma. voco, quæro, Ecquid literarum? negant. Quid ais,inquam,nihilne à Pomponio? perterriti voce,& vultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in via. Quid quæris? permoleſtè tuli. nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re vtili,& ſuaui.nũc ſi quid in ea epiſtola,quam ante diem XVI. Cal. Maii dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimùm: ne ignoremus. ſin nihil præter iocationem,redde id ipſum:& ſcito Curionẽ adoleſcentem veniſſe ad me ſalutatum. valde eius ſermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipſe verò mirandum in modum REGES ODISSE SVPERBOS.peræquè narrabat incẽſam eſſe iuuentutem,neque hæc ferre poſſe. bene habemus. nos,ſi in iis ſpes eſt,opinor, aliud agamus. Ego me do hiſtoriæ,quanquam licet me Saufeium putes eſſe. nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra, vt ſtatuas vbi nos viſurus ſis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde (quoniã putas prætermittendum nobis eſſe hoc tempore cratera illum delicatum) Calendis Maiis de Formiano proficiſcemur, vt Antii ſimus ad V. non. Maii. Iudi enim Antii futuri ſunt à IIII. Calen. ad prid. non. Maii: eos Tullia ſpectare vult. Inde cogito in Tuſculanum; deinde Arpinum. Romam ad Calen. Iun. te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tuſculano, cura vt videamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

Subitò cùm mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor, puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, vt tuos elicerem mirificos cũ Publio dialogos, cùm eos, de quibus ſcribis, tum illũ, quem addis,& ais longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere: illũ verò, qui nondum habitus eſt, quẽ illa βοῶπις, cũ è Solonio redierit, ad te eſt relatura: ſic velim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucundius. ſi verò quæ de me pacta ſunt,

ea

ea non ſeruantur, in cælo ſum: vt ſciat hic noſter Hieroſolymarius traductor ad plebem, quam bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinã *παλινῳδίαν*. etenim quantum coniectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum iis dynaſtis in gratia, non modò de Cynico cõſulari, ſed ne de iſtis quidem piſciuarũ Tritonibus poterit ſe iactare. non enim poterimus vlla eſſe in inuidia ſpoliati opibus, & illa ſenatoria potẽtia. ſin autẽ ab iis diſſentiet, erit abſurdum in nos inuehi. veruntamen inuehatur. Feſtiuè, mihi crede, & minore ſonitu, quàm putaram, orbis hic in rep. eſt conuerſus: citius omnino quàm potuit. id culpa Catonis. ſed rurſus improbitate iſtorũ, qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt, qui omnia remedia reip. effuderunt: qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederunt. Video iam quò inuidia tranſeat, & vbi ſit habitatura. nihil me exiſtimaris, neq; vſu, neq; à Theophraſto didiciſſe, niſi breui tẽpore deſiderari noſtra illa tempora, videris. etenim ſi fuit inuidioſa ſenatus potentia: cùm ea non ad populum, ſed ad treis homines immoderatos redacta ſit, quidnam cenſes fore? proinde iſti licet faciant, quos volent, conſules, trib. pl. deniq; etiam Vatinii ſtrumã ſacerdotii *διβάφῳ* veſtiant, videbis breui tempore magnos non modò eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, ſi per iſtum tuum ſodalem Publium licebit, *σοφιστεύειν* cogitamus. ſi ille cogitat, tantum duntaxat nos defendere: & quod eſt proprium artis huius *ἐπαγγέλλομαι ἄνδρα ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ*. patria propitia ſit: habeat à nobis etiam ſi non plus, quàm debitũ eſt, plus certè, quàm poſtulatum eſt. Malè vehi malo alio gubernante, quàm tam ingratis vectoribus bene gubernare. ſed hæc coràm commodius. nũc audi quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogitato ad v. non. Maias. Antio volo non. Maiis proficiſci in Tuſculanum, ſed cùm è Formiano rediero (ibi eſſe volo vſq; ad prid. calend. Maias) faciam ſtatim te certiorem. Terentia tibi ſalutem. *Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.*

CICERO ATTICO S. 10

VOLO ames conſtantiam meam. ludos Antii ſpectare

non placet: eſt enim ὑποσόλοικον, cùm velim vitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repentè ἀναφαίνεσθαι non ſolùm delicate, ſed etiam ineptè peregrinantem. quare vſque ad non. Maias te in Formiano expectabo. nunc fac vt ſciam, quo die te viſuri ſimus. ab Appii foro hora quarta. dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

NARRO tibi: planè relegatus mihi videor, poſteaquam in Formiano ſum. dies enim nullus erat, Antii cùm eſſem, quo die non melius ſcirem Romæ quid ageretur, quàm ii, qui erant Romæ. etenim literę tuæ, non ſolùm quid Romæ, ſed etiam quid in rep. neq; ſolùm quid fieret, verùm etiam quid futurum eſſet, indicabant. nunc niſi ſi quid ex prætereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. quare quã-quam iam te ipſum expecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim iuſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolã, plenam omnium non modò actorum, ſed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura vt ſciam. Nos in Formiano eſſe volumus vſque ad prid. non. Maias, eò ſi ante eam diem non veneris, Romæ te fortaſſe videbo. nam Arpinum quid ego te inuitem? τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔτι ἔγωγε Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. Hæc igitur. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 12

NEGENT illi Publium trib. pl. factum eſſe. hoc verò regnum eſſe ferri nullo pacto poteſt. emittat ad me Publius, qui obſignent. iurabo Cneum noſtrum, collegam Balbi, Antii mihi narraſſe, in auſpicio fuiſſe. O ſuaues epiſtolas tuas vno tempore mihi datas duas! quibus εὐαγγέλια quæ reddam, neſcio: deberi quidẽ planè fateor. ſed vide συγκύρημα. emerſeram commodè ex Antio in Appiam ad Treis Tabernas, ipſis Cerealibus, cùm in me incurrit Roma veniens Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epiſtolis. ille ex me, nihílne audiſſem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatũ pleb. petit. Quid ais? & inimiciſſimus quidem Cæſaris, & vt omnia, inquit, iſta reſcindat. Quid Cæſar, inquã? Negat ſe quicquã de illi' adoptione tuliſſe. deinde ſuũ, Memmii, Metelli nepotis exprompſit odium. cõplexus iuuenẽ dimiſi, properans ad epiſtolas. Vbi ſunt qui aiunt ζώσης φωνῆς

μείζω

μείζω ἐνέργειαν εἶναι: quãto magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius ſermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis βοώπιδος, de ſignifero Athenione, de literis miſſis ad Cneum, de Theophanis, Memmiique ſermone! quantam porrò mihi expectationem dediſti conuiuii iſtius ἀσελγοῦς? ſum in curioſitate ὀξύπεινος. ſed tamen facilè patior te id ad me συμπόσιον non ſcribere: præſentem audire malo. Quòd me, vt ſcribam aliquid hortaris, creſcit mihi quidem materies, vt dicis: ſed tota res etiam nunc fluctuat κατ' ὀπώρην τρυγός: quæ ſi deſederit, magis erunt iudicata, quæ ſcribam: quæ ſi ſtatim à me ferre non potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu ſolus. Dicæarchum rectè amas: luculentus homo eſt, & ciuis haud paulò melior, quàm iſti noſtri ἀδικαιάρχοι. Literas ſcripſi hora decima Cerealibus, ſtatim vt tuas legeram: ſed eas eram daturus, vt putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obuiam veniſſet. Terentia delectata eſt tuis literis: & impertit tibi multum ſalutis. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO S. 13

FACINVS indignum, epiſtolam αὐθωρεὶ tibi à tribus Tabernis reſcriptam ad tuas ſuauiſſimas epiſtolas neminẽ reddidiſſe? at ſcito eum faſciculum, quò illam conieceram, domum eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatũ eſſe. itaq; tibi tuam epiſtolam iuſſi referri, ex qua intelligeres, quàm mihi tũ illæ gratæ fuiſſent. Romæ quòd ſcribis ſileri, ita putabam. at hercule in agris non ſiletur: nec iam ipſi agri regnum veſtrum ferre poſſunt. ſi verò, in hanc Τηλέπυλον veneris Λαιστρυγονίην, (Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noſter amicus Magnus? cuius cognomẽ vnà cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit. credas mihi velim: neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi poſſem dicere, nihil eſſe tanti. Tu ſi literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum: vnde nos prid. non. Maii cogitamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

QVANTAM tu mihi moues expectatiõnẽ de ſermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantã etiam de ille

delicato conuiuio? proinde ita fac venias ad ſitientes aures. quanquam nihil eſt iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noſter Sampſiceramus, cùm ſe omnium ſermonibus ſentiet vapulare, & cùm has actiones εὐανατρέπτους videbit, ruere incipiat. ego autem vſq; eò ſum eneruatus, vt hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quàm optima ſpe dimicare. De pangendo, quod me crebrò adhortaris, fieri nihil poteſt. baſilicam habeo, non villã, frequentia Formianorum. at quam partem baſilicæ? tribũ Aemiliam. ſed omitto vulgus. poſt horam quartã moleſti cæteri non ſunt. C. Arrius proximus eſt vicinus, imò ille quidẽ iam contubernalis: qui etiam ſe iccirco Romam ire negat, vt hic mecum totos dies philoſophetur. Ecce ex altera parte Seboſus ille, Catuli familiaris. quo me vertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano cõmodiſſimè expectari viderem, duntaxat ad prid. non. Maii: vide enim quibus hominibus aures ſint deditæ meæ. occaſionem mirificam, ſi quis nũc, dum ii apud me ſunt, emere de me fundum Formianum velit. & tamen illud probem? magnum quid aggrediebamur, & multæ cogitationis, atq; otii. ſed tamen ſatisfiet à nobis, neque parcetur labori. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

VT ſcribis, ita video, non minus incerta in repub. quàm in epiſtola tua: ſed tamen iſta ipſa me varietas ſermonũ opinionumque delectat. Romæ enim videor eſſe, cùm tuas literas lego, &, vt fit in tantis rebus, modò hoc, modò illud audire. illud tamen explicare non poſſum, quidnam inueniri poſſit, nullo recuſante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem iſta magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, niſi ipſius iudicium ſine vlla correctione reip? nimirum in Publio ſpes eſt. fiat, fiat tribunus pleb. ſi nihil aliud, vt eo citius tu ex Epeiro reuertare. nam vt illo tu careas, non video fieri poſſe, præſertim ſi mecum aliquid volet diſputare. ſed id quidem non dubium eſt, quin, ſi quid erit eiuſmodi, ſis aduolaturus. verùm vt hoc non ſit, tamen ſeruet remp. præclarum ſpectaculum mihi propono, modò te conſeſſore ſpectare liceat. Cùm hęc maximè ſcriberem, ecce tibi Seboſus. nondum planè ingemuerã. Salue, inquit Arrius, hoc eſt Roma decedere? quos ego homines effugi, cùm in hos incidi?

cidi? ego verò in montes patrios, & ad incunabula noſtra pergã.deniq; ſi ſolus non potuero,cum ruſticis potius,quàm cum iis perurbanis: ita tamen, vt quoniã tu certi nihil ſcribis,in Formiano tibi præſtoler vſq; ad III. non. Maias. Terentię pergrata eſt aſſiduitas tua, & diligentia in controuerſia Muluiana. neſcit omnino te communem cauſam defendere eorum, qui agros publicos poſſideant: ſed tamen tu aliquid publicanis pendis: hæc etiam id recuſat. ea tibi igitur, & Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς ſalutem dicunt.

CICERO ATTICO S. 16

COENATO mihi & iam dormitanti pridie calend. Maias epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Cãpano ſcribis. quid quęris? primùm ita me pupugit, vt ſomnum mihi ademerit: ſed id cogitatione magis, quàm moleſtia. Cogitanti autem hæc ferè ſuccurrebant. primùm ex eo, quòd ſuperioribus literis ſcripſeras ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret. maius aliquid timueram: hoc mihi eiuſmodi non videbatur. deinde vt me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum videtur eſſe deriuata. qui ager, vt dena iugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. præterea, ſi vlla res eſt, quæ bonorũ animos, quos iam video eſſe commotos, vehemẽtius poſſit incendere, hæc certè eſt. & eò magis, quòd portoriis Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo, quod vectigal ſupereſt domeſticum, præter viceſimã? quæ mihi videtur vna conciuncula, clamore pediſequorum noſtrorum eſſe peritura. Cneus quidem noſter iam planè quid cogitet neſcio. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ. qui quidem etiã iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, ſe leges Cæſaris probare, actiones ipſum præſtare debere: agrariã legem ſibi placuiſſe: potuerit intercedi néne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquãdo confici: Bibulus de cælo tum ſeruaſſet néne, ſibi quærendum non fuiſſe: de publicanis, voluiſſe illi ordini cõmodare: quid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcẽdiſſet, ſe diuinare non potuiſſe. Nunc verò, Sampſicerame, quid dices? vectigal te nobis in monte Antelibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid? hoc

quemadmodum obtinebis? Oppreſſos vos, inquit, tenebo exercitu Cæſaris: non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum qui appellantur boni: qui mihi non modò præmiorū, ſed ne ſermonum quidem vnquam fructum vllum, aut gratiam retulerunt. Quòd ſi in eam me partem incitarem, profectò iam aliquam reperirem reſiſtendi viam. Nunc prorſus hoc ſtatui, vt quoniam tanta controuerſia eſt Dicæarcho familiari tuo cum Theophraſto amico meo, vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longè omnibus anteponat: hic autem τὸν θεωρητικόν, vtrique à me mos geſtus eſſe videatur. Puto enim me Dicæarcho affatim ſatisfeciſſe. reſpicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modò vt requieſcam, permittit, ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. quare incumbamus, ô noſter Tite, ad illa præclara ſtudia, & eò vnde diſcedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quinti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoq; fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. quid dicam, neſcio. nam ita deplorat primis verſibus manſionē ſuam, vt quemuis mouere poſſit: ita rurſus remittit, vt me roget, vt annales ſuos emendem, & edam. illud tamen quod ſcribit animaduertas velim, de portorio circumuectionis. ait ſe de conſilii ſententia rem ad ſenatum reieciſſe. nondum videlicet meas literas legerat: quibus ad eum re conſulta, & explorata perſcripſeram, non deberi. Velim, ſi qui Græci iam Romam ex Aſia de ea cauſa venerunt, videas, & (ſi tibi videbitur) iis demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. ſi poſſum diſcedere, ne cauſa optima in ſenatu pereat, ego ſatisfaciam publicanis: εἰ δὲ μή, (verè tecum loquor) in hac re malo vniuerſæ Aſiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoq; vehementer intereſt. hoc ego ſentio valde nobis opus eſſe. ſed tu id videbis. Quæſtores autem, quæſo, num etiam de ciſtophoro dubitant? nam ſi aliud nihil erit, cùm erimus omnia experti, ego ne illud quidem contemnam quod extremum eſt. Te in Arpinati videbimus, & hoſpitio agreſti accipiemus: quoniam maritimum hoc contempſiſti. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

PRORSVS, vt ſcribis, ita ſentio. turbatur Sampſiceramus, nihil eſt, quod non timendum ſit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. quid enim iſta repentina affinitatis coniunctio, quid

quid ager Campanus, quid effuſio pecunię ſignificant? quæ ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali, ſed ea natura rei eſt, vt hæc extrema eſſe non poſſint. quid enim eos hæc ipſa per ſe delectare poſſunt? nunquã huc veniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. Dii immortales! verum, vt ſcribis, hæc in Arpinati a.d. VI. circiter id. Maias non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ noſtrę perierit: ſed conferemus tranquillo animo. neque tam me δυσελπιστία cõſolatur, vt antea, quàm ἀδιαφορία. qua nulla in re tam vtor, quàm in hac ciuili & publica. quinetiam quod eſt ſubinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) id afficitur quadam delectatione. ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos DC. maiora viderentur, quàm noſtra. Hac quidem cura certè iam vacuus ſum. iacet enim illa, hæc ſic, vt focus Curianus ſtare videatur. Sed hæc coràm. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad noſtrum aduentum. quòd ſanè facilè patior, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin vt ſcribis, ita venies, velim è Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Arabarches. quæ res ſcilicet κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferes. quemadmodum me geram, aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

ACCEPI aliquot epiſtolas tuas, ex quib. intellexi quàm ſuſpenſo animo & ſolicito ſcire aueres, quid eſſet noui. Tenemur vndique, neque iam quò minus ſeruiamus, recuſamus: ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora timemus: quæ multò ſunt minora. atque hic ſtatus, qui vna voce omnium gemitur, neq; verbo cuiuſquam ſubleuatur, σκοπὸς eſt, vt ſuſpicor, illis qui timent vllam cuiuſquam largitionẽ relinquere. vnus loquitur, & palàm aduerſatur adoleſcens Curio. Huic plauſus maximi, cõſalutatio forenſis perhonorifica. ſigna præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fuſium clamoribus, & conuitiis, & ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior. cùm videas ciuitatis voluntatem ſolutam, virtutem alligatam. Ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus: vniuerſa res eſt eò deducta, ſpes vt nulla ſit, aliquando non modò priuatos, verumetiam magiſtratus liberos fore. attamen

in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, & in conuiuiis eſt liberior, quàm fuit. vincere incipit timorem dolor, ſed ita, vt omnia ſint pleniſſima deſperationis. Habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque vt ex legibus Iuliis non dubitant iurare cæteri. Laterenſis exiſtimatur rectè feciſſe, quòd tribunatum pleb. petere deſtitit, ne iuraret. ſed de repub. non libet plura ſcribere. Diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, vt oppreſſis omnibus, nõ demiſſè: vt tantis rebus geſtis, parum fortiter. A Cæſare valde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi vt ſim legatus: atque etiam libera legatio voti cauſa datur. ſed hæc & præſidii apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, & à fratris aduentu me ablegat: illa & munitior eſt, & non impedit quò minus adſim, cùm velim: hanc ego teneo, ſed vſurum me non puto, neque tamen ſcit quisquam. non libet fugere, aueo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo. tu hæc ſilebis. De Statio manumiſſo, & nonnullis aliis rebus angor equidem: ſed iam prorſus occallui. tu, vellem ego, & cuperem, adeſſes: nec mihi conſilium nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, vt ſi inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

MVLTA me ſolicitant, vt ex reipub. tanto motu, & ex periculis, quę mihi ipſi intenduntur: & ſexcenta ſunt. ſed mihi nihil eſt moleſtius, quàm Statium manumiſſum, nec meum imperium. age mitto imperium: non ſimultatẽ meam reuereri ſaltem? nec quid faciam ſcio: neq; tantum eſt in re, quãtus eſt ſermo. Ego autem ne iraſci quidem poſſum iis, quos valde amo. tantùm doleo, ac mirificè quidem. cætera in magnis rebus, minę Clodii, cõtentionesq́; quæ mihi proponuntur, modicè me tãgunt. etenim vel ſubire eas videor, mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia poſſe. Dices fortaſſe, Dignitatis ἅλις, tanquam δρυός. ſaluti, ſi me amas, conſule. Me miſerum, cur non ades? nihil te profectò præteriret. ego fortaſſe τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. ſcito nihil vnquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tàm peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quàm hunc ſtatum qui nunc eſt:

magis

magis mehercule, quàm vellem, non modò quàm putaram. populares iſti iam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt. Bibulus in cœlo eſt: nec quare, ſcio, ſed ita laudatur, quaſi vnus homo nobis cunctando reſtituat rem. Pompeius, noſtri amores, quod mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit. neminem tenet. voluntate, an metu neceſſe ſit iis vti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa cauſſa propter illam amicitiam: neq; approbo, ne omnia improbem, quæ anteà geſſi, vtor via. populi ſenſus maximè in theatro, & ſpectaculis perſpectus eſt. nam gladiatoribus quà dominus, quà aduocati ſibilis conſciſſi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in noſtrum Pompeium petulanter inuectus eſt. Noſtra miſeria tu es Magnus. millies coactus eſt dicere eadem. Virtutem iſtam, veniet tempus, cùm grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itémque cætera. nam eiuſmodi ſunt ii verſus, vti in tempus ab inimico Pompeii ſcripti eſſe videantur. Si neque leges, neque mores cogunt, & cætera magno cum fremitu & clamore ſunt dicta. Cæſar cùm veniſſet mortuo plauſu, Curio filius eſt inſecutus. huic ita plauſum eſt, vt ſalua rep. Pompeio plaudi ſolebat. tulit Cæſar grauiter. literæ Capuam ad Pompeium volare dicebantur. inimici erant equitibus, qui Curioni ſtantes plauſerant: hoſtes omnibus, Roſciæ legi, etiã frumentariæ minitabantur: ſanè res erat perturbata. equidem malueram quòd erat ſuſceptum ab illis, ſilentio tranſiri: ſed vereor ne non liceat: non ferunt homines, quod videtur eſſe tamen ferendum. ſed eſt iam vna vox omniũ magis odio firmata, quàm præſidio. Noſter autem Publius mihi minitatur. inimicus eſt, impendet negotium: ad quod tu ſcilicet aduolabis. Videor mihi noſtrum illum conſularem exercitum bonorum omnium, etiam ſatis bonorum, habere firmiſſimum. Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre. Idem affirmat verbum de me illum non eſſe facturum. in quo non me ille fallit, ſed ipſe fallitur. Coſconio mortuo, ſum in eius locum inuitatus. id erat vocari in locũ mortui. Nil me turpius apud homines fuiſſet: neq; verò ad iſtā ipſam ἀσφάλειαν quicquã alienius. ſunt enim illi apud bonos inuidioſi: ego apud improbos meam retinuiſſem inuidiam, alienam aſſumpſiſſem. Cæſar me ſibi vellet eſſe legatum. honeſtior hæc declinatio

periculi. ſed ego hoc non repudio. Quid ergo eſt? pugnare malo. nil tamen certi. iterũ dico. Vtinã adeſſes: ſed tamẽ, ſi erit neceſſe, arceſſemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi ſumus periiſſe omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu? ſed hæc ſcripſi properans, & mehercule timidè. poſthac ad te, aut ſi perfidelẽ habebo cui dẽ, ſcribã planè omnia: aut ſi obſcurè ſcribã, tu tamẽ intelliges. in his epiſtolis me Læliũ, te Furiũ faciã, cætera erũt ἐν αἰνίγμασι. Hìc Cæciliũ colimus & obſeruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa. his ardet dolore, & ira noſter Pompeius. Vale.

CICERO ATTICO S. 20

ANICATO, vt te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex literis tuis ſtudioſè ſcriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium quibus rebus poſſum, tueor diligẽter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, charóſque habet. Credis? inquies. Credo: prorſus mihi perſuadet. ſed quia, vt video, pragmatici homines omnibus hiſtoriis, præceptis, verſibus deniq; cauere iubent, & vetant credere: alterum facio, vt caueam: alterum, vt non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum. Pompeius affirmat non eſſe periculum: adiurat: addit etiam ſe prius occiſum iri ab eo, quàm me violatum iri. tractatur res. ſimul quid erit certi ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris. ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De republica breuiter ad te ſcribam: iam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. nunc quidem nouo quodã morbo ciuitas moritur: vt cùm omnes ea quæ ſunt acta improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, apertéq; loquãtur, & iã clare gemãt: tamen medicina nulla afferatur. neq; enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec videmus, qui finis cedendi, præter exitiũ, futurus ſit. Bibulus hominũ admiratione & beneuolentia in cœlo eſt, edicta eius & conciones deſcribunt & legunt. nouo quodã genere in ſummã gloriam venit. populare nunc nil tam eſt, quàm odium popularium. hæc quò ſint eruptura timeo. ſed ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertius. tu ſi me amas tantum, quantũ profectò amas: expeditus facito vt ſis, ſi inclamaro vt accurras.

ſed

ſed do operam,& dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſerã,te Furiũ ſcripturũ:nil neceſſe eſt tuũ nomẽ mutare.me faciã Lælium,& te Atticũ, neq; vtar meo chirographo, neq; ſigno, ſi modò erũt eiuſmodi literæ, quas in alienũ incidere nolim. Diodotus mortuus eſt:reliquit nobis HS.fortaſſe cẽties.Comitia Bibulus cũ Archilochio edicto in ante diẽ XV.cal.Nouemb. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamẽ ſcit nihil,& eſt non inutilis.deſcribo,& remitto. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

DE repub.quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior,quàm reliquiſti, quòd tum videbatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, vt tamen ſine pernicie: nũc repentè tanto in odio eſt omnibus vt quorſum eruptura ſit,horreamus.nam iracundiam atq; intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati,omnia perdiderunt. ſed ita lenibus vti videbantur venenis,vt poſſe videremur ſine dolore interire. nũc verò ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum,fremitu Italiæ,vereor ne exarſerint.Equidem ſperabam, vt ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem reipublicæ eſſe conuerſum,vt vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus:& fuiſſet ita,ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed cùm diu occulti ſuſpiraſſent,poſtea iam gemere,ad extremum verò loqui omnes, & clamare cœperunt. Itaque amicus ille noſter inſolens infamiæ,ſemper in laude verſatus,circumfluens gloria,deformatus corpore, fractus animo, quò ſe conferat, neſcit. progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipſos non amicos. ac vide mollitiem animi:non tenui lacrymas,cùm illud ante VIII. calen. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem: qui antea ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſimè illo in loco, ſummo cum amore populi,cunctis fauentibus.Vt ille tum humilis,vt demiſſus erat! vt ipſe etiam ſibi,non iis ſolùm qui aderant, diſplicebat! O ſpectaculum vni Craſſo iucundum, cæteris non item.nam quia deciderat ex aſtris,lapſus potius, quàm progreſſus videbatur. &,vt Appelles, ſi Venerem, aut, ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cœno oblitum videret,magnum credo,acciperet dolorẽ.ſic ego hunc,omnibus à me pictũ,&

politum artis coloribus, ſubitò deformatum non ſine magno dolore vidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negotium me illi amicum eſſe debere: tamen tantus fuit amor, vt exhauriri nulla poſſet iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda, vt eum locum, vbi proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, tranſire nequeamus: ipſi ita acerba, vt tabeſcat dolore: mihi mehercule moleſta, quòd & eum quē ſemper dilexi, nimis excruciant: & timeo, tam vehemens vir, tam acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu, dolori & iracundiæ pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio. vt nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. qui cùm omnia in menſem Oct. distuliſſet: quod ſolet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli concionem, vt iret ad Bibulum. multa cùm ſeditioſiſſimè diceret, vocem exprimere non potuit. Quid quæris? ſentiunt ſe nullam vllius partis voluntatem tenere. eò magis vis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat, eum nil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere. ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habiturum omnium ordinum. te cùm ego deſidero, tum verò res ad tempus illud vocat. plurimum conſilii, animi, præſidii denique mihi, ſi te ad tempus videro, acceſſerit. Varro ſatis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. ſpero nos aut cũ ſumma gloria, aut certè ſine moleſtia eſſe diſceſſuros. Tu quid agas, quemadmodũ te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt ſciam cura. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

QVAM vellem Romæ manſiſſes! quod egiſſes, profectò, ſi hæc fore putaſſemus. nam Pulchellum noſtrum facillimè teneremus, aut certè, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. nũc ſe res ſic habet. volitat, furit, nihil habet certi, multis denuntiat: quòd fors obtulerit, id acturus videtur. cùm videt, quo ſit in odio ſtatus hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetũ facturus videtur. cùm autem rurſus opes eorum, & vim exercitus recordatur, conuertit ſe in nos. nobis autem ipſis tum vim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, vt ad me ipſe referebat (alium enim habeo neminem teſtem) vehementer egit, cùm diceret, in ſumma ſe perfidiæ & ſce-

& ſceleris infamia fore, ſi mihi periculum crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, quem plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi & ipſum, & Appium de me: hanc ſi ille non ſeruaret, ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. hæc, & in eam ſententiam cùm multa dixiſſet, aiebat illum primò ſanè diu multa contrà, ad extremum autem manus dediſſe, & affirmaſſe nil ſe contra eius voluntatem eſſe facturum. ſed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrimè loqui. quod ſi non faceret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia, ſicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, vt in dies ſingulos & ſtudia in nos hominum, & opes noſtræ augeantur. rempublicam nulla ex parte attingimus. in cauſſis, atque in illa opera noſtra forenſi, ſumma induſtria verſamur. quòd egregiè non modò iis qui vtuntur opera, ſed etiam in vulgus gratum eſſe ſentimus: domus celebratur: occurritur: renouatur memoria conſulatus: ſtudia ſignificantur. in eam ſpem adducimur, vt nobis ea contentio quæ impendet, interdum non fugienda videatur. nunc mihi & conſiliis opus eſt tuis, & amore, & fide. quare aduola, expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. Multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quæ te vrgente erunt firmiora: multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quæ tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam: ſed abſurdum eſt ſingula explicare, cùm ego te requiram ad omnia. vnum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro. Sed totum eſt in eo, ſi antequàm ille ineat magiſtratum. puto Pompeiũ, Craſſo vrgente, ſi tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipſo intelligere poſſis, qua fide ab illis agatur, nos aut ſine moleſtia, aut certè ſine errore futuros. precibus noſtris, & cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo poſtulet, intelligis. De republica nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummum odium omnium hominum in eos qui tenent omnia. mutationis tamen ſpes nulla. ſed quod facilè ſentias, tædet ipſum Pompeium vehementérque pœnitet. non prouideo ſatis, quem exitum futurum putet. ſed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & nõ boni poetæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numeriũ Numeſtium libenter accepi in amicitiam, & hominem

grauem,& prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

NVNQVAM antè arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere poteris,quanta occupatione diſtinear.nam cùm vacui temporis nil haberem, & cùm recreandæ voculæ cauſſa neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictaui ambulans.Primùm igitur illud tè ſcire volo, Sampſiceramum, noſtrum amicum vehementer ſui ſtatus pœnitere,reſtituíque in eum locum cupere, ex quo decidit: dolorémq; ſuum impertire nobis, & medicinam interdum apertè quærere,quam ego inuenire nullam poſſum.deinde omnes illius partis autores ac ſocios nullo aduerſario conſeneſcere:cōſenſionem vniuerſorum nec voluntate, nec ſermone maiorem vnquam fuiſſe. Nos autem (nam id te ſcire cupere certò ſcio)publicis conſiliis nullis interſumus,totóſque nos ad forenſem operam,laborémq; cōtulimus,ex quo, quòd facilè intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum,quas geſſimus, deſiderióque verſamur.ſed βοώπιδος noſtræ conſanguineus non mediocreis terrores iacit, atq; denuntiat, & Sampſiceramo negat, cæteris præ ſe fert, & oſtentat.Quamobrem ſi me amas tantum,quantum profectò amas, ſi dormis, expergiſcere:ſi ſtas, ingredere: ſi ingrederis, curre:ſi curris, aduola.credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, & prudentia tua: quódque maximum eſt, quantum in amore, & fide ponam.magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat,coniunctio verò noſtrorum animorum breuitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te ſi comitiis non potueris,at declarato illo,eſſe Romæ. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 24

QVAS Numeſtio literas dedi, ſic te his euocabam, vt nihil acrius, neque incitatius fieri poſſet. ad illa κελδιμεθα adde etiam ſiquid potes, ac ne ſis perturbatus: noui enim te, & non ignoro, quàm ſit amor omnis ſolicitus atque anxius. ſed res eſt, vt ſpero, non tam exitu moleſta, quàm aditu.Vectius ille,ille noſter index, Cæſari vt perſpicimus, pollicitus eſt,ſeſe curaturum,vt in aliquam ſuſpicionē facinoris Curio filius adduceretur.Itaq; inſinuatus in familiaritatem

adole-

adoleſcentis, & cum eo, vt res indicat, ſæpe congreſſus, rem in eum locum deduxit, vt diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis in Pompeium impetum facere, eúmq; occidere. Hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. Res delata ad ſenatum eſt. introductus Vectius, primò negabat ſe vnquã cũ Curione reſtitiſſe, neq; id ſanè diu nam ſtatim fidem publicam poſtulauit. relatũ eſt. tum expoſuit manũ fuiſſe iuuentutis, duce Curione, in qua Paulus initio fuiſſet, & Q. Cepio hic Brutus, & Lentulus Flaminis filius conſcio patre, poſtea C. Septimium ſcribam Bibuli pugionem ſibi à Bibulo attuliſſe. quod totum irriſum eſt: Vectio pugionem defuiſſe, niſi ei conſul dediſſet. eóque magis id reiectum eſt, quòd ad III. id. Maii Bibulus Pompeium fecerat certiorem, vt caueret inſidias. in quo ei Põpeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea quæ Vectius dixerat: maximéq; in eo tum quidem Vectius eſt reprehenſus, quòd dixerat adoleſcentium conſilium, vt in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur, in eo principem Paulum fuiſſe, quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. Fit S.C. vt Vectius, quòd confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula coniiceretur: qui eum emiſiſſet, eum contra rempub. eſſe facturum. Res erat in ea opinione, vt putarent id eſſe factum, vt Vectius in foro cum pugione, & item ſerui eius comprehẽderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum: ídque ita actum eſſet, niſi Curiones rem antè ad Pompeium detuliſſent. tum S.C. in concione recitatum eſt. Poſtero autem die Cæſar, is qui olim prætor cùm eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vectium in Roſtra produxit, eúmque in eo loco conſtituit, quo Bibulo cos. aſpirare non liceret. hic ille omnia quæ voluit, de rep. dixit, vt qui illuc factus, inſtitutúsque veniſſet: primùm Cepionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in ſenatu acerrimè nominarat: vt appareret noctem & nocturnam deprecationem interceſſiſſe. deinde quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit: Lucullum, á quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat: L. Domitiũ, cuius domum conſtitutam fuiſſe, vnde eruptio fieret. me non nominauit: ſed dixit, conſularem diſertum, vicinũ conſuli, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut etiam Bru-

tum opus eſſe reperiri. Addidit ad extremum, cùm iam, dimiſſa concione, reuocatus à Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe à Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meũ & M. Laterẽſem. nunc reus erat apud Craſſum Diuitẽ Vettius de vi: & cùm eſſet damnatus, erat iudicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, iudicia fore videbantur. ea nos, vtpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus vitę tædet. ita ſunt omnia omnium miſeriarum pleniſſima, modò cædem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidii diſcuſſerat. ea quam quotidie timere potueramus ſubitò exorta eſt. Quid quæris? nil me infortunatius & Catulo, cum ſplendore vitæ, tum tempore: nos tamen in his etiam miſeriis erecto animo, & minimè perturbato ſumus, honeſtiſſiméque dignitatem noſtram, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, & ſummam in nos beneuolentiam omni ratione ſignificat te habere conſiliorum autorem, ſolicitudinum ſocium, omni in cogitatione coniunctũ cupio. Quare vt Numeſtio mandaui, tecum vt ageret, item, atque eo ſi poteſt acrius te rogo, vt planè ad nos aduoles. reſpiraro, ſi te videro. Vale.

CICERO ATTICO S. 25

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum ſcire ex te, me id feciſſe; vt nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio, te ad me reſcripſiſſe eam rem ſummæ tibi voluptati eſſe. ſed ego mallem ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere. mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτὰ, καὶ οὐδέν. nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. At hercule alter tuus familiaris Hortenſius quàm plena manu, quàm ingenuè, quàm ornatè noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cùm de Flacci prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret! ſic habeto, nec amantiùs, nec honorificentiùs, nec copioſiùs potuiſſe dici. ei te hoc ſcribere à me tibi eſſe miſſum ſanè volo. ſed quid tu ſcribas, quem iam ego venire, atque adeſſe arbitror? ita enim egi tecum ſuperioribus literis. valde te expecto, valde deſidero: neq; ego magis quàm ipſa res & tempus poſcit. his de negotiis quid ſcribam ad te, niſi idẽ quod ſæpe? republ. nil deſpera-

deſperatius: his, quorum opera, nihil maiore odio. Nos vt opinio, & ſpes & coniectura noſtra fert, firmiſſima beneuolentia hominum muniti ſumus. quare aduola. aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. Ideo ſum breuior, quòd (vt ſpero) coràm breui conferre, quæ volumus, licebit. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER III.

CICERO ATTICO S. 1

CVM anteà maximè noſtra intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum: tum verò vt legi rogationem, intellexi ad iter quod conſtitui, nil mihi optatius cadere poſſe, quàm vt tu me quamprimùm conſequare, vt, cùm ex Italia profecti eſſemus, ſiue per Epeirum iter eſſet faciundum, tuo, tuorúmq; præſidio, vteremur: ſiue aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. Quamobrem te oro, des operam vt me ſtatim cōſequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

ITINERIS noſtri cauſa fuit, quòd non habebam locum, vbi pro meo iure diutius eſſe poſſem, quàm in fundo Siccæ, præſertim nondum rogatione correcta. & ſimul intelligebam, ex eo loco ſi iter haberem, poſſe me Brundiſiū referre: ſine te autem non eſſe nobis illas parteis tenendas propter Antronium. Nunc, vt ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris,

conſilium totius rei capiemus. iter eſſe moleſtum ſcio, ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo, & abiecto. Cura vt valeas. D. VI. April. Thurii Lucaniæ.

CICERO ATTICO S. 3

VTINAM illum diem videã cùm tibi agam gratias quòd me viuere coegiſti. adhuc quidem valde me pœnitet. ſed te oro, vt ad me Vibonẽ ſtatim venias, quò ego multis de cauſis conuerti iter meum. ſed eò ſi veneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id nõ feceris, mirabor, ſed confido te eſſe facturum. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

MISERIAE noſtræ potius velim, quàm incõſtantiæ tribuas, quod à Vibone, quò te arceſſebamus, ſubitò diſceſſimus: allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea: in qua quod cõfectum eſſe audieramus, erat huiuſmodi, vt mihi vltra quadringenta millia liceret eſſe. Illò cùm peruenire non liceret, ſtatim iter Brundiſium verſus contuli, ante diem rogationis, ne & Sica, apud quem eram, periret, & quòd Melitæ eſſe non licebat. Nunc tu propera vt nos conſequare, ſi modò recipiemur. adhuc inuitamur benignè: ſed quod ſupereſt, timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet viuere: qua in re apud me tu plurimùm valuiſti. ſed hæc coràm. fac modò vt venias. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

TERENTIA tibi & ſæpe, & maximas gratias agit. id eſt mihi gratiſſimum. ego viuo miſerrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid ſcribam, neſcio: ſi enim es Romæ, iam me aſſequi non potes: ſin es in via, cùm eris me aſſecutus, coràm agemus quæ erunt agenda. tantùm, te oro, vt quoniam me ipſum ſemper amaſti, eodem amore ſis: ego enim idem ſum. Inimici mei mea mihi, non me ipſum ademerunt. Cura vt valeas. VIII. id. April. Thurii.

CICERO ATTICO S. 6

NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundiſii viſurus eſſem: idq; ad multa pertinuit: in eis, vt & in Epiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo cõſilio vteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. Nobis iter eſt in Aſiam, maximè

Cyzi-

Cyzicum. tibi meos commendo. me vix, miſereq; ſuſtento. Vale. D. XIIII. cal. Maii, Tarenti.

CICERO ATTICO S. 7

BRVNDISIVM veni ad calend. Maias. eo die pueri tui mihi à te literas reddiderunt: & alii pueri poſt diem tertium eius diei literas alias attulerunt. Quòd me rogas, & hortaris, vt apud te in Epeiro ſim: voluntas tua mihi valde grata eſt, & minimè noua, & conſilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere (odi enim celebritatem, fugio homines, lucem aſpicere vix poſſum) eſſet mihi iſta ſolitudo, præſertim tam familiari in loco, non amara: ſed itineris cauſa, vt diuertar, primum eſt deuium, deinde ab Antronio, & cæteris quatridui: deinde ſine te. Nam caſtellum munitum habitanti mihi prodeſſet, tranſeunti non eſt neceſſarium. Quòd ſi auderem, Athenas peterem. ſanè ita cadebat, vt vellem. nunc & noſtri hoſtes ibi ſunt, & te non habemus: & veremur ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad diem te expectemus. Quòd me ad vitam vocas: vnum efficis, vt à me manus abſtineam: alterum non potes, vt me non noſtri conſilii vtique pœniteat. Quid enim eſt, quod me retineat, præſertim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur? Non faciam, vt enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam iniuriam, & ſcelus, non tam inimicorum meorum, quàm inuidorum: ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum vocem. hoc confirmo, neminem vnquam tanta calamitate eſſe affectum, nemini mortem magis optādam fuiſſe. cuius oppetendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. Reliqua tempora non ſunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris. De republ. video te colligere omnia, quæ putes aliquam ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum: quæ quanquam exigua ſunt, tamen quoniam placet, expectemus. Tu nihilominus, ſi properaris, nos conſequêre. nam aut accedemus in Epeirum, aut per Candauiam tardè ibimus. dubitationem autem de Epeiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quòd de fratre, vbi eum viſuri eſſemus, neſciebamus. quem quidem ego nunc quomodo viſurus, nec vbi dimiſſurus

ſim,ſcio. id eſt maximum,& miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego & ſæpius ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cùm omneis parteis mentis,tum maximè huius generis facultatem ademiſſet. videre te cupio. Cura vt valeas. Prid. cal. Maii, Brundiſii, proficiſcens.

CICERO ATTICO S. 8

SCRIPSERAM ad te,quas ob cauſas in Epeirũ nõ eſſemus profecti: quòd & Achaia ꝓpè eſſet, plena audaciſſimorũ inimicorũ,& exitus difficiles haberet, cùm inde ꝓficiſceremur. acceſſit cũ Dyrrachii eſſemus,vt duo nũtii afferrentur: vnus, claſſe fratrẽ Epheſo Athenas: alter, pedibus per Macedoniã venire.Itaq; illi obuiã miſimus Athenas,vt inde Theſſalonicam veniret. ipſi proceſſimus,& Theſſalonicã ad x. cal. Iun. venimus. neq; de illius itinere quicquam certi habebamus, niſi eum ab Epheſo antè aliquantò profectum. Nunc, iſtic quid agatur, magnoperè timeo. quãquam tu altera epiſtola ſcribis te idib. Maiis audire,fore vt acrius poſtularet:altera, iam eſſe mitiora. ſed hæc pridie data, quàm illa,quò conturbor magis. itaque cùm meus me mœror quotidianus lacerat,& conficit, tum verò hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. Sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, vbi ego eſſem, fortaſſe aliũ curſum petiuit. nam Phaeto lib. eum non vidit: vento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præſto fuit. Reliqua quàm mihi timenda ſint,video. nec quid ſcribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miſerum eſt quicquam,quod non in noſtram fortunam cadere videatur. Equidem adhuc miſer in maximis meis ærumnis, & luctibus hoc metu adiecto maneo Theſſalonicæ ſuſpenſus, nec audeo quicquã. Nunc ad ea quæ ſcripſiſti. Tryphonem Cæcilium non vidi. Sermonem tuum,& Pompeii cognoui ex tuis literis. Motum in repub. non tantum ego video, quantum tu aut vides, aut ad me cõſolandum affers. Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me iubes agere gratias:faciam:item Hypſæo. Quod ſuades, ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maii ad nos perferantur: puto me ita eſſe facturum, ſed vbi, nondum ſtatui: atque ita perturbato ſum animo de Quinto, vt nihil queam ſtatuere. ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meæ motum

videre,

videre, qui, etſi incredibili, & ſingulari calamitate afflictus ſum, tamen non tam eſt ex miſeria, quàm ex culpæ noſtræ recordatione commotus. cuius enim ſcelere impulſi ac proditi ſimus, iam profectò vides: atque vtinam iam antè vidiſſes. neque totum animum tuum mœrori mecum ſimul dediſſes. Quare, cùm me afflictum, & confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quàm euenti, quòd ei crediderim, quem eſſe nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in ſcribendo impedit. Tu iſta omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi, miſi tibi. Vale. D. III. calend. Maii. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S. 9

QVINTVS frater cùm ex Aſia diſceſſiſſet ante calend. Maias, & Athenas veniſſet idibus, valde fuit ei properãdum, ne quid abſens acciperet calamitatis: ſi quis fortè fuiſſet, qui contentus noſtris malis non eſſet. Itaque malui eum properare Romã, quàm ad me venire: & ſimul (dicam enim quod verum eſt, ex quo magnitudinem miſeriarum mearum perſpicere poſſis) animum inducere non potui, vt aut illum amantiſſimum mei, molliſſimo animo, tanto in mœrore aſpicerem, aut meas miſerias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aſpici paterer. Atq; etiam illud timebã, quod profectò accidiſſet, ne à me digredi nõ poſſet. verſabatur mihi tempus illud ante oculos, cùm ille aut lictores dimitteret, aut vi euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate non videndi fratris vitaui. in hunc me caſum vos viuendi autores impuliſtis. Itaque mei peccati luo pœnas: quanquam tuæ me literę ſuſtentant, ex quibus, quantũ tu ipſe ſperes, facilè perſpicio. quæ quidem tamen aliquid habebant ſolatii antè quàm eò veniſti, A POMPEIO. Nunc Hortenſium allice, & eiuſmodi viros. Obſecro, mi Pomponi, nondum perſpicis, quorũ opera, quorum inſidiis, quorum ſcelere perierimus? Sed tecum hęc coràm agemus. tantum dico, quod ſcire te puto: nos non inimici, ſed inuidi perdiderunt. Nunc ſi ita ſunt, quæ ſperas, ſuſtinebimus nos, & ſpe, qua iubes, nitemur: ſin, vt mihi videntur, infirma ſunt: quod optimo tempore facere nõ licuit,

minus idoneo fiet. Terentia tibi ſæpe gratias agit. Mihi etiam vnum de malis in metu eſt, fratris miſeri negotiũ: quod ſi ſciã cuiuſmodi ſit, ſciam quid agendum mihi ſit. Me etiam nunc iſtorum beneficiorum, & literarum expectatio, vt tibi placet, Theſſalonicæ tenet. Si quid erit noui allatum, ſciam de reliquo quid agendum ſit. Tu ſi, vt ſcribis cal. Iun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Literas quas ad Pompeium ſcripſi, tibi miſi. Vale. Idib. Iun. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S.

ACTA quæ eſſent vſque ad VIII. cal. Iun. cognoui ex tuis literis. reliquas expectabam (vt tibi placebat) Theſſalonicæ: quibus allatis, facilius ſtatuere potero vbi ſim. nã ſi erit cauſa, ſi quid agetur, ſi ſpem videro, aut ibidem opperiar, aut me ad te cõferam. ſin, vt tu ſcribis, iſta euanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi ſignificatis, niſi diſcordiam iſtorum: quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus eſt, quam de me. Itaque quid ea mihi proſit, neſcio. ſed tamen, quoad me vos ſperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quòd me tam ſæpe, & tam vehemẽter obiurgas, & animo infirmo eſſe dicis, quæſo, ecquod tantũ malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? Ecquis vnquam ex tam amplo ſtatu, in tam bona cauſâ, tantis facultatibus ingenii, concilii, gratiæ, tãtis præſidiis bonorum omnium concidit? Poſſum obliuiſci qui fuerim, non ſentire qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (vt nouum calamitatis genus attendas) cùm pluris facerem, quàm me ipſum, ſemperq; feciſſem, vitaui ne viderem: ne aut illius luctum, ſqualoremq; aſpicerem: aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditũ illi, afflictumq; offerrem. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impedior. Hîc vtrũ tandem ſum accuſandus, quòd doleo, an quòd commiſi, vt hæc aut non retinerem (quod facilè fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certè viuus amitterẽ? Hæc eò ſcripſi, vt potius releuares me, quòd facis, quàm aut caſtigatione, aut obiurgatione dignũ putares. eoque ad te minus multa ſcribo, quòd & mœrore impedior: & quid expectem iſtinc, magis habeo, quàm quid ipſe ſcribã. quæ ſi erunt allata, faciam te noſtri cõſilii certiorẽ. tu, vt adhuc feciſti, quãplurimis de rebus ad me velim ſcribas, vt prorſus ne quid ignorẽ. Vale. XIIII. cal. Quin. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S. 11

ME & tuæ literæ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant. Si accepero literas, quas expecto: ſi ſpes erit ea quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: ſi non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, vt facis, opera, cõſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine: obiurgare verò noli. quod cùm facis, vt ego tuum amorem & dolorem deſidero! quem ita affectum mea ærumna eſſe arbitror, vt te ipsũ conſolari nemo poſſit. Quintum fratrem optimum humaniſſimumque ſuſtenta. Ad me, obſecro te, vt omnia certa perſcribas. Vale. D. III I. calend. Quint.

CICERO ATTICO S. 12

TV quidem ſedulò argumentaris, quid ſit ſperandum, & maximè per ſenatum: idémque caput rogationis proponi ſcribis, quare in ſenatu dici nihil liceat. itaque ſiletur. Híc tu me accuſas, quòd me affligem, cùm ita ſim afflictus, vt nemo vnquam: quod tute intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. quæ iſta eſt eodem trib. pleb. & inimico conſule deſig? Percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata. cui vulneri, vt ſcribis, medere, ſi quid potes. Scripſi equidem olim ei iratus, quòd ille prius ſcripſerat, ſed ita compreſſeram, vt numquam emanaturam putarem. quomodo exciderit, neſcio: ſed quia nunquam accidit, vt cum eo verbo vno concertarẽ: & quia ſcripta mihi videtur negligentius, quàm cæteræ: puto poſſe probari, non eſſe meam. id, ſi putas me poſſe ſanari, cures velim: ſin planè perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo, ſine ſermone vllo, ſine cogitatione vlla. Licet tibi (vt ſcribis) ſignificarim, vt ad me venires Dodona: tamen intelligo te iſtic prodeſſe, hîc ne verbo quidẽ leuare me poſſe. Non queo plura ſcribere: nec eſt quod ſcribam. veſtra magis expecto. Vale. XVI. cal. Sext. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S. 13

QVOD ad te ſcripſeram, me in Epeiro futurum: poſteaquam extenuari ſpem noſtram & euaneſcere vidi, mutaui conſilium: nec me Theſſalonica commoui, vbi eſſe conſtitueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis

literis ſcripſeras fore, vti ſecundum comitia aliquid de nobis in ſenatu ageretur: id tibi Pompeium dixiſſe. Qua de re, quoniam comitia habita ſunt, tuq; nil ad me ſcribis, perinde habebo, ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe: méque temporis non longinqui ſpe ductum eſſe moleſtè feram. Quem autem motū te videre ſcripſeras, qui nobis vtilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In trib. pleb. deſ. reliqua ſpes eſt: quam ſi expectaro, non erit quòd putes me cauſæ meæ, ac voluntati meorum defuiſſe. Quòd me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram: debes ignoſcere, cùm ita me afflictum videas, vt neminem vnquā nec videris, nec audieris. Nam quòd ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra eſt, atque vtinam tam in periculo fuiſſet, cùm ego iis quibus meam ſalutem chariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimisq; vſus ſum: qui vt me paulum inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, vt omni ſuo ſcelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam eſt Cyzicū nobis eundum, quò rarius ad me literæ perferentur, hòc velim diligentius omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miſer ſi incolumē relinquo, non me totum periſſe arbitrabor. Vale. non. Sext.

CICERO ATTICO S. 14

Ex tuis literis plenus ſum expectatione de Pōpeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. Si tibi ſtultus eſſe videor, qui ſperem, facio tuo iuſſu. & ſcio te me iis epiſtolis potius & meas ſpes ſolitum eſſe remorari. nunc velim mihi planè perſcribas, quid videas. Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe. ea ſi qui caſus ex parte correxerit, minus moleſtè feremus nos vixiſſe, & adhuc viuere. Ego propter viæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum non commoui me adhuc Theſſalonica. ſed iam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco minimè appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. in Epeirum ideo, vt ſcripſeram, non iui, quòd ſubiti mihi vniuerſi nuntii venerant, & literæ, quare nihil eſſet neceſſe quamproximè

Ita-

Italiam eſſe, hinc ſi aliquid à comitiis audierimus, nos in Aſiam conuertemus: neque adhuc ſtabat, quò potiſſimùm, ſed ſcies. Vale. XII. cal. Sext. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S. 15

ACCEPI idib. Sext. quatuor epiſtolas à te miſſas: vnam qua me obiurgas,& rogas vt ſim firmior: alteram, qua Craſſi libertum ais tibi de mea ſolicitudine macieq; narraſſe: tertiam, qua demonſtras acta in ſenatu: quartam, de eo quod à Varrone ſcribis tibi eſſe confirmatũ de voluntate Pompeii. Ad primã tibi hoc ſcribo, me ita dolere, vt non modò à mente non deſerat, ſed id ipſum doleam, me tam firma mente vbi vtar,& quibuſcum, non habere. nam ſi me vno non ſine mœrore cares, quid me cenſes, qui & te & omnibus? & ſi tu incolumis me requiris, quomodo à me ipſam incolumitatem deſiderari putas? Nolo commemorare quibus rebus ſim ſpoliatus: non ſolùm quia non ignoras, ſed etiam ne ſcindam ipſe dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis eſſe priuatum quemquam, neque in tantas miſerias incidiſſe. Dies autem non modò non leuat luctum hunc, ſed etiam auget. nam cæteri dolores mitigantur vetuſtate, hic non poteſt non & ſenſu præſentis miſeriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. deſidero enim non mea ſolùm, neque meos, ſed meipſum. quid enim ſum? ſed non faciam vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus ſæpius manus afferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi ſcripſi inuidiſſe,& in eis Catonem: ego verò tantum illum puto ab iſto ſcelere abſuiſſe, vt maximè doleam plus apud me ſimulationem aliorum, quàm iſtius fidem valuiſſe. cæteri quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. ſed hæc ſerò agimus. Craſſi libertum mihi puto ſyncerè locutum. In ſenatu rem probè ſcribis actam. Sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ vnde ſit prolata, neſcio. Sed Axius eiuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. ac poteſt ille aliquid prætermittere: tu niſi quod erat, profectò non ſcripſiſti. Varronis ſermo facit expectationem Cæſaris. atque vtinam ipſe Varro incumbat in cauſam. quod profectò cùm ſua ſponte, tum te inſtante faciet. Ego, ſi me aliquando veſtri,& patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, vt maximè lætere vnus ex omnibus

amicis: meaq; officia & ſtudia, quæ parum anteà luxerunt (fatendum eſt enim) ſic exequar vt me æquè tibi, ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutum putes. Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce. in me enim ipſum peccaui vehementius. neque hæc eò ſcribo, quò te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profectò, ſi, quantum me amas & amaſti, tantum amare deberes ac debuiſſes, nunquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio: nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, vtile nobis eſſe legem de collegiis perferri. Sed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquã ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit, vt dies & noctes quid mihi faciẽdum eſſet cogitares, id abs te meo nõn tuo ſcelere prætermiſſum eſt. Quod ſi non modò tu, ſed quiſquam fuiſſet, qui me Pompeii minus liberali reſponſo præteritum à turpiſſimo conſilio reuocaret, quod vnus tu facere maximè potuiſti: aut occubuiſſem honeſtè, aut victores hodie viueremus. Hic mihi ignoſcas. me enim ipſum multò magis accuſo: deinde te quaſi me alterum: & ſimul meæ culpæ ſocium quæro. ſi reſtituor, etiam minus videbimus deliquiſſe: abs téque certè, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur.

Quòd te cum Culleone ſcribis de priuilegio locutum, eſt aliquid, ſed multò eſt melius abrogari. ſi enim nemo impediet, ſic eſt firmius: ſin erit, qui ferri non ſinat, idem S.C. intercedet: nec quicquam aliud opus eſt, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam ſi, vt eſt promulgata, laudare voluiſſemus, aut, vt erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuiſſet. Hic mihi, primum non modò cõſilium defuit, ſed etiam obfuit. cæci, cæci inquam, fuimus in veſtitu mutando, in populo rogando. quod, niſi nominatim mecum agi ceptum eſſet, fieri pernitioſum fuit. Sed pergo præterita: veruntamen ob hanc cauſam, vt ſi quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa ſunt, ne tangatis. verum eſt ſtultum me præcipere quid agatis, aut quomodo. vtinam modò agatur aliquid. Multa occultant tuæ literæ, credo ne vehementius deſperatione perturber. quid enim vides agi poſſe, aut quomodo? per ſenatum ne? at tute ſcripſiſti ad me, quoddam caput legis Clodium in curię poſte fixiſſe, ne referri, néve dici liceret. Quomodo igitur Domi-

tius

tius ſe dixit relaturum? quomodo autem iis, quos tu ſcribis, & de re dicentibus, & vt referretur poſtulantibus, Clodius tacuit? At ſi per populum, poterítne, niſi de omnium tribunorum plebis ſententia? quid de bonis? quid de domo? poterítne reſtitui? aut ſi non poterit, egomet quomodo potero? hæc niſi vides expediri, quã in ſpem me vocas? ſin autẽ ſpes nihil eſt, quæ eſt mihi vita? Itaque expecto Theſſalonicæ acta cal. Sext. ex quibus ſtatuam, in tuos ne agros confugiã, vt neq; videam homines, quos nolim, & te vt ſcribis, videã, & propius ſim, ſi quid agatur: ídque intellexi cùm tibi, tum Quinto fratri placere: an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nihil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quòd aut in me ipſo ſatis eſſe conſilii decreueras, aut te nil mihi plus debere, quàm vt præſto eſſes. quandoquidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præſidia neglexi, totam Italiam in me erectam ad me defendendũ deſtitui, & reliqui: me meis tradidi inimicis, inſpectãte & tacente te: qui ſi non plus ingenio valebas quàm ego, certè timebas minus. ſi potes erige afflictos, & in eo nos iuua. ſin omnia ſunt obſtructa, id ipſum fac vt ſciamus: & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem, non me potiſſimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuſo, quòd à te tantum amari, quantum ego vellem, putaui. quòd ſi fuiſſet, fidem eandem, curam maiorem adhibuiſſes: me certè ad exitium præcipitantem retinuiſſes, iſtos labores, quos nũc in naufragiis noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. Quare fac vt omnia ad me perſpecta & explorata perſcribas, méq; vt facis, velis eſſe aliquẽ: quoniam qui fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum: & vt his literis, non te, ſed me ipſum à me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine literas dari, velim conſcribas, curéſque dandas. Vale. D. IIII. calend. Septemb.

CICERO ATTICO S. 16

TOTVM iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum cal. Sex. datarum: non aliud aliquid: ſi ſpes erit, Epeirum: ſin minus Cycicum, aut aliud quid ſequemur. Tuæ quidem literæ, quò ſæpius à me leguntur, hòc ſpem faciunt mihi minorem, quòd cùm lectæ ſunt: tum id quod attulerunt

ad ſpem, infirmant: vt facilè appareat te & conſolationi ſeruire, & veritati. itaque te rogo planè, vt ad me, quæ ſcis, vt erunt quæ putabis, ita ſcribas. Vale. D. XII. cal. Septemb.

CICERO ATTICO S. 17

DE Quinto fratre nuntii nobis triſtes, nec varii venerant ex ante diem non. Iun. vſque ad prid. cal. Sept. eo autem die Liuinus M. Reguli lib. ad me à Regulo miſſus venit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiauit, ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodii filio: isq; mihi tum à fratre literas attulit. Sed poſtridie Seſtii pueri venerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm ſermo Liuini fuerat. ſanè ſum in meo infinito mœrore ſolicitus, & eò magis, quòd Appii quæſtio eſt. Cætera quæ ad me eiſdem literis ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quàm alii oſtendunt. Ego autem, quoniam non longè ab eo tempore abſumus, in quo res diiudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater omnia ſua per te vnũ ſuſtineri. quid te aut horter, quod facis: aut agam gratias, quod non expectas? tantùm velim fortuna det nobis poteſtatẽ, vt incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas literas ſemper maximè expecto, in quibus caue ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut veritas acerba ſit. Vale. D. prid. non. Sept.

CICERO ATTICO S. 18

EXPECTATIONEM nobis non paruam attuleras, cùm ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum, & ſimul à Cæſare ei literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, autorem etiam daturum. Vtrum id nihil fuit, an aduerſatæ ſunt Cæſaris literæ? an eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem, ſecundum comitia. dixiſſe fac (ſi vides quantis in malis iaceã, & ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me, fac de tota cauſa noſtra certiorem: nam Q. frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem literæ ſunt variæ: neque enim me deſperare vis, nec temerè ſperare. Fac obſecro te, vt omnia, quæ proſpici à te poſſunt, ſciamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

QVOD eiuſmodi mihi literæ à vobis afferebantur, vt ali-

quid

quid ex iis eſſet expectandum: ſpe, & cupiditate Theſſalonicæ detentus ſum. poſteà quàm omnis actio huius anni confecta nobis videbatur, in Aſiam ire nolui, quòd & celebritas mihi odio eſt, & ſi fieret aliquid a nouis magiſtratibus, abeſſe longè nolebam. itaque in Epeirum ad te ſtatui me conferre: non quò mea intereſſet loci natura, qui lucem omninò fugerem: ſed aut ad ſalutem libentiſſimè ex tuo portu proficiſcar: aut ſi ea præciſa erit, nuſquam facilius hanc miſerrimam vitam vel ſuſtentabo, vel, quòd multò eſt melius, abiecero. ero cum paucis. multitudinem dimittam. me tuæ literæ nunquam in tantam ſpem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea ſpes etiam tenuior ſemper fuit, quàm tuæ literæ. ſed tamen, quoniam cœptum eſt, age, quoquo modo cœptum eſt, & quacunque de cauſa, non deſeram neque optimi atque vnici fratris miſeras, atq; luctuoſas preces, nec Seſtii, cæterorumq́ue promiſſa, nec ſpem ærumnoſiſſimæ mulieris Terentiæ, nec miſerrimæ mulieris Tulliolæ obſecrationem & fideles literas tuas. Mihi Epeirus aut iter ad ſalutem dabit, aut, quod ſcripſi ſuprà. Te oro, & obſecro, Pomponi, ſi me omnibus ampliſſimis, chariſſimis, iucundiſſimisq́ue rebus perfidia hominum ſpoliatum: ſi me à meis conſiliariis proditum, & proiectum vides: ſi intelligis me coactum, vt ipſe me, & meos perderem: vt me tua miſericordia iuues, & Quintum fratrem, qui poteſt eſſe ſaluus, ſuſtentes: Terentiam, liberos meos tueare: me, ſi putas te iſtic viſurum, expectes: ſi minus, inuiſas, ſi potes: mihiq; ex agro tuo tantum aſſignes, quãtum meo corpore occupari poteſt, & pueros ad me cum literis quamprimùm, & quàm ſæpiſſimè mittas. Vale. xvi. cal. Octobr.

CICERO SALVTEM Q. CÆCILIO Q. F. Pomponiano Attico. 20

QVOD quidem ita eſſe, & auunculum tuum functum eſſe officio, vehementiſſimè probo. gaudere me tum dicam, ſi mihi hoc verbo licebit vti. Me miſerum, quàm omnia eſſent ex ſententia, ſi nobis animus, ſi cõſilium, ſi fides eorum, quibus credidimus, non defuiſſet! quæ colligere nolo, ne augeã mœrorem. Sed tibi venire in mentem certò ſcio, quæ vita eſſet noſtra, quæ ſuauitas, quæ dignitas: ad quæ recuperãda

per fortunas incumbe, vt facis: diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœniſſimis agam tecum, & cum meis. Ego huic ſpei, & expectationi, quæ nobis proponitur, maximè tamen volui præſtolari apud te in Epeiro. ſed ita ad me ſcribitur, vt putē eſſe cōmodius nos eiſdem in locis eſſe. De domo & Curionis oratione, vt ſcribis, ita eſt. in vniuerſa ſalute, ſi ea modò nobis reſtituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quàm domum. ſed tibi nihil mando nominatim, me totum tuo amori, fideiq; commendo. Quòd te in tanta hæreditate ab omni occupatione expediſti, valde mihi gratum eſt. Quòd facultates tuas ad meam ſalutem polliceris, vt omnibus rebus à te præter cæteros iuuer: id quantum ſit præſidium, video: intelligoq;, te multas parteis meæ ſalutis & ſuſcipere, & poſſe ſuſtinere: neque, vt ita facias, rogandum eſſe. Quòd me vetas quicquam ſuſpicari accidiſſe ad animum tuum, quòd ſecus à me erga te commiſſum, aut prætermiſſum videretur: geram tibi morem, & liberabor iſta cura: tibi tamen eò plus debebo, quò tua in me humanitas fuerit excelſior, quàm in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me ſcribas, omneiſq; ad noſtram ſalutem adhortere. Rogatio Seſtii neque dignitatis ſatis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius ſcribi: & id animaduertas velim. Vale. IIII. non. Oct. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO S. 21

TRIGINTA dies erant ipſi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, vt antè ad te ſcripſi, ire in Epeirum, & ibi omnē caſum potiſſimùm expectare. Te oro, vt ſi quid erit quod perſpicias, quancunq; in partem, quàm pleniſſimè ad me ſcribas: & meo nomine, vt ſcribis, literas, quibus putabis opus eſſe, vt des. Vale. V. cal. Nou.

CICERO ATTICO S. 22

ETSI diligenter ad me Quintus frater, & Piſo, quæ eſſent acta, ſcripſerant: tamen vellem tua te occupatio non impediſſet, quò minus, vt conſueſti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perſcriberes. Me adhuc Plancius liberalitate ſua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epeirum. ſpes homini eſt iniecta non eadē, quæ mihi, poſſe nos vnà decedere.

quam

quam rẽ ſibi magno honori ſperat fore. ſed iam, cùm aduentare milites dicantur, faciendum nobis erit, vt ab eo diſcedamus. quod cùm faciemus, ad te ſtatim mittemus, vt ſcias vbi ſimus. Lentulus ſuo in nos officio, quod & re, & promiſſis, & literis declarat, ſpem nobis nõnullam affert Pompeii voluntatis: ſæpe enim tu ad me ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. De Metello ſcripſit ad me frater, quãtum ſperaret, profectum eſſe per te. mi Pomponi, pugna, vt tecum, & cum meis mihi liceat viuere: & ſcribe ad me omnia. premor cùm luctu, tum deſiderio rerum omnium, tum eorum, qui mihi me chariores ſemper fuerunt. Cura vt valeas.

Ego, quòd, per Theſſaliam ſi irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei ſtudioſos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa ſuperiora Theſſalonicæ ſcripſiſſem. inde cùm ad te me conuertam, faciam vt ſcias, tuq; ad me velim omnia quàm diligentiſſimè, cuiuſmodi ſunt, ſcribas. ego iam aut rem, aut ne ſpem quidẽ expecto. Vale. VI. cal. Decemb. Dyrrachii.

CICERO ATTICO. S. 23

AD V. cal. Decemb. treis epiſtolas à te accepi. vnam datã ad VIII. cal. Nouemb. in qua me hortaris vt forti animo menſem Ian. expectem: eáque quæ ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione perſcribis. In altera epiſtola præter conſuetudinem tuam, diem non adſcribis, ſed ſatis ſignificas tempus. lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, ſcribis te eas literas eo ipſo die dediſſe, id eſt, a.d. IIII. cal. Nou. & quid putes vtilitatis eam promulgationem attuliſſe, ſcribis. in quo ſi etiam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, velim pro tuo in me amore hãc inanem meam diligentiam miſerabilem potius, quàm ineptam putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam, vt maiore diligentia poſthac à noſtris magiſtratibus defendamur. Nam ea veterum tribunorum pleb. rogatio tria capita habuit: vnum de reditu meo ſcriptum incautè. nihil enim reſtituitur præter ciuitatem, & ordinem, quod mihi pro meo caſu ſatis eſt: ſed quæ cauenda fuerint, & quomodo, te non fugit. alterum caput eſt tralatitium de impunitate, ſi quid contra alias leges eius legis ergò factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & à quo ſit inculcatum,

vide; ſcis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix, aut omnino nō poſſet nec per ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex. Sed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legū, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: neq; enim nulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. ſed cùm lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo non eā abrogari oporteat. hoc cùm re vera ita ſit: cùm ſemper ita habitum obſeruatumq; ſit; octo noſtri tribuni pleb. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES PLEBISVE SCITA, HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD, VEL QVI PROMVLGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE MVLTAEVE SIT E.H.L.N.R. atq; hoc in illis tribunis pleb. non lædebat: lege enim collegii ſui non tenebantur: quò maior eſt ſuſpicio malitiæ alicuius, cùm id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt, vt noui tribuni pleb. ſi eſſent timidiores, multò magis ſibi eo capite vtendum putarent. neque id à Clodio prætermiſſum eſt: dixit enim in concione ad III. non. hoc capite deſignatis tribunis plebis præſcriptum eſſe quid liceret. tamen in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando vterentur. Vt Ninnium & cæteros fugerit, inueſtiges, velim, & quis attulerit, & quare octo tribuni plebis ad ſenatum de me referre non dubitarint. ſi enim quòd obſeruandum illud caput non putabant, cur iidem in abrogando tam cauti fuerunt, vt id metuerent, ſoluti cùm eſſent, quod ne iis quidem, qui lege tenentur, eſt curandum? Id caput ſanè nolim nouos tribunos plebis ferre: ſed perferant modò quidlibet; vno capite, quo reuocabor (modò res conficiatur) ero contentus. Iamdudum pudet tā multa ſcribere; vereor enim, ne re iā deſperata legas; vt hæc mea diligentia miſerabilis tibi, aliis irridenda videatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, vide legem, quam T. Fabio ſcripſit T. Viſellius. ea mihi perplacet. nam Seſtii noſtri, quā tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola pridie id. Non. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ ſint, quæ rem diſtinere videantur, de Craſſo, de Pōpeio, de cęteris.

quare

quare oro te, vt, ſi qua ſpes erit poſſe ſtudiis bonorum, autoritate, multitudine comparata rem confici, des operam vt vno impetu perfringantur: in eam rem incumbas cæteróſq; excites. ſin, vt ego perſpicio, cùm tua coniectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt: oro obteſtórque te, vt Quintum fratrem ames, quem ego miſerũ miſerè perdidi: néve quid eum patiare grauius conſulere de ſe, quàm expediat ſororis tuæ filio. meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris: Terẽtiam vnam omnium ærumnoſiſſimã ſuſtentes tuis officiis. Ego in Epeirum proficiſcar, cùm primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me velim proximis literis, vt ſe initia dederint, perſcribas. Vale. prid. cal. Decemb.

CICERO ATTICO S. 24

ANTEA, cùm ad me ſcripſiſſetis veſtro conſenſu conſulares prouincias ornatas eſſe, etſi verebar quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam vos aliquid aliquãdo vidiſſe prudentius. Poſteaquam mihi & dictum eſt, & ſcriptum, vehementer conſilium veſtrum reprehendi, grauiter ſum cõmotus, quòd illa ipſa ſpes exigua quæ erat, videtur eſſe ſublata. nam ſi tribuni pleb. nobis ſuccenſent, quæ poteſt ſpes eſſe? ac videntur iure ſuccenſere, cùm & expertes conſilii fuerint, qui cauſſam noſtram ſuſceperant, & noſtra conceſſione omnem vim ſui iuris amiſerint: præſertim cùm ita dicant, ſe noſtra cauſſa voluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de conſulib. ornandis: non vt eos impedirent, ſed vt ad noſtram cauſſam adiungerent. nunc ſi conſules à nobis alieniores eſſe velint, poſſe id liberè facere: ſin vellent noſtra cauſſa, nihil poſſe ſe inuitis. Nam quòd ſcribis, ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſſecuturos fuiſſe; inuitis tribunis pleb. fieri nullo modo potuit. ita vereor, ne & ſtudia tribunorum amiſerimus: &, ſi ſtudia maneant, vinculum illud adiungendorum conſulum amiſſum ſit. accedit aliud non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, vt quidem ad nos perferebatur, ſenatum nihil decernere antè quàm de nobis actum eſſet, amiſſa eſt: præſertim in ea cauſſa, quæ non modò neceſſaria non fuit, ſed etiam inuſitata, ac noua. neque enim vnquam arbitror ornatas eſſe prouincias deſignatorũ: vt, cùm in hoc illa conſtantia, quæ erat mea cauſſa ſuſcepta,

immutata ſit, nihil iam poſſit non decerni. iam his, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe non mirum ſit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum conſulum palàm ſententiam diceret: & fuit omnino difficile nō obſequi vel amiciſſimo homini Lentulo, vel Metello, qui ſimultatem humaniſſimè deponeret. ſed vereor ne hos cùm tenere potuerimus, trib. pleb. amiſerimus, hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas, & ita vt inſtituiſti: nam iſta veritas, etiamſi iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. Vale. D. IIII. id. Decem.

CICERO ATTICO S. 25

POST tuũ à me diſceſſum literæ mihi Roma allatæ ſunt, ex quibus proſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe. neque enim (ſed bonam in partem accipies) ſi vlla ſpes ſalutis noſtræ ſubeſſet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſſiſſes. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiſcum vnà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, vt te ante cal. Ian. vbicunq; erimus, ſiſtas. Vale.

CICERO ATTICO S. 26

LITERAE mihi à Quinto fratre cum S. C. quod de me eſt factum, allatæ ſunt. mihi in animo eſt legum lationem expectare. ſi obtrectabitur, vtar autoritate ſenatus: & potiꝰ vita, quàm patria carebo. Tu quæſo feſtina ad nos venire. Vale. VI. cal. Ian.

CICERO ATTICO S. 27

Ex tuis literis, & ex re ipſa nos funditus periſſe video. Te oro, vt quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. Ego te, vt ſcribis, citò videbo. plura non ſcribo. Cura vt valeas.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER IV.

CICERO ATTICO S. 1

CVM primùm Romam veni, fuitq́ue cui rectè ad te literas darem, nil prius faciendum mihi putaui, quàm vt tibi abſenti de reditu noſtro gratularer. cognoram enim (vt verè ſcribam) te in cõſiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorẽ, quàm me ipſum: nec etiam propter tuam in me obſeruantiã nimium in cuſtodia ſalutis meę diligentem: eundémq; te, qui primis tẽporibus erroris noſtri, aut totius furoris particeps, & falſi rumoris ſocius fuiſſes, acerbiſſimè diſſidium noſtrũ tuliſſe: plurimúmq; operæ, ſtudii, diligentiæ, laboris ad conficiendũ reditum meũ cõtuliſſe. Itaq; hoc tibi verè affirmo, in maxima lætitia, & exoptatiſſima gratulatione vnũ ad cumulãdum gaudium conſpectũ, aut potius cõplexum mihi tuum defuiſſe. quẽ ſemel nactus, nunquã dimiſero, ac niſi etiã prętermiſſos fructus tuæ ſuauitatis pręteriti tẽporis omnes exegero, profectò hac reſtitutione fortunę me ipſe nõ ſatis dignũ iudicabo. Nos adhuc in noſtro ſtatu, quod difficillimè recuperari poſſe arbitrati ſumus ſplendorẽ noſtrum illum forenſem, & in ſenatu autoritatem, & apud viros bonos gratiam magis q̃ optaramus, conſecuti ſumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, diſſipata, direpta ſit, nõ ignoras. valde laboramus: tuarúmq; nõ tam facultatũ, quas ego noſtras eſſe iudico, quàm conſiliorũ ad colligendas, & cõſtituendas reliquias noſtras indigemus. Nunc, etſi omnia aut ſcripta eſſe à tuis arbitror, aut etiã nuntiis, ac rumore

perlata, tamen ea ſcribam breui, quæ te puto potiſſimùm ex meis literis velle cognoſcere. Prid. non. Sext. Dyrrhachio ſum ꝓfectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brundiſiũ veni non. Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præſto natali ſuo ipſo die: qui caſu idem natalis erat & Brundiſinæ coloniæ, & tuæ vicinæ Salutis. quæ res animaduerſa à multitudine ſumma Brundiſinorum gratulatione celebrata eſt. Ante diē VI. id. Sext. cognoui literis Quinti fratris, mirifico ſtudio omnium ætatum, atque ordinum, incredibili concurſu Italiæ legem comitiis centuriatis eſſe perlatam. inde à Brundiſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, vt vndique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad vrbem ita veni, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit, præter eos inimicos, quibus idipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. Cùm veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant. à qua plauſu maximo cùm eſſet mihi gratulatio ſignificata, ſimilis & frequentia, & plauſus me vſque ad Capitolium celebrauit. in foro & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit. Poſtridie in ſenatu, qui fuit dies non. Sept. ſenatui gratias egimus. Eo biduo, cùm eſſet annonæ ſumma charitas, & homines ad theatrum primò, deinde ad ſenatum concurriſſent impulſu Clodii, mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent: cùm per eos dies ſenatus de annona haberetur, & ad eius procurationem ſermone non ſolùm plebis, verumetiam bonorum Pompeius vocaretur, ídque ipſe cuperet, multitudóque à me nominatim, vt id decernerem, poſtularet, feci, & accuratè ſententiam dixi, cùm abeſſent conſulares, quòd tutò ſe negarent poſſe ſententiam dicere, præter Meſſalam, & Afranium. factum eſt S.C. in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem ſuſciperet, léxque ferretur. quo S.C. recitato, cùm concio more hoc inſulſo, & nouo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet: habui concionem: omnes magiſtratus præſentes, præter vnum prætorem, & duos tribunos pleb. dederunt. poſtridie ſenatus frequens, & omnes conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. Ille legatos quindecim cùm poſtularet, me principē nominauit, & ad omnia me alterum ſe fore dixit. legem COSS. conſcripſerunt, qua

Pompeio

Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur.alterá Meſſinius,qui omnis dat pecuniæ poteſtatem, & adiunxit claſſem, & exercitum, & maius imperium in prouinciis, quàm ſit eorum,qui eas obtineant. Illa noſtra lex conſularis nunc modeſta videtur: hæc Meſſinii non ferenda.Pompeius illam velle ſe dicit, familiares hanc.conſulares,duce Fauonio, fremunt. nos tacemus,& eò magis, quòd de domo noſtra nihil adhuc pontifices reſponderunt.qui ſi ſuſtulerint religionem, aream præclaram habebimus.ſuperficiem conſules ex S.C.æſtimabũt: ſin aliter,demolientur,ſuo nomine locabunt,rem totam æſtimabunt.ita ſunt res noſtræ,vt in ſecundis,fluxæ:vt in aduerſis,bonæ. In re familiari valde ſumus, vt ſcis,perturbati. præterea ſunt quædam domeſtica,quæ literis non committo.Quintum fratrem inſigni pietate, virtute,fide præditum ſic amo,vt debeo. Te expecto,& oro vt matures venire:eóq; animo venias, vt me tuo conſilio egere non ſinas. alterius vitę quoddam initium ordimur.Iam quidam,qui nos abſentes defenderunt, incipiunt præſentibus occultè iraſci,apertè inuidere.vehementer te requirimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

SI fortè rarius tibi à me, quàm à cæteris, literæ redduntur, peto à te, vt id non modò non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas. quæ etſi ſumma eſt,tamẽ nulla eſſe poteſt tanta, vt interrumpat iter amoris noſtri, & officii mei.Nam vt veni Romam,iterum nunc ſum certior factus,eſſe cui darem literas: itaque has alteras dedi. Prioribus tibi declaraui,aduentus noſter qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus,atque omnes res noſtræ quemadmodum eſſent,vt in ſecundis,fluxæ:vt in aduerſis,bonæ.Poſt illas datas,ſecuta eſt ſumma cõtẽtio de domo. Diximus apud põtifices prid. cal.Oct.acta res eſt accuratè à nobis, & ſi vnquam in dicendo fuimus aliquid,aut etiam ſi nunquam alias fuimus, tum profectò doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit.Itaq; oratio iuuentuti noſtrę deberi non poteſt:quam tibi etiamſi non deſideras,tamen mittam citò.Cùm pontifices decreſſent ita,Si neq; populi iuſſu,neq; plebiſcito, is,qui ſe dedicaſſe diceret,nominatim ei rei præfectus eſſet, neque populi iuſſu, aut plebiſcito id facere iuſſus eſſet,videri, poſſe

ſine religione eam partem areę mihi reſtitui:mihi facta ſtatim eſt gratulatio. Nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adiudicata. Tum ſubitò ille in cõcionẽ aſcendit, quam Appius ei dedit: nunciátque populo pontifices ſecundum ſe decreuiſſe, me autem vi conari in poſſeſſionem venire. hortatur vt ſe, & Appium ſequantur, & ſuam libertatem vt defendant. Hîc cùm etiã illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam,ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cùm conſules ex S.C.porticũ Catuli reſtituendam locaſſent.cal.Octob. habetur ſenatus frequens: adhibentur omnes põtifices,qui erant ſenatores: à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. Tum Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit;Religionis iudices pontifices fuiſſe,legis ſenatũ: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiſſe:in ſenatu de lege ſtatuturos. Quiſque horum loco ſententiam rogatus,multa ſecundum cauſſam noſtram diſputauit.Cùm ad Clodium ventũ eſt,cupiit diem cõſumere: neq; ei finis eſt factus.ſed tamen, cùm horas treis ferè dixiſſet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando perorare. Cùm fieret S.C.in ſententiam Marcellini, omnib. præter vnum aſſentientibus, Serranus interceſſit: de interceſſione ſtatim ambo conſules referre cœperunt. Cum ſententiæ grauiſſimæ dicerentur,ſenatui placere mihi domum reſtitui,porticum Catuli locari, authoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi:ſi qua vis eſſet facta, ſenatũ exiſtimaturũ eius opera factum eſſe,qui S. C. interceſſiſſet: Serranus pertimuit, & Cornicinus ad ſuam veterẽ fabulam rediit, abiecta toga ſe ad generi pedes abiecit. Ille noctem ſibi poſtulauit.non concedebant: reminiſcebatur enim cal. Ian.vix tamen ſibi de mea voluntate cõceſſum eſt. Poſtridie S.C. factũ eſt id,quod ad te miſi. Deinde conſules porticum Catuli reſtituẽdam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. Nobis ſuperficiem ædium conſules de conſilii ſententia æſtimarunt H-S. vicies: cætera valde illiberaliter: Tuſculanam villam quingentis millibus, Formianũ H-S. ducentis quinquaginta millibus,quę æſtimatio nõ modò vehementer ab optimo quoque,ſed etiã à plebe reprehẽditur. Dices,Quid igitur cauſſę fuit?

fuit? Dicunt illi quidem pudorē meum, quòd neq; negarim, neq; vehementius poſtularim: ſed non eſt id (nam hoc quidē etiam profuiſſet) verùm iidē, mi T. Pomponi, iidem, inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderāt, nolunt eaſdē renaſci: ſed, vt ſpero, iam renaſcūtur. Tu modò ad nos veni: quod vereor, ne tardius interuētu Varronis tui, noſtriq; facias. Quoniam acta quę ſint, habes, de reliqua noſtra cogitatione cognoſce. Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, vt nulla re impedirer, quin, ſi vellem, mihi eſſet integrum: aut ſi comitia cenſorum proximi conſules haberent: petere me: aut votiuam legationem ſuſciperē, propè omniū fanorum, ac ſacrorū locorum. ſic enim noſtræ rationes poſtulabāt) ſed volui meā poteſtatē eſſe vel petēdi, vel ineunte æſtate exeundi: & intereà me eſſe in oculis ciuiū de me optimè meritorum, non alienum putaui. Ac forenſium quidem rerum hæc noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem valde impedita. Domus ædificatur. ſcis quo ſumptu, qua moleſtia reficitur Formianum: quod ego nec relinquere poſſum, nec videre. Tuſculanum proſcripſi, ſuburbano non facilè careo. Amicorū benignitas exhauſta eſt in ea re. quæ nihil habuit præter dedecus, quod ſenſiſti tu abſens præſentes ii quorum ſtudiis ego, & copiis, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facilè eſſem omnia conſecutus: quo in genere nunc vehementer laboratur. Cætera, quæ me ſolicitant μυστικώτερα ſunt. Amamur à fratre, & filia. Te expectamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

AVERE te certò ſcio cùm ſcire quid hîc agatur, tum à me ſcire: non quòd certiora ſint ea quæ in oculis omnium geruntur, ſi à me ſcribantur, quàm cum ab aliis aut ſcribuntur tibi, aut nuntiantur: verùm vt perſpicias ex meis literis, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui ſit hoc tempore aut mentis meæ ſenſus, aut omnino vitę ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulſi ſunt fabri de area noſtra, diſturbata porticus Catuli, quæ ex S.C. conſulū locatione reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quinti fratris domus primò fracta cōiectu lapidū ex area noſtra, deinde inflāmata, iuſſu Clodii, inſpectāte vrbe cōiectis ignibus, magna querela, & gemitu nō dicā bonorū, qui neſcio an vlli ſint, ſed planè hominum omnium. Ille vehemens furere.

poſt hunc verò furorem nil niſi cædem inimicorum cogitare, vicatim ambire, ſeruis apertè ſpem libertatis oſtendere. Etenim anteà cùm iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifeſtámq; cauſſam, ſed tamen cauſſam: id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. Poſt has ruinas, incendia, rapinas, deſertus à ſuis, vix iam Decimum deſignatorem, vix Gellium retinet. Seruorum conſiliis vtitur: videt, ſi omneis quos vult, palàm occiderit, nihilò ſuam cauſſam difficiliorem, quàm adhuc ſit, in iudicio futuram. Itaque ante diem tertium id. Nouemb. cùm ſacra via diſcederem, inſecutus eſt me cum ſuis: clamor, lapides, fuſtes, gladii: hæc improuiſa omnia. Diſceſſimus in veſtibulum M. Tertii Damionis: qui erant mecum facilè operas aditu prohibuerunt. ipſe occidi potuit. Sed ego diæta curari incipio. chirurgię tædet. Ille omnium vocibus cùm ſe non ad iudicium, ſed ad ſuppliciũ præſens trudi videret, omneis Catilinas Acidinos poſteà reddidit. Nam Milonis domũ meámq; in Ceramio prid. id. Nouem. expugnare, & incendere ita conatus eſt, vt palàm hora v. cum ſcutis homines eductis gladiis, alios cum accenſis facibus adduxerit: ipſe domum P. Sullæ pro caſtris ſibi ad eam impugnationem ſumpſerat. Tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acreis, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notiſſimos, ipſum cupiuit, ſed ille ſe in interiora ædium abdidit Sullæ. Is ſe in ſenatu poſtridie idib. domi Clodius: egregius Marcellinus. omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercle familiari tuo: de cuius conſtantia, virtute, tuæ veriſſimæ literæ. Seſtius furere. Ille poſteà, ſi comitia ſua nõ fierent, vrbi minari. Propoſita Marcellini ſententia, quàm ille de ſcripto ita dixerat, vt tota noſtram cauſſam areæ, incendiorum, periculi mei, iudiciio cõplecteretur, eáq; omnia comitiis anteferret: proſcripſit ſe ꝑ omneis dies comitialeis de cælo ſeruaturũ. Conciones turbulẽtæ Metelli, temerariç Appii, furioſiſſimæ Publii. Hęc tamẽ ſumma. niſi Milo in cãpanum obnuntiaſſet, comitia futura. Ante diẽ xii. Decemb. Milo media nocte cum magna manu in campũ venit. Clodius cùm haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non eſt auſus. Milo permanſit ad meridiem mirifica hominum

minum

minum lætitia, ſumma cum gloria. Contentio fratrum triũ turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen poſtulat, vt ſibi poſtero die in foro obnuntietur: nihil eſſe, quòd in campum nocte veniretur: ſe hora prima in comitio fore. Itaque ante diem xi. Calend. Ian. in comitium Milo de nocte venit: Metellus cùm prima luce furtim in campum itineribus propè deuiis currebat: aſſequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat: ille ſe recipit magno turpique Q. Flacci cõuitio. Ante diem x. Calend. nundinæ. concio biduo nulla. Ante diem viii. Calend. hæc ego ſcribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita ſtertebat, vt ego vicinus audirem. Clodii veſtibulum vacuũ ſanè mihi nuntiabatur. paucis pannoſis ſine laterna: meo conſilio illi omnia fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe eſſet animi, quantum etiam conſilii. miranda virtus eſt. noua quædam, diuina mitto. Sed hæc ſumma eſt: comitia fore non arbitror. Publium reum (niſi ante occiſus erit) à Milone fore puto: ſi ſe inter viam obtulerit, occiſum iri ab ipſo Milone video: non dubitat facere: præ ſe fert: caſum illum noſtrum non extimeſcit: nunquam enim cuiuſquam inuidi & perfidi conſilio eſt vſus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiam magis, quàm cùm florebamus: re familiari comminuti ſumus. Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus noſtris, ne omnino exhauſtus eſſem, illo recuſante ſubſidiis amicorum reſpondemus. Quid conſilii de omni noſtro ſtatu capiamus, te abſente neſcimus: quare appropera.

CICERO ATTICO S. 4

Periucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium Calend. Februa. ante lucem: dixit enim mihi te eſſe in Italia, ſeſeque ad te pueros mittere, quos ſine meis literis ire noluit non quòd haberem quod tibi præſertim iam propè præſenti ſcriberem: ſed, vt hoc ipſum ſignificarem, mihi aduentũ tuum ſuauiſſimum, expectatiſſimumque eſſe. quare aduola ad nos, eo animo, vt nos ames, & te amari ſcias. cętera coràm agemus. hæc properantes ſcripſimus. Quo die venis, vtique cum tuis apud me ſis. perbellè feceris, ſed ſi ad nos veneris, offendes deſignationem Tyrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam: quorum reliquiæ multò meliores

ſunt, quàm putaram. Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio vtatur glutinatoribus, ad cætera adminiſtris: iisq́ue imperes, vt ſumant membranulam ex qua indices fiant, quos vos Græci (vt opinor) συλλάβυς appellatis. Sed hæc, ſi tibi erit commodum: ipſe verò vtique fac venias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere: ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Me Dius Fidius næ tu emiſti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirificè: ſi locare voluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed hæc poſterius. Tu fac venias, & de librariis, ſi me amas, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

Ain' tu? méne exiſtimas ab vllo malle mea legi, probariq́:, quàm à te? cur igitur cuiquam miſi prius? vrgebar ab eo ad quem miſi, & non habebam exemplar. Quid etiam (dudum enim circumrodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi videbatur eſſe παλινῳδία: ſed valeant recta, vera, honeſta conſilia. Non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, vt volunt eſſe, & vt eſſent, ſi quicquam haberent fidei. Senſeram, noram inductus, relictus, proiectus ab iis: tamē hoc erat in animo, vt cùm iis in rep. conſentirem, iidem erant, qui fuerant. vix aliquando te autore reſipui. Dices ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quo facerem, non etiam vt ſcriberem. Ego mehercule mihi neceſſitatem volui imponere huius nouæ coniunctionis, ne quà mihi liceret labi ad illos, qui etiā tum, cùm miſereri mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus. ὑποθέσει, vt ſcripſi, erimus vberiores, ſi & ille libenter accipiet, & ii ſubringentur, qui villā me moleſtè ferunt habere, quæ Catuli fuerat, à Vettio emiſſe non cogitant, qui domum negant oportuiſſe me ædificare, vendere aiunt oportuiſſe. Sed quid ad hoc? ſi quibus in ſententiis dixi quod & ipſi probarent, lætati ſunt tamen me contra Pompeii voluntatem dixiſſe? Sed quoniam qui nihil poſſunt, ii me nolunt amare: demus operam, vt ab iis qui poſſunt, diligamur. Dices, vellem iampridem. Scio te voluiſſe, & me: aſt nugigeram manum fuiſſe. iam tempus eſt me ipſum à me amari, quando ab illis nullo modo poſſum. Domum meam quòd crebrò inuiſis, eſt mihi valdè gra-

gratum. Viaticum Craſſipes præripit. Tu de via recta in hortos. videtur commodius. ad te poſtridie ſcilicet. quid enim tua? ſed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione, & ſittybis. eos velim laudes. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

De Lentulo ſcilicet ſic fero, vt debeo. Virum bonum, & magnum hominem, & in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus: nóſque malo ſolatio, ſed non vllo, tamen conſolamur, quòd ipſius vicem minimè dolemus, non vt Saufeius, & veſtri, mehercule, quia ſic amabat patriam, vt mihi aliquo deorum beneficio videatur ex eius incẽdio eſſe ereptus. Nam quid fœdius noſtra vita, præcipuè mea? nam, tu quidem etſi es natura πολιτικός, tamen nullam habes propriam ſeruitutem: communi frueris nomine. Ego verò, qui ſi loquor de republ. quod oportet, inſanus: ſi quod opus eſt, ſeruus exiſtimor: ſi taceo, oppreſſus & captus: quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet: hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem poſſum, vt non ingratus videar. Quid ſi ceſſare libet & in otii portum confugere? ne quicquam. imò etiam in bellum, & in caſtra. Ergo erimus ὀπαδοὶ qui ταγοὶ eſſe noluimus? Sic faciendum eſt. tibi enim ipſi (cui vtinam ſemper paruiſſem) ſic video placere. Reliquum eſt, σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει. non mehercule poſſum, & Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. verumtamen id ipſum mecum in his locis commentor, vt iſta improbem: ídque tu, cùm vna erimus, confirmabis. A te literas crebrò ad me ſcribi video: ſed omnes vno tempore accepi. Quæ res etiam auxit dolorem meum. caſu enim trinas antè legeram, quibus meliuſculè Lentulo eſſe ſcriptum erat: ecce quartæ fulmen. ſed ille, vt ſcripſi, non miſer: nos verò ſerui. Quòd me admones, vt ſcribam illa Hortenſiana: in alia incidi, nõ immemor iſtius mandati tui: ſed mehercule incipiendo refugi, ne, qui videor ſtultè illius amici intemperiem tuliſſe, rurſus ſtultè iniuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero, & ſimul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in ſcribendo ſit occultior, & aliquid ſatisfactio leuitatis habere videatur. Sed viderimus. Tu modò quàm ſæpiſſimè ad

me aliquid. Epiſtolam, Luceio quam miſi, qua res meas vt ſcribat, rogo, fac vt ab eo ſumas. valde bella eſt: eumque vt approperet, adhorteris: &, quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. Domum noſtram, quoad poteris, inuiſas. Veſtorio aliquid ſignifices: valde enim eſt in me liberalis. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Nihil εὐχαριστότερον epiſtola tua: me ſolicitũ de Quinto noſtro puero optimo valde leuauit: venerat horis duabus antè Cherippus: mera mõſtra nuntiarat. De Apollonio quod ſcribis, qui illi Dii irati, homini Græco qui conturbare quidẽ putat ſibi licere, quod equitibus Rom. nam Terentius ſuo iure. De Metello οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν: ſed tamẽ multis annis ciuis nemo erat mortuus. Quid quidem tibi? nummi meo periculo ſint. Quid enim vereris, quencunque hæredem fecit? niſi Publium fecit. verùm fecit non improbè, quamquã fuit ipſe. Quare in hoc thecam nummariam non retexeris, in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præſidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus eſt incredibilis de Laterio. Quid quæris? equidem dolui. ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, vt facis. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

Multa me in epiſtola tua delectarunt, ſed nihil magis, quàm patina Tyrotarichi. nam de Roduſculo quod ſcribis, μήπω μέγαν εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. ædificati tibi in agris nihil reperio: in oppido eſt quiddam, de quo eſt dubium ſítne venale: ac proximum quidem noſtris ædibus. Hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romæ, vt Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alſius, nihil amœnius. ἐμοὶ ἴστω φίλος οἶκος. poſteà verò quàm Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionyſii, & Menophili tui fuit. Nihil venuſtius, quàm illa tua pægmata. poſt quæ ſittybæ, libros illuſtrarunt valde. & ſcribas ad me velim de gladiatoribus, ſed ita, benè ſi rem gerunt: non quæro male ſi ſe geſſere. Apenas vix diſceſſerat, cùm epiſtola. Quid ais? putáſne fore, vt legem non ferat? Dic, oro te, clarius. vix enim mihi exaudiſſe videor: verùm ſtatim fac vt ſciam, ſi modò eſt com-

commodum. Ludis quidem quoniam dies eſt additus, eò etiam meliùs hîc eum diem cùm Dionyſio conteremus. De Trebonio proſus tibi aſſentior. De Domitio, σύκῳ μὰ τὴν Δήμητρα σῦκον, οὐδὲ ἐν οὕτως ὅμοιον γέγονεν, quàm eſt iſta περίστασις noſtra, vel quod ab iiſdem, vel quòd præter opinionem: vel quòd viri boni nuſquam: vnum diſſimile, quod huic meritò: nam de ipſo caſu neſcio, an illud melius. quid enim hoc miſerius quàm eum qui tot annos, quos habet, deſ. conſul fuerit, fieri conſulem non poſſe, præſertim cum aut ſolus, aut certè non plus quàm cũ altero petat? Si verò id eſt, quod neſcio an ſcit, vt non minus longas iam in codicillorum faſtis futurorum conſulum paginulas habeat, quàm factorũ, quid illo miſerius? niſi reſp. in qua ne ſperatur quidẽ melius quicquam. De Natta ex tuis primùm ſciui literis. oderam hominem. De poemate quòd quæris, quid ſi cupiat effugere? quid ſi ſinat? De Fabio Luſco quod eram exorſus, homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mihi vnquam odio. ſatis enim acutus, & permodeſtus, ac bene frugi. eum quia non videbam, abeſſe putabam. Audiui ex Gauio hoc Firmauino, Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum. Dices, tantuláne cauſa? Permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit, quòd ſe à me remouit, ſi modò remouit, ignoro. De eo quod me mones, vt & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam: ita faciam: ſed opus eſt maiore prudentia, quam à te, vt ſoleo, petam. Tu velim & Fabium, ſi quem habes aditum, odorêre: & iſtum conuiuam tuum deguſtes, & ad me de iſtis rebus, & de omnibus quotidie ſcribas. Vbi nihil erit quod ſcribas, idipſum ſcribito. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 9

Sanè velim ſcire, num cenſum impediant tribuni diebus vitiandis (eſt enim hic rumor) totaque de cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hîc cum Pompeio fuimus: multa mecum de rep. ſanè ſibi diſplicens, vt loquebatur (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniã iactans: hic quoque, vt loquebatur: & opinor vſquequaque. de hoc cùm dicemus, ſit hoc quaſi καὶ τόδε Φωκυλίδου. Tibi etiam gratias agebat, quòd ſigna componenda ſuſcepiſſes: in nos verò ſuauiſſimè hercule eſt effuſus. venit etiam ad me

in Cumanum, ac ſe nihil minùs velle mihi viſus eſt, quàm Meſſalam conſulatum petere: de quo ipſo ſi quieſcis, velim ſcire. Quòd Luceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum,& ædificium noſtrum quòd crebrò inuiſis, gratum. Quintus frater ad me ſcripſit ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te non. Maiis venturum. Ego me de Cumano moui ante diem v. Calen. Maii: eo die Neapoli apud Lætum. Ante diem IIII. Calend. Maii iens in Pompeianum benè manè hæc ſcripſi. Puteolis magnus eſt rumor Ptolemæum eſſe in regno. ſi quid habes certius, velim ſcire. Ego hîc paſcor bibliotheca Fauſti: fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis, & Lucrinenſibus: ne iſte quidem deſunt. Sed mehercule à cæteris oblectationibus deſetor, & voluptatibus propter rempu. ſic literis ſuſtentor & recreor, maloque in illa tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis ſedere, quàm in iſtorum ſella curuli: tecumq; apud te ambulare, quàm cum eo, quocum video eſſe ambulandum. ſed de illa ambulatione fors viderit, aut ſi quis eſt, qui curet, Deus. Noſtram ambulationem, & Laconicum, eaque quæ Cyrea ſint, velim, cùm poteris, inuiſas, & vrgeas Philotimum, vt properet, vt poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit. miſit ad me ſtatim, qui ſalutem nuntiaret, ad eum poſtridie mane vadebam, cùm hæc ſcripſi. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

Delectarunt me epiſtolæ tuæ, quas accepi vno tempore duas ante diem v. Cal. Perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiã illud cuiuſmodi ſit velim perſpicias: potes à Demetrio. Dixit Pomponius mihi Craſſum à ſe in Albano expectari ante diem quartum Calend. Is cùm veniſſet, Romam eſſe ſtatim venturos, vt rationes cum publicanis putarent. Quæſiui gladiatoribúſne? reſpondit, Antè quàm inducerentur. Id cuiuſmodi ſit, aut nunc, ſi ſcias, aut cùm is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hîc voramus literas cum homine mirifico (ita mehercule ſentio) Dionyſio, qui te, omneíſq; vos ſalutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι. Quare, vt homini curioſo, ita perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid cenſores, quid Appius, quid illa populi Apulcia; denique, etiam quid à te fiat, ad me velim ſcribas.

non

non enim (vt verè loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum præter Dionyſium eduxi neminem. nec metuo tamen, ne mihi ſermo deſit abs te, quo magnoperè delector. Tu Luccio noſtrum librũ dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto, ſtatim vt ſit, qui à te mihi epiſtolam referat. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

Egnatius Romæ eſt: ſed ego cum eo de re Halimeti vehementer Antii egi. Grauiter ſe acturum cum Aquilio confirmauit. Videbis ergo hominem, ſi voles. Macroni vix videor præſtò eſſe poſſe. Idibus enim auctionem Larini video, & biduum præterea. Id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoſcas mihi velim.

Sed ſi me diligis, poſtridie Cal. cœna apud me cum Pilia: prorſus id facies. Cal. cogito in hortis Craſſipidis, quaſi in diuerſorio cœnare. facio fraudem S. C. inde domum cœnatus, vt ſim manè prę̨ſtò Miloni. Ibi te igitur videbo, & prę̨monebo. Domus noſtra te tota ſalutat. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

Nos in Tuſculanum veniſſe ad XVII. Calend. Decemb. video te ſcrire: ibi Dionyſius nobis præſtò fuit. Romę a. d. XIIII. Calend. volumus eſſe: quid dico, volumus? imò verò cogimur. Milonis nuptiæ. Comitiorum nõnulla opinio eſt. ergo vt ſit rata. Abfuiſſe me in altercationibus, quas in ſenatu factas audio, fero non moleſtè. Nã aut defendiſſem, quod non placeret: aut defuiſſem, cui non oporteret. Sed mehercule velim res iſtas & præſentẽ ſtatũ reip. & quo animo cõſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me, quantum potes, & vales. Sum ὀξύπεινος: & ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum: item Ti. iterum coss. ô hominem nequam. De libris oratoriis factum eſt à me diligenter: diu multumq́; in manibus fuerunt: deſcribas licet. Illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς ne iſtuc hoſpes veniam. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

Veſtorius noſter me per literas facit certiorem, te Roma ad VII. id. Maii putare profectum eſſe: tardius quàm dixerat: quòd minùs valuiſſes. ſi iam melius vales, vehementer

gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, vt mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cùm cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi vtendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, vt ſpero, tibi valde probabo. Velim ſi quid fortè noui habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſi quid fortè de comitiis, de repub. (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) conſcribas ad me. Si nihil habebis, tamen ſcribas aliquid: nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax viſa eſt. Maximè autem rogo, rebus tuis totoque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimùm reuiſas. Dionyſium iube ſaluere. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 14

De Eutychide gratum, qui vetere prænomine nouo nomine T. erit Cæcilius: vt eſt ex me, & ex te iunctus Dionyſius, M. Pomponius. Valde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoſcet, ſuam illam in meo dolore συμπάθειαν, neque tum mihi obſcuram, neque pòſt ingratam fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe. numquàm enim tu ſine iuſtiſſima cauſa tam longè à tot tuis & hominibus, & rebus chariſſimis, & ſuauiſſimis abeſſe voluiſſes: ſed humanitatem tuam, amoremque in tuos reditus celeritas declarabit. Sed vereor ne te lepôre ſuo detineat diutius L. Clodius, & homo pereruditus, vt aiunt, & nunc quidem deditus Græcis literis Pituanius. Sed ſi vis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. cum illis tum, cùm ſalui venerint, Romæ viuere licebit. Auere te ſcribis, accipere aliquid à me literarum. Dedi, ac multis quidem de rebus ἡμερολεγδὸν perſcripta omnia: ſed, vt coniicio, quoniam mihi non videris in Epeiro diu fuiſſe, redditâs tibi non arbitror. Genus autem mearum ad te literarum eiuſmodi ferè eſt, vt non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad III. non. Quint. Suffenas, & Cato abſoluti. Procilius condemnatus. Ex quo intellectum eſt, θεῖους ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam denique rempl. flocci non facere, patremfamiliâs domi ſuę occidere nolle: neque tamen id ipſum abundè: nam abſoluerunt XXII. condemnauerunt XXIII. Publius ſanè diſerto epilogo

logo criminans, mentes iudicum mouerat. Hortalus in ea cauſa fuit, cuiuſmodi ſolet. nos verbum nullum: veritas eſt enim puſilla, quæ nunc laborat, ne animum Publii offenderem. His rebus actis, Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, vt agerem cauſam contra Interamnates apud conſulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus à M. Curio emiſſus interciſo monte in Nar defluit: ex quo eſt illa ſiccata; & humida tamen modicè Roſea. Vixi cum Axio: qui etiam me ad Septem aquas duxit. redii Romam Fonteii cauſa: ad VII. id. Quintil. veni in ſpectaculum primùm magno, & æquabili plauſu (ſed hoc ne curâris: ego ineptus qui ſcripſerim) deinde Antiphonti operam: is erat antè manumiſſus, quàm productus. Ne diutius pendeas, palmam tulit. ſed nihil tam puſillum, nihil tam ſine voce, nihil tam verum. Hæc tu tecum habeto. In Andromacha tamẽ maior fuit, quàm Aſtyanax: in cæteris parem habuit neminem. Quæris nunc de Arbuſcula. valde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. Fœnus ex triente idib. Quint. factum erat beſſibus. Dices, iſtuc quidem non moleſtè fero. O virum, ô ciuem! Memmium Cæſaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium COS. iunxerunt. qua pactione, epiſtolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet: ſed vtrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla eſt: pecunia omnium dignitatem exæquat. Meſſala languet, nõ quòd aut animus deſit, aut amici: ſed coitio conſulum, & Pompeius obſunt. ea comitia puto fore vt ducantur. Tribunitii cãdidati iurârunt ſe arbitrio Catonis petituros. Apud eum H-S. quinquagena depoſuerunt, vt qui à Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie ſcribebam, quàm comitia fore putabantur. Sed ad te V. calen. Sext. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam. quæ ſi, vt putantur, gratuita fuerint, plus vnus Cato potuerit, quàm omnes quidem iudices. Meſſius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus. num eum Cæſari legârat Appius. Seruilius edixit, vt adeſſet. Tribus habet Pontinam, Velinam Meciam. pugnatur acriter, agitur tamẽ ſatis. Deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. Parantur orationibus

iudices glorioſi: fortaſſe accedent etiam conſules deſſ. in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc iudicio valde laborabit. Ex Quinti fratris literis ſuſpicor iam eum eſſe in Britannia. ſuſpenſo animo expecto quid agat. Illud quidem ſumus adepti, quòd multis, & magnis indiciis poſſumus iudicare, nos Cęſari & chariſſimos, & iucundiſſimos eſſe. Dionyſium velim ſaluere iubeas, & eum roges, & hortêre vt quamprimùm veniat, vt poſſit Ciceronem meum, atque etiam meipſum erudire. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

OCCVPATIONVM mearum vel hoc ſignum erit, quòd epiſtola librarii manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo: ſed pleræq; tantummodo mihi nuntiabant vbi eſſes, quod erat abs te: vel etiã ſignificabant rectè eſſe. Quo in genere maximè delectarunt duæ ferè eodẽ tempore abs te Bruto datæ. Scire enim volebam te commodè nauigaſſe. Sed hæc epiſtolarum frequẽtia non tam vbertate ſua quàm celeritate delectauit: illa fuit grauis & plena rerum, quam mihi M. Paccius hoſpes tuus reddidit. Ad eam reſcribã igitur, & hoc primùm. Paccio re, & verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. Itaque in intimis eſt meis, cùm anteà notus non fuiſſet. Nunc pergam ad cætera. Varro de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modò erit locus: ſed noſti genus dialogorum meorum: vt in Oratoriis, quos tu in cœlum fers, non potuit mentio fieri cuiuſquam ab iis qui diſputant, niſi eius, qui illis notus, aut auditus eſſet. Hanc ego de republica, quam inſtitui, diſputationem in Africani perſonam, & Phili, & Lælii, & Manilii contuli: adiunxi adoleſcenteis Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælii generos, Scæuolam & Fannium. Itaq; cogitabam, quoniam in ſingulis libris vtor procemiis, vt Ariſtoteles in iis quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, vt non ſine cauſa iſtum appellarem: id quod intelligo tibi placere. Vtinam modo conata efficere poſſim: rem enim (quod te non fugit) magnam complexus ſum, & grauem, & plurimi otii, quo ego maximè egeo. Quòd in iis libris, quos laudas, perſonã deſideras Scæuolæ, non eam temerè dimoui: ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noſter Plato cùm in Piræum Socrates veniſſet ad Cephalum locupletẽ, & feſtiuum ſenem,

ſenem, quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputãdo ſenex: deinde cùm ipſe quoq; cõmodiſſimè locutus eſſet, ad rem diuinam dicit ſe velle diſcedere, neq; poſteà reuertitur. Credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonũ fore, ſi hominem id ętatis in tã longo ſermone diutius retinuiſſet. Multò ego ſatius hoc mihi cauendũ putaui in Scæuola, qui & ętate, & valetudine erat ea, qua meminiſti, & iis honoribus, vt vix ſatis decorũ videretur, eum plureis dies eſſe in Craſſi Tuſculano. Et erat primi libri ſermo nõ alienus à Scæuolæ ſtudiis: reliqui libri τεχνολογίαν habent, vt ſcis. Huic ioculatoriæ diſputationi ſenẽ illũ, vt noras, intereſſe ſanè nolui. De re filiæ quod ſcribis, erit mihi curæ. etenim eſt luculenta Aureliani, vt ſcribis, indiciis: & in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo. Veſtorio non deſum: gratum enim tibi id eſſe intelligo, & vt ille intelligat, curo: ſed ſcis qui? cùm habeat Deos facileis, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone, lege Iunia, & Licinia ſcis abſolutum: Fuſia ego tibi nuntio abſolutum iri, neq; patronis ſuis tam libentibus, quàm accuſatoribus. Is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam rediit. Druſus reus eſt factus à Lucretio, iudicibus reiiciendis a. d. v. non. Quint. de Procilio rumores non boni: ſed iudicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt. S.C. quod hîc conſules de prouinciis fecerunt. QVICVNQVE POSTHAC, notum tibi, vt video, iam intelligebamus, enuntiationẽ illam Memmii valde Cæſari diſplicere. Meſſala noſter, & eius cõpetitor Domitius liberalis in populum valde fuit. nihil gratius: certi erant conſules. At ſenatus decreuit, vt tacitum iudicium ante comitia fieret. ab iis conſiliis, quæ erãt omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorũ. ſed quidam iudices, in his Opimius, Veient. Terentium tribunum pleb. appellârunt, ne iniuſſu populi iudicarent. reſcidit. Comitia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur: venit legi dies. Terentius interceſſit. Conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem ad ſenatum detulerunt. Hic Abdera non tacente me. Dices, Tamen tu non quieſcis? Ignoſce, vix poſſum. veruntamẽ, quid tam ridiculum? Senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quàm lex lata eſſet: qui ſi interceſſiſſet, res integra referretur: cœpta ferri leuiter. interceſſum non inuitus: res ad ſenatum. De ea re

ita cenſuerunt, COMITIA primo quoque tempore haberi cenſere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus, cùm ego partem eius ornatiſſimè defendiſſem: obnuntiationibus per Scæuolam interpoſitis, ſingulis diebus vſq; ad prid. calend. Octob. quo ego hæc die ſcripſi, ſublatis, populo tributim domi ſuæ ſatisfecerat. ſed tamen, etſi vberior liberalitas huius, gratior eſſe videbatur eorum qui occuparant. Cuperem vultum videre tuum, cùm hæc legeres: nam profectò ſpem non habes nullam, hæc negotia multarum nundinarum fore. Sed ſenatus hodie fuerat futurus, id eſt calen. Octob. iam enim luceſcit. ibi loquetur præter Antium, & Fauonium, liberè nemo: nam Cato ægrotat: de me nihil timueris: ſed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? Iudicia, credo. Druſus, Scaurus non feciſſe videntur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Meſſala à Q. Pompeio Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæſare. Quid poteris (inquies) pro iis dicere? Ne viuam, ſi ſcio. In illis quidem tribus libris quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc, vt opinionem habeas rerum, ferendum eſt. Quæris, ego me vt geſſerim? Conſtanter, & liberè. Quid ille, inquies, vt ferebat? Humaniter, meæque dignitatis, quoad mihi ſatisfactum eſſet, habendam ſibi rationem putabat. Quomodo ergo abſolutus? omnino ὠργίας πρύμνα. accuſatorum incredibilis infantia: id eſt, L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeii mira contentio: iudicum ſordes. Attamen XXXII. cōdemnarunt. XXXVIII. abſoluerunt: iudicia reliqua impendent: nondum eſt planè expeditus. Dices, tu ergo hæc quomodo fers? Bellè mehercule, & in eo me valde amo. Amiſimus, mi Pomponi, non omnem modò ſuccum, ac ſanguinem, ſed etiam colorem, & ſpeciem priſtinam ciuitatis. Nulla eſt reſpub. quæ delectet, in qua acquieſcam. Id ne igitur, inquies, facilè fers? Id ipſum. recordor enim quàm bella pauliſper nobis gubernantibus ciuitas fuerit, quæ mihi gratia relata ſit: nullus dolor me angit. vnum omnia poſſe, diſrumpuntur ii, qui me aliquid poſſe doluerunt. multa mihi dant ſolatia: nec tamen ego de meo ſtatu demigro: quæque vita maximè eſt ad naturam, ad eam me refero, & literas, & ſtudia noſtra: dicendi laborē delectatione oratoria conſolor; domus me, & rura noſtra dele-

delectant: non recordor, vnde ceciderim, ſed vnde ſurrexerim. Fratrem mecum, & te ſi habebo, per me iſta pedibus trahantur. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum. locus ille animi noſtri, ſtomachus vbi habitabat olim, cõcaluit. priuata modò, & domeſtica nos delectant. mirã ſecuritatem videbis: cuius plurimæ mehercule partes ſunt in tuo reditu. nemo enim in terris eſt mihi tam conſentiẽtibus ſenſibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum, & eſt nonnullus odor dictaturæ: ſermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati conſulates omnes rei ambitus. Accedit etiam Gabinius: quem Publ. Sulla non dubitans, quin foris eſſet, poſtulârat contradicente, & nihil obtinente Torquato. Sed omnes abſoluentur, nec poſthac quiſquã damnabitur, niſi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur ſeueriùs: itaque iudicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus eſt. multi alii vrbani ne reſpondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, abſoluto Gabinio, ſtomachantes alii iudices, hora pôſt, Antiochum Gabinium neſcio quẽ ſolidis pectoribus accenſum libertum Gabinii lege Papia condemnarunt. itaque dixit ſtatim reus læſæ maieſtatis ΟΥCΟΙΜΡΙCΑΜΑΦΙΗ. Pontinus vult a. d. IIII. non. No. triumphare. Huic obuiam Cato, & Seruilius præt. apertè, & Q. Mutius trib. Negant enim latum de imperio: & eſt latũ herculè inſulsè, ſed erit cum Pontino Appius cos. Cato tamen affirmat, ſe viuo illum non triumphare. id ego puto, vt multa eiuſdem, ad nihil recaſurũ. Appius ſine lege ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & à Cæſare accepi a. d. IX. calend. Nou. literas (confecta Britannia, obſidibus acceptis, nulla præda: imperata tamen pecunia) datas à litoribus Britanniæ, proximè a. d. VI. calend. Octobr. exercitum è Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæſarem profectus. Tu, ſi aut amor in te eſt noſtri, ac tuorum, aut vlla veritas, aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis cogitas, aduentare, & propè adeſſe iam debes. Non mehercule æquo animo te careo: te autem quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cùm dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas habebam, Epheſo, a. d. V. id. Sex. datas. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

O EXPECTATAS mihi tuas literas! ô gratum aduentum! ô conſtantiam promiſſi, & fidem miram! ô nauigationem amandam, quam mehercule ego valde timebam, recordans ſuperioris tuæ transmiſſionis! Sed, niſi fallor, citius te, quàm ſcribis, videbo. credo enim te putaſſe tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cùm ſecus erit, quid te Apuleia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, & ille Latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. Quin tu huc aduolas, & inuiſis illius noſtræ reipublicæ germanam: peti, vide, nummis ante comitia tributim vno loco diuiſis palàm: vide abſolutum Gabinium: detur eſſe valiturum. De Meſſala quod quæris, quid ſcribam neſcio: nunquam vidi tam pareis candidatos. Meſſalæ copias noſti Scaurum Triarius reum fecit. ſi quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια: ſed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam, & eſt pondus apud ruſticos in patris memoriam. Reliqui duo plebeii ſic exæquantur, vt Domitius valeat amicis, adiuuetur tamen non gratiſſimo munere: Memmius Cæſaris commendetur militibus, Pompeii Gallia nitatur. Quibus ſi non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Cæſaris detrudat, Catone præſertim abſoluto. Paccianæ epiſtolæ reſpondi. cognoſce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædam de Cæſaris in me amore cognoui. eaque ſunt ipſius Cæſaris vberrimis literis confirmata. Britannici belli exitus expectatur: conſtat enim aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus: etiam illud iam cognitum eſt, neque argẽti ſcrupulum eſſe vllum in illa inſula, neque vllam ſpem prædæ, niſi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te literis, aut muſicis eruditos expectare. Paulus in medio foro Baſilicam iam penè texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem quam locauit, facit magnificentiſſimam. Quid quæris? nihil gratius illo monimento, nihil glorioſius. Itaque Cæſaris amici (me dico, & Oppium, diſrumparis licet) monimentum illud quod tu tollere laudibus ſolebas, vt forum laxaremus, & vſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus ſexcenties H-S. cum priuatis non poterat tranſigi minore pecunia. Efficiemus rem glorioſiſſimam: nam in campo

Martio

Martio ſepta tribunitiis comitiis marmorea ſumus, & tecta facturi: eaq; cingemus excelſa porticu, vt mille paſſuum conficiatur: ſimul adiungetur huic operi villa etiam publica. Dicis, Quid mihi hoc monimentum proderit? Ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de luſtro, quod iam deſperatum eſt, aut de iudiciis, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, ſi iure. ſcribis enim in ea epiſtola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Aſiam tibi eundum eſſe te arbitrari. Mihi mehercule nihil videbatur eſſe, in quo tantulùm intereſſet, vtrum per procuratores ageres, an per te ipſum: vt ab iis toties, & tam longè abeſſes. Sed hæc mallem integra re tecum egiſſe. profectò enim aliquid egiſſem. nunc reprimam ſuſceptam obiurgationem: vtinam valeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus ſæpe ſcribo, quòd certum non habeo vbi ſis, aut vbi futurus ſis. huic tamē neſcio cui, quòd videbatur is te viſurus eſſe, putaui dandas eſſe literas. Tu quoniam iturum te in Aſiam eſſe putas, ad quæ tempora te expectem, facias me certiorem velim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

PVTO te exiſtimare me nunc oblitum conſuetudinis, & inſtituti mei rariùs ad te ſcribere, quàm ſolebam. ſed cùm loca, & itinera tua nihil habere certi video, neq; in Epeirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti dedi literas. Neque enim eæ ſunt epiſtolæ noſtræ, quæ ſi perlatæ non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit: quæ tantum habent myſteriorum, vt eas ne librariis quidem ferè committamus Lepidum quo excidat. conſules flagrant infamia, quòd C. Memmius candidatus pactionem in ſenatu recitauit, quam ipſe ſuus competitor Domitius cum conſulibus feciſſet, vt ambo H-S. quadringena conſulib. darent, ſi eſſent ipſi conſules facti: niſi treis augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cùm lex Curiata ferretur, quę lata nō eſſet: & duos conſulareis, qui ſe dicerent in ornandis prouinciis conſularibus ſcribēdo affuiſſe, cùm omninò ne ſenatus quidem fuiſſet. Hæc pactio non verbis, ſed nominibus, & perſcriptionibus, multorum tabulis cùm eſſe facta diceretur: prolata à Mem̄io eſt, nominib. inductis autore Pom-

peio. Hic Appius erat idem: nihil ſanè iacturæ: corruerat alter, & planè, inquam, iacebat. Memmius autem dirempta coitione, inuito Caluino, plane refrixerat: & eò magis nunc cogitare dictaturam, fauere iuſtitio, & omniũ rerum licentiæ. Perſpice æquitatem animi mei, & ludum, & contemptionem Saleutianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæſare ſuauiſſimam coniunctionem (hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat) qui quidem Quintum meum, tuumque (Dii boni) quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia! non ſecus, ac ſi ego eſſem imperator. Hybernam legionem eligendi optio delata: commodum, vt ad me Q. ſcribit. Hunc tu non ames? Quem igitur iſtorum? Sed heus tu, ſcripſerámne tibi me eſſe legatum Pompeio? & extra vrbem quidem fore ex idib. Ian. viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coràm (opinor) reliqua: vt tu tamen aliquid expectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modò ſeruaui, ſed etiam ædificaui locum. Quid quæris? ad ſummam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. Quo die ad me venies, ſi me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER V.

Cicero Attico s. 1

EGo verò & tuum in diſceſſu vidi animum, & meo ſum ipſe teſtis: quò magis erit tibi videndum, nequid noui decernatur, vt hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annuū. De Annio Saturnino curaſti probè. de ſatiſdādo verò te rogo, quoad eris Romæ, tu vt ſatiſdes. & ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, vel Attilianorū. De Oppio factum eſt, vt volui, & maximè quòd DCCC. aperuiſti: quę quidem ego vtique vel verſura facta ſolui volo, ne extrema exactio noſtrorum nominum expectetur. Nunc venio ad tranſuerſum illum extremæ epiſtolæ tuæ verſiculum, in quo me admones de ſorore, quæ res ſe ſic habet. Vt veni in Arpinas, cùm ad me frater veniſſet, in primis nobis ſermo, isq́ue multus de te fuit ex quo ego veni ad ea quæ fueramus ego, & tu inter nos de ſorore in Tuſculano locuti. nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in ſororem tuam: vt etiam ſi qua fuerat ex ratione ſumpta offenſio, non appareret. Illo ſic die. Poſtridie ex Arpinati profecti ſumus: vt in Arcano Quintus maneret dies fecit. Ego, Aquini: ſed prandimus in Arcano: (noſti hunc fundum) quò vt venimus, humaniſſimè Quintus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem vt viſum eſt, dulcius, idq́ue cùm verbis, tum etiam animo, &

vultu. Atilla audientibus nobis, ego ſum, inquit, hîc hoſpita. Id autem ex eo, vt opinor, quòd antecelſerat Statius vt prandium nobis videret. Tum Quintus, en, inquit, mihi, hęc ego patior quotidie. Dices, Quid, quæſo, iſtuc erat? Magnum. itaque me ipſum commouerat, ſic abſurdè, & aſperè, verbis vultuque reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcubuimus omnes præter illam: cui tamen Quintus demenſa miſit: illa reiecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi viſum eſt: & multa prætereo, quæ tum mihi maiori ſtomacho, quàm ipſi Quinto fuerunt. Ego inde Aquinum, Quintus in Arcano remanſit, & Aquinum ad me poſtridie manè venit, mihique narrauit nec ſecum illam dormire voluiſſe, & cùm diſceſſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego vidiſſem. Quid quæris? vel ipſi hoc dicas licet, humanitatem, ei meo iudicio illo die defuiſſe. Hæc ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quàm neceſſe fuit, vt videres tuas quoque eſſe parteis inſtituendi, & monendi. Reliquum eſt, vt antè quàm proficiſcare, mandata noſtra exhaurias: ſcribas ad me omnia: Pontinum extrudas. Cùm profectus eris, cures vt ſciam. Sic habeas, nihil mehercule te mihi nec charius eſſe, nec ſuauius. A. Torquanum amantiſſimè dimiſi Minturnis, optimum virum, cui, me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

A.D. vi. id. Maias, cùm has dabam literas, ex Pompeiano proficiſcebar, vt eo die manerem in Trebulano apud Pōtium. deinde cogitabam ſine vlla mora iuſta itinera facere. In Cumano cùm eſſem, venit ad me (quod mihi pergratum fuit) noſter Hortenſius: cui depoſcenti mea mandata, cætera vniuersè mandaui: illud propriè, ne pateretur, quantū eſſet in ipſo, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu velim confirmes, gratúmque mihi feciſſe dicas, quòd & venerit ad me, & hoc mihi, prætereaque, ſi quid opus eſſet, promiſerit. Confirmaui ad eam cauſam etiam Furnium noſtrum, quem ad annum tribunum pleb. videbam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam tāta erat in his locis multitudo. cùm interim Rufio noſter, quòd ſe à Veſtorio obſeruari videbat, ſtratagemate hominem percuſſit: nā ad

ad me non acceſſit. Itáne? cùm Hortenſius veniret, & infirmus, & tam longè Hortenſius: cùm maxima prætereà multitudo, ille non venit? Non inquam. Non vidiſti igitur hominem, inquies? Quî potuī non videre, cùm per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum agentem aliquid credo, ſalutaui. póſt etiam iuſſi valere, cùm me è Panſæ villa, nunquid vellem, rogaſſet. Hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandū, quòd audiri non laborârit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam conſolationem eſſe huius ingētis moleſtiæ, niſi quòd ſpero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt ex conſuetudine aliorum: tu, qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcilicet, cùm id agi debebit. Cùm ex Epeiro redieris, de repu. ſcribas ad me velim, ſi quid erit, quod opperiâre: nondum enim ſatis huc erat allatum, quo modo Cæſar ferret de autoritate perſcripta: erátque rumor de Tranſpadanis, eo iuſſu IIII. viros creare. quod ſi ita eſt, magnos motus timeo. Sed aliquid ex Pompeio ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

A. D. VI. id. Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt tertio abs te die: eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nūc erat ſanè, quid ſcriberem. Qui de repub. rumores, ſcribe quæſo. in oppidis enim ſummum video timorem, ſed multa inania: quid de iis cogites, & quando ſcire velim. Ad quas literas tibi reſcribi velis, neſcio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſemel in Trebulano redditæ ſunt: quarum alteræ edictum P. Licinii habebant (erant autem non. Maiis datæ) alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſes. Quàm vereor, ne quid fuerit ασυδλαιότερον in iis, quas non accepi, quibus reſcribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam: iam deeſt quid ſcribam, & lucet. Beneuenti cogitabam hodie, noſtra continentia, & diligentia faciemus ſatis. A Pontio, ex Trebulano, ad V. id. Maias.

CICERO ATTICO S. 4

Beneuentum veni a. d. V. id. Maii: ibi accepi eas lite-

ras, quas tu ſuperioribus literis ſignificaueras te dediſſe: ad quas ego ipſo eo die dederam ex Trębulano à Pontio. Ac binas quidem tuas Beneuenti accepi, quarum alteras Funiſculanus multò manè mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. Gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato. ſed tua profectio ſpẽ meam debilitat: ac ne illud quidem labat, non quòd, ſed inopia cogimur eo contẽti eſſe. De illo àltero, quẽ ſcribis tibi viſum eſſe nõ alienum, vereor adduci vt noſtris poſſit (& tuis δυσδιαγνώστων) πρὸς νῦν eſſe, & quidem ſummè facilis. Sed tu aberis, &, me abſente, rei habebis rationem meæ: nam poſſet aliquid, ſi vteruis noſtrûm adeſſet, agente Seruio fieri probabile. Nũc ſi iam res placet, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epiſtolam, quam accepi à Tullio. De Marcello feciſti diligenter. igitur S. C. ſi erit factum, ſcribes ad me: ſin minùs rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. ſed non dubito, quin S. C. expeditum ſit, in quo præſertim ſit compendium populi. De Torquato probe. de Maſſone, & Ligure, cùm venerint. De illo quod Cherippus (quoniam hîc quoque πρὸς νῦν ſuſtuliſti:) ô prouincia! etiámne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus ne quid ad ſenatum. Conſule, aut numera: nam DC. cœperis. ſed tamẽ commodè, quòd cum Scrofa. De Pontino rectè ſcribis. eſt enim ita: vt ſi ante Calend. Ianu. Brundiſii futurus ſit, minus vrgendi fuerint M. Annius & Tullius. Quæ de Sicinio audiſti, ea mihi probantur. modò ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus, rem enim probo. De noſtro itinere, quod ſtatuero: de quinque præfectis, quid Pompeius facturus ſit, cùm ex ipſo cognoro, faciam vt ſcias. De Oppio bene curaſti, quod ei DCCC. expoſuiſti: ídque quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem: & vt agam amplius, ſi me amas, priuſquam proficiſcaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia: etſi penè præterii, chartam tibi deeſſe: mea cautio eſt: ſiquidem eius inopia minùs multa ad me ſcribis. Tu verò aufer ducentos: etſi meam in eo parſimoniam huius paginæ contractio ſignificat, dum acta, & rumores vellet. Iam ſi qua certa habes de Cæſare, expecto literas: & alias Pontino de omnibus rebus diligenter dabis. Vale.

CICE-

CICERO ATTICO S. 5

Planè deeſt, quod ſcribam: nam nec quid mandem, habeo,(nihil enim prætermiſſum eſt) nec quid narrem: noui enim nihil eſt:nec iocãdi locus eſt: ita me multa ſolicitãt. Tantùm tamen ſcito,idib. Maiis nos Venuſia manè proficiſcenteis has dediſſe.eo autem die credo aliquid actum in ſenatu. Sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modò res omneis, ſed etiam rumores cognoſcamus. Eas accipiemus Brundiſii: ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu ſcripſiſti,expectare conſiliũ eſt.Nos Tarenti quos cũ Põpeio διαλόγους de repub. habuerimus, ad te perſcribemus.Etſi idipſum ſcire cupio,quod ad tempus rectè ad te ſcribere poſſim,id eſt, quandiu Romæ futurus ſis: vt aut quò dem poſthac literas,ſciam, aut ne dem fruſtrà. Sed antè quàm proficiſcare,vtique explicatum ſit illud H-S.XX.& DCCC. Hoc velim in maximis rebus, & maximè neceſſariis habeas: vt, quod autore te velle cœpi, adiutore aſſequar. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

Tarentum veni ad XV. Calend. Iun. quod Pontinum ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cũ Pompeio conſumere: eóque magis, quòd ei gratum eſſe id videbam:qui etiam à me petierit,vt ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter:multos enim eius præclaros de rep. ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te breuior iam in ſcribendo incipio fieri, dubitans Romæne ſis,an iam profectus: quod tamen quoad ignorabo,ſcribam aliquid potius, quàm committam,vt tibi, cùm poſſint reddi à me literæ,non reddantur. Nec tamen iam habeo quid aut mandem tibi,aut narrem: mandaui omnia, quæ quidem tu, vt polliceris,exhauries: narrabo cùm aliquid habebo noui. Illud tamen non deſinam,dum te adeſſe putabo, de Cæſaris nomine rogare, vt confectum relinquas. Auidè expecto tuas literas, & maximè, vt norim tempus profectionis tuæ, Vale.

CICERO ATTICO S. 7

Quotidie,vel potius in dies ſingulos breuiores literas ad te mitto,quotidie enim magis, ac magis ſuſpicor te in E-

peirum iam profectum. ſed tamen vt mandatum ſcias me curaſſe: quod antè, ait ſe Pompeius quinos præfectos delaturum nouos, vacationes, iudiciarii cauſam. Ego cùm triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brundiſium ad XIII. Calend. Iun. Ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc quæ timentur, propulſanda paratiſſimum. Tuas literas expectabo, cùm vt quid agas, tum vt vbi ſis, ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

Me & incommoda valetudo, qua iam emerſeram, vtpote cùm ſine febri laboraſſem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum iã diem Brundiſii: ſed curſum expectabamus. Tu, ſi modò es Romæ (vix enim puto) ſin es, hoc vehementer animaduertas velim. Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quòd Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii ſententia, quẽ & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem virum, qualẽ tu indicas, cognoram. Eius autem conſilium, meumque hoc fuerat: primùm vt in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor alienis mancipiis, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde vt Fauſtæ, cui cautum ille eſſe voluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, vt ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſet, quàm facillimè ſeruaremus. Nunc rem totam proſpicias velim: nobis enim ſcribuntur ſæpe maiora. Sed ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta vult: Philotimus (vt ego ei coràm dixerã, mihiq; ille receperat) ne ſit inuito Milone, in bonis. nihil nobis fuerat tanti. ſin hæc leuiora ſunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. Scripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eóque magis, quòd non confidebam Romæ te eſſe. Summa erit hæc, ſtatues, vt ex fide, fama, reque mea videbitur. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

Actium venimus ad XVII Calen. Quint. cùm quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eurychides opiparè, & φιλοπροσηνέστατα nobis congeſſerant, epulati eſſemus ſaliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſimè nauigaſſemus: & Leucaten flectere, moleſtum videbatur. actua-

riis

riis autem minutis Patras accedere ſine iis impedimentis, non ſatis viſum eſt decorum. Ego, vt ſæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor. præcipio meis: faciam deniq; vt ſumma modeſtia, & ſumma abſtinētia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quieſcat. & fortuna nos iuuet noſtra præſtabimus. Tu quæſo, quid agas, vbi quoque hoc tempore futurus ſis, qualeis res noſtras Romæ reliqueris, maximè de cxx. & de DCCC. cura vt ſciamus. id vnis diligenter literis datis, quæ ad me vtique perferantur, conſequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cùm id non agitur: aderis autem ad tempus, vt mihi ſcripſiſti) memento curare per te, & per omnes noſtros, in primis per Hortenſium, vt annus noſter maneat ſuo ſtatu: ne quid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, vt dubitem, an etiam te rogem vt pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere: annum quidem vtique teneto. Cicero meus modeſtiſſimus, & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſiū ſemper equidem, vt ſcis, dilexi. ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit. Vale.

CICERO ATTICO S. 10.

Vt Athenas a.d. xv. Calen. Quint. veneram, expectabam ibi iam quartum diem Pontinum, neque de eius aduentu certi quicquam habebam. eram autem totus (crede mihi) tecum: & quanquam ſine iis, per me ipſe tamen acrius, veſtigiis tuis monitus, de te cogitabā. Quid quæris? non mehercule alius vllus ſermo, niſi de te. Sed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe mauis. hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quemquam comitum. nihil accipitur lege Iulia. nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis ſeruiendum eſſe famæ meæ. bellè adhuc. hoc animadſum, Græcorum laude, & multo ſermone celebratur. Quod ſupereſt, elaboratur in hoc à me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cùm erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſmodi, vt meum conſilium ſæpe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. O rem minimè aptam meis moribus: ô illum verum, ἔρδοι τις. Dices quid adhuc? nondum enim in negotio verſaris? Neſcio, & puto moleſtiora reſtare. Sed hæc ipſa fero equidem fronte, vt puto,

& vultu belliſs, ſed angor intimis ſenſibus: ita multa vel iracundè, vel inſolenter, vel in omni genere ſtultitiæ inſulſæ, arroganter, & dicuntur, & tacentur quotidie: quæ non, quò te celem, non perſcribo, ſed quia δυσδιηγήματα ſunt. Itaq; admirabere meam βαθύτητα, cùm ſalui redierimus, tanta mihi μελέτη huius virtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus: etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum: quia quid ageres, vbi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule vnquam tandiu ignarus rerum mearum fui, quid de Cæſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit hàc non modò nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam, vt ſciremus, in republica quid ageretur. Quare ſi quid erit, quod ſcias de his rebus, quas putabis ſcire me velle, per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendum. Quid eſt præterea? Nihil ſane, niſi illud: valde me Athenæ delectarunt. Vrbs duntaxat, & vrbis ornamentum & hominum amores in te, in nos quædam beneuolentia: ſed multùm & philoſophia ἄνω καὶ κάτω: ſiquidem eſt in Ariſto, apud quem eram. nam Xenonem tuum, vel noſtrum potius Quinto conceſſeram: & tamen propter vicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cùm primùm poteris, tua conſilia ad me ſcribas, vt ſciã quid agas, vbi quoque, & maximè quando Romæ futurus ſis. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

Hui, totiéſne me literas dediſſe Romam, cùm ad te nullas darem? at verò poſthac fruſtrà potius dabo, quàm ſi rectè dari potuerint, committam, vt non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dũ ades, quicquid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quàm flagrem deſiderio vrbis, quàm vix harum rerum inſulſitatem feram. Marcellus fœdè in Comenſi. etſi ille magiſtratum non geſſerit, erat tamen Tranſpadanus: ita mihi videtur, non minus ſtomachi noſtro quàm Cæſari feciſſe, ſed hoc ipſe viderit. Põpeius mihi quoque videbatur (quod ſcribis Varronem dicere) in Hiſpaniam certè iturus. id ego minimè probabã. qui quidẽ Theophani facilè perſuaſi, nihil eſſe melius, quàm nuſquã illum diſcedere. ergo Græcus incumbet. valet autem authoritas eius apud illum plurimùm. Ego has prid. non. Quint. proficiſcens Athenis dedi, cùm ibi decem ipſos fuiſſem dies.

venerat

venerat Pontinus. nam Cn. Voluſius aderat quæſtor: tuus vnus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat ſilentiũ. Quod ſupereſt, Dii iuuent: nos adhuc iter per Græciam ſumma cum admiratione fecimus: nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. Videntur mihi noſſe nos, noſtram cauſam, & conditionem profectionis ſuæ. planè ſeruiunt exiſtimationi meæ. Quod ſupereſt, ſi verum illud eſt οἷα τ' ἂν δέσποινα, certè permanebunt. Nihil enim à me fieri ita videbunt, vt ſibi ſit delinquendi locus. ſin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis ſeuerius. nam adhuc lenitate dulces ſumus, &, vt ſpero, proficimus aliquantùm. Sed ego hanc, vt ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in vnum annum mediatus ſum. proinde pugna, ne, ſi quid prorogatum ſit, turpis inueniar. Nunc redeo ad ea quæ mihi mandas. In præfectis excuſatio: iis, quos voles, deferto: non ero tam μετέωρος, quàm in Apuleio fui. Xenonem tam diligo, quàm tu: quod ipſum ſentire certò ſcio. Apud Patronem, & reliquos Varones te in maxima gratia poſui: & hercule merito tuo feci. nam mihi is ter dixit, te ſcripſiſſe ad ſe, mihi ex illius literis rem illam curæ fuiſſe: quod ei pergratum erat. Sed cùm Patro mecum egiſſet, vt peterem à veſtro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo præt. fecerant: commodius viſum eſt & Xenoni, me, & pòſt ipſi Patroni, ad Memmium ſcribere, qui pridie quàm ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, vt is ad ſuos ſcriberet, poſſe id ſua voluntate fieri. Non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari nõ poſſet. Memmius autem ædificanti conſilium adiecerat, ſed erat Patroni iratus. itaque ſcripſi ad eum accuratè: cuius epiſtolæ miſi ad te exemplum. Tu velim Piliam meis verbis conſolère; indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi faſciculum, in quo erat epiſtola Piliæ: abſtuli, aperui, legi: valde ſcripta eſt συμπαθῶς. Brundiſio quæ tibi epiſtolæ redditæ ſunt ſine mea, tum videlicet datæ, cùm ego me non bellè haberem: nam illam νομανδρίαν excuſationem ne acceperis. Cura vt omnia ſciam, ſed maximè vt valeas.

CICERO ATTICO S. 12

NEGOTIVM magnum eſt nauigare, atq; id menſe Quint.

Sexto die Delum Athenis venimus: pridie non. Quint. à Piræeo ad Zoſtera vẽto moleſto, qui nos ibidem nonis tenuit: a. d. VIII. id. ad Cei vicum. inde Giarum ſæuo vento, non aduerſo: hinc Scyrum: inde Delum, vtroque citiùs quàm vellemus, curſum confecimus. Iam noſti ἄφρακτα Rhodiorum: nihil quod minùs fluctum ferre poſſit. itaque erat in animo nihil feſtinare. Delo nec me mouere, niſi omnia ἀκρωτηρίων iura vidiſſem. De Meſſala ad te ſtatim, vt audiui, de Gyaro dedi literas, & id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium: cui quidem valde συνηγωνίων. Sed tuas de eius iudicii ſermonibus, & mehercule omni de reipublicæ ſtatu literas expecto πολιτικώτερον quidem ſcriptas (quoniã meos cum Thallumeto noſtro peruolutas libros) eiuſmodi, inquam, literas, ex quibus ego, non quid fiat (nam id vel Helonius vir grauiſſimus poteſt efficere cliens tuus) ſed quid futurum ſit, ſciam. Cùm hæc leges, habebimus conſules. omnia perſpicere poteris de Cæſare, de Pompeio, de ipſis iudiciis. Noſtra autem negotia (quoniã Romæ commoraris) amabo te explica. Cui rei fugerat me reſcribere, de ſtrue ſalinarum planè rogo. de aqua, ſi quid poterit fieri, eo ſis animo, quo ſoles eſſe. quam ego cùm mea ſponte, tum tuis ſermonibus æſtimo plurimi. ergo quid conficies. Præterea ſi quid Philippus rogauit, quod in tua re faceres, id velim facias. Plura ſcribam ad te, cùm conſtitero: nunc eram planè in medio mari. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

EPHESVM venimus a. d. XI. cal. Sext. ſexageſimo, & quinto poſt pugnam Bouillam. Nauigauimus ſine timore, & ſine nauſea, ſed tardiùs propter aphractorum Rhodiorũ imbecillitatem. De concurſu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, ſed mirabilem in modum Epheſi præſtò fuit, aut audiiſſe te puto, aut quid ad me attinet? Veruntamẽ cùm de Cumanis veniſſem cum imperio, Græci quaſi Epheſio prætori ſe alacreis obtulerunt: ex quo intelligere certo ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. ſed, vt ſpero, vtemur ea palæſtra, quam à te didicimus: omnibúſque ſatisfaciemus: & eo faciliùs, quòd in noſtra prouincia confectæ ſunt pactiones. Sed hactenus, præſertim cùm

cœnanti

cœnanti mihi nunciaret Ceſtius, ſe de nocte proficiſci. Tua negotia Epheſi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametſi ante aduentum meum liberaliſſimè erat pollicitus tuis omnibus: tamē Philogenē & Seium Rhodium, Apollonicenſem Xenonem cōmendaui. omnino omnia ſe facturum recepit. Ego prætereà rationē Philogeni permutationis eius, quam tecū feci, edidi. ergo hæc quoq; hactenus. Redeo ad vrbana. Per fortunas (quoniā Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni, quæſo, vt ſimus annui, ne intercaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximéque ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum quem non ignoras: deinde de Cęſare: cuius in cupiditatem te authore incubui, nec me piget. Et, ſi intelligis, quàm meum ſit ſcire, & curare, quid in repub. fiat (fiat autem? imò verò etiam quid futurum ſit) perſcribe ad me omnia, ſed diligentiſſimè, in primiſque quid iudiciorum ſtatus, aut factorum, aut futurorum etiam laborent. De aqua, ſi curæ eſt, ſi quid Philippus aget, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

ANTE quàm aliquo loco conſedero, neque longas à me, neq; ſemper mea manu literas expectabis. cùm autem erit ſpatium, vtrunq; pręſtabo. Nunc iter conficiebamus æſtuoſa, & puluerulenta via. Dederam Epheſo pridie: has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam cal. Sext. ex ea die, ſi me amas, παρὰ σφίλμα ἐνιαύσιον commoueto. Tamen intereà hæc, quæ vellem, mihi afferebantur: primùm otium Parthicum: deinde confęctæ pactiones publicanorum: poſtremò ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipendiúmque eis vſque ad idus Quint. perſolutum. Nos Aſia accepit admirabiliter. aduentus noſter ne numo quidem ſumptui fuit. ſpero meos omneis ſeruire laudi meæ: tamen magno timore ſum, ſed bene paramus. omnes iam noſtri præter Tulliū tuum venerunt. Erat mihi in animo rectà proficiſci ad exercitum, æſtiuos menſeis reliquos rei militari dare, hybernos iuriſdictioni. Tu velim (ſi me nihilo minùs noſti curioſum in republica quàm te) ſcribas ad me omnia quæ ſint, quæúe futura ſint. nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quæ tibi mandaui, confeceris, in primis, quid illud ἔνδόμυχον; quo mihi ſcis nihil eſſe cha-

rius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis, & pulueris: reliquæ ſubtiliores erunt. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

LAODICEAM veni pridie cal. Sex. ex hoc die commouebis. Nihil exoptatius aduentu meo, nihil charius: ſed eſt incredibile, quàm me negotii tædeat, non habeat ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi, & induſtriæ meæ? præclara opera ceſſent? quippe ius Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? & cùm exercitum noſter amicus habeat, tantùm me nomen habere duarum legionum? exilium. Deniq; hæc non deſidero: lucem, forū, vrbem, domum, vos deſidero. Sed feram, vt potero, ſin modò annuus. ſi prorogatur, actum eſt. Verùm perfacilè reſiſti poteſt, tu modò Romæ ſis. Quæris, quid hîc agam. ita viuam, vt maximos ſumptus facio. mirificè delector hoc inſtituto. admirabilis abſtinentia ex præceptis tuis: vt verear, ne illud quod tecum permutaui, verſura mihi ſoluendum ſit. Apij vulnera nō refrico, ſed apparent, nec oculi poſſunt. Iter Laodicea faciebam ad III. non. Sext. cùm has literas dabam, in caſtra in Lycaoniam. inde ad Taurum cogitabam: vt cum Morphagene ſignis collatis, ſi poſſem, de ſeruo tuo deciderem. Clitellæ boui ſunt impoſitæ. planè non eſt noſtrum onus, ſed feremus, modò, ſi me amas, ſin annuus. Adſis tu ad tempus, vt ſenatū excites. Mirificè ſolicitus ſum, quòd iamdiu ignota ſunt mihi iſta omnia. Quare, vt ad te antè ſcripſi, cùm cætera tum reſpub. cura vt mihi nota ſit. Plura ſcribam aliàs: tardè tibi reddituro, ſed dabam familiari homini, ac domeſtico C. Andronico Puteolano. Tu autem ſæpè dare tabellariis publicanorum poteris, per magiſtros ſcripturæ, & portus, & noſtrarum diœceſium. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

ETSI in ipſo itinere, & via diſcedebant publicanorum tabellarij, & eramus in curſu: tamen ſurripiendum aliquid putaui ſpatij, ne me immemorē mandati tui putares. Itaq; ſubſedi in ipſa via, dum hæc quæ longiorem deſiderant orationem ſummatim tibi perſcriberem. Maxima expectatione in perditam, & planè euerſam in perpetuum prouinciā nos veniſſe ſcito prid. cal. Sext. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade: audiuimus nihil aliud

aliud, niſi imperata ἐπικεφάλια ſoluere non poſſe: poſſeſſiones omnium venditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monſtra quædam non hominis, ſed feræ neſcio cuius immanis. Quid quæris? tædet omnino vitæ. Leuantur tamen miſeræ ciuitates, quòd nullus fit ſumptus in nos, neq; in legatos, neq; in quæſtorem, neq; in quenquam. Scito non modò nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem, nec præter quatuor lectos, & tectum quenquam accipere quicquam: multis locis, ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunq;. Itaq; incredibilem in modũ concurſus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus: me hercule etiam aduentu noſtro reuiuiſcunt iuſtitia, abſtinentia, clementia tui Ciceronis. Itaq; opiniones omniũ perauit. Appius, vt audiuit nos venire, in vltimam prouinciam ſe coniecit, Tarſum vſque: ibi forum agit. De Partho ſilentium eſt: ſed tamen conciſos equites noſtros à barbaris nunciabant ij, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam ſuam accedere. id autem facere ob eam cauſam dicebant, quòd tradiùs vellet decedere. Nos in caſtra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

ACCEPI Roma ſine epiſtola tua faſciculum literarum, in quo, ſi modò valuiſti, & Romæ fuiſti, Philotimi duco eſſe culpam, non tuam. Hanc epiſtolam dictaui ſedens in rheda, cum in caſtra proficiſcerer: ab quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaque eò me ſeruaui. Nos tamen, etſi hoc te ex aliis audire malo, ſic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus teruncius inſumatur in quenquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia. nam omnes mirificè συμφιλοδοξοῦσι gloriæ meæ. Lepta noſter mirificus eſt. ſed nunc propero. perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Deiotarus filius, qui rex ab ſenatu appellatus eſt, ſecum in regnum. Dum in æſtiuis nos eſſemus, illum pueris locum eſſe belliſſimum diximus. Seſtius ad me ſcripſit, quæ tecum eſſet de mea domeſtica, & maxima cura locutus, & quid tibi eſſet viſum. Amabo te, incumbe in eam rem, & ad me ſcribe, quid & poſſit, & tu cenſeas. Idem ſcripſit Hortenſium de

proroganda noſtra prouincia dixiſſe neſcio quid. Mihi id Cumano diligentiſſimè, ſe, vt annui eſſemus, defenſurum receperat. ſi quicquam me amas, hunc locum ama. dici non poteſt, quàm inuitus à vobis abſim. & ſimul hanc gloriam iuſtitiæ, & abſtinentiæ fore illuſtriorem ſpero, ſi citò deceſſerimus: id quod Scæuolæ contigit, qui ſolos nouem menſeis Aſiæ præfuit. Appius noſter, cùm me aduentare videret, profectus eſt Tarſum vſque Laodicea. ibi forum agit, cùm ego ſim in prouincia. quam eius iniuriam non inſector. ſatis enim habeo negotii in ſanandis vulneribus, quę ſunt impoſita prouinciæ: quod do operam vt faciam quàm minima illius contumelia. Sed hoc Bruto noſtro velim dicas, illum feciſſe non bellè, qui aduentu meo, quàm longiſſimè potuerit, diſceſſerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

QVAM vellem Romæ eſſes, ſi fortè non es. nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas literas a. d. XIIII. cal. Sext. datas, in quibus ſcriptum eſſet, te in Epeirum iturum circiter cal. Sext. Sed ſiue Romæ es, ſiue in Epeiro, Parthi Euphratem tranſiuerunt duce Pacoro, Orodis Parthorum regis filio, cunctis referto copiis. Bibulus nondum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in oppido Antiochia cum omni exercitu: nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. Hoſtis in Cyrrheſtica, quæ Syriæ pars proxima eſt prouinciæ meæ. His de rebus ſcripſi ad ſenatum: quas literas, ſi Romæ es, videbis putéſne reddendas: & multa, imò omnia, quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæſa, & porrecta (vt aiunt) oneris mihi addatur, aut temporis. Nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia ſociorum, præſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hyems. ea ſi venerit, nec illi antè in meam prouinciam tranſierint, vnum vereor, ne ſenatus propter vrbanarum rerùm metum Pompeium nolit dimittere. Quòd ſi alium ad ver mittit, non laboro: nobis mòdò temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, ſi Romæ es: ſin abes, aut etiam ſi ades, hæc negotia ſic ſe habent. Stamus animis: & quia conſiliis, vt videmur, bonis vtimur, ſperamus etiam manu. Tutò conſedimus, copioſo à frumēto, Ciliciam propè conſpiciente, expedito ad mutandum loco, paruo exercitu, ſed, vt ſpero ad beneuolentiam

erga nos conſentiente: quem nos Deiotari aduentu cũ ſuis omnibus copiis duplicaturi eramus. Sociis multò fidelioribus vtimur quàm quiſquam vſus eſſet: quibus incredibilis videtur & noſtra manſuetudo, & abſtinentia. Delectus habetur ciuium Romanorum: frumentum ex agris in loca tuta cõportatur. ſi fuerit occaſio, manu: ſin minus, locis nos defendemus. Quare bono animo es: video enim te, & quaſi coràm adſis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. Sed te rogo, ſi vllo pacto fieri poterit, ſi integra in ſenatu noſtra cauſa ad cal. Ianua. manſerit, vt Romæ ſis menſe Ianuario. Profectò nihil accipiam iniuriæ, ſi tu aderis. Amicos conſules habemus, noſtrum trib. pleb. Furnium: verùm tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia: tempus eſt neceſſarium. Sed turpe eſt, me pluribus verbis agere tecũ. Cicerones noſtri ſunt apud Deiotarum: ſed ſi opus erit, deducẽtur Rhodum. Tu, ſi es Romæ (vt ſoles) diligentiſſimè: ſi in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium: vt & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidque acturus ſis, ſcire poſſimus. Ego tui Bruti rem ſic ago, vt ſuam ipſe non ageret. ſed iam exhibeo pupillum, neque defendo: ſunt enim negotia & lenta, & inania. Faciam tamen ſatis, tibi quidem, cui difficilius eſt, quàm ipſi: ſed certè ſatisfaciam vtrique. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

Obſignaram iam epiſtolã, eam quam puto te modò perlegiſſe ſcriptam mea manu, in qua omnia continentur, cùm ſubitò Appii tabellarius a. d. xi. Cal. Octobr. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter (hui tam longè) mihi tuas literas reddidit: ex quibus non dubito, quin, vt Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, iam in Epeirum profectus ſis: magíſque vereor, vt ſcribis, ne in Epeiro ſolicitus ſis non minùs, quàm nos hîc ſumus. De Atiliano nomine ſcripſi ad Philotimum, ne appellaret Meſſalam. Itineris noſtri famam ad te perueniſſe lætor, magiſq; lætabor, ſi reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam eſſe gaudeo: eámque, quam nunquam vidi tamen & amo, & amabilem eſſe certè ſcio. Etiam atque etiam vale. De Patrone, & tuis condiſcipulis, quæ de parietinis in militia laboraui, ea tibi grata eſſe gaudeo. Quod ſcribis, libenter repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuæ filii patruo

certaret: magni amoris ſignum. Itaque me etiam admonuiſti, vt gauderem. nam mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis. Vt libet: ſed plane gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO ATTICO S. 20

SATVRNALIBVS manè ſe mihi Pindentiſſæ dediderunt ſeptimo, & quinquageſimo die, poſtquam oppugnare eos cœpimus. Qui (malũ) iſti Pindentiſſæ? qui ſunt? inquies: nomen audiui nunquam. Quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere. Hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hîc tanta negotia geri potuiſſe. quæ cognoſce ἐν ἐπιτομῇ: ſic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum vt venerim, noſti, qui etiã mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me vnquã delectauit magis. Inde oppidis his, quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. calend. Sext. venimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificisque verbis omneis iniurias reuellimus ſuperiores, quod idem deiñ Apameæ quinq; dies morati, Synnadis triduũ, Philomeli quinq; dies, Iconii decem fecimus. nihil ea iuriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. Inde ad caſtra veni a. d. VII. calend. Septemb. ad III. exercitum luſtraui apud Iconium. Ex his caſtris cùm graues de Parthis nuntii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo conſilio vt Armenius Artauaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. Cùm dies quinq; ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longè abeſſe, Ciliciæ magis imminere. Itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarſum veni a.d. III. non. Octob. inde ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit: qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. Hic a.d. III. id. Octobr. magnum numerum hoſtiũ cecidimus. caſtella munitiſſima nocturno Pontini aduentu, noſtro matutino cepimus, incendimus: imperatores appellati ſumus. Caſtra paucos poſt dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander. imperator haud paulò melior quàm aut tu, aut ego. Ibi dies quinque morati, direpto & vaſtato Amano inde diſceſſimus. Interim (ſcis enim quædam πανικὰ dici,

item

tem τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus noſtri & Caſſio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor iniectus eſt. Itaque eos cedenteis ab oppido Caſſius inſecutus, rem bene geſſit: qua in fuga magna autoritate Oſaces dux Parthorum vulnus accepit, eóque interiit paucis pòſt diebus Erat in Syria noſtrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus: credo, voluit appellatione hac inani nobis eſſe par. In eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. At ille cohortem primam totam perdidit centurionémque primipili nobilem ſui generis Aſinium Dentonem, & reliquos cohortis eiuſdem, & Sex. Lucilium T. Gauii Cæpionis locupletis, & ſplendidi hominis filium, tribunum mil. ſanè plagam odioſam acceperat cùm re, tum tempore. Nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit (feri homines, & acres. & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo & foſſa, aggere maximo, vineis, turre altiſſima, magna tormẽtorũ copia, multis ſagitariis. magno labore, apparatu, multis ſauciis noſtris, incolumi exercitu negotium confecimus. Hilara ſanè Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam conceſſimus. mancipia venibant Saturnalibus tertiis. Cùm hæc ſcribebam in tribunali, res erat ad HS. CXX. Hinc exercitum in hyberna agri malè pacati deducendum Quinto fratri dabam, ipſe me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc: ſed ad præterita reuertamur. Quòd me maximè hortaris, & quod pluris eſt, quàm omnia, in quo laboras, vt etiam Ligurino μώμῳ ſatisfaciam: moriar, ſi quicquam fieri poteſt elegantius. Nec tamẽ ego hanc continentiam appello, quæ virtus voluptati reſiſtere videtur. Ego in vita mea nulla vnquam voluptate tanta ſum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ ſumma eſt, quàm res ipſa delectat. Quid quæris? fuit tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: rectè πεφυσίωμαι: nihil eſt præclarius. Interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea viuit, regnat. ἐν παρόδῳ, cõſilio, & authoritate, & quòd inſidiatoribus eius ἀπρόσιτον me non modò ἀδωροδόκητον præbui, regem regnúmque ſeruaui. Intereà è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum, quantũ potui excitaui, quem non minùs amo, quàm

tu.penè dixi, quàm te. Atque etiam ſpero toto anno imperii noſtri teruntium ſumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. Nunc publicè literas Romam mittere parabam. vberiores erunt, quàm ſi ex Amano miſiſſem. at te Romæ nō fore? ſed eſt totum, quid calen. Martiis futurū ſit. Vereor enim, ne cùm de prouincia agetur, ſi Cæſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad vrbana, quæ ego diu ignorans ex tuis iucūdiſſimis literis. a.d. v. cal. Ian. denique cognoui. eas diligentiſſimè Philogenes libertus tuus curauit perlōga, & non ſatis tuta via perferendas. Nam quas Lenii pueris ſcribis datas, non acceperam. Iucundè de Cæſare, & quæ ſenatus decreuit, & quæ tu ſperas: quibus ille ſi cedit, ſalui ſumus. Incēdio Pletoriano quòd Leius aduſtus eſt, minùs moleſtè fero. Luceius de Q. Caſſio cur tam vehemens fuerit, &, quid actum ſit, aueo ſcire. Ego cùm Laodiceam venero, Quinto ſororis tuæ filio togam puram iubeor dare: cui moderabor diligentiùs. Deiotarus, cuius auxiliis magnis vſus ſum, ad me, vt ſcripſit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epeiroticas expecto literas, vt habeam rationem non modò negotii, verùm etiā otii tui. Nicanor in officio eſt, & à me liberaliter tractatur: quem, vt puto, Romam cum literis publicis mittā, vt & diligentiùs perferantur, & idē ad me certa de te & à te referat. Alexis quòd mihi toties ſalutem adſcribit, eſt gratum. ſed cur non ſuis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio queritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura vt valeas. & vt ſciam quando cogites Romam. Etiam atque etiam vale. Tua, tuóſque Thermo & præſens Epheſi diligentiſſimè cōmendaram, & nunc per literas: ipſumque intellexi eſſe perſtudioſum tui. Tu velim, quod anteà ad te ſcripſi de domo Pammenis, des operam, vt quod tuo, meóq; beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur: vtriq; noſtrûm exiſtimo, tum mihi erit pergratum. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

TE in Epeirū ſaluum veniſſe, & vt ſcribis, ex ſententia nauigaſſe, vehementer gaudeo: non eſſe Romæ meo tēpore pernec eſſario, ſubmoleſtè fero. Hoc me tamen conſolor, quòd non ſpero te iſtic iucundè hyemare, & libenter requieſcere. Caſſius frater Q. Caſſii familiaris tui prudentioreis illas

illas literas miſerat (de quib. tu ex me requiris quid ſibi voluerint) quã eas, quas poſteà miſit quib. per ſe ſcribit confectum eſſe Parthicum bellum. Receſſerãt illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro εὐημερήματι: hodie verò hyemant in Cyrrheſtica: maximúmque bellum impẽdet. Nam & Orodes regis Parthorum filius in prouincia noſtra eſt: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta eſt Artauaſdis filia (ex quo ſciri poteſt) quin cum omnib. copiis ipſe prima ęſtate Euphratem tranſiturus ſit. Quo autem die Caſſii literæ victrices in ſenatu recitatæ ſunt, id eſt, non. Oct. eodem meæ tumultum nunciantes. Axius noſter ait noſtras authoritatis plenas fuiſſe: illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certò ſcio plenas timoris fore. Ex his rebus hoc vereor, ne cùm Pompeius propter metum rerum nouarum nuſquam dimittatur, Cæſari nullus honos à ſenatu habeatur: dum hic nodus expediatur, non putet ſenatus, nos, antè quàm ſucceſſum ſit, oportere decedere: nec in tanto motu rerum, tãtis prouinciis ſingulos legatos præeſſe. Hîc, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poſſit, horreo: atque eò magis, quòd tu abes, qui conſilio, gratia, ſtudio, multis rebus occurreres. Sed dices meipſum mihi ſolicitudinem ſtruere. Cogor: & velim, ita ſit: ſed omnia metuo: etſi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Bothroto. TIBI, vt video, & ſpero, nulla ad decedendum mora: mallem, Vt video: nihil opus fuit, Vt ſpero. Acceperam autem ſatis celeriter Iconii per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me eſſe venturum. Pungunt me dubitationes tuæ: ſimul & vides, quas acceperim literas: nam quas Hermoni centurioni Scamulæ ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenii pueris te dediſſe, ſæpe ad me ſcripſeras: eas Laodiceæ denique, cùm eò veniſſem, III. id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas a. d. x. cal. Oct. Lenio tuas commẽdationes & ſtatim verbis, & re aliquo tempore probabo. Hæ literæ cætera vetera habebant: vnum hoc nouum de Cibyratis pantheris. Multùm te amo, quòd reſpondiſti M. Octauio, te non putare. ſed poſthac omnia quæ certa non erunt, pro certo negato. Nos enim & noſtra ſponte

bene firmi, & mehercule authoritate tua inflammati vicimus omneis (hoc tu ita reperies) cùm abſtinentia, tum iuſtitia, facilitate, clementia. Caue putes quicquã homines magis vnquam eſſe miratos, quàm nullum teruncium, me obtinente prouinciam, ſumptus factum eſſe, nec in rempubl. nec in quenquam meorum, prӕterquam in L. Tullium legatum. Is cӕteroqui abſtinens (ſed Iulia lege tranſitans, ſemel tamen in diem, non, vt alii ſolebant, omnibus vicis: prӕter eum ſemel, nemo accepit) facit vt mihi excipiendus ſit, cùm teruncium nego ſumptus factum: prӕter eum accepit nemo. Has a noſtro Q. Titinio ſordeis accepimus. Ego ӕſtiuis confectis, Quintum fratrem hybernis, & Ciliciӕ prӕfeci. Q. Voluſium tui Tiberii generum certum hominem, ſed mirificè abſtinentem miſi in Cyprum, vt ibi pauculos dies eſſet: nec ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius ſibi dictum negarent: nam euocari ex inſula Cyprios non licet. Ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo non. Januar. non mehercule dici poteſt, qua admiratione Ciliciӕ ciuitatum, maximéque Tarſenſium. Poſteà verò quàm Taurum tranſgreſſus ſum, mirifica expectatio Aſiӕ noſtrarũ diœceſium: quӕ ſex menſibus imperii mei nulla meas acceperat literas, nũquam hoſpitem viderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quęſtu. ciuitates locupletes, ne in hyberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprii talenta Attica c c. qua ex inſula (non ὑπερβολικῶς, ſed veriſſimè loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. Ob hӕc beneficia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi verborum, decerni ſino: ſtatuas, fana, τέθριππα prohibeo: nec ſum in vlla alia re moleſtus ciuitatibus, ſed fortaſſe tibi, qui hӕc prӕdicem de me. perfer, ſi me amas: tu enim me hӕc facere voluiſti. Iter igitur ita per Aſiam feci, vt etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quӕ tum erat in hac mea Aſia (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit: quacunque iter feci, nulla vi, nullo iudicio, nulla contumelia, authoritate, & cohortatione perfeci, vt & Grӕci, & ciues Romani, qui frumentum compreſſerant, magnum numerũ populis pollicerentur. idib. Febr. quo die has literas dedi, forum inſtitueram agere Laodiceӕ Cibyraticum, & per Apemeenſe: ex id. Martii ibidem Synnadenſe, Pamphiliũ tum Phemio diſpiciam

ciam κίρας, Aonium,Iſauricum:ex idib. Maii in Ciliciam: vt ibi Iunius conſumatur, velim tranquillè à Parthis. Quintilis,ſi erit vt volumus,in itinere eſt per prouinciam redeuntibus conſumendus. Venimus enim in prouinciã Laodiceam Sulpitio, & Marcello c o s s. prid. cal.Sext. inde nos oportet decedere a.d.IIII.calen.Sext.Primùm contendam à Quinto fratre, vt ſe præfici patiatur : quod & ille, & me inuitiſſimo fiet:ſed aliter honeſtè fieri non poteſt:præſertim cùm virum optimum Pontinum ne nunc quidem retinere poſſim: rapit enim hominem Poſthumius Romam, fortaſſe etiam Poſthumia. Habes conſilia noſtra.nunc cognoſce de Bruto. Familiareis habet Brutus tuus quoſdam creditores Salaminiorum : ex Cypro M. Scaptium,& P.Matinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in caſtra venit. Pollicitus ſum curaturũ me Bruti cauſſa,vt ei Salaminii pecuniam ſoluerẽt:egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pompeio petenti probarã inſtitutum meum.quid dicam Torquato in Lenio tuo?mul- tis aliis? ſi præfectus vellet eſſe ſyngraphæ cauſſa, me curaturum vt exigeret:gratias egit,diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret,& eundem habuerat præfectum: vexabat Salaminios:ego equites ex Cypro decedere iuſſi:moleſtè tulit Scaptius. Quid multa? vt ei fidem meam præſtarem,cùm ad me Salaminii Tarſum veniſſent,& vnà Scaptius, imperaui vt pecuniam ſoluerent : multa de ſyngrapha, de Scaptii iniuriis : negaui me audire: hortatus ſum, petiui, etiam pro meis in ciuitatem beneficiis,vt negotium conficerent:denique dixi me coacturum. Homines non modò non recuſare,ſed etiam hoc dicere,ſe à me ſoluere:quod enim prętori dare conſueſſent,quoniam ego non acceperam,ſe à mę quodammodo dare:atq; etiam minus eſſe aliquantò in Scaptii nomine,quam in vectigali prætorio. Collaudaui homines: rectè,inquit Scaptius: ſed ſubducamus ſummam. Interim cùm ego in edicto tranſlatitio centeſimas me obſeruaturũ haberem cum anatociſmi anniuerſario: ille ex ſyngrapha poſtulabat IIII. Quid ais,inquam? poſsúmne cõtra meum edictum? At ille profert S.C. Lentulo,Philippóque c o s s. vt

qui Ciliciam obtineret, ius ex illa ſyngrapha diceret. Cohorrui primò: etenim erat interitus ciuitatis: reperio duo S.C. iiſdem coss. de eadem ſyngrapha. Salaminii cùm Romæ verſuram facere vellent, non poterant, quòd lex Gabinia vetabat. Tum ii Bruti familiares, freti gratia Bruti dare volebant, ſi ſibi S.C. caueretur. Fit gratia Bruti S.C. vt néve Salaminiis, néve qui eis dediſſet, fraudi eſſet. pecuniam numerarunt: & poſteà venit in mentem fœneratoribus nihil ſe iuuare illud S.C. quòd ex ſyngrapha ius dici lex Gabinia vetaret. tum fit S.C. vt & ea ſyngrapha eſſet, quam cæteræ, ſed vt eodem. Cùm hæc diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius: ait ſe nihil contradicere, ſed illos putare talenta CC. ſe debere: ea ſe velle accipere: debere autem illos paulò minus: rogat, vt eos ad CC. perducam. Optimè, inquam. Voco illos ad me, remoto Scaptio. Quid vos? quantum, inquam, debetis? Reſpondent, CVI. Refero ad Scaptium: homo clamare. Quid opus eſt, inquã: rationes conferatis. Aſſidunt: ſubducunt ad nummum: conuenit. Illi ſe numerare velle: vrgere, vt acciperet. Scaptius me rurſus ſeducit: rogat vt rem ſic relinquam. Dedi veniã homini impudenter petenti: Græcis querẽtibus, & vt in Fano deponerẽt poſtulantibus, non conceſſi. Clamare omnes qui aderant, nihil impudẽtius Scaptio, qui cẽteſimis cũ anatociſmo contentus non eſſet: alii, nihil ſtultius. Mihi autẽ impudẽs magis, quàm ſtultus videbatur. nã aut bono nomine centeſimis contentus erat, aut non bono quaternas centeſimas ſperabat. Habes meam cauſſam: quæ ſi Bruto non probatur, neſcio cur illum amemus: ſed auunculo eius certè probabitur: præſertim cùm S.C. modò factum ſit, puto poſt quam tu es profectus, in creditorum cauſſa, vt centeſimę perpetuo fœnore ducerentur. Hoc quid interſit, ſi tuos digitos noui, certè habes ſubductum: in quo quidem ἰδȣ πάρεργον. Luceius M. F. queritur apud me per literas, ſummum eſſe periculum, ne culpa ſenatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. Commemorat quid olim mali C. Iulius fecerit, cùm dieculam duxerit: nunquam reſpubl. plus. Sed ad rem redeo. Meditare aduerſus Brutum cauſſam meam, ſi hæc cauſſa eſt, contra quam nihil honeſtè dici poteſt, præſertim cùm integram rem, & cauſſam reliquerim. Reliqua ſunt domeſtica. De ἐνδομύχῳ probo idẽ, quod tu, Poſthumiæ

filio,

filio, quoniā Pontidia nugatur:ſed vellem adeſſes. A Quinto fratre his menſibus nihil expectaris: Nam Taurus propter niueis ante menſem Iunium tranſiri non poteſt. Thermum, vt rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Deiotarus rex, eúmque ait à ſe ſuſtentari. Cùm ſcies Romæ intercalatum ſit, nécne, velim ad me ſcribas certum, quo die myſteria futura ſint. Literas tuas minus paulò expectò, quā ſi Romæ eſſes, ſed tamen expecto. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER VI.

CICERO ATTICO S. 1

ACcepi tuas literas a.d. quintum Terminalia Laodiceæ, quas legi libentiſſimè, pleniſſimas amoris, humanitatis, officii, diligentiæ. Iis igitur reſpondebo, ſic enim poſtulas: nec οἰκονομίαν meam inſtitutam, ſed ordinem conſeruabo tuum. Recentiſſimas a Cybiſtris te meas literas habere ais a.d.x.cal. Octob. datas, & ſcire vis, tuas ego quas acceperim. Omneis ferè, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundiſio datas. Quare non οἴχεται tua induſtria, quod vereris: ſed præclarè ponitur: ſi quidem id egiſti, vt ego delectarer. nam nulla re ſum delectatus magis. Quod meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiā in Bruto probo, vehementer gaudeo. ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, térve ὑπομεμψιμοίρους literas miſerat, quòd quædam à ſe conſtituta reſcinderem. Vt ſit medicus, cùm ægrotus alii medico traditus ſit, iraſci velit

ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quæ ipſe in curando conſtituerit mutet ille: ſic Appius, cùm ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, ſanguinem miſerit, quicquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam: προσανατρεφομένην eam à me non libenter videt, ſed modò ſuccenſet, modò gratias agit. Nihil enim à me fit cum vlla illius contumelia: tantummodo diſſimilitudo meæ rationis offendit hominem. Quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quàm illo imperante exhauſtam eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam: nobis eam obtinẽtibus, nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publicè? Quid dicam de illius præfectis, comitibus, legatis, etiam de rapinis, de libidinibus, de contumeliis? Nunc autẽ domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tã modeſta eſt, quàm noſtra tota prouincia. Hanc nonnulli amici Appii ridiculè interpretantur: qui me iccirco putent bene audire velle, vt ille malè audiat: & rectè facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſſa. ſin Appius (vt Bruti literæ, quas ad te miſit, ſignificabant) gratias nobis agit, non moleſtè fero: ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabã eius multa iniquè conſtituta, & acta tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni ſtudio te authore ſum complexus, quem etiã amare cœperã: ſed dico, reuocaui me, ne te offenderẽ. noli enim putare me quicquam maluiſſe, q̃ vt mandatis, facere: nec vlla de re plus laboraſſe. Mandatorum autem mihi libellum dedit: iiſdémq; de rebus tu mecum egeras. Omnia ſum diligentiſſimè perſecutus Primùm ab Ariobarzane ſic contẽdi, vt talenta quæ mihi pollicebatur, illi daret. Quoad mecum rex fuit, perbono loco res fuit: pòſt à Põpeii procuratoribus ſexcentis premi cœptus. Põpeius autẽ cùm ob cæteras cauſſas plus poteſt vnus, quàm cæteri omnes, tũ quòd putatur ad bellũ Parthicũ eſſe venturus. Ei tamẽ ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoq; die talenta Attica xxxiii. & hoc ex tributis. Nec id ſatis efficitur in vſurã menſtruã, ſed Cneus noſter clemẽter id fert: ſorte caret: vſura, nec ea ſolida, contentus eſt. Alii neq; ſoluit quicquã, nec poteſt ſoluere: nullũ enim ærariũ, nullũ vectigal habet, Appii inſtituto tributa imperat; ea vix, in fœnus Pompeii quod ſatis ſit, efficiunt. Amici regis duo, trésve perdiuites ſunt: ſed ii ſuum tam diligenter tenent, quàm ego,

aut

aut tu. Equidem non deſino tamen per literas rogare,ſuadere, accuſare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere: & mehercule ego ita iudico. Nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius: itaq; aut tutela cogito me abdicare, aut, vt pro Glabrione Scæuola, fœnus & impendium recuſare. Ego tamen quas per te Bruto promiſeram præfecturas, M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. Tu autem meminiſti nos ſic agere, vt, quot vellet, præfecturas ſumeret, dum ne negotiatori: duas ei præterea dederam: ſed ii quibus petierat, de prouincia deceſſerant. Nunc cognoſce de Salaminiis, quod video tibi etiam nouum accidiſſe, tanquam mihi: nunquam enim ex illo audiui, illam pecuniã eſſe ſuam. Quinetiam libellum ipſius habeo, in quo eſt, Salaminii pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio familiaribus meis. Eos mihi commendat: adſcribit etiã, & quaſi calcar admouet, interceſſiſſe à ſe pro iis magnam pecuniam. Confeceram vt ſoluerent centeſimis ſexennii ductis cum renouatione ſingulorum annorum. At Scaptius quaternas poſtulabat. Metui, ſi impetraſſet, ne tu ipſe me amare deſineres: nam ab edicto meo receſſiſſem & ciuitatem in Catonis, & in ipſius Bruti fide locatam, meiſq; beneficiis ornatã funditus perdidiſſem. Atq; hoc tempore ipſo impingit mihi epiſtolam Scaptius Bruti, rem illam ſuo periculo eſſe. quod nec mihi vnquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam vt præfecturam Scaptio deferrem, id verò per te exceperamus, ne negotiatori. Quòd ſi cuiquam, huic tamen non. fuerat enim præfectus Appio, & quidem habuerat turmas equitum, quibus incluſum in curia ſenatum Salamine obſederat: vt fame ſenatores quinque morerentur. Itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cùm mihi Cyprii legati Epheſum obuiam veniſſent, literas miſi, vt equites ex inſula ſtatim decederent. His de cauſis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum ſcripſiſſe. Sed tamẽ hoc ſum animo: ſi Brutus putabit me quaternas centeſimas oportuiſſe decernere, qui in tota prouincia ſingulas obſeruarem, itaque edixiſſem, idque etiam acerbiſſimis fœneratoribus probaretur: ſi præfecturam negotiatori denegatam quere-

tur, quod ego Torquato noſtro in tuo Lenio, Pompeio ipſi in Sex. Statio negaui, & iis probaui: ſi equites deductos moleſtè feret, accipiam equidē dolorem, mihi illum iraſci, ſed multò maiorem, non eſſe eum talem, qualem putaſſem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, ſibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi poteſtatem fuiſſe. Addo etiam illud, quod vereor tibi ipſi vt probem: conſiſtere vſura debuit, quæ erat in edicto meo: deponere volebant: impetraui ab Salaminiis vt ſilerent. Veniam illi quidem mihi dederunt: ſed quid iis fiet, ſi huc Paulus venerit? Sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humaniſſimas literas ſcripſit: ad me autem etiam cùm rogat aliquid, cõtumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως ſolet ſcribere. Tu autem velim ad eum ſcribas de his rebus, vt ſciā quomodo hæc accipiat: facies enim me certiorem. Atque hoc ſuperioribus literis ad te diligenter perſcripſeram: ſed planè te intelligere volui, mihi non excidiſſe illud, quod tu ad me quibuſdam literis ſcripſiſſes, ſi nihil aliud de hac prouincia, niſi illius beneuolentiam deportaſſem, mihi id ſatis eſſe. Sit ſanè, quoniam ita tu vis: ſed tamen cum eo, credo, quod ſine peccato meo fiat. Igitur meo decreto ſoluatur æs Scaptio: ſtatim quàm id rectum ſit, tu iudicabis: ne ad Catonem quidem prouocabo. Sed noli me putare ἐγκελδύσματα illa tua abieciſſe, quæ mihi in viſceribus hærent. Flens mihi meam famam commendaſti. quæ epiſtola tua eſt in qua mentionem non facias? Itaque iraſcetur qui volet, patiar: τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ: præſertim cùm ex libris tanquam prædibus me ipſe obſtrinxerim: quos tibi tam valde probari gaudeo: è quibus vnum ἱστορικὸν requiris de Gn. Flauio Cn F. Ille verò ante decemuiros non fuit, quippe qui ædilis Curulis fuerit, qui magiſtratus multis annis poſt decemuiros inſtitutus eſt. Quid ergo profecit, quòd protulit faſtos? Occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam, vt dies agendi peterentur à paucis. Nec verò pauci ſunt authores, Cn. Flauium ſcribam faſtos protuliſſe, actionesq́; compoſuiſſe: ne me hoc, vel potius Africanū (is enim loquitur) cõmentum putes. οὐκ ἔλαθες illud de geſtu hiſtrionis tu ſceleſtè ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. De me imperatore ſcribis te ex Philotimi literis cognouiſſe: ſed credo te, iā in Epeiro cùm eſſes, binas meas de omnib. rebus accepiſſe,

vnas

vnas à Pindeniſſo capto, alteras à Laodicea, vtraſq; tuis pueris datas: quibus de rebus propter caſum nauigandi per binos tabellarios miſi Romam literas publicè. De Tullia mea tibi aſſentior: ſcripſiq; ad eam, & ad Terentiam, mihi placere: tu enim ad me iam antè ſcripſeras. Ac vellem te in tuū veterem gregem retuliſſes. Correcta verò epiſtola Memmiana nihil negotii fuit: multò enim malo hunc à Pontidia, quam illum à Seruilia. Quare adiunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem mei, nūc credo eò magis, quòd debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creuiſſe: qui declarauit, quanti me faceret, cùm ſæpè, tum in Burſa. næ tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnii exceptio mihi non placet: nec ego vllum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit: ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. In Pompeio te ſpem omnem otii ponere non miror: ita res eſt: remouendumque cenſeo illud, DISSIMVLANTEM. Sed enim οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντι. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, vti dixit Iſocrates in Ephoro, & Theopompo, frœnis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare: mandauit enim pater: ea ſic obſeruabo, quaſi intercalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt: pueri autē aiunt, eum furenter iraſci: ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui, meique amantior. Thermum, Syluium verè audis laudari, valdè ſe honeſtè gerunt. Adde M. Nonium, Bibulum, me ſi voles. Iam Scrofa vellem haberet vbi poſſet: eſt enim lautum negotium. cæteri infirmant πολιτεύματα Catonis. Hortenſio quòd cauſam meam commendas, valde gratum. De Amiano ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentii nullum veſtigium agnoui. Meragenes certè periit. feci iter per eius poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullum eſt. Hæc non nôram tum cùm Democrito tuo conlocutus ſum. Roſii cauſam mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & ſplendidiſſimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere. Quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem? κέρας Phemio mandatum eſt: reperietur modò aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas literas miſit, necdum Bibuli erant

allatæ: quibus recitatis, puto fore, vt aliquando commoueatur ſenatus. Equidem ſum magna animi perturbatione. ſi, vt opto, non prorogatur noſtrum negotium, habeo Iunium, & Quintilem in metu. eſto, duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus. Quid illo fiet, quem reliquero? præſertim ſi fratrem? quid de me autem, ſi non tam citò decedo? Magna turba eſt. mihi tamen cum Deiotaro cõuenit, vt ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copiis omnibus: habet autem cohortes quadringenarias, noſtra armatura XXX. equitum ∞ ∞. erit ad ſuſtentandum, quoad Pompeius veniat: qui literis, quas ad me mittit, ſignificat ſuum negotiũ illud fore. Hyemant in noſtra prouincia Parthi. expectatur ipſe Orodes. Quid quæris? aliquantum eſt negotii. De Bibuli edicto nihil noui præter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras, NIMIS graui præiudicio in ordinem noſtrum. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem ex Q. Mutii P. F. edicto Aſiatico, EXTRA quam ſi ita negotium geſtum eſt, vt eo ſtari non oporteat, ex fide bona: multaq; ſum ſecutus Scæuolæ: in iis illud, in quo ſibi libertatem cenſent Græci datã, vt Græci inter ſe diſceptent ſuis legibus. Breue autem dictũ eſt propter hanc meã διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putaui. quorum vnum eſt prouinciale, in quo eſt de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de vſura, de ſyngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commodè tranſigi non poteſt, de hæreditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, vendendis, magiſtris faciundis: quæ ex edicto & poſtulari, & fieri ſolent. Tertium, de reliquo iure dicundo ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta vrbana accommodaturum: itaque curo, & ſatisfacio adhuc omnibus: Græci verò exultant, quod peregrinis iudicibus vtuntur. Nugatoribus quidem, inquies. Quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putãt: noſtri enim, credo, graueis habent Turpionem ſutorium, & Vectiũ mancipem. De publicanis quid agam, videris quærere: habeo in delitiis, obſequor, verbis laudo, oruo, efficio, ne cui moleſti ſint, τὸ παραδοξότατον, vſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerat, ſeruauit etiam Seruilius. Ego ſic. diem ſtatuo ſatis laxam, quam antè ſi ſoluerint: dico me centeſimas ducturum: ſi non ſoluerint, ex pactione. Itaque & Græci ſoluunt tolera-

tolerabili fœnore, & publicanis res eſt gratiſſima, ſi illa iam habent: pleno modio verborum honorem, inuitationem crebram. Quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, vt ſe quiſque maximè putet. ſed tamen μηδὲν αὐτοῖς: ſcis reliqua. De ſtatua Africani, ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. ſed me ipſum delectauit in tuis literis. Ain' tu? Scipionem hic Metellus proauum ſuum neſcit cenſorem fuiſſe? Atqui nihil habuit aliud inſcriptum, niſi, cenſor, ea ſtatua quæ ad Opis apertè poſita in excelſo eſt. In illa autem, quæ eſt ad Πολυδεύκους inſcriptum eſt, cos. quam eſſe eiuſdem, ſtatus, amictus, anulus, imago ipſa declarat. At hercule ego cùm in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in capitolio poſuit animaduertiſſem in Serapionis ſubſcriptione, Africani imaginem, erratum fabrile putaui. nunc video Metelli, ὢ ἀνιστορησίαν turpem. nam illud de Flauio, & faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt, & tu bellè ἠπόρησας, & nos publicam propè opinionẽ ſecuti ſumus, vt multa apud Græcos. Quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς Ἀρχαίας ab Alcibiade nauigãte in Siciliam deiectum eſſe in mare? Redarguit Eratoſthenes, affert enim quas ille poſt id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligẽs, quòd cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur iacet Theophraſtus, ſi id a Timeo tuo familiari reprehenſum eſt? Sed neſcire proauum ſuum cenſorem non fuiſſe, turpe eſt: præſertim cùm poſt eum conſul nemo Cornelius, illo viuo, cenſor fuerit. Quod de Philotimo, & de ſolutione H-S. XXDC. ſcribis, Philotimum circiter Calend. Ian. in Cherſoneſum audio veniſſe. ac mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe: ea quæ ſint neſcio, & aueo ſcire: ſed hæc poſteriùs, & coràm fortaſſe commodiùs. Illud me, mi Attice, in extrema ferè parte epiſtolæ commouit. ſcribis enim ſic τί λοιπόν; Deinde me obſecras amantiſſimè, ne obliuiſcar vigilare, & vt animaduertam, quæ fiant. Nunquid, de quo inaudiſti? etſi nihil eiuſmodi eſt, πολλοῦ γε καὶ δεῖ: nec enim me fefelliſſet, nec fallet: ſed iſta admonitio tua tam accurata neſcio quid mihi ſignificare viſa eſt. De M. Octauio iterum tibi reſcribo, te illi probè reſpõdiſſe. paulò vellem fidentius. nã Cælius libertum ad me miſit, & literas accuratè ſcriptas, & de

& de pantheris & de ciuitatibus. Reſcripſi alteram, me moleſtè ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ nullum in mea prouincia nummum, niſi in æs alienum, erogari: docuique nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum, quem planè diligo, vt cùm alios accuſaſſet, cautius viueret. Illud autem alterum alienum eſſe exiſtimatione mea, Cibyratas imperio meo publicè venari. Lepta tua epiſtola gaudio exultat: etenim ſcripta bellè eſt, meq; apud eum magna in gratia poſuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, vt mihi ſalutem adſcriberes: gratum etiam Pilia: ſed illa officioſius, quòd mihi, quem iampridem nunquam vidit. Igitur tu quoque ſalutem vtrique adſcribito. Literas daturus pridie calend. Ianu. ſuauem habui recordationem clariſſimi iuriſiurandi: quòd ego non eram oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non vt poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων, ſed paria paribus reſpondimus. Ecce autem alia puſilla epiſtola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον Bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanum, niſi fortè: ſolet enim, cum ſuo tibicine. & velim ſcire quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrum, præter Tuſculanum, proſcripſiſſe audio. Cupio hos expeditos videre, cupio etiam Seſtium: addes etiam iis Cælium. quibus omnibus eſt, αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio reſtituendo vt Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatii Sidicini nomine, nec nulla nec magna ſpe ſumus. Pinarium quem mihi commendas, diligentiſſimè Deiotarus curat, grauiter ægrum. Reſpondi etiam minori. Tu velim, dum ero Laodiceæ, id eſt, ad id. Maii, quàm ſæpiſſimè mecum per literas colloquare: & cùm Athenas veneris (iam enim ſciemus de rebus vrbanis, de prouinciis, quæ omnia in menſem Martium ſunt collata) vtique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu Genuarios à Cæſare per Herodem, talenta Attica L. extorſiſtis? in quo, vt audio, magnum odium Poſſidonii ſuſcepiſtis: putat enim ſuos nummos vos comediſſe, Cæſarem in Marathone reædificando diligẽtiorem fore. Hoc ego ex P. Vedio magno nebulone, ſed Pompeii tamen familiari audiui. Hic Vedius venit mihi obuiã cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica & familia magna: pro qua ſi Curio legem pertu-

pertulerit. H-S. centena pendat neceſſe eſt. Erat præterea cynocephalus in eſſedo, nec deerant onagri, nunquam vidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. Diuerſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua diſpoſuit, cùm ad me profectus eſt: moritur interim Vindullus, quæ res ad Magnũ Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit. cùm omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. In his inuentæ ſunt quinque imagunculæ matronarum, in quibus vna ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc vtatur: & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te volui παριστορῆσαι: ſumus enim ambo bellè curioſi. Vnum etiam velim cogites, audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere. Num inepti fuerimus, ſi nos quoq; Academiæ fecerimus? Puto, inquies. Ergo idipſum ſcribes ad me. Equidem valde Athenas ipſas amo: volo eſſe aliquod monimentũ: odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. Sed vt tibi placebit: faciesq; me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quomodo hiemâris. Cura vt valeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto.

CICERO ATTICO S. 2

CVM Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me ſalutandi cauſa veniſſet, & ſe ſtatim ad te nauigaturum eſſe diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas reſcripſi, quas acceperã à Bruti tabellario. Et reſpondebo primùm poſtremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ moleſtiæ fuit. quòd ad te ſcriptũ eſt ab Cincio de Statii ſermone: in quo hoc moleſtiſſimum eſt, Statium dicere, à me quoque id conſiliũ probari. probari autem? de iſto hactenus. Dixerim me vel plurima vincula tecum ſummæ coniunctionis optare, & ſi ſunt amoris arctiſſima: tantum abeſt, vt ego eo, quo aſtricti ſumus, laxari aliquid velim. Illum autem multa de iſtis rebus aſperiùs ſolere loqui, ſæpe ſum expertus, ſæpe etiam leniui iratum. id ſcire te arbitror. In hac autem peregrinatione, militiáve noſtra ſæpe incenſum ira vidi, ſæpe placatum. Quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quicquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maximæ curæ, ne quid fiat ſecus, quàm volumus, quamque oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quenque præſtare. Ac maximè partes iſtius officii ſunt pueri Ciceronis, ſiue

iam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari: ac mihi videtur matrem valde, vt debet, amare, teque mirificè. Sed eſt magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotii ſatis. Quoniã reſpondi tuæ paginę poſtremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omneis maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. Is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam ſecuti ſunt: nec vllum in Peloponneſo locum excipit. Cùm mihi autor placeret (etenim erat ἱστορικώτατος, & vixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, & vix aggrediẽs communicaui cum Dionyſio: atq; is primò eſt commotus: deinde, quòd tum de iſto dicæarcho, non minus benè exiſtimabat, quàm tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei videbantur: ídque τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, vbi mentio non fit iſtorum. Itaque iſtum ego locum totidem verbis à Dicæarcho transtuli. Phliaſios dici ſciebam: & ita fac vt habeas: nos quidem ſic habemus. Sed primò me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς, ὀποῦς. σιποῦς, quòd ὀπούντιοι: σιπούντιοι: ſed hoc continuò correximus. Lætari te noſtra moderatione, & continentia video: tum id magis faceres, ſi adeſſes. Atque hoc foro, quod egi ex idib. Februar. Laodiceæ ad calend. Maii omnium diœceſium præter Ciliciæ, mirabilia quædam effecimus: ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde leuatæ ſunt, omnes ſuis legibus, & iudiciis vſæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt. His ego duobus generibus facultatem ad ſe ære alieno liberandas, aut leuandas dedi: vno, quòd omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt (nullum cùm dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruncius quidem. Hac autem re incredibile eſt quantum ciuitates emerſerint. Acceſſit alterũ: mira erant in ciuitatibus ipſorum furta Græcorum, quæ magiſtratus ſui fecerant. Quæſiui ipſe de iis, qui annis decẽ proximis magiſtratum geſſerant. apertè fatebantur. Itaque ſine vlla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. populi autẽ nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipſo

luſtro

luſtro nihil ſoluerant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt: itaq; publicanis in oculis ſumus. Gratis, inquis, viris: Senſimus. iam cætera iuriſdictio nec impedita, & clemens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minimè prouinciales, nihil per cubicularium: ante lucem inambulabam domi, vt olim candidatus. Grata hæc & magna, mihiq; nondum laborioſa ex illa vetere militia. Nonis Maii in Ciliciã cogitabam: ibi cùm Iunium menſem conſumpſiſſem, atque vtinam in pace (magnum enim bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere. Annuæ enim mihi operæ ad III. cal. Sext. emerentur. Magna autem in ſpe ſum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta vrbana vſque ad non. Mart. è quibus intelligebam Curionis noſtri conſtantia omnia potius actum iri, quàm de prouinciis. Ergo, vt ſpero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, imò noſtrum: ſic enim mauis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. Omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per literas ſcilicet: ipſum enim triduum, quatriduúmve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui. Sed & tum præſens, & poſtea creberrime non deſtiti rogare, & petere mea cauſa: ſuadere, & hortari, ſua. Multùm profeci, ſed quantùm, non planè (quia longè abſum) ſcio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, vt totum nomen Scaptio vellent ſoluere: ſed centeſimis ductis à proxima quidem ſyngrapha, nec perpetuis, ſed renouatis quotannis: numerabãtur nummi: noluit Scaptius. Tun', qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in ſyngrapha? fieri non poterat: nec ſi poſſet, ego pati poſſem. Audio omnino Scaptium pœnitere. Nam quòd S. C. eſſe dicebat, vt ius ex ſyngrapha diceretur: eo conſilio factum eſt, quòd pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam ſumſerant. Vetabat autem Auli lex ius dici de ita ſumpta pecunia: decreuit igitur ſenatus, vt ius diceretur ex iſta ſyngrapha: nũc iſta habet iuris idem, quod cæteræ nihil præcipui. Hæc à me ordine facta, puto me Bruto probaturum: tibi, neſcio: Catoni certè probabo. Sed iam ad te ipſum reuertor. Ain tandem, Attice laudator integritatis, & elegantiæ noſtræ? auſus es hoc ex ore tuo (inquit Ennius) vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me

rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum, quòd non ſimul ſis, paterêre me id facere, ſi vellem? Non ampliùs, inquis, quinquaginta. Cùm Spartaco minùs multi primò fuerunt. Quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autem? imò quid ante aduentum meum non fecerunt? Incluſum in curia ſenatũ habuerunt Salaminium ita multos dies, vt interierint nonnulli fame: erat enim præfectus Appii Scaptius, & habebat turmas ab Appio. Id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos ſolet verſari, cùm de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus vt Scaptius ſit? At hoc ſtatueramus, vt negotiatorẽ neminem: idq́; Bruto probaueramus. Habeatis turmas. cur potius quàm cohortes? ſumptu iam nepos euadit Scaptius. Volunt (inquis) principes. Scio: nam ad me Epheſum vſque venerunt, flenteſq́;, equitum ſcelera, & miſerias ſuas detulerũt. Itaq; ſtatim dedi literas, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamq́; cauſam, tum ob cæteras Salaminii nos in cœlum, decretis ſuis ſuſtulerunt. Sed iam quid opus equitatu? Soluunt enim Salaminii: niſi fortè id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centeſimis ducant. Et ego audebo legere vnquam aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? Nimis, inquam, in iſto Brutũ amâſti, dulciſſime Attice: nos vereor, ne parum. Atq; hæc ſcripſi ego ad Brutum, ſcripſiſſe te ad me: cognoſce nũc cætera. Pro Appio nos hîc omnia facimus, honeſtè tamen, ſed planè libenter: nec enim ipſum odimus, & Brutum amamus: & Pompeius à me mirificè contendit, quẽ mehercule plus, pluſq́; in dies diligo. C. Cælium quæſt. huc venire audiiſti. neſcio quid ſit: ſed Pammenia illa mihi non placent. Ego me ſpero Athenis fore menſe Septembri. tuorũ itinerum tempora ſcire ſanè velim. Εὐήθειαν Sempronii Rufi cognoui ex epiſtola Corcyræa. Quid quęris? inuideo potentiæ Veſtorii. Cupiebã etiam nunc plura garrire, ſed lucet: vrget turba: feſtinat Philogenes. Valebis igitur, & valere Piliã, & Cæciliã noſtrã iubebis literis, & ſaluebis à meo Cicerone.

CICERO ATTICO. S. 3

ETSI nihil ſanè habebã noui, quod pòſt accidiſſet, quàm dediſſem ad te Philogeni liberto tuo literas: tamen cùm Philotimum Romam remitterem, ſcribendum aliquid ad te fuit.

fuit. Ac primùm illud, quod me maximè angebat (non quò me aliquid iuuare poſſes: quippe res eſt in manibus: tu autē abes longè gentium: πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ.

Νότος κυλινδεῖ κύματ᾽ εὐρείης ἁλός.)

obrepſit dies, vt vides (mihi enim a. d. xii. calend. Sext. de prouincia decedendum eſt) nec ſucceditur. Quem relinquā qui prouinciæ præſit? ratio quidem, & opinio hominū poſtulat fratrem: primùm quòd vidêtur eſſe honos: nemo igitur potior: deinde quòd ſolum habeo prætorium, Pontinus enim ex pacto, & conuento (nam ea lege exierat) iam à me diſceſſerat. Quæſtorem nemo dignum putat: etenim eſt leuis, libidinoſus, ſagax. De fratre autem primum illud eſt: perſuaderi ei non poſſe arbitror. odit enim prouinciam: & hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. Deinde, vt mihi nolit negare: quidnam mei ſit officii? cùm bellum eſſe in Syria magnum putetur, id videatur in hanc prouinciam erupturum. hic præſidii nihil ſit: ſumptus annuus decretus ſit: videatúrne aut pietatis eſſe meæ, fratrem: aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, vt vides, ſollicitudine afficior, magna inopia conſilii. Quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. Quanto tua prouincia melior? decedes, cùm voles: niſi fortè iam deceſſiſti. quē videbitur præficies Theſprotiæ, & Chaoniæ. Necdū tamen ego Quintum cōueneram, vt iam, ſi id placeret, ſcirem, poſſetne ab eo impetrari: nec tamen, ſi poſſet, quid vellem, habebam. Hoc eſt igitur eiuſmodi: reliqua plena adhuc & laudis & gratiæ, digna iis libris, quos dilaudas: cōſeruatæ ciuitates: cumulatè publicanis ſatisfactū: offenſus cōtumelia nemo decreto iuſto, & ſeuero perpauci, nec tamē quiſquā vt queri audeat: res geſtæ dignæ triūpho. de quo ipſo nihil cupidè agemus: ſine tuo quidē conſilio certè nihil. Clauſula eſt difficilis in tradenda ꝓuincia: ſed hæc deus aliquis gubernabit. De vrbanis rebus ſcilicet plura tu ſcis: ſæpius & certiora audis. Equidē doleo nō me tuis literis certiorē fieri. huc enim odioſa afferebantur de Curione, de Paulo: non quòd vllum periculum videam ſtante Pompeio, vel etiam ſedente, valeat modo: ſed mehercule Curionis, & Pauli meorum familiariū vicem doleo. Formam igitur mihi totius reip. ſi iam es Romæ, aut cùm eris, velim mittas, quæ mihi obuiam veniat: ex

qua me fingere poſſim,& præmeditari quo animo accedam ad vrbem. Eſt enim quiddam, aduenientem non eſſe peregrinum atq; hoſpitem. Et, quod penè præterii, Bruti tui cauſà, vt ſæpe ad te ſcripſi, feci omnia. Cyprii numerabant: ſed Scaptius centeſimis renouato in ſingulos annos fœnore cõtentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipſum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præſtare non poteram: erat enim rex perpauper: aberamq; ab eo ita longè, vt nihil poſſem, niſi literis, quibus pugnare non deſtiti. Summa hæc eſt, pro ratione pecuniæ liberius eſt Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter c. Pompeio in ſex menſibus promiſſa cc. Iam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix poteſt. Quid eſt igitur, quòd laborem? amicos habet, meras nugas. M. Scaptium, qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, vt ante me fecerat, fortaſſe ſuccenſet: aut quia præfectus non eſt, quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio meo familiari, nõ tuo M. Lenio: & quod tibi Romæ oſtenderam me ſeruaturum, in quo perſeueraui. Sed quid poterit queri is, qui auferre pecuniam, cùm poſſet, noluit? Scaptio qui in Cappadocia fuit, puto eſſe ſatisfactum. Is à me tribunatum cùm accepiſſet, quem ego ex Bruti literis ei detuliſſem, poſteà ſcripſit ad me, ſe vti nolle eo tribunatu. Caius eſt quidam, cui cùm præfecturam detuliſſem, Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadã mea contumelia, P. Clodii canis. Is me nec proficiſcentem Apameam proſecutus eſt: nec cùm poſteà in caſtra veniſſet, atq; inde diſcederet, num quid vellem, rogauit: & fuit apertè mihi, neſcio quare, non amicus. Hunc ego ſi in præfectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? Qui, vt ſcis potentiſſimorum hominum cõtumaciam nunquam tulerim, ferrem huius aſſeclæ? etſi hoc plus eſt, quàm ferre, tribuere etiam beneficii aliquid, & honoris. Is igitur Caius, cùm Apameæ me nuper vidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellauit, (Culleolum vix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria præfecto? reſpõdi leniùs, quàm putabant oportuiſſe qui aderant: me nõ inſtituiſſe iis dare cibaria, quorum opera nõ eſſem vſus. abiit iratus. Huius nebulonis oratione ſi Brutus moueri poteſt, licebit eum ſolus ames, me æmulum non

habebis: ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. Tibi tamen cauſam notam eſſe volui, & ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſimè. Omnino (ſoli enim ſumus) nullas vnquam ad me literas miſit Brutus, ne proximè quidem de Appia, in quibus non ineſſet arrogans ἀκοινώνητον aliquid. Tibi autem valde ſolet in ore eſſe. Granius autem, Non contémnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos. In quo ille tamen mihi riſum magis, quam ſtomachum mouere ſolet: ſed planè parùm cogitat, quid ſcribat, aut ad quem.

Quintus Cicero puer legit, vt opinor, & certè epiſtolam inſcriptam patri ſuo: ſolet enim aperire, idq; de meo cõſilio, ſiquid fortè ſit, quod opus ſit ſciri. In ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirificè conturbatum vidi puerum. lacrymans mecum eſt queſtus. Quid quæris? miram in eo pietatem, ſuauitatem, humanitatemq; perſpexi: quo maiorem ſpem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. Id te igitur ſcire volui. Ne illud quidem prætermittam, Hortenſius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitioſè, & turpiter. hunc ego patris cauſa vocaui ad cœnam, quo die venit: & eiuſdem patris cauſa nihil ampliùs. Is mihi dixit, ſe me Athenis expectaturum, vt mecum decederet. Rectè, inquam: quid enim dicerem? Omnino puto nihil eſſe, quod dixit: nolo quidem, ne offendam patrem, quem mehercule valde diligo: ſin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minimè volo. Hæc ſunt: etiam illud, orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Seruiliũ. Literas mitte quàm primùm. ſi nihil fuerit, vel per tuum tabellarium. Piliæ, & filiæ ſalutem. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO S. 4

TARSVM venimus non. Iun. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia: mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris. Illud autem difficilimum: relinquendus erat ex S.C. qui præeſſet. Nihil minus probari poterat, quàm quæſtor Meſſinius: nam de Cælio nihil audiebamus. Rectiſſimum videbatur fratrem cum imperio relinquere: in quo multa moleſta, diſceſſus noſter belli periculũ, militum improbitas, ſexcenta prætereà. O rem totam odioſam! Sed hæc fortuna viderit, quoniam conſilio non multùm

vti licet. Tu quando Romam ſaluus (vt ſpero) veniſti, videbis (vt ſoles) omnia, quæ intelliges noſtra intereſſe: in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, ſcripſi ad Terentiam, cùm tu in Græcia eſſes: deinde de honore noſtro. quòd enim tu abfuiſti, vereor vt ſatis diligenter actũ in ſenatu ſit de literis meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribã, tu ſagaciùs, odorabere. Τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος περιεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς. ἐν δὴ που τοῦτο δὴ περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξασφαλείας. non queo tantùm, quantum vereor ſcribere. Tu autem fac, vt mihi tuæ literæ volent obuiæ. Hæc feſtinans ſcripſi in itinere atq; agmine. Piliæ, & puellæ Cæciliæ belliſſimæ ſalutem dices. Vale.

CICERO ATTICO 8.

NVNC quidẽ profectò Romæ es: quò te (ſi ita eſt) saluũ veniſſe gaudeo: vnde quidẽ quandiu abfuiſti, magis à me abeſſe videbare, quã ſi domi eſſes: minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiã publicæ. Quare velim etſi (vt ſpero) te hæc legente aliquantulum tamen viæ proceſſero: tamen obuias mihi literas quam argutiſſimas de omnibus rebus crebrò mittas. In primis de quo ſcripſi te anteà τοῦ ξυνωρίδος τῆς ἐμῆς ἀπελεύθερος ἔδοξέ μοι τὰ ἐμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπόπτους πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. Hoc tu indaga, vt ſoles: Aſt hoc magis, ἐξ ἄστεος ἐπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῖν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος. αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ'. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν καὶ ἐκ τῶν χερρονησιτικῶν μη'. καὶ τινὰς κληρονομήσας χιλ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δ' ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι: ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται. δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσεις τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἐνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς καταπτησσόμενος, καί τε χεδὸν ἐλπίσας, ἀπογνοὺς δ', ἀλόγως ἀπέστη, εἰπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. méq; obiurgauit vetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Reliqua vide, & quantũ fieri poteſt, perſpice. Nos etſi annuũ tempus ꝓpè iam emeritum habebamus: dies enim XXXIII. erãt reliqui: ſolicitudine prouinciæ tamẽ vel maximè vrgebamur. cùm enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mœrore ſuo maximam

curã belli ſuſtineret,ad meq; legati eius, & quæſtor, & amicĩ literas mitterent,vt ſubſidio venirem:etſi exercitum infirmũ habebam, auxilia ſanè bona, ſed ea Galatarum,Piſidarum, Lyciorum:(hæc enim ſunt noſtra robora)tamen eſſe officiũ meum, putaui,exercitũ habere quàmproximè hoſtẽ,quoad mihi peſſe prouinciæ per S.C.liceret. Sed,quo ego maximè delectabar,Bibulus moleſtus mihi nõ erat:de omnibus reb. ſcribebat ad me potius,& mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat.qui cùm aduenerit,ἄλλο πρόβλημα,quẽ præficiã, niſi Cœlius quæſtor venerit, de quo adhuc, nihil certi habebamus.Cupiebã mehercùlè longiorẽ epiſtolam facere:ſed nec erat res de qua ſcriberem:neciocari præ cura poterã. Valebis igitur,& puellæ ſalutem articulatè dices,noſtræq; Piliæ.

CICERO ATTICO S. 6

Ego, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, ſubitò ſum factus accuſatoris eius ſocer. Id quidem,inquis, dii approbent.Ita velim:teq; ita cupere certò ſcio. Sed,crede mihi,nihil minus putaram ego, qui de Ti.Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miſeram, qui Romam venerunt factis ſponſalibus: ſed hoc ſpero melius.Mulieres quidem valde intelligo delectari obſequio,& comitate adoleſcentis. Cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυρὸς εἰς δῆμον Athenis. placet hoc tibi?etſi non impediebant mei certè libri. non enim iſta largitio fuit in ciueis, ſed in hoſpites liberalitas,me tamen de Academiæ προπύλῳ iubes cogitare,cum iam Appius de Eleuſine non cogitet. De Hortenſio te certò ſcio dolere. equidem excrucior: decreuerã enim cũ eo valde familiariter viuere. Nos prouinciæ præfecimus Cælium:Puerum,inquies,& fortaſſe fatuum,& non grauem, & non continentem. Aſſentior: fieri non potuit aliter. nam quas multò antè tuas acceperam literas, in quibus ἐπίχειν te ſcripſeras,quid eſſet mihi faciendum de relinquendo,eæ me pungebant.Videbam enim, quæ tibi eſſent ἐποχῆς cauſæ,(& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non vtile nobis,nam præter fratrem nemo erat,quẽ ſine contumelia quæſtori, nobili præſertim,anteferrem.tamen dum impendere Parthi videbantur, ſtatueram fratrẽ relinquere, aut etiam reip.cauſa contra S.C.ipſe remanere. qui poſteaquàm incredibili felicitate deceſſerũt,ſublata dubitatio eſt.

Videbam ſermones, Hui, fratrem reliquit? num eſt hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quòd ſenatus eos voluit præeſſe prouinciis, qui non præfuiſſent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. Quid, quæ tecum? nunquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius: quæ fert vita hominũ. Quid, ſi quid filius puer, & puer bene ſibi fidens? qui eſſet dolor? quem pater non dimittebat, teq́; id cenſere moleſtè ferebat. At nunc Cœlius nõ dico equidem quid egerit: ſed tamen multò minus laboro. Adde illud: Pompeius eo robore vir, his radicibus, Q. Caſſium ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium; ego ſorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eũ, quem reliquiſſem? hoc melius, & huius rei plura exempla: ſenectuti quidem noſtræ profectò aptius. At te apud eum, dii boni, quanta in gratia poſui? eiq́; legi literas non tuas, ſed librarii tui. Amicorum literæ me ad triumphum vocant, rem à nobis, vt ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram, non negligendam. Quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere, quò nos minus inepti videamur. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

QVINTVS filius, piè ſanè, me quidem certè multũ hortante, ſed currentem, animum patris ſui, ſorori tuæ reconciliauit. Eum valde tuæ literæ excitarunt. Quid quæris? cõfido rem, vt volumus, eſſe. Bis ad te antè ſcripſi de re mea familiari, ſi modò tibi redditæ literæ ſunt: Græcè ἐν αἰνιγμοῖς, ſcilicet nihil eſt mouendum, ſed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & vt expediat, vt mihi recepit, hortando, aliquid tu proficies. Ego Laodiceæ quæſtorem Meſſinium expectare iuſſi, vt confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates poſſim relinquere. Rhodum volo puerorum cauſa; inde quamprimùm Athenas. Etſi Eteſiæ valde reflant: ſed volo his magiſtratibus, quorum voluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi quæſo obuiam literas, nũquid putes reip. nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet literas, niſi eum grauiter ægrum Iſſi reliquiſſem. Sed nuntiant, melius eſſe: ego tamẽ angor; nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

CVM inſtituiſſem ad te ſcribere, calamúmq; ſumpſiſſem, Bato-

Batonius è naui rectà ad me venit domum Epheſi,& epiſtolã tuam reddidit prid.cal. Octob. Lætatus ſum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiam mehercule, ſermone eiuſdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cęſarianos. cum Lepta etiam plura locutus eſt: ſpero, falſa, ſed certè horribilia: exercitum nullo modo dimiſſurum: nec cum illo prætores deſ. Caſſium trib. Lentulum cos. facere. Pompeio in animo eſſe Vrbem relinquere. Sed heus tu, nunquid moleſtè fers de illo, qui ſe ſolet anteferre patruo ſororis tuæ filii? At à quibus victus? ſed ad rem. Nos Eteſiæ vehementiſſimè tardarunt. detraxit x x. ipſos dies etiam aphractus Rhodiorum. cal. Octob. Epheſo conſcendentes, hanc epiſtolam dedimus L. Tarquinio ſimul è portu egredienti, ſed expeditius nauiganti. Nos Rhodiorum aphractis, cęteriſque longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, vt non poſſet magis. De rauduſculo Puteolano gratum. Nunc velim diſpicias res Romanas. videas q̃d nobis de triũpho cogitandum putes, ad quem amici me vocant. Ego, niſi Bibulus, qui, dum vnus hoſpes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo ſua, admitteretur de triũpho, æquo animo eſſem. Nunc verò αἰσχρὸν σιωπᾶν. ſed explora rem totam, vt, quo die congreſſi erimus, conſilium capere poſſimus. At multa, qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecũ, aut paulò antè venturus eſſet. Cicero tibi plurimam ſalutem dicit. Tu dices vtriuſque noſtrum verbis, & Piliæ tuæ, & filiæ. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

IN Piræea cùm exiſſem prid. idib. Octob. accepi ab Acaſto ſeruo meo ſtatim tuas literas: quas quidem cùm expectaſſem iamdiu, admiratus ſum, vt vidi obſignatam epiſtolam, breuitatem eius: vt aperui, rurſus σύγχυσιν literularum, quæ ſolent compoſitiſſimæ, & clariſſimæ eſſe. ac ne multa, cognoui ex eo, quòd ita ſcripſeras, te Romam veniſſe a. d. x i i. cal. Oct. cum febri. Percuſſus vehementer, nec magis quã debui, ſtatim quæro ex Acaſto. ille & tibi, & ſibi viſum, & ita ſe domi ex tuis audiiſſe, vt nihil eſſet incommodè. Id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe: ſed clamaui tamen, admiratúſque

ſum, quòd nihilominus ad me tua manu ſcripſiſſes. Quare de hoc ſatis: ſpero enim, quæ tua prudentia, & temperantia, & hercule, vt me iubet Acaſtus, confido te iam vt volumus, valere. A Turanio te accepiſſe meas literas gaudeo. παραφύλαξον, ſi me amas, τὴν τοῦ φυράτου φιλοτιμίαν αὐτόζετα. Hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura (quantulacunque eſt) Præcianam hæreditatem. prorſus illam ne attingas. Dices nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, vt præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognoſces, nec ἄτυφον in abiiciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Turannio audiſſe, à me prouinciã fratri traditam. Adeon' ego non perſpexeram prudentiam literarum tuarum? ἐπέσχον te ſcribebas. Quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quicquam cur placeret fratrem, & talem fratrem relinqui? ἀθέτως iſta mihi tua, non ἐποχὴ videbatur. Monebas de Q. Cicerone puero, vt eum quidem neutiquam relinquerem, τεμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοὶ eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, méque ἐπιχρονία ἐποχὴ tua, dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad vos eram miſſurus, quos puto antè venturos, quàm noſtrũ Saufeium. ſed eum ſine meis literis ad te venire vix rectũ erat. Tu mihi, vt polliceris, de Tulliola mea, id eſt, de Dolabella, perſcribas: de repub. quam præuideo in ſummis periculis: deſenſoribus, maximéque de ſignis, tabulis quid fiat: referatúrne. idib. Octob. has dedi literas, quo die, vt ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quatuor.

Quæſo, quid nobis futurum eſt in arce.

Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER VII.

Cicero Attico s. 1

DEDERAM equidem L. Sauſeio literas, & dederam ad te vnum: quòd cùm non eſſet temporis mihi ad ſcribendum ſatis, tamen hominem tibi tam familiarem ſine meis literis ad te venire nolebam. ſed vt philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabã prius. ſin iam illas accepiſti, ſcis me Athenas veniſſe pridie id. Oct. è naui egreſſum in Piræeum tuas ab Acaſto noſtro literas accepiſſe, conturbatũ quòd cum febre Romam veniſſes: bono tamen animo eſſe cœpiſſe, quòd Acaſtus ea quæ vellem, de alleuato corpore tuo nuntiaret: cohorruiſſe autem, quòd tuæ literæ de legionibus Cæſaris afferrent: & egiſſe tecum, vt videres, ne quid φιλοτιμία eius quem noſti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te ſcripſeram. Turanius autem ſecus tibi Brundiſii dixerat: quod ex his literis cognoui, quas à Xenone optimo viro accepi. Cur fratrem prouinciæ non præfeciſſem, expoſui breuiter. Hæc ferè ſunt in illa epiſtola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnẽ tuum amorem, quo me es amplexus, omnémq; tuam prudẽtiam, quàm mehercule in omni genere iudico ſingularem, confer te ad eam curam, vt de omni ſtatu meo cogites. Videre enim mihi videor tantam dimicationẽ, niſi idem deus, qui nos melius, quàm optare auderemus, Parthico bello liberauit, reſpexerit remp. quanta nũquam fuit. Age, hoc malum mihi cõmune eſt cum omnibus: nihil tibi mando, vt de

eo cogites: illud meum proprium πρόβλημα quæſo ſuſcipe. Vidéſne, vt te autore ſim vtrumque complexus? ac vellem à principio te audiſſe amiciſſimè monentē. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες: Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος. Sed aliquando tamen perſuaſiſti, vt alterum complecterer: quia de me erat optimè meritus: alterum, quia tantum valebat. Feci igitur. itaque effeci omni obſequio, vt neutri illorum quiſquam eſſet me charior. Hæc enim cogitabamus, nec mihi coniunctio cum Pompeio fore neceſſe peccare in rempubl. aliquando: nec cum Pompeio ſentienti, pugnandum eſſe cū Cæſare: tanta erat illorum coniunctio. Nunc impendet, vt & tu oſtendis, & ego video, ſumma inter eos contentio: me autem vterque numerat ſuum: niſi fortè ſimulat alter. nam Pompeius non dubitat (verè enim iudicat) ea quæ de repub. nunc ſentiat, mihi valde probari. Vtriuſque autem accepi eiuſmodi literas eodem tempore, quo tuas, vt neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me videretur. Verùm quid agam? non quæro illa vltima (ſi enim caſtris res geretur, video cum altero vinci ſatius eſſe, quàm cum altero vincere) ſed illa, quæ tum agentur, cum venero, ne ratio abſentis habeatur, vt exercitum dimittat. Dic M. Tulli. Quid dicam? Expecta, amabo te, dum Atticum conueniam: non eſt locus ad tergiuerſandum contra Cæſarem? Vbi illæ ſunt tenſæ dexteræ? nam vt illi hoc liceret, adiuui, rogatus ab ipſo Rauennæ de Cælio trib. pleb. ab ipſo autem? etiam à Cneo noſtro in illo diuino tertio conſulatu. aliter ſenſero: αἰδέομαι non Pompeium modò, ſed Τρῶας καὶ Τρῳάδας, Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει. Quis? Tu ipſe ſcilicet laudator, & factorum, & ſcriptorum meorum: hāc ego plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum conſulatus, cùm eſt actum de prouincia Cæſaris: nunc incido in diſcrimen ipſum. Itaque, vt ſtultus primus ſuam ſententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra Vrbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa. tamen dabunt operam, vt eliciant ſententiam meam. Ridebis hoc loco fortaſſe. quam vellem etiam nunc in prouincia morari? planè opus fuit, ſi hoc impendebat: etſi nil miſerius. nam οὐδὲ πάρεργον, volo te hoc ſcire, omnia illa prima quæ etiam tu literis in cælum ferebas, ἐπίκτητα fuerunt. Quàm non eſt facilis virtus, quàm verò

verò difficilis eius diuturna ſimulatio! cùm enim hoc rectũ, & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Cęlio quęſtori relinquere annuum, referre in ærarium ad H-S. ꞇ ꞇ ꞇ. ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere, vt ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærariis, quàm noſtro. ſed me non mouerũt. nam & mea laus apud me plurimum valuit: nec tamẽ quicquam honorificè in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. ſed hæc fuerit, vt ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primùm quo artificio tueamur beneuolentiam Cæſaris: deinde de ipſo triumpho, quem video, niſi reipublicæ tempora impedient, εὐπόριστον, iudico autem cùm ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione: quam qui non decreuit, plus decreuit, quàm ſi omneis decreuiſſet triumphos. Ei porrò aſſenſus eſt vnus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas literas miſit: ſed tamen gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis, nec ſcribit quid ille ſententiæ dixerit, ſed tantùm ſupplicationem eum mihi nõ decreuiſſe. Redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. Habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam anteà ſcripſi, & ad ipſum Hirrum: locutus enim erat cum iis, commodè ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe: aſſenſum tamẽ eſſe Catoni amiciſſimo meo, cùm is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet: nec me ad ſe vllas literas miſiſſe, cùm ad omneis mitterem. Verum dicebat: ad eum enim ſolùm, & ad Craſſipedem non ſcripſeram. Atque hæc de rebus forenſibus. Redeamus domum. Diiungere me ab illo volo: mirus eſt φυρατής germanus Lartidius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. Reliqua expediamus: hoc primùm, quod acceſſit curæ & dolori meo, ſed hoc tamen quicquid eſt, Prætianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. Scripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me quicquid poſſem nummorum, ad apparatũ ſperati triumphi ad te redacturum. Ita, puto ἀμέμπτως fore: verum vt lubebit. Hanc quoq; ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. id & oſtendiſti quibuſdam literis ex Epeiro Athenas datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

BRVNDISIVM venimus VII. cal. Dec. vſi tua felicitate nauigandi, ita bellè nobis flauit ab Epeiro leniſſimus Auſter, mitis. Hunc σπουδάζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Inualetudo tua me valde conturbat: ſignificant enim tuæ literæ te prorſus laborare. Ego autem cùm ſciam, quàm ſis fortis, vehementius eſſe quiddam ſuſpicor quod te cogat cedere, & propemodum infringat: etſi alterã quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiſſe, & alteram leuiorem accedere. Terentia verò, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundiſinam venit, quo ego in portum, mihique obuia in foro fuit. L. Pontium ſibi in Trebulano dixiſſe narrabat, etiã eam deceſſiſſe. Quòd ſi ita eſt, quod maximè mehercule opto, id ſpero tua prudentia, & temperantia te conſecutũ. Venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas vno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu: Nam Alexidis animũ amabam, quòd tam propè accedebat ad ſimilitudinem tuæ literæ: manum nõ amabam, quia indicabat te non valere, cuius quoniam mentio iam facta eſt, Tironem Patris ægrum reliqui, adoleſcentẽ, vt noſti, (& adde ſi quid vis) probum: nihil vidi melius: itaque careo ægrè. quanquam videbatur ſe non grauiter habere, tamen ſum ſolicitus, maximámque ſpem habeo in M. Curii diligentia, de qua ad me ſcripſit Tiro: & multi nuntiarunt. Curius autẽ ipſe ſenſit, quàm tu velles à me diligi: & eo ſum admodum delectatus: & mehercule eſt, quem facilè diligas: αὐτόχθων in homine vrbanitas. Eius teſtamentum deporto Romam, Ciceronum ſignis obſignatum, cohortisque prætoriæ: fecit palàm te ex libella, me ex teruncio. In Actio Corcyræ Alexion me opiparè muneratus eſt. Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν eſſe τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Et enim ſi hæc non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominẽ naturæ adiũctio: qua ſublata, vitæ ſocietas tollitur. Bene eueniat, inquit, Carneades. ſpurcè, ſed tamen pudẽtius, quàm Lucius noſter, & Patron. qui cùm omnia à ſe referant, nec quicquã alterius cauſſa fieri putent: & cùm ea re bonum virum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non quòd id natura rectum ſit, non intelligant ſe de callido homine lo-

quí,

qui,non de bono viro.Sed hæc opinor ſunt in iis libris,quos tu laudãdo,animos mihi addidiſti. Redeo ad rem. Quomodo expectabam epiſtolam,quam Philoxeno dediſſes? (ſcripſeras enim,in ea eſſe de ſermone Pōpeii Neapolitano) eam mihi Patron Brundiſii reddidit:Corcyræ,vt opinor, acceperat.Nihil potuit eſſe iucũdius:erat enim de rep.de opinione, quã is vir haberet integritatis meæ:de beneuolentia, quam oſtendit eo ſermone,quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundiſſimum,quòd intellexi te ad eum veniſſe,vt eius animũ erga me perſpiceres.hoc mihi,inquã, accidit iucũdiſſimum. De triumpho autē nulla me cupiditas vnquã tenuit ante Bibuli impudentiſſimas literas, quas ampliſſima ſupplicatio cõſecuta eſt.A quo ſi ea geſta ſunt.quæ ſcripſit, g[illegible]derem,& honori fauerem.nũc illũ, qui pedem porta,qu[illegible] hoſtis cis Euphratem fuit,non extulit,honore augeri,me, cuius exercitu ſpem illius exercitus habuit, idē non aſſequi dedecus eſt noſtrum,noſtrum, inquã,te coniungens.Itaque omnia experiar,&, vt ſpero,aſſequar. quòd ſi tu valeres, iam mihi quædam explorata eſſent,ſed vt ſpero, valebis. De rauduſculo Numeriano multùm te amo. Hortenſius quid egerit, aueo ſcire: Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus:dedit integritatis, iuſtitiæ, clementiæ, fidei mihi teſtimonium,quod non quærebam:quod poſtulabam, negauit.Itaq; Cæſar his literis,quibus mihi gratulatur,& omnia pollicetur quomodo exultat Catonis in me ingratiſſimi iniuria? at hic idem Bibulo dierum xx.ignoſce mihi,non poſſum hæc ferre, nec feram. Cupio ad omneis tuas epiſtolas,ſed nihil neceſſe eſt:iam enim te videbo. Illud tamen de Chryſippo. nam de altero illo minus ſum admiratus operario homine.ſed tamē ne illo quidem quicquam improbius. Chryſippum verò,quem ego propter literularũ neſcio quid libenter vidi in honore habui, diſcedere à puero inſciente me? mitto alia,quæ audio multa:mitto furta:fugam non fero,qua mihi nihil viſum eſt ſceleratius. Itaq; vſurpaui vetus illud Druſi,vt ferunt prætoris, in eo,qui eadem liber non iuraret:me iſtos liberos non addixiſſe, præſertim cùm adeſſet nemo,a quo rectè vindicarentur.Id tu,vt videbitur,ita accipies:ego tibi aſſentiar. Vni tuæ diſertiſſimæ epiſtolæ nõ reſcripſi,in qua eſt de periculis reipublicæ.quid reſcriberem?

valde eram perturbatus. Sed vt nihil magnoperè metuam, Parthi faciunt, qui repentè Bibulum ſemiuiuum reliquerunt. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

A.D. VIII. id. Decemb. in Trebulanum veni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aſpectu voluptatem cœpi, quòd erant à teipſo ſcriptæ: deinde earum accuratiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus Ac primùm illud in quo te Dicæarcho aſſentiri negas, etſi cupidiſſimè expreſſum, & expetitum à me ſit, & approbatum à te, ne diutius anno in prouincia eſſem: tamen non eſt noſtra contentione perfectum. ſic enim ſcito verbum in ſenatu factum eſſe nunquam de vllo noſtrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius quàm ex S.C. maneremus: vt iam ne iſtius quidē rei culpam ſuſtineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortaſſe fuerit vtile. Sed QVID ſi hoc melius? opportunè dici videtur, vt in hoc ipſo, ſiue enim ad concordiam res adduci poteſt, ſiue ad bonorum victoriam: vtriuſuis rei me aut adiutorem velim eſſe, aut certè non expertem: ſin vincuntur boni: vbicunque eſſem, vnà cum iis victus eſſem. Quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος debet eſſe. Quòd ſi iſta nobis cogitatio de triumpho iniecta non eſſet, quam tu quoque approbas: nę tu haud multum requireres illum virum, qui in VI. libro informatus eſt. Quid enim tibi faciam, qui illos libros deuoraſti? qui hoc ipſum non dubitabo, rem tantam abiicere: ſi id erit rectius: vtrunque verò ſimul agi non poteſt, & de triumpho ambitioſè & de repub. liberè: ſed ne dubitaris, quin quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. Nam quod putas vtilius eſſe, vel mihi quod tutius ſit, vel etiam vt reipub. prodeſſe poſſim, me eſſe cum imperio: id coràm cōſiderabimus quale ſit: habet enim res deliberationem, etſi ex parte magna tibi aſſentior. De animo autē meo erga rempubl. bene facis, quòd non dubitas, & illud probè iudicas, nequaquam ſatis pro meis officiis, pro ipſius in alios effuſione, illum in me liberalem fuiſſe: eiúſque rei cauſam verè explicas: & eis, quæ de Fabio, Canonióque acta ſcribis, valde conſentiunt: quę ſi ſecus eſſent, totúmque ſe ille in me profudiſſet: tamen illa quàm ſcribis, cuſtos Vrbis, me præ-

claræ

claræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret, nec mihi concederet, vt imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: ſed aliquid nos vellet nobis dignum & ſentire, & defendere. quod quidem agerem ſi liceret alio modo, ac nunc agendum eſt. De ſua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis: nam ſi reſpub. defenditur, cur ea cōſule iſto ipſo defenſa non eſt? cur ego, in cuius cauſſa reipub. ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantoperè pugnatum eſt, vt de eius abſentis ratione habenda decem tribuni pleb. ferrent? His ille rebus ita conualuit, vt nunc in vno ciue reſpub. ad reſiſtendum imbecilla ſit, quæ mallem tantas ei vires non dediſſet, quàm nunc tam valenti reſiſteret. Sed quoniam res eò deducta eſt, non quæram, vt ſcribis ποῦ τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν, mihi σκάφος vnum erit, quod à Pompeio gubernabitur. Illud ipſum quod ais: Quid fiet, cùm erit dictum? Dic M. Tulli σύντομα. Pompeio aſſentiar: ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. ſic enim ſentio, maximo in periculo rem eſſe. Vos ſcilicet plura, qui in Vrbe eſtis: veruntamen hoc video, cum homine audaciſſimo, paratiſſimóque negotium eſſe: omneis damnatos, omneis ignominia affectos, omneis damnatione ignominiáque dignos illac facere, omnem ferè iuuentutem, omnem illam vrbanam ac perditam plebem, tribunos valenteis addito C. Caſſio: omneis qui ære alieno premantur, quos plureis eſſe intelligo, quàm putarem. Cauſſam ſolùm illa cauſſa non habet: ceteris rebus abundat. Hic omnia facere omnis debet: ne armis decernatur: quorum exitus ſemper incerti, nunc verò in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia deceſſit: Veientonem præfecit. in decedendo erit, vt audio, tardior: quem cùm ornauit Cato, declarauit iis ſe ſolis non inuidere, quibus nihil, aut non multùm ad dignitatem poſſet accedere. Nunc venio ad priuata, ferè enim reſpōdi tuis literis de repub. & iis quas in ſuburbano, & iis quas poſteà ſcripſiſti: ad priuata venio. Vnum etiam de Cælio. Tantum abeſt, vt meam ille ſententiam moueat, vt valde ego ipſi, quòd de ſua ſententia deceſſerit, pœnitēdum putem. Sed quid eſt, quòd ei vici Luccei ſint addicti? hoc te prætermiſiſſe miror. De Philotimo faciam equidem, vt mo-

nes:ſed ego mihi ab illo non rationes expectabam,quas tibi edidit,verùm id reliquum,quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea manu voluit, quódque idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit:id ſi præſtaret, quantum mihi æris alieni eſſe ibi edidit, tãtum & plus etiam ipſe mihi deberet. Sed in hoc genere, ſi modò per rempublicam licebit, non accuſabimur poſthac: neque hercule anteà negligentes fuimus, ſed amicorum multitudine occupati. Ergo vtemur, vt polliceris, & opera, & conſilio tuo, nec tibi erimus, vt ſpero, in eo moleſti. De Superaſtris cohortis meæ nihil eſt quod doleas: ipſi enim ſe collegerunt admiratione vitæ integritatis meæ. ſed me mouerat nemo magis, quàm is quem tu neminem putas. Idem & initiò fuerat,& nunc eſt egregius: ſed in ipſa deceſſione ſignificauit ſperaſſe ſe aliquid,& id quod animum induxerat pauliſper, non tenuit, ſed citò ad ſe rediit, meiſque honorificentiſſimis erga ſe officiis victus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto.

Hortenſii legata cognoui. Nunc aueo ſcire, quid hominis ſit, & quarum rerum auctionem inſtituat. Neſcio enim cur cùm portam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos non faciam meos. Venio ad Piræea, in quo magis reprehendendus ſum, quòd homo Romanus Piræea ſcripſerim, non Piræeum (ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quàm quòd, in, addiderim: non enim hoc vt oppido præpoſui, ſed vt loco:& tamen Dionyſius noſter, qui eſt nobiſcum, & Nicias Cous nõ rebatur oppidum eſſe Piræea. ſed de eo videro. Noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt, quòd non vt de oppido locutus ſum, ſed vt de loco: ſecutúſq; ſum, non dico, Cæciliũ, Manè vt ex portu in Piræeum. (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terẽtium, cuius Fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur à C. Lælio ſcribi, Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam è Sunio: quòd ſi δήμους oppida volumus eſſe, tam eſt oppidum Sunium, quàm Piræeus. Sed quoniam grammaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi literas blãdas mittit, facit idem pro eo Balbus: mihi certum eſt ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam: ſed ſcis, illi reliquum quantũ ſit. Putáſne

igitur

igitur verendum eſſe, ne aut obiiciat id nobis aliquis, ſi languidius: aut repetat, ſi fortius? Quid ad hæc reperis? Soluamus, inquis. Age à Cælio mutuabimur. hoc tu tamen conſideres velim: puto enim in ſenatu, ſi quando pręclarè pro rep. dixero, Tarteſium iſtum tuum mihi exeūti, iube ſodes nummos curare. Quid ſupereſt? etiam. gener eſt ſuauis mihi: Tulliæ, Terentiæ quantumuis: vel ingenii, vel humanitatis ſatis. reliqua quæ noſti, ferenda. Scis enim quos aperuimus. qui omnes præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur: ipſis enim expenſum nemo feret. Sed hæc coràm: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M. Curio, cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Vale. Data v. id. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO S. 4

DIONYSIVM flagrantem deſiderio tui miſi ad te, nec mehercule æquo animo, ſed fuit concedendum. quem quidem cognoui cùm doctum (quòd mihi iam antè erat notū) tum ſanctum, plenum officii, ſtudioſum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi IIII. id. Decemb. fuimus vnà horas duas fortaſſe: magna lætitia mihi viſus eſt affici meo aduentu: de triumpho hortari, ſuſcipere parteis ſuas, monere ne antè in ſenatum accederem, quàm rem confeciſſem, ne dicendis ſententiis aliquem tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc iudicio & officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. De repub. autem ita mecū locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus: nihil ad ſpem concordiæ: planè illum à ſe alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè iudicaſſe: veniſſe Hircium à Cæſare, qui eſſet illi familiariſſimus: ad ſe non acceſſiſſe: & cùm ille a. d. VIII. id. Dec. veſperi veniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet, a. d. VII. ad Scipionem ante lucē veniſſe: multa de nocte profectum eſſe ad Cæſarem: hoc illi τεκμηριῶδες videbatur eſſe alienationis. Quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quod illum cui etiam inimici alterum conſulatum, fortuna ſummam potentiā dederit, non arbitror fore tam amentem, vt hęc in diſcrimē adducat: quòd ſi ruere cœperit, nę ego multa timeo, quæ non audeo ſcribere, ſed vt nunc eſt, a. d. III. non. Ianuarii, ad Vrbem cogito. Vale.

CICERO ATTICO S. ſ

MVLTAS vno tempore accepi epiſtolas tuas. quæ mihi, quanquam recentiora audiebam ex iis qui ad me veniebant, tamen erant iucundæ: ſtudium enim & beneuolentiã declarabant. Inualetudine tua moueor: & Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. Date igitur operam, vt valeatis. De Tirone video tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles vtilitates mihi præbet, cùm valet, in omni genere vel negotiorum, vel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modeſtiam malo ſaluũ, quàm propter vſum meum. Philogenes mecum nihil vnquam de Luſcenio locutus eſt: de cæteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non veniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo, meum conſilium probari tibi, non moleſtè fero. Ego in Tuſculanũ? nihil ſanè hoc tẽpore. deuium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. Sed de Formiano Tarracinam pridie cal. Ian. Inde Pontinum ſumam: inde Albanum Pompeii: ita ad Vrbem III. non. natali meo. De republ. quotidie magis timeo: non enim boni, vt putaui, conſentiunt: quos ego equites Romanos, quos ſenatores vidi, qui acerrimè cùm cætera, tũ hoc iter Pompeii vituperarent? pace opus eſt: ex victoria cùm multa mala, tum certè tyrannis exiſtet. Sed hęc propediem coràm. iam planè mihi deeſt, quod ad te ſcribam: nec enim de rep. quòd vterque noſtrûm ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. Reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui illi concedi putem vtilius eſſe quod poſtulat, quàm ſigna conferri: ſerò enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid ſentis igitur, inquis? Nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua, nec prius quidem, quàm noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur vt valeas, aliquãdo ἀπότριψαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

CICERO ATTICO S. 6

PLANE deeſt, quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo à te quid expectem. tantùm igitur noſtrum illud ſolemne ſeruemus, vt ne quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De rep. valde timeo: nec adhuc ferè inueni, qui nõ concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potius, quàm depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio

latio opinione valentior: cur autem nunc primùm ei reſiſtamus? οὐ γὰρ αὖ τόδε μεῖζον ἔπει κακὸν, quam, cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm vt abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi fortè hæc illi tum arma dedimus, vt nunc cùm bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur ſenſurus es? Non idem quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: ſed rurſus hoc permagnum reip. malum eſt, & quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio diſſidere. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

DIONYSIVS vir optimus, vt mihi quoque eſt perſpectus, & doctiſſimus, tuiq; amantiſſimus, Romam venit XV. calend. Ianuar. & literas à te mihi reddidit. tot enim verba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua. illud (puto) non aſcribis, ET tibi gratias egit. Atqui certè ille agere debuit, & ſi eſſet factum, quæ tua eſt humanitas, aſcripſiſſes. Mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur, propter ſuperioris epiſtolæ teſtimonium. Sit igitur ſanè bonus vir, hoc enim ipſum bene fecit, quòd mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtam facultatem dedit. Philogenes rectè ad te ſcripſit: curauit enim quod debuit. eum ego vti ea pecunia volui, quoad liceret. itaq; vſus eſt menſes XIIII. Pontinum cupio valere: & quòd ſcribis in Vrbem introiſſe, vereor quid ſit. nam id niſi graui de cauſſa non feciſſet. Ego quoniam IIII. non. Ianuar. compitalitius dies eſt, nolo eo die in Albanum venire moleſtus familiæ: veniam III. non. igitur: inde ad Vrbem pridie non. tua λῆψις quem in diem incurrat neſcio, ſed prorſus te commoueri incommodo valetudinis tuæ nolo. De honore noſtro, niſi quid occultè Cæſar per ſuos tribunos molitus erit, cetera videntur eſſe tranquilla: tranquilliſſimus autem animus meus, qui totum iſthuc æqui boni facit, & eò magis quòd iam à multis audio conſtitutum eſſe Pompeio, & eius conſilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id eſt, Ἀβδηριτικὸν. nec enim ſenatus decreuit, nec populus iuſſit me imperium in Sicilia habere. ſin hoc reſp. ad Pompeium refert: quî me magis quàm priuatum aliquem mittat? Itaq; ſi hoc imperium mihi moleſtũ erit, vtar ea porta quam primùm videro. Nam quòd ſcribis, mirificam expectationem

eſſe mei, neque tamen quenquam bonorum, aut ſatis bonorum dubitare, quid ſenſurus ſim: ego quos tu bonos eſſe dicas, non intelligo: ipſe nullos noui: ſed ita, ſi ordines bonorum quærimus. nam ſingulares ſunt boni viri: verùm in diſſenſionibus ordines bonorum, & genera quærenda ſunt. Senatum bonũ putas, per quem ſine imperio prouinciæ ſunt? nunquam enim Curio ſuſtinuiſſet, ſi cum eo agi cœptum eſſet. quam ſententiam ſenatus ſequi noluit: ex quo factũ eſt, vt Cæſari non ſuccederetur. An publicanos? qui nunquam firmi, ſed nunc Cæſari ſunt amiciſſimi: an fœneratores? an agricolas? quibus optatiſſimum eſt otium: niſi eos timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam, dummodò otioſi eſſent, recuſarunt. Quid? ergo exercitum retinentis, cùm legis dies tranſierit, rationem haberi placet? mihi verò ne abſentis quidem: ſed cùm id datum eſt, illud vnà datum eſt. annorum decem imperium & ita latum placet? Placet igitur etiam me expulſum, & agrum Campanum periiſſe, & adoptatum patritium à plebeio, Gaditanum à Mitylenæo: & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tuſculanum: ſed horum omnium fons vnus eſt, imbecillo reſiſtẽdum fuit, & id erat facile. Nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum volet: Tranſpadani, plebs vrbana, tot tribuni plebis, tam perdita iuuentus, tanta autoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda è lege ratio. Depugna, inquis, potius, quàm ſeruias. Vt quid? ſi victus eris, proſcribare: ſi viceris, tamen ſeruias. Quid ergo, inquis, acturus es? Idem quod pecudes, quæ diſpulſæ, ſui generis ſequuntur greges, vt bos armenta, ſic ego bonos viros, aut eos quicunque dicentur boni, ſequar: etiam ſi ruent. Quid ſit optimum malè contractis rebus, planè video: nemini eſt enim exploratum, cùm ad arma ventum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni victi ſunt, nec in cæde principum clemẽtiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sulla in pecuniis locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι iamdudum, & facerem diutius niſi me lucerna deſereret. Ad ſummã dic M. Tulli. Aſſentior Cn. Pompeio, id eſt T. Pomponio. Alexim humaniſſimum puerum (niſi fortè dum ego abſum, adoleſcẽs factus eſt: id enim agere videbatur) ſaluere iubeas velim. Vale.

CICERO

CICERO ATTICO S. 8

QVID opus eſt de Dionyſio tam valdè affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? Suſpicionem autẽ eò mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu ſoles conglutinare amicitias teſtimoniis tuis, & illũ aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. ſed prorſus ita eſſe (vt ſcribis) mihi perſuades. Itaque ego is in illum ſum, quem tu me eſſe vis. Diem tuum ego quoque ex epiſtola quadam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaueram, & animaduerteram poſſe, pro re nata, te non incommodè ad me in Albanum venire III. non. Ianuar. Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris: quid enim eſt tantum in vno, aut altero die? Dolabellam video Liuiæ teſtamento cum duob. cohæredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen. Eſt πολιτικὸν σκέμμα, rectúmne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento: ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cùm ſciemus quantum quaſi ſit in trientis triente. Quòd putaſti fore, vt antè quàm iſtuc venirem, Pompeium viderem, factum eſt ita. nam VI. calend. ad Lauernium me conſecutus eſt. vna Formias venimus, & ab hora octaua ad veſperum ſecretò collocuti ſumus. Quòd quæris, ecquæ ſpes pacificationis ſit: quantum ex Pompeii multo, & accurato ſermone perſpexi, ne voluntas quidem eſt: ſic enim exiſtimat, ſi ille vel dimiſſo exercitu conſul factus ſit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore, atque etiam putat eum cum audierit contra ſe diligenter parari, conſulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciámque retenturum: ſin autem ille fureret, vehementer hominem contemnebat, & ſuis & reipublicæ copiis confidebat. Quid quæris? etſi mihi crebrò ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat, tamen leuabar cura, virum fortem, & peritum, & plurimum autoritate valentem audiens πολιτικῶς de pacis ſimulatæ periculis differentem. habebamus autem in manibus Antonii concionem habitam X. cal. Ian. in qua erat accuſatio Pompeii vſque à toga pura. querela de damnatis: terror armorum. In quibus ille, Quid cenſes aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem reip. venerit, cùm hęc quæſtor eius infirmus & inops audeat dicere? Quid multa? nõ modò non expetere pacẽ iſtã, ſed etiam timere viſus eſt. Mea autem ſententia non relinquendæ

Vrbis mouet hominem,vt puto.Mihi autem illud moleſtiſſimum eſt, quòd ſoluendi ſunt nummi Cæſari,& inſtrumẽtum triumphi eò conferendum. Eſt enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην eſſe:ſed hæc & multa alia coràm.

CICERO ATTICO S.

QVOTIDIENE,inquis,à te accipiendæ literæ ſunt? Si habebo cui dem, quotidie. At iam ipſe ades. Tum igitur, cùm venero, deſinam. Vnas video mihi à te non eſſe redditas,quas L.Quintius familiaris meus cùm ferret,ad Buſtum Baſilii vulneratus,& deſpoliatus eſt.videbis igitur,nunquid fuerit in his,quòd me ſcire opus ſit,& ſimul tu hoc διαλεκτικῆς πρόβλημα ſanè πολιτικὸν: Cùm ſit neceſſe aut haberi Cæſaris rationem ,illo exercitum vel per ſenatum , vel per tribunos plebis obtinente: aut perſuaderi Cæſari , vt tradat prouinciam,atque exercitum,& ita conſul fiat: aut ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione illo patiente,atque obtinente prouinciam : aut ſi per tribunos pl. non patiatur, tamen quieſcat , rem adduci ad interregnum : aut ſi ob eam cauſſam,quòd ratio eius non habeatur,exercitum adducat,armis cum eo contendere:illum autem initium facere armorũ. aut ſtatim nobis minus paratis , aut tum,cùm comitiis, amicis eius poſtulãtibus, vt è lege ratio habeatur, impetratum non ſit. ire autem ad arma, aut hanc vnam ob cauſſam, quòd eius ratio non habeatur : aut addita cauſſa,ſi fortè tribunus pl.ſenatum impediens, aut populum incitãs notatus,aut S.C.circũſcriptus, aut ſublatus,aut expulſus ſit, dicénsve ſe expulſum,ad illũ cõfugerit: ſuſcepto autẽ bello, aut tenenda ſit Vrbs,aut ea relicta,ille à cõmeatu,& reliquis copiis intercludendus:quod horũ malorũ,quorum aliquod certò ſubeundũ eſt minimũ putes.Dices ꝓfectò,perſuaderi illi,vt tradat exercitũ,& ita cõſul fiat.eſt omnino id eiuſmodi,vt ſi ille eò deſcendat,contradici nihil poſſit.idque eum,ſi non obtinet vt ratio habeatur retinẽtis exercitũ,non facere miror.nobis autẽ, vt quidã putãt, nihil eſt timẽdum magis, q̃ ille conſul. At ſic malo,inquies,quàm cũ exercitu. Certè. ſed iſthuc ipſum ſic,magnum malum, putat aliquis : neque enim remedium eſt vllum.cedẽdum eſt,ſi id volet.vide conſulem illum iturum, quem vidiſti conſulatu priore. At tum imbecillius plus,inquis,valuit,quàm tota reſpub.Quid nũc putas?

putas? & eo conſule, Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. ô rem miſeram! ſi quidem id ipſum deterrimum eſt quod recuſari nõ poteſt, & quod ille ſi faciet, iamiam à bonis omnibus ſummam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illũ poſſe adduci negant. De reliquis, quid eſt deterrimum? concedere illi, quod, vt idem dicit, impudentiſſimè poſtulat. Nam quid impudentius? tenuiſti prouinciam per decem annos, non tibi à ſenatu, ſed à te ipſo per vim, & per factionem datos: præteriit tempus legitimum non legis, ſed libidinis tuæ, fac tamen legis: vt ſuccedatur, decernitur: impedis, & ais, Habe mei rationem. Habe tu noſtrûm. exercitum tu habeas diutius quàm populus iuſſit, inuito ſenatu? depugnes oportet, niſi concedis. cum bona quidem ſpe, vt ait idẽ, vel vincendi, vel in libertate moriendi. Iam ſi pugnandum eſt, quo tempore, in caſu: quo conſilio, in temporibus ſitum eſt. Itaque te in ea quæſtione non exerceo: ad ea quæ dixi, affer, ſi quid habes: equidem dies noctéſq; torqueor. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

SVBITO conſilium cepi, vt antè quàm luceret, exirem, ne qui cõſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus præſertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus ſim, ſcio: ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilii. Tibi verò quid ſuadeam, cuius ipſe conſilium expecto? Cneus noſter quid conſilii cœperit, cupiátve, neſcio: adhuc in oppidis coarctatus: ſed ſtupent omnes. Si in Italia conſiſtat, erimus vnà: ſin cedet, conſilii res eſt. adhuc certè (niſi ego inſanio) ſtultè omnia, & incautè. Tu quæſo crebrò ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

QVAESO, quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebræ ſunt. Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amiſimus. Labienus diſceſſit ab Cæſare. Vtrum de imperatore populi Rom. an de Annibale loquuntur? ô hominem amẽtem, & miſerum, qui ne vmbram quidem vnquam τοῦ καλοῦ viderit. atque hæc ait omnia facere ſe dignitatis cauſa. Vbi eſt autem dignitas niſi vbi honeſtas? num honeſtum igitur habere exercitum nullo publico conſilio? occupare vrbes ciuium, quò facilior ſit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπάς, φυγάδων καθόδους, ſexcenta alia ſcelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην

ὡς ἔχειν τυραννίδα: ſibi habeat ſuam fortunam, vnam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo ſole malim, quàm omnia iſtiuſmodi regna: vel potius mori millies, quã ſemel iſtiuſmodi quicquam cogitare. Quid ſi tu velis, inquis? Age quis eſt, cui velle non liceat? ſed ego hoc ipſum velle, miſerius eſſe duco, quàm in crucem tolli. Vna res eſt ea miſerior, adipiſci quod ita volueris. Sed hæc hactenus: libenter enim in his moleſtiis συσχολάζω σοι. redeamus ad noſtrum. Per fortunas quale tibi conſiliũ Pompeii videtur? (hoc quæro, quòd Vrbem reliquerit) ego enim ἀπορῶ. tum nihil abſurdius, Vrbem tu relinquas? ergo idem ſi Galli venirent. Non eſt, inquit, in parietibus reſp. at in aris & focis. fecit idẽ Themiſtocles. fluctum enim totius barbariæ ferre vrbs vna non poterat. At idem Pericles non fecit, annũ ferè poſt quinquageſimum, cùm præter mœnia nihil teneret. noſtri olim Vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt: ὥσπερ τις τῶν αὐτόθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: rurſus autem ex dolore municipali ſermonibúſque eorum quos conuenio, videtur hoc conſilium exitum habiturum. Mira hominum querela eſt (neſcio iſtîc: ſed facies vt ſciam) ſine magiſtratibus Vrbem eſſe, ſine ſenatu. fugiens deniq; Pompeius mirabiliter homines mouet. Quid quæris? alia cauſa facta eſt: nihil iam concedendũ putant Cæſari: hæc tu mihi explica qualia ſint. Ego negotio præſum non turbulento: vult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campania & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & ſumma negotii referatur. itaq; vagus eſſe cogitabam. Te puto iam videre, quæ ſit ὁρμὴ Cæſaris, qui populus, qui totius negotii ſtatus, ea velim ſcribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia ſunt, quàm ſæpiſſimè: acquieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

VNAM adhuc à te epiſtolam acceperam, datam XII. cal. Iun. in qua ſignificabatur, aliam te antè dediſſe, quam non acceperam: ſed quæſo vt ſcribas quàm ſæpiſſimè, non modò ſi quid ſcies, aut audieris, ſed etiam ſi quid ſuſpicabere: maximeque quid nobis faciundum, aut non faciundum putes. Nam quòd rogas, curem vt ſcias quid Pompeius agat: ne ipſum quidem ſcire puto: noſtrûm quidem nemo. vidi Lentulum cos. Formiis x. calend. Iun. vidi Libonem. plena

timoris, & erroris omnia. Ille iter Larinum: ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reliquæ in Apulia. inde vtrum conſiſtere vſpiam velit, an mare tranſire, neſcitur. Si manet, vereor ne exercitum firmum habere non poſſit: ſin diſcedit, quò, aut quà, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. nam iſtum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrimè facturum puto: nec eum rerum prolatio, nec ſenatus, magiſtratuumque diſceſſus, nec ærarium clauſum tardabit. Sed hæc vt ſcribis, citò ſciemus. interim velim mihi ignoſcas, quòd ad te ſcribo tam multa toties. acquieſco enim, & tuas volo elicere literas, maximeque conſilium, quid agam, aut quo me pacto geram: demittámne me penitus in cauſam (non deterreor periculo: ſed diſrumpor dolore: tam nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium geſta eſſe omnia!) an cunċter, & tergiuerſer, & iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? αἰδέομαι Τρῶας: nec ſolùm ciuis, ſed etiam amici officio reuocor: etſi frangor ſæpe miſericordia puerorum. Vt igitur ita perturbato, etſi te eadem ſolicitant, ſcribe aliquid, & maximè ſi Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M. quidem Lepidus (nam fuimus vnà) eum finem ſtatuit: L. Torquatus eundem. Me cùm multa, tum etiam lictores impediunt. nihil vidi vnquam, quod minus explicari poſſet. Itaque à te nihildum certi exquiro, ſed quid videatur: denique ipſam ἀπορίαν tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe, propemodum cõſtat. ſi ita factum eſſet, vt ille Romam veniens magiſtratum, & ſenatum Romæ offenderet, magno vſui cauſæ noſtræ fuiſſet: damnaſſe enim ſceleris hominem amicum reipubl. cauſa videretur: quod nunc quoque videtur, ſed minus prodeſt. non enim habet, cui proſit, eúmque arbitror pœnitere: niſi fortè id ipſum eſt falſum, diſceſſiſſe illum: nos quidem pro certo habebamus. Et velim (quanquam vt ſcribis, domeſticis te finibus tenes) formam mihi Vrbis exponas, ecquod Pompeii deſiderium, ecquæ Cæſaris inuidia appareat: etiam quid cenſeas de Terentia, & Tullia: Romæ eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco: & hæc, & ſi quid aliud, ad me ſcribas velim, vel potius ſcriptites. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

DE Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα iu-

dico. facinus iamdiu nullum ciuile præclarius: qui vt aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem: ſed etiam ad ſummam profectum aliquid puto. amo etiam Piſonem: cuius iudicium de genero ſuſpicor viſum iri graue, quanquam genus belli quod ſit, vides. Ita ciuile eſt, vt non ex ciuium diſſenſione, ſed ex vnius perditi ciuis audacia natũ ſit. is autem valet, axercitum tenet multa ſpe, & promiſſis: omnia omnium concupiuit. huic tradita vrbs eſt, nuda præſidio, referta copiis. Quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta, non patriam, ſed prædam putet? Quid autem ſit acturus, aut quomodo, neſcio: ſine ſenatu, ſine magiſtratu. ne ſimulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. Nos autem vbi exurgere poterimus? aut quando? quorũ dux, quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis. cui ne Picena quidẽ nota fuerint. Quæ autem ſine conſilio res ſtet? vt enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præſtitit? Nec verò nunc quid cogitet, ſcio, ac non deſino per literas ſciſcitari. nihil eſſe timidius cõſtat, nihil perturbatius. Itaque nec præſidium, cuius parandi cauſa ad Vrbem retentus eſt, nec locum, ac ſedem præſidii vllam video. ſpes omnis in duabus inuidioſè retentis, penè alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum eſt, & à pugnando abhorrentium. Conditionum autem amiſſum tempus eſt. quid futurum ſit, non video. commiſſum quidem à nobis certè eſt, ſiue à noſtro duce, vt è portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. Itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam. De Tullia autem, & Terentia, cùm mihi barbarorum aduentus ad Vrbem proponitur, omnia timeo. cùm autem Dolabellæ venit in mentem, paulùm reſpiro. ſed velim conſideres, quid faciendum putes: primùm πρὸς τὸ ἀσφαλές. aliter enim mihi de illis, ac de me ipſo conſulendum eſt. deinde πρὸς τὰς δόξας, ne reprehendamur, quòd eas Romæ velimus eſſe in communi bonorum fuga, quin etiam tibi, & Peduceo (ſcripſit enim ad me) quid faciatis, videndum eſt. is enim ſplendor eſt veſtrûm, vt eadẽ poſtulentur à vobis, quæ ab ampliſſimis ciuibus. Sed de hoc tu videbis, quippe cùm de ipſo, ac de me iſta conſiderare velim. Reliquũ eſt, vt & quid agatur, quoad poteris, explores: ſcri-

ſcribasq́; ad me & quid ipſe coniectura aſſequâre. quod etiam a te magis expecto. nam acta, omnibus nunciantibus, a te expecto futura, μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignoſces, quæ & me leuat ad te quidem ſcribentem, & elicit tuas literas. Ænigma Oppiorum ex Velia planè non intellexi: eſt enim numero Platonis obſcurius, iam intellexi tuum ænigma. Oppios enim de Velia Saccones dicis: in eo æſtu, haud diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ ſumma congruebant. L. Cæſarem vidi Minturnis a. d. VIII. cal. Febru. manè cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas: vt idipſum mihi ille videatur irridendi cauſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit: niſi fortè non dedit, & hic ſermone aliquo arrepto, pro mandatis abuſus eſt. Labienus, vir mea ſententia magnus, Theanũ venit a. d. IX. calend. Februarii. ibi Pompeium, conſuléſque conuenit. qui ſermo fuerit, & quid actum ſit, ſcribam ad te, cùm certum ſciam. Pompeius ab Theano Larinum verſus profectus eſt a. d. VIII. calend. eo die manſit Venafri. Aliquantum animi videtur nobis attuliſſe Labienus: ſed ego nondũ habeo, quid ad te ex his locis ſcribam: iſta magis expecto, quid illinc afferatur: quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marſis, Iguuii Thermus, Publius Accius Cinguli, quæ ſit populi vrbani voluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. Hæc velim crebrò, & quid tibi de mulieribus noſtris placeat, & quid acturus ipſe ſis, ſcribas. Si ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet, ſed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

A. D. VI. cal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cùm leuiter lippirem, has literas dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeium a. d. VIII. cal. cùm is eſſet cum conſulibus Theani, probata conditio eſt, ſed ita, vt ille de iis oppidis, quæ extra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt ad Vrbem nos redituros eſſe, & rem per ſenatum confecturos. Spero etiam in præſentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc noſtrum copiarum ſuppœnitet. Me Pompeius, Capuã venire voluit, & adiuuare delectũ: in quo parum prolixè reſpondent Campani coloni. Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de qui-

bus antè ad te falſum ex Torquati literis ſcripſeram, ſanè commodè Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. Secutorum in ludo ıↄↄ. fuerunt: eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. ſanè multum in eo reipubl. prouiſum eſt. De mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quæſo videas vt ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe, cùm cæteræ vlla dignitate diſceſſerint. hoc ſcripſi ad eas, & ad te ipſum antea. velim eas cohortere, vt exeant, præſertim cùm ea præſidia in ora maritima habeamus, cui ego præſum, vt in his pro re nata non incommodè poſſint eſſe. nam ſi quid offendimus in genero noſtro, quod quidem ego præſtare nō debeo, id fit maius, quòd mulieres noſtræ præter cæteras Romæ remanſerunt. Tu ipſe cum Sexto, ſcire velim quid cogites de exeundo, de totaq; re quid exiſtimes. Equidem ad pacem hortari non deſino, quæ vel iniuſta vtilior eſt, quàm iuſtiſſimum bellum. ſed hæc vt fors tulerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

VT ab Vrbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diem, quin aliquid ad te literarum darem: non quòd haberem magnoperè quid ſcriberem, ſed vt loquerer tecum abſens, quo mihi, cùm coràm id non licet, nihil eſt iucundius. Capuam cùm veniſſem a.d. VI. cal. pridie quàm has literas dedi, conſules conueni, multosq; noſtri ordinis. omnes cupiebant Cæſarem abductis præſidiis ſtare conditionibus iis, quas tuliſſet. vni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: ſed is auditus in conſilio non eſt: Cato enim ipſe iam ſeruire, quàm pugnare mauult: ſed tamen ait in ſenatu ſe adeſſe velle, cùm de conditionibus agatur, ſi Cæſar adductus ſit, vt præſidia deducat: ita quod maximè opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit. in ſenatu eſſe vult. Poſthumus autem, de quo nominatim ſenatus decreuit, vt ſtatim in Siciliam iret, Furfanóque ſuccederet, negat ſe iturum ſine Catone, & ſuam in ſenatu operam, autoritatemque magni æſtimat. ita res ad Fannium peruenit, is cum imperio in Siciliam præmittitur. In diſputationibus noſtris ſumma varietas eſt: plerique negant Cæſarem in conditione manſurum: poſtulataq; hæc ab eo interpoſita eſſe: quominus quod opus eſſet ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eũ puto facturum, vt præſidia deducat: vicerit enim ſi conſul factus

erit,

erit, & minori ſcelere vicerit, quàm quo eſt ingreſſus: ſed accipienda plaga eſt. ſumus enim flagitioſè imparati cùm à militibus, tum à pecunia. quam quidem omnem non modò priuatã, quæ in Vrbe eſt, ſed etiam publicã, quæ in ærario eſt, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Actianas eſt pfectus: Labienum ſecum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuò recipere cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

OMNES arbitror mihi tuas literas redditas eſſe, ſed primas præpoſterè, reliquas ordine quo ſunt miſſæ per Terentiam. De mandatis Cæſaris, aduentuq́. Labieni, & reſponſis conſulum ac Pompeii, ſcripſi ad te literis iis quas a. d. v. calend. Capua dedi: pluraq́; præterea in eandem epiſtolam conieci. Nunc has expectationes habemus duas: vnam, quid Cæſar acturus ſit, cùm acceperit ea quæ referenda ad illum data ſunt L. Cæſari, alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me ſcribit paucis diebus ſe firmum exercitum habiturum: ſpemq́; affert, ſi in Picenum agrum ipſe venerit, nos Romam redituros eſſe. Labienum ſecum habet non dubitantem de imbecillitate Cæſaris copiarum, cuius aduentu Cneus noſter multò animi plus habet: nos à conſulibus Capuam venire iuſſi ſumus a. d. non. Feb. Capua profectus ſum Formias a. d. III. cal. eo die cùm Calibus tuas literas hora ferè nona accepiſſem, has ſtatim dedi. De Terentia, & Tullia tibi aſſentior, ad quas ſcripſeram, ad te vt referrent. ſi nondum profectæ ſunt, nihil eſt quòd ſe moueant, quoad perſpiciamus, quo loco ſit res. Tuæ literæ mihi gratæ, iucundæq́; ſunt. De pueris in Græciam tranſportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quæri videbatur. nos enim Hiſpaniã peteremus: illis hoc æquè commodum non erat. Tu ipſe cum Sexto etiã nunc mihi videris Romæ rectè eſſe poſſe. etenim minimè amici Pompeio noſtro eſſe debetis: nemo enim vnquam tantum de vrbanis præſidiis detraxit. Vidéſne me etiam iocari? Scire iam te oportet, L. Cæſar quę reſpõſa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæſarem ferat literas: ſcriptę enim, & datæ ita ſunt, vt proponerentur in publico. in quo accuſaui mecum ipſe Pompeium: qui cùm ſcripto luculentus eſſet, tantas rès, atque eas quæ in omnium manus venturæ eſſent, Seſtio noſtro ſcribendas dederit. Itaque mihi

vnquam legi ſcriptum σηστιωδέστερον. perſpici tamen ex literis Pompeii poteſt, nihil Cæſari negari, omniaque & cumulatè quæ poſtulet, dari. quæ, ille amentiſſimus fuerit, niſi accepe-rit: præſertim cùm impudentiſſimè poſtulauerit. quis enim tu es, qui dicas, ſi in Hiſpaniam profectus erit, ſi præſidia di-miſerit? tamen conceditur minus honeſtè nunc quidem vio-lata iam ab illo repu. illatoque bello, quàm ſi olim de ratio-ne habenda impetraſſet: & tamen vereor vt his ipſis conten-tus ſit. nam cùm iſta mandata dediſſet L. Cæſari, debuit eſſe paulò quietior, dum reſponſa referrentur. dicitur autē nunc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX. cal. Februar. rogatum eſſe, vt ſcriberet ad me, vt eſſem ad Vrbē: nihil ei me gratius facere poſſe. Hæc verbis plurimis. Intel-lexi ex dierum ratione, vt primum de diſceſſu noſtro Cæſar audiſſet, laborare eum cœpiſſe, ne omnes abeſſemus. Itaq; non dubito quin ad Piſonem, quin ad Seruium ſcripſerit. il-lud admiror, non ipſum ad me ſcripſiſſe, non per Dolabellā, non per Cælium egiſſe. quanquam non aſpernor Trebatii literas, à quo me vnicè diligi ſcio. Reſcripſi ad Trebatium (nam ad ipſum Cæſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quàm illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in prædiis meis eſſe, neque delectum vllum, neq; negotium ſuſcepiſſe. In quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit: ſin bellum ge-retur, non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέ-μενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatū eſt partim ab improbis, par-tim ab inuidis ciuibus. Sed hæc paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligētur quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſin autem etiam in-duciæ, te ipſum, vt ſpero, videbo. Ego IIII. non. Februar. quo die has literas dedi in Formiano: quò Capua redieram, mulieres expectabam: quibus quidem ſcripſeram, tuis lite-ris admonitus, vt Romæ manerent: ſed audio maiorem quendam in Vrbe timorem eſſe. Capuæ nonis Februar. eſſe volebam, quia conſules iuſſerant. Quicquid huc erit à Pom-peio allatum, ſtatim ad te ſcribam, tuaſq; de iſtis rebus lite-ras expectabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

QVARTO non. Februar. mulieres noſtræ Formias vene-

runt,

runt, tuaque erga ſe officia plena tui ſuauiſſimi ſtudii attulerunt: eas ego, quoad ſciremus vtrum turpi pace nobis, an miſero bello eſſet vtendum, in Formiano eſſe volui, & vnà Cicerones: ipſe cum fratre Capuam ad conſules (nonis enim adeſſe iuſſi ſumus) III. non. profectus ſum, cùm has literas dedi. Reſponſa Pompeii grata populo, & probata concioni eſſe dicuntur. ita putaram: quæ quidem, ſi ille repudiarit, iacebit: ſi acceperit? Vtrum igitur, inquies, mauis? Reſponderem, ſi quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium, erat hîc auditum, expulſum Ancone, eamq́; vrbem à nobis teneri: ſi bellum futurum eſt, negotium vtile. Cæſarem quidem, L. Cæſare, cùm mandaris de pace miſſo: tamen aiunt acerrimè delectũ habere, loca occupare, vincere præſidiis. O perditum latronem, ô vix vllo otio compenſandam hanc reip. turpitudinẽ! ſed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hiſpaniã eamus. hæc opto in malis, quoniam illius alterum conſulatum à rep. ne data quidem occaſione repulimus. ſed hæc hactenus. De Dionyſio fugit me ad te anteà ſcribere: ſed ita conſtitui, expectare reſponſa Cæſaris, vt, ſi ad Vrbẽ rediremus, ibi nos expectaret: ſin tardius id fieret, tum eum accerſeremus. omnino quid ille facere debuerit in noſtra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cùm præſertim rogatus eſſet: ſed hæc non nimis exquiro à Græcis. Tu tamẽ videbis, ſi erit (quod nolim) accerſendus, ne moleſti ſimus inuito. Quintus frater laborat, vt tibi quod debet ab Egnatio ſoluat: nec Egnatio voluntas deeſt: nec parùm locuples eſt, ſed cùm tale tempus ſit, vt Q. Titinius (multùm enim eſt nobiſcum) viaticum ſe neget habere, idemq́; debitoribus ſuis denuntiarit, vt eodem fœnore vterentur, atq; hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur, nec hoc tempore aut domi nũmos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut verſuram vſquam facere poſſit: miratur, te nõ habuiſſe rationem huius publicæ difficultatis. Ego autem, etſi illud ψευδησιόδειον (ita enim putatur) obſecro, μὴ ἢ δίκην, præſertim in te, à quo nihil vnquam vidi temerè fieri: tamẽ illius querela mouebar. hoc, quicquid eſt, te ſcire volui.

CICERO ATTICO S. 18

NIHIL habeo quod ad te ſcribam. quinetiam eam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim

IL

plena ſpei bonæ, quòd & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus vſurum putabam, præſertim ſuis. Ecce tibi IIII. nonas Februarii manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæſaris legationem. Planè oppreſſi videmur: nec, quid conſilii capiã, ſcio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuã tamen proficiſcebar hæc ſcribẽs, quo facilius de Pompeii rebus cognoſcerem. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

BREVILOQVENTEM iam me tempus ipſum facit: pacem enim deſperaui. bellum noſtri nullum adminiſtrant. caue enim putes quicquam eſſe minoris his cõſulibus: quorum ego ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie non. vt eram iuſſus. Illi autem nondum venerant, ſed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur eſſe, & adire cohorteis legionum Actianarum non firmiſſimarum. At illũ ruere nunciant, & iam iamque adeſſe, non vt manum conſerat (qui cum enim?) ſed vt fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθνήσκειν: nec te id conſulo. ſin extra, quid ago? ad manendum hyems, lictores, improuidi, & negligentes duces: ad fugam hortatur amicitia Cnei, cauſa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno, qui quidem, incertum eſt, Phalarimne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Hæc velim explices, & me iuues conſilio. etſi teipſum iſthîc iam calere puto. ſed tamen quantum poteris. Ego ſi quid hîc hodie noui cognoro, ſcies: iam enim aderunt conſules ad ſuas nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cùm poteris, reſcribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO ATTICO S. 20

DE malis noſtris tu prius audis, quàm nos. iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil eſt. Veni Capuam a. d. non. Februar. ita vt iuſſerant conſules: eo die Lentulus venit ſerò: alter conſul omnino non venerat VII. id. eo enim die ego Capua diſceſſi, & mãſi Calibus. inde has literas poſtridie ante lucem dedi. Hæc Capuæ dum fui, cognoui, nihil in conſulibus, nullum vſquam delectum: nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent, cùm ille adſit:

contra

contra cùm noſter dux nuſquam ſit, nihil agat. nec nomina dant. deficit enim non voluntas, ſed ſpes. Cneus autem noſter (ô rem miſeram, & incredibilem) vt totus iacet! non animus eſt, non conſilium, non copiæ, non diligentia. Mitto illam fugam ab Vrbe turpiſſimā, timidiſſimas in oppidis conciones, ignorationem non ſolùm aduerſarii, ſed etiam ſuarū copiarum. Hoc cuiuſmodi eſt? VII. id. Febr. Capuam C. Caſſius trib. pl. venit, attulit mandata ad cōſules vt Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent Vrbe relicta. Redeant. quo præſidio? Deinde exeant. quis ſinat? Cōſul ei reſcripſit, vt prius ipſe in Picenū. at illud totum erat amiſſum. ſciebat nemo præter me ex literis Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iamque foret in Apulia, Cneus noſter in naui. ego quid agam? σκίμμα magnum, neque mehercule, mihi quidem vllum, niſi omnia eſſent acta turpiſſimè. Neque ego vllius conſilii particeps. ſed tamen quod me deceat, ipſe me Cæſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit Dolabella, Cælius, me illi valdè ſatisfacere. mira me ἀπορία torquet: iuua me conſilio, ſi potes: & tamen iſta, quantum potes, prouide. nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod ſcribam: tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

PEDEM in Italia video nullum eſſe qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pōpeio ſcio nihil: eumq; niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. ô celeritatem incredibilem! huius autem noſtri. ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times: non quò minus quicquam Cæſari expediat ad diuturnitatem victoriæ, & dominationis: ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. Rectè ſic cenſeo cedendum de oppidis his. egeo conſilii: quod optimū factu videbitur, facias. cum Philotimo loquère, atque adeò Terentiam habebis idibus. ego quid agam? quà aut terra, aut mari perſequar eum, qui vbi ſit, neſcio? etſi terra quidem, quî poſſum? mari, quo? tradam igitur iſti me? fac poſſe tutò: multi enim hortantur: num etiam honeſtè? nullo modo quidem. A te petam conſilium, vt ſoleo. Explicari res nō poteſt, ſed tamen, ſi quid in mentem venit, velim ſcribas, & ipſe quid ſis acturus. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

QVINTO id. Februar. veſperi è Philotimo literas accepi, Domitium exercitum firmum habere: cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu coniunctas eſſe: Cæſarem intercludi poſſe, eumq; id timere. bonorum animos recreatos Romæ, improbos quaſi perculſos. hæc metuo equidem ne ſint omnia: ſed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium trib. ple. (ii enim ſunt nobiſcum, id eſt in Formiano) Philotimi literæ ad vitam reuocarunt. Ego autem illa metuo ne veriora ſint, nos omnes penè iam captos eſſe, Pompeium Italia cedere: quem quidem (ô rem acerbam) perſequi Cæſar dicitur. Perſequi Cæſar Pompeiũ? Quid? vt interficiat? ô me miſerum! & nõ omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoq; ingemiſcis: ſed quid faciamus? victi, oppreſſi, capti planè ſumus. Ego tamen Philotimi literis lectis, mutaui conſilium de mulieribus, quas, vt ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi venit in mentẽ, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſa publica feciſſe: qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quòd mulieres reuertiſſent. De me autem ipſe tibi aſſentior, ne me dem incertæ & periculoſæ fugæ, cùm reipu. nihil proſim, nihil Pompeio, pro quo emori cùm piè poſſum, tum libenter. Manebo igitur: etſi viuere. Quòd quæris, hîc quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet. deſperata res eſt. in fuga omnes ſunt, niſi quid eiuſmodi fuerit, vt Pompeius iſtas Domitii copias cum ſuis coniungat. ſed videbamur omnia biduo, triduóve ſcituri. Cæſaris literarum exemplum tibi miſi: rogâras enim, cui nos valde ſatisfacere multi ad me ſcripſerunt: quod patior facilè, dum, vt adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

PHILOTIMI literæ me quidem non nimis, ſed eos qui in his locis erant, admodum delectârunt. Ecce poſtridie Caſſii literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam veniſſe: eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confeſtim ſequi Cæſarem: Domitium non habere militum vim. Idem ſcripſit, conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito quin Cneus in fuga ſit, modò effugiat. A conſilio fugiendi, vt tu cenſes, abſum. Vale.

CICE-

Cicero Attico s. 24

Cvm dediſſem ad te literas triſteis, & metuo ne veras, de Lucretii ad Caſſium literis Capua miſſis, Cephalio venit à vobis, attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, vt ſoles. Omnia facilius credere poſſum, quàm quod ſcribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaq; quæ nolim. O rem miſeram! malas cauſas ſemper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, niſi illud? eũ ſciſſe. neque enim erat difficile hoc neſciſſe: erat enim ars difficilis rectè rempub. regere. ſed iam iamq; omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim. Vale.

Cicero Attico s. 25

Non venit idẽ vſu mihi quod tu tibi ſcribis, Quoties exorior. Ego enim nunc paulùm exorior, & maximè quidẽ his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaque fuga, quæ parabatur, repreſſa eſt. Cæſaris interdicta, Si te ſecundo lumine hîc offendero, reſpuuntur. Bona de Domitio: præclara de Afranio fama eſt. Quòd me amiciſſimè admones, vt me integrum, quoad poſſim, ſeruem, gratũ eſt. Quòd addis, ne propenſior ad turpem cauſam videar: certè videri poſſum. Ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui eſſe: non quin rectũ eſſet: ſed quia, quod multò rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Planè eum, cui noſter alterum conſulatum deferret, & triumphum (at quibus verbis? pro tuis rebus geſtis ampliſſimis) inimicum habere nolueram. Ego ſcio & quem metuam, & quam ob rem: ſin erit bellum, vt video fore, partes meæ non deſiderabuntur. De H-S. XX. Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabã vagos nos fore, nolui moleſtus eſſe: tibi autem crebrò ad me ſcribenti de eius officio, nihil reſcripſi, quòd diem ex die expectabam, vt ſtatuerem quid eſſet faciundum. Nunc, vt video, pueri certè in Formiano videntur hyematuri. num & ego? neſcio. ſi enim erit bellum, cum Pompeio eſſe cõſtitui. Quod habeo certi, faciam vt ſcias. Ego bellum fœdiſſimum futurũ puto, ni qui (vt tu ſcis) Parthicus caſus extiterit. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER VIII.

CICERO ATTICO S. 1

CVm ad te literas dediſſem, redditæ mihi literæ ſunt à Pompeio. cætera de rebus, in Piceno geſtis, quæ ad te Vibullius ſcripſiſſet: de delectu Domitii, quæ ſunt vobis nota, nec tamen læta; erant in his literis. Quã ad me Philotimus ſcripſerat, ipſam tibi epiſtolam miſiſſem: ſed ſubitò fratris puer proficiſcebatur. cras igitur mittam, ſed in ea Pompeii epiſtola erat in extremo, ipſius manu: Tu cenſeo Luceriam venias: nuſquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec ſum miratus, cum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non parcere. Ei ſtatim reſcripſi, hominemque certum miſi de comitibus meis, non me quærere, vbi tutiſſimè eſſem: ſi me vellet ſua, aut reip. cauſa Luceriam venire, ſtatim eſſe venturum, hortatusque ſum, vt oram maritimam retineret, ſi rem frumentariam ſibi ex prouinciis ſuppeditari vellet. Hæc me fruſtrà ſcribere videbam: ſed vti in Vrbe retinenda tunc, ſic nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meam: ſic enim parari video, vt Luceriam omnes copiæ contrahantur: & ne is quidem locus ſtabilis. ſed ex eo ipſo, ſi vrgeamur, paretur fuga. quò minus mirere, ſi inuitus in eam cauſam deſcendo, in qua neque pacis, neq; victoriæ ratio quæſita vnquam eſt: ſemper flagitioſæ, & calamitoſæ fugæ. Eundum, vt quemcunq; fors tulerit caſum, ſubeam potius cum

iis

iis qui dicuntur eſſe boni, quàm videar à bonis diſſentire. Et ſi propediem video bonorum, id eſt, lautorum, & locupletum, Vrbem refertam fore: municipiis verò his relictis, refertiſſimam. Quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores moleſtiſſimos non haberem: nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Seruii Sulpicii comitum pœniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt quàm L. Domitius, nec inconſtantior quàm App. Claudius. Vnus Pompeius me mouet, beneficio, non autoritate. quam enim ille habeat autoritatem in hac cauſa, qui cùm omnes Cæſarem metuebamus, ipſe eum diligebat? poſtquam verò ipſe metuere cœpit, putat omnes hoſtes illi oportere eſſe. Ibimus tamen Luceriam: nec eum fortaſſe delectabit noſter aduentus: diſſimulare enim nō potero, mihi, quæ adhuc acta ſunt, diſplicere. Ego (ſi ſomnum capere poſſem) tam longis te epiſtolis non obtunderem: tu, ſi tibi eadem cauſa eſt, me remunerere ſanè velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

MIHI verò omnia grata: & quòd ſcripſiſti ad me quæ audieras: & quòd non credidiſti, quæ digna diligentia mea nō eſſent: & quòd monuiſti quod ſentiebas. Ego ad Cæſarem vnas Capua literas dedi: quibus ad ea reſcripſi quæ mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat: breueis, ſed beneuolentiam ſignificantes: non modò ſine cōtumelia, ſed etiam cum maxima laude Pompeii. id enim illa ſententia poſtulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas ſi quò ille miſit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te non potui non dare, cùm & ipſe ad me ſcripſiſſet, & Balbus. earum exemplum ad me miſi. nihil arbitror fore quod reprehendas. ſi qua erunt, doce me. quomodo enim effugere poſſum? Nihil inquies omninò ſcripſeris. Quî magis effugias eos, qui volent fingere? veruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorū, dictorum, ſcriptorum etiam meorum: facis amicè tu quidem, mihique gratiſſimum: ſed mihi videris aliud tu honeſtum, meque dignum in hac cauſa iudicare, atque ego exiſtimem. mihi enim nihil vlla in gente vnquam ab vllo autore reipu. ac duce turpius factum eſſe videtur, quàm à noſtro amico factum eſt. cuius ego vicem doleo, qui Vrbē reliquit, id eſt, patriam, pro qua, & in qua mori præclarum

fuit, Ignorare mihi videris, hæc quanta ſit clades. es enim etiam nunc domi tuæ; ſed inuitis perditiſſimis hominibus eſſe diutius non potes, Hoc miſerius, hoc turpius quicquã? Vagamur egentes cum cõiugibus,& liberis; in vnius hominis quotannis periculosè ægrotantis anima, poſitas omneis noſtras ſpes habemus, nõ expulſi, ſed euocati è patria: quam non ſeruandam ad reditum noſtrum, ſed diripiendam, & inflammandam reliquimus. Ita multi nobiſcum ſunt non in ſuburbanis, non in hortis, non in ipſa Vrbe: & ſi nunc ſunt, non erunt: nos intereà ne Capuæ quidem, ſed Luceriæ. Et oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus,& Petreium: nam in Labieno parum eſt dignitatis. hic tu in me illud deſideras. nihil de me dico, alii viderint. Hic quidem quæ eſt; domi veſtræ eſtis, & eritis omnes boni. Quis tum ſe mihi non oſtendit? quis nunc adeſt hoc bello? ſic enim iam appellandum eſt. Vibullii res geſtæ ſunt adhuc maximæ. id ex Pompeii literis cognoſces; in quibus animaduertito illum locum vbi erit διπλῆ; videbis de Cneo noſtro ipſe Vibullius quid exiſtimet. Quò igitur hæc ſpectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori poſſum; facio pluris omnium hominum neminem, ſed non ita tamen in eo iudico ſpem de ſalute reipub. Significas enim aliquantò ſecus, quàm ſolebas; vt etiam, Italia, ſi ille cedat, putes cedendum; quod ego nec reipub. puto eſſe vtile, nec liberis meis, prætereà neque rectum, neque honeſtum. Sed cur? poterisne igitur videre tyrannum? quaſi interſit, audiam, an videã: aut locupletior mihi ſit quærendus autor, quàm Socrates: qui cùm triginta tyranni eſſent, pedem porta nõ extulit. Eſt mihi prætereà præcipua cauſa manendi, de qua vtinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. calend. cùm eadem lucerna hanc epiſtolam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompeium, ſi de pace ageretur, profecturus eram; ſi de bello, videro. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

MAXIMIS, & miſerrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, vti tamen tuo conſilio volui. Deliberatio autem omnis hæc eſt, ſi Pompeius Italia cedat (quod eum facturum eſſe ſuſpicor) quid mihi agendum putes: & quò facilius conſilium dare poſſis;

quid

quid in vtranque partem mihi in mentem veniat, explicabo breui. Cùm merita Pompeii ſumma erga ſalutẽ meam, familiaritáſque, quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa reipub. cauſſa me adducit, vt mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel fortuna coniungenda eſſe videatur. accedit illud: ſi maneo, & illum comitatum optimorum, & clariſſimorum ciuium deſero, cadendum eſt in vnius poteſtatem. qui etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum, & vt eſſet, à me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem huius impudentis tempeſtatis multò antè prouiſum: tamen vtrunque conſiderandũ eſt, & quanta ei fides ſit habenda: & ſi maximè exploratum ſit eum nobis amicum fore, ſitne viri fortis & boni ciuis eſſe in ea vrbe, in qua cùm ſummis honoribus, imperiisque vſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo præditus, non futurus ſit ſui iuris, ſubeundúmq; periculum cũ aliquo fortè dedecore, ſi quando Pompeius rempubl. recuperarit. In hac parte hæc ſunt. vide nunc, quæ ſint in altera. Nihil actum eſt à Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter: adde etiam, nihil, niſi contra conſilium, autoritatémque meam. Omitto illa vetera, quòd iſtum in rempub. ille aluit, auxit, armauit. ille legibus per vim, & contra auſpicia ferendis autor: ille Galliæ vlterioris adiunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio Augur: ille reſtituendi mei, quàm retinendi ſtudioſior: ille prouinciæ propagator: ille abſentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio conſulatu, poſtquam eſſe defenſor reipub. cœpit, contendit, vt decem trib. pleb. ferrent, vt abſentis ratio haberetur. quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua, Marcóque Marcello cos. finienti prouincias Gallias cal. Mart. reſtitit. Sed vt hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab Vrbe diſceſſu, ſiue potius turpiſſima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? Malæ conditiones erant. fateor, ſed nunquid hoc peius? At recuperabit rempub. quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad Vrbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduerſario tradita? denique nulla cauſſa, nullæ vires, nulla ſedes, quò concurrant qui rempubl. defenſam velint. Apulia delecta eſt inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotiſſima. fuga, & maritima opportunitas vi-

ſa quæri deſperatione. Inuitè cepi Capuam, non quòd munus illud defugerem, ſed ſine cauſſa, in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus priuatorum dolor: bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes, vt ſolet, &, vt ipſe ſenſi, multitudo, & infimus quiſque propenſus in alteram partem: multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam ſi nunc ſequor, quónam? cum illo non? ad quem cùm eſſem profecturus, cognoui in his locis eſſe Cæſarem, vt tutò Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis incerto curſu hyeme maxima nauigandum eſt. Age iam, cum fratre, an ſine? cum filio, an quomodo? in vtraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunáſque noſtras? acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Age iam has cõpedes, faſces (inquã) hos laureatos efferre ex Italia quàm moleſtum eſt? qui autem locus erit nobis tutus, vt iam placatis vtamur fluctibus, antè quàm ad illum venerimus? qua autem, aut quò, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius. quoquomodo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factũ eſt: ſed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſibulus, & fortaſſe melius. ſed eſt certè quædam illa Mucii ratio, atque ſententia: eſt illa etiam Thraſibuli: & cùm ſit neceſſe, ſeruire tempori: & non amittere tempus, cùm ſit datum: ſed in hoc ipſo habẽt tamen iidem faſces moleſtiam. ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt: ſed ſit, deferet triumphum: non acciperéne periculoſum ſit, an accipere inuidioſum ad bonos? O rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda eſt. quî enim fieri poteſt? ac ne me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in eam partem verba fecerim: poteſt fieri, quòd ſit in multis quæſtionibus, vt res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quam ob rem, vt maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. Nauis & in Caieta eſt parata nobis, & Brundiſii. Sed ecce nuntii, ſcribente me hæc ipſa

noctu

noctu in Caleno,ecce literæ,Cęſarem ad Corfinium,Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum noſtrum cõmiſſurum, vt Domitium relinquat: etſi Brundiſium Scipionem cum cohortibus duabus præmiſerat, legionem à Fauſto conſcriptam, in Siciliam ſibi placere à conſule duci ſcripſerat ad conſules,ſed turpe Domitium erit deſerere implorantem eius auxilium. Eſt quædam ſpes mihi quidẽ, non magna, ſed in his locis firma. Afranium in Pireneo cum Trebonio pugnaſſe, pulſum Trebonium,etiam Fabium tuum tranſiſſe cum cohortibus. ſummum autem, Afranium cum magnis copiis aduentare:id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. Ego autem cùm eſſet incertum iter Cęſaris,quod vel ad Capuam,vel ad Luceriam iturus putabatur: Leptam ad Pompeium miſi, & literas:ipſe ne quò inciderem,reuerti Formias. Hæc te ſcire volui,ſcripſique ſedatiore animo, quàm proximè ſcripſerã, nullũ meum iudiciũ interponens,ſed exquirens tuũ. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

DIONYSIVS tuus quidem potius, quàm noſter, cuius ego cùm ſatis cognoſſem mores, tuo tamen potius ſtabam iudicio, quàm meo:ne tuum quidem teſtimonium quod ei ſæpe apud me dederas; veritus, ſuperbum ſe præbuit in fortuna,quam putauit noſtram fore:cuius fortunæ nos, quantum humano conſilio effici poterit, motum ratione quadã gubernabimus.Cui qui noſter honos? quod obſequiũ? quæ etiam ad cæteros contempti cuiuſdam hominis cõmendatio defuit? vt meum iudicium reprehendi à Q.fratre, vulgóque ab omnibus mallem,quàm illum non efferrẽ laudibus, Ciceronésq; noſtros meo potius labore ſubdoceri, quã me alium iis magiſtrũ quęrere. Ad quẽ ego quas literas,Dii immortales miſeram? quantum honoris ſignificantes ? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Ariſtoxenum diceres accerſi,nõ vnum omnium loquaciſſimum, & minimè aptũ ad docendum:ſed eſt memoria bona:me dicet eſſe meliore. quib. literis ita reſpondit,vt ego nemini,cuius cauſſam non reciperẽ. Semper enim,ſi potero,ſi antè ſuſcepta cauſſa non impediar,nunquã reo cuiquã tam humili,tam ſordido, tam nocenti,tam alieno,tã præciſè negaui, quàm hic mihi, planè ſine vlla exceptione præcidit. Nihil cognoui ingra-

tius, in quo vitio nihil non mali ineſt: ſed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui:tuas literas tamen expecto, vt ſciam quid reſpondeant conſultationi meæ. Sulmone C. Actium Pelignum aperuiſſe Antonio portas,cum eſſent cohortes quinque:Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis:Cneum ire Brundiſium deſertum;confecta res eſt. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

CVM ante lucem VIII. calend. ad te literas dediſſem, veſperi ad nos eodem die venit ipſe Dionyſius,autoritate tua permotus,vt ſuſpicor.quid enim putem aliud?etſi ſolet eum, cùm aliquid furioſè fecit,pœnitere:nũquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio. nam quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui, à tertio miliario tum eum iſſe πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα: multa (inquam)mala cùm dixiſſet,ſuo capiti (vt aiunt) ſed meam manſuetudinem.Conieceram in faſciculum vnà cum tua venientem ad illum epiſtolam,hanc ad me referri volo,nec vllam ob aliam cauſſam Pollicem ſeruum à pedibus meum Romam miſi: eo autem ad te ſcripſi, vt ſi tibi fortè reddita eſſet, mihi curares referendam, ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem: pendeo animi expectatione Corfinienſi, in qua de ſalute reipub.decernitur.Tu faſciculum,qui eſt M.Curio inſcriptus,velim cures ad eum perferendum: Tironémque Curio commendes,vt ei,vt petii,ſi quid opus erit,in ſumptũ eroget. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

OBSIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram,ſicut dedi(nam eam veſperi ſcripſeram) C.Soſius præt. in Formianum venit ad M. Lepidum vicinum noſtrum, cuius quæſtor fuit: Pompeii literarũ ad conſulem exemplum attulit.Literæ mihi à L.Domitio a.d.VIII.cal.Martii allatæ ſunt, earum exemplum infrà ſcripſi. Nunc, vt ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere, ſcio quanti reipubl. interſit, omneis copias in vnum locum primo quoq; tempore conuenire:ſed tu,ſi tibi videbitur,dabis operam,quamprimùm ad nos venias:præſidii Capuæ,quantum conſtitueris eſſe ſatis,relinquas. Vale.

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitii,quod ego ad te pridie miſeram. Dii immortales,qui me horror perfudit!

dic! quàm ſum ſolicitus, quidnam futurum ſit! hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem: ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutaſſe, nec tegentia hoc, quod cùm fortiter, & diligenter, tum etiã mehercule: modò enim audiui quartanam a te diſceſſiſſe. moriar ſi magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet. Piliæ dic, non eſſe ęquum, eam diutius habere, nec id eſſe veſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. Sed eum video in ſumptum ab aliis mutuatum. ego autem Curium noſtrum: ſi quid opus eſſet, rogaram: malo Tironis verecundiam in culpa eſſe, quàm illiberalitatem Curii. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

VNVM etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, vt Domitio non ſubueniat. at nemo dubitat, quin ſubſidio vẽturus ſit. ego non puto. Deſeret igitur talem ciuem, & eos, quos vnà ſcis eſſe, cùm habeat præſertim & ipſe cohortes xxx. niſi me omnia fallunt, deſeret, incredibiliter pertimuit, nihil ſpectat, niſi fugam. cui tu (video enim quid ſentias) me comitem putas eſſe debere. Ego verò quem fugiam habeo: quem ſequar, non habeo. quod enim tu meũ laudas, & memorãdum dicis, quòd malle dixerim me cum Pompeio vinci, quam cum iſtis vincere? ego verò malo. ſed cũ illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur, cum hoc verò, qui antè fugit, quàm ſcit aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiã relinquit, ſi malui, contigit, victus ſum. quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quę nunquam timui ne viderem, nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modò meis, ſed memetipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſiue à Moneta: nemo enim ſoluit: ſiue ab Oppiis tuis contubernalibus: cætera appoſitè tibi mandabo. Vale.

CICERO ATTICO S. 8

ORem turpem, & ea re miſeram! ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolùm eſſe miſerũ, quod turpe ſit. Aluerat Cæſarem: eundem repentè timere cœperat: cõditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: Vrbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui

tanti, tam inuſitati conſilii relinquebat. Ecce ſubitò literæ Domitii ad illum, ipſius ad conſules. fulſiſſe mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamaſſe ille vir, qui eſſe debuit, πρὸς ταῦθ' ὅτι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ, καὶ τεκταινέσθων. τὸ γὰρ σοῦ, μετ' ἐμοῦ. at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundiſium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos qui vnà eſſent, ſe tradidiſſe. ô rem lugubrem! itaque intercludor dolore, quo ad te plura non ſcribam, tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 9

EPISTOLAM meam quòd peruulgatam ſcribis eſſe, nõ fero moleſtè: quinetiam ipſe multis dedi deſcribendam: ea enim & acciderunt iam, & impendent, vt teſtatũ eſſe velim, de pace quid ſenſerim. Cùm autem ad eam hortarer, eum præſertim hominem, non videbar vllo modo facilius moturus, quàm ſi id, ad quod eum hortarer, conuenire eius ſapientiæ dicerem. eam ſi admirabilem dixi, cùm eum ad ſalutem patriæ hortabar, non ſum veritus, ne viderer aſſentari, cui tali in re libenter me ad pedes abieciſſem: quà autem eſt, ALIQVID impertias temporis: non eſt de pace, ſed de meipſo, & de meo officio, vt aliquid cogitet. Nam quod teſtificor, me expertem belli fuiſſe, etſi id re perſpectum eſt, tamen eò ſcripſi, quò in ſuadendo plus autoritatis haberem, eodémque pertinet, quòd cauſſam eius probo. Sed quid hęc nunc? vtinam aliquid profectum eſſet. nę ego iſtas literas in concione recitari velim: ſiquidem ille ipſe ad eundẽ ſcribens in publico propoſuit epiſtolam illam in qua eſt, PRO tuis reb. geſtis ampliſſimis: amplioribúſne, quàm ſuis? quàm Africani? ita tempus ferebat: ſiquidem etiam vos duo tales ad quintum miliariũ. quid ad hunc ipſum, vnde ſe recipienti, quid agẽti, quid acturo? quantò autem ferocius ille cauſſæ ſuæ confidet, cùm vos, cùm veſtri ſimiles non modò frequentes, ſed lęto vultu gratulantes viderit? Num igitur peccauimus? minimè vos quidem: ſed tamen ſigna conturbantur, quibus voluntas à ſimulatione diſtingui poſſet. Quæ verò S.C. video? ſed apertius, quàm propoſueram. Ego Arpini volo eſſe prid. cal. deinde circũ villulas noſtras errare, quas viſurum me poſteà deſperaui. Εὐγενῆ tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valdè probantur. Lepido quidem

quidem (nam ferè συνδιημερεύομεν, quod gratiſſimum illi eſt) nunquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebrò enim illius literæ ab aliis ad nos commeant: ſed me: illorum ſententiæ minus mouebant: minus multa dedetant illi reipublicæ pignora. tua mehercule autoritas vehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præſentis tuendi. Sed obſecro te, quid hoc miſerius, quàm alterum plauſus in fœdiſſima cauſſa quærere: alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterũ deſertorem amicorũ? Et mehercule quamuis amemus Cneũ noſtrum, vt & facimus, & debemus: tamẽ hoc, quòd talibus viris non ſubuenit, laudare non poſſum. nã ſiue timuit, quid ignauius? ſiue, vt quidam putant, meliorem ſuam cauſſam illorũ cæde fore putauit, quid iniuſtius? Sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractando. VI. cal. veſperi Balbus minor ad me venit, occulta via decurrens ad Lentulum COS. miſſu Cęſaris, cum literis, cum mãdatis, cum promiſſione prouincię, Romam vt redeat, cui perſuaderi poſſe arbitror, niſi nõ erit conuentus. Idẽ aiebat, nihil malle Cæſarem, quàm vt Pompeium aſſequeretur: id credo, vt rediret in gratiam: id non credo: & metuo ne omnis hęc clementia ad vnam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me ſcribit, nihil malle Cæſarem, quàm principe Pompeio ſine metu viuere: tu puto hæc credis? Sed cùm hæc ſcribebã V. cal. Pompeius iam Brundiſium poterat veniſſe: expeditus enim anteceſſerat legiones Luceria. Sed hoc τέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia eſt. Planè, quid futurũ ſit, neſcio. Vale.

CICERO ATTICO S. 10

DIONYSIVS cum ád me præter opinionem meam veniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſimè: tempora expoſui: rogaui vt diceret quid haberet in animo: me nihil ab ipſo inuito contendere: reſpondit, ſe, quod in nominibus haberet, neſcire quo loci eſſet. alios non ſoluere: aliorum diem nondum eſſe: dixit etiam alia quædam de ſeruulis ſuis, quare nobiſcum eſſe non poſſet. morem geſſi: dimiſi à me, vt magiſtrum Ciceronum, non libenter; vt hominem ingratum, non inuitus. Volui te ſcire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

QVOD me magno animi motu perturbatum putas, ſum equidem: ſed non tam magno, quàm tibi fortaſſe videor. leuatur enim omnis cura, cùm aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autē licet: illud tamen totos dies, vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori ſit ſtudiis, ac literis noſtris. Conſumo igitur omne tempus conſiderans quanta vis ſit illius viri, quem noſtris libris ſatis diligenter (vt tibi quidem videmur) expreſſimus. tenésne igitur, moderatorem illum reipublicæ quò referre velimus omnia? nam ſic quinto, vt opinor, in libro loquitur Scipio: VT enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori victoria, ſic huic moderatori reipublicæ beata ciuium vita propoſita eſt, vt opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit: huius enim operis maximi inter homines, atque optimi, illum eſſe perfectorem volo. Hoc Cneus noſter cùm antea nunquam, tum in hac cauſſa minimè cogitauit? dominatio quæſita ab vtroque eſt: non id actum, beata, & honeſta ciuitas vt eſſet, nec verò ille Vrbem reliquit, quòd eam tueri nō poſſet: nec Italiam, quòd ea pelleretur: ſed hoc à primo cogitauit, omneis terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, genteis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Sullani regni iam pridem appetitur: multis, qui vnà ſunt, cupientibus. An cenſes nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt: ſed neutri σκοπὸς eſt ille, vt nos beati ſimus, vterque regnare vult. Hæc à te inuitatus breuiter expoſui: voluiſti enim me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur, noſter Attice, non ariolans, vt illa, cui nemo credidit, ſed coniectura proſpiciens. Iámque mari magno. non multò, inquam, ſecus poſſum vaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. Atque hoc noſtra grauior eſt cauſſa, qui domi ſumus, quàm illorum, vnà qui tranſierunt: quòd illi quidem alterum metuunt, nos vtrunque. Cur igitur, inquis, remanſimus? Vel tibi paruimus, vel non occurrimus, vel hoc fuit rectius. Conculcari inquam miſeram Italiam videbis proxima æſtate ab vtriuſque mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quæ Lu-

ceriæ

ceriæ multis ſermonibus denuntiata eſt, quàm vniuerſæ interitus: tantas in confligendo vtriuſque vires video futuras. habes coniecturam meam. tu autem conſolationis fortaſsè aliquid expectaſti: nihil inuenio. nihil fieri poteſt miſerius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæſar ad me ſcripſerit. quod ſæpe, gratiſſimum ſibi eſſe, quòd quierim, orátque, in eo vt perſeuerem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum cos. cum literis Cæſaris, præmiorúmque promiſſis, ſi Romam reuertiſſet: verùm, cùm habeo rationem dierum, antè puto tranſmiſſurum, quàm potuerit conueniri. Epiſtolarum Pompeii duarum quas ad me miſit, negligentiam, meámq. in reſcribendo diligentiam, volui tibi notam eſſe: earum exempla ad te miſi. Cæſaris hic per Apuliam ad Brundiſium curſus quid efficiat expecto: vtinã aliquid ſimile Parthicis rebus. ſimul aliquid audiero, ſcribam ad te: tu ad me velim bonorum ſermones. Romæ frequentes eſſe dicuntur. Scio equidem te in publicũ non prodire: ſed tamen, audire te multa, neceſſe eſt. Memini tibi librum afferri, à Demetrio Magnete ad te miſſum, ſcilicet περὶ ὁμονοίας: eum mihi velim mittas. vides quã cauſam mediter. Vale.

Cn. Pompeius Procos. M. Cic. Imp. S. 12

QVINTVS Fabius ad me venit a. d. IIII. id. Feb. is nuntiat L. Domitium cum ſuis cohortibus XI. & cohortibus XIIII. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio, & a. d. v. id. Feb. C. Hirrum cum v. cohortibus ſubſequi. Cenſeo ad nos Luceriã venias, nam te hic tutiſſimè puto fore. Vale.

Cicero Cn. Pompeio Procoſ. S. 13

A. D. XV. calend. Martii Formiis accepi tuas literas, ex quibus ea, quæ in agro Piceno geſta erant, cognoui commodiora eſſe multò, quàm vt erat nobis nuntiatum: Vibulliique virtutem induſtriámque libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, vbi præpoſiti ſumus, ita fuimus, vt nauem paratam haberemus: ea enim audiebamus, & ea verebamur, vt, quodcunque tu conſilium præcepiſſes, id nobis perſequendum putaremus. Nunc, quoniam autoritate, & conſilio tuo in ſpe

firmiore ſumus, ſi teneri poſſe putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo: etſi pręſidia in oppidis nulla ſunt. nemo enim noſtri ordinis in his locis eſt, præter M. Oppiū, quem ego Minturnis eſſe volui, vigilantem hominem, & induſtrium. Nam L. Torquatum, virum fortem, & cum autoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, vt proximè tibi placuerat, Capuā veni, eo ipſo die, quo tu Theano Sidicino es profectus: volueras enim me cum M. Conſidio pro præt. illa negotia tueri. Cùm eò veniſſem, vidi T. Ampium delectum habere diligentiſſimè, ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, & in illa colonia autoritate. Fui Capuæ, quoad COSS. iterum, vt erat dictum ab COSS. veni Capuam a. d. non. Febr. cùm fuiſſem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum conſilium, aut quę ratio belli ſit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quæ opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, vt arbitror, teneri poteſt, opus eſt eſſe, qui præſit. ſin omnia in vnum locum contrahenda ſunt: non dubito quin ad te ſtatim veniam: quo mihi nihil optatius eſt: idq; tecum, quo die ab Vrbe diſceſſimus, locutus ſum. Ego, ſi cui adhuc videor ſegnior fuiſſe, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen, ſi, vt video, bellum gerendum eſt, confido me omnibus facilè ſatisfacturum. M. Tullium meum neceſſarium ad te miſi, cui tu, ſi tibi videretur, ad me literas dares. Vale.

Cn. Pompeius Procos. M. Cic. Imp. s. 14

TVAS literas libenter legi: recognoui enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari perpetuóque ſtudio in rempubl. vt te ad nos conferas, vt communi conſilio reip. afflictæ opem, atque auxilium feramus. Cenſeo via Appia iter facias, & celeriter Brundiſium venias. Cura valeas.

M. Cicero Cn. Pompeio Procos. s. 15

CVM ad te literas miſiſſem, quæ tibi Canuſii redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te reipub cauſſa mare tranſiturum, erámque in ſpe magna, fore, vt in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil vtilius videbatur,

debatur,aut rempubl.ſumma cum dignitate defendere. interim nondũ meis literis ad te perlatis,ex iis mandatis, quæ Dialio ad conſules dederas,certior tui conſilii factus,nõ expectaui dum mihi à te literæ redderentur,confeſtimq; cum Quinto fratre, & cũ liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum veniſſem, C. Meſſius familiaris tuus mihi dixit,aliique complures, Cæſarem iter habere Capuam,& eo ipſo die manſurum eſſe Eſerniæ.Sanè ſum commotus. quod ſi ita eſſet, non modò iter meum intercluſum,ſed me ipſum planè exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi,vt ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Eſernia de eo,quod audieram, referretur. At mihi cùm Calibus eſſem, affertur literarum tuarum exemplum,quas tu ad Lentulum cos.miſiſſes.Hæ ſcriptæ ſic erãt, Literas tibi à L.Domitio a.d.XIII.cal. Martii allatas eſſe, earúmque exemplum ſubſcripſeras: magníque intereſſe reip. ſcripſeras, omneis copias primo quoque tempore in vnum locum conuenire, & vt, præſidii quod ſatis eſſet, Capuæ relinqueret. His ego literis lectis,in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copis ad Corfiniũ eſſe venturum: quò mihi, cùm Cæſar ad oppidum caſtra haberet, tutum iter eſſe non arbitrabar.Cùm res in ſumma expectatione eſſet, vtrunque ſimul audimus, & quæ Corfinii acta eſſent,& te iter Brundiſium facere cœpiſſe.Cúmq; nec mihi, nec fratri meo dubium eſſet,quin Brundiſium contenderemus,à multis, qui è Samnio,Apuliáque veniebant,admoniti ſumus,vt caueremus ne exciperemur à Cæſare, quòd is in eadem loca quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam quàm nos poſſemus,eò,quò intenderat, vẽturus eſſet.Quod cùm ita eſſet,nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, vt temeritas noſtra nõ ſolum nobis,ſed etiam reipubl. noceret: cùm præſertim non dubitaremus quin, ſi etiam tutum nobis iter fuiſſet, te tamen iam conſequi non poſſemus.interim accepimus tuas literas,Canuſio a.d.X.cal.Martii datas,quibus nos hortaris,vt celerius Brundiſium veniamus.quas cùm accepiſſemus a.d.III.cal. Martii non dubitabamus, quin tu iam Brundiſium perueniſſes:nobiſq; iter illud omnino intercluſum videbatur, neque minus nos eſſe captos,ꝗ̃ qui Corfinium veniſſent:neque

enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidiſſent, ſed eos nihilo minus, qui regionibus excluſi, intra præſidia, atq; intra arma aliena veniſſent. Quod cũ ita ſit, maximè vellem primùm tecum ſemper fuiſſe: quod quidem tibi oſtenderam, cùm à me Capuam reiiciebam, quod feci non vitãdi oneris cauſa, ſed quòd videbam teneri illam vrbem ſine exercitu non poſſe: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſſimis accidiſſe. Quoniam autem tecum vt eſſem, non contigit: vtinam tui conſilii certior factus eſſem: nam ſuſpicione aſſequi non potui, quòd omnia prius arbitratus ſum fore, quàm vt hæc reipub. cauſſa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. Neque verò nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam reipubl. lugeo nec, ſi ego, quid tu ſis ſecutus non perſpicio, iccirco minus exiſtimo, te nihil, niſi ſumma ratione, feciſſe. Mea quę ſemper fuerit ſententia, primùm de pace vel iniqua conditione retinendā, deinde de Vrbe (nã de Italia quidē nihil mihi vnquã oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non ſumo, vt meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum, neque id reipublicæ cauſſa, de qua deſperaui, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine ciuili pernicioſiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam: tecum eſſe cupiebam. neque eius rei facultatē, ſi qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſſa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi: ſed ea bello ciuili leuiora ducebam. Inde ſuſcepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à téque ad ea honorificè, & largè reſponderi viderem, duxi meam rationē, quam tibi facilè me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me eſſe vnum, qui pro meis maximis in rempubl. meritis ſupplicia miſerrima, & crudeliſſima prætuliſſem: me eſſe vnum, qui ſi offendiſſem eius animum, cui tum, cum iam in armis eſſemus, conſulatus tamen alter, & triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubiicerer eiſdem præliis: vt mea perſona ſemper ad improborum ciuium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quàm mihi palàm denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quàm declinanda putaui, ſi honeſtè vitare poſſem.

ſem. Quoniam breuem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non ſatisfacio, facilè reſpondeo: neque enim ego amicior C. Cæſari vnquam fui, quàm illi, neque illi amiciores reip. quàm ego. Hoc inter me, & illos intereſt, quòd cùm & illi ciues optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, vt neque reſpubl. ciuis à me animum, neque tu amici deſideres. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

MIHI moleſtior lippitudo erat etiam, quàm antè fuerat: dictare tamen hanc epiſtolam malui, quàm Gallo Fabio amantiſſimo vtriuſque noſtrûm nihil ad te literarum dare. nam pridie quidem, quoquomodo potueram, ſcripſeram ipſe eas literas, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio. Huius autem epiſtolæ non ſolùm ea cauſſa eſt, vt ne quis à me dies intermittatur quin dem ad te literas, ſed etiã hæc iuſtior, vt à te impetrarem, vt ſumeres aliquid temporis: quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium planè volo, vt penitus intelligam. Omnia ſunt integra nobis: nihil prætermiſſum eſt, quòd non habeat ſapientem excuſationem, non modò probabilem. nam certè neque tum peccaui, cùm imparatam Capuam, nõ ſolùm ignauiæ delectus, ſed etiam perfidiæ ſuſpicionem fugiens, accipere nolui: neq;, cùm poſt conditiones pacis per L. Cęſarem, & Fabium allatas, caui ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato conſulatum, triumphúmq; deferret. Nec verò hæc extrema quiſquam poteſt iure reprehendere, quòd mare non tranſierim: id enim etſi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim ſuſpicari debui, præſertim cùm ex ipſius Pompeii literis, idem quod video te exiſtimaſſe, non dubitarim, quin is Domitio ſubuenturus eſſet. Et planè, quid rectum, & quid faciendũ mihi eſſet, diutius cogitare malui. Primùm igitur hæc qualia tibi eſſe videantur, etſi ſæpius ſignificata ſint à te, tamen accuratius, mihi ſuperſcribas velim: deinde aliquid etiã in poſterũ proſpicias, fingáſq; quem me eſſe deceat, & vbi me plurimũ prodeſſe reip. ſentias: ecqua pacifica perſona deſideretur: an

in bellatore ſint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua conſilia: quibus ſi paruiſſem, triſtitiam illorum temporum non ſubiiſſem. memini quid mihi tum ſuaſeris per Theophanem, per Culeonem: idq; ſæpe ingemiſcens ſum recordatus. Quare nunc ſaltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, vt non ſolùm glorioſis conſiliis vtamur, ſed etiam paulò ſalubrioribus. ſed nihil præſcribo. accuratè velim perſcribas tuam ad me ſententiam. volo etiam exquiras quàm diligentiſſimè poteris (habebis autem per quos poſſis) quid Lentulus noſter, quid Domitius agat, quid acturus ſit, quemadmodum nunc ſe gerãt, num quem accuſent, nũ cui ſuccenſeant: quid dico, num cui? num Pompeio? Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium cõfert, quod ipſius literis cognoſci poteſt: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis: & quod ad te antè ſcripſi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te miſit, de concordia, velim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus M. Marcello, L. Lentulo coss. s. 17

Ego quòd exiſtimabam diſperſos nos, neque reipublicæ vtiles, neque vobis præſidio eſſe poſſe, iccirco ad L. Domitium literas miſi, primùm vti ipſe cum omni copia ad nos veniret; ſi de ſe dubitaret, vt cohorteis XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus ſum, factum eſt, vt Domitius implicaretur, neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda, quod meas XIX. & ſuas XII. cohorteis tribus in oppidis diſtributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque, ſi vellet, expedire poſſet. Nunc ſcitote me eſſe in ſumma ſolicitudine. nam & tot, & taleis viros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum, quòd his duabus legionibus non puto eſſe committendum, vt illuc ducantur. ex quibus tamẽ non amplius XIIII. cohorteis contrahere potui, quas Brundiſium miſi: neque Canuſium ſine præſidio, dum abeſſem, putaui eſſe dimittendum. D. Lælio mandaram, quòd maiores copias ſperabam nos habituros, vt ſi vobis videretur, alteruter veſtrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparaſtis, & cum iis militibus,

militibus,quos Fauſtus legit,proficiſceretur.Domitius cum x i i. ſuis cohortibus eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundiſium cogerentur, & inde nauibus Dyrrachiũ tranſportarentur. Nunc cum hoc tempore nihilò magis ego, quàm vos, ſubſidio Domitio ire poſſim, ſeu per monteis explicare, non eſt nobis committẽdum vt ad has x i i i i. cohorteis,quas dubio animo habeo, hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris noſtri ordinis qui hîc ſunt)vt Brundiſium ducerem hanc copiam, quam ego habeo mecum. Vos hortor, vt quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eôdem veniatis quamprimùm. Arma, quæ ad me miſſuri eratis, iis cenſeo armetis milites quos vobiſcum habetis:quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brundiſium iumentis deportaritis, vehementer reipublicæ profueritis.de hac re vellem noſtros certiores faceretis.Ego ad P. Lupum, & C. Coponium præt.miſi, vt ſe nobis coniungerent, &, militum quod haberent, ad nos deducerent. Valete.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. s. 18

Miror te ad me nihil ſcribere, & potius ab aliis quàm à te de rep. certiorem me fieri. Nos diſiecta manu pares aduerſariis eſſe non poſſumus.Contractis noſtris copiis, ſpero nos & reip. & communi ſaluti prodeſſe poſſe. Quamobrem cùm conſtituiſſes,vt Vibullius mihi ſcripſerat,a.d.v.id.Febr. Corfinio proficiſci cũ exercitu, & ad me venire, miror quid cauſſæ fuerit quare conſilium mutaris. nam illa cauſſa quã mihi Vibullius ſcribit, leuis eſt, te propterea moratum eſſe, quòd audieris Cæſarẽ Firmo progreſſum in Caſtrũ Truentinum veniſſe:quantò enim magis appropinquare aduerſarius cœpit,eò tibi celerius agendum erat,vt te mecum coniungeres,prius quàm Cæſar aut tuum iter impedire,aut me abs te excludere poſſet.Quamobrem etiam te rogo, & hortor,id quod nõ deſtiti ſuperiorib.literis à te petere,vt primo quoq; die Luceriã aduenires,antè quàm copię,quas inſtituit Cæſar contrahere,in vnum locũ coactæ nos à nobis diſtrahant, Sed, ſi erunt qui te impediant, vt illas ſuas ſeruent:

æquum eſt me à te impetrare, vt cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. s. 19

Literas abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIIII. calendarum Martii; in quibus literis ſcribis, tibi in animo eſſe obſeruare Cæſarem, &, ſi ſecundum mare ad me ire cœpiſſet, confeſtim in Samnium ad me venturum: ſin autem ille circum iſthęc loca commoraretur, te ei, ſi propius acceſſiſſet, reſiſtere velle. te animo magno, & forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius nobis eſt videndum, ne diſtracti pares eſſe aduerſario non poſſimus, cùm ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus ſit. Non enim pro tua prudentia debes illud ſolùm animaduertere, quod in præſentia cohortes contra te habeat Cæſar, ſed quãtas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus ſit, cui rei teſtimonio ſunt literę, quas Buſſenius ad me miſit, in quibus ſcribit id quod ab aliis quoque mihi ſcribitur, præſidia Curionem, quæ in Vmbria, & Tuſcis erant, cõtrahere, & ad Cæſarem iter facere. quæ ſi copiæ in vnum locum fuerint coactæ; vt pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat vt non pugnet, ſed locis ſuis repugnet, hærebis; neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, vt frumentatum eas. Quamobrem te magnoperè hortor, vt quamprimùm cum omni copia huc venias. Conſules conſtituerunt idem facere. Ego Metuſcilio ad te mandata dedi, prouidendum eſſe, ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Cæſaris committerentur. Quamobrem nolito cõmoueri, ſi audieris me regredi, ſi fortè Cæſar ad me véniet: cauendum enim puto eſſe, ne implicatus hæream. nam neq; caſtra propter anni tempus, & militum animos facere poſſum: neq; ex omnib. oppidis contrahere copias expedit, ne receptũ amittã. itaq; non amplius XIIII. cohortes Luceriam coegi. Conſules præſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri: nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe: aut regiones eiuſmodi obtinere, è quib. repugnemus, id qđ neutrum

trum nobis hoc tempore contingit, quòd & magnam partem Italiæ Cæſar occupauit,& nos non habemus exercitum tam amplum, neq; tam magnum, quàm ille. Itaque nobis prouidendum eſt,vt ſummam reipub. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, vt cum omni copia quamprimum ad me venias. poſſumus etiam nunc rempub. erigere, ſi communi conſilio negotium adminiſtrabimus: ſin diſtrahemur,infirmi erimus. mihi hoc conſtitutum eſt. His literis ſcriptis, Sica à te mihi literas attulit, & mandata. Quod me hortare vt iſtuc veniã: id me facere non arbitror poſſe,quòd non magnopere his legionibus confido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio, s. 20

Literæ mihi à te redditæ ſunt ad XIII. Calend. Mart. in quibus ſcribis Cæſarem apud Confinium caſtra poſuiſſe. Quod putaui, & præmonui, fit, vt nec in præſentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias coniũgere optimorum ciuium poſſis cum his legionibus,de quarum voluntate dubitamus; quo etiam magis tuis literis ſum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo,voluntati ſatis confido, vt de omnibus fortunis reip. dimicem: neq; etiam qui ex delectibus conſcripti ſunt à cõſulibus,conuenerunt. Quare da operam, ſi vlla ratione etiã nunc efficere potes, vt te explices,huc quamprimùm venias, antè quàm omnes copiæ aduerſariorum conueniant. Neq; enim celeriter ex delectibus hûc homines cõuenire poſſunt: & ſi cõuenirent,quantum iis committendum ſit, qui inter ſe ne noti quidem ſunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

Cicero Attico s. 21

Lippitudinis meæ ſignum tibi ſit librarii manus, & eadem cauſa breuitatis: etſi nunc quidem, quòd ſcriberem, nihil erat. Omnis expectatio noſtra erat in nuntiis Brundiſinis. ſi nactus hic eſſet Cneum noſtrum, ſpes dubia pacis: ſin ille antè tranſmiſiſſet,exitioſi belli metus. Sed vidéſne in quem hominem inciderit reſpublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? ſi mehercule neminem occi-

derit, nec cuiquam quicquam ademerit: ab iis, qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm ruſticani: nihil prorſus aliud curant, niſi agros, niſi villulas, niſi nummulos ſuós. Et vide, quàm cõuerſa res eſt. illum, quo anteà confidebant, metuunt: hunc amant, quem timebant. Id quantis noſtris peccatis, vitiisq; euenerit, non poſſum ſine moleſtia cogitare. Quæ autem impendere putarem, ſcripſeram ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

NON dubito quin tibi odioſæ ſint epiſtolæ quotidianæ, cùm præſertim neq; noua de re aliqua certiorem te faciam, neque nouam deniq; iam reperiam ſcribendi vllam ſententiam. ſed ſi dedita opera, cùm cauſa nulla eſſet, tabellarios ad te cum inanibus epiſtolis mitterem, facerem ineptè: euntibus verò, domeſticis præſertim, vt nihil ad te dem literarũ, facere non poſſum. & ſimul (crede mihi) requieſco paululum in his miſeriis, cùm quaſi tecum loquor: cùm vero tuas epiſtolas lego, multò etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuiſſe tempus poſt has fugas, & formidines, quod magis debuerit mutum eſſe à literis, propterea quòd neque Romæ quicquam auditur noui, nec in his locis, quæ à Brundiſio abſunt propius, quàm tu, biduum aut triduum. Brundiſii autem omne certamen vertitur huius primi temporis: qua quidẽ expectatione torqueor: ſed omnia antè nos ſciemus. eodem enim die video Cæſarem à Corfinio poſt meridiem profectum eſſe, quo Canuſio manè Pompeium: eo modo autem ambulat Cæſar, & iis diariis militum celeritatem incitat, vt timeam ne citius ad Brundiſium, quàm opus ſit, acceſſerit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei moleſtiam, quam triduo ſciturus ſis? Nihil equidem: ſed, vt ſuprà dixi, tecum perlibenter loquor: & ſimul ſcito labare meum conſilium illud, quod ſatis iam fixum videbatur. nõ mihi ſatis idonei ſunt autores ii, qui à te probantur. quod enim vnquam eorum in repub. fortè factum extitit? aut quis ab iis vllam rem laude dignã deſiderat? nec mehercule laudandos exiſtimo, qui trans mare belli parandi cauſa profecti ſunt, quanquam hæc ferenda non erant: video enim, quantum id bellum, & quàm peſtiferum futurum ſit: ſed me mo-

uet

uet vnus vir, cuius fugientis comes, remp. recuperantis ſocius videor eſſe debere. Totiéſne igitur ſententiam mutas? Ego tecum, tanquam mecum loquor: quis autem eſt, tanta quidem de re, quin variè ſecum diſputet? ſimul & elicere cupio ſententiam tuam: ſi manet, vt firmior ſim: ſi mutata eſt, vt tibi aſſentiar. Omnino ad id de quo dubito, pertinet me ſcire quid Domitius acturus ſit, quid noſter Lentulus. De Domitio varia audimus, modò eſſe in Tiburtino Lepidi, quo cum Lepidus acceſſurus eſſet ad Vrbem, quòd item falſum video eſſe. Ait enim Lepidus, eum neſcio quò penetraſſe itineribus: occultandi ſui cauſa, an maris apiſcendi, ne id quidem ſcit. ignorat enim de filio. Addit illud ſanè moleſtum, pecuniam Domitio ſatis grandem, quam is Corfinii habuerit, non eſſe redditam. De Lentulo autem nihil audimus. hæc velim exquiras, ad méq; perſcribas. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

A. D. V. non. Mart. epiſtolas mihi tuas Ægypta reddidit, vnam veterem IIII. calend. quam te ſcribis dediſſe Pinario, quem nō vidimus: in qua expectas quidnam præmiſſus agat Vibullius, qui omnino non eſt viſus à Cæſare (in altera epiſtola video te ſcire ita eſſe) & quemadmodum redeuntem excipiam Cæſarem, quē omnino vitare cogito, & ad Hemonis fugam tendis, cōmutationemq; vitæ tuæ: quod tibi puto eſſe faciēdum: & ignoras, Domitius cum faſcibúſne ſit: quod cùm ſcies, facies vt ſciamus. Habes ad primam epiſtolam. Secutæ ſunt duæ, prid. cal. ambæ datæ, quæ me cōuellerunt de priſtino ſtatu, iam tamen, vt antè ad te ſcripſi, labātem. Nec me mouet, quod ſcribis Ioui ipſi iniquum: nam periculum in vtriuſque iracundia poſitum eſt: victoria autem ita incerta, vt deterior cauſa paratior mihi eſſe videatur. Nec me conſules mouent, qui ipſi pluma aut folio facilius mouentur. Officii me deliberatio cruciat, cruciauitq; adhuc. cautior certè eſt manſio: honeſtior exiſtimatur traiectio. Malo interdum multi me nō cautè, quàm pauci non honeſtè feciſſe exiſtiment. De Lepido & Tullio quod quæris: illi verò non dubitant quin Cæſari præſtò futuri, in ſenatumq; venturi ſint. Recentiſſima tua eſt epiſtola cal. data, in qua optas congreſſum, pacem non deſperas. ſed ego cùm hæc ſcribebā, nec illos congreſſuros: nec ſi congreſſi eſſent, Pompeium ad vllā

conditionem acceſſurum putabam. Quod videris non dubitare, ſi conſules tranſeant, quid nos facere oporteat: certè tranſeunt, vel, quomodo nunc eſt, tranſierunt. ſed memento, præter Appium, neminem eſſe ferè, qui non ius habeat trãſeundi. Nam aut cùm imperio ſunt, vt Pompeius, vt Scipio, Setenas, Fannius, Coponius, Seſtius, ipſi conſules (quibus more maiorum conceſſum eſt vel omnes adire prouincias) aut legati ſunt eorum. ſed nihil deſidero. Quid placeat tibi, & quid propemodum rectum ſit, intelligo. plura ſcriberem, ſi ipſe poſſem: ſed, vt mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, miſi ad te, vt meam vicem doleres, cùm me derideri videres. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. s. 24

OBSECRO te Cicero, ſuſcipe curam, & cogitationem digniſſimã tuæ virtutis, vt Cæſarem & Pompeium perfidia hominum diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæſarem nõ ſolùm in tua fore poteſtate, ſed etiã maximum beneficium te ſibi dediſſe iudicaturũ, ſi huc te reiicis. Velim, idem Pompeius faciat: qui vt adduci tali tẽpore ad vllam cõditionem poſſit, magis opto, quam ſpero. ſed cùm cõſtiterit, & timere deſierit: tum incipiam non deſperare, & tuam autoritatem plurimũ apud eum valituram. Quòd Lentulum cos. meum voluiſti hic remanere, Cæſari gratum, mihi verò gratiſſimum mediusfidius feciſti. nam illum tanti facio, vt non Cæſarem magis diligam: qui ſi paſſus eſſet, nos ſecum, vt conſueueramus, loqui, & non ſe totum etiam, atq; etiam ab ſermone noſtro auertiſſet, minus miſer, quàm ſum, eſſem. Nam caue putes, hoc tempore plus me quenquam cruciari, quòd eum quem ante me diligo, video in conſulatu quiduis potius eſſe, quàm conſulem. Quòd ſi voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæſare credere, & conſulatum reliquum Romæ peragere: incipiam ſperare, etiam conſilio ſenatus, autore te, illo relatore, Pompeium, & Cæſarem coniungi poſſe. quod ſi factum erit, me ſatis vixiſſe putabo. Factum Cæſaris de Corfinio totum me probaturũ ſcito: &, quomodo in huiuſmodi re commodius cadere non potuit, quam vt res ſine ſanguine conficeret. Balbi mei, tuiq;

aduentu

aduentu delectatum te, valde gaudeo. Is quæcunque tibi de Cæſare dixit, quæq; Cæſar ſcripſit, ſcio re tibi ꝓbabit, quæcunq; fortuna eius fuerit, veriſſimè ſcripſiſſe. Vale.

CICERO ATTICO S. 25

OMNIA mihi prouiſa ſunt præter occultũ & tutum iter ad mare ſuperum: hoc enim mari vti nõ poſſumus hoc tempore anni: illuc autem, quò ſpectat animus, & quò res vocat, quà veniam? cedendum enim eſt celeriter, ne fortè qua re impediar, atque alliger. Nec verò ille me ducit, qui videtur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omniũ iam antè cognoram, nunc verò etiam ἀστρατηγικώτατον. Non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me à Philotimo ſcribitur. is enim me ab optimatibus ait conſcindi: quibus optimatibus Dii boni? qui nunc quomodo occurrunt? quomodo autem ſe venditant Cæſari? municipia verò Deum: nec ſimulãt, vt cùm de illo ægroto vota faciebãt. Sed planè, quicquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quàm ſi alium facere prohibuerit: hunc propitium ſperãt: illum iratum putant. Quas fieri cenſes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? Metuunt, inquies. credo, ſed mehercule illum magis: huius inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Iudices DCCCL. qui præcipuè Cneo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, neſcio quas eius Lucerias horrent. Itaq; quæro qui ſint iſti optimates qui me exturbent cùm ipſi domi maneãt: ſed tamen quicunq; ſunt, αἰδέομαι Τρῶας: etſi qua ſpe proficiſcar, video: coniungoque me cum homine magis ad vaſtandam Italiam, quàm ad vincendum parato. demum quẽ expecto? & quidem, cùm hæc ſcribebam IIII. non. iam expectabam aliquid à Brundiſio. Quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugiſſet, & victor hic quà ſe referret, & quo. quod vbi audiſſem, ſi ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER IX.

CICERO ATTICO S. 1

ETSI, cùm tu has literas legeres, putabam fore, vt ſcirem iam quid Brundiſii actū eſſet, (nam Canuſio VIII. calend. profectus erat Cneus: hæc autē ſcribebam prid. non. XIIII. die poſtquàm ille Canuſio mouerat) tamen angebar ſingularum horarum expectatione: mirabarque nihil allatum eſſe, ne rumoris quidem: nam erat mirum ſilentium. Sed hæc fortaſſe κενόσπουδα ſunt: quæ tamen iam ſciantur, neceſſe eſt. Illud moleſtum, me adhuc inueſtigare non poſſe, vbi Lentulus noſter ſit, vbi Domitius. Quæro autē, quò facilius ſcire poſſim, quid acturi ſint, iturine ad Pompeium: &, ſi ſint, quà, quandòve ituri ſint. Vrbē quidem iam refertā eſſe optimatiū audio. Soſium, & Lupum, quos Cneus noſter antè putabat Brundiſium venturos eſſe, quam ſe, ius dicere. Hinc verò vulgò vadunt. Etiam M. Lepidus, quo cum diem conterere ſolebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quò citius audiremus, deinde Arpinum volebamus: inde, iter quà maximè ἀναπάντητον eſſet, ad mare ſuperum, remotis, ſiue omnino miſſis lictoribus. Audio enim bonis viris, qui & nunc, & ſæpe anteà magno præſidio reipub. fuerunt: hanc cunctationem noſtram non probari: multaq; in me, & ſeuerè quidē in conuiuiis tempeſtiuis diſputari. Cedamus igitur: &, vt boni ciues ſimus, bellum Italiæ terra, mariq; inferamus: & odia improborum ruſus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, & Luceii conſilia, ac Theophani perſequamur. Nam

Scipio

Scipio vel in Syriam proficiſcitur.ſorte, vel cum genero honeſtè, vel Cæſarem fugit iratum. Marcelli quidem, niſi gladium Cæſaris timuiſſent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. Et tamen præter hunc,& C. Caſſiū, reliqui legati: Fauſtus proquæ. Ego vnus, cui vtrumuis liceret. Frater acceſſerit, quem ſociū huius fortunæ eſſe non erat æquum: cui magis etiam Cæſar iraſcetur: ſed impetrare non poſſum vt maneat. Dabimus hoc Pōpeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet: non ſermo bonorum, qui nulli ſunt: non cauſa, quæ acta timidè eſt, agetur improbè. Vni hoc damus, ne id quidem roganti, nec ſuā cauſam vt ait, agenti, ſed publicā. Tu quid cogites de tranſeundo in Epeirum, ſcire ſanè velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

ETSI non. Martiis, die tuo (vt opinor) expectabam à te epiſtolam longiorem: tamen ad eam ipſam breuem, quam III. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν dediſti, reſcribendum putaui. Gaudere ais te, māſiſſe me: & ſcribis, in ſententia te manere. Mihi autem ſuperioribus literis videbare non dubitare quin cederem, ita ſi & Cneus benè comitatus conſcendiſſet, & conſules tranſiſſent. Vtrum, hoc tu parum meminiſti, an ego non ſatis intellexi? an mutaſti ſententiam? ſed aut ex epiſtola, quam expecto perſpiciam quid ſentias: aut alias abs te literas eliciam. Brundiſio nihildum erat allatum. ô rem difficilem, planeq; perditam! Quam nihil prætermittis in conſilio dando, quàm nihil tamen, quod tibi ipſi placeat, explicas! Non eſſe me vnà cum Pompeio gaudes: ac proponis, quàm ſit turpe me adeſſe, cùm quid de illo detrahatur: nefas eſſe approbare. Certè. contra igitur? Dii, inquis, auerruncent. Quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſuppliciū? Impetrabis, inquis, à Cæſare, vt tibi abeſſe liceat, & eſſe otioſo. Supplicandum igitur? miſerū. Quid, ſi non impetrâro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid, ſi hoc ipſo premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari ſe totum, magis etiam, quàm olim in XX. viratu putabit. Ac ſolet, cùm ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam. ita me ſibi fuiſſe inimicum, vt ne honorē quidem à ſe accipere vellem. Quantò nunc hoc idem accipiet aſperius? tantò ſcilicet, quantò & honor hic illo eſt amplior,

& ipſe robuſtior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeium hoc tempore: nō video cauſam, cur ita ſit, hoc quidem tempore. Qui enim amiſſo Corfinio, deniq; certiorē me ſui conſilii fecit, is quęretur Brundiſium me non veniſſe, cùm inter me, & Brundiſium Cæſar eſſet? deinde etiā ſcit, ἀπαῤῥησίαστον eſſe in ea cauſa querelam ſuam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de Vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidiſſe, quàm ſe. Sin, cùm potuero, non venero, tum erit inimicus: quod ego non eò vereor, ne mihi noceat (quid enim faciet? τίς δ' ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;) ſed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentum noſtrum illi quoquo tempore fuerit, vt ſcribis, ἀσμένιστον fore. Nam quod ais, ſi hic temperantius egerit, conſideratius cōſilium te daturum: quî hic poteſt ſe gerere non perditè? vita, mores, antè facta, ratio ſuſcepti negotii, ſocii, vires bonorum, aut etiam conſtantia? Vixdum epiſtolam tuam legeram, cùm ad me, currēs ad illum, Poſthumus Curtius venit, nihil niſi claſſeis loquens, & exercitus. Eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Græciam perſequebatur. eundum igitur eſt: nec tam vt belli, quàm vt fugę ſocii ſimus. nec enim ferre potero ſermones iſtorum, quicunque ſunt: non ſunt enim certè, vt appellantur, boni: ſed tamen idipſum ſcire cupio quid loquantur: idque vt exquiras, meque certiorem facias, te vehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundiſii actum eſſet, planè neſciebamus: cùm ſciemus, tum ex re, & ex tempore conſilium capiemus, ſed vtemur tuo. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

DOMITII filius tranſiit Formias VIII. id. currens ad matrem, Neapolim, mihiq; nuntiari iuſſit, patrem ad Vrbem eſſe, cùm de eo curioſè quæſiſſet ſeruus noſter Dionyſius. Nos autem audieramus eum profectum ſiue ad Pompeium, ſiue in Hiſpaniam. id cuiuſmodi ſit, ſcire ſanè velim. nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certè nuſquam diſceſſit, intelligere Cneum, non eſſe faciles nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præſidiiſq; teneatur, hyeme præſertim. Nam ſi commodius anni tempus eſſet, vel infero mari liceret vti: nunc nihil poteſt, niſi ſupero tranſmitti, quò iter intercluſum

ſum

ſum eſt. Quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brundiſio nulla adhuc fama venerat: & erat hic dies VII. id. quo die ſuſpicabamur, aut pridie Brundiſium veniſſe Cæſarem: nam calendis Arpis manſerat. Sed ſi Poſthumum audire velles: perſecuturus erat Cneum: tranſiiſſe enim iam putabat coniectura tempeſtatum, ac dierum. Ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eò magis, quòd audita nauiculariis, hominis liberalitas eſſet. Sed tota res Brundiſina iam quomodo habeat ſe, diutius neſcire non poſſum. Ego etſi tandiu requieſco, quandiu aut ad te ſcribo, aut tuas literas lego: tamen & ipſe egeo argumēto epiſtolarum, & tibi idem accidere certò ſcio: quæ enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporibus his excluduntur: quæ autem ſunt horum temporum, ea iam contriuimus. Sed tamen ne me totum ægritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tanquam θέσεις, quæ & politicæ ſunt, & temporum horum: vt & abducam animum ab querelis, & in eo ipſo de quo agitur, exerceat. Eæ ſunt huiuſmodi: Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης. τυραννουμένης δ' αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς αἴρηται. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτὲ, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας, διαπολιτείας. in his ego me conſultationibus exercens, & diſſerens in vtranque partem tum Græcè, tum Latinè, & abduco parumper animum à moleſtiis, & τῶν προὔργου τι delibero. Sed vereor ne tibi ἄκαιρος ſim: ſi enim rectè ambulauit is, qui hanc epiſtolam tulit, in ipſum tuum diem incidit. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

NATALI die tuo ſcripſiſti epiſtolam ad me plenam conſilii, ſummæque tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ.

Eam mihi Philotimus poſtridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt iſta quidem, quæ diſputas, difficillima: iter ad ſuperum, nauigatio infero, diſceſſus Arpinum, ne hunc fugiſſe: manſio Formiis, ne obtuliſſe nos gratulationi videamur: ſed miſerius nihil, quàm ea videre, quæ tamen iam, iam inquam, videnda erunt. Fuit apud me Poſthumus: ſcripſi ad te, quàm grauis. Venit ad me etiam Q. Fuſius, quo vultu, quo ſpiritu? properans Brundiſium, ſcelus accuſans Pompeii, leuitatem, ſtultitiam ſenatus. Hæc qui in mea villa non feram, quî tum in curia potero ferre? Age, finge me quamuis εὐστομάχως hæc ferentem. Quid illa, dic M. Tulli, quem habebũt exitum? & omitto cauſam reip. quam ego amiſſam puto cùm vulneribus ſuis, tum medicamentis his, quæ parantur. De Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negem?) ſuccenſui: ſemper enim cauſæ euentorum magis mouent, quàm ipſa euenta. Hæc igitur mala (quibus maiora eſſe quæ poſſunt?) conſiderans, vel potiùs iudicans eius opera accidiſſe, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipſi Cæſari. Vt maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt Allienſis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus: ſic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc non defendente, ne dicam grauius afflixerat, præſentisque temporis cognoſcens temeritatem, ignauiam, negligentiam, ſuccenſebam. ſed ea iam mihi exciderunt: beneficia eiuſdem cogito: cogito etiam dignitatem, intelligo ſerius equidem, quàm vellem propter epiſtolas, ſermonesq; Balbi: ſed video planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm vt hunc occideret. Ego igitur, ſi quis apud Homerum, cùm ei & mater, & dea dixiſſet, Αὐτίκα γάρ τοι, ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος, matri ipſe reſpondit, Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον, ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid ſi non ἑταίρῳ ſolùm, ſed etiam εὐεργέτῃ: adde tali viro talem cauſam agenti. Et ego verò hæc officia mercanda vita puto. Optimatibus verò tuis nihil confido, nihil iam ne inſeruio quidem. video vt ſe huic dent, vt daturi ſint. Quicquam tu illa putas fuiſſe de valetudine decreta municipiorum, præ his de victoria gratulationibus? Timẽt, inquies. At ipſi tum ſe timuiſſe dicunt. Sed videamus quid actum ſit Brundiſii: ex eo fortaſſe

taſſe mea conſilia naſcentur, aliæq́; literæ. Nos adhuc Brundiſio nihil. Roma ſcripſit Balbus, putare iam Lentulum coſ. tranſmiſiſſe, nec eum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canuſii audiſſet: inde ad ſe eum ſcripſiſſe, cohorteisq́; ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curium Minutia tranſiiſſe: id Cæſarem ad te ſcripſiſſe, & breui tempore eum ad Vrbem futurum. Ergo vtar tuo conſilio, neque me in Arpinum hoc tempore abdam: etſi Ciceroni meo togam puram cùm dare Arpini vellem, hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Cæſarem: ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potius. ſed tamen, ſi eſt conueniendus, hîc potiſſimum: tum reliqua videbimus, id eſt, & quò, & qua, & quando. Domitius, vt audio, in Coſano, & quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum: ſi in Hiſpaniam, non probo: ſi ad Cneum, laudo: quouis potius certè, quàm vt Curtium videat, quem ego patronus aſpicere non poſſum. Quid alios? ſed opinor quieſcamus, ne noſtrã culpam coarguamus: qui, dum Vrbem, id eſt patriam, amamus, dumq́ue rem conuenturam putamus, ita nos geſſimus, vt planè interclusi, captique ſimus. Scripta iam epiſtola, Capua literæ ſunt allatæ hoc exemplo, POMPEIVS mare tranſiit cum omnibus militibus, quos ſecum habuit: hic numerus eſt hominum millia XXX. & conſules duo & tribuni pleb. & ſenatores qui fuerant cum eo: omnes cum vxoribus, & liberis, conſcendiſſe dicitur a. d. IIII. non. Mart. ex ea die fuere Septentriones venti. naues, quibus vſus non eſt, omnes aut præcidiſſe, aut incendiſſe dicũt. De hac re literæ L. Metelli trib. pl. Capuã allatæ ſunt ab Clodia ſocru, quæ ipſa tranſiit. Antè ſolicitus eram, & angebar, ſicuti res ſcilicet ipſa cogebat, cùm conſilio explicare nihil poſſem: nunc autem poſtquàm Pompeius & conſules ex Italia exierunt, non langor, ſed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. non ſum, inquam (mihi crede) mentis compos: tantum mihi dedecoris admiſiſſe videor. Me non primum cum Pompeio qualicunque conſilio vſo, deinde cum bonis eſſe, quamuis cauſa temere inſtituta? præſertim cùm ii ipſi, quorum ego cauſa timidius me fortunæ committebam, vxor, filia, Cicerones pueri me illuc ſequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. Nam Quintus quidem frater, quicquid mihi placeret, id rectum

ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. Tuas nūc epiſtolas à primo lego. Hæ me paulum recreant: primæ monent, & rogant ne me proiiciam: proximæ gaudere te oſtendunt, me remāſiſſe: eas cùm lego, minus mihi turpis videor. ſed tandiu dum lego. Deinde emergit rurſum dolor, & αἰσχρῶ φαντασία. Quam ob rem obſecro te, mi Tite, eripe mihi hūc dolorē, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacunque re potes. quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? vix iam Deus. Equidē illud molior, quod tu mones, ſperaſque fieri poſſe, vt mihi Cæſar concedat vt abſim, cùm aliquid in ſenatu contra Cneum agatur: ſed timeo ne non impetrem. Venit ab eo Furnius, vt quidem ſcias quos ſequamur. Q. Titinii filium cum Cæſare eſſe nuntiat: ſed illum maiores mihi gratias agere, quam vellem. Quid autem me roget (paucis ille quidem verbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. Me miſerum, quod tu non valuiſti! vnà fuiſſemus: conſilium certè non defuiſſet σύν τε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus: reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt: initio ſpes compoſitionis, qua facta videbam, vt populari, vt mea, ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi à Pompeio intelligebam. Melioris mediusfidius ciuis, & viri putabam, quouis ſupplicio affici, quàm illi crudelitati non ſolùm præeſſe, verùm etiam intereſſe. videbatur vel mori ſatius fuiſſe, quàm eſſe cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potius excogita: quemuis euentum fortius feram, quàm hunc dolorem. Vale.

Cæſar Imp. s. d. Ciceroni Imp. 5

Cvm Furnium noſtrum tātùm vidiſſem, neq; loqui, neq; audire me commodè potuiſſet properantem, atque eſſem in itinere præmiſſis iam legionibus: præterire tamen nō potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gratiasq; agerē, & ſi hoc officium & feci ſępè, & ſæpius mihi facturus videor: ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Vrbem venturum, vt te ibi videam: vt tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum, vti poſſim. Ad propoſitum reuertar: feſtinationi meæ, breuitatiq; literarum ignoſces: reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.

Cice-

CICERO ATTICO S. 6

SCRIPSERAM ad te epiſtolam quam darem IIII. id. ſed eo die is, cui dare volueram, non eſt profectus. venit autem eo ipſe die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit vberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam quo ſtarem inſtillarunt: recreatum enim me non queo dicere: ſed planè τὸ συνέχον effeciſti: ego enim non iam id ago (mihi crede) vt proſperos exitus conſequar: ſic enim video, nec duobus his viuis, nec hoc vno, nos vnquam remp. habituros. Ita neq; de otio noſtro ſpero iam, nec vllam acerbitatem recuſo: vnum illud extimeſcebam, ne quid turpiter facerem, vel, dicam, iam feciſſem. Sic ergo habeto, ſalutareis te mihi literas miſiſſe: neque ſolum has longiores, quibus nihil poteſt eſſe explicatius nihil perfectius: ſed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundiſſimum fuit conſilium, factumq; noſtrum ab Sexto probari: pergratumq; mihi tu feciſti, à quo diligi me, &, quid rectũ ſit, intelligi ſcio. Longior verò tua epiſtola non me ſolùm, ſed meos omneis ægritudine leuauit: itaque vtar tuo conſilio, & ero in Formiano, ne aut ad Vrbẽ ἀπαντήσεις mea animaduertatur, aut, ſi nec hîc, nec illic eum videro, deuitatum ſe à me putet. Quòd autem ſuades, vt ab eo petam, vt mihi concedat, vt idem tribuã Pompeio quod ipſi tribuerim: id me iampridẽ agere intelliges ex literis Balbi & Oppii, quarum exempla tibi miſi: miſi etiam Cæſaris ad eos ſana mente ſcriptas. quomodo in tanta inſania? ſin mihi Cæſar hoc non cõcedat, video tibi illud placere, me πολιτεύεσθαι de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum: cùm enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depaciſci velim? Sed vereor ne Põpeio quid oneris imponam, μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat: mirandum enim in modũ Cneus noſter Syllani regni ſimilitudinem concupiuit. εἰδώς σοι λέγω. nihil inquam ille minus obſcurè tulit. Cùm hocne igitur inquies, eſſe vis? beneficium ſequor (mihi crede) non cauſam, vt in Milone, vt in. ſed hactenus. Cauſa igitur non bona eſt? imò optima: ſed agetur (memento) fœdiſſimè. Primùm, conſilium eſt, ſuffocare Vrbem, & Italiam fame: deinde agros vaſtare, vrere, pecuniis locupletum non abſtinere. Sed cùm eadem metuam ab hac parte: ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quiduis domi perpeti: ſed ita

meruiſſe illum de me puto, vt ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam: quanquam à te eius quoque rei iuſta defenſio eſt explicata. De triumpho tibi aſſentior: quem quidem totum facilè, & libenter abiecero. egregiè probo fore, vt, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: ſi modò, inquis, ſatis ille erit firmus. Eſt firmior etiam, quàm putabamus. De iſto licet bene ſperes, promitto tibi, ſi valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. Téne igitur ſocio? contra mehercule meum iudicium & contra omnium antiquorum autoritatem: nec tam vt illa adiuuem, quàm vt hæc ne videam, cupio diſcedere: noli enim putare tolerabiles horum inſanias, nec vniuſmodi fore. etſi, quid te horum fugit, legibus, iudiciis, ſenatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum, nec priuatas poſſe res, nec rempub. ſuſtinere? Abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etſi id quidem vt tibi videbitur: ſed certè abeamus. Sciemus enim id quod expectas, quid Brundiſii actum ſit. Bonis viris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſcirique ab iis non profectos, valde gaudeo; ſi eſt nunc vllus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, vt tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe iam deſit: nec enim alia de re nunc vlla ſcribi poteſt: & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? Sed quoniam & ingeniū ſuppeditat (dico mehercule vt ſentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge vt facis & ſcribe quantum potes. In Epeirum quòd me non inuitas, comitem non moleſtum, ſubiraſcor: ſed vale. Nam, vt tibi ambulandum, vnguendum, ſic mihi dormiēdum: etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

CICERO ATTICO S. 7

COENANTIBVS prid. id. nobis de noctu quidem, Statius à te epiſtolam breuem attulit. De L. Torquato quod quæris, non modò Lucius, ſed etiam Aulus profectus eſt, alii multi. De Reatinorum corona quod ſcribis, moleſtè fero in agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis. Senatores multos eſſe Romæ, nos quoque audieramus; ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio eſt coniectura magis, quàm nuncio, aut literis, Cæſarem Formiis a. d. XI. calend. April.

April. fore: hîc ego vellem habere Homeri illã Mineruam ſimulatam Mentori, cui dicerem, Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν. nullam rem vnquam difficiliorem cogitaui, ſed cogito tamen: nec ero, vt in malis imparatus. Sed cura vt valeas, puto enim diem tuum heri fuiſſe.

Cæſar Oppio Cornelio s. 8

Gavdio mehercule vos ſignificare literis, quàm valde probetis ea quæ apud Corfinium ſunt geſta. conſilio veſtro vtar libenter, & hòc libentius, quòd mea ſponte facere conſtitueram, vt quàm leniſſimum me præberem, & Pompeiũ darem operam vt reconciliarem. Tentemus hoc modò. ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria vti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutius tenere, præter vnum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. hæc noua ſit ratio vincendi, vt miſericordia, & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri poſſit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri poſſunt. De his rebus, rogo vos, vt cogitationem ſuſcipiatis. Cn. Magium Pompeii præfectũ deprehendi: ſcilicet meo inſtituto vſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. iam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam poteſtatem venerunt, & à me miſſi ſunt. Si volent grati eſſe, debebunt Pompeiũ hortari vt malit mihi eſſe amicus, quàm iis, qui & illi, & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorũ artificiis effectũ eſt, vt reſpub. in hunc ſtatũ perueniret. Valete.

Balbus Ciceroni Imp. s. 9

S. V. B. E. E. V. Poſteaquam literas communeis cum Oppio ad te dedi, ab Cæſare epiſtolam accepi, cuius exemplũ tibi miſi, ex quibus perſpicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare: & quàm remotus ſit ab omni crudelitate: quod eum ſentire, vt debeo, valdè gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, ſentio quod tu, non poſſe tuam famam, & officium ſuſtinere, vt contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepiſſe prædices. Cæſarem hoc idem probaturum, exploratum pro ſingulari eius humanitate habeo: eique cumulatiſſimè ſatisfacturum te certò ſcio, cùm nullam partẽ

belli contra eum ſuſcipias, neq; ſocius eius aduerſariis fueris. atque hoc non ſolùm in te tali, & tanto viro ſatis habebit, ſed etiã mihi ipſe ſua cõceſſit bonitate, ne in iis caſtris eſſem quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura eſſent, quorũ beneficia maxima haberem: ſibiq; ſatis eſſe dixit, ſi togatus vrbana officia ſibi præſtitiſſem, quæ etiam illis, ſi vellem, præſtare poſſem, Itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, ſuſtineo: meumq; officium, fidem, pietatem iis præſto. ſed mehercule rurſus tam abiectam compoſitionis ſpem non deſperatiſſimam eſſe puto: quoniam Cæſar eſt ea mente, qua optare debemus. Hac re mihi placet. ſi tibi videtur, te ad eum ſcribere, & ab eo præſidium petere, vt petiſti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præſtabo (ſi Cæſarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quam ſuæ vtilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi ſcribam, neſcio: ſed illud certè ſcio, me ab ſingulari amore, ac beneuolentia, quæcunq; ſcribo, tibi ſcribere, quòd te (ita incolumi Cæſare moriar) tanti facio, vt paucos æquè ac te charos habeam. De hac re cùm aliquid conſtitueris, velim mihi ſcribas; nam non mediocriter laboro, vt vtriq;, vt vis, tuam beneuolentiam præſtare poſſis, quam mehercule te præſtaturum confido. Fac valeas.

Balbus & Oppius s. d. M. Ciceroni. 10

Nedum hominum humilium, vt nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum virorum conſilia ex euentu, non ex voluntate à pleriſque probari ſolent: tamen freti tua humanitate, quod veriſſimũ nobis videbitur, de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus. quòd ſi non fuerit prudens, at certè ab optima fide, & optimo animo proficiſcetur. Nos niſi id, quod noſtro iudicio Cæſarem facere oportere exiſtimamus, vt ſimul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ, & Pompeii, id eum facturũ ex ipſo cognouiſſemus; te hortari deſineremus, vt velles his rebus intereſſe; quò facilius, & maiore cum dignitate per te, qui vtrique es coniunctus, res tota conficeret: aut ſi ex contrario putaremus Cæſarem id non facturum, & eum velle cum Pompeio bellum gerere ſciremus, nunquam tibi ſuaderemus, contra hominem

minem optimè de te meritum arma ferres, ſicuti te ſemper orauimus ne cõtra Cæſarem pugnares. ſed cùm etiamnum quid facturus Cęſar ſit, magis opinari, quàm ſcire poſſimus: non poſſumus niſi hoc, nõ videri eam tuam eſſe dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, vt contra alterutrũ, cùm vtrique ſis maximè neceſſarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæſar pro ſua humanitate maximè ſit probaturus. Nos tamen (ſi tibi videbitur) ad Cæſarem ſcribemus, vt nos certiores faciat, quid in hac re acturus ſit: à quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quæ ſentiemus, ad te ſcribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea ſuadere quæ nobis videntur tuæ dignitati, non Cæſaris rationi eſſe vtiliſſima, & hoc Cæſarem pro ſua indulgentia in ſuos probaturum putamus. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

TREIS epiſtolas tuas accepi poſtridie id. erant autem IIII. III. prid. id. datæ: igitur antiquiſſimæ cuique primùm reſpondebo. Aſſentio tibi vt in Formiano potiſſimùm cõmorer, & iam de ſupero mari perlabor, vt antea ad te ſcripſi, & quonam modo poſſem voluntate eius nullam reipub. partem attingere? Quòd laudas, quia obliuiſci me ſcripſi antè facta, & dicta noſtri amici: ego verò ita facio: quin ea ipſa, quæ à te commemorantur, ſecus ab eo in me ipſum facta eſſe, non memini: tantò plus apud me valere beneficii gratiam, quàm iniuriæ dolorem volo. Faciamus igitur vt cenſes colligamúsque nos: feſtino enim ſimilis rus decurro: in decurſu ϑέσεις meas commentari non deſino. Sed ſunt quędam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus ſit ſanè ita vt vis: ſed noſti illud Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæſarem eſt. Quod autem quaſi vereri videris ne mihi tua conſilia diſpliceãt: me verò nihil delectat aliud niſi conſilium & literæ tuæ. Quare fac, vt oſtendis, ne deſtiteris ad me, quicquid tibi in mentem venerit ſcribere. mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nunc epiſtolam. Rectè non credis de numero militũ: ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. Falſum etiam de corruptis nauibus. Quòd conſules laudas, ego quoque animum laudo: conſilium reprehendo. Diſceſſu enim illorum actio de pace ſublata eſt, quã quidem ego meditabar. Itaque poſteà Demetrii librum de

concordia tibi remiſi, & Philotimo dedi. Nec verò dubito quin exitioſum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. Et me tamen doleo nō intereſſe huic bello, in quo tanta vis ſceleris futura eſt, vt cùm parentes non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam, & ſanctiſſimam parentem patriam fame necandam putēt. Atque hoc non opinione timeo, ſed interfui ſermonibus. Omnis hæc claſſis, Alexādria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos cōmeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. At quàm veniet iratus, & iis quidem maximè, qui eam maximè ſaluam volebant: quaſi relictus ab iis, quos reliquit. Itaque mihi dubitanti quid me facere par ſit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum: qua dempta, perire melius eſſet in patria, quàm patriam ſeruando euertere. De Septentrione planè ita eſt. Metuo, ne vexetur Epeirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quàm hunc fore. Illud me præclarè admones, cùm illum videro, ne nimis indulgenter, & vt cum grauitate potius loquar. Planè ſic faciendum. Arpinum, cùm eum cōuenero, cogito: ne fortè aut abſim cùm veniet: aut curſem huc illuc via deterrima. Bibulum (vt ſcribis) audio veniſſe, & rediiſſe prid. id. Philotimum, vt ais epiſtola tertia, expectabas. At ille idibus à me profectus eſt. Eò ſerius ad tuam illam epiſtolam, cui ego ſtatim reſcripſeram, redditæ ſunt meæ literæ. De Domitio (vt ſcribis) ita opinor eſſe, vt & in Coſano ſit, & conſilium eius ignoretur. Iſte omnium turpiſſimus, & ſordidiſſimus, qui conſularia comitia à prętore ait haberi poſſe, eſt idem qui ſemper in rep. fuit. Itaque nimirum hoc illud eſt quod Cæſar ſcribit in ea epiſtola, cuius exemplum ad te miſi, ſe velle vti CONSILIO meo: agè eſto hoc commune: GRATIA: ineptum id quidem, ſed puto hoc ſimulat ad quaſdam ſenatorum ſententias. DIGNITATE: fortaſſe ſententia conſulari. Illud extremum eſt, OPE omnium rerum. id ego ſuſpicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipſum eſſe, aut non multò ſecus. nam permagni eius intereſt, rem ad interregnum non venire. Id aſſequitur, ſi per prætores conſules creantur. Nos

autem

autem in libris habemus, non modò conſules à prætoribus, ſed ne prætores quidem creari ius eſſe, idque factum eſſe nunquam. conſules eò non eſſe ius, quòd maius imperium à minore rogari non ſit ius: prætores autem, cùm ita rogentur, vt collegæ conſulum ſint, quorum eſt maius imperium. Aberit non longè, quin hoc a me decerni velit, neque ſit contentus Galba, Scæuola, Caſſio, Antonio: τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempeſtas impendeat, vides. Qui tranſierint ſenatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria rectè intelligis: quæ nullo modo adminiſtrari ſine vectigalibus poteſt: nec ſine cauſſa & eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, & bellum nefariũ times. Trebatium noſtrum, etſi (vt ſcribis) nihil bene ſperat, tamẽ videre ſanè velim. Quem fac horteris, vt properet: opportunè enim ad me ante aduentũ Cæſaris venerit. De Lanuino ſtatim vt audiui Phameã mortuũ, optaui, ſi modò eſſet futura reſpub. vt id aliquis emeret meorum: neq; tamen de te, qui maximè meus, cogitaui: ſciebam enim te quoto anno, & quantum in ſolo ſolere quærere: neque ſolùm Romæ. ſed etiam Deli tuum digamma videram. Veruntamen ego illud, quanquam eſt bellum, minoris ęſtimo, quàm ęſtimabatur Marcellino cos. cùm ego iſtos hortulos propter domum Antii, quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impenſa, quàm ſi Tuſculanum refeciſſem. volui H-s. Q. egi per prædem, illi daret, Antii cùm haberet venale: noluit. Sed nunc omnia iſta iacere puto propter nummorum caritatem. Mihi quidem erit aptiſſimum, vel nobis potius, ſi tu emeris: ſed eius dementias caue contemnas: valdè eſt venuſtum. Quanquam mihi iſta omnia iam addicta vaſtitati videntur. Reſpondi epiſtolis tribus. Sed expecto tuas: nam me adhuc tuæ literæ ſuſtentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO S. 12

NIHIL habebam, quod ſcriberem: neque enim noui quicquam audieram, & ad tuas omneis reſcripſeram pridie. Sed cùm me ægritudo non ſolùm ſomno priuaret, verùm ne vigilare quidẽ ſine ſummo dolore pateretur; tecum vt quaſi loquerer, in quo vno acqeſco, hoc neſcio qd, nullo argumento ꝓpoſito, ſcribere inſtitui. Amẽs mihi fuiſſe videor à prin-

cipio & me vna hæc res torquet, quòd non omnibus in reb. labentem, vel potius ruentem Pompeium tanquam vnus manipularis ſecutus ſim. Vidi hominem XIIII. calen. Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi quid ageret. nunquam mihi poſtea placuit, nec vnquam aliud in alio peccare deſtitit. Nihil interim ad me ſcribere, nihil niſi fugam cogitare. Quid quæris? ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, inſulſę, indecoræ, ſic me illius fugæ negligentiæque deformitas auertit ab amore: nihil enim dignum faciebat quare eius fugę comitem me adiungerem. Nunc emergit amor, nunc deſiderium ferre non poſſum: nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodeſt. Itaque dies, & noctes, tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ. Etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſimè? ſi enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſimè. ſed genus belli crudeliſſimi, & maximi, quod nondum vident homines quale futurum ſit, perhorrui. Quæ minæ municipiis? quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebrò illud, SVLLA potuit, ego non potero? Mihi autem hæſerũt illa, MALE Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Manilium contra patriam: impiè Coriolanus qui auxilium petiit à Volſcis: rectè Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna rectè, imò iure fortaſſe. Sed quid eorum victoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi, & eò magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari videbam. Me, quem nõnulli, conſeruatorem iſtius vrbis: quem parentem eſſe dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, vaſtitatem inferre Italiæ? hunc primùm mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui cogitabam. Vrbem autem, & populũ noſtrum ſeruandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam. Et tamen ſpes quædam me obtentabat, fore vt aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitii admitteret. Alia res nunc tota eſt, alia mea. Sol (vt eſt in tua quadam epiſtola) excidiſſe mihi è mundo videtur. Vt ægroto dum anima eſt, ſpes eſſe di-

citur:

citur:ſic ego,quoad Pompeius in Italia fuit, ſperare non deſtiti. Hæc me fefellerũt,&(vt verum loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad otium, domeſticarũ me rerum delectatione molliuit. Nunc ſi uel periculo experiũdum erit, experiar certè,vt hinc auolem:antè oportuit fortaſſe: ſed ea, quæ ſcripſiſti,me tardarunt, & autoritas maximè tua. Nam cùm ad hunc locum veniſſem,euolui volumen epiſtolarum tuarum,quod ego ſub ſigno habeo,ſeruóque diligẽtiſſimè. Erat igitur in ea, quam x.cal. Febr. dederas hoc modo. SED videamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorſum fluant. Quòd ſi iſte Italiam relinquet, faciet omnino malè, & (vt ego exiſtimo) ἀλογίστως. ſed tum demum conſilia noſtra commutanda erunt. Hoc ſcribis poſt diem quartum, quàm ab Vrbe diſceſſimus. Deinde VIII.calend.Febr. TANTVMMODO Cneus noſter, ne vt Vrbem ἀλογίστως reliquit,ſic Italiam relinquat.

Eodem die das alteras literas,quibus mihi conſulenti planiſſimè reſpondes:eſt enim ſic, SED venio ad conſultationẽ tuam.Si Cneus Italia cedit, in Vrbem redeundum puto:qui enim finis peregrinationis? Hoc mihi planè hæſit. Et nunc ita video,infinitum bellum iunctum miſerrima fuga,quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς VI.calend. Febr. EGO,ſi Pompeius manet in Italia,nec res ad pactionẽ venit,longius bellum puto fore:ſin Italiam relinquit,ad poſterum,bellum ἄσπονδον ſtrui exiſtimo. Huius igitur belli ego particeps,& ſocius & adiutor eſſe cogor,quod & ἄσπονδον, & cum ciuibus. Deinde VI.id. Febr. cùm iam plura audires de Pompeii conſilio,cõcludis epiſtolam,quandã hoc modo: EGO quidem tibi non ſim autor, ſi Pompeius Italiam relinquit,te quoque profugere:ſummo enim periculo facies, nec reip. proderis: cui quidem poſterius poteris prodeſſe, ſi manſeris. Quem φιλόπατριν ac πολιτικὸν hominis prudentis,& amici tali admonitu nõ moueret autoritas? Deinceps III. id. Febr. iterum mihi reſpondes conſulenti, ſic, QVOD quæris à me fugámne fœdam an moram deſerendã vtiliorem putem:ego verò in præſentia ſubitum diſceſſum,& præcipitem profectionem cùm tibi, tum ipſi Cneo inutilem, & periculoſam puto, & ſatius eſſe exiſtimo, vos diſpertitos, & in ſpeculis eſſe. Sed medius fidius turpe nobis puto eſſe de

fuga cogitare. Hoc turpe Cneus noſter biennio antè cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proſcripturit iamdiu. Inde, vt opinor, cùm tu ad me quædam γλισχρότερον ſcripſiſſes, & ego mihi a te quædam ſignificari putaſſem, vt Italia cederem, deteſtaris hoc diligenter XI. calend. Mart. EGO verò nulla epiſtola ſignificaui, ſi Cneus Italia accederet, vt tu vnà cederes: aut ſi ſignificaui, non dico fui inconſtans, ſed demens.

In eadem epiſtola alio loco, NIHIL relinquitur, niſi fuga, cui te ſocium neutiquam puto eſſe oportere, nec vnquã putaui. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in literis VIII. calend. Mart. datis. SI M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto, ita vt, ſi ſaluus ſit Pompeius, & conſtiterit alicubi, hanc νεκυίαν relinquas, & te in certamine vinci cum illo faciliùs patiaris: quam cum hoc in ea, quæ perſpicitur, futura colluuie regnare. Multa diſputas huic ſententiæ conuenientia. Inde ad extremum, QVID ſi, inquis, LEPIDVS, & Volcatius diſcedunt? planè ἀπορῶ. Quod euenerit igitur, & quod egeris, id στερκτέον putabo. Si tum dubitares, nunc certè non dubitas iſtis manentibus. Deinde in ipſa fuga V. calend. Mart. INTEREA non dubito quin in Formiano manſurus ſis: commodiſſimè enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. ad calend. Mart. cùm ille quintum iam diem Brundiſii eſſet.

TVM poterimus deliberare, non ſcilicet integra re, ſed certè minus infracta, quam ſi vnà proieceris te. Deinde IIII. non. Marr. ὑπὸ τὴν λῆψιν cùm breuiter ſcriberes, tamen ponis hoc, CRAS ſcribam plura, & ad omnia. Hoc tamen dicam, non pœnitere me conſilii de tua manſione: & quanquam magna ſolitudine, tamen quia minus mali puto eſſe, quàm in illa profectione, maneo in ſentẽtia, & gaudeo te manſiſſe. Cùm verò iam angerer, & timerem ne quid à me dedecoris eſſet admiſſum, III. non. Mart. TAMEN te non eſſe vnà cum Pompeio, non fero moleſtè. Poſteà ſi opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tẽpore fiet, erit ἀσμενιστόν. Sed hoc ita dico, ſi hic qua ratione initium fecit, eadem cætera aget, ſincerè, temperatè, prudenter, valde videro, & conſideratius vtilitati noſtræ conſuluero. VII. id. Mart. ſcribis, Peducæo quoque noſtro probari, quòd quierim: cuius

autoritas

autoritas multum apud me valet. His ego tuis ſcriptis me cõſolor, vt nihil a me adhuc delictum putem. Tu modò autoritatem tuam defendito, aduerſus me nihil opus eſſe, conſcius ego aliis. Ego, ſi nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hîc nihil dum de reditu Cæſaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum noſtrum ſcis Puteolis eſſe: quòd cùm è viatore quodam eſſet auditum, qui ſe diceret, eum in Appia, cùm is paulum lecticam aperuiſſet, cognoſſe, etſi vix veriſimile, miſi tamen Puteolos pueros, qui perueſtigarent, & ad eum literas. Inuentus eſt vix, in hortis ſuis ſe occultans, literáſque mihi remiſit, mirificè gratias agens Cæſari: de ſuo autem conſilio C. Cæcio mandata ad me dediſſe. Eum ego hodie expectabam, id eſt XIIII. calend. April. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, vt mihi viſus eſt, temperatus, & prudens: exiſtimatus quidem eſt ſemper autor otii. Quàm ille hæc non probare mihi quidem viſus eſt? quàm illam νεκυίαν (vt tu appellas) timere? huic ego in multo ſermone epiſtolam ad me Cæſaris oſtendi, eam, cuius exemplum ad te anteà miſi: rogauíque, vt interpretaretur quid eſſet quod ille ſcriberet, conſilio meo ſe vti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Reſpondit, ſe non dubitare quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Vtinam aliquod in hac miſeria reipublicæ πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea ſententia eſſe confidebat, & ſe autorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Craſſipes fuerat, qui ſe prid. non. Martii Brundiſio profectum, atque ibi Pompeium reliquiſſe dicebat. quod etiam, qui VIII. id. illinc profecti erant, nuntiabant. illa verò omnes, in quibus etiam Craſſipes, qui prudentia potuit attendere ſermones, minaceis, inimicos optimatium, municipiorũ hoſteis, meras proſcriptiones, meros Sullas: quæ Luceium loqui, quæ totam Græciam, quæ verò Theophanem: & tamen omnis ſpes ſalutis in illis eſt: & ego excubo animo, nec partem vllam capio quietis: & vt has peſtes effugiam, cum diſſimillimis noſtri eſſe cupio. Quid enim tu illuc Scipionem, quid Fauſtũ, quid Libonem prætermiſſurum ſceleris putas? quo-

rum creditores conuenire dicuntur. Quid eos autem, cùm vicerint, in ciues effecturos? quam verò putas μακροψυχίαν Cnei noſtri eſſe? nuntiant Ægyptum & Arabiam εὐδαίμονα cogitare, Hiſpaniam abieciſſe. Monſtra narrant: quæ falſa eſſe poſſunt. ſed certè & hæc perdita ſunt, & illa non ſalutaria. Tuas literas iam deſidero. Poſt fugam noſtram, nunquã iam noſtrum earum interuallum fuit. Miſi ad te exemplum literarum mearum ad Cæſarem, quibus me aliquid profecturum puto. Vale.

Cicero Imp. s. d. Cæſari Imp. 13

Vt legi tuas literas, quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, vt ad Vrbem eſſem, te velle vti conſilio, & dignitate mea, minus ſum admiratus: de gratia, & de ope quid ſignificares, mecum ipſe quærebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua admirabili, ac ſingulari ſapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi velle arbitrarer: & ad eam rationem exiſtimabã ſatis aptam eſſe, & naturam, & perſonam meam. quod ſi ita eſt, & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quam ego ſum ad eam cauſſam, profectò reperies neminem: qui & illi ſemper, & ſenatui, cum primum potui, pacis autor fui: nec ſumptis armis, belli vllam partem attigi: iudicauique te eo bello violari, contra cuius honorem populi Rom. beneficio conceſſum, inimici, atque inuidi niterentur. Sed, vt eo tempore non modò ipſe autór dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adiuuandum: ſic me nunc Pompeii dignitas vehementer mouet. aliquot enim ſunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem à te peto, vel potius precibus omnibus oro, & obteſtor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, vt tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficii memoria poſſim: quæ ſi tantum ad me ipſum pertinerent, ſperarẽ me à te tamen impetraturum: ſed, vt arbitror, & ad tuam fidem, & ad rempub. pertinet, me & pacis vtriusque veſtrum, & ad ciuium concordiam, per te, quàm accommodatiſſimũ conſeruari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm

cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes: tamen eius literis lectis, quas ad me gratiſſimo animo de tua liberalitate, beneficioq́; miſit, eandem me ſalutẽ à te accepiſſe putaui, quam ille. in quem ſi me intelligis eſſe gratum, cura obſecro vt etiam in Pompeium eſſe poſſim. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

LEGEBAM tuas literas XIII. cal. cùm mihi epiſtola affertur à Lepta, circumuallatum eſſe Pompeium: ratibus etiã exitus portus teneri. Non medius fidius præ lacrymis poſſum reliqua nec cogitare, nec ſcribere. miſi ad te exemplũ. Miſeros nos. cur nõ omnes fatum illius vnà executi ſumus? Ecce eadem à Matio, & Trebatio: quibus Minturnis obuii Cæſaris tabellarii. Torqueor infelix, vt iam illum Mutianum exitum exoptem. At quàm honeſta, at quàm expedita tua conſilia? quàm euigilata tuis cogitationibus? quã itineris, quã nauigationis, quã congreſſus, ſermonisq́; cum Cæſare? Omnia tum honeſta, tum cauta. In Epeirum verò inuitatio quàm ſuauis, quàm liberalis, quàm fraterna! De Dionyſio ſum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionẽ Panætius: à quo impuriſſimè hæc, hæc noſtra fortuna deſpecta eſt. O di hominẽ, & odero: vtinam vlciſci poſſem: ſed illum vlciſcentur mores ſui. Tu, quæſo, nunc vel maximè, quid agendum nobis ſit, cogita. populi Rom. exercitus Cn. Pompeium circumſidet: foſſa & vallo ſeptum tenet: fuga prohibet. Nos viuimus, & ſtat vrbs iſta? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? viri boni vſuras perſcribunt? ego ipſe ſedeo? coner illuc ire, vt inſanus? implorare fidem municipiorum? boni non ſequentur: leues irridebunt: rerum nouarum cupidi, victores præſertim, & armati, vim & manus afferent. Quid cenſes igitur? & quidnam eſt tui conſilii? quid? finis huius miſerrimæ vitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibuſdam aut ſapiens videor, quòd vnà non ierim, aut felix fuiſſe. mihi contrà: nũquam enim illius victorię ſocius eſſe volui, calamitatis mallẽ fuiſſe. Quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum eſt. nulla re iam poſſum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, niſi vt aliqua inimici miſericordia liberetur, οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος (vt opinor) ille de ratibus. Quid enim eſt, quod Dolabella iis literis, quas III. id. Mart.

à Brundiſio dedit, hanc δημηγορίαν quaſi Cæſaris ſcriberet, Pompeium in fuga eſſe, cúmq; primo vento nauigaturum? quod valde diſcrepat ab iis epiſtolis, quarum exempla anteà ad te miſi. Hîc quidem mera ſcelera loquuntur: ſed non erat nec recentior autor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

TVAS XI. cal. accepi literas, quibus omnia conſilia differs in id tempus, cùm ſcierimus quid actum ſit. Et certè ita eſt: nec interim poteſt quicquam ſtatui, ſed ne cogitari quidem. Quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ iubent ad priſtinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempeſtas, qua ego illum vſum puto. συναγωγὴ conſiliorum tuorum non eſt à me collecta ad querelam, ſed magis ad conſolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebant, quàm ſuſpicio culpæ, ac temeritatis meæ. Eam nullam puto eſſe, quoniam cum conſiliis tuis mea & facta, & conſilia cõſentiunt. Quòd mea prædicatione factum eſſe ſcribis magis, q̃ illius merito, vt tãtum ei debere viderer: eſt ita. Ego illũ extuli ſemper, & eò quidẽ magis, ne quid illum ſuperiorum meminiſſe me putaret. Quæ ſi maximè meminiſſem, tamen illius temporis ſimilitudinem iam ſequi deberem. Nihil me adiuuit, cùm poſſet: & poſteà fuit amicus, & tam valde, & quam ob cauſſam, planè ſcio. Ergo ego quoque illi. Quin etiam illud par in vtroque noſtrûm, quòd ab eiſdem illecti ſumus. Sed vtinam tantùm ego ei prodeſſe potuiſſem, quantum ille mihi potuit. Mihi tamen, quod fecit, eſt gratiſſimum. Nec ego eum nunc iuuare quare poſſim, ſcio: nec ſi poſſem, cùm tam peſtiferum bellũ pararet, adiuuandum putarem. Tantum offendere animum eius hîc manens nolo. Nec mehercule iſta videre, quæ tu potes iam animo prouidere, nec intereſſe iſtis malis poſſem. Sed eò tardior ad diſcedendum fui, quòd difficile eſt de diſceſſu voluntario ſine vlla ſpe reditus cogitare. nam ego hũc ita paratum video peditatu, equitatu, claſſibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἰλάπιζειν (vt puto) ſed CCC. M. dicebat peditum, equitũ LX. polliceri ſumptu ſuo annos decem. Sed ſi hoc λάπισμα. Magnas habet certè copias, & habebit non ille vectigal, ſed ciuium bona. Adde confidentiam hominis, adde

adde imbecillitatem bonorum virorum: qui quidem, quòd illum ſibi meritò iratum putant, oderunt, vt tu ſcribis, ludunt. Ac vellem, ſcribis. Quid? non hæc ſignificas? ſcilicet & iſtum quia plus oſtenderat quàm fecit, vulgò amant: & illũ, quia amarunt, non amant. Municipia verò, & ruſtici Romani illum metuunt: hunc adhuc diligũt. quare ita paratus eſt, vt etiam ſi vincere non poſſit, quomodo tamen ipſe vinci poſſit non videam. Ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πιθανάγκην: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα video tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: ſed habebam in illis & occultationẽ, & ὑπηρεσίαν fidelem, quæ ſi mihi Brundiſii ſuppetant, mallem. ſed ibi occultatio nulla eſt. Verùm (vt ſcribis) cùm ſciemus. Viris bonis me non nimis excuſo. quas enim eos cœnas & facere, & obire ſcripſit ad me Sextus? quàm lautas, quàm tempeſtiuas? ſed ſint quamuis boni, non ſunt meliores, quàm nos. mouerent me, ſi eſſent fortiotiores. De Lanuino Phameæ erraui: Troianum ſomniauerã. Id ego volui Q. ſed pluris eſt. Iſtud tamen cuperem emeres, ſi vllam ſpem fruendi viderem. Nos quæ monſtra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epiſtolam coniectus eſt. Lentulus noſter Puteolis eſt, ἀδημονῶν, vt Cæcius narrat, quid agat. διαπορῶν Corfinienſem reformidat: Pompeio nec putat ſatisfactum: beneficio Cæſaris mouetur: ſed tamen mouetur magis perſpecta re, nec hæc poteſt ferre. Omnia miſera: ſed hoc nihil miſerius. Pompeius Cn. Magium de pace miſit, & tamen oppugnatur, quod ego non credebam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum miſi. Lege, quæſo, & illud infimum caput ipſius Balbi optimi, cui Cneus noſter locum vbi hortos ædificaret, dedit: quẽ cui noſtrum non ſæpe prætulit? itaque miſer torquetur. Sed, ne bis eadem legas, ad ipſam te epiſtolam reiicio. Spem autem pacis habeo nullam. Dolabella ſuis literis idib. Martii datis merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem ſententia miſera, & deſperata, quando hoc miſerius eſſe nihil poteſt.

Balbus Ciceroni Imper. s. 16

CAESAR nobis literas perbreues miſit, quarum exem-

plum ſubſcripſi. Breuitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtētum, qui tanta de re tam breuiter ſcripſerit. Si quid prætereà noui fuerit, ſtatim tibi ſcribam. Cæſar Oppio, Cornelio s. A.d. VII. id. Mart. Brundiſium veni: ad murum caſtra poſui. Pompeius eſt Brundiſii: miſit ad me Cn. Magium de pace: quæ viſa ſunt, reſpondi. Hoc vos ſtatim ſcire volui. Cùm in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nūc putas, mi Cicero, torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, ne qua res compoſitionem eorum impediat? namque quòd abſens facere poſſum, opto, quòd ſi vnà eſſem aliquid fortaſſe proficere poſſem. Nūc expectatione crucior. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

MISERAM ad te VIII. cal. exemplum epiſtolæ Balbi ad me, & Cæſaris ad eum. Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæſarem ad ſe prid. id. Mart. miſiſſe literas hoc exemplo: POMPEIVS ſe oppido tenet. Nos ad portas caſtra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum propter altitudinem maris: ſed tamē nihil eſt quod potius faciamus. Ab vtroque portus cornu moleis iacimus, vt aut illum quamprimùm traiicere quod habet Brundiſii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi eſt illa pax, de qua Balbus ſcripſerat torqueri ſe? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrant, Cn. Carbonis, M. Bruti ſe pœnas perſequi, omniúmque eorum, in quos Sulla crudelis hoc ſocio fuiſſet: nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic, Sulla duce feciſſet: ad ambitionem, quibus exilii pœna ſuperioris legibus non fuiſſet, ab illo patriæ proditores de exilio reductos eſſe: queri de Milone per vim expulſo: neminem tamen ſe violaturum, niſi qui arma hæc contrà. Bæbius quidam à Curione III. id. profectus, homo non infans, ſed quis illa non dīcat? planè neſcio quid agam. Illinc quidem Cneum profectum puto. Quicquid eſt, biduo ſciemus. A te nihil ante dies quinque literarum: nec mirum: quid enim eſt quod ſcribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epiſtola, literæ mihi ante lucem à Lepta Capua redditæ ſunt idib. Mart. Pompeiū à Brundiſio conſcendiſſe, ac Cæſarem a.d. VII. cal. April. Capuæ fore. Vale.

CICERO

CICERO ATTICO S. 18

CVM dediſſem ad te literas, vt ſcires Cæſarem Capuæ VII. calend. fore, allatæ mihi ſunt literæ, eum in Albano apud Curionem v. cal. fore. Eum cùm videro, Arpinum pergam. ſi mihi veniam, quam peto, dederit, vtar conditione: ſin minus; impetrabo aliquid à me ipſo. Ille, vt ad me ſcripſit, legiones ſingulas poſuit Brundiſii, Tarenti, Siponti. claudere mihi videtur maritimos exitus, & tamen ipſe Græciam ſpectare potius, quàm Hiſpanias. ſed hæc longius abſunt. Me nunc & congreſſus huius ſtimulat (is verò adeſt) & prima eius actionis horreo: volet enim (credo) S.C. facere: volet augurum decretum: rapiemur, aut abſentes vexabimur, vel vt conſules roget prætor, vel dictatorem dicat, quorum neutrum ius eſt. at ſi Sulla potuit efficere, ab interrege vt dictator diceretur, & magiſter equitum: cur hic non poſſit? nihil expedio, niſi vt aut ab hoc tanquam Q. Mutius, aut ab illo tanquam L. Scipio. Cùm tu hæc leges, ego illum fortaſſe conuenero. τέτλα, κύντερον, ne illud quidem proprium: erat enim ſpes propinqui reditus. erat hominum querela: nunc exire cupimus: qua ſpe reditus, mihi quidem nunquam in mentem venit. Non modò autem nulla querela eſt municipalium hominum, ac ruſticorum, ſed cõtrà metuunt vt crudelem, & iratum, nec tamen mihi quicquam eſt miſerius, quàm remanſiſſe, nec optatius, quàm euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ ſocietatem. ſed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cùm ſciremus quæ Brundiſii acta eſſent, ſcimus nempè: hæremus nihilominus: vix enim ſpero mihi hunc veniam daturum: etſi multa affero iuſta ad impetrandum. Sed tibi omnem illius meúmque ſermonem omnibus verbis expreſſum ſtatim mittam. Tu nunc omni amore enitere vt nos cura tua, & prudẽtia iuues. Ita ſubitò accurrit, vt ne Trebatiũ quidem, vt conſtitueram, poſſim videre. omnia nobis imparatis agenda, ſed tamen ἄλλα μὲν αὐτὸς, vt ait ille, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται, quicquid egero continuò ſcies. Mandata Cæſaris ad conſules, & ad Pompeium quæ rogas, nulla habeo: quæ deſcripta attulit, illa è via miſi ad te: è quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. De Domitio, vt facis, ſciſcitare, vbi ſit, quid cogitet. Quòd ſcribis aſperius me, quàm mei patian-

tur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: vide, quàm ſim antiquorum hominum: te mediusfidius hanc rem grauius putauí laturum eſſe, quàm me. nam præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquã facta ſit: præterea te ipſum quodam modo hic violauit, cùm in me tam improbus fuit. ſed tu id quanti æſtimes, tuum iudicium eſt: nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono: ego autẽ illum malè ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurum & ſceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm ſibi. Philargyro bene: cauſſam certè habuiſti, & veram & bonã: relictum eſſe me potius, quàm reliquiſſe. Cùm dediſſem iam literas a. d. VII. cal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo:

Matius, & Trebatius Ciceroni Imp. s.

Cùm Capua exiſſemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundiſio a. d. XVI. calend. April. cum omnibus copiis, quas habuerat, profectum eſſe: Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe, concionatum eſſe, inde Romam cõtendiſſe, velle ante calend. eſſe ad Vrbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci: nobis nõ alienum viſum eſt, quoniam de aduentu Cæſaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, vt id tu quàm primum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt, eáque, vt tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scæuola facit, vt antecedat. Epiſtola conſcripta nuntiatum eſt nobis, Cæſarem a. d. VIII. cal. Capuæ, a. d. VII. Sinueſſæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO ATTICO s. 19

CVM quid ſcriberem ad te nihil haberem, tamen, ne quẽ diem intermitterem, has dedi literas. A. d. VII. cal. Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant, ab eo mihi literæ redditæ ſunt a. d. VII. cal. quibus iam opes meas, non vt in ſuperioribus literis, opem expectat. Cùm eius clemẽtiam Corfinienſem illam per literas collaudauiſſem, reſcripſit hoc exemplo: Cæſar imp. Ciceroni imp. s. Rectè augurâris de me (bene enim tibi cognitus ſum) nihil à me abeſſe longius crudelitate: atque ego cùm ex ipſa re magnam capio voluptatem; tum meum factũ probari abs te triumpho. & gaudeo. Neque illud me mouet, quòd ii qui à me dimiſſi ſunt, diſceſſiſſe dicantur, vt mihi rurſus bellum inferrent: nihil enim

enim malo, quàm & me mei ſimilem eſſe,& illos ſui. Tu velim mihi ad Vrbem præſtò ſis,vt tuis conſiliis,atque opibus (vt conſueui) in omnibus rebus vtar. Dolabella tuo nihil ſcito mihi eſſe iucundius. hanc adeò habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit:tanta eius humanitas, is ſenſus,ea in me eſt beneuolentia. Vale.

CICERO ATTICO S. 20

TREBATIVM VI.calend.quo die has literas dedi,expectabam. ex eius nuntio, Matiiq; literis meditabor quo modo cum illo loquar.ô tempus miſerum! nec dubito quin à me contendat, ad Vrbem veniam:ſenatum enim cal. velle ſe frequentem adeſſe, etiam Formiis proſcribi iuſſit. Ergo ei negandũ eſt? ſed quid præripi?ſtatim ad te perſcribam omnia:ex illius ſermone ſtatuam, Arpinúmne mihi eundum ſit,an quò alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare,iſtic puto:tu quæſo cogita quid deinde: nam me hebetem moleſtiæ reddiderunt. A Curio,velim ſcire eequid ad te ſcriptum ſit de Tirone:ad me enim ipſe Tiro ita ſcripſit,vt verear quid agat. Qui autem veniunt inde,inania nuntiant:ſanè in magnis curis etiam hæc me ſolicitant:in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas eſſet.

CICERO ATTICO S. 21

VTRVNQVE ex tuo conſilio. nam & oratio fuit ea noſtra, vt bene potius ille de nobis exiſtimaret, quàm gratias ageret:& in eo manſimus,ne ad Vrbem: illa fefellerunt, facilem quòd putaramus.nihil vidi minus. damnari ſe noſtro iudicio: tardiores fore reliquos, ſi in his non veniremus, dicere.ego,diſſimilem illorum eſſe cauſſam.Cum multa:Veni igitur,& age de pace:Meóne,inquam,arbitratu? An tibi,inquit,ego præſcribam? Sic,inquam,agam,ſenatui non placere in Hiſpanias iri, nec exercitus in Græciam tranſportari: multáque,inquam,de Cneo deplorabo,Tum ille, Ego verò iſta dici nolo.Ita putabam, inquam. Sed ego eò nolo adeſſe, quòd aut ſic mihi dicendum eſt,multáque,quæ nullo modo poſſem ſilere,ſi adeſſem:aut non veniendum.ſumma fuit, vt ille quaſi exitum quærens, vt deliberarem. non fuit negandum.ita diſceſſimus. Credo igitur hunc me non amare, at ego me amaui, quod mihi iam pridem vſu non venit. Reliqua ô Dii, qui comitatus, quæ, vt tu ſoles dicere, νεκυία,

in qua erat Eros Celeris. O rem perditam, ô copias deſperatas! Quid? Seruii filius? quot in his caſtris fuerunt, quibus Pompeius circumſideretur? ſex legiones. multum vigilat, audet. nullum video finem mali. Nunc certè promenda tibi ſunt conſilia: hoc fuerat extremum. Illa tamen κατάκλεισις illius eſt odioſa, quam penè præterii: ſi ſibi conſiliis noſtris vti non liceret, vſurũ quorum poſſet, ad omniáq; eſſe deſcẽſurum. Vidiſti igitur virum? vt ſcripſeras. ingemuiſti? certè. cedò reliqua. Quid? continuò ipſe in Puteolanum, ego Arpinum: inde expecto quidem ἀλλὰ θαλείαν illam tuam. Tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt. Sed ego tuas literas expecto: nihil eſt enim iam vt anteà, VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. Extremum fuit de congreſſu noſtro: quo quidem non dubito quin iſtum offenderim. eò maturius agendum eſt. Amabo te epiſtolam, & πολιτικὴν, valdè tuas literas nunc expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

EGO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potiſſimùm togam puram dedi: idq́; municipibus noſtris fuit gratum. etſi omnes, & illos, & quà iter feci mœſtos afflictóſque vidi: tam triſtis, & tam atrox eſt ἀναθεώρησις huius ingentis mali. Delectus habentur. in hyberna deducuntur: ea, quæ etiam cùm à bonis viris, cùm iuſto in bello, cùm modeſtè fiunt, tamen ipſa per ſe moleſta ſunt, quàm cenſes acerba nunc eſſe, cùm à perditis, in ciuili nefario bello, petulantiſſimè fiant? caue autem putes quenquam hominem in Italia turpem eſſe, qui hinc abſit. Vidi ipſe Formiis vniuerſos: neq; mehercule vnquam homines putaui: & noram omnes, ſed nunquam vno loco videram. Pergamus igitur quò placet: & noſtra omnia relinquamus: proficiſcamur ad eum, cui gratior noſter aduentus erit, quam ſi vnà fuiſſemus. tum enim eramus in maxima ſpe: nunc ego quidem in nulla: nec præter me quiſquam Italia ceſſit, niſi qui hunc inimicum ſibi putaret: nec mehercule hoc facio reip. cauſſa, quam funditus deletam puto, ſed ne quis me putet ingratum in eum qui me leuauit iis incommodis, quibus idem affecerat, & ſimul quòd ea quæ fiunt, aut quæ certè futura ſunt, videre non potero. Etiam equidem S. C. facta quædam iam puto:

vtinam

vtinam in Volcatii ſententiam. ſed quid refert? eſt enim vna ſententia omnium. ſed erit immitiſſimus Seruius, qui filium miſit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certè capiendum, cum Pontio Titiniano: etſi hic quidem timoris cauſâ. Ille verò. Sed ſtomachari deſinamus, & aliquando ſententiam terminemus, vt nihil noui, niſi id quod nimium vellem, ſpiritum reliquum eſſe. Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero nauigabimus: &, ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues amantes patriæ mare infeſtum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam video. In Ægyptum nos abdimus: exercitu pares eſſe non poſſumus, pacis fides nulla eſt: ſed hæc ſatis deplorata ſunt. Tu velim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis: denique etiam de ſermonibus hominum, niſi planè obmutúerunt. Ego tuis conſiliis vſus ſum, maximè quòd & grauitatem in congreſſu noſtro tenui quam debui, & ad Vrbem vt non accederem, perſeueraui. Quod ſupereſt, ſcribe quæſo quàm accuratiſſimè (iam enim extrema ſunt) quid placeat, quid cenſeas: etſi iam nulla dubitatio eſt: tamen ſiquid, vel potius quicquid veniet in mentem, ſcribas velim.

Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER X.

CICERO ATTICO S. I

TErtio non. cùm in Laterium fratris veniſſem, accepi literas, & paulùm reſpiraui, quod poſt has ruinas mihi non acciderat: per enim magni æſtimo, tibi formitudinẽ animi noſtri, & factum noſtrum probari. Sexto enim noſtro quòd ſcribis probari, ita lætor, vt me quaſi patris eius, cui ſemper vni tribui plurimum iudicio cõprobari putem: qui mihi, quod ſæpe ſoleo recordari, dixit, olim nonis illis, illis Decembribus, cùm ego, Sexte, quidnam ergo? Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Eius igitur mihi viuit autoritas, & ſimillimus eiꝰ filius eodẽ eſt apud me pondere, quo fuit ille: quem ſaluere velim iubeas plurimùm. Tu tuum conſilium, etſi non in longũ tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorem peroraſſe puto, iam iactum aliquid eſſe in conceſſu ſenatorum: nõ enim puto ſenatum) tamen ſuſpenſum me detines: ſed eò minus, quòd nõ dubito quid nobis agendum putes. Quid enim Flauio legionem & Siciliam dari ſcribis? & id iam fieri? quæ tu ſcelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura cenſes? Ego verò Solonis popularis tui, &, vt puto, etiã mei, legem negligam, qui capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterius vtrius partis fuiſſet: niſi tu aliter cenſes, & hinc abero, & filii'. ſed alterum mihi eſt certius: nec præripiam tamen: expectabo tuum conſilium, & eas literas: niſi alias iã dediſti,

quas

quas ſcripſi vt Cephaloni dares. Quòd ſcribis, non quò alicundè audieris, ſed ipſum putare, me attractum iri, ſi de pace agatur: mihi omnino non venit in mentem, quæ poſſit actio eſſe de pace, cùm illi certiſſimum ſit, ſi poſſit expoliare exercitu, & prouincia Pompeium. niſi fortè iſte nummarius ei poteſt perſuadere, vt dum oratores eant, & redeant, quieſcat, nihil video quod ſperem, aut quod iam putem fieri poſſe: ſed tamen hominis hoc ipſum probi eſt, & magnum ſit τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, veniendúmne ſit in conſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit. Quare ſi quid eiuſmodi euenerit, vt accerſamur: quod equidem non curo (quid enim eſſem de pace dicturus, dixi) ipſe valde repudiauit: ſed tamen ſi quid acciderit, quid cenſeas mihi faciendum, vtiq; ſcribito: nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris cōſilii eſſet. Trebatii boni viri, & ciuis verbis te gaudeo delectatū: tuaque iſta crebra ἐκφώνησις ὑπέρευ, me ſola adhuc delectauit. Literas tuas vehementer expecto: quas quidem credo iam datas eſſe. Tu cum Sexto ſeruaſti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quàm ſapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audiſti, vera ſunt. M. Antonii iſtud quod ſcribis, non mihi videtur tam re eſſe triſte, quàm verbo. hæc eſt ἄλη, in qua nunc ſumus, mortis inſtar: aut enim mihi liberè inter malos πολιτευτέον fuit, aut vel periculosè cum bonis. aut nos temeritatem bonorū ſequamur, aut audaciam improborum inſectemur: vtrunque periculoſum eſt. at hoc quod agimus & turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit, (de pace idem ſentio quod tu, ſimulationē eſſe apertam, parari autem bellum acerrimè) me legatum iri non arbitror, cuius adhuc (vt optaui) mentio facta nulla ſit. eò minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare quid ſim facturus, ſi acciderit, vt leger. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Ego cùm accepiſſem tuas literas nonis Aprilis, quas Cephalio attulerat, eſſemq; Minturnis poſtridie manſurus, & inde protinus: ſuſtinui me in Arcano fratris, vt, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerenturq; nihilominus quæ ſine nobis agi poſſunt. MMTEYCA iam adeſt, & animus ardet: nec eſt quicquam, quò, & quà: ſed

hæc noſtra erit cura, & peritorum. Tu tamen, quoad poteris, vt adhuc feciſti, nos conſiliis iuuabis: res ſunt inexplicabiles. fortunæ ſunt cõmittenda omnia. ſine ſpe conamur vlla, melius ſi quid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt, & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

CVM quod ſcriberem planè nihil haberem, hæc autem reliqua eſſent, quæ ſcire cuperem, profectúſne eſſet, quo in ſtatu Vrbem reliquiſſet, in ipſa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfeciſſet, & qui eſſent ad Pompeium, & ad cõſules ex S.C. de pace legati: vt igitur hæc ſcirem, dedita opera has ad te literas miſi. feceris igitur commodè, mihiq; gratum, ſi me de his rebus, & ſi quid erit alud quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum iſta cognoſco. A. D. VI. id. alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui, & pridie dederam mea manu longiorem. Viſum te aiunt in regia, nec reprehendo, quippe cùm ipſe iſtam reprehenſionem nõ fugerim. ſed expecto tuas literas: neq; iam ſanè video quid expectem: ſed tamen, etiam ſi nihil erit, id ipſum ad me velim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per literas, quòd non venerim, ſeſeque in optimam partem id accipere dicit. Facile patior, quòd ſcribit, ſecum Tullium, & Seruium queſtos eſſe, quia non idem ſibi quod mihi, remiſiſſet: homines ridiculos, qui cùm filios miſiſſent ad Cn. Pompeium circunſidendum, ipſi in ſenatum venire dubitarent. ſed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris literarum. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

MVLTAS à te accepi epiſtolas eodem die omneis diligenter ſcriptas: ea verò, quæ voluminis inſtar, erat ſæpe legenda, ſicuti facio: in qua non fruſtrà laborẽ ſuſcepiſti, mihi quidem pergratum feciſti. Quare, vt id quoad licebit, id eſt, quoad ſcies vbi ſumus, quàm ſæpiſſimè facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, ſit iam nobis aut finis omnino, ſi poteſt: aut moderatio quædã: quod profectò poteſt. non enim quam dignitatem, quos honores, quem vitæ ſtatum amiſerim, cogito: ſed quid conſecutus

cutus ſim, quid præſtiterim, qua in laude vixerim: his deniq; in malis quid interſit inter me, & iſtos quos propter omnia amiſimus. ii ſunt, qui niſi me ciuitate expuliſſent, obtinere ſe non poſſe putarunt licentiam cupiditatum ſuarum. quorum ſocietatis, & ſceleratæ conſenſionis fides quò eruperit, vides. Alter ardet furore, & ſcelere, nec remittit aliquid, ſed in dies ingraueſcit: modò Italia expulit, nunc alia ex parte perſequi, ex alia, prouincia ſpoliare conatur: nec iam recuſat, ſed quodammodo poſtulat, vt quemadmodum eſt, ſic etiam appelletur tyrannus. alter, is qui nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem, qui ſe nihil contra huius voluntatem aiebat facere poſſe, elapſus è ſoceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniuſtum ille quidem, ſed tum pium, tum etiam neceſſarium, ſuis tamen ciuibus exitiabile, niſi vicerit: calamitoſum etiam ſi vicerit. Horum ego ſummorum imperatorum non modò res geſtas nō antepono meis, ſed ne fortunam quidem ipſam, qua illi florentiſſima, nos duriore cōflictati videmur. Quis enim poteſt aut deſerta per ſe patria, aut oppreſſa beatus eſſe? & ſi (vt nos à te admonemur) rectè in illis libris diximus, nihil eſſe bonū, niſi quod honeſtum: nihil malum, niſi quód turpe ſit: certè vterq; iſtorum eſt miſerrimus, quorum vtriq; ſemper patriæ ſalus, & dignitas poſterior ſua dominatione, & domeſticis commodis fuit. Præclara igitur conſcientia ſuſtentor, cùm cogito me de repub. aut meruiſſe optimè, cùm potuerim: aut certè nunquam niſi diuinè cogitaſſe, eaque ipſa tempeſtate euerſam eſſe remp. quā ego XIIII. annis antè proſpexerim. Hac igitur conſcientia comite proficiſcar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut ꝓpter fratrem meū, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum videmur præſtare etiam remp. debuiſſe: quorum quidem alter non tam, quia maiore pietate eſt, me mirabiliter excruciat: alter (ô rem miſeram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet noſtra deprauatus, eò progreſſus eſt, quò non audeo dicere, & expecto tuas literas: ſcripſiſti enim te ſcripturum eſſe plurima, cùm ipſum vidiſſes. Omne meum obſequium in illum fuit cum multa ſeueritate: neque vnum eius, nec paruum, ſed multa magna delicta compreſſi. patris autem lenitas amanda potius ab

illo, quàm tam crudeliter negligenda. Nam literas eius ad Cæſarem miſſas ita grauiter tulimus, vt te quidem celaremus: ſed ipſius videmus vitam inſuauē reddidiſſe. Hoc verò eius iter, ſimulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere: tantum ſcio, poſt Hirtium conuentum, accerſitum ab Cæſare: cum eo de meo animo ab ſuis rationibus alieniſſimo, & conſilio relinquendi Italiam: & hæc ipſa timidè: ſed nulla noſtra culpa eſt: natura metuenda eſt. Hæc Curionem, hæc Hortenſii filium, non patrum culpa, corrupit: iacet in mœrore meus frater, neque tam de ſua vita, quàm de mea metuit. Huic tu, huic tu malo affer conſolationes, ſi vllas potes: maximè quidem illam velim, ea quæ ad nos delata ſint, aut falſa eſſe, aut minora: quæ ſi vera ſint, quid futurum ſit in hac vita & fuga neſcio: nam ſi haberemus rempub. conſilium mihi non deeſſet, nec ad ſeueritatem, nec ad indulgentiam. Hæc ſiue iracundia, ſiue dolore, ſiue metu permotus, grauius ſcripſi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus poſtulabat: ſi vera ſunt ignoſces: ſi falſa, me libente, eripies mihi hunc errorem. quoquomodo verò ſe res habeat, nihil aſſignabis nec patruo, nec patri. Cùm hæc ſcripſiſſem, à Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire: venerat enim is in Cumanum veſperi pridie, id eſt, idibus. Si quid eius igitur ſermo eiuſmodi attulerit, quoad ad te ſcribendum ſit, id in literis adiungam. Præteriit villam meam Curio, iuſſitque mihi nunciari mox ſe venturum: cucurritq; Puteolos, vt ibi concionaretur: concionatus eſt: rediit: fuit ad me ſanè diu. O rem fœdam! noſti hominem: nihil occultauit: in primis nihil eſſe certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati eſſent, reſtituerentur: itaque ſe in Sicilia eorum opera vſurum. De Hiſpaniis nō dubitabat quin Cæſaris eſſent: inde ipſum cum exercitu, vbicunque Pompeius eſſet: eius interitū finem belli fore: propius factum eſſe nihil: eum planè iracundia elatum voluiſſe occidi Metellum trib. pl. quod ſi eſſet factum, cædem magnam futurā eſſe: permultos hortatores eſſe cædis, ipſum autem non voluntate, aut natura non eſſe crudelem, ſed quòd putaret popularem eſſe clementiam. quod ſi populi ſtudium amiſiſſet, crudelem fore: eumq; perturbatū, quòd intelligeret, ſe apud ipſam plebem offendiſſe de ærario. itaq; ei cùm certiſſimum

fuiſſet,

fuiſſet, antequam proficiſceretur, concionem habere, auſum non eſſe, vehementerq; animo perturbato profectum. Cùm autem ex eo quęrerem quid videret, quod exemplum, quam rempub. planè fatebatur, nullam ſpem reliquam: Pompeii claſſem timebat: quæ ſi eſſet, ſe de Sicilia abiturũ. Quid iſti, inquam, ſex tui faſces: ſi ab ſenatu, cur laureati? ſi ab ipſo, cur ſex? Cupiui, inquit, ex S.C. ſurrepto: nam aliter non poterat. At ille impendiò nunc magis odit ſenatũ. à me, inquit, omnia proficiſcentur. ſex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, Quàm vellẽ, inquam, petiiſſe ab eo, quod audio Philippum impetraſſe: ſed veritus ſum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi conceſſiſſet: verùm puta te impetraſſe: ego enim ad eum ſcribam, vt tu ipſe voles, de ea re nos inter nos locutos. Quid autẽ illius intereſt, quoniam in ſenatum nõ venis, vbi ſis? quin nunc ipſum minimè offendiſſes eius cauſa ſi in Italia non fuiſſes. Atq; ego me receſſum, & ſolitudinem quærere, maximè quòd lictores haberem. Laudabat cõſilium. Quid ergo, inquam? nam mihi curſus in Græciam per tuam prouinciam eſt, quoniam ad mare ſuperum milites ſunt. Quid mihi, inquit optatius? Hoc loco multa perliberaliter: ergo hoc quidẽ eſt profectum, vt non modò tutò, verùm etiam palàm nauigaremus. Reliqua in poſterum diem diſtulit: ex quibus ſcribam ad te, ſiquid erit epiſtola dignũ. Sunt autẽ quæ præterii, interregnúmne eſſet expectaturus, an, quomodo dixerim? Ad ſe ille quidem deferri conſulatum, ſed ſe nolle in proximum annum: & alia ſunt, quæ exquiram: iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret, amiciſſimum mihi Cæſarem: eſſe debet. quid enim, inquam, ſcripſit ad me Dolabella de eo? Quid? Affirmabat, cùm ſcripſiſſet, quòd me cuperet ad Vrbem venire, illum quidem gratias agere maximas, & nõ modo probare, ſed etiam gaudere. Quid quæris? atq; iubebat: eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, & ſermonis Hirciani. quàm cupio illum dignum eſſe nobis: & quàm ipſe me inuito quæ pro illo ſit ſuſpicandum. ſed opus fuit Hircio conuento. Eſt profectò neſcio quid, ſed velim quàm minimo. & tamen eũ nondum rediſſe miramur: ſed hæc videbimus. Tu Oppios Terentiæ dabis: iam enim vrbis vnum periculum eſt. me tamen conſilio iuua, pedibúſne Rhegium, an hinc ſtatim in

nauem.cæterùm quoniam commoror, ego ad te ſtatim habebo quid ſcribam, ſimul vt videro Curionem. De Tirone cura quæſo,quod facis,vt ſciam quid is agat. De tota mea cogitatione ſcripſi ad te anteà ſatis, vt mihi viſus ſum, diligenter: de die nihil ſanè poteſt ſcribi certi præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis ſermo poſtridie eãdem habuit ferè ſummam, niſi quòd apertius ſignificauit, ſe earum rerum exitum non videre. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρχαδίαν, tamen nihil prætermittam,atque vtinam tu:ſed modeſtior non ero. Epiſtolam ad Veſtorium ſtatim de Tullia: ac valde requirere ſolebat.commodius tecum Vectenus eſt locutus,quàm ad me ſcripſerat. Sed mirari ſatis hominis negligentiam non queo: cùm enim mihi Philotimus dixiſſet, H-S. L. emere de Canuleio diuerſorium illud poſſe, minoris etiam empturum, ſi Vectenum rogaſſem: rogaui vt ſi quid poſſet,ex ea ſumma detraheret: promiſit ad me nuper, ſe H-S. XXX. emiſſe.vt ſcriberem cui vellem addici: diem pecuniæ idib. Nouemb.eſſe,reſcripſi ei ſtomachoſius, cum ioco tamen familiari.nunc,quoniam agit liberaliter, nihil accuſo hominem:ſcripſique ad eum, me à te certiorem eſſe factum. Tu de tuo itinere quid & quando cogites, velim me certiorem facias. A. d. XV.cal.Maii. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

ME adhuc nihil præter tempeſtatem moratur.aſtutè nihil ſum acturus. fiat in Hiſpania quodlibet: & tamen retice. Meas cogitationes omneis explicaui tibi ſuperioribus literis:quocirca hæ ſunt breues:tamen quia feſtinabam eramq; occupatior de Quinto filio, ita me quidẽ ſedulò. ſed noſti reliqua. Quod dein me mones:& amicè, & prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab vno illo cauero.magnum opus eſt: mirabilia multa,nihil ſimplex, nihil ſincerum: vellem, ſuſcepiſſes iuuenem regendum:pater enim nimis indulgens, quicquid ego aſtrinxi, relaxat. ſi ſine illo poſſem, regerem, quod tu potes:ſed ignoſco.magnum,inquam,opus eſt. Pompeium pro certo habemus, per Illyricum proficiſci in Galliam: ego nunc,quà,& quò videbo. Ego verò Apuliam, & Sipontum,tergiuerſationem iſtam probo, nec tuam rationem eandem eſſe duco,quàm meam. non quin in repub. rectum idem ſit vtrique noſtrum,ſed ea non agitur. Regnandi conten-

contentio eſt, in qua pulſus eſt modeſtior rex, & probior, & integrior, & is, qui niſi vincit, nomen populi Rom. deleatur neceſſe eſt: ſin autem vincit, Sullano more, exemploq; vincet. Ergo hac in contentione neutrum tibi palàm ſentiendum, & tempori ſeruiendum eſt: mea cauſa autem alia eſt, quòd beneficio vinctus, ingratus eſſe non poſſum: nec tamẽ in acie, ſed Melitæ, aut alio in loco, ſiue in oppidulo futurum puto. Nihil inquies, iuuas eum in quem ingratus eſſe non vis? imò minus fortaſſe voluiſſet: ſed de hoc videbimus, exeamus modò: quòd vt meliore tempore poſſimus, facit Adriano mari Dolabella, freto Siculienſi, Curio. Iniecta autẽ mihi ſpes quædã eſt, velle mecum Ser. Sulpitium colloqui. ad eum miſi Philotimũ cum literis: ſi vir eſſe volet, præclara συνοδία: ſin autem, erimus nos qui ſolemus. Curio mecum vixit, iacere Cæſarem putans offenſione populari, Siciliæq; diffidens, ſi Pompeius nauigare cœpiſſet. Quintum puerum accepi vehementer. auaritiam video fuiſſe, & ſpem magni cõgiarii. magnum hoc malum eſt: ſed ſcelus id quod timueramus, ſpero nullum fuiſſe. hoc autẽ vitium puto te exiſtimare non noſtra indulgentia, ſed à natura profectum, quem tamen nos diſciplina regimus. De Oppiis Velienſibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epeirum noſtram putabimus: ſed alios curſus videbamur habituri. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

ET res ipſa monebat, & tu oſtenderas, & ego videbam, de his rebus quas intercipi periculoſum eſſet, finem inter nos ſcribendi fieri tempus eſſe. Sed cùm ad me ſæpe mea Tullia ſcribat, orans vt quid in Hiſpania geratur expectem, & ſemper aſcribat idem videri tibi, idque ipſe etiam ex tuis literis intellexerim: non puto eſſe alienum, me ad te, quid de ea re ſentiam, ſcribere. Conſilium iſtuc tunc eſſe prudens, vt mihi videtur, ſi noſtras rationes ad Hiſpanienſem caſum accommodaturi eſſemus, quod fieri dicitis oportere. neceſſe eſt enim aut id quod maximè velim, pelli iſtum ab Hiſpania, aut trahi id bellum, aut iſtum, vt confidere videtur, apprehendere Hiſpanias. ſi pelletur, quàm gratus, aut quàm honeſtus tum erit ad Pompeium noſter aduẽtus, cùm ipſum Curionem ad eum tranſiturum putem? ſin trahitur bellum, quid expectem? aut quandiu? relinquitur, vt ſi vincimur in

Hiſpania,quieſcamus.id ego contra puto:iſtum enim victorem magis relinquendum puto,quàm victum, & dubitantē magis,quàm fidentem ſuis rebus.nam cædem video,ſi vicerit,& impetum in priuatorum pecunias,& exulum reditum, & tabulas nouas,& turpiſſimorum honores,& regnum non modò Romano homini,ſed ne Perſæ quidem cuiquam tolerabile. Tacita eſſe poterit indignitas noſtra? pati poterunt oculi,me cum Gabinio ſententiā dicere?& quidem illum rogari prius? præſtò eſſe clientem tuum Chlœlium,Catuli Plaguleium, cæteros? Sed cur inimicos colligo,qui meos neceſſarios à me defenſos, nec videre in curia ſine dolore,nec verſari inter eos ſine dedecore potero? Quid ſi ne id quidē eſt exploratum,fore vt mihi liceat?(ſcribunt enim ad me amici eius,me illi nullo modo ſatisfeciſſe,quòd in ſenatum nō venerim) taménne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo venditemus,qui cum cōiuncti ne cum præmio quidem voluimus eſſe?deinde hoc vide, non eſſe iudicium de tota contentione in Hiſpaniis: niſi fortè his amiſſis,arma Pompeium abiecturum putas,cuius omne conſilium Themiſtocleum eſt: exiſtimat enim qui mare teneat,eū neceſſe rerum potiri. Itaq; qui nunquam id egit, vt Hiſpaniæ per ſe tenerentur,naualis apparatus ei ſemper antiquiſſima cura fuit. Nauigabit igitur,cùm erit tempus, maximis claſſibus, & ad Italiam accedet:in qua nos ſedentes quid erimus?nam medios eſſe iam non licebit. claſſibus aduerſabimur igitur? quod malum maius,aut ſcilicet tantum? denique quid turpius? Annis ab hinc nouem abſens & ſolus tuli ſcelus eiuſdem:cum Pompeio,& cum reliquis principibus non feram? Quod ſi iam miſſo officio, periculi ratio habenda eſt,ab illis eſt periculum,ſi peccâro: ab hoc ſi rectè fecero: nec vllum in his malis conſilium periculo vacuum inueniri poteſt,vt non ſit dubium quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum ſalute. non ſimul cum Pompeio mare tranſierimus?omnino non potuimus. extat ratio dierum. Sed tamen (fateamur enim quod eſt)ne cōdamus quidem vt poſſumus: feſellit ea res,quæ fortaſſe non debuit,ſed feſellit:pacem putaui fore, quæ ſi eſſet,iratum mihi Cæſarem eſſe,cùm idem amicus eſſet Pompeio,nolui:ſenſerā enim,quàm iidē eſſent. hoc veritus in hanc tarditatem incidi:ſed aſſequar omnia,ſi

propero

propero: ſi cunctor, amitto. Et tamē, mi Attice, auguria quoque me incitant quadā ſpe non dubia, non hæc collegii noſtri ab Appio, ſed illa Platonis de tyrannis: nullo enim modo poſſe video ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe etiā languentibus nobis, cōcidat: quippe qui florentiſſimus ac nouus ſex, ſeptem diebus, ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum venerit, qui duarum rerum ſimulationē tam citò amiſerit, manſuetudinis in Metello. diuitiarum in ærario. Iam quibus vtatur vel ſociis, vel miniſtris, ſi ii prouincias, ſi rempubl. regent, quorum nemo duos menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? non ſunt omnia colligenda quæ tu acutiſſimè proſpicis: ſed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum vix ſemeſtre eſſe poſſe. Quod ſi me fefellerit, feram, ſicut multi præclariſſimi homines in repu. excellentes tulerunt: niſi fortè me Sardanapali vice in ſuo lectulo mori malle cēſueris, quàm exilio Themiſtocleo: qui cùm fuiſſet, vt ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα, δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου, ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos caſus, quos vitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat (vt ait idem) qui τό τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα. tamen non vidit, nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. Non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano ſapientiſſimo viro, nō tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo viro C. Mario, ſi nihil vtrunq; eorum fefelliſſet. Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quod diximus: nec fallit, nec aliter accidet: corruat iſte neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe per ſe: qui quidē ſibi eſt aduerſarius vnus acerrimus. Id ſpero viuis nobis fore: quanquā tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare: ſin quid acciderit maturius, haud ſanè mea multum interfuerit, vtrum factum videam, an futurū eſſe multò antè viderim. Quæ cùm ita ſint, non eſt committendum, vt iis paream quos contra me ſenatus, ne quid reſpub. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt omnia cōmendata, quę commēdationis meæ pro tuo in nos amore nō indigent. ne herculè quidē reperio quid ſcribam: ſedeo enim πλανδωκῶν: etſi nihil vnquā tam fuit ſcribendum, quā nihil mihi vnquā ex plurimis tuis iucunditatib. gratius

accidiſſe, quàm quòd meam Tulliam ſuauiſſimè, diligentiſſimeq; coluiſti. Valde eo ipſa delectata eſt. ego autem non minus: cuius quidem virtus mirifica quomodo illa fert publicam cladem? quomodo domeſticas tricas? quantus autẽ animus in diſceſſu noſtro? στοργῆς ſit ſumma σύντηξις: tamen nos rectè facere, & benè audire vult. Sed hac ſuper re nimis, ne meam ipſe συμπάθειαν euocem. Tu ſi quid de Hiſpaniis certius, & ſi quid aliud, dum adſumus, ſcribes: & ego fortaſſe diſcedens dabo ad te aliquid: eò etiam magis, quòd Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item eſt agendum, vt cum Curione Melitæ me velit eſſe: huic bello nolle intereſſe: eo velim tam facili vti poſſem, & tam bono in me, quàm Curio. Is ad Miſſenum VI. non. venturus dicebatur, id eſt hodie: ſed præmiſit mihi odioſas literas hoc exemplo.

Antonius Trib. pl. Propr. Cic. Imp. s. 7

Nisi te valde amarem, & multò quidem plus, quàm putas, non extimuiſſem rumorem qui de te prolatus eſt, cùm præſertim falſum eſſe exiſtimarem. ſed quia te nimiò plus diligo, non poſſum diſſimulare, mihi famam quoq;, quamuis ſit falſa, magni eſſe. Te iturum trans mare credere non poſſum, cùm tanti facias Dolabellam, & Tulliam fœminam lectiſſimam, tantiq; ab omnibus nobis fias: quibus mehercule dignitas, amplitudoq; tua, penè charior eſt, quàm tibi ipſi. Sed tamen non ſum arbitratus eſſe amici, non commoueri etiam improborum ſermone: atque eò feci ſtudioſius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra, quæ magis à ζηλοτυπίᾳ mea, quàm ab iniuria tua nata eſt: ſic enim volo te tibi pſuadere, mihi neminem eſſe chariorem te, excepto Cæſare, meq; illud vnà iudicare, Cæſarem maximè in ſuis M. Ciceronẽ reponere. Quare mi Cicero, te rogo, vt tibi omnia integra ſerues, eius fidẽ improbes, qui tibi vt beneficium daret, prius iniuriam fecit: contrà, ne profugias, qui te, etſi non amabit (quod accidere non poteſt) tamen ſaluũ ampliſſimumq; eſſe cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium familiariſſimũ meum miſi, vt mihi magnæ curæ tuam vitam, ac dignitatem eſſe ſcires. Eodem die a Cæſare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

Cæſar

Cæſar Imp. M. Ciceroni Imp. s. 8

Etsi te nihil temerè, nihil imprudenter facturũ iudicaram: tamen permotus hominum fama, ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beneuolentia petendum, ne quò progredereris inclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non exiſtimaſſes. Namque & amicitiæ grauiorem iniuriam feceris, & tibi minus commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus videbere (omnia enim ſecundiſſima nobis, aduerſiſſima illis accidiſſe videntur) nec cauſam ſecutus (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe iudicaſti) ſed meum aliquod factum condemnaſſe: quo mihi grauius abs te nihil accidere poteſt: quod ne facias, pro iure noſtræ amicitiæ à te peto. Poſtremò quid viro bono, & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi cauſa ſequi non potuerunt. Tu explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe. xv. cal. Maii ex itinere. Vale.

Cicero Attico s. 9

Adventvs Philotimi (at cuius hominis, quàm inſulſi, & quàm ſæpè pro Pompeio mentientis) examinauit omneis, qui mecum erant. nam ipſe obdurui. dubitauit noſtrûm nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet, (volare dicitur) Petreius ſe cum Afranio coniunxiſſet. nihil affert eiuſmodi. quid quæris? etiam illud erat perſuaſum, Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum feciſſe: id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur opinor capeſſemus, dum quod in Hiſpania: quod quidem propemodum videor ex Cæſaris literis ipſius voluntate facere poſſe, qui negat neque honeſtius: neque tutius mihi quicquam eſſe, quam ab omni contentione abeſſe. Dices, Vbi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? Adeſt, & idem eſt: ſed vtinam de meo ſolùm capite decernerem. lachrymæ meorũ me interdum molliunt precantium, vt de Hiſpaniis expectemus. M. Cęlii quidem epiſtolam ſcriptam miſerabiliter, quæ hoc idem obſecraret, vt expectarẽ, ne fortunas meas, ne vnicam filiam, ne meos omneis tam temerè proderem, non ſine-

magno fletu legerunt pueri noſtri. etſi meus quidem eſt fortior, eoq́; ipſo vehemẽtius commouet, nec quicquam niſi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quò videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, & maximè ſiquid ab Afranio. Ego ſi cum Antonio locutus ero, ſcribam ad te quid actum ſit: ero tamen in credendo, vt mones, cautus: nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculoſa eſt. Seruium expecto ad non. & adiicit à Poſthumia: ſed & Seruii filii quartanam leuiorem eſſe gaudeo. Miſi ad te Cœlii etiam literarum exemplum. Vale.

Cœlius M. Ciceroni Imp. s. 10

Exanimatus tuis literis, quibus te nihil niſi triſte cogitare oſtendiſti, neque id quid eſſet, perſcripſiſti, neque non tamen quale eſſet quid cogitares, aperuiſti: has ad te illico literas ſcripſi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obſecro, ne quid grauius de ſalute, & incolumitate tua cõſulas: nam Deos hominesq́;, amicitiamq́; noſtram teſtificor, me tibi prædixiſſe, neq; temerè monuiſſe: ſed poſtquam Cæſarem conuenerim, ſententiamq́; eius, qualis futura eſſet parta victoria, cognorim, te certiorem feciſſe. Si exiſtimas eandem rationem fore Cæſaris in dimittendis aduerſariis & cõditionibus ferendis, erras; nihil niſi atrox, & ſæuum cogitat, atque loquitur: iratus ſenatui exiit: his interceſſionibus planè incitatus eſt: nõ mehercule erit deprecationi locus. Quare ſi tibi tu, ſi filius vnicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi charæ ſunt, ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus gener tuus valet, eorum fortunam non debes velle conturbare, vt eam cauſam, in cuius victoria ſalus noſtra eſt, odiſſe, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te ſubiiſſe: nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti, & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtenteis ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. Vide, ne dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quod optimum ſit, eligas. Quod ſi totum tibi perſuadere non poſſum, ſaltem, dum quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur, expecta, quas tibi nuncio aduentu Cæſaris fore noſtras. Quam iſti ſpem habeãt amiſſis Hiſpaniis, neſcio: quod

porrò

porrò tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac ſimul atq; AVE, mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. Negaui me ſcire: tamen ab eo petiui, vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri poſſes. Me ſecum in Hiſpaniam ducit. nam niſi ita faceret, ego prius quàm ad Vrbem accederem, vbicunq; eſſes, ad te percurriſſem, & hæc à te præſens contendiſſem, atque omni vi te retinuiſſem. Etiam atque etiam Cicero, cogita ne te, tuosq; omneis funditus euertas, ne te ſciens prudensq; eò demittas, vnde exitum vides nullum eſſe. Quod ſi te aut voces optimatium commouent: aut nonnullorum hominum inſolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas cenſeo aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id ſi feceris, ego te ſapienter faciſſe iudicabo, & Cæſarem non offendes. Vale.

CICERO ATTICO S. II

Me cæcum, qui hæc antè non viderim! miſi ad te epiſtolam Antonii. Et cùm ego ſæpiſſimè ſcripſiſſem, nihil me contra Cæſaris rationes cogitare, meminiſſe me generi mei, meminiſſe amicitiæ, potuiſſe, ſi aliter ſentirem, eſſe cum Pompeio: me autem, quia cum lictoribus inuitus curſarem, abeſſe velle, nec idipſum certum etiam nunc habere: vide quàm ad hæc τυραννικῶς. Tuum conſilium quàm verum eſt! nam qui ſe medium eſſe vult, in patria manet: qui proficiſcitur, aliquid de alterutra parte iudicare videtur. Sed ego is nō ſum, qui ſtatuere debeam, iure quis proficiſcatur, nécne. Parteis mihi Cæſar has impoſuit, ne quem omnino diſcedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, ſi nihil tamen tibi remittere poſſum. Ad Cæſarem mittas cenſeo, & ab eo hoc petas: non dubito quin impetraturus ſis, cùm præſertim te amicitiæ noſtræ rationē habiturū eſſe pollicearis. Habes σκυτάλην Λακωνικήν. omnino excipiam hominem: erat autem v. non. venturus veſperi, id eſt, hodie. cras igitur ad me fortaſſe veniet: tētabo audeámne nihil properare. miſſurum ad Cæſarem clamabo cum pauciſſimis. alicubi occultabor. Certè hinc iſtis inuitiſſimis euolabo, atq; vtinam ad Curionem: σὺν θεῷ τοι λέγω: magnus

dolor acceſſit: efficietur aliquid dignum nobis. δυσουρία tua mihi valde moleſta. medere amabò, dum eſt ἀρχή. De Maſſilienſibus gratæ tuæ mihi literæ, quæſo, vt ſciam, quicquid audieris. Siciliam cuperem, ſi poſſem palàm, quòd à Curione effeceram. Hîc ego Seruium expecto: rogor enim ab eius vxore, & filio: & puto opus eſſe. hic tamen Cytheridem ſecum lectica aperta portat, altera vxorem. ſeptem præterea coniunctæ lecticæ amicarum: hæ ſunt amicorũ. Vide, quàm turpi letho pereamus. & dubita, ſi potes, quin ille, ſeu victor, ſeu victus redierit, cædẽ facturus ſit. Ego verò vel lintriculo, ſi nauis non erit, eripiam me ex iſtorum parricidio. ſed plura ſcribam, cùm illum conuenero. Iuuenem noſtrum non poſſum non amare: ſed ab eo nos non amari planè intelligo. Nihil ego vidi tam ἀνηθοποίητον, tam auerſum à ſuis, tam neſcio quid cogitans, vim incredibilem moleſtiarum, ſed erit curæ, & eſt, vt regatur: mirum eſt enim ingenium: ἦθος ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO S. 12

OBSIGNATA iam epiſtola ſuperiore, nõ placuit ei dare, cui conſtitueram, quòd erat alienus: itaq; eo die data non eſt. Interim venit Philotimus, & mihi à te literas reddidit; quibus quæ de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidẽ parũ firma, ſed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil quod non, quò velis, vno ſermone poſſis perducere, ne multa, omneis ſuos etiã quibus naſcitur crebrius. tamen charos habet, me quidem ſe ipſo chariorem. Quòd de puero aliter ad te ſcripſit, & ad matrem de filio, nõ reprehendo. De itinere, & de ſorore, quæ ſcribis, moleſta ſunt, eoque magis, quòd ea tempora noſtra ſunt, vt ego his mederi non poſſim. nam certè mederer: ſed quibus in malis, & qua in deſperatione rerum ſimus, vides. Illa de ratione nũmaria non ſunt eiuſmodi (ſæpe enim audio ex ipſo) vt non cupiat tibi præſtare & in eo laboret. Sed ſi mihi Q. Axius in hac mea fuga H-S. X I I I. nõ reddit, quæ dedi eius filio mutua, & vtitur excuſatione temporis: ſi Lepta, ſi cæteri: ſoleo mirari de neſcio queis H-S. X X, cùm audio ex illo ſe vrgeri. vides enim profectò anguſtias; curari tamen ea tibi vtique iubet. An exiſtimas illum in iſto genere lentulum, aut reſtrictum? nemo eſt minus. De fratre ſatis: de eius filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper, ſed non facit indulgẽtia mendacem,

aut

aut auarum, aut non amantem ſuorum:ferocem fortaſſe,& arrogantem ,& infeſtum facit.Itaque habet hæc quoq; quæ naſcuntur ex indulgentia:ſed ea ſunt tolerabilia:quid enim dicam hac iuuentute? ea verò quæ mihi quidem, qui illum amo,ſunt his ipſis malis,in queis ſumus,miſeriora,non ſunt ab obſequio noſtro: nam ſuas radices habent, quas tamen euellerem profectò,ſi liceret:ſed ea omnia mihi ſunt patienda. Ego meum facilè teneo: nihil eſt enim eo tractabilius: cuius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi:& quo ille me fortiorem vult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtam crudelior.Sed Antonius venit heri veſperi,iam fortaſſe ad me veniet,aut ne id quidẽ,quoniam ſcripſit quid fieri vellet. ſed ſcies continuò quid actum ſit: nos iam nihil niſi occultè. De pueris quid agam? parúne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? Recordor enim æſtate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim ſolicitus. quid duro tempore anni actuariolo fore cenſes? ô rem vndique miſeram! Trebatius erat mecũ, vir planè,& ciuis bonus.quæ ille monſtra! Dii immortales, etiámne Balbus in ſenatum venire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te literas dabo.Vectenum mihi amicum, vt ſcribis,ita puto eſſe:cum eo(quod ἀπτίμως ad me ſcripſerat de nummis curandis) θυμικώτερον eram :id tu ſi aliter acceperit ac debuit, lenies.Monetali autem aſcripſi,quòd ille ad me proconſuli. ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

QVIDNAM mihi futurum eſt? aut quis me non ſolùm infelicior,ſed iam etiam turpior? nominatim de me ſibi imperatum dicit Antonius, nec me tamen ipſe adhuc viderat, ſed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit,cadúntque ea quæ diligentiſſimè ſunt cogitata, teterrimè? ego enim Curionem nactus omnia me conſecutum putaui. is de me ad Hortenſium ſcripſerat. Reginus erat totus noſter. huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mari negotii fore. Quò me nunc vertam? vndique cuſtodior.ſed ſatis lacrymis. παρεκπλευτέον igitur,& occultè in aliquã onerariam corrependum:non committẽdum, vt etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petẽda:quam ſi erimus nacti,maio-

ra quædam conſequemur. fit modò rectè in Hiſpaniis. quã-quam de ipſa Sicilia vtinam ſit verũ: ſed adhuc nihil ſecundi. Concurſus Siculorum ad Catonem dicitur factus: oraſſe, vt reſiſteret, omnia pollicitus: commotum illum, delectum habere cœpiſſe. non credo, vt eſt luculentus autor. potuiſſe certè tenere illam prouinciam ſcio. ab Hiſpaniis autẽ iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene ſimulantem: quanquam ipſum non viderã, ſed ex familiariſſimo eius audiebam. Tu quæſo, ſi quid habebis noui. ego, ſi quid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribã. Quintum filium ſeuerius adhibebo: vtinam proficere poſſem. tu tamen eas epiſtolas, quibus aſperius de eo ſcripſi aliquando, concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium expecto, nec ab eo quicquam ὑγιές. ſcies quid erit, ſine dubio erraſſe nos confitendum eſt. at ſemel: at vna in re? imò omnia quò diligentius cogitata, eo facta ſunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. in reliquis modò ne ruamus: iubes enim profectionẽ meam prouidere. Quid prouideam? ita patent omnia quæ accidere poſſunt, vt ea ſi vitem, ſedendum ſit cum dedecore, & dolore: ſi negligam, periculum eſt ne in manus incidam perditorum. Sed vide quantis in miſeriis ſimus: optandũ interdum videtur, vt aliquam accipiamus ab iſtis quamuis acerbã iniuriam, vt tyranno in odio fuiſſe videamur. Quòd ſi nobis is curſus, quem ſperaram, pateret, effeciſſem aliquid profectò, vt tu optas, & hortaris, dignũ noſtra mora: ſed mirificæ ſunt cuſtodiæ: & quidem ille ipſe Curio ſuſpectus. quare vi, aut clàm agendum eſt: & ſi vi, fortè & cum tempeſtate: clàm autem iſtis: in quo ſi quod σφάλμα, vides quàm turpe ſit: trahimur, nec fugiendum, ſi quid violentius. De Cælio ſæpe mecum agito, nec ſi quid habuero tale, dimittã. Hiſpanias ſpero firmas eſſe. Maſſilienſium factum cùm ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, rectè eſſe in Hiſpaniis. minus enim auderent, ſi aliter eſſet, & ſcirent: nam & iuncti, & diligentes ſunt. Odium autem rectè animaduertis ſignificatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia aſſumpſit, alieniſſimas eſſe video: ſed tamen nihil inimicius, quàm ſibi ipſe: illud rectè times, ne ruat: ſi deſperarit, certè ruet. quò magis efficiendum aliquid eſt, fortuna velim meliore

liore, animo Cæliano: ſed primū quidque, quod qualecunque erit, continuò ſcies. Nos iuueni, vt rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. Eſt enim indoles, modò aliquod ſit ἦθος ἀκυμώλιον. Quòd ſi adhuc nullus eſt, eſſe tamen poteſt, aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν, quòd mihi perſuaderi non poteſt. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

EPISTOLA tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi ſemper ſecum aliquid afferunt tuæ literæ. Scribes igitur: ac ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonii leones pertimeſcas caue. Nihil eſt illo homine iucundius. Attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. Euocauit literis è municipiis denos: & quatuor viri venerunt ad villam eius manè. Primum dormiit ad horas treis, deinde, cùm eſſet nuntiatum veniſſe Neapolitanos, & Cumanos (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire iuſſit, lauari ſe velle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. Hoc heri effecit. hodie autem in Ænariam tranſire conſtituit: exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus. de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi literas. De Tirone gratum. Vectenū diligo: Veſtorio reddidi. Seruius prid. non. Maii Minturnis manſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellū. cras igitur nos maturè videbit, mihique dabit argumentum ad te epiſtolæ: iam enim non reperio quid tibi ſcribā. Illud admiror, quòd Antonius ad me ne nuntium quidem, cùm præſertim me valde obſeruarit, videlicet aut aliquid atrocius de me imperatum eſt, coràm negare mihi non vult: quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi imperaſſem, crediturus. Nos tamē aliquid excogitabimus. Tu quæſo, ſi quid in Hiſpaniis: iam enim poterit audiri: & omneis ita expectant, vt ſi rectè fuerit, nihil negotii futurum putent. Ego autem, nec retentis his, confectā rem puto: neq; amiſſis, deſperatam. Silium & Ocellam, & cęteros credo retardatos. Te quoq; à Curtio impediri video. Etſi, vt opinor, habes Scytha ὄνον. ô vitā miſeram, maiúsq; malum, tamdiu timere, quàm eſt illud ipſum, quod timetur. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

SERVIUS, vt anteà ſcripſi, cū veniſſet non. Maiis, poſtridie ad me venit: ne diutius te teneam, nullius conſilii exitū inuenimus, nunquam vidi hominē perturbatiorem metu.

neque herculè quicquam timebat, quod non eſſet timendũ: illum ſibi iratum, hunc non amicum: horribilem vtriusque victoriam, cùm propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter vtriusque difficultatem pecuniariam, qua frui nuſquam, niſi ex priuatorum bonis poſſet. atque hæc ita multis cum lachrymis loquebatur, vt ego mirarer eas tam diuturna miſeria nõ exaruiſſe. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipſe ad te ſcribo, ſine vlla lacryma eſt: ſed ſæpius odioſa eſt propter vigilias. Quamobrem quicquid habes ad conſolandum, collige, & illa ſcribe, non ex doctrina, neque ex libris. nam id quidem domi eſt: ſed neſcio quomodo imbecillior eſt medicina, quàm morbus. hæc potius conquire de Hiſpaniis, de Maſſilia: quæ quidem ſatis bella Seruius affert: qui etiã de duabus legionibus luculentos autores eſſe dicebat. Hæc igitur ſi habebis, & talia: & quidem paucis diebus aliquid audiri neceſſe eſt. Sed redeo ad Seruium. diſtulimus omnino ſermonem in poſterum. ſed tardius ad exeundum: multò ſe in ſuo lectulo malle, quicquid foret odioſus ſcrupulus de filii militia Brudiſina. Vnum illud firmiſſimè aſſeuerabat, ſi damnati reſtituerentur, in exilium ſe iturum. nos autẽ ad hæc, & id ipſum certò fore, & quæ iam fiebant, non eſſe leuiora: multáq; colligebamus. Verùm ea non animum eius augebant, ſed timorem. vt iam celandus magis de noſtro conſilio, quàm ad idem videretur. Quare in hoc non multum eſt. Nos à te admoniti de Cælio cogitabimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

SERVIVS cùm eſſet apud me, Cephalio cum tuis literis VI. idus venit, quæ nobis magnam ſpem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoque, quæ in his locis ſunt, labare dicuntur. Eodem die Funiſulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius idem illud: ei de ſuo negotio reſpondi cumulatè cum omni tua gratia, adhuc non ſatisfaciebat. Debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples: nunc ait ſe daturum, cui expenſum tulerit, morari tabellariis, ſi apud te eſſet, quà ſatisfeciſſes, dares: quantum ſit Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cælianum illud matureſcit. itaque torqueor, vtrum ventum expectem, vexillo opus eſt: conuolabunt.

labunt. Quod ſuades, vt palàm: prorſus aſſentior. Itaque me profecturum puto: tuas tamen interim literas expecto. Seruii conſilio nihil expeditur: omnes captiones in omni ſententia occurrunt: vnum C. Marcello cognoui timidiorem, quem conſulem fuiſſe pœnitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας, qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, vt me impediret, quò ipſe credo honeſtius. Antonius autem VI. id. Capuam profectus eſt. ad me miſit, ſe pudore deterritũ ad me non veniſſe, quòd me ſibi ſuccenſere putaret. Ibitur igitur, & ita quidem vt cenſes, niſi cuius grauioris perſonæ ſuſcipiendę ſpes erit antè oblata. ſed vix erit tam citò. Halienus autem præt. putabat aliquem, ſi ego non ex collegis ſuis. quiuis licet, dummodo aliquis. De ſorore laudo. De Quinto puero, datur opera: ſpero eſſe meliora. De Quinto fratre, ſcio eum non mediocriter laborare de vſura: ſed adhuc nihil à L. Egnatio expreſſit. Axius de XII. millibus pudens: ſæpe enim aſcripſit, vt Gallio, quantum is vellet, darem. Quòd ſi non ſcripſiſſet, poſſémne aliter? & quidem ſæpe ſum pollicitus. ſed tantum voluit citò. Me verò adiuuarent iis in anguſtiis: ſed tu iſtos. verùm aliàs. Te à quartana liberatum gaudeo, itémque Piliam. Ego dum panes, & cætera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno velim gratias, quòd ſtudioſus eſt. ſi quenquã nactus fueris, qui perferat, literas des antę quàm diſcedimus. Vale.

CICERO ATTICO S. 17

COMMODVM ad te dederam literas de pluribus rebus, cùm ad me bene manè Dionyſius fuit, cui quidem ego non modò placabilem me præbuiſſem, ſed totum remiſiſſem, ſi veniſſet, qua mente tu ad me ſcripſeras: erat enim ſic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum venturum, facturúmq; quid ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, eſſe eum nobiſcum. quod quia planè, cùm in Formianum veniſſet, præciderat, aſperius ad te de eo ſcribere ſolebam. at ille perpauca locutus, hanc ſummam habuit orationis, vt ſibi ignoſcerem: ſe rebus ſuis impeditum nobiſcum ire non poſſe. Pauca reſpondi: magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo noſtram deſpectam eſſe. Quid quæris? fortaſſe miraberis: in maximis horum temporum doloribus, hunc mihi ſcito eſſe. Velim, vt tibi amicus ſit: hoc cùm tibi

opto, opto vt beatus ſis: erit enim tamdiu. Conſilium noſtrum ſpero vacuum periculo fore. nam & diſſimulauimus, &, vt opinor, acerrimè obſeruabimus: nauigatio modò ſit, qualem opto. Cætera quæ quidem conſilio prouideri poterunt, cauebuntur. Tu, dum adſumus, non modò quæ ſcieris, audierísve, ſed etiam quæ futura prouidebis, ſcribas velim. Cato qui Siciliā tenere nullo negotio potuit, & ſi tenuiſſet, omnes boni ad eum ſe contuliſſent, Syracuſis profectus eſt, ante diem VIII. calen. Maii, vt ad me Curio ſcripſit. Vtinam quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: eſt enim rumor. O, ſi id fuerit, turpem Catonem! Ego, vt minuerē ſuſpicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus ſum in Pompeianum a.d. IIII. idus, vt ibi eſſem, dum quæ ad nauigandum opus eſſent pararentur: cùm ad villam veniſſem, ventum eſt ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeii ſunt, me velle poſtridie (hæc mecum Ninnius noſter) velle eos mihi ſe, & oppidum tradere. At ego tibi poſtridie à villa ante lucem, vt me omnino illi ne viderent. Quid enim erat in tribus cohortibus? Quid ſi plures? quo apparatu? cogitaui eadem illa Cæliana, quæ legi in epiſtola tua, quam accepi: ſimul & in Cumanum veni eodem die, & ſimul fieri poterat, vt tentaremur. Omnem igitur ſuſpicionē ſuſtuli: ſed cùm redeo, Hortenſius venerat, ad Terentiam ſalutatum diuerterat. ſermone erat vſus honorifico erga me. tamen eum (vt puto) videbo: miſit enim puerum, ſe ad me venire. Hoc quidem melius, quàm collega noſter Antonius: cuius inter lictores, lectica Mima portatur. Tu, quoniam quartana cares & non modò morbum remouiſti, ſed etiam grauedinem, te vegetum nobis in Græcia ſiſte, & literarū aliquid intereà. Vale.

CICERO ATTICO S. 18

PRIDIE id. Hortenſius ad me venit ſcripta epiſtola. vellē cætera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν. qua quidem cogito vti: deinde Serapion cum epiſtola tua: quam priuſquam aperuiſſem, dixi ei, te ad me de eo ſcripſiſſe anteà, vt feceras: deinde epiſtola lecta, cumulatiſſimè cætera. & hercule hominem probo. nam & doctum, & probum exiſtimo. quin etiam naui eius me, & ipſo conuectore vſurum puto. Crebrò refricat lippitudo, non illa quidem perodioſa, ſed tamen quæ impediat ſcriptionem meam. Valetudinem

tuam

tuam iam confirmatã eſſe & à vetere morbo, & à nouis tentationibus gaudeo. Ocellam vellem haberemus: videntur enim eſſe hæc paulò faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat: id ſcilicet cras erit. Vtinam idem maneat Hortenſius: ſi quidem, vt adhuc erat, liberalius eſſe nihil poteſt. De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitii inſimularim: negas enim te reperire quî mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eò te habere cẽſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. Habes cauſam opinionis meæ, & tamẽ velim ſcire quid cogites, inprimisq́; ſi quid etiã nunc noui eſt. XVII. cal. Iun.

CICERO ATTICO S. 19

TVLLIA mea peperit XIIII. calend. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον: quòd εὐτόκησεν, gaudebam: quod quidem eſt natũ, perimbecillum eſt. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm cuſtodiæ quibus aſſeruor. nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequiſſimus. à Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim: ſed quid fecerim. Omnes enim κωρυκαῖοι vidẽtur ſubauſcultare quæ loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpaniis, ſiue quid aliud, perge quæſo ſcribere, nec meas literas expectaris, niſi cùm quò opto peruenerimus, aut ſi quis ex curſu. ſed hoc quoq; timidè ſcribo: ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa. vt malè poſuimus initia, ſic cætera ſequentur. furias nunc ſequimur: eædem nos fortaſſe furiæ perſequentur. Ex Balbi autẽ ſermone, quem tecum habuit, nõ probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia ſcripſiſſe, & de ſuſpicione: de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. Equem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem: ipſe conficior veniſſe tempus, cùm iam nec fortiter, nec prudenter quicquam facere poſſim. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XI.

CICERO ATTICO S. 1

ACCEPI à te ſignatũ libellum, quem Anteros attulerat: ex quo ſcire nihil potui de noſtris domeſticis rebus, de quibus acerbiſſimè afflictor: quòd qui eas diſpenſauit, neque adeſt iſtic, neque vbi terrarum ſit, ſcio. Omnem autẽ ſpem habeo exiſtimationis priuatarũmq; rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia: quam ſi his temporibus miſeris, & extremis præſtiteris, hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum cæteris, fortius feram, idque vt facias, te obteſtor, atque obſecro. Ego in Ciſtophoro in Aſia habeo ad H-S. bis & vicies. huius pecuniæ permutatione fidem noſtram facilè tuebere: quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis, iam pridem minimè credere, commoratus eſſem pauliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem: ob eámq; cauſſam ſerius ad te ſcribo, quòd ſerò intellexi quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum ſuſcipias: vt ſi ii ſalui erunt quibuſcum ſum, vnà cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutémq; meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

LITERAS tuas accepi pridie non. Febr. eóque ipſo die ex teſtamento creui hæreditatem. ex multis meis, & miſerrimis curis eſt vna enata, ſi, vt ſcribis, iſta hæreditas fidem, &

famam

famam meam tueri poteſt,quam quidem te intelligo etiam ſine hæreditate,tum opibus defenſurũ fuiſſe.De dote quod ſcribis,per omneis Deos te obteſtor,vt totam rem ſuſcipias, & illam miſeram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus,ſi quæ ſunt,tuis, quibus tibi moleſtum non erit facultatibus: cui quidem deeſſe omnia, quod ſcribis, obſecro te noli pati.in quos enim ſumptus abeunt fructus prædiorum?Iam illa H-S. LX.quæ ſcribis nemo mihi vnquam dixit ex dote eſſe detracta:nunquam enim eſſem paſſus. Sed hæc minima eſt ex iis iniuriis quas accepi:de quibus ad te dolore,& lacrymis ſcribere prohibeor.Ex ea pecunia quæ fuit in Aſia,partem dimidiam ferè exegi.tutius videbatur fore ibi, vbi eſt, quàm apud publicanos. Quòd me hortaris, vt firmo ſim animo,vellem poſſes aliquid afferre,quam ob rem id facere poſſem,ſed ſi ad cęteras miſerias acceſſit etiam id,quod mihi Chryſippus dixit parari(tu nihil ſignificaſti) de domo, quis me miſerior vno iam fuit? Oro, obſecro, ignoſce. non poſſum plura ſcribere. quanto mœrore vrgear profectò vides.Quod ſi mihi commune cùm cæteris eſſet,qui videntur in eadem cauſſa eſſe,minor mea culpa videretur, & eò tolerabilior eſſet:nunc nihil eſt,quod conſoletur,niſi quid tu efficis,ſi modò etiam nunc effici poteſt,vt ne qua ſingulari afficiar calamitate,& iniuria. Tardius ad te remiſi tabellariũ, quòd poteſtas mittendi non fuit.A tuis & nummorum accepi H-S. LXX.& veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur,velim des literas nomine meo:noſti meos familiareis. ſignum requirent, aut manum:dices iis,me propter cuſtodias ea vitaſſe. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

QVID hîc agatur, ſcire poteris ex eo qui literas attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus,neque nunc mittendi tamen vlla cauſſa fuit, præter eam de qua tibi reſcribi voluiſti, quod ad cal. Quint. pertinet,quid vellem:vtrunque graue eſt: & tam graui tempore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu, iſta quam ſcribis,abrupti ó. Quare vt alia,ſic hoc vel maximè tuæ fidei, beneuolentiæque permitto, & illius conſilio, & voluntati: cui miſeræ cõſuluiſſem melius,ſi tecum olim coràm potius, quàm per literas de ſalute noſtra, fortuniſque deliberauiſ-

ſem. Quòd negas præcipuum mihi vllum incommodum impendere:etſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt:quæ tu profectò vides & grauiſſima eſſe,& me facillimè vitare potuiſſe:ea tamen erunt minora,ſi(vt adhuc factum eſt)adminiſtratione,diligentiáque tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium eſt.ſit a me, vt eſt: neq; enim hoc quod agitur,videtur diuturnum eſſe poſſe,vt ſcire iam poſſim quid maximè opus ſit. etſi egeo reb. omnibus. quòd is quoq; in anguſtiis eſt:quicum ſumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes nobis conſtitutis rebus eam rem etiam honori fore. Tu,vt anteà feciſti, velim ſi qui erunt ad quos aliquid ſcribendum à me exiſtimes,ipſe conficias. Tuis ſalutem dic. Cura vt valeas:in primis id quod ſcribis omnibus rebus cura,& prouide,ne quid ei deſit,de qua ſcis me miſerrimum eſſe.idib.Iun.ex caſtris.

CICERO ATTICO S. 4

ACCEPI ab Iſidoro literas,& poſteà datas binas.ex proximis cognoui,prædia non veniſſe.videbis ergo vt ſuſtentetur per te. De Fruſinati, ſi modò futuri ſumus, erit mihi res opportuna.Meas literas quòd requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas: quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur, vllo modo probentur. vtinam corã tecum olim potius,quàm per epiſtolas.Hîc tua, vt poſſum,tueor apud hos:cætera Celer. Ipſe fugi adhuc omne munus,eò magis,quòd ita nihil poterat agi,vt mihi,& meis rebus aptum eſſet.Quid ſit geſtum noui,quæris:ex Iſidoro ſcire poteris:reliqua non videntur eſſe difficiliora. Tu id velim quod ſcis me maximè velle, cures,vt ſcribis,vt facis.Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis:qua leuata,ero vnà cum eo qui negotium gerit:eſtque in ſpe magna.Brutus amicus in cauſſa verſatur acriter. Hactenus fuit,quod cautè à me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te,omni cura conſidera quid ſit faciendum, vt ſcripſi iis literis quas Pollex tulit. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

QVAE me cauſſæ mouerint,quàm acerbę,quam graues, quàm nouæ, coegerintque impetu magis quodam animi vti,quam cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere. fuerunt quidem tantæ, vt, id quod vides effecerint.

rint. Itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid à te petam, reperio. rem, & ſummã negotii vides. Equidem ex tuis literis intellexi, & iis quas cõmuniter cum aliis ſcripſiſti, & iis quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte videbam, te ſubita re quaſi debilitatum nouas rationes tuendi mei quęrere. Quòd ſcribis placere vt propius accedam, itérque per oppida noctu faciam: non ſanè video quemadmodum id fieri poſſit. Neque enim ita apta habeo diuerſoria, vt tota tẽpora diurna in his poſſim conſumere. neq; ad id quod quæris, multùm intereſt, vtrum me homines in oppido videant, an in via. Sed tamen hoc ipſum, ſicut alia, cõſiderabo, quemadmodum commodiſſimè fieri poſſe videatur. Ego propter incredibilem & animi, & corporis moleſtiam conficere plureis literas non potui: iis tantùm reſcripſi à quibus acceperam. Tu velim & Baſilio, & quibus prætereà videbitur, etiam Seruilio cõſcribas vt tibi videbitur, meo nomine. Quòd tanto interuallo nihil omnino ad vos: profectò intelligis rem mihi deeſſe de qua ſcribam, nõ voluntatem. Quòd de Vatinio quæris: neq; illius, neq; cuiuſquã mihi prætereà officiũ deeſt, ſi reperire poſſent qua in re me iuuarent. Quintus auerſiſſimo à me animo Patris fuit. eodẽ Corcyra filius venit: inde profectos eos vnà cum cæteris arbitror. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

SOLICITVM eſſe te cùm de tuis, communibúſq; fortunis, tum maximè de me, ac de dolore meo ſentio: qui quidẽ dolor meus non modò non minuitur cùm ſociũ ſibi adiungit dolorem tuum, ſed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia ſentis qua cõſolatione leuari maximè poſſim: probas enim meum conſilium, negáſq; mihi quicquam tali tẽpore potius faciendum fuiſſe. Addis etiam (quod etſi mihi leuius eſt, q̃ tuum iudicium, tamen non eſt leue) cæteris quoque, id eſt, qui pondus habeant, factum noſtrũ probari. id ſi ita putarem, leuius dolerem. Crede, inquis, mihi. Credo equidem, ſed ſcio q̃ cupias minui dolorem meum. Me diſceſſiſſe ab armis nunquam pœnituit: tanta erat in illis crudelitas, tanta cũ barbaris gentib. cõiunctio, vt non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata: vt iã omniũ iudicio cõſtitutũ eſſet, omniũ veſtrũ bona prędã eſſe illius victorię. veſtrũ planè dico: nunquã enim de te ipſo, niſi crudeliſſimè cogita-

tum eſt.Quare voluntatis me meę nunquam pœnitebit:cõſilii pœnitet. In oppido aliquo mallem reſediſſe, quoad acceſſerer:minus ſermonis ſubiiſſem:minus accepiſſem doloris:ipſum hoc me nõ angeret. Brũdiſii iacere,in omnes parteis eſt moleſtũ.propius accedere(vt ſuades)quomodo ſine lictoribus quos populus dedit, poſſum ? qui mihi incolumi adimi nõ poſſunt, quos ego modò pauliſper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret:recipi,o tempora,me domo, & hunc? Ad Oppium , quoniam iis placeret modò propius accedere, vt hac de re conſiderarent.credo fore autores (ſic enim recipiunt) Cæſari non modò de conſeruanda, ſed etiam de augenda mea dignitate curæ fore : méque hortantur vt magno animo ſim,vt omnia ſumma ſperem, ea ſpondent, confirmant. quę quidem mihi exploratiora eſſent,ſi remanſiſſem.Sed ingero præterita.Vide quæſo igitur ea quæ reſtant,& explora cum iſtis: & ſi putabis opus eſſe, & ſi iſtis placebit, quò magis factum noſtrum Cæſar probet, quaſi de ſuorum ſententia factũ,adhibeantur Trebonius,Panſa,ſi qui alii,ſcribántq; ad Cæſarem , me quicquid fecerim, de ſua ſententia feciſſe. Tullię meæ morbus,& imbecillitas corporis me exanimat, quam tibi intelligo magnæ curæ eſſe, quod eſt mihi gratiſſimum.De Pompeii exitu mihi dubium nunquam fuit:tanta enim deſperatio rerum eius omniũ regum,& populorum animos occuparat,vt quocunque veniſſet,hoc putarem futurum.non poſſum eius caſum non dolere: hominem enim integrum,& caſtum, & grauem cognoui.De Fannio conſoler te? pernicioſa loquebatur de manſione tua. Lucius verò Lentulus Hortenſii domum ſibi & Cæſaris hortos , & Baias deſponderat.Omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt: niſi quod illud erat infinitum : omnes enim,qui in Italia remanſerant,hoſtium numero habebantur.Sed velim hæc aliquando ſolutiore animo. Quintum fratrem audio profectum in Aſiã,vt deprecaretur. De filio nihil audiui. ſed quære ex Diochare Cæſaris liberto,quem ego non vidi,qui iſtas Alexandrinas literas attulit.Is dicitur vidiſſe,an euntem,an iam in Aſia? Tuas literas,prout res poſtulat, expecto:quas velim cures quàm primùm ad me perferendas. Vale.IIII. cal.Decembr.

CICERO ATTICO S. 7

GRATAE mihi tuæ literæ ſunt, quibus accuratè perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. factum igitur, vt ſcribis iſtis placere, iiſdem iſtis lictoribus me vti. quòd conceſſum Seſtio ſit, cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos: audio enim eum ea S. C. improbare, quæ poſt diſceſſum tribunorum facta ſunt. Quare poterit, ſi volet ſibi conſtare, noſtros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui penè ex Italia decedere ſim iuſſus? nam ad me miſit Antonius exemplum Cæſaris ad ſe literarum, in quibus erat, ſe audiuiſſe Catonem, & L. Metellũ in Italiã veniſſe, Romæ vt eſſent palàm: id ſibi non placere, ne qui motus ex eo fierent: prohiberique omnes Italia, niſi quorum ipſe cauſſam cognouiſſet, déq; eo vehemẽtius erat ſcriptũ. Itaq; Antonius petebat à me per literas, vt ſibi ignoſcerem: facere ſe non poſſe quin his literis pareret: tũ ad eũ miſi L. Lamiam, qui demonſtraret illum Dolabellæ dixiſſe, vt ad me ſcriberet, vt in Italiam quamprimùm venirem: eius me literis veniſſe: tũ ille edixit ita, vt me exciperet, & Lælium nominatim: quod ſanè nollem: poterat enim ſine nomine re ipſa excipi. O multas & graueis offenſiones: quas quidẽ, tu das operam vt lenias: nec tamen nihil proficis: quin hoc ipſo minuis dolorẽ meum, quòd vt minuas, tam valde laboras: idque velim ne grauere q̃ ſæpiſſimè facere. Maximè autem aſſequêre quod vis, ſi me adduxeris vt exiſtimem me bonorum iudicium non funditus perdidiſſe. quanquam quid tu in eo potes? nihil ſcilicet. Sed, ſi quid res dabit tibi facultatis, id me maximè conſolari poterit, quod nunc quidem video non eſſe, ſed, ſi quid ex euentis: vt hoc nunc accidit. Dicebar debuiſſe cũ Pompeio proficiſci: exitus illius minuit eius officii prætermiſſi reprehenſionem. Sed ex omnibus nihil magis tamẽ deſideratur, quàm quòd in Africam non ierim. iudicio hoc ſum vſus, non eſſe barbaris auxiliis fallaciſſimæ gentis remp. defendendam, præſertim contra exercitum ſępè victorem. non probant fortaſſe. multos enim viros bonos in Africam veniſſe audio, & ſcio fuiſſe antea. Valde hoc loco vrgeor. hîc quoque opus eſt caſu aliqui ſint ex eis, aut ſi poteſt, omnes, qui ſalutem anteponant. nam ſi perſeuerant, & obtinent, quid nobis futurum ſit, vides. Dices, Quid illis

ſi victi erunt? Honeſtior eſt plaga. hæc me excruciant. Sulpitii autem conſilium, non ſcripſiſti, cur meo non anteponeres. quod etſi non tam glorioſum eſt, quàm Catonis, tamen & periculo vacuum eſt, & dolore. Extremum eſt eorum, qui in Achaia ſunt. ii tamen ipſi ſe hoc melius habēt, quàm nos, quòd & multi ſunt vno in loco, & cùm in Italiam venerint, domum ſtatim venerint. hæc tu perge, vt facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quòd te excuſas, ego verò & tuas cauſſas noſco, & mea intereſſe puto, te iſtic eſſe, vel vt cum iis quibus oportebit, agas quæ erunt agenda de nobis, vt ea quæ egiſti, in primiſque hoc velim animaduertas: multos eſſe arbitror qui ad Cæſarem detulerint, delaturíve ſint me aut pœnitere conſilii mei, aut non probare quæ fiant. quorum etſi vtrunque verum eſt, tamen ab illis dicitur animo à me alienato: non quò ita perſpexerint, ſed totum vt hoc Balbus ſuſtineat, & Oppius, & eorum crebris literis, illius volūtas erga me confirmetur: & hoc planè vt fiat diligētiam adhibebis. Alterū eſt, cur te nolim diſcedere. ꝙ ſcribis te flagitari. O rem miſerā! quid ſcribā? aut quid velim? breue faciā: lacrymæ enim ſe ſubitò ꝓfuderunt. tibi permitto: tu conſule. tantùm vide, ne hoc temporis tibi obeſſe aliquid poſſit. Ignoſce obſecro te, non poſſum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari, tantùm dicam, nihil mihi gratius eſſe, quàm quòd eam diligis. Quòd literas, quibus putas opus eſſe curas dandas, facis commodè. Quintum filium vidi qui Sami vidiſſet patrem Sicyone: quorum deprecatio eſt facilis. Vtinam illi qui prius illum viderunt, me apud eum velint adiutum tantum, quantum ego illos vellem ſi quid poſſem. Quòd rogas, vt in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis literis, quæ me mordeant: ego verò in optimam: téq; rogo, vt apertè, quemadmodum facis, ſcribas ad me omnia, idq; facias quàm ſæpiſſimè. Vale. XIIII. cal. Ian.

CICERO ATTICO S. 8

QVANTIS curis afficiar, etſi ꝑfectò vides, tamē cognoſces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentiam mihi videri vis, neque te deterreo quò minus id diſputes, ſcribáſq; ad me quàm ſæpiſſimè: nonnihil enim me leuant tuæ literæ hoc tempore. Per eos qui noſtra cauſſa volunt, valéntq; apud illum, diligen-

tiſſimè

tiſſimè contẽdas opus eſt, per Balbum & Oppium maximè, vt de me ſcribant quam diligentiſſimè. Oppugnamur enim vt audio, & à præſentibus quibuſdam, & per literas: iis ita occurrendum, vt rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic mihi inimiciſſimus. Quintus miſit filium non ſolùm ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. Dictitat ſe à me apud Cæſarem oppugnari: quod refellit Cæſar ipſe, omnéſq; eius amici. neque verò deſiſtit, vbicunq; eſt, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi vnquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbũ. qui ex ipſo audiſſent, cùm Sicyone palàm multis audientibus loqueretur nefaria quædam, ad me pertulerunt. Noſti genus, etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne conuerſum. Sed augeo cõmemorando dolorem: & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo, cura vt huius rei cauſſa dedita opera mittat aliquẽ Balbus. Ad quos videbitur, velim cures literas meo nomine. Vale. x v. cal. Ian.

CICERO ATTICO S. 9

Ego verò & incautè, vt ſcribis, & celerius quàm oportuit, feci, nec in vlla ſum ſpe: quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, & beneuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidẽ licet. Quid autẽ me iuuat, quòd ante initũ tribunatum veni, ſi ipſum quòd veni, nihil iuuat? iam quid ſperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit, cùm iam lege etiam ſim confectus, & oppreſſus? quotidie Balbi ad me literæ languidiores, multæque multorũ ad illum fortaſsè contra me. meo vitio pereo: nihil mihi mali cauſſa attulit. omnia culpa contracta ſunt. ego enim, cùm genus belli viderẽ, imparata & infirma omnia, contra paratiſſimos iueram, (quid facerem?) ceperámq; conſilium non tam forte, quàm mihi præter cæteros cõcedendum. ceſſimus, vel potius parui. Ex quibus vnus qua mẽte fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius literis, quas ad te & ad alios miſit. quas ego nunquam aperuiſſem, niſi res acta ſic eſſet. delatus eſt ad me faſciculus: ſolui, ſi quid eſſet ad me literarum: nihil erat. Epiſtola Vatinio, & Ligurio altera. iuſſi ad eos deferri. illi ad me ſtatim ardentes dolore venerunt, ſcelus hominis clamantes. Epiſtolás mihi legerũt plenas omnium in me probrorum; hic Ligurius furere: ſe enim ſcire ſummo

illum in odio fuiſſe Cæſari: illum tamen non modò fouiſſe, ſed & tantam pecuniam illi dediſſe, honoris mei cauſſa. hoc ego dolore accepto, volui ſcire quid ſcripſiſſet ad cæteros; ipſi enim illi putaui pernicioſum fore, ſi eius hoc tãtum ſcelus percrebruiſſet. Cognoui eiuſdem generis. Literas ad te miſi, quas ſi putabis illi ipſi vtile eſſe reddi, reddes. nil me lædet. nam quòd reſignatæ ſunt, habet opinor eius ſignum Pomponia. Hac ille acerbitate initio nauigationis cùm vſus eſſet, tanto me dolore affecit, vt poſteà iacuerim. neq; nunc tam pro ſe, quàm contra me laborare dicitur. Ita omnibus rebus vrgeor, quas ſuſtinere vix poſſum, vel planè nullo modo poſſum: quibus in miſeriis vna eſt pro omnibus: quòd iſtam miſeram patrimonio, fortuna omni ſpoliatam relinquam. Quare te, vt polliceris videre planè velim; aliũ enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quæ mihi. ſed ſi me non offendes, ſatis tamen habeto commendatam, patruúmq; in ea, quantũ poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo ſcripſi: quo vtinam ſuſceptus non eſſem, aut ne quid ex eadẽ matre poſteà natũ eſſet. Plura ſcribere fletu prohibeor. Vale.

CICERO ATTICO S. 19

AD meas incredibileis ægritudines aliquid noui accedit, ex iis quæ de Q. F. ad me afferũtur. P. Terentius meus neceſſarius operas in portu, & ſcriptura Aſiæ pro magiſtro dedit. Is Quintum filium Epheſi vidit, v i. id. Dec. eúmq; ſtudioſe propter amicitiam noſtram inuitauit. Cúmque ex eo de me contaretur, eum ſibi ita dixiſſe narrabat, ſe mihi eſſe inimiciſſimum, voluménq; ſibi oſtendiſſe orationis, quam apud Cæſarem contra me eſſet habiturus: multa à ſe dicta contra eius amentiam: multa poſteà Patris, conſimili ſcelere ſecum Quintum patrem locutum: cuius furorem ex iis epiſtolis, quas ad te miſi, perſpicere potuiſti. Hæc tibi dolori eſſe certò ſcio, me quidem excruciant, & eò magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longè alia nobis, ac tu ſcripſeras, nuntiantur: nihil enim firmius eſſe dicunt, nihil paratius: accedit Hiſpania, & alienata Gallia: legionum nec vis eadem, nec voluntas: vrbanæ res perditæ. Quid eſt vbi acquieſcam? niſi quamdiu tuas literas lego, quæ eſſent profectò crebriores,

briores, ſi quid haberes, quò putares meam moleſtiam minui poſſe. Sed tamen te rogo, ne intermittas ſcribere ad me quicquid erit: eosq; qui mihi tam crudeliter inimici ſunt, ſi odiſſe non potes, accuſes tamen: non vt aliquid proficias, ſed vt tibi me charũ eſſe ſentiant. Plura ad te ſcribam, ſi mihi ad eas literas quas proximè ad te dedi, reſcripſeris. Vale. XII. calend. Februar.

CICERO ATTICO S. 11

CONFECTVS iam cruciatu maximorum dolorum, ne ſi ſit quidem, quod ad te debeam ſcribere, facilè id exequi poſſem, hoc minus, quòd res nulla eſt, quæ ſcribenda ſit: cùm præſertim ne ſpes quidem vlla oſtendatur fore melius. Ita iam ne tuas quidem literas expecto, quanquàm ſemper aliquid afferunt quod velim. Quare tu quidem ſcribito, cùm erit cui des. Ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo quod reſcribam: longo enim interuallo video immutata eſſe omnia: illa eſſe firma quæ debeant, nos ſtultitiæ noſtræ grauiſſimas pœnas pendere. P. Salluſtio curanda ſunt HS. XXX. quæ accepi à Cn. Salluſtio: velim videas, vt ſine mora curentur. De ea re ſcripſi ad Terentiam: atque hoc ipſum iam propè conſumptum eſt. Quare id quoque velim, cum illa videas, vt ſit, qui vtamur. hîc fortaſſe potero ſumere, ſi ſciam iſtic paratum fore: ſed prius, quàm id ſcirem, nihil ſum auſus ſumere. Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter, vides, nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam, & expectem. Quarum rerum eò grauior eſt dolor, quò culpa maior. Ille in Achaia non ceſſat de nobis detrahere: nihil videlicet tuæ literæ profecerunt. Vale. VIII. id. Martii.

CICERO ATTICO S. 12

CEPHALIO mihi à te literas reddidit a. d. VIII. id. Mart. veſpere. Eodem autem die manè tabellarios miſeram, quibus ad te dederam literas. tuis tamen lectis literis, putaui aliquid reſcribendum eſſe, maximè, quòd oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Cæſari allaturus profectionis meæ tum, cùm ex Italia diſceſſerim. Nihil opus eſt mihi noua ratione: ſæpe enim ad eum ſcripſi, multisq; mandaui, non potuiſſe, cùm cupiiſſem, ſermones hominum ſuſtinere: multaq; in eam ſententiã: nihil enim erat, quod minus eum vellem exiſtimare, quàm me tanta de re non meo con-

filio vſum eſſe. Poſteaq; quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent,illum exiſtimare Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe(ita enim ſcripſit)qui nondũ cognôſſem quæ de me Quintus ſcripſiſſet ad multos : etſi multa præſens in præſentem acerbè dixerat,& fecerat:tamẽ L.in eo his verbis ad Cæſarem ſcripſi : De Quinto fratre meo non minus laboro,quàm de me ipſo:ſed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. Illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quò minùs mea in te officia cõſtarent, minúſve te diligerem, potiuſque illum ſemper autorem noſtræ coniunctionis fuiſſe,meiq; itineris comitem, non ducem. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua,amicitiaque veſtra poſtulat. Ego ei nequid apud te obſim, id te vehementer etiam,atq; etiam rogo. Quare, ſi quis congreſſus fuerit mihi cum Cæſare (etſi non dubito quin is lenis in illum futurus ſit,idque iam declarauerit)ego tamen is ero, qui ſemper fui. Sed, vt video, multò magis eſt nobis laborandum de Africa: quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad conditionis ſpem, quàm victoriæ: quod vtinã ita eſſet. Sed longè aliter eſſe intelligo, teq; ipſum ita exiſtimare arbitror: aliter autem ſcribere non fallendi,ſed confirmandi mei cauſâ,præſertim cùm adiungatur ad Africam etiam Hiſpania. Quòd me admones,vt ſcribam ad Antonium,& ad cæteros: ſiquid videbitur tibi opus eſſe, velim facias id, quod ſæpe feciſti: nihil enim venit mihi in mẽtem, quod ſcribendum putem. Quòd me audis fractiore eſſe animo: quid putas, cùm videas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim,ne intermittas, quoad eius facere poteris,ſcribere ad me, etiam ſi rem,de qua ſcribas, non habebis: ſemper enim afferunt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditatẽ creui:puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. Vale. VIII. id. Mart.

CICERO ATTICO S. 13

A Murenæ liberto nihil adhuc acceperam literarum: P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Seruii patris literis quod ſcribis, item Quintum in Syriam veniſſe, quòd ais, eſſe qui nuncient: ne id quidem verum eſt. Quòd certiorem

te vis fieri, quo quiſque in me animo ſit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt: neminem alieno intellexi: ſed quantum id mea interſit, exiſtimare te poſſe certò ſcio. Mihi cùm omnia ſunt intolerabilia ad dolorem, tum maximè, quòd in eam cauſam veniſſe me video, vt ſola vtilia mihi eſſe videantur, quæ ſemper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi eſſe aiunt, Alexandriæ filium: Rhodóque Alexandriam C. Caſſium profectum eſſe conſtat. Quintus mihi per literas ſatisfacit multò aſperioribus verbis, quàm cùm grauiſſimè accuſabat. Ait enim ſe ex literis tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me aſperiùs ſcripſit. Itaque ſe pœnitere quòd animum tuum offenderit, ſed iure feciſſe. Deinde perſcribit ſpurciſſimè, quas ob cauſas fecerit. Sed neq; hoc tempore, nec antea patefeciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum videret. Atque vtinam vel nocturnis, quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propiùs te acceſſiſſem. nunc nec vbi, nec quando te ſim viſurus, poſſum ſuſpicari. De cohæredibus Fufidianis nihil fuit, quòd ad me ſcriberes: nam & æquum poſtulant, & quicquid egiſſes, rectè eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimendo iam pridem intellexiſti voluntatem meam. Etſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperaturi videbamur: tamen in eadem ſum voluntate. Id quemadmodum fiat, videbis, & velim, quoad poteris, conſideres, vt ſit vnde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarii. Si quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cùm id videbamur ſapienter facere, detulimus. Itaq; tum & à tuo villico ſumpſimus, & aliunde mutuati ſumus, cùm Quintus quereretur per literas ſibi nos nihil dediſſe, qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniam aſpeximus. Sed velim videas quid ſit, quod confici poſſit, quidque mihi de omnibus des conſilii, & cauſam noſti. Plura ne ſcribam, dolore impedior. Si quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes, velim, vt ſoles, facias: quotieſq; habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S. 14

NON me offendit veritas literarum tuarum, quòd me tum communibus, tum præcipuis malis oppreſſum ne incipis quidem, vt ſolebas, conſolari: fateriſq; id fieri iam non

poſſe: nec enim ea ſunt, quæ erant anteà, cùm, vt nihil aliud, comites me, & ſocios habere putabam: omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Aſia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. Ita præter Lælium, neminem habeo culpæ ſocium: qui tamen hoc meliore in cauſa eſt, quòd iam eſt receptus. De me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium ſcripſerit: à quibus, ſi quid eſſet lætius, certior factus eſſem, tecum etiam eſſent locuti: quibus cum tu de hoc ipſo colloquare velim, & ad me, quid tibi reſponderint, ſcribas: non quòd ab iſto ſalus data quicquam habitura ſit firmitudinis: ſed tamen aliquid conſuli, & proſpici poterit. Etſi omnium conſpectum horreo, præſertim hoc genero: tamen in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, vt ad me & Panſa ſcripſit, & Hirtius: iſque item Africam petere cum cæteris dicitur. Ad Minutium parentem ſcribam, & tuas literas mittam: ad te ſcribam, nunquid egerit H-S. XXX. potuiſſe mirarer, niſi multa de Fuſidianis prædiis: & id video tamen. Te expecto, quem videre, ſi vllo modo potes venire, peruellem. Iam extremum concluditur; ibi facile eſt, quid, quale ſit, grauiùs exiſtimare. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

QVONIAM iuſtas cauſas affers, quòd te hoc tẽpore videre non poſſim, quæſo, quid ſit mihi faciendum. Ille enim itẽ videtur Alexandriam tenere, vt eum ſcribere etiam pudeat de illis rebus: ii autem ex Africa iam affuturi vidẽtur: Achaici item ex Aſia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? Video difficile eſſe conſilium: ſum enim ſolus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus ſit, neque ab iis ipſis quicquam ad ſpem oſtendatur. ſed tamen ſcire velim, quid cenſeas, idque erat cum aliis, cur te, ſi fieri poſſet, cuperem videre. Minutium XII. ſola curaſſe ſcripſi ad te anteà; quod ſupereſt, velim videas, vt curetur. Quintus non modò non cum magna prece ad me, ſed acerbiſſimè ſcripſit: filius verò mirifico odio. Nihil fingi poteſt mali, quo non vrgear. omnia tamen ſunt faciliora, quã peccati dolor, qui & maximus eſt, & æternus. Cuius peccati ſi ſocios eſſem habiturus ego, quos putaui: tamen eſſet ea conſolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium

ratio

ratio exitum: mea,nullum. Alii capti, alii intercluſi non veniunt in dubium de voluntate: eò minus, ſcilicet, cùm ſe expedierint,& vnà eſſe cœperint: ii autem ipſi,qui ſua volũtate ad Fuſiũ venerunt,nihil poſſunt,niſi timidi exiſtimari. Multi autem ſunt, qui, quicunq; ſint, modò ad illas ſe recipere volent,recipientur: quò minùs debes mirari,non poſſe me tanto dolori reſiſtere: ſolius enim meum peccatum corrigi non poteſt,& fortaſſe Lælii: ſed quid me id leuat? nam C. quidem Caſſium aiunt conſilium Alexandriã eundi mutauiſſe. Hæc ad te ſcribo,non vt queas tu demere ſolicitudinem: ſed vt cognoſcam,ecquid tu ad ea afferas,quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit,& cætera,quæ fletu reprimor, ne ſcribã. Quin etiam Æſopi F. me excruciat. prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendũ, occulténe aliquò propius veniendum, an mare tranſeundũ: nam hic maneri diutius nõ poteſt. De Fuſidianis quare nihil potuit confici? genus enim cõditionis eiuſmodi fuit, in quo non ſolet eſſe controuerſia: cùm ea pars, quæ videtur eſſe minor, licitatione expleri poſſet. Hæc ego non ſine cauſa quæro. Suſpicor enim cohæredes dubiam noſtram cauſam putare,& eò rem in integro eſſe. Vale. prid. id. Maii.

CICERO ATTICO S. 16

NON meo vitio fit hoc quidem tempore (antè enim eſt peccatum) vt mea iſta epiſtola nihil conſoletur: nam & exigua ſcripta eſt, & ſuſpiciones magnas habet,non eſſe ab illo, quas animaduertiſſe te exiſtimo. De obuiã itione ita faciã vt ſuades: neq; enim vlla de aduentu eius opinio eſt, neq;, ſi qui ex Aſia veniunt, quicquam auditũ eſſe dicunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi. Nihil video quod ſperandum putẽ, nunc præſertim, cùm ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico,in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in Vrbe, in Italia. Ego verò, etiam ſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius, negotium cõfectum iri puto. Quòd autem ſcribis quandam lætitiam bonorum eſſe cõmotam,vt ſit auditum de literis: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid ſolatii eſſe: ſed ego non adducor quenquam bonum vllam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe,vt eam peterem ab vllo: & eò minus, quòd huius conſilii iam ne ſocium quidem habeo quenquam. Qui in

Aſia ſunt, rerum exitum expectant: Achaici etiam Fuſi ſpem deprecationis afferunt: horum & timor idem fuit primò, qui meus, & conſtitutum: mora Alexandrina cauſam illorum correxit, meã euertit. Quam ob rem idem à te nunc peto, quod ſuperioribus literis, vt, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. ſi recipior ab iis, quod vides non fieri, tamen quoad bellũ erit, quid agã aut vbi ſim, non reperio. ſin iactor, eò minus. Itaq; tuas literas expecto: easq; vt ad me ſine dubitatione ſcribas, rog. Quòd ſuades, vt ad Quintum ſcribam de his literis: facerem, ſi me quicquam iſtæ literæ delectarent. Etſi quidam ſcripſit ad me his verbis, Ego, vt in his malis, Patris ſum non inuitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur, quę ego audire vellem. Quòd ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas literas remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menſeis tempeſtatibus retentus eſt. Quintum filium ad me acerbiſſimè ſcripſiſſe, iam antè ad te ſcripſi. Extremum eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, & à te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, vt Terentiàm moneatis de teſtamento: tempora monent, vt videat, vt ſatisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo eſt, eam ſceleratè quædam fácere: credibile vix eſt, ſed certè, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, prouidẽdum eſt. De omnibus rebus velim ad me ſcribas, & maximè quid ſcribas de ea: in quo tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. Vale. III. nòn. Iun.

CICERO ATTICO S. 17

Properantibus tabellariis alienis hanc epiſtolam dedi. eò & breuior eſt, quòd eram miſſurus meos. Tullia mea venit ad me prid. Id. Iun. deq; tua erga ſe obſeruantia, beneuolentiaq; mihi plurima expoſuit, literasq; reddidit trinas. Ego autem ex ipſius virtute, humanitate, pietate non modò eam voluptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui: ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingenium in tam miſera fortuna verſari, ídque accidere nullo ipſius delicto, ſumma culpâ mea. Itaq; à te neque conſolationem iam, qua cupere te vti video, neque conſilium, quod capi nullum poteſt, expecto: teque omnia cum ſuperioribus ſæpe literis, tum proximis tentâſſe intelligo. Ego cum Salluſtio Cicero-

nem ad Cæſarem mittere cogitabam: Tulliam autem non videbam eſſe cauſam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. Itaque eram tibi eam, cùm primùm per ipſam liceret, remiſſurus. pro ea quemadmodum conſolandi ſcilicet cauſa ſcripſiſti, putato ea me ſcripſiſſe, quæ tu ipſe intelligis reſponderi potuiſſe. Quòd Oppium tecum ſcribis locutum, non abhorret à mea ſuſpicione eius oratio: ſed non dubito, quin iſtis perſuaderi nullo modo poſſit, ea, quæ faciant, mihi probari poſſe, quoquo modo loquar. Ego tamen vtar moderatione, qua potero: quanquam quid mea interſit, vt eorum odium ſubeam, non intelligo. Te iuſta cauſa impediri, quò minùs ad nos venias, video, idq; mihi valde moleſtum eſt. Illum ab Alexandria diſceſſiſſe nemo nuntiat, conſtatq; ne profectũ quidem illò quenquam poſt id. Mart. nec poſt id. Decembr. ab illo datas vllas literas: ex quo intelligis, illud de literis a. d. v. id. Febr. datis (quod inane eſſet, etiam ſi verum eſſet) non verum eſſe. L. Terentium diſceſſiſſe ex Africa ſcimus, Pæſtumq; veniſſe. quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, ſcire velim: dicitur enim per Naſidium emiſſus eſſe. id quale ſit, velim, ſi inueneris, ad me ſcribas. De H-S. X. vt ſcribis faciam. Vale. XIII. calend. Quint.

CICERO ATTICO S. 18

De illius ab Alexandria diſceſſu nihil adhuc rumoris: contraq; opinio, valde eſſe impeditũ. Itaq; nec mitto, vt conſtitueram, Ciceronem: & te rogo, vt me hinc expedias. quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac permanſione. Hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium: ſiue enim bellum in Italia futurum eſt, ſiue claſſibus vtetur, hîc eſſe me minimè conuenit: quorum fortaſſe vtrunque erit: alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſſet: ſed vt eam flectas, te rogo. Nihil omnino iam expecto, niſi miſerum: ſed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. Quare cum Antonio loquare velim, & cum iſtis: & rem, vt poteris, expedias, & mihi quàmprimum de omnibus rebus reſcribas. Vale. XII. calend. Quint.

CICERO ATTICO S. 19

Cvm tuis dare poſſem literas, non prætermiſi: etſi quod

ſcriberem,non habebam. Tu ad nos & rarius ſcribis,quàm ſolebas,& breuius:credo,quia nihil habes,quod me putes libenter legere,aut audire poſſe. Verũtamen velim quod erit, qualecunq; erit ſcribas. Eſt autẽ vnum,quod mihi ſit optandum,ſiquid agi de pace poſſit: quod nulla equidem habeo in ſpe: ſed quia te leuiter interdum ſignificas,cogis me ſperare, quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas, quæ ad te anteà ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt,dum,vt in peſſimis rebus, aliquid caueã, qui nihil vnquam caui. Vale. xi. cal. Sext.

CICERO ATTICO S. 20

Decimoſeptimo calend. Sept. venerat die xviii. Seleucia Pieria C. Trebonius,qui ſe Antiochiæ diceret apud Cæſarem vidiſſe Quintum filium cum Hircio: eos de Quinto, quæ voluiſſent,impetraſſe: nullo quidem negotio:quod ego magis gauderem,ſi iſta nobis impetrata quicquam ad ſpem explorati haberent. Sed & alia timenda ſunt, ab aliiſque: & ab hoc ipſo quæ dantur vt à domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtate. etiam Salluſtio ignouit. Omnino dicitur nemini negare quod ipſum eſt ſuſpectum, notionem eius differri. M. Gallius, Q. F. mancipia Salluſtio reddidit Is venit, vt legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum Cæſarem Patris. Quòd ſi faciet,ego,quod antè mallem,aliquò propius accedam. Tuas literas ad eas, quibus a te proximè cõſilium petiui,vehementer expecto. Vale. xvi. cal. Sept.

CICERO ATTICO S. 21

Accepi vi. calend. Sept. literas à te datas xii. calend. doloremque, quem ex Quinti ſcelere iampridem acceptum iam abieceram, lecta eius epiſtola grauiſſimum cepi. Tu, etſi non potuiſti vllo modo facere, vt mihi illam epiſtolam non mitteres, tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem, quæ ſcribis de teſtamento, videbis quid, & quo modo. De nũmis & illa ſic ſcripſit,vt ego ad te anteà, & nos ſiquid opus erit,vtemur ex eo,de quo ſcribis. Ille a. d. cal. Sept. Athenis non videtur fore: multa eum in Aſia dicuntur morari, maximè Pharnaces. Legio xii. ad quam primùm Sulla venit, lapidibus egiſſe hominem dicitur: nullam putant ſe commoturam: illum arbitrãtur protinus Patris in Siciliam. Sed,

ſi hoc

ſi hoc ita eſt, huc veniat, neceſſe eſt: ac mallem illum: aliquo enim modo hinc euaſiſſem. nunc metuo, ne ſit expectandum: & cum reliquis etiã loci grauitas hic miſerrimè perferenda. Quòd me mones, vt ea videam, quæ ad tempus accommodem: facerem, ſi res pateretur, & ſi vllo modo fieri poſſet. ſed in tantis noſtris peccatis tantiſque noſtrorum iniuriis nihil eſt, quod aut facere dignum nobis, aut ſimulare poſſim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipſo præclariſſima fuerunt, moderatione paulò minus temperata: hæc autem eiuſmodi ſunt, vt obliuiſcar mei, idque malim, quod omnibus ſit melius: quorum vtilitati meam iunxi. Tu ad me tamen velim quàm ſæpiſſimè ſcribas: eoque magis, quòd præterea nemo ſcribit: ac ſi omnes, tuas tamen maximè expectarem. Quòd ſcribis illum per me Quinto fore placatiorem: ſcripſi ad te anteà, eum ſtatim Q. F. omnia tribuiſſe, noſtri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

DILIGENTER mihi faſciculũ reddidit Balbi tabellarius. accepi enim à te literas, quibus videris vereri, vt epiſtolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi nunquam redditas: auxerunt enim mihi dolorẽ: nec ſi in aliquem incidiſſent, quicquam noui attuliſſent. Quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium, & genus hoc literarum? quod ne Cæſar quidem ad iſtos videtur miſiſſe, quaſi quo illius improbitas offenderetur: ſed credo vti notiora noſtra mala eſſent. Nam quòd te vereri ſcribis, ne illi obſint, eique rei mederi: ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo: quod quidem mihi moleſtum non eſt: illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil valere. Sulla, vt opinor, cras erit hîc cum Meſſala. currunt ad illum pulſi à militibus, qui ſe negant vſquam, niſi acceperint. Ergo ille huc veniet: quod non putabant: tardè quidem: itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quomodo agit, afferet moram. Quid mihi igitur cenſes? iam enim corpore vix ſuſtineo grauitatem huius cœli, quæ mihi laborem affert in dolore. An his illud euntibus mandem, vt me excuſent? ipſe accedam propius? quæſo attende, & me, quod adhuc ſæpe rogatus non feciſti, conſilio iuua: ſcio rem difficilem eſſe: ſed vt in malis, etiam illud mea magni intereſt, te vt videam

profectò aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento, vt ſcribis, animaduertes. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

QVOD ad te ſcripſeram, vt cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, te cum eo locutum. Tuas literas expectabam: niſi illud quidem mutari, ſi aliter eſt, atque oportet, non video poſſe: ſed cùm à nullo accepiſſem literas, deſideraui tuas (etſi putabam te fortiorem factum non eſſe) modò valeres: ſcripſeras enim te quodam valetudinis genere tentari. Auguſius quidem Rhodo venerat VIII. id. Quin. Is nuntiabat, Quintum F. ad Cæſarem profectum IIII. calendas Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei veniſſe: habere ad me literas. ipſum Auguſium audies: ſed tardiùs iter faciebat. eò feci, vt celeriter eunti darem. Quid ſit in his literis, neſcio: ſed mihi valde Quintus frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, vt de hac miſeria cogites, & illud, de quo ad te proximè ſcripſi, vt aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, & etiam de ipſo teſtamento. Illud quoque vellem anteà. ſed omnia timuimus: melius quidẽ in peſſimis nihil fuit diſſidio. aliquid feciſſemus, vt viri vel tabularum nouarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium maiorum: nec res periiſſet, & videremur aliquid doloris virilis habuiſſe. Memini omnino tuas literas: ſed & tempus illud, & ſi quid vis præſtitit. nũc quidem ipſa videtur denuntiare. audimus enim de ſtatu reipublicę. O Dii, generúmne noſtrum potiſſimum, vt hoc, vel tabulas nouas? Placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortaſſe tertiam penſionem. Conſidera igitur túmne cùm ab ipſo naſcetur, an priùs. ego ſi vllo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, vt te videam. Tu & hæc, & ſi quid erit, quod interſit me ſcire, ſcribas velim. Vale.

CICERO ATTICO S. 24

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ad meam Tulliam de me ſcripſiſti, ea ſentio eſſe vera. Eò ſum miſerior: etſi nihil videatur addi poſſe, quod mihi non modò iraſci grauiſſima iniuria accepta, ſed ne dolore quidem impunè liceat. Quare iſtud feramus: quod cùm tulerimus, tamen eadem erunt perpe-

perpetienda, quæ tu, ne accidant, vt caueamus mones. Ea enim eſt à nobis contracta culpa, vt omni ſtatu, omniq́; populo eundem exitum habitura videatur. ſed ad meam manum rediero. etenim hæc occultiùs agenda. Vide quæſo etiam nunc de teſtamento, quod tum factum, cùm illa quærere cœperat. non credo, & commonui, non quem rogari, ne me quidem? ſed quaſi ita ſit, quoniam in ſermonem iam veniſti, poteris eam monere, vt alicui committat, cuius extra periculum huius belli fortuna ſit. Equidem tibi potiſſimùm velim, ſi idem illa vellet: quã quidem celo miſeram, me hoc timere de illo altero, ſcio equidem venire nunc nihil poſſe: ſed ſeponi, & occultari poſſunt, vt extra ruinam ſint eam, quę impendet. Nam quòd ſcribis, nobis noſtra & tua Terentiæ fore parata: tua credo: noſtra quæ poterunt eſſe? De Terentia autem (mitto cætera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, vt H-S. XII. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. miſit illa CCIↃↃ. mihi: & aſcripſit tantum eſſe reliquum. Cùm hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modò nullus venit, ſed ne per literas quidem, aut per nuntium certiorem facit me quid egerit. Epheſo qui veniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſiis in ius adeuntem vidiſſe nuntiant: quæ quidem (ita enim veriſimile eſt) in aduentum Cæſaris fortaſſe reiiciuntur. Ita aut nihil puto eũ habere, quod putet ad me celeriùs perferendum, & eò me magis eſſe deſpectum: aut etiam ſi quid habet, id niſi omnibus ſuis negotiis confectis, ad me referre non curet. Ex quo magnũ equidem capio dolorem: ſed non tantum, quantum videor debere: nihil enim mea minus intereſſe puto, quàm quid illinc afferatur. Id quamobrẽ, te intelligere certò ſcio. Quòd me mones de vultu, & oratione ad tempus accommodanda, etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quicquam intereſſe putarem. Quòd ſcribis, literis te putare Africanum negotium confici poſſe: velim ſcriberes, cur ita putares. Mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri poſſe. Tu tamen velim ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me: ſin, vt perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. Ego ad te ſiquid audiero, citiùs ſcribam. Vale. VIII. idus Sext.

CICERO ATTICO S. 25

FACILE aſſentior tuis literis, quibus exponis pluribus verbis, nullum te habere conſilium, quo à te poſſim iuuari. Conſolatio certè nulla eſt, quæ leuare poſſit dolorem meũ: nihil eſt enim contractum caſu. nam id eſſet ferendum. ſed omnia fecimus his erroribus, & miſeriis & animi, & corporis, quibus proximi vtinam mederi maluiſſent, quàm obeſſe. Quoniam neque conſilii tui, neque conſolationis cuiuſquã ſpes vlla mihi oſtenditur, non quęram hæc à te poſthac. tantùm velim ne priſtinum hoc officium intermittas: ſcribas ad me quicquid veniet tibi in mentem, cùm habebis cui des, & dum erit ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpitii literis, quas cuncti poſteà nuntii confirmarunt. Quod verũ, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, vtrum malim neſcio. Quòd ad te iam pridem de teſtamento ſcripſi, quod poſtulas, velim vt poſſim aduerſus ego huius miſeriam tua facultate, confectus, conflictari. Nihil vnquam ſimile natum puto. Cui ſi qua re conſulere aliquid poſſum, cupio à te admoneri. Video eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dato antè: tamen hoc me magis ſolicitat, quam omnia. In penſione ſecunda cæci fuimus. Alium mallem. ſed præteriit. Te oro, vt in perditis rebus, ſi quid cogi cõficiq; poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſuppellectile, des operam. Iam enim mihi videtur adeſſe extremum, nec vlla fore conditio pacis: eaq; quæ ſunt, etiam ſine aduerſario peritura. Hæc etiam, ſi videbitur, cum Terentia loquere opportunè. Non queo omnia ſcribere. Vale. III. non. Quintil.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER XII.

CICERO ATTICO S. 1

VNDECIMO die, poſtquã à te diſceſſeram, hoc literularum exaraui egrediens è villa ante lucem: atq; eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem in Tuſculano. Ibi vnum diem. V. cal. igitur ad conſtitutum, atq; vtinam cõtinuò ad complexum meæ Tulliæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere. Quod quidem ipſum ſcribe, quæſo, ad me, vt dum conſiſto in Tuſculano, ſciam quid garriat: ſin ruſticatur, quid ſcribat ad te: eiq; interea aut ſcribes ſalutẽ, aut nuntiabis, itemq; Piliæ. & tamen etſi continuò congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis. Cùm complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me venit cum epiſtola tua tabellarius: qua lecta, de Atticæ febricula ſcilicet, valde dolui. Reliqua quæ expectabam, ex tuis literis cognoui omnia. Sed quod ſcribis igniculum matutinum, γεροντικώτερον eſt memoriola vacillare. Ego enim IIII. cal. Axio dederam, tibi III. Quinto, quo die veniſſem, id eſt, V. cal. Hoc igitur habebis, noui nihil. Quid ergo opus erat epiſtola? quid cùm coràm ſumus, & garrimus quicquid in buccam? eſt profectò quiddam λέσχη, quæ habet, etiam ſi nihil ſubeſt, collocutione ipſa ſuauitatem.

CICERO ATTICO S. 2

HIC rumor eſt, T. Marcum periiſſe naufragio, Aſinium delatum viuum in manus militum. L. naueis delatas Vticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus

omnino fuiſſe, vt Patietus affirmat. Sed auctor nullus rei quiſquam. Habes, quæ, dum tu abes, locuti ſint. Ludi intereà Præneſte. Ibi Hircius, & iſti omnes, & quidem ludi dies octo. Quæ cœnæ? quæ deliciæ? res interea fortaſſe tranſacta eſt. O miros homines. At Balbus ædificat. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; Verum, ſi quæris hominem, homini non recta, ſed voluptaria quærenti nonne βεβίωται; tu intereà dormis. Iam explicandum eſt πρόβλημα, ſiquid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto Sed quid multa? iam te videbo, & quidem, vt ſpero, de via rectà ad me: ſimul enim & diem Tyrannioni conſtituemus, & ſi quid aliud.

CICERO ATTICO S. 3

VNVM te puto minus blandum eſſe, quàm me: aut, ſi vterque noſtrûm eſt aliquando aduerſus aliquem, inter nos certè nunquam ſumus. Audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. Ne viuam, mi Attice, ſi mihi non modò Tuſculanum, vbi cæteroqui ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt, vt ſine te ſim totos dies. Quare obduretur hoc triduum, vt te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita eſt profectò. Sed velim ſcire hodiéne ſtatim de auctione, & quo die venias. Ego me intereà cum libellis. At moleſtè fero Vennonii me hiſtoriã non habere. Sed tamen ne nihil de re, nomen illud quod à Cæſare, treis habet conditiones, aut emptionem ab haſta (perdere malo; etſi præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem à mancipe annua die (quis erit, cui credã? aut quando ipſi Metoni annus veniet?) aut Vecteni conditionem ſemiſſe. σκέψαι igitur. Ac vereor, ne iſte iam auctionem nullam faciat ſed ludis factis Clypo ſubſidio currat, ne talis vir ἀλογηθῇ. Sed μελήσει.

CICERO ATTICO S. 4

O gratas tuas mihi, iucundáſque literas. Quid quæris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus: angebar enim, quòd Tiro ἐνερευθέστερον te ſibi eſſe viſum dixerat. Addam igitur, vt cenſes, vnum diem. Sed de Catone πρόβλημα Ἀρχιμήδειον eſt. Non aſſequor, vt ſcribam, quod tui conuiuæ non modò libenter, ſed etiam æquo animo legere poſſint. Quin etiam, ſi à ſententiis eius dictis, ſi ab omni voluntate, conſiliiſque, quæ de rep. habuit, recedam, ψιλῶς; velim grauitatem, conſtantiamque eius laudare; hoc ipſum tamen iis odioſum ἄκουσμα

ſit,

ſit. Sed verè laudari ille vir non poteſt, niſi hæc ornata ſint: quòd ille ea, quæ nunc ſunt, & futura viderit, &, ne fierent, contenderit, & facta ne videret, vitam reliquerit. Horum quid eſt, quod Atedio probare poſſimus? ſed cura obſecro, vt valeas, eamque quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualeſcendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO S. 5

QVINTVS pater quartùm, vel potius milleſimùm, nihil ſapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, vt cernat duplici dedecore cumulatam domum: addo etiam Philotimum tertium. O ſtultitiam, niſi mea maior eſſet, ſingularem! Quòd autem oſim hanc rem, ἔργον à te. fac, nō ad διψῶσαν κρήνην, ſed ad πειρήνην cum veniſſe, & ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ κρήνην (vt ſcribis) haurire, in tantis ſuis præſertim anguſtiis, πῇ τοῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει; ſed ipſe viderit. Cato me quidē delectat, ſed etiam Baſſum Lucilium ſua. De Cælio, tu quæres, vt ſcribis. Ego nihil noui. noſcenda eſt natura, non facultas. modò. De Hortenſio, & Virginio tu ſiquid dubitabis, & ſi quod magis placeat, ego quantum aſpicio, non facilè inuenies. Cum Muſtella, quemadmodum ſcribis, cùm venerit Criſpus. Ad Aulum ſcripſi, vt ea, quæ benè noſſem de auro, Piſoni demonſtrarem. Tibi enim ſanè aſſentior, & iſtud nimiùm diu duci, & omnia nunc vndique contrahenda. Te quidem nihil agere, nil cogitare aliud, niſi quod ad me pertineat, facilè perſpicio: meiſque negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. Sed mecum eſſe te puto, non ſolùm quòd meam rem agis, verumetiam quòd videre videor quo modo agas: neque enim vlla hora tui mihi eſt operis ignota. Tubulum præt. video L. Metello, Q. Maximo coss. Nunc velim, P. Scæuola pontifex maximus, quibus coss. trib. pleb. equidem puto Cæpione, & Pompeio: præt. enim P. Furio, Sex. Attilio. Dabis igitur tribunatum, & ſi poteris, Tubulus quo crimine. Et vide quæſo, L. Libo, ille qui de Ser. Galba? Cenſorinóne, & Manlio, an T. Quintio, M. Acilio coss. trib. pl. fuerit: conturbor enim. In Bruti epitome Fannianorū ſcripſi, quod erat in extremo, idq; ego ſecutus, hunc Fannium, qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe ſcripſeram Lælii. Sed tu me γεωμετρικῶς refelleras. te autem nunc Brutus, & Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortenſio

ſic acceperam, vt apud Brutum eſt. Hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Dolabellæ obuiam. Is ad me idibus reuertetur. Te expectabo poſtridie. De Tullia mea tibi antiquiſſimum eſſe video: idq; ita vt ſit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia: ſic enim ſcribis. Mihi etſi calendæ vitandæ fuerunt, inceſſionumq; ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq; tabulæ; nihil tamē tanti, vt à te abeſſem, fuit. Cùm Romæ eſſem, & te iam, iamque viſurum me putarem quotidie: tamen horæ, quibus expectabam, longæ videbantur. Scis me minimè eſſe blandum. Itaque minus aliquantò dico, quàm ſentio.

CICERO ATTICO S. 6

DE Cœlio vide, quæſo, ne qua lacuna ſit, in auro. Ego iſta non noui. Sed certè in colybo eſt detrimenti ſatis. Huc aurum ſi accedit. Sed quid loquor? tu videbis. Habes Hegeſiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. Ain tu? verum hoc fuit? ſine me? At ego quoties, cùm eſſem otioſus, ſine te tamen nolui? quomodo hoc ergo lues? Vno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris: quod vt facias, etiam atq; etiam rogo. Etſi me non magis liber ipſe delectabit, quàm tua admiratio delectauit: amo enim πάντα φιλόδημον: teq; iſtam tam tenuem θεωρίαν tam valde admiratum eſſe gaudeo. etſi tua quidem ſunt eiuſmodi omnia: ſcire enim vis quo vno animus alitur. Sed quæſo quid ex iſta acuta, & graui refertur ad τέλος; ſed longa oratio eſt, & tu occupatus in meo fortaſſe aliquo negotio. At pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, à te nitidum ſolem, vnctumq; repetemus. Sed ad prima redeo. Librū ſi me amas, mitte; tuus eſt enim profectò; quoniam quidem eſt miſſus ad te.

CICERO ATTICO S. 7

TANTVMNE ab re tua eſt otii tibi, vt etiam Oratorem legas? macte virtute. mi quidem gratum, & erit gratius, ſi non modò in libris tuis, ſed etiam in aliorum per librarios tuos Ariſtophanem repoſueris pro Eupoli. Cæſar autem mihi irridere viſus eſt, QVAESO illud tuum, quod erat ἀστεῖος, & vrbanum. Ita porrò te ſine cura eſſe iuſſit, vt mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tandiu: ſed quoniam iam ſine horrore eſt, ſpero eſſe, vt volumus.

CICE-

CICERO ATTICO S. 8

QVAE deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eóſque Eroti dedi. breuiter, ſed etiam plura quàm quæris: in iis de Cicerone, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attuliſti. Locutus ſum cum eo liberaliſſimè: quòd ex ipſo velim, ſi modò tibi erit commodum, ſciſcitère. Sed quid differo? Expoſui, te ex me detuliſſe, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hiſpaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate dixi, quantum Publius, quantum Flamen, Lentulus filio. De Hiſpania duo attuli, primùm idem, quod tibi: me vereri vituperationem: non ſatis eſſe, ſi hæc arma reliquiſſimus: etiam contraria: deinde fore, vt angeretur, cùm à fratre familiaritate, & omni gratia vinceretur. Velim magis liberalitate vti mea, quàm ſua libertate: ſed tamen permiſi: tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. Ego etiam, atque etiam cogitabo: téque, vt idem facias, rogo. Magna res: ſimplex eſt manere: illud anceps. Verùm videbimus. De Balbo, & in codicillis ſcripſeram, & ita cogito, ſimul ac redierit. Sin ille tardiùs, ego tamen triduum, &, quod præterii, Dolabella etiam mecum.

CICERO ATTICO S. 9

DE Cicerone, multis res placet, comes eſt idoneus. Sed de prima penſione ante videamus: adeſt enim dies, & ille currit. Scribe, quæſo, quid referat Celer egiſſe Cæſarem cum cãdidatis, vtrum ipſe in fœnicularium, an in campum Martium cogitet. Et ſanè ſcire velim, nunquid neceſſe ſit comitiis eſſe Romæ: nam & Piliæ ſatisfaciendum eſt, & vtique Atticæ.

CICERO ATTICO S. 10

NAE ego eſſem hîc libenter, atque id quotidie magis, ni eſſet ea cauſſa, quã tibi ſuperioribus literis ſcripſi. Nihil hac ſolitudine iucundius, niſi paulum interpellaſſet Amyntæ filius, ὢ ἀπεραντολογίαν ἀηδοῦς. Cætera noli putare amabiliora fieri poſſe villa, litore, proſpectu maris, his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis, nec erat quod ſcriberem, & ſomnus vrgebat.

CICERO ATTICO S. 11

MALE mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnoperè moderandus. conſo-

lationem autem multæ viæ: ſed illa rectiſſima. Impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Alexim verò curemus, imaginem Tironis, quem ægrum Romam remiſi: & ſi quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum teſtamento transferamus. Tota domus ſuperior vacat, vt ſcis: hoc puto valde ad rem pertinere.

CICERO ATTICO S. 12

MALE de Seio: ſed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipſi enim quid ſumus? aut quamdiu hæc curaturi ſumus? Ea videamus quæ ad nos magis pertinent: nec tamen multò: quid agamus de ſenatu. Et, vt ne quid prætermittam, Cæſonius ad me literas miſit, Poſthumiam Sulpitii, domum ad ſe veniſſe. De Pompeii Magni filia tibi reſcripſi, nihil me hoc tempore cogitare: alteram verò illam, quàm tu ſcribis, puto noſti: nihil enim vidi fœdius. ſed adſum: coràm igitur. Obſignata epiſtola accepi tuas. Atticę hilaritatem libẽter audio: commotiunculis συμπάσχω.

CICERO ATTICO S. 13

DE dote tantò magis perpurga. Balbi regia conditio eſt delegãdi: quoquo modo confice: turpe eſt rem impeditam iacere. Inſula Arpinas habere poteſt germanam ἀποθέωσιν: ſed vereor ne minorem τιμὴν habere videatur, ἐκγόνιμος eſt: igitur animus in hortis: quos tamen inſpiciam, cùm venero. De Epicuro vt voles: etſi μεθαρμόζομαι in poſterum. genus hoc perſonarım incredibile eſt, quàm ea quidem requirãt. Ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γάρ. Nihil habeo ad te quod perſcribam: ſed tamen inſtitui quotidie mittere, vt eliciam tuas literas: non quò aliquid ex his expectem, ſed neſcio quomodo tamen expecto. Quare ſiue habes quid, ſiue nihil habes, ſcribe tamen aliquid: téque cura. Commouet me Attica, etſi aſſentior Cratero. Bruti literæ ſcriptæ & prudenter, & amicè, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. me hæc ſolitudo minus ſtimulat, quam iſta celebritas. Te vnum deſidero. ſed & literis non difficiliùs vtor, quàm ſi domi eſſem: ardor tamen ille vrget, & manet, non mehercule indulgente me, ſed tamen non repugnante. Quod ſcribis de Apuleio, nihil puto opus eſſe tua contentione, nec Balbo, & Oppio: quibus quidem ille receperat, mihique etiam iuſſerat nuntiari, ſe moleſtum omnino non futurum: ſed cura vt ex-

cuſer

cuſer morbi cauſſa in dies ſingulos. Lænas hoc receperat: prende C. Septimium, L. Statilium: denique nemo negabit ſe iuraturum, quem rogaris. Quòd ſi erit durius, veniam,& ipſe perpetuum morbum iurabo: cùm enim mihi carendum ſit conuiuiis, malo id lege videri facere, quàm dolore. Cocceium velim appelles: quod enim dixerat, non facit. Ego autem volo aliquod emere latibulum & perfugium doloris mei.

CICERO ATTICO S. 14

De me excuſando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. nihil eſſe negotii arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. Sed Septimium vide,& Lænatem,& Statiliũ: tribus enim opus eſt. ſed mihi Lænas totũ receperat. Quòd ſcribis à Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire velim, quando dicar ſpopondiſſe, & pro patre, ánne pro filio: neque eo minus, vt ſcribis, procuratores Cornificii,& Apuleium prædiatorem videbis. Quòd me ab hoc mœrore recreari vis, facis vt omnia. ſed me mihi non defuiſſe tu teſtis es: nihil enim de mœrore minuendo ſcriptum ab vllo eſt, quod ego non domi tuæ legerim: ſed omnem conſolationem vincit dolor. Quin etiam feci, quod profectò ante me nemo, vt ipſe me per literas conſolarer: quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarii: affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. Totos dies ſcribo: non quò proficiam quid, ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis (vis enim vrget) ſed relaxor tamen, omniáq; nitor nõ ad animũ, ſed ad vultum ipſum, ſi queam, reficiendũ: idq; faciẽs interdũ mihi peccare videor, interdũ peccaturus eſſe, niſi faciã. Solitudo aliquid adiuuat: ſed multò plus ꝓficeret, ſi tu tamen intereſſes: quæ mihi vna cauſſa eſt hinc diſcedendi: nam pro malis rectè habebar. quanquàm ipſum doleo: non enim iam in me idem eſſe poteris: perierunt illa quæ amabas. De Bruti ad me literis ſcripſi ad te anteà. prudenter ſcriptæ, ſed nihil quod me adiuuarent. Quòd ad te ſcripſit, id vellem, vt ipſe adeſſet: certè aliquid quoniam me tam valde amat, adiuuaret. Quòd ſi quid ſcies, ſcribas ad me velim: maximè autem, Panſa quando. De Attica doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi vetabat.

CICERO ATTICO S. 15

Pro omnibus apud Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies vt excuſer, videbis. In hac ſolitudine careo omnium colloquio. cúmq; manè me in ſyluam abſtruſi denſam & aſperam, non exeo inde ante veſperum: ſecundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine. In hac mihi omnis ſermo eſt cum literis: eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad poſſum: ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, vt ſuades, reſcribam. eas literas cras habebis. cùm erit cui des, dabis.

CICERO ATTICO S. 16

Te tuis negotiis relictis nolo ad me venire: ego enim potius accedam, ſi diutius impediêre: etſi ne deceſſiſſem quidem è conſpectu tuo, niſi me planè nihil vlla res adiuuaret. Quòd ſi eſſet aliquod leuamen, id eſſet in te vno. & cùm primùm ab aliquo poterit eſſe, à te erit. Nunc tamen ipſum ſine te eſſe non poſſum: ſed nec tuæ domui probatur, nec meæ poteram: nec ſi propius eſſem vſpiam, tecum tamen eſſem: idem enim te impediret, quò minus mecum eſſes, quod nũc etiam impedit. Mihi adhuc nihil aptius fuit hac ſolitudine: quam vereor, ne Philippus tollat: heri enim veſperi venerat. Me ſcriptio, & literæ non leniunt, ſed obturbant.

CICERO ATTICO S. 17

Martianvs ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Apuleium à Laterenſi, Naſone, Lænate, Torquato, Strabone. His velim meo nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos feciſſe. Quòd pro Cornificio me abhinc amplius annis xxv. ſpopondiſſe dicit Flauius, etſi reus locuples eſt, & Apuleius prædiator liberalis: tamen velim des operam vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis ſitne ita: mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio, poteſt tamẽ fieri. ſed ſcire certum velim. & appelles procuratores, ſi tibi videtur: quanquam quid ad me? Veruntamen Panſæ profectionẽ ſcribes, cùm ſcies. Atticam ſaluere iube, & eam cura, obſecro, diligenter. Piliæ ſalutem.

CICERO ATTICO S. 18

Dvm recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo. Quod velim mihi ignoſcas, cuiuſmodi eſt: etenim habeo nõnullos ex iis,

quos

quos nunc lectito, auctores, qui dicant fieri id oportere, quod ſæpe tecum egi, & quod à te approbari volo. de fano illo dico: de quo tantùm quantùm me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito: placet enim mihi Cluatii: neque de re: ſtatutum eſt enim. de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego quantùm his temporibus, tam eruditis fieri poterit, profectò illam conſecrabo omni genere monimentorum ab omnium ingeniis ſcriptorum & Græcorum, & Latinorum. Quæ res forſitan ſit refricatura vulnus meum. ſed iam quaſi voto quodam, & promiſſo me teneri puto: longúmque illud tempus, cùm non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longũ videtur. Habeo enim nihil (tentatis rebus omnibus) in quo acquieſcam: nam dum illud tractabam, de quo anteà ſcripſi ad te, quaſi fouebam dolores meos. nunc omnia reſpuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm ſolitudinem, quam (quod eram veritus) non obturbauit Philippus. nam, vt heri me ſalutauit, ſtatim Romam profectus eſt. Epiſtolã, quã ad Brutum, vt tibi placuerat, ſcripſi, miſi ad te: curabis cum tua perferendam. Eius tamen miſi ad te exemplum, vt ſi minus placeret, ne mitteres. Domeſtica quòd ais ordine adminiſtrari, ſcribes quæ ſint ea: quædam enim expecto. Cocceius vide, ne fruſtretur. nam Libo quod pollicetur, vt Eros ſcribit, non incertum puto. de ſorte mea Sulpicio confido, & Egnatio ſcilicet. De Apuleio quid eſt, quòd labores, cùm ſit excuſatio facilis? tibi ad me venire, vt oſtendis, vide, ne non ſit facile: eſt enim lõgum iter, diſcedẽtémq; te, quod celeriter tibi erit fortaſſe faciendum, non ſine magno dolore dimittam. Sed omnia, vt voles: ego enim, quicquid feceris, id cùm rectè, tum etiam mea cauſſa factum putabo. Heri, cùm ex aliorum literis cognouiſſem de Antonii aduentu, admiratus ſum, nihil eſſe in tuis. ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ, quàm datæ. neque iſta quidem curo: ſed tamen opinor propter prædes ſuos accurriſſe. Quòd ſcribis Terentiã de obſignatoribus mei teſtamenti loqui: primùm tibi perſuade, me iſthæc non curare: neque eſſe quicquam aut paruæ curæ, aut nouæ loci: ſed tamen quid ſimile eſt? Illa eos nõ adhibuit, quos exiſtimauit quæſituros, niſi ſciſſent quid eſſet. Num id etiam mihi periculi fuit? Sed tamen faciat illa,

quod ego. dabo meum teſtamentum legendum cui voluerit.Intelliget non potuiſſe honorificentius à me fieri de Nepote, quàm fecerim. Nam quòd non aduocaui ad obſignandum, primum mihi non venit in mentem: deinde ea re non venit,quia nihil attinuit.Tu te ſcis (ſi modò meminiſti) me tibi tum dixiſſe, vt de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? Equidem domeſticos iuſſerã. Tum tibi placuit vt mitterem ad Silium: inde eſt natum,vt ad Publium.ſed neceſſe neutrum fuit.Hoc tu tractabis,vt tibi videbitur.

CICERO ATTICO S. 19

EST hîc quidē locus amœnus, & in mari ipſo, qui & Antio,& Circæis aſpici poſſit,ſed ineũda nobis ratio eſt,quemadmodum in omni mutatione dominorum,qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate (ſi modò hæc ſtabunt) illud quaſi conſecratum remanere poſſit. Equidem iam nihil egeo vectigalibus, & paruo contentus eſſe poſſum.Cogito interdum trans Tyberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc cauſſam maximè. nihil enim video quod tam celebre eſſe poſſit:ſed quos,coràm videbimus:ita tamen, vt hac æſtate fanum abſolutum ſit. Tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio,& Libone quæ ſcribis,approbo: maximè quod de iudicatu meo reſponſum ſit. Si quid perſpexeris, & tamen quid procuratores Cornificii dicant,velim ſcire, ita vt in ea re,cum tam occupatus ſis,non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit,idque tibi placuiſſe, ne perturbarer.Illis egi gratias. Te tamen, vt iam antè ad te ſcripſi, ſcire volo, me neque iſto nuntio eſſe perturbatum,nec iam vllo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, vt putabas,profectus eſt: poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid expectes,id eſt,quos ad dies.Id ſi ſcies, vbi iam ſit, facilè coniectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis,obſecro te,mi Attice, ſuſcipe totum negotium. vides & officium agi meum quoddam, cui tu es conſcius,&,vt nonnulli putant,Ciceronis rem. Me quidem id multò magis mouet, quòd mihi eſt & ſanctius, & antiquius,præſertim cùm hoc alterum neque ſincerum, neque firmum putem fore.

CICERO ATTICO S. 20

NONDVM videris perſpicere, quàm me nec Antonius commouerit, nec quicquam iam eiuſmodi poſſit commouere. De Terentia autẽ ſcripſi ad te iis literis, quas dederam pridie. Quòd me hortaris, idq́; à cæteris deſiderari ſcribis, vt diſſimulẽ me tam grauiter dolere: poſſúmne magis, q̃ quòd totos dies cõſumo in literis? Quod etſi non diſſimulationis, ſed potiùs leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio: tamen ſi mihi minus proficio, ſimulationi certè facio ſatis. Minus multa ad te ſcripſi, quòd expectabã tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. Expectabam autem maximè de fano, nonnihil etiam de Terentia. Velim, me facias certiorẽ proximis literis, Cn Cæpio Seruiliæ Claudii pater, viuone patre ſuo naufragio perierit, an mortuo: itẽ Rutilia viuóne C. Cotta filio ſuo mortua ſit, an mortuo. Pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus.

CICERO ATTICO S. 21

LEGI Bruti epiſtolã, eámq; tibi remiſi, ſanè non prudẽter reſcriptã ad ea quæ requiſieras. ſed ipſe viderit. quamquam illud turpiter ignorat. Catonẽ primùm ſententiã putat de animaduerſione dixiſſe, quã omnes antè dixerant, præter Cæſarem. & cùm ipſius Cæſaris tã ſeuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit, conſulariũ putat leniores fuiſſe, Catuli, Seruilii, Lucullorũ, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcatii, Figuli, Cottæ, L. Cæſaris, C. Piſonis, etiã M. Glabrionis, Syllani, Murenæ, deſignatorũ conſulũ. Cur ergo in ſententiã Catonis? quia verbis luculentioribus, & plurib. rem eandẽ cõprehenderat. Me autem hic laudat, quòd retulerim, non q̃ patefecerim, quòd cohortatus ſim, quòd deniq; ante quam cõſulerem, ipſe iudicauerim. Quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cœlũ, perſcribendáq; cenſuerat, iccirco in eius ſententiã eſt facta diſceſſio. Hic autẽ ſe etiam tribuere multùm mihi putat, quòd ſcripſerit, optimũ conſulẽ: quis enim ieiuniùs dixit inimicus? Ad cætera verò, tibi quemadmodum reſcripſit? tantùm rogat de S.C. vt corrigas. Hoc quidem feciſſet, etiam ſi Ranio admonitus eſſet. ſed hæc iterum ipſe viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. Rationes meas noſti. Si verò etiã à Faberio procedit, nihil negotii eſt: ſed etiã ſine eo poſſe videor contendere. Venales

certè ſunt Druſi, fortaſſe & Lamiani, & Caſſiani. ſed coràm. De Terentia non poſſum commodiùs ſcribere, quàm tu ſcribis. Officium ſit nobis antiquiſſimum. ſi quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Ouiæ C.Lolii curanda ſunt H-S. C. negat Eros poſſe ſine me: credo, quòd accipienda aliqua ſit, & danda æſtimatio. Vellem tibi dixiſſet: ſi enim res eſt, vt mihi ſcribit, parata, nec in eo ipſo mentitur, per te confici potuit, cognoſcas, & conficias velim. Quòd me in forum vocas, eò vocas vnde etiam bonis meis rebus fugiebam. Quid enim mihi cum foro ſine curia, in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non poſſum? Quod autẽ homines à me poſtulare ſcribis, vt Romæ ſim, neq; mihi, vt abſim, cõcedere, aut aliquatenus eos mihi concedere: iam pridẽ ſcito eſſe, cùm vnũ te pluris, q̃ omneis illos putem. Ne me quidẽ contemno, meóq; iudicio multò ſtare malo, quàm omnium reliquorum. Neque tamen progredior longiùs, quàm mihi doctiſſimi homines concedũt: quorum ſcripta omnia, quæcunque ſunt in eam ſentẽtiam, non legi ſolùm (quod ipſum erat fortis ægroti, accipere medicinam) ſed in mea etiam ſcripta tranſtuli: quod certè afflicti, & fracti animi non fuit. Ab his me remediis noli in iſtam turbam vocare, ne recidam. De Terentia, quòd mihi omne onus imponis, non cognoſco tuam in me indulgentiam: iſta enim ſunt ipſa vulnera, quæ non poſſum tractare ſine maximo gemitu. Moderare igitur, quæſo, vt potes: neq; enim à te plus, quàm potes, poſtulo: potes autem, quid veri ſit, perſpicere tu vnus. De Rutilia, quoniam videris dubitare, ſcribes ad me, cùm ſcies: ſed quàm primùm, num Clodia D. Bruto conſulari filio ſuo mortuo vixerit: id de Marcello, aut certè de Poſthumia ſciri poteſt: illud autem de M.Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atque etiam rogo, omnibus meis, eorúmque, quos ſcio mihi non defutûros, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. Sunt etiam quæ vendere facilè poſſim, ſed, vt non vendam, eiq́ue vſuram pendam, à quo emero, non plus annũ poſſum aſſequi, quoad volo. Si tu me adiuuas, paratiſſimi ſunt Druſi: cupit enim vẽdere. Proximos puto Lamiæ: ſed abeſt. Tu tamen ſi quid poteſt, odorare: ne Silius quidem quicquam vtitur, & iis vſuris facilimè ſuſtentabitur. Habe tuum negotium, nec quid

res

res mea familiaris poſtulet, quam ego non curo, ſed quid velim exiſtima.

CICERO ATTICO S. 22

PVTARAM te aliquid noui, quòd eiuſmodi fuerat initium literarum, quamuis non curarẽ, quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum. ſed videlicet meis literis reſpondiſti, vt de foro & de curia. Sed domus eſt, vt ais, forum. Quid ipſa domo mihi opus eſt carenti foro? Occidimus, occidimus, Attice, iampridem nos quidẽ: ſed nunc fatemur, poſteaquàm vnum, quo tenebamur amiſimus. Itaq; ſolitudinẽ ſequor: & tamẽ ſi qua me res iſtò abduxerit, enitar, ſi quo modo potero (potero autem) vt præter me nemo dolorẽ meum ſentiat: ſi vllo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa cauſſa eſt non veniendi. meminiſti quid ex te Aledius quæſierit. Quinetiam nunc moleſti ſunt. quid exiſtimas ſi venero? De Terentia ita cura, vt ſcribis, méque hac ad maximas ægritudines acceſſione non maxima libera. & vt ſcias me ita dolere, vt non iaceam, quibus conſulibus Carneades, & ea legatio Romam venerit, ſcriptum eſt in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ cauſſa fuerit. De Oropo opinor: ſed certũ neſcio: etſi ita eſt, quæ cõtrouerſiæ præthereà: qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis: qui etiã Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres, quæ etiã ex Apollodori puto poſſe inueniri. De Attica moleſtum: ſed quoniam leuiter, rectè eſſe confido. De Magala dubium mihi non erat. Vnde enim tam felix Ligus pater? Nam quid de me dicam, cui vt omnia contingant, quæ volo, leuari nõ poſſum? De Druſi hortis quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, & vt opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quãti, bene emitur, quod neceſſe eſt. Mihi, quoquo modo tu exiſtimas (ſcio enim ego ipſe, quid de me exiſtimem) leuatio quædam eſt, ſi minus doloris, at officii debiti. Ad Siccam ſcripſi, quòd vtitur L. Cotta. ſi nihil conficeretur de Trãnſtyberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci. Ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. Id velim cogites. Nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris: nec mihi argento iam, nec veſte opus eſt, nec quibuſquam amœnis locis: hoc opus eſt. Video etiam à quibus adiuuari poſſim: ſed loquere cum Silio. Nihil enim eſt melius. Mandaui etiam Siccæ: te-

ſcripſit,conſtitutum ſe cum eo habere. Scribat igitur ad me, quid egerit,& tu videbis.

CICERO ATTICO S. 23

BENE fecit A.Silius,qui tranſegerit: neque enim ei deeſſe volebam: & quid poſſem, timebam. De Ouia confice, vt ſcribis. De Cicerone tẽpus eſſe iam videtur,ſed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutarine poſſit, an ipſi ferendum ſit:de totâque re,quemadmodum,& quando placeat, velim conſideres. Publius iturus ne ſit in Africam, & quando ex Aledio ſcire poteris: quæras & ad me ſcribas velim. Et,vt ad meas ineptias redeam,velim me certiorem facias,P.Craſſus Vinuliæ filius viuône P.Craſſo conſulari patre ſuo,mortuus ſit,vt ego meminiſſe videor,an pòſt. item quæro de Regillo Lepidi filio, recténe meminerim patre viuo mortuum. Cuſpiana explicabis,itémq; Pretiana. De Attica,optimè:& ei ſalutem dices,& Piliæ.

CICERO ATTICO S. 24

SCRIPSIT ad me diligenter Sicca de Silio, ſéque ad te rem detuliſſe: quod tu idem ſcribis. Mihi & res, & conditio placet:ſed ita vt numeratò malim, quàm æſtimatione. Voluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius. Vectigalibus autem, vt his poſſum eſſe contentus,quæ habeo, ſic vix minoribus. Vnde ergo numerato? H-S. DC.exprimes ab Hermogene,cùm præſertim neceſſe erit. Et domi video eſſe H-S.DC. reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio,vel ab aliquo qui Faberio debet, repræſentabimus. Erit etiam aliquid alicunde. ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis verò hortis multò antepono:neq; ſunt vnquam comparati, mihi crede. Vna me cauſſa mouet, in qua ſcio me τετυφῶσθαι: ſed, vt facis, obſequere huic errori meo. Nam quod ſcribis ἐγγήραμα: actum iam de iſto eſt: alia magis quæro.

CICERO ATTICO S. 25

SICCA, vt ſcribit, etiam ſi nihil confecerit cum A. Silio: tamen ſe ſcribit x. cal. eſſe venturum: cuius occupationibus ignoſco: eæque mihi ſunt notæ. De voluntate tua vt ſimul ſimus,vel ſtudio potiùs,& cupiditate, non dubito. De Nicia quod ſcribis: ſi ita me haberem, vt eius humanitate frui poſſem,in primis vellem illum mecum habere:ſed mihi ſolitudo,

do,& receſſus prouincia eſt. Quod quia facilè ferebat Sicca, eò magis illum deſidero. Præterea noſti Niciæ noſtri imbecillitatem, mollitiam, conſuetudinem victus. Cur ego illi moleſtus velim, cùm mihi ille iucundus eſſe non poſſit? Voluntas tamen eius mihi grata eſt. Vnam rem ad me ſcripſiſti, de qua decreui nihil tibi reſcribere: ſpero enim me à te impetraſſe, vt priuares me iſta moleſtia. Piliæ & Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 26

De Siliano negotio etſi mihi non eſt ignota conditio: tamen hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te noſſe: ſed vltra Silianam villã eſt (quam puto tibi notam eſſe) villula ſordida, & valde puſilla: nihil agri: ad aliam rem loci nihil ſatis ad eam quam quæro: ſequor celebritatem. Sed ſi perficitur de hortis Silii, hoc eſt, ſi perficis (eſt enim totum poſitũ in te) nihil eſt ſcilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, vt ſcribis, ita faciam. ipſi permittam de tempore, nummorum quantum opus erit, vt permutetur, tu videbis. Ex Aledio quod ſcribis, ſi quid inueneris, ſcribes. Et ego ex tuis animaduerto literis, & profectò tu ex meis, nihil habere nos quod ſcribamus: eadem quotidie, quæ iam iámque ipſa contrita ſint, tamen facere non poſſum, quin quotidie ad te mittam, vt tuas accipiam. De Bruto tamen ſi quid habebis: ſcire enim iam puto vbi Panſam expectet: ſi, vt conſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter calendas affuturus videtur: vellem tardius: valde enim Vrbem fugio multas ob cauſſas. Itaque idipſum dubito, an excuſationem aliquam ad illum parem: quod quidem video facile eſſe. Sed habemus ſatis temporis ad cogitandũ. Piliæ, & Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 27

De Silio nihilo plura cognoui ex præſente Siccà, quàm ex literis tuis: ſcripſeras enim diligenter. Si igitur tu illum conueneris, ſcribes ad me, ſi quid videbitur de quo putas ad me miſſum eſſe. Sit miſſum, néc ne, ſcio dictum quidem mihi: certè nihil eſt. Tu igitur vt cœpiſti: & ſi quid ita, conficies, (quod equidem non arbitror fieri poſſe) vt illi probetur, Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis. Eius aliquid intereſt videri illius cauſſa voluiſſe, mea quidem nihil: niſi id

quod tu ſcis, quod ego magni æſtimo. Quòd me ad conſuetudinem reuocas, fuit meum quidem iampridem remp. regere: quod faciebam. ſed intereà erat vbi acquieſcerē. Nunc planè nec ego victum, nec vitam illam colere poſſum: nec in ea re quid aliis videatur, mihi puto curandum. Mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm omnium ſermo. Quòd me ipſe per literas conſolatus ſum, non pœnitet me quantum profecerim: mœrorem minui: dolorem nec potui, nec ſi poſſem, vellem. De Triario, bene interpretaris voluntatem meam. Tu verò nihil, niſi vt illi volent. Amo illum mortuum, tutor ſum liberis, totam domum diligo. De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipiis pecuniam accipere volet, eámq; ei ſolui, vt nunc ſoluitur, certè nihil eſt commodius: ſin autē ita actum eſt, vt ipſa mancipia abduceret, non mihi videtur eſſe æquum: rogas enim me, vt tibi ſcribā, quid mihi videatur: nolo enim negotii Quintum fratrem quicquam habere: quod videor mihi intellexiſſe, tibi videri idem. Publius ſi æquinoctium expectat, vt ſcribis Aledium dicere, nauigaturus videtur. mihi autē dixerat per Siciliam: vtrum, & quando, velim ſcire. Et velim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum puerum viſas: eique de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliæ, Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 28

SILIVS, vt ſcribis, hodie, cras igitur, vel potius cùm poteris, ſcribes, ſi quid erit, cùm videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo leuationem vllam expecto. ſed erant cauſſæ cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quæ ſi manebunt, quærenda erit excuſatio ad Brutum: &, vt nunc eſt, manſuræ videntur. De hortis, quæſo, explica. Caput illud eſt quod ſcis. Sequitur, vt etiam mihi ipſi quiddam opus ſit: nec enim eſſe in turba poſſum, nec à vobis abeſſe. Huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius, & de hac re quid tui conſilii ſit, mihi perſuaſum eſt: & eò magis, quòd idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde diligi. Cùm iis communices quantopere, & quare velim hortos, ſed id ita poſſe, ſi expediatur illud Fabeṙianum. Sint igitur autores futuri, ſi qua etiam iactura facienda ſit in repræſentando (quod poſſum) adducito. Tum enim illud deſperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum. Si

quid

quid erit, magnum eſt adiumentum: ſin minus, quacunque ratione contendamus. Vetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum ſcripſiſti, vel ἐντάφιον putato. De illo Oſtienſi nihil eſt cogitandum, ſi hoc non aſſequimur, à Lamia non puto poſſe. Damaſippi experiendum eſt. Quæro quid ad te ſcribam, ſed nihil eſt, eadem quotidie. Quòd Lentulum inuiſis, valde gratum. Pueros attribue ei quot, & quos videbitur.

CICERO ATTICO S. 29

De Silii voluntate vendendi, & de eo quantì tu vereri videris, primùm ne nolit, deinde ne tanti: Sicca aliter, ſed tibi aſſentior. Quare vt ei placuit, ſcripſit ad Egnatium. Quòd Silius te cum Clodio loqui vult, potes id mea voluntate facere, commodiúsque id eſt, quàm quod ille à me petit, me ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipiis Caſtricianis, cõmodiſſimum eſſe credo tranſigere Egnatium. Quòd ſcribis te ita futurum putare, cum Ouia vt conficiatur, quæſo quidem. Quoniam vt ſcribis, nox erat: in hodierna epiſtola plura expecto.

CICERO ATTICO S. 30

Silivm mutaſſe ſententiam Sicca mirabatur. Equidem magis miror, quod cùm in filium cauſſam conferret, quæ mihi non iniuſta videtur (habet enim, qualem vult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, à quo refugiat, cùm ab ipſo id fuerit deſtinatum, vendíturum. Quæris à me, quod ſummũ pretium conſtituam, & quantum anteire iſtos hortos Druſi. acceſſi nunquam. Coponianam villam & veterem, & non magnam noui: ſyluam nobilem, fructum autem neutrius. Quod tamen puto nos ſcire oportere. Sed mihi vtrius iſtorum, tempore magis meo, quàm ratione æſtimandi ſunt. Poſſim autem aſſequi, nécne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel repræſentatione non dubitarem. de Silianis, ſi modò adduceretur, vt venderet: ſi venales non haberet, tranſierim ad Druſum vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit. Magno etiam adiumento nobis Hermogenes poteſt eſſe in repræſentando. At tu concede mihi, quæſo, vt eo animo ſim, quo is debeat eſſe, qui emere cupiat: & tamen ſeruio ita cupiditati, & dolori meo, vt à te regi velim. Egnatius mihi ſcripſit. Is, ſi quid tecũ locutus

erit (commodiſſimè enim per eum agi poteſt) ad me ſcribes, & id agendum puto. nam cum Silio non video confici poſſe. Piliæ, & Atticæ ſalutem. hæc ad te mea manu. Vide quæſo quid agendum ſit.

CICERO ATTICO S. 31

PVBLILIA ad me ſcripſit, matrē ſuam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo venturam, & ſe vnà, ſi ego paterer. Orat multis & ſupplicibus verbis, vt liceat, & vt ſibi reſcribam. Res quàm moleſta ſit, vides. Reſcripſi me etiam grauiùs eſſe affectum, quàm tum, cùm illi dixiſſem me ſolum eſſe velle: quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. Putabam, ſi nihil reſcripſiſſem, illam cum matre venturam: nunc non puto: apparebat enim illas literas non illius eſſe. Illud autem, quod fore video, ipſum volo vitare, ne illæ ad me veniant. Et vna eſt vitatio: & ego nollem: ſed neceſſe eſt (te hoc nunc rogo) vt explores, ad quam diem hîc ita poſſim eſſe, vt ne opprimar. Ages, vt ſcribis, temperatè. Ciceroni velim hoc proponas (ita tamen, ſi tibi non iniquum videbitur) vt ſumptus huius peregrinationis (quibus, ſi Romæ eſſet, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facilè contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini: & cùm ei propoſueris, ipſe velim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus ſuppeditemus ei, quod opus ſit. *Præſtabo nec Bibulum, nec Acidinum, nec Meſſalam, quos Athenis futuros audio, maiores ſumptus facturos, quàm quod ex eis mercedib. recipietur. Itaque velim videas, primùm conductores qui ſint, & quanti deinde vt ſit, qui ad diem ſoluat, & quid viatici, quid inſtrumenti ſatis ſit. Iumento certè Athenis nihil opus ſit: quibus autem in via vtatur, domi ſunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animaduertis.

CICERO ATTICO S. 32

EGO, vt heri ad te ſcripſi, ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbuerit, Damaſippum velim aggrediare. Is opinor, ita parteis fecit in ripa neſcio quotenorum iugerum, vt certa pretia conſtitueret, quæ mihi nota non ſunt. Scribes ad me igitur quicquid egeris. Vehemēter me ſolicitat Atticæ noſtræ valetudo, vt verear etiam nequa culpa ſit. ſed & pædagogi probitas, & medici aſſiduitas,

& tota

& tota domus in omni genere diligens, me rurſus id ſuſpicari vetat. Cura igitur: plura enim non poſſum.

CICERO ATTICO S. 33

Ego hîc vel ſine ſicca (Tironi enim melius eſt) facillimè poſſem eſſe, vt in malis. ſed cùm ſcribas: videndum mihi eſſe ne opprimar, ex quo intelligam te certum illius profectionis diem non habere: putaui eſſe commodius me iſtuc venire: quod idem video tibi placere. Cras igitur in Siccæ ſuburbano: inde, quemadmodum ſuades puto me in Ficulenſi fore. Quibus de rebus ad me ſcripſiſti, quoniam ipſe venio, coràm videbimus. Tuam quidem & in agendis noſtris rebus & in conſiliis ineundis, mihique dandis, in ipſis literis, quas mittis, beneuolentiã, diligentiã, prudentiã mirificè diligo.

CICERO ATTICO S. 34

Tu tamen, ſi quid cum Silio, vel illo ipſo die, quo ad Siccã venturus ero, certiorem me velim facias, & maximè cuius loci detractionem fieri velit. Quod enim ſcribis EXTREMI, vide ne is ipſe locus ſit, cuius cauſſa de tota re (vt ſcis) eſt à nobis cogitatum. Hircii epiſtolam tibi miſi & recentem, & beneuolè ſcriptam. Antè quàm proximè diſceſſi, nunquam mihi venit in mentem, quò plus inſumptum in monimentum eſſet, quàm neſcio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandum eſſe: quod non magnoperè moueret, niſi neſcio quo modo (ἀλόγως fortaſſe) nollem illud vllo nomine, niſi fani, appellari. Quòd ſi volumus, vereor ne aſſequi non poſſimus, niſi mutato loco. Hoc quale ſit, quæſo, cõſidera: nam etſi minus vrgeor, meq; ipſe propemodum collegi, tamen indigeo tui conſilii. Itaq; te vehementer etiã atq; etiam rogo, magis quàm à me vis, aut pateris te rogari, vt hanc cogitationem toto pectore amplectare.

CICERO ATTICO S. 35

Fanum fieri volo, neque hoc mihi erui poteſt. Sepulchri ſimilitudinem effugere non tam propter pœnam legis ſtudeo, quàm vt maximè aſſequar ἀποθέωσιν: quod poterã, ſi in ipſa villa facerem: ſed, vt ſæpe locuti ſumus, cõmutationes dominorum reformido. In agro vbicunq; fecero, mihi videor aſſequi poſſe, vt poſteritas habeat religionẽ. Hæ meę tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendę ſunt: nam habeo, ne me quidem ipſum, quicum tam audacter communicem, quàm

tecum.Si tibi res,ſi locus,ſi inſtitutum placet,lege,quæſo legem,mihique eam mitte.Si quid in mentem veniet,quomodo eam effugere poſſimus, vtemur. Ad Brutum ſi quid ſcribes,niſi alienum putabis,obiurgato eum, quòd in Cumano eſſe noluerit propter eam cauſſam, quam tibi dixit:cogitāti enim mihi, nihil tam videtur potuiſſe facere ruſticè. Et ſi tibi placebit ſic agere de fano, vt cœpimus, velim cohortere, & exacuas Cluatium:nam etiā ſi alio loco placebit,illius nobis opera,conſilióque vtendum puto.

CICERO ATTICO S. 36

TV ad villam fortaſſe cras. A te heri duas epiſtolas accepi,alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die à tabellario.Accepique ab Ægypta literas eodem die,Piliam,& Atticam planè bellè ſe habere. Tuæ literæ mihi redditæ ſunt tertiodecimo die. Quòd mihi Bruti literas,gratum: ad me quoque miſit. Eam ipſam ad te epiſtolam miſi, & ad eam exemplum mearum literarum. De fano,ſi nihil mihi hortorum inuenis,qui quidem tibi inueniendi ſunt,ſi me tanti facis, quanti certè facis, valde probo rationem tuam. De Tuſculano quamuis prudens ad cogitādum ſis, ſicut es, tamen niſi magnæ curæ tibi eſſe, vt ego conſequerer id, quod magnoperè vellem, nunquā ea res tibi tam bellè in mentē venire potuiſſet. Sed neſcio quo pacto celebritatem requiro. Itaq; hortos mihi conficias neceſſe eſt.Maxima eſt in Scapulæ celebritas, propinquitas:præterea vbi ſis,ne totum diem in villa.Quare antè,q̄ diſcedis,Othonem, ſi Romæ eſt, conuenias peruelim. Si nihil erit, & ſi tu meā ſtultitiā conſueſti ferre,eò tamē progrediar,vt mihi ſtomachere:Druſus enim certè vendere vult.Si ergo aliud erit,non mea erit culpa,niſi emero?qua in re ne labar, quæſo, prouide. Prouidendi autē vna ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſſumus. Et velim me certiorem facias, quamdiu in ſuburbano ſis futurus. Apud Terentiam tua gratia opus eſt nobis, tuáque authoritate: ſed facies vt videbitur:ſcio enim,ſiquid mea interſit,tibi maiori curæ ſolere eſſe,quàm mihi. Hircius ad me ſcripſit,Sex. Pompeium Corduba exiiſſe, & fugiſſe in Hiſpaniam citeriorem: Cneum fugiſſe neſcio quò: neque enim curo: nihil prætereà noui. Literas Narbone dedit x i i i i. calend. Maii. Tu mihi de Caninii naufragio, quaſi dubia re, miſiſti;

ſcribas

ſcribas igitur, ſiquid erit certius. Quòd me à mœſtitia auocas, multùm proficies, ſi locum ſano dederis. Multa mihi εἰς ἀπάθειαν in mentem veniunt: ſed loco valde opus eſt. Quare etiam Othonem vide.

CICERO ATTICO S. 37

NON dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil literarum: ſed homo nequam, qui tuum commodum non expectârit, cùm ob eam vnam cauſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor eſſe in ſuburbano. At ego hîc ſcribendo dies totos nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato. Quod Balbus minor nuper ſatis planè, Dolabella obſcurè, hic apertiſſimè. Ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimoniæ locus eſſet. Sed tamen quid impurius? O hominem cauendum! quanquam mihi quidem. ſed tenendus dolor eſt. Tu, quoniã neceſſe nihil eſt, ſic ſcribes aliquid, ſi vacabis. Quòd putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusque quoſdam ſcribis de me loqui, quàm aut te ſcribere, aut Brutum: ſi qui me fractum animo, & debilitatum putant, ſciant, quid literarum, & cuius generis conficiam: credo (ſi modò homines ſint) exiſtimẽt me, ſiue ita leuatus ſim, vt animum vacuum ad res difficileis ſcribendas afferam, reprehendendum non eſſe, ſiue hanc aberrationem à dolore delegerim maximè, quæ eſt liberaliſſima, doctóq; homine digniſſima, laudari etiã oportere. Sed cùm ego faciã omnia quæ facere poſſim ad me adiuuandum: tu effice id, quod video te non minus, quàm me laborare. Hoc mihi debere videor, neque leuari poſſe, niſi ſoluero, aut videro me poſſe ſoluere, id eſt, locum, qualem volo, inuenero. Hæredes Scapulæ ſi iſtos hortos, vt ſcribis tibi Othonẽ dixiſſe, partibus quatuor factis, liceri cogitant: nihil eſt ſcilicet emptori loci: ſin venibunt: quid fieri poſſit, videbimus. Nam ille locus publicatus, qui eſt Trebonii, & Cuſinii, erat ad me allatus. ſed ſcis aream eſſe: nullo pacto probo. Clodiæ ſanè placent, ſed non puto eſſe venaleis. De Druſi hortis, quamuis ab his abhorreas, vt ſcribis, tamen eò confugiam, niſi quid inueneris. Ædificatio me nõ mouet: nihil enim aliud ædificabo, niſi id, quod etiam ſi illos nõ habuero. Κῦρος mihi ſic placuit, vt cætera Antiſthenis, hominis acuti, magis, quàm eruditi.

CICERO ATTICO S. 38

TABELLARIVS cùm ad me ſine literis tuis veniſſet, exiſtimaui tibi eam cauſam non ſcribendi fuiſſe, quòd pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. Expectaram tamē aliquid de literis Aſinii Pollionis, ſed nimiùm ex meoq; otio tuum ſpecto: quanquam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris valde otioſus. De tabellariis facerem quod ſuades, ſi eſſent vllæ neceſſariæ literæ, vt erant olim, cùm breuioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarii: & erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædam. Nunc niſi Otho extitiſſet, quid ſcriberemus, non erat. Id ipſum dilatum eſt: tamen alleuor, cùm loquor tecum abſens, multò etiam magis, cùm tuas literas lego. Sed quoniam & abes (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent literæ, niſi quid noui extiterit.

CICERO ATTICO S. 39

QVALIS futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro quem Hircius ad me miſit: in quo colligit vitia Catonis, ſed cū maximis laudibus meis. Itaque miſi librum ad Muſcam vt tuis librariis daret: volo enim eum diuulgari: quod quò facilius fiat, imperabis tuis. συμβουλευτικὸν ſæpe conor: nihil reperio & quidem mecū habeo & Ἀριστοτέλους, & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. ſed quid ſimile? Illi quæ & ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata Alexandro. Ecquid tu eiuſmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem venit. Quòd ſcribis te vereri, ne & gratia & auctoritas noſtra hoc meo mœrore minuatur: ego quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio. Ne doleam? quí poteſt? Ne iaceam? quis vnquam minus? Dum tua me domus leuabat, quis à me excluſus? quis venit, qui offenderetur? Aſturam ſum a te profectus. Legere iſti læti qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quàm ego ſcripſi: quàm bene, nihil ad rem. Sed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere poſſet. xxx. dies in hortis fui. Quis aut congreſſum meum, aut facilitatē ſermonis deſiderauit? Nunc ipſum ea lege, ea ſcribo, vt ii qui mecum ſunt, difficiliùs otium ferāt, quàm ego laborem. Si quis requirit, cur Romæ nō ſim: quia diſceſſus eſt. cur non ſim in his meis prędiolis, quę ſunt huius temporis: quia frequentiam illam non facilè ferrem. Ibi ſum

igitur,

igitur, vbi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus cõſumere ſolebat. Cùm Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar? Hilaritatem illam, qua hanc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi. Conſtantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici poſſe, aliud tua gratia aliud noſtra, vt præconi ſubiiciantur. Id niſi fit, excludemur: ſin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis noſtra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo ſcribis, non eſt in eo. Faberiana modò res certa ſit, tuq; enitare, quod facis: quod volumus, conſequemur. Quòd quæris, quandiu hîc? paucos dies: ſed certum non habeo: ſimulac conſtituero, ad te ſcribam: & tu ad me, quandiu in ſuburbano ſis futurus. Quo die ego ad te hæc miſi de Pilia, & Attica mihi quoq; eadem, quæ ſcribis, & ſcribuntur, & nuntiantur.

CICERO ATTICO S. 40

NIHIL erat, quòd ſcriberem: ſcire tamen volebam vbi eſſes: ſi abes, aut abfuturus es, quando rediturus eſſes. Facias igitur velim me certiorẽ. Et quod tu ſcire volebas, ego quando ex hoc loco: poſtridie iduum Lanuuii conſtitui manere: inde poſtridie in Tuſculano, aut Romæ. Vtrũ ſim facturus, eo ipſo die ſcies. Scis quàm ſit φιλαίτιον συμφορά, minimè in te quidem: ſed tamen auidè ſum affectus de fano. Quod niſi, non dico effectum erit, ſed fieri videro: audebo hoc dicere, & tu, vt ſoles, accipies, incurſabit in me dolor meus, non iure ille quidem, ſed tamen feres hoc ipſum, quod ſcribo, vt omnia mea fers, ac tuliſti. Omneis tuas conſolationes vnam hanc in rem velim conferas. Si quæris quid optem: primùm Scapulæ, deinde Clodiæ, poſteà, ſi Silius nolet, Druſus aget iniuſtè, Cuſinii, & Trebonii. Puto Terentium eſſe dominũ, Rebilũ fuiſſe certè ſcio. Sin autẽ tibi Tuſculanum placet, vt ſignificaſti quibuſdã literis: tibi aſſentiar. Hoc quidem vtiq; perficies, ſi me leuari vis, quẽ iam etiã grauiùs accuſas, quàm patitur tua cõſuetudo: ſed facis ſummo amore, & victus fortaſſe vitio meo: ſed tamẽ, ſi me leuari vis hæc eſt ſumma leuatio, vel ſi verum ſcire vis, vna. Hircii epiſtolam ſi legeris, quæ mihi quaſi πρόπλασμα videtur eius vituperationis, quam Cæſar ſcripſit de Catone, facies me, quid tibi viſum ſit (ſi tibi erit commodum) certiorem. Redeo ad fanum. Niſi hac

æſtate abſolutum erit, quam vides integram reſtare, ſcelere me liberatum non putabo.

CICERO ATTICO S. 41

NVLLVM à te deſideraui diem literarum: videbam enim quæ ſcribis: & tamen ſuſpicabar, vel potiùs intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. a.d. VI. id. verò & abeſſe te putabam, & planè videbam nihil te habere. Ego tamen ad te ferè quotidie mittam: malo enim fruſtra, quam te non habere cui des, ſi quid fortè ſit, quòd putes me ſcire oportere. Itaq; accepi VI. id. literas tuas inaneis: quid enim habebas, quod ſcriberes? Mihi tamen illud, quicquid erat, non moleſtum fuit, nihil aliud ſcire me, noui te nihil habere: ſcripſiſti tamẽ neſcio quid de Clodia. Vbi ergo ea eſt, aut quando ventura? placet mihi res ſic, vt ſecundum Othonem nihil magis. Sed neque hanc vendituram puto: delectatur enim, & copioſa eſt: & illud alterum quàm ſit difficile, te non fugit. Sed obſecro, enitamur, vt aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum, inde fortaſſe Arpinũ. Cùm certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentẽ monere, te vt idipſum, quod facis, faceres: putabam enim commodiùs te idem iſtud domi agere poſſe interpellatione ſublata. Ego poſtridie iduum, vt ſcripſi ad te antè, Lanuuii manere conſtitui, inde aut Romæ, aut in Tuſculano: ſcies antè vtrunque.

CICERO ATTICO S. 42

QVOD ſcribis reri te illam rem mihi fore leuamento, bene facis: quanquã id eſſet (mihi crede) perinde, vt exiſtimare tu nõ poſſes. Res indicat quantoperè id cupiam, cùm tibi audeam confiteri, quem id non ita valde probare arbitrer. ſed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? imò verò etiam adiuuandus. De Othone diffido, fortaſſe quia cupio: ſed tamen maior etiam res eſt, quàm facultates noſtræ, præſertim àduerſario & cupido, & locuplete, & hærede. Proximum eſt, vt velim Clodiæ. Si iſta minus confici poſſunt, effice quiduis. Ego me maiore religione, quàm quiſquam fuit vllius voti, obſtrictum puto. Videbis etiam Trebonianos: etſi abſunt domini. Sed vt ad te heri ſcripſi, conſiderabis etiam de Tuſculano, ne æſtas effluat: quod certè non eſt committendum.

CICE-

CICERO ATTICO S. 43

Et Hircium aliquid ad te συμπαθῶς de me ſcripſiſſe facilè patior (fecit enim humanè) & te eius epiſtolam ad me nõ miſiſſe, multò faciliùs: tu enim etiam humaniùs. Illius librum, quem ad me miſit de Catone, propterea volo diuulgari ab tuis, vt ex iſtorum vituperatione ſit illius maior laudatio. Quod per Muſtellam agis, habes hominem valde idoneum, meique ſanè ſtudioſum iam inde à Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud, niſi vt aditus ſit emptori? quod per quemuis hæredem poteſt effici. Sed Muſtellam id perfecturum, ſi rogaris, puto. Mihi verò & locum, quẽ opto ad id quod volumus, dederis: & prætereà ἐγγήραμα. Nam illa Silii, & Druſi non ſatis οἰκοδεσποτικὰ mihi videntur: quid enim ſedere totos dies in villa iſta? Igitur malim primùm Othonis, deinde Clodiæ. ſi nihil fiet, aut Druſo ludus eſt ſuggerendus, aut vtendum Tuſculano. Quòd domi te incluſiſti, ratione feciſti: ſed quæſo confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, vt ſcripſi anteà, poſtridie idus Lanuuium, deinde poſtridie in Tuſculano: contudi enim animum, & fortaſſe vici, ſi modò permanſero. Scies igitur fortaſſe cras, ſummũ perendie. Sed quid eſt, quæſo? Philotimus nec Carteiæ Pomponium teneri: qua de re literarum ad Clodium Patauinum miſſarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miſerant: ſe id factum arbitrari: bellumq; narrat reliquum ſatis magnum. Solet omnino eſſe Fuluiaſter. Sed tamen ſiquid habes. Volo etiam ſcire de naufragio Caniniano, quìd ſit. Ego hîc duo magna συντάγματα abſolui: nullo enim alio modo à miſeria quaſi aberrare poſſum. Tu mihi etiam ſi nihil erit, quod ſcribas (quod fore ita video) tamen id ipſum ſcribas velim, te nihil habuiſſe quod ſcriberes, dummodo ne his verbis. De Attica optimè ἀκηδία tua me mouet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eò commodius ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, & te ipſum nonnunquam videbo: nam cæteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturæ: nec hæc, quæ refricant, hîc, me magis angũt. etſi tamen vbicunq; ſum, illa ſunt mecum.

CICERO ATTICO S. 44

De Cæſare vicino ſcripſerã ad te, quia cognôram ex tuis literis. Eum σύνναον Quirini malo, quàm Salutis. Tu verò

peruulga Hircium:id enim ipſum putaram, quod ſcribis: vt cùm ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις vituperandi Catonis irrideretur.

CICERO ATTICO S. 45

VINCAM (opinor) animum: Lanuuio pergam Tuſculanum: aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt(nam dolor idē manebit: tantùm mediocrius) aut neſcio quid interſit,vtrum illuc nunc veniam? an decem annos.neque enim iſta maior admonitio,quàm quibus aſſiduè conficior & dies, & noctes. Quid ergò, inquies, nihil literæ? In hac quidem re vereor, ne etiā contrà. nam eſſem fortaſſe durior.exculto enim animo nihil agreſte, nihil inhumanū eſt.

CICERO ATTICO. S. 46

TV igitur,vt ſcripſiſti, nec id incommodo tuo: vel binæ enim poterunt literæ. occurram etiam, ſi neceſſe erit. Ergo id quidem, vt poteris. De Muſtella, vt ſcribis, etſi magnum opus eſt:eò magis delabor ad Clodiam: quanquàm in vtroque Faberianum nomen explorandum eſt: de quo, nihil nocuerit, ſi aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, vt res eſt, emere nos velle, nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere incerto. Sed quando Clodia Romæ futura eſt,& quia tanti rem æſtimas, eò prorſus ſpecto: non quin illud malim: ſed & magna res eſt,& difficile certamen cum cupido,cum locuplete, cum hærede: etſi de cupiditate nemini concedam:cæteris rebus infirmiores ſumus. ſed hæc coràm. Hircii librum(vt facis)diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris video futuram vicino Cæſare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia, & Attica certiores faciet.

CICERO ATTICO S. 47

DOMI te libenter eſſe, facilè credo: ſed velim ſcire quid tibi reſtet, aut iamne confeceris. Ego te in Tuſculano expecto,eoq́; magis quòd Tironi ſtatim te venturum ſcripſiſti,& addidiſti, te putare opus eſſe.Sentiebā omnino quantū mihi præſens prodeſſes, ſed multò magis poſt diſceſſum tuum ſentio. Quam ob rem, vt antè ad te ſcripſi, aut ego ad te totus, aut tu ad me: quotus licebit.

CICERO ATTICO S. 48

HERI non multò pòſt, quàm tu à me diſceſſiſti, putò, quidam

quidam vrbani, vt videbantur, ad me mandata, & literas attulerunt à C. Mario C. F. Eum multis verbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi ſecum eſſet, per eum Marium, quem ſcripſiſſem, per eloquentiam L. Craſſi aui ſui, vt ſe defenderem: cauſamque ſuam mihi perſcripſit. Reſcripſi patrono illi nihil opus eſſe, quoniam Cæſaris propinqui eius omnis poteſtas eſſet, viri optimi, & hominis liberaliſſimi: me tamen ei fauturum. O tempora, fore cùm dubitet Curtius conſulatum petere! ſed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ eſt: ſed iam ſciam quid agat: heri enim miſi qui videret: cui etiam ad te literas dedi. Epiſtolam ad Cæſarem tibi miſi. Horti quam in diem proſcripti ſint, velim ad me ſcribas.

CICERO ATTICO S. 49

VT me leuârat tuus aduentus, ſic diſceſſus afflixit. Quare, cùm poteris, id eſt, cùm Seſtii auctioni operam dederis, reuiſes nos: vel vnus dies mihi erit vtilis: quid dicam gratus? Ipſe Romam venirem, vt vnà eſſemus, ſi ſatis conſilii quadam de re haberem.

CICERO ATTICO S. 50

TIRONEM habeo citiùs, quàm verebar. venit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam eſſe venturum. quamuis multi ſint, magis tamen ero ſolus, quàm ſi vnus eſſes. Sed expecto te à Peduceo vtique: tu autem ſignificas aliquid etiam antè: verùm id quidem, vt poteris. De Virgilio, vt ſcribis. hoc tamen velim ſcire, quãdo auctio. Epiſtolam ad Cæſarem mitti, video tibi placere. Quid quæris? mihi quoque idem maximè placuit, & eò magis, quòd nihil eſt in ea, niſi optimi ciuis: ſed ita optimi, vt tẽpora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt: ſed ſcito ita nobis eſſe viſum, vt iſti antè legerẽt. Tu igitur id curabis: ſed, niſi planè iis intelliges placere, mittenda non eſt. Id autem vtrum illud ſentiant, an verò ſimulent, tu intelliges: ſed mihi ſimulatio pro repudiatione fuerit: τοῦτο δὲ μηλώσῃ. De Cerelia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: ei debere, non eſſe dignitatis meæ: perſcriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu nõ ponere. Sed & hęc, & multa alia coràm. Suſtinẽda tamen (ſi tibi videbitur) ſolutio eſt nominis Ceneliani, dum & de Metone & de Faberio ſciamus.

a

Cicero Attico s. 51

L. Tullium Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt. ab eius ſororis viro literas accepi. Mõtanum Planco debere: quod præs pro Flaminio ſit, H-S. XX. de ea re neſcio quid te à Montano rogatum. Sanè velim, ſiue Plancus eſt rogandus, ſiue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad noſtrum officium, ſi res tibi fortè notior eſt, quàm mihi, aut ſi Plancum rogandum putas, ſcribas ad me, velim: vt quid res ſit, & quid rogandum ſciam. De epiſtola ad Cæſarẽ quid egeris, expecto. De Silio non ita ſanè laboro. Tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, neceſſe eſt. ſed neſcio quid videris dubitare de Clodia, vtrum quando veniat, aut ſintne venales? Sed quid eſt, quod audio Spintherem feciſſe diuortium? De lingua Latina ſecuri es animi, dices, qui talia conſcribis. ἀπόγραφα ſunt: minore labore fiunt: verba tantùm affero, quibus abundo.

Cicero Attico s. 52

Ego etſi nihil habeo, quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, quia tecum loqui videor. hîc nobiſcum ſunt Nicias, & Valerius. hodie tuas literas expectabamus matutinas. Erunt fortaſſe alteræ pomeridianæ, niſi te Epiroticæ literæ impedient: quas ego non interpello. Miſi ad te epiſtolas ad Martianum, & ad Montanum: eas in eundem faſciculum velim addas, niſi fortè iam dediſti. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum, LIBER XIII.

CICERO ATTICO S. 1

AD Ciceronem ita ſcripſiſti, vt neque ſeueriùs, neque temperantiùs ſcribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodum ego maximè vellem. Prudentiſſimè etiam ad Tullios. Quare aut iſta proficiant, aut aliud agamus. De pecunia verò, video à te omnem diligentiam adhiberi, vel potiùs iam adhibitam, &, ſi efficis, à te hortos habebo. Nec verò vllum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maximè ſcilicet ob eam cauſam, quæ ſuſcepta eſt: cuius feſtmationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, vel potiùs recipis. Deinde etiam ad καταβίωσιν, mœſtitiamque minuendam nihil mihi reperiri poteſt aptius. Cuius rei cupiditas impellit me interdũ, vt te hortari velim: ſed me ipſe reuoco. Non enim dubito, quin, quòd me valde velle putes, in eo tu meipſum cupiditate vincas. Itaq; iſtuc iã pro facto habeo. Expecto quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarẽ. Nicias te (vt debet) amat, vehemẽterq; tua ſui memoria delectatur. Ego verò Peduceum noſtrũ vehementer diligo, nam & quanti patrem feci, totum in hunc ipſum per ſe æquè amo, atq; illũ amaui: te verò plurimùm, qui hoc ab vtroq; noſtrûm fieri velis. Si hortos inſpexeris, & ſi de epiſtola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te ſcribã: ſin minus, ſcribam tamen aliquid: nunquam enim deerit.

CICERO ATTICO S. 2

GRATIOR mihi celeritas tua quàm ipſa res; quid enim

indignius? ſed iam ad iſta obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem vt ex iis noui: quid enim? veruntamen. Oppio, & Balbo epiſtolas deferri iubebis, & tamen Piſonem ſicubi de auro. Faberius ſi venerit, videbis vt tātum attribuatur, ſi modo, attribuetur, quantum debetur: accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam venit. vult, opinor, regnum aliquod emere à Cæſare: nam, quomodo nunc eſt, pedem vbi ponat, in ſuo, non habet: omnino eū Seſtius noſter parochiis publicis occupauit. quod quidem facilè patior. Veruntamen, quòd mihi ſummo beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per literas vt apud me diuerſetur. Ad eam rem cùm mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei. cū poteris ergo: etſi impediet fortaſſe Faberius: ſed tamē, cùm licebit. Dionyſius noſter grauiter queritur, & tamen iure, ſe à diſcipulis abeſſe tandiu. Multis verbis ſcripſit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam diutius abfuturus, ac nollem: valde hominem deſidero.

CICERO ATTICO S. 3

AT ſi literas expectabam, nōdum, ſcilicet. nam has manè reſcribebam. Ego verò iſta nomina ſic probo, vt nihil aliud me moueat, niſi quòd tu videris dubitare: illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers. Quid? ipſe negotium meum gererem, niſi conſilio tuo? Sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua ſemper vteris, quàm quod dubites de nominibus iſtis: etenim Cælium nō probas: plura non vis. vtrunq; laudo. His igitur vtendū eſt. præs aliquando factus es, & in his quidē tabulis. A me igitur omnia, quòd dies longior eſt. teneamus modò, quod volumus: puto fore iſtam etiā à præcone diem, certè ab hæredibus. De Criſpo, & Muſtella videbis: & velim ſcire, quæ ſit pars duorū. De Bruti aduentu erā factus certior: attulerat enim ab eo Ægypta libertus literas. miſi ad te epiſtolā, quia commodè ſcripta erat.

CICERO ATTICO S. 4

HABEO munus à te elaboratum decem legatorum: & quidem puto: nam filius anno pòſt quæſtor fuit, quàm conſul Mumius. ſed quoniam ſæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoque tibi ſæpius reſpondeo, placere. Si quid

poteris

poteris cum Piſone conficies: Aulus enim videtur in officio futurus. velim antè poſſis: ſi minus, vtique ſimul ſimus, cùm Brutus veniet in Tuſculanum. magni intereſt mea, vnà nos eſſe. Scies autem qui dies is futurus ſit, ſi puero negotiũ dederis vt quærat. Spurium Mumium putaram in decem legatis fuiſſe: & videlicet (etenim εὔλογον) fratri fuiſſe: fuit enim ad Corinthum. Miſi tibi Torquatum.

CICERO ATTICO S. 5

COLLOQVERE tu quidem cum Silio, vt ſcribis, & vrgę. Illam diem negabat eſſe menſe Maio, iſtam non negabat. ſed tu, vt omnia, iſthuc quoque ages diligenter. De Criſpo, & Muſtella ſcilicet cùm quid égeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiſcum polliceris, ſatis eſt: præſertim cùm hi tibi dies in magno noſtro negotio conſumantur.

CICERO ATTICO S. 6

DE aquæductu probè feciſti. columnarium vide, ne nullum debeamus, quanquam mihi videor audiſſe à Camillo, commutatam eſſe legem. Piſoni quid eſt quod honeſtius reſpondere poſſimus, quàm ſolitudinem Catonis? nec cohæredibus ſolùm Herennianis, ſed etiam vt ſcis, (tu enim mecum egiſti) de puero Lucullo: quam pecuniã tutor (nã hoc quoq; ad rem pertinet) in Achaia ſumpſerat. Sed agit liberaliter: quoniam negat ſe quicquam facturum contra noſtram voluntatem. coràm igitur, vt ſcribis, conſtituemus quéadmodum rem explicemus. Quòd reliquos cohęredes conueniſti, planè benè. Quòd epiſtolam meam ad Brutum poſcis, non habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt: & ait Tiro te habere oportere: & vt recordor, vna cum illius obiurgatoria, tibi meam quoq;, quam ad eum reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia vt caream, videbis. Tuditanum iſtum proauum Hortenſii planè non noram, & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe, putarã. Mumium fuiſſe ad Corinthũ pro certo habeo: ſæpè enim hic Spurius qui nuper eſt epiſtolas mihi pronuntiabat verſiculis facetis, ad familiareis miſſas à Corintho: ſed non dubito quin fratri fuerit legatus, non in decem. Atq; hoc etiam accepi, non ſolitos maiores noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarii, vt nos ignari pulcherrimorum inſtitutorũ, aut negligentes potius, M. Lucullum & L. Murænam, & cæteros ad L. Lucullum

miſimus: illudq; ἀλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuiſſe. Operam tuam multam, qui & hæc cures, & mea expedias, & ſis in tuis multò minus diligens, quàm in meis.

CICERO ATTICO S. 7

SESTIVS apud me fuit, & Theopompus pridie. veniſſe à Cæſare narrabat literas: hoc ſcribere, ſibi certũ eſſe Romæ manere, cauſamq; eam aſcribere, quæ erat in epiſtola noſtra, ne ſe abſente leges ſuæ negligerentur, ſicut eſſet neglecta ſumptuaria: eſt ἄλογον: idque eram ſuſpicatus: ſed iſtis mos gerendus eſt, niſi placet hanc ipſam ſententiã nos perſequi: & Lentulum cum Metella certè feciſſe diuortium. Hæc omnia tu melius. reſcribes igitur quicquid voles, dummodo quid: iam enim non reperio quid te reſcripturum putem, niſi fortè de Muſtella, aut ſi Silium videris. Brutus heri venit in Tuſculanum poſt horam decimam. hodie igitur me videbit, ac vellem cùm tu adeſſes. miſi equidem ei nunciari, te, quoad potuiſſes, expectaſſe eius aduentum, venturumq; ſi audiſſes, méque, vt facio, continuò te certiorem eſſe facturum.

CICERO ATTICO S. 8

PLANE nihil erat, quod ad te ſcriberem. modò enim diſceſſeras, & paulò pòſt triplices remiſeras. Velim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum: & alicui des negotiũ qui quærat, Q. Faberii fundus nunquis in Pompeiano Nolano venalis ſit. Epitomen Bruti Cęlianorũ velim mihi mittas, & à Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. Te idib. videbo cum tuis.

CICERO ATTICO S. 9

COMMODVM diſceſſeras heri, cùm Trebatius venit: paulò pòſt Curtius, hic ſalutãdi cauſa, ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie manè Dolabella. multùs ſermo ad multum diem: nihil poſſum dicere ἐκτενίστερον, nihil φιλοστοργότερον. Ventum eſt tamen ad Quintum. multa ἄφατα, ἀδιήγητα: ſed vnum eiuſmodi, quod niſi exercitus ſciret, non modò Tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere. Sed hactenus ἀκαίρως ad me venit, cùm haberem Dolabellam, Torquatus: humaniſſimeque Dolabella quibus verbis ſecum egiſſem, expoſuit: commodùm enim egeram diligentiſſimè: quæ diligentia grata eſt viſa Torquato. A te expecto ſi quid de Bruto: quanquam Nicias confectum putabat, ſed diuortium non probari: quo etiam magis laboro

idem

idem quod tu: ſi quid eſt enim offenſionis, hæc res mederi poteſt. Mihi Arpinum eundum eſt. nam & opus eſt conſtitui à nobis illa prædiola, & vereor ne exeundi poteſtas non ſit, cùm Cæſar venerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu. coniecturam faciebas ex literis Meſſalæ. Cùm illuc venero, intellexeroq́; quid negotii ſit, tum, ad quos dies rediturus ſim, ſcribam ad te.

CICERO ATTICO S. 10

MINIME miror te & grauiter ferre de Marcello, & plura vereri periculi genera. Quis enim hoc timeret, quod neq; acciderat anteà, nec videbatur natura ferre, vt accidere poſſet? omnia igitur metuenda: ſed illud παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu præſertim, me reliquum conſularem. Quid? tibi Seruius quid videtur? quanquam hoc nullam ad partem valet ſcilicet, mihi præſertim, qui nō minus bene actum cum illis putem. quid enim ſumus? aut quid eſſe poſſumus? domíne, an foris? quòd niſi hoc mihi veniſſet in mentem, ſcribere iſta neſcio quæ: quò verterem me, non haberem. Ad Dolabellam, vt ſcribis, ita puto faciēdum, κοινότερα quædam, & πολιτικώτερα. faciendum certè aliquid eſt: valde enim deſiderat. Brutus ſi quid, curabis vt ſciam. Cui quidem quamprimùm agendum puto: præſertim ſi ſtatuit. ſermunculum enim omnem aut reſtrinxerit, aut ſedarit: ſunt enim qui loquantur etiam mecū. ſed hæc ipſe optimè, præſertim ſi etiam tecum loquetur: mihi enim eſt in animo proficiſci XI. calend. hîc enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec vſquam. ſed tamen illic hodie Spintherem expecto: miſit enim Brutus ad me per literas. purgat Cæſarem de interitu Marcelli: in quem ne, ſi inſidiis quidem ille interfectus eſſet, caderet vlla ſuſpicio: nunc verò, cùm de Magio conſtet, nónne furor eius omnem cauſam ſuſtinet? Planè quid ſit, non intelligo. explanabis igitur. quanquam nihil habeo quod dubitem, niſi ipſi Magio quæ fuerit cauſa amentiæ: pro quo quidem etiam ſponſor factus eſt. nimirum id fuit, ſoluendo enim non erat. credo eum petiiſſe à Marcello aliquid: & illum, vt erat, conſtantius reſpondiſſe, οὐ γὰρ ὄνειδος.

CICERO ATTICO S. 11

CREDEBAM eſſe facile: totum eſt aliud, poſteà quàm ſum à te diſiunctior. ſed fuit faciendum, vt & conſtituerem mer-

cedulas prædiorum, & ne magnum onus obſeruantiæ Bruto noſtro imponerem: poſthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tuſculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non poſſem, priuabatur omni delectatione Tuſculani. Tu igitur, ſi Seruilia venerit, ſi Brutus quid egerit, etiam ſi conſtituerit, quando obuiam, quicquid denique erit, quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi potueris, conuenias. vides quàm maturum ſit: ſed tamen quod commodo tuo fiat.

CICERO ATTICO S. 12

VALDE me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædem tamen ſanauerunt. Quòd enim te ipſe conſolabare eiſdem literis, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclarè vendidiſti: poſthac quicquid ſcripſero, tibi præconium deferam. Quòd ad me de Varrone ſcribis; ſcis me anteà orationes, aut aliquid id genus ſolitum ſcribere, vt Varronem nuſquam poſſem intexere. Poſtea autẽ quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denũciauerat magnam ſanè, & grauem προσφώνησιν biennium præteriit, cùm ille καλλιππίδης aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit. Ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ſi modò potuiſſem. nam hoc etiam Heſiodus aſcribit αἴκε δύνηαι. Nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſanè mihi probatam, Bruto, vt tibi placuit, deſpondimus: idque eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam ἀκαδημαϊκὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acutè loquũtur, ad Varronem transferamus: etenim ſunt Ἀντιόχεια. quæ iſte valdè probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, ſi tu hoc probas: deque eo mihi reſcribas velim. De Brinniana auctione accepi à Veſtorio literas. ait ſine vlla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romæ videlicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) a. d. VIII. calend. Quint. Dices igitur vel amico tuo, vel Othoni cohæredi meo, vel Labeoni noſtro, paulum proferant auctionem, me circiter nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.

CICERO ATTICO S. 13

COMMOTVS tuis literis quòd ad me de Varrone ſcripſeras,

tas, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtuliq; ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erant illi, ſed tamen multa detracta. Tu autem mihi peruelim ſcribas, quî intellexeris illum velle. Illud vtique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi fortè Brutum. id hercle reſtabat, ſed tamen ſcire peruelim. Libri quidem ita exierunt (niſi fortè me cõmunis φιλαυτία decipit) vt in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quicquam. Tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fruſtrà deſcripta ſunt. multò tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. Nunc autem ἀπορῶ quò me vertam. volo Dolabellæ valde deſideranti: non reperio quid, & ſimul αἰδέομαι Τρῶας. neque, ſi aliquid, potero μέμψιν effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me valde angit. ſed crebrò reguſto tuas literas: in his acquieſco: tamen expecto nouas.

CICERO ATTICO S. 14

BRINNII libertus cohæres noſter, ſcripſit ad me, velle, ſi mihi placet, cohæredes, & Sabinum Albium ad me venire. id ego planè nolo. hæreditas tanti non eſt, & tamen obire auctionis diem facilè poterunt (eſt enim III. id.) ſi me in Tuſculano poſtridie non. manè conuenerint. quid ſi laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel, vt videbitur: nihil enim intereſt. Quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto ſi quid erit: de Cæſare, ſi quid ſcies prætereà, ſcribes. Illud etiam atq; etiam cõſideres velim, placeátne tibi mitti ad Varronẽ quod ſcripſimus: etſi etiam ad te aliquid pertinet: nam ſcito te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. Opinor igitur conſideremus: etſi nomina iam facta ſunt: ſed vel induci, vel mutari poſſunt.

CICERO ATTICO S. 15

QVID agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam. nec mirum: nemo enim venerat, nec fortaſſe cauſa fuerat. Itaque, ipſe quid ſcriberem non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui ſi veniſſet, & à te quid attuliſſet, videbam non defuturum quod ſcriberem.

CICERO ATTICO S. 16

Nos cùm flumina & ſolitudinem ſequeremur, quò facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem è villa adhuc egreſſi nõ ſumus: ita magnos, & aſſiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modò fuit Catuli, Luculli, Hortenſii: deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quod erat hominibus ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in his rebus ἀτριψία, ſimulac veni ad villam, eoſdem illos ſermones ad Catonem Brutumq; tranſtuli. Ecce tuæ literæ de Varrone. nemini viſa aptior Ἀντιοχεία ratio: ſed tamen velim ſcribas ad me, primùm placeátne tibi aliquid ad illum: deinde ſi placebit, hócne potiſſimum. Quid? Seruilia iámne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæſare quid auditur? Ego ad nonas in Tuſculano, quemadmodum dixi: tu cùm Piſone, ſi quid poteris.

CICERO ATTICO S. 17

Die VI. cal. expectabam Roma aliquid. non quo imperaſſem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, ecquid à Cæſare. Sed quid iſta quæ minus curo? Attica noſtra quid agat ſcire cupio. etſi quæ literæ (ſed iam minus veteres ſunt) rectè ſperare iubent, tamẽ expecto recens aliquid.

CICERO ATTICO S. 18

Vides propinquitas quid habeat. nos verò conficiamus hortos. Colloqui videbamur in Tuſculano cùm eſſem: tanta erat crebritas literarũ. ſed id quidem iam erit. Ego intereà admonitu tuo perfeci ſanè argutulos libros ad Varronem: ſed tamen expecto quid ad ea quæ ſcripſi ad te: primùm: quî intellexeris eũ deſiderare à me, cùm ipſe homo πολυγραφώτατος nunquam me laceſſiſſet: deinde quem ζηλοτυπεῖν multò Hortenſium minus, aut eos qui de rep. loquuntur. Planè hoc mihi explices velim: inprimis, maneáſne in ſententia, vt mittam ad eum quæ ſcripſi: an nihil neceſſe putes: ſed hæc coràm.

CICERO ATTICO S. 19

Commodum diſceſſerat Hilarus librarius III. cal. cui dederam literas ad te, cùm venit tabellarius cum tuis literis pridie datis: in quibus illud mihi gratiſſimum fuit, quòd

Attica

Attica noſtra rogat te ne triſtis ſis, quódque tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam, vt video, præclarè autoritas tua commendauit. ſcripſit enim ad me Balbus, atque Oppius, mirificè ſe probare, ob eámque cauſſam ad Cæſarem eam ſe oratiunculam miſiſſe. Hæc igitur idem tu mihi anteà ſcripſeras. In Varrone iſta cauſſa me non moueret, ne viderer φιλένδοξος: ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogo eorum qui viuerent, ſed quia ſcribis, & deſiderari à Varrone, & magni illum æſtimare, eos confeci, & abſolui: neſcio quàm bene, ſed ita accuratè, vt nihil poſſet ſuprà. Academicam omnem quæſtionem libris quatuor: in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν, præclarè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. Si Cottam & Varronem feciſſem inter ſe diſputanteis, vt à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, vt & Heraclides in multis, & nos ſex de repub. libris fecimus. Sunt etiam de Oratore noſtri tres, mihi vehementer probati: in eis quoque eæ perſonæ ſunt, vt mihi tacendum fuerit: Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpitius. Puero me hic ſermo inducitur, vt nullæ eſſe poſſent partes meæ. Quæ autem his temporibus ſcripſi, Ἀριστοτέλειον morem habent. in quo ſermo ita inducitur cæterorum, vt penes ipſum ſit principatus. Ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni daremus. ἀζηλοτύπητον id fore putaram, quòd omnes illi deceſſerant. Hæc Academica, vt ſcis, cùm Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſanè in perſonas non cadebant: erant autem λογικώτερα, quàm vt illi de iis ſomniaſſe vnquam viderentur. Itaq;, vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripuit: aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari videtur, meáſque parteis, eò non ſum conſecutus, vt ſuperior mea cauſſa videatur: ſunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia: quæ diligenter à me expreſſa acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum, ſi modò is eſt aliquis in nobis. Sed tu dandóſne putes hos libros Varroni, etiam atq; etiam videbis. mihi quædam occurrunt. ſed ea coràm.

CICERO ATTICO S. 20

A Cæſare literas accepi conſolatorias, datas pri. cal. Maii, Hiſpali. De Vrbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi: id ſanè ſcire velim. Torquato noſtra officia grata eſſe facilè patior: eáq; augere non deſinam. De vxore Tuberonis, & priuigna, neque poſſum iam abdere (eſt enim res peruulgata) neq; Tuberonẽ volo defendere: mirificè eſt enim φιλαίτιος. Theatrum quidem ſanè bellum habuiſti. Ego etſi hoc loco facillimè ſuſtentor, tamen te videre cupio: itaque vt conſtitui, adero. Fratrem credo à te eſſe conuentum: ſcire igitur ſtudeo quid egeris. De fama nihil ſanè laboro: etſi ſcripſeram ad te tunc ſtultè. Nihil melius (curandum enim nobis eſt) atq; hoc, in omni vita ſua quenque à recta conſcientia, tranſuerſum vnguem non oportere diſcedere. Viden' quã φιλοσόφως? an tu nos fruſtrà exiſtimas hæc in manibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rurſus eodem. Quicquámne me putas curare in toto, niſi vt ei ne deſim? id ago ſcilicet, vt iudicia videar tenere: μὴ γὰρ αὐτοῖς. Vellem tam domeſtica ferre poſſem, quàm iſta contemnere. putas autem me voluiſſe aliquid, quod profectum nõ ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen quæ tum acta ſunt non poſſum non probare: & tamen nõ curare pulchrè poſſum, ſicuti facio. Sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO S. 21

AD Hircium dederam epiſtolam ſanè grandem quã ſcripſeram proximè in Tuſculano. huic quam tu mihi miſiſti, reſcribam aliàs: nũc aliis malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid à Dolabella? quod ſimulac, continuò ſcietis. Expectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimulac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto: proficiſcens enim è Tuſculano VIII. calen. vt ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc ad rem vt redeam, INHIBERE illud tuum, quod valdè mihi arriſerat, vehementer diſplicet: eſt enim verbum totum nauticum: quanquam id quidem ſciebam: ſed arbitrabar ſuſtineri remos, cùm inhibere eſſent remiges iuſſi. id non eſſe eiuſmodi didici heri, cùm ad villã noſtram nauis appelleretur: non enim ſuſtinent, ſed alio modo remigant: id ab ἐποχῆς remotiſſimum eſt. Quare facies vt ita ſit in libro quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, ſi

fortè

fortè mutauit. nec eſt melius quicquam quàm vt Lucilius,

Suſtineat currum, vt bonus ſæpe agitator, equóſque.

ſempérque Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ, ſimilem facit ἐποχῇ. Inhibitio autem remigum motum habet & vehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. Vides quanto hoc diligentius curẽ, quàm aut de rumore, àut de Pollione. De Panſa etiam, ſi quid certius: credo enim palàm factum eſſe. De Critonio ſi quid eſſet. certéne de Metello, & Balbino? Dic mihi, placétne tibi primum edere iniuſſu meo? Hocne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros ſolitus eſt diuulgare. ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectúmne exiſtimas cuiquã quicquam antè, quam Bruto? cui te autore προσφωνῶ: ſcripſit enim Balbus, ad me, ſe à te quintum de finibus librũ deſcripſiſſe: in quo non ſanè mulra mutaui, ſed tamen quædã. Tu autem commodè feceris, ſi reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etſi nunc quidem maxima mihi ſunt hæc: quid eſt enim aliud? Varroni quidem quæ ſcripſi te autore, ita propero mittere, vt iam Romam miſerim deſcribenda. ea ſi voles, ſtatim habebis: ſcripſi enim ad librarios vt fieret tuis, ſi tu velles, deſcribendi poteſtas. Ea verò continebis, quoad ipſe te videam: quod diligentiſſimè facere ſoles, cùm à me tibi dictum eſt. Quomodo autem fugit me tibi dicere? mirificè Cerelia, ſtudio videlicet philoſophiæ flagrans, deſcribit à tuis. iſtos ipſos de Finibus habet. Ego autem tibi confirmo (poſſum falli, vt homo) à me non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. tantùm porrò aberat vt binos ſcriberent: vix ſingulos confecerunt. tuorum tamen eò nullum delictum arbitror. idémque te volo exiſtimare: à me enim prætermiſſum eſt, vt dicerẽ, me eos exire nondum velle. Hui quamdiu de nugis? de re enim nihil habeo quod loquar. De Dolabella tibi aſſentior: cohæredes, vt ſcribis, in Tuſculano. De Cæſaris aduẽtu, ſcripſit ad me Balbus, non ante cal. Sext. De Attica optimè, ꝙ leuius ac lenius, & quòd fert δυσκόλως. Quòd autẽ de illa noſtra cogitatione ſcribis, in qua nihil tibi cedo: ea quę noui, valde probo, hominẽ, domũ, facultates. quod caput eſt, ipſum non noui, ſed audio laudabilia de Scrofa. etiam proximè accedit,

ſiquid hoc ad rem. ἀξιόπιστος eſt etiam, quàm pater: coràm igitur, & quidem propenſo animo ad probandum: accedit enim, quòd patrem (vt ſcire te puto) plus etiam, quàm non modò tu, ſed quàm ipſe ſcit, amo: idque & meritò, & iamdiu.

CICERO ATTICO S. 22

De Varrone non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam: ſed ea coràm. te autem ἀσμενίστως intexui, faciámque id crebrius: proximis enim tuis literis primùm te id non nolle cognoui. De Marcello ſcripſerat ad me Caſſius anteà, τὰ κατὰ μέρος Seruius: ô rem acerbam! Ad prima redeo. ſcripta noſtra nuſquã malo eſſe, quàm apud te: ſed ea tum foras dari, cùm vtrique noſtrum videbitur. Ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo, & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram. Cereliam quædam habere, quæ niſi à te, non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantùm nolebam, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatũ dari. Varroni ſimulac te videro (ſi tibi videbitur) mittam. Quid autem dubitarim, cùm videro te, ſcies. Attributos quòd appellas, valdè probè: te de prælio auiæ exerceri, moleſtè fero. De Bruto noſtro perodioſum. ſed vita fert. mulieres autem vix ſatis humanè, quæ inimico animo ferant, cùm vtraque officio pareat. Tullium ſcribam, nihil fuit quòd appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet: nihil enim eſt apud eum poſitum nomine voti. Sed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem ſtatui conferre. Itaque & ego rectè tibi dixi, vbi eſſet, & tibi ille rectè negaui. Sed hoc quoque ipſum continuò adoriantur. Locum hominibus non ſanè probo, quòd eſt deſertior: ſed habet εὐλογίαν. Verùm hoc quoque vt cenſueris. quippe qui omnia. Ego, vt conſtitui, adero, atque vtinam tu quoque eodem die. ſin quid (multa enim) vtique poſtridie. etenim cohæredes à queis ſine te opprimi malitia eſt. Alteris iam literis nihil ad me de Attica: ſed id quidem mihi in optima ſpe pono. illud accuſo non te, ſed illam, ne ſalutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam. nec me tamẽ iraſci iudicaueris. Epiſtolam Cæſaris miſi, ſi minus legiſſes.

CICERO ATTICO S. 23

Antemeridianis tuis literis heri ſtatim reſcripſi: nunc reſpondebo veſpertinis. Brutus mallem me accerſeret. nam &

æquius

æquius erat, cùm illi iter inſtaret & ſubitum, & longum: & mehercule nunc, cùm ita ſimus affecti, vt non poſſimus planè ſimul viuere (intelligis enim profectò quo maximè poſita ſit συμβίωσις) facilè patiebar nos potius Romæ vnà eſſe, quàm in Tuſculano. Libri ad Varronem non morabantur: ſunt enim defecti, vt vidiſti: tantùm librariorum menda tolluntur, de quibus libris ſcis mę dubitaſſe. ſed tu videris. Item quos Bruto mittimus, in manibus habēt librarii. Mea mandata (vt ſcribis) explica: quanquam iſta retentione omneis ait vti Trebatius. quid tu iſtos putas? noſti domum quam confice ἀλόγως. incredibile eſt quàm ego iſta non curem. Omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas velim, mihi maiori offenſioni eſſe, quàm delectationi poſſeſſiunculas meas: magis enim doleo, me non habere cui tradam, quàm delector habere, qui vtar: atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. Tu autem veritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem: fuit id quidem humanitatis: ſed mihi crede, iam iſta non curo. Quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice: excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæuola loqui putes: ne exiſtimes, eos qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur remiſſuros. De die tantùm videto, & id ipſum bono modo.

CICERO ATTICO S. 24

QVID eſt, quod Hermogenes Clodius mihi, Andromenē ſibi dixiſſe ſe Ciceronē vidiſſe Corcyrę? ego enim audita tibi putarā. nihil igitur ne ei quidē literarū? an non vidit? facies ergo vt ſciā. Quid tibi ego de Varrone reſcribā? quatuor διφθέραι ſunt in tua poteſtate. quod egeris, id probabo. nec tamē αἰδέομαι Τρῶας. quid enim? ſed ipſi quàm res illa probaretur, magis verebar. Sed quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem.

CICERO ATTICO S. 25

DE retentione, reſcripſi ad tuas literas accuratè ſcriptas. conficies igitur, & quidem ſine vlla dubitatione, aut retractatione. Hoc fieri & oportet, & opus eſt. De Andromene, vt ſcribis, ita putaram. ſciſſes enim, mihique dixiſſes. Tu tamen ita mihi de Bruto ſcribis, vt de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam prid. id. ita volui Bruto ſcribere: ſed quoniā tu te legiſſe ſcribis, fui fortaſſe ἀσυμφίστος,

me ex tuis literis intellexiſſe, nolle eum me quaſi proſequẽdi ſui cauſſa Romam nunc venire. Sed quoniam iam adeſt meus aduentus, fac quæſo, ne quid eum idus impediant, quò minus ſuo commodo in Tuſculano ſit: nec enim ad tabulã eum deſideraturus erã: in tali enim negotio cur tu vnus non ſatis es? Sed ad teſtamẽtum volebã. quod iam malo alio die: ne ob eam cauſſam Romam veniſſe videar. Scripſi igitur ad Brutum, iam illud, quod putaſſem, idibus nihil opus eſſe. velim ergo totum hoc ita gubernes, vt ne minima quidem re vlla, Bruti commodum impediamus. Sed quid eſt tandẽ, quod perhorreſcas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc ſi dubitas, fac vt ſciamus: nihil eſt enim illis elegantius. Volo Varronem, præſertim cùm ille deſideret: ſed eſt, vt ſcis, δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. Ita mihi ſæpe occurrit vultus eius querentis fortaſſe vel hoc, meas parteis in his libris copioſius defenſas eſſe, quàm ſuas: quod mehercule intelliges non eſſe, ſiquando in Epeirum veneris. nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus: ſed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni. & id, quoniam impenſam fecimus in Macrocola, facilè patior teneri. Sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, ſi addubitas, ad Brutum tranſeamus: eſt enim is quoque Antiochius. ô Academiam volaticam, & ſui ſimilem, modò huc, modò illuc! Sed quæſo, epiſtola mea ad Varronem valdéne tibi placuit? Male mihi ſit, ſi vnquam quicquam tam enitar. At ego ne Tironi quidem dictaui: qui totas περιοχὰς perſequi ſolet, ſed Spinthero ſyllabatim.

CICERO ATTICO S. 26

De Virgilii parte valde probo. Sic ages igitur: & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. Quòd ſi neutrum, metuo ne turbem, & irruam in Druſum. intemperans ſum in eius rei cupiditate quàm noſti. Itaque reuoluor identidem in Tuſculanum: quiduis enim potius, quàm vt non hac ęſtate abſoluatur. Ego, vt tempus eſt noſtrũ, locum habeo nullum, vbi facilius eſſe poſſim, quàm Aſturæ. ſed quia qui mecum ſunt, credo quòd mœſtitiam meam non ferũt, domum properant: etſi poteram remanere, tamen vt ſcripſi tibi proficiſcar hinc, ne relictus videar. Quò autem? Lanuuium? Conor equidem in Tuſculanum. ſed faciam te ſtatim certiorẽ.

Tu

Tu literas conficies. Equidem credibile non eſt quantum ſcribam die: quin etiam noctibus: nihil eſt enim ſomni. Heri etiam effeci epiſtolam ad Cæſarem: tibi enim placebat. quam non fuit malum ſcribi, ſi fortè opus eſſe putares. vt quidem nunc eſt, nihil ſanè eſt neceſſe mittere, ſed id quidē, vt tibi videbitur: mittam tamen ad te exemplum fortaſſe Lanuuio, niſi forte Romam: ſed cras ſcies.

CICERO ATTICO S. 27

EPISTOLAM ad Cæſarem, nobis verò ſemper rectiſſimè placuit, vt iſti antè legerent: aliter enim fuiſſemus & in hos inofficioſi, & in noſmetipſos, ſi illū offenſuri fuimus, penè periculoſi. Iſti autem ingenuè, mihique gratum, quòd, quid ſentirent, non reticuerunt: illud verò vel optimè, quòd ita multa mutari volunt, vt mihi de integro ſcribendi cauſſa non ſit. quanquam de Parthico bello quid ſpectare debui, niſi quod illum velle arbitrabar? quod enim aliud argumētum epiſtolæ noſtræ, niſi κολακεία fuit? an ſi ea quæ optima putaram, ſuadere voluiſſem, oratio mihi defuiſſet? Totis igitur literis nihil opus eſt. Vbi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri poſſit, ἀπότευγμα vel non magnum, moleſtum futurum ſit, quid opus eſt παρακινδυνεύειν; præſertim cùm illud occurrat, illum, cùm anteà nihil ſcripſerim, exiſtimaturum me, niſi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. atque etiam vereor, ne putet me hoc quaſi Catonis μείλιγμα eſſe voluiſſe. Quid quæris? valdè me pœnitebat: nec in hac quidem re quicquam magis vt vellem, accidere potuit, quā quòd αὐτόθι noſtra non eſt probata. incidiſſemus etiam in illos: in eis, in cognatum tuum. Sed redeo ad hortos. Planè illuc te ire, niſi tuo magno commodo nolo: nihil enim vrget: quicquid erit, operam Faberio ponamus. De die tamen auctionis, ſi quid, ſcies. Eum, qui è Cumano venerat, quòd & planè valere Atticam nuntiabat, & literas ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi.

CICERO ATTICO S. 28

HORTOS quoniam hodie eras inſpecturus, quid viſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cùm venerit. De epiſtola ad Cæſarem (iurato mihi crede) non poſſum, nec me turpitudo deterret, etſi maximè debebat: quàm enim turpis eſt aſſentatio, cùm viuere ipſum turpe ſit nobis?

Sed, vt cœpi, non me hoc turpe deterret: ac vellem quidem (eſſem enim qui eſſe debebam) ſed in mentem nihil venit. Nam quæ ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum ſuaſiones, vides quibus in rebus verſentur: adoleſcentem incenſum cupiditate veriſſimæ gloriæ, cupientem ſibi aliquid conſilii dari, quod ad laudem ſempiternam valeret, cohortantur ad decus. non deeſt oratio. Ego quid poſſum? tamen neſcio quid è quercu exculpſeram, quod videretur ſimile ſimulacri. In eo quòd nonnulla erãt paulò meliora, quàm ea quæ fiunt, & facta ſunt, reprehendũtur, quod me minimè pœnitet: ſi enim perueniſſent iſtæ literæ (mihi crede) nos pœniteret. Quid? tu non vides, ipſum illum Ariſtotelis diſcipulũ ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſteaquam Rex appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum fuiſſe? quid? tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum putas? ille verò potius non ſcripta deſideret, quàm ſcripta non probet. Poſtremò, vt volet: abiit illud, quod tum me ſtimulabat, q tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. Multò mehercule magis nunc opto caſum illum, quàm tum timebam, vel quemlibet. niſi quid te aliud impediet, mihi apertò veneris. Nicias à Dolabella magno opere accerſitus (legi enim literas) etſi inuito me, tamen eodem me autore profectus eſt. Hoc manu mea.

CICERO ATTICO S. 29

CVM quaſi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. Ille de ingenio nihil nimis: modeſtum, & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam Quinti filiam, vetulam ſanè, & multarum nuptiarum: nõ eſſe probatam mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem DCCC. hoc putaui te ſcire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chryſippo, cuius inſulſitatem bene noram in villa. video nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat, maiora de minoribus ait hiberna effici poſſe. Tecta igitur ambulatiũcula addenda, quam vt tantam faciamus, quantam in Tuſculano fecimus, propè dimidio minori conſtabit iſto loco. Ad id autẽ quod volumus ἀφίδρυμα, nihil aptius videtur, quàm lucus, quem ego noram. ſed celebritatem nullam tum habebat,

nunc

nunc audio maximam. nihil eſt quod ego malim. In hoc τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum eſt, ſi Faberius nobis nomen illud explicat: noli quærere quanti: Othonem vincas volo. Nec tamen inſaniturum illum puto: noſſe enim mihi hominem videor. Ita malè autem audio ipſum eſſe tractatum, vt mihi ille empturus non eſſe videatur. quid enim pateretur? ſed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus vel magno, ſin minus, nō paruo quidem poſſumus. Clodiam igitur à qua ipſa ob eam cauſſam ſperare videor, quòd & multò minoris ſunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum videtur, vt etiam repræſentatione concludam. De hortis ſatis. Cras aut te, aut cauſſam: quam quidem futuram Faberianam. ſed ſi poteris.

Ciceronis epiſtolam tibi remiſi. ô te ferreum, qui illius periculis non moueris! me quoque accuſat. eam epiſtolam tibi miſiſſem, nam illam alteram de rebus geſtis, eodem exemplo puto. In Cumanum hodie miſi tabellarium, ei dedi tuas ad Veſtorium: quas Pharnaci dederas.

CICERO ATTICO S. 30

Commodùm ad te miſeram Demeam, cùm Eros ad me venit. ſed in eius epiſtola nihil erat noui, niſi auctionem biduum. Ad ea igitur, vt ſcribis. & velim confecto negotio Faberiano, quem quidem negat Eros hodie. cras manè putat: à te colendus eſt. Iſtæ autem κολακίαι non longè abſunt à ſcelere. Te, vt ſpero, perendie. Sicunde potes, erues qui decē legati Mumio fuerint: Polybius non nominat. Ego memini Albinum conſularem, & Sp. Mumium. videor audiſſe ex Hortenſio Tuditanum. Sed in Libonis annali XIIII. annis pòſt, prætor eſt factus Tuditanus, quàm conſul Mumius: non ſanè quadrat. Volo aliquem Olympiæ, aut vbiuiſnam πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi familiaris tui.

CICERO ATTICO S. 31

V. cal. manè accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. Sed (vt opinor) idem ego qui expecto tuum aduentum morabor te: nō enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurū, etiam ſi eſt futurum, vt non habeat aliquid moræ. Cùm poteris igitur: quoniam etiam dum abes. Dicæarchi quos ſcri-

bis libros, ſanè velim mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De epiſtola ad Cæſarem κεκρίκειν, atque id ipſum quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos. idem ego ſuadebam in illa epiſtola: vtrum liberet, faceret: poſſe autore me. Hoc enim ille expectat videlicet, neque eſt facturus quicquam, niſi de meo conſilio. Obſecro, abiiciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus: quod aſſequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, vt ſcribis. Confice mi Attice, iſtam rem. nihil enim aliud reperio, vbi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. Quanti autem hoc, mihi venit in mentem. C. Albanius proximus eſt vicinus. is ∞ iugerum de M. Pilio emit, vt mea memoria eſt. H-S. CXV. omnia ſcilicet nunc minoris. ſed accedit cupiditas, in quæ præter Othonem, non puto nos vllum aduerſarium habituros. ſed eum ipſum tu poteris monere, facilius etiam, ſi Canum haberes. ô gulam inſulſam: pudet me patris. Reſcribes, ſi quid voles.

CICERO ATTICO S. 32

ALTERAM à te epiſtolam cùm hodie accepiſſem, volui te vna mea contentum. Tu verò age, quod ſcribis de Faberio: in eo enim totum eſt poſitum id quod cogitamus. Quæ cogitatio ſi non incidiſſet (mihi crede iſtuc, vt cætera) non laborarem. Quam ob rem, vt facis (iſtuc enim addi nihil poteſt) vrge, inſta, perfice, Dicæarchi περὶ ψυχῆς vtrosque velim mittas, & καταβάσεως. τριπολιτικὸν non inuenio, & epiſtolam eius quam ad Ariſtoxenum miſit. Treis eos libros maximè nunc vellem. apti eſſent ad id quod cogito. Torquatus Romæ eſt. iuſſi vt tibi daretur. Catulum, & Lucullum, vt opinor. anteà his libris noua prooemia ſunt addita, quibus eorum vterque laudatur. Eas literas volo habeas, & ſunt quædam alia, & quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexiſti: credo quia διὰ σημείων ſcripſeram: de C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem. Eum video in Libonis prætorem L. Popilio, P. Rupilio coss. annis XIIII. antè quàm prętor factus eſt, legatus eſſe potuiſſet! niſi admodum ſerò quæſtor eſt factus, quod non arbitror: video enim curules magiſtratus eum legitimis annis perfacilè cepiſſe. Poſthumium autem, cuius ſtatuam in Iſthmo meminiſſe te dicis, ſciebam fuiſſe. Is autem eſt qui

tum Lucullo fuit, quem tu mihi addidiſti: ſanè ad illum εὔλογον perſonā idoneam. Videbis igitur, ſi poteris, cæteros, vt poſſimus προκινῦσαι καὶ τοῖς προσώποις.

CICERO ATTICO S. 33

NEGLIGENTIAM miram! ſemélne putas mihi dixiſſe Balbum, & Faberium profeſſionem relatam? quinetiam eorum iuſſu miſeram qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. Profeſſus eſt Philotimus libertus: noſti credo librarium: ſed ſcribis, & quidem confectum. Ad Faberium, vt tibi placet, literas miſi. cum Balbo autem puto te aliquid feciſſe. H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla eſt δυσωπία: nec enim eius cauſſa ſanè debeo, &, ſi emero, quid erit quod poſtulet? ſed videbis, ne is cùm ſit in Africa, vt Cælius. De nomine tu videbis cum Cuſpio: ſed ſi Plancus deſtinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire vterque noſtrum cupit: ſed iſta res nullo modo relinquenda eſt. Othonem quod ſperas poſſe vinci, ſanè bene narras. De æſtimatione, vt ſcribis, cùm agere cœperimus: etſi nihil ſcripſit, niſi de modo agri. Cum Piſone, ſi quid poterit. Dicæarchi librum περὶ ψυχῆς accepi: καταβάσεως expecto: negotium de decem reperies in eo libro in quo ſunt S.C. Cn. Cornelio, & L. Mummio coss. De Tuditano autem quod putas, ἄλογον eſt: tum illum, quoniam fuit ad Corinthum: non enim temerè dixit Hortenſius, aut quæſtorem, aut tribunum mil. idque potius fuiſſe credo: ſed tu de Antiocho ſcire poteris. Vide etiam quo anno quæſtor, aut tribunus mil. fuerit: ſi neutrum, eodem in præf. an contuber. fuerit, modò fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur: lupus in fabula. venit enim ad me, & quidē id temporis, vt retinendus eſſet. ſed ego ita egi, vt nō ſcinderem penulam: memini enim tui: & multi erant, nósq; imparati. Quid refert? Paulò pòſt C. Capito cum T. Carrinate. horum ego vix attigi penulam: tamen remanſerunt. Sed cecidit bellè: caſu ſermo à Capitone de Vrbe augenda, à ponte Miluio Tyberim duci ſecundū montes Vaticanos, campum Martium coædificari, illum autem campū Vaticanum fieri quaſi Martiū campū. Quid ais inquam? at ego ad tabulā, vt ſi rectè poſſem Scapulanos hortos. Caue facias, inquit, nam iſta lex perferetur. Vult enim Cæſar. audire me facilè paſſus ſum: fieri autē moleſtè fero. Sed tu quid ais? quāquā qd que-

ro? noſti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirẽdis: non concedit Camillo. Facies igitur me certiorem de idibus: iſta enim me res adducebat. eò adiunxeram cæteras, quas conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facilè potero. te tamen in via confici minimè volo: quinetiam Dionyſio ignoſco. De Bruto quod ſcribis, feci vt ei liberũ eſſet, quòd ad me attineret: ſcripſi enim ad eum heri idibus Maii, eius opera mihi nihil opus eſſe.

CICERO ATTICO S. 34

ASTVRAM veni VII. cal. Iul. vitandi enim caloris cauſſa Lanuuii treis horas acquieueram. Tu velim, ſi graue non erit, efficias ne ante nonas mihi illuc veniendum ſit. Id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis cum Publilio me penè abſente conficias: de quo quæ fama ſit, ſcribes. id populus curat ſcilicet. non mehercule arbitror. etenim hæc decantata erat fabula, ſed complere paginam volui. Quid plura? ipſe enim adſum, niſi quid tu prorogas: ſcripſi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO S. 35

O rem indigam! Gentilis tuus Vrbem auget, quam hoc biennio primum vidit: & ei parum magna viſa eſt, quæ etiam ipſum capere potuerit. Hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni ſcribis te, ſimul ac venerit. Dati igitur iam ſunt, nec tibi integrum eſt. Hui, ſi ſcias quanto periculo tuo: aut fortaſſe literæ meæ te retardarunt: ſed eas nondum legeras, cùm has ꝓximas ſcripſiſti. Scire igitur aueo quomodo res ſe habeát.

CICERO ATTICO S. 36

DE Bruti amore, veſtráque ambulatione, etſi mihi nihil noui affers, ſed idem quod ſæpe, tamen hoc audio libentius, quò ſæpiùs: eóque mihi iucundius eſt, quòd tu eo lætatis: certiusque eo eſt quod ad te dicitur.

CICERO ATTICO S. 37

HAS alteras hodie literas. de Xenonis nomine & de Epeiroticis quadraginta nihil poteſt fieri nec commodius, nec aptius, quàm vt ſcribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil ſanè, niſi Hirtium cum Quinto acerrimè pro me litigaſſe. omnibus eum locis facere, maximéque in conuiuiis: cùm multa de me, tum redire

ad patrem. Nihil autem ab eo ἀξιοπίστως dici, quàm alieniſſimos nos eſſe à Cæſare. fidem nobis habendam non eſſe, me verò etiam cauendum: φοβερὸν ἦν, niſi viderem, ſcire regem, me animi nihil habere: Ciceronem verò meum vexari, ſed id quidem arbitratu ſuo. Laudationem Porciæ gaudeo me antè dediſſe Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. Eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modò mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris, quæ ſcribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem velim: ſi tibi videtur, appelles Balbũ, & Offilium de auctione proſcribenda. Equidem locutus ſum cum Balbo. placebat puto conſcripta habere Offilium omnia. habet & Balbus, ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ. ſi Cæſar moraretur, poſſe in diem, diem differri. Sed is quidẽ adeſſe videtur. Totum igitur conſidera. placet enim Veſtorio.

CICERO ATTICO S. 38

ANTE lucem cùm ſcriberẽ contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante lucem dedi. Deinde cùm ſomno repetito, ſimul cum Sole experrectus eſſem, datur mihi epiſtola à ſororis tuæ filio: quam ipſam tibi miſi, cuius eſt principium non ſine maxima contumelia, ſed fortaſsè οὐκ ἐπέστησεν. Eſt autem ſic, EGO enim non probo quicquid non bellè in te dici poteſt. Poſſe vult in me multa dici non bellè. ſed ea ſe negat approbare. Hoc quicquam poteſt eſſe impurius? iam cætera leges (miſi enim ad te) iudicabiſque. Bruti noſtri quotidianis, aſſiduiſque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renunciauerunt, commotum iſtum aliquando ſcripſiſſe puto aliquid ad me: credo, & ad te: idq; vt ſciam facies. nam ad patrem de me quid ſcripſerit, neſcio: de matre, quã piè: VOLVERAM, inquit, vt quàm plurimum tecum eſſem, conduci mihi domum: & id ad te ſcripſeram: neglexiſti. ita minus multum vnà erimus. nam ego iſtam domum videre non poſſum: qua de cauſſa ſcis. Hanc autem cauſſam pater odium matris eſſe dicebat. nunc me iuua, mi Attice, cõſilio, πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον, id eſt, vtrum apertè hominem aſperner, ac reſpuam, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις, vt enim Pindaro, ſic δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius: ſed hoc fortaſſe temporibus. Tu autem, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi

perſuaſum putato. Equidem vereor maximè, ne in Tuſculano opprimar: in turba hæc eſſent faciliora. Vtrum igitur Asturæ? quid ſi Cæſar ſubitò? iuua me, quæſo, conſilio: vtar eo quod tu decreueris.

CICERO ATTICO S. 39

O Incredibilem vanitatem! ad patrem, domo ſibi carendum, propter matrem plenam pietatis. Hic autem iam langueſcit, & ait tibi illum iure iratum: ſed vtar tuo conſilio: σκολιὰ enim tibi video placere. Romam, vt cenſes, veniam, ſed inuitus; valde enim in ſcribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem, ſcilicet, ſed niſi hoc eſſet, res me iſta non cogeret: nec enim inde venit, vnde mallem, neque diu abfuit, neq; vllam literam ad me. Sed tamen ſcire aueo qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi de quibus ad te antea ſcripſi, velim mittas, & maximè Φαίδρου περὶ θεῶν τῆς Ἑλλάδος. Itane nuntiat Brutus, illum ad bonos viros εὐαγγέλια. Sed vbi eos? niſi fortè ſe ſuſpendit: hic autem, vt fuit tum, eſt. Vbi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod vidi in Parthenone? Ahalam & Brutum. Sed quid faciant? illud optimè, quod ne is quidẽ, qui omnium flagitiorum autor, bene de noſtro. At ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim ſignificat iis literis quas ad meas. At vellem aliquid deguſtaſſe de fabulis, ſed coràm vt ſcribis: etſi quid mihi autor es? aduolóne, an maneo? Equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo: ad quem vt audio, pater hodie ad ſaxa κρουσίωμα. Mirum quàm inimicus ibat, vt ego obiurgarem. Sed ego ipſe κέπφωμα, Itaq; poſthac. tu tamen vide quid de aduentu meo cenſeas, & τὰ ὅλα cras, ſi perſpici potuerint, manè ſtatim, vt ſciam.

CICERO ATTICO S. 40

EGO verò Quinto epiſtolam ad ſororem miſi. cùm ille quereretur filio cum matre bellũ, & ſe ob eam cauſſam domo ceſſurum filio diceret: dixi, illum commodas ad matrem literas: ad te nullas. Ille alterũ mirabatur: de te autem ſuam culpam, quòd ſæpe grauiter ad filium ſcripſiſſet de tua in illum iniuria. quòd autem relanguiſſe ſe dicit, ego ei tuis literis lectis σκολιαῖς ἀπάταις ſignificaui me non fore, tum enim mentio Canai. Omnino, ſi id conſilium placeret, eſſet neceſſe. ſed, vt ſcribis, ratio eſt habenda grauitatis, & vtriuſque

que

que noſtrûm idem conſilium eſſe debet: & ſi in me grauiores iniuriæ, & certè notiores. Si verò etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio eſt. ſed coràm: magna enim res & multæ cautionis. Cras igitur, niſi quid à te commotus.

CICERO ATTICO S. 41

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. Et ego, σὺ δὲ τί σκυθρωπὸς; Rogas, inquit? quòd iter inſtet, & iter ad bellum, idque tum periculoſum, tum etiam turpe. Quæ vis igitur, inquam? Aes, inquit, alienum: & tamen ne viaticum quidem. Hoc loco ego ſumpſi quiddam de tua eloquentia. nam tacui. At ille, Sed me maximè angit auunculus. Quidnam, inquam? Quòd mihi, inquit, iratus eſt. cur pateris, inquam? malo enim ita dicere, quàm cur cõmittis? Non patiar, inquit: cauſſam enim tollam. Et ego, Rectiſſimè quidem, ſed ſi graue non eſt, velim ſcire quid ſit cauſſæ. Quia dum dubitabam quam ducerem, non ſatisfaciebam matri: ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti eſt: faciam quod volunt. Feliciter velim, inquam, téque laudo. ſed quando? Nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. At ego, inquam, cenſeo prius quàm proficiſcaris. ita patri quoque morem geſſeris. Faciam, inquit, vt cenſes. Hic dialogus ſic concluſus eſt. Sed heus tu diem meum ſcis eſſe III. non. Ian. aderis igitur. Scripſeram iam. ecce tibi, orat Lepidus vt veniam (opinor augures nihil habere) ad templum effandum Saturne ἀπαντῶν. videbimus te igitur.

CICERO ATTICO S. 42

EGO verò vtar prorogatione diei: túque humaniſſimè feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, vt eo tempore acciperem literas, quo non expectarem, túque vt ab ludis ſcriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: ſed conſequemur biduo pòſt.

CICERO ATTICO S. 43

SVAVES tuas literas: etſi acerba pompa: veruntamen ſcire omnia non acerbum eſt, vel de Cotta. Populum verò præclarum, quòd propter malum vicinum, ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit, cui quidem valde placebat me aliquid ad Cæſarem. Annueram, ſed pompā videret. Tu tamen auſus es Varroni dare. Expecto quid iudicet, quando autem perleget? De Attica probo. eſt quiddā etiam,

animum leuari tum ſpectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi velim mittas. Libonē mecum habeo, & habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarii verbis nuntiauit, quòd appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meum, ſed, vt aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sciebam Curfidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum video antè eſſe mortuum. Da igitur quæſo negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, vt id nomen ex omnibus libris tollatur.

CICERO ATTICO S. 44

FVIT apud me Lamia poſt diſceſſum tuum, epiſtolámq; ad me attulit miſſam ſibi à Cæſare. quæ quanquam antè data erat, quàm illæ Diocharinæ, tamen planè declarabat illum ante ludos Romanos eſſe venturum. In qua extrema ſcriptum erat, vt ad ludos omnia pararet, néve committeret vt fruſtra ipſe properaſſet. Prorſus ex his literis non videbatur eſſe dubium, quin ante eam diem venturus eſſet. Idemq; Balbo, cùm eam epiſtolā legiſſet, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video: ſed quàm multos, fac, ſi me amas, ſciam. De Bæbio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quòd me hortaris vt eos dies conſumam in philoſophia explicanda: currentem tu quidem: ſed cum Dolabella viuendū eſſe iſtis diebus vides. Quòd niſi me Torquati cauſſa teneret, ſatis erat dierum, vt Puteolos excurrere poſſem, & ad tēpus redire. Lamia quidem à Balbo (vt videbatur) audiuerat, multos nummos domi eſſe numeratos, quos oporteret quāprimum diuidi: magnum pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoq; tempore fieri oportere. Scribas ad me velim quid tibi placeàt. Equidem ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, nec officioſiorē facilè delegiſſem Veſtorio: ad quem accuratiſſimas literas dedi: quod idē te feciſſe arbitror. mihi quidem hoc ſatis videtur. Tu quid dicis? vnum enim pungit, ne negligentiores eſſe videamur. Expectabo igitur tuas literas.

CICERO ATTICO S. 45

POLLEX quidem, vt dixerat, ad id. Sext. ita mihi Lanuuii pridie iduum præſtò fuit, ſed planè pollex, non index. Cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conuenit: Lepta enim de ſua curatione laborans, me ad eum perduxerat. In eo autem

em Lanuino, quod Lepido tradidit, ex eo hoc primum. paulò antè acceperam eas literas, in quibus magnoperè cōfirmat ante ludos Romanos. legi epiſtolam. Multa de meo Catone: quem ſæpiſſimè legendo ſe dicit copioſiorem factū: Bruti Catone lecto ſe ſibi viſum diſertum. Ex eo cognoui cretionem Cluuii (ô Veſtorium negligētem) liberam, teſtibus præſentibus ſexaginta diebus. Metuebam ne ille arceſſendus eſſet: nunc mittendum eſt, vt meo juſſu cernat. Idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo liberalius: ſe enim ſtatim ad Cæſarem ſcripturum: Cluuiū autem à T. Hordçonio legare & Terentiæ H-S. IↃↃↃ. & ſepulchro, multisque rebus: nihil à nobis. Subaccuſa quæſo Veſtorium. Quid minus probandum, quàm Plotium vnguentarium per ſuos pueros omnia tantò antè Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Coſinio doleo. Dilexi hominem. Quinto delegabo, ſi quid æri meo alieno ſuperabit, & emptionibus: ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil ſcio. Veſtorium nihil eſt quòd accuſes: iam enim obſignata hac epiſtola, noctu tabellarius noſter venit, & ab eo literas diligenter ſcriptas attulit, & exemplum teſtamenti.

CICERO ATTICO S. 46

POSTEAQVAM abs te Agamemno, nō vt venirem (nam id quoque feciſſem, niſi Torquatus eſſet) ſed vt ſcriberem, tetigit, omiſi ea quæ in manibus habebam, abieci, quod iuſſeras edolaui. Tu velim è Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias: turpe eſt enim nobis illū, qualiſcunq; eſt, hoc primo anno egere. pòſt moderabimur diligētius. idem Pollex remittendus eſt, vt ille cernat. Planè Puteolos non fuit eundum, cùm ob ea quæ ad te ſcripſi, tum quòd Cęſar adeſt. Dolabella ſcribit ſe ad me poſtridie iduum. ô magiſtrū moleſtum. Lepidus ad me heri veſperi literas miſit Antio: nam ibi erat: habet enim domum, quam nos vendidimus. Rogat magnoperè, vt ſim calendis in ſenatu: me & ſibi, & Cæſari vehementer gratum eſſe facturum. Puto equidem nihil eſſe; dixiſſet enim fortaſſe aliquid tibi Oppius, quoniam Balbus eſt æger. ſed tamen malim venire fruſtra, quàm deſiderari, ſi opus eſſet: moleſtè ferrem poſteà. Itaq; hodie Antii, cras ante meridiem domi. Tu velim (niſi te impediuiſti) apud nos

prid.cal.cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. Equidem calendis in Tuſculanum recurram: me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Quinti fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humanè illam quidem reſpondentem meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, vt equidem exiſtimo. tu videbis: Heri neſcio quid in ſtrepitu videor exaudiſſe, cùm diceres te in Tuſculanum venturum: quod vtinam, iterum vtinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, vt ſi quid ſibi opus ſit, accurram: mortuus enim eſt Babulius. Cæſar, opinor, ex vncia, etſi mihi adhuc: ſed Lepta ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hæreditatem: ἀλόγως omnino, ſed veretur tamen. Is igitur ſi accierit, accurram: ſin minus, haud antè, quàm neceſſe erit. Tu Pollicē, cum poteris.

CICERO ATTICO S. 47

LAVDATIONEM Porciæ tibi miſi correctā: atq; eò properaui, vt ſi fortè aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hęc mitteretur. id ſi tibi erit commodum, magnoperè cures velim: & velim M. Varronis, & Lolii mittas laudationem. Lolii vtique, nam illam legi. volo tamen reguſtare: quædam enim vix mihi credo legiſſe. Atticæ primùm ſalutem, quam equidem ruri eſſe arbitror. Multam igitur ſalutem & Piliæ. De Tigellio, ſi quid noui. Qui quidem vt mihi Gallus Fabius ſcripſit, μέμψιν ἀναφέρει: mihi quandam iniquiſſimam, me Phameæ defuiſſe, cùm eius cauſſam recepiſſem, quam quidem receperā contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: ſed Phameæ cauſa volebam: erat enim, ſi meminiſti, in cōſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet. quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem. Is ad me venit, dixitque iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat: ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. Reſpondi non ignorare eum quid ego deberem Seſtio: quē vellet alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum: ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. Non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mihi curandum putaui. Gallo autem narraui, cùm proximè Romæ fui, quid audiſſem, neq; nominaui Balbum minorem. Habuit ſuum negotium Gallus, vt ſcribit. Ait illum me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari.

Quare

Quare tibi hactenus mãdo, de illo noſtro, ſi quid poteris, exquiras: de me nequid labores. Eſt bellũ, aliquẽ libenter odiſſe, quemadmodũ & non omnibus ſeruire. Et ſi mehercule, vt tu intelligis, magis mihi iſti ſeruiũt, ſi obſeruare ſeruire eſt.

CICERO ATTICO S. 48

ADMONITVS quibuſdã tuis literis, vt ad Cæſarem vberiores literas mitterẽ, inſtitueram, cùm mihi Balbus nuper in Lanuino dixiſſet, ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Cæſarem, me legiſſe libros contra Catonem, & vehementer probaſſe. Conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Cæſari, quæ deferretur ad Dolabellam: ſed eius exemplum miſi ad Oppium, & Balbũ, ſcripſiq; ad eos vt tum deferri ad Dolabellam iuberẽt meas literas, ſi ipſi exemplum probaſſent. ita mihi reſcripſerunt, nihil vnquam ſe legiſſe melius: epiſtolámque meam iuſſerunt dari Dolabellæ. Veſtorius ad me ſcripſit, vt iuberem mancipio dari ſeruo ſuo pro mea parte Hetereio cuidã fundum Brinnianum; vt ipſe ei Puteolis rectè mancipio dare poſſet. Eum ſeruum, ſi tibi videbitur, ad me mittes: opinor enim ad te etiam ſcripſiſſe Veſtorium. De aduentu Cæſaris idem quod ad te, mihi ſcriptum eſt ab Oppio, & Balbo. Miror te nihildum cum Tigellio, vel vt hoc ipſum quantum acceperit. prorſus aueo ſcire, nec tamen flocci facio. Quæris, quid cogitem de obuiam itione. Quid cenſes, niſi Alſium? & quidem ad Murenam de hoſpitio ſcripſeram, ſed opinor cum Matio profectum. Salluſtius igitur vrgebitur. Scripto iam ſuperiore verſiculo, Eros mihi dixit, ſibi Murenam liberaliſſimè reſpõdiſſe. eo igitur vtamur: nam Silius culcitras non habet. Dida autem (opinor) hoſpitibus totam villam conceſſit.

CICERO ATTICO. S. 49

AD Cæſarem quam miſi epiſtolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere, nec id fuit quod ſuſpicaris, vt me puderet tui, ne ridiculè Micillus, nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi πρὸς ἴσον, ὅμοιόνque ſcriberem: bene enim exiſtimo de illis libris, vt tibi coram. itaque ſcripſi & ἀκολακεύτως, & tamen ſic, vt nihil eũ exiſtimem lecturũ libẽtius. De Attica nũc demum mihi eſt exploratũ. itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimùm. nam pendeo animi. Narrabo tibi; Quintus cras, ſed ad me, an ad te,

neſcio. Mihi ſcripſit Romam VIII. calend. ſed miſi qui inuitaret: etſi herclè iam Romam veniendum eſt, nec ille antè aduolet.

CICERO ATTICO S. 50

O HOSPITEM mihi tam grauem ἀμεταμέλητον! fuitenim periucũdè. ſed cùm ſecundis Saturnalibus ad Philippũ veſperi veniſſet, villa ita completa militibus eſt, vt vix triclinium, vbi cœnaturus ipſe Cæſar eſſet, vacaret: quippe hominum ∞ ∞. Sanè ſum commotus quid futurum eſſet poſtridie. ac mihi Barba Caſſius ſubuenit: cuſtodes dedit, caſtra in agro. villa defenſa eſt. ille tertiis Saturnalibus apud Philippum ad horam VII. nec quenquam admiſit rationes opinor cum Balbo: inde ambulauit in littore: poſt horam VIII. in balneum. tum audiuit: de Mamurra non mutauit, vnctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque & edit, & bibit ἀδεῶς, & iucundè: opiparè ſanè & apparatè: nec id ſolùm, ſed bene cocto, condito, ſermone bono, &, ſi quæris, libenter. Præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valde copiosè. libertis minus lautis, ſeruisque nihil defuit: nam lautiores eleganter accepi. Quid multa? Homines viſi ſumus: hoſpes tamen non is, qui diceres: amabò te, eodem ad me cum reuertère. ſemel ſatis eſt: σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa. Quid quæris? delectatus eſt, & libenter fuit. Puteolis ſe aiebat vnum diem fore, alterum ad Baias. habet hoſpitium, ſiue ἐπισταθμίαν. odioſam mihi duxi, non moleſtam. Ego pauliſper hîc: deinde in Tuſculanum. Dolabellæ villã cùm præteriret, omnis armatorum copia dextra, ſiniſtra ad equum, nec vſquam alibi.

Hoc ex Nicia.

Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad

T. Pomponium Atticum,

LIBER XIIII.

Cicero Attico s. 1

DIVERTI ad illum, de quo tecum manè. nihil perditius. explicari rem non poſſe: etenim ſi ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? Quid quæris? periiſſe omnia aiebat. quod haud ſcio an ita ſit. verùm ille gaudens: affirmatq́ue minus diebus xx. tumultum Gallicum. In ſermonem ſe poſt idus Martii, præterquam Lepido, veniſſe nemini: ad ſummam, non poſſe iſtæc ſic abire. O prudentem Oppium, qui nihilò minus illum deſiderat! ſed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat: ſed hæc hactenus. Tu quæſo quicquid noui (multa autẽ expecto) ſcribere ne pigrere: in his, de Sexto ſatíſne certum, maximè autem de Bruto noſtro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæſarem ſolitum dicere, Magni refert hic quid velit: ſed quicquid vult, valde vult, idq́; eum animaduertiſſe, cùm pro Deiotaro Niceæ dixerit, valde vehementer eum viſum, & liberè dicere. Atque etiam (vt enim quidque ſuccurrit, libet ſcribere) proximè cum Seſtii rogatu apud eum fuiſſem, expectaremq́ue ſedens quoad vocarer, dixiſſe eum, Ego dubitem quin ſummo in odio ſim, cùm M. Cicero ſedeat, nec ſuo commodo me cõuenire poſſit? Atqui ſi quiſquam eſt facilis, hic eſt: tamen nõ dubito quin me malè oderit. Hæc, & eiuſmodi multa. ſed ad propoſitum. quicquid erit, non modò magnum, ſed etiam paruum, ſcribes: equidem nihil intermittam. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

DVAS à te accepi epiſtolas heri, ex priore theatrum, Publiumque cognoui: bona ſigna conſentientis multitudinis, plauſus verò L. Caſſio datus, etiam facetus mihi quidem viſus eſt. Altera epiſtola de Madaro ſcripta, apud quem nullum σαλάκωνα, vt putas: proceſſit enim, ſed minus diu: eius ſermone enim ſum retentus. Quod autem ad te ſcripſeram obſecro, fortaſſe id eiuſmodi eſt: aiebat Cæſarem ſecum, quo tempore Seſtii rogatu veni ad eum, cùm expectarem ſedens dixiſſe, Ego nunc tam ſim ſtultus, vt hunc ipſum facilem hominem putem mihi eſſe amicum, cùm tandiu ſedens meum commodum expectet? Habet igitur φαλάκρωμα inimiciſſimum otii id eſt Bruti. In Tuſculanum hodie, Lanuuii cras, inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum eſt hoſpitium: ſed vellem Atticam: verùm tibi ignoſco: quarum vtrique ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

TRANQVILLÆ quidem tuæ literæ: quod vtinam diutius. nam Matius poſſe negabat. Ecce autem ſtructores noſtri ad frumentum profecti, cùm inanes rediiſſent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari. πανικὸν certè: ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc, & mihi notum nomen: bellus enim eſſe dicitur architectus. Ad obſignandũ tu adhibitus non ſine cauſa videris: volunt enim nos ita putare: neſcio cur non animo quoque ſentiant. Sed quid hæc ad nos? Odorare tamen Antonii διάθεσιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. Tu ſi quid pragmaticon habes, ſcribe: ſin minus, populi ἐπισημασίαν, & mimorum dicta perſcribito. Piliæ, & Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 4

NVNC quid putas me Lanuuii? At ego te iſtic quotidie aliquid noui ſuſpicor: tument negotia. nam cùm Matius, quid cenſes cæteros? Equidem doleo, quòd nunquam in vlla ciuitate accidit, non vnà cum libertate rempu. recuperatam. horribile eſt quæ loquantur, quæ minitentur. ac vereor Gallica etiam bella. ipſe Sextus quò euadat. Sed omnia licet concurrant. Idus Martiæ conſolantur. Noſtri autem ἥρωες,

quod per ipſos confici potuit, glorioſiſſimè, & magnificentiſſimè confecerunt. reliquæ res opes, & copias deſiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te: vt ſiquid noui (nam quotidie aliquid expecto) confeſtim ad me: & ſi noui nihil, noſtro more tamen ne patiamur intermitti literulas. equidem non committam. Vale.

CICERO ATTICO S. 5

SPERO tibi iam eſſe vt volumus, quoniam quidẽ ἠσίτησας quàm leuiter cõmotus eſſes. ſed tamẽ velim ſcire quid agas. ſigna bella, quòd Caluena moleſtè fert, ſe ſuſpectũ eſſe Bruto, illa ſigna non bona, ſi cum ſignis legiones veniunt è Gallia: quid tu illas putas, quæ fuerãt in Hiſpania? nónne idẽ poſtulaturas? Quid eas, quas Annius tranſportauit? Caninium volui, ſed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore θυμὸς πολύς. Nam iſta quidem Cæſaris libertorum coniuratio facilè opprimeretur, ſi recta ſaperet Antonius. Meam ſtultam verecundiam, qui legari noluerim antè res prolatas, ne deſerere viderer hunc rerum tumorem: cui certè ſi poſſim mederi, deeſſe non deberem. ſed vides magiſtratus, ſi quidem magiſtratus illi ſunt: vides tamen tyranni ſatellites in imperiis: vides eiuſdem exercitus: vides in latere veteranos. quæ ſunt ἀόριστα omnia. eos autem, qui orbis terræ cuſtodiis non modò ſepti, verùm etiam magni eſſe debebant, tantummodo laudari, atque amari, ſed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati: ciuitas miſera: ſed velim ſcire quid aduentus Octauii: num qui concurſus ad eum, num quæ νεωτερισμῦ ſuſpicio. non puto equidem: ſed tamen, quicquid eſt ſcire cupio. Hæc ſcripſi ad te proficiſcens Aſtura III. id. Vale.

CICERO ATTICO S. 6

PRID. id. Fundis accepi tuas literas cœnans. Primùm igitur, melius eſſe: deinde meliora te nuntiare: odioſa illa enim fuerant, legiones venire. Nã de Octauio, ſusq; deq;. expecto quid de Mario: quem quidem ego ſublatum rebar à Cæſare. Antonii colloquium cum heroibus noſtris pro re nata nõ incõmodum. ſed tamẽ adhuc me nihil delectat præter idus Mart. Nam quoniã Fundis ſum cum Ligure noſtro, diſcrucior, Seſtilii fundum à verberone Curtilio poſſideri: quod cùm dico, de toto genere dico; quid enim miſerius

quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiámne conſules, & tribunos pleb. in biennium, quos ille voluit? nullo modo reperio quemadmodum poſſim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quàm τυραννοκτόνους in cœlo eſſe, tyranni facta defendi. ſed vides conſules: vides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus: vides languorem bonorum: exultant lætitia in municipiis: dici enim non poteſt, quantoperè gaudeant, vt ad me concurrant, vt audire cupiant verba mea de re: nec vlla intereà decreta: ſic enim πεπολιτεύμεθα, vt victos metueremus. Hæc ad te ſcripſi appoſita ſecunda menſa. plura, & πολιτικώτερα poſteà, & tu, quid agas, quidq; agatur.

CICERO ATTICO S. 7

POSTRIDIE iduum Paulum Caietæ vidi. is mihi de Mario & de republica alia quædam ſanè peſſima. à te ſcilicet nihil: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio viſum ſub Lanuuio: vbi tādem eſt futurus? nam cùm reliqua, tum de hoc ſcire aueo omnia. Nunc ego è Formiano exiens XVII. calend. vt inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. A Cicerone mihi literæ ſanè πεπινωμέναι, & bene longæ. Cætera autem vel fingi poſſunt: πῖνος literarum ſignificat doctiorē. Nunc magnopere à te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, vt videas ne quid ei deſit. id cùm ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem. quod idem intellexi tibi videri. omnino ego, ſi eſt vt volo, menſe Quintili in Græciam. Sunt omnia faciliora: ſed cùm ſint eà tempora, vt certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat: quæſo da operam, vt illum quàm honeſtiſſimè, copioſiſſimeque tueamur. Hæc, & cætera quæ ad nos pertinebunt, vt ſoles, cogitabis: ad méque aut quod ad rem pertineat, aut ſi nihil erit, quod in buccam venerit, ſcribes.

CICERO ATTICO S. 8

TV me iam rebare, cùm ſcribebas, in agris eſſe noſtris: at ego accepi XVII. cal. in diuerſoriolo Sinueſſano tuas literas. De Mario probè, etſi doleo, L. Craſſi nepotem: optimè, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. Nam quòd Iuniam ſcribis moderatè, & amicè ſcriptas literas attuliſſe, mihi Paulus dedit ad ſe à fratre miſſas, quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri, ſe id certis autoribus comperiſſe. hoc nec mihi pla-

placebat, & multò illi minus. reginæ fuga mihi nō moleſta, ſed Clodia quid egerit, ſcribas ad me velim. De Byzantiis curabis vt cætera:& Pelopem ad te arceſſe. Ego vt poſtulas, Baiana negotia: chorumq; illum de quo ſcire vis, cùm perſpexero, tum ſcribam, nequid ignores. Quid Galli, quid Hiſpani, quid Sextus agat, vehementer expecto. ea ſcilicet tu declarabis, qui cætera. Nauſeolam tibi tum cauſam otii dediſſe facilè patiebar: videbar enim mihi legenti tuas literas requieſſe pauliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, vbi ſit, quid cogitet: quem quidem ego ſpero iam tutò, vel ſolum tota vrbe vagari poſſe. Veruntamen de rep.

CICERO ATTICO S. 9

MVLTA cognoui ex tuis literis, quas quidem multiiuges accepi vno tempore à Veſtorii liberto. Ad ea autem quæ requiris, breuiter reſpondebo. primùm vehementer me Cluuiana delectant. Sed quod quæris, quid arceſſierim Chryſippum: tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ ruinas agūt: itaque non ſolùm inquilini, ſed mures etiam migrauerunt. Hanc cæteri calamitatem vocant, ego ne incōmodum quidem. O Socrates, ô Socratici viri! nunquam vobis gratiam referam? Dii immortales, quàm mihi iſta pro nihilo. ſed tamen ea ratio ædificandi initur, conſiliario quidem, & autore Veſtorio, vt hoc damnum quæſtuoſum ſit. Hîc turba magna eſt, eritq;, vt audio, maior: duo quidem quaſi deſignati conſules. O Dii boni, viuit tyrannis: tyrannus occidit? eius interfecti morte lętamur, cuius facta defendimus? Itaq; quàm ſeuerè nos M. Curtius accuſat! vt pudeat viuere: neq; iniuria. nam mori millies præſtitit, quàm hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetuſtatem. Et Balbus hîc eſt, multumq; mecum: ad quem à Vetere literæ datæ prid. cal. Ian. cùm à ſe Cæcilius circunſideretur, & iam teneretur, veniſſe cum maximis copiis Pacorum Parthum: ita ſibi eſſe eum ereptum multis ſuis amiſſis: in qua te accuſet Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud inſtare, ſed Dolabella, & Nicias viderint. Idem Balbus meliora de Gallia, xxi. die literas habebat: Germanos illasq; nationes re audita de Cæſare, legatos miſiſſe ad Aurelium, qui eſt præpoſitus ab Hitcio, ſe, quod imperatum eſſet, eſſe facturos. Quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

CICERO ATTICO S. 10

ITANE vero? hoc meus, & tuus Brutus egit, vt Lanuuii eſſet: vt Trebonius itineribus deuiis proficiſceretur in prouinciam? vt omnia facta, ſcripta, dicta, promiſſa, cogitata Cæſaris plus valerent, quàm ſi ipſe viueret? meminiſtine me clamare illo ipſo primo Capitolino die? ſenatum in Capitolium à prætoribus vocari? Dii immortales! quæ tum opera effici potuerunt, lætãtibus omnibus bonis, etiam ſat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accuſas. quid fieri tũ potuit? Iampridem perieramus. Meminiſtine te clamare cauſam periiſſe, ſi funere elatus eſſet? At ille etiam in foro cõbuſtus, laudatusq; miſerabiliter: ſeruiq;, & egentes in tecta noſtra cũ facibus immiſſi. Quæ deinde? vt audeãt dicere, Túne contra Cæſaris nutum? Hæc, & alia ferre non poſſum. Itaque γῆν pro γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea iámne planè abiit? mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita videbatur. Redeo ad Thebaſſos, Scæuas, Frangones. hos, tu exiſtimas confidere ſe illa habituros ſtantibus nobis, in quibus plùs virtutis putarunt, quàm experti ſunt. pacis iſti ſcilicet amatores, & non latrocinii auctores? At ego cùm tibi de Curtilio ſcripſi, Sextilianoq; fundo, ſcripſi de Cenſorîno, de Meſſala, de Planco, de Poſthumio, de genere toto. Melius fuit periiſſe illo interfecto (quod nunquã accidiſſet) quam hæc videre. Octauius Neapolim venit XIIII. cal. ibi eum Balbus manè poſtridie: eodemq; die mecum in Cumano: illum hæreditatem aditurum, ſed vt ſcribis, ῥιζόθεμιν magnã. cum Antonio Buthrotia mihi tua res eſt, vt debet, eritq; curæ. Quòd quæris iámne ad centena Cluuianum: aduentare videtur: ſed primo anno LXXX. deterſimus. Quintus pater ad me grauia de filio, maximè quòd matri nunc indulgeat, cui anteà bene merẽti fuerit inimicus. ardenteis in eum literas ad me miſit. Ille autem quid agat, ſi ſcis, neque dum Roma es profectus, ſcribas ad me velim, & herculè ſi quid aliud. Vehemẽter delector tuis literis. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

NUDIUSTERTIUS dedi ad te epiſtolam longiorem, nũc ad ea quæ proximè. Velim mehercule Aſturæ Brutus. ἀκολασίαν iſtorum ſcribis. an cenſebas aliter? Equidem etiã maiora expecto. Cùm equidem concionem lego de tanto viro,

de

de clariſſimo ciue, ferre non queo. Etſi iſta iam ad riſum.ſed memento. ſic alitur conſuetudo perditarum concionum, vt noſtri illi non heroes,ſed Dii futuri quidem in gloria ſempiterna ſint,ſed non ſine periculo quidem. Verùm illis magna conſolatio cōſcientia maximi,& clariſſimi facti.nobis quæ? qui interfecto rege liberi non ſumus? Sed hæc fortuna viderit,quoniam ratio non gubernat. De Cicerone quæ ſcribis, iucunda mihi ſunt.velim ſint proſpera.Quòd verò curæ tibi eſt, vt ei ſuppeditetur ad vſum, & cultum copioſè, per mihi gratum eſt:idq; vt facias,te etiam rogo. De Buthrotiis,& tu rectè cogitas,& ego non dimitto iſtam curam: ſuſcipiam omnem etiam actionem, quam video quotidie faciliorem. De Cluuiano quoniam in re mea ipſum diligentia vincis,res ad centena perducitur. Ruina rem non fecit deteriorē: haud ſcio an iam fructuoſiorem. Hîc mecum Balbus, Hircius, Panſa: modò venit Octauius, & quidem in proximam villā Philippi,mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras manè vadit. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

O mi Attice,vereor ne nobis idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odii pœnam, ac doloris. Quæ mihi iſtinc afferuntur? quæ hîc video? ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. ſcis quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam honeſtam iudicē. Multa illis Cæſar, neq; me inuito,etſi Latinitas erat non ferenda. Veruntamen.ecce autem Antonius accepta grandi pecunia, fixit legem à dictatore comitiis latam, qua Siculi ciues Romani: cuius rei viuo illo mentio nulla. Quid? Deiotari noſtri cauſa non ſimilis? dignus ille quidem omni regno, ſed nō per Fuluiam. Sexcenta ſimilia. Verum illuc refero. Tam claram, tamq; teſtatā rem,tamq; iuſtam, Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eò quidem magis,quò iſta plura. Nobiſcum hîc perhonorificè,& amicè Octauius: quē quidem ſui Cæſarem ſalutabant, Philippus non. itaq; ne nos quidem: quam nego poſſe bonū ciuem, ita multi circunſtant, qui quidem noſtris mortem minitantur. Negat hæc ferri poſſe. Quid cēſes, cùm Romā puer venerit, vbi noſtri liberatores tutò eſſe nō poſſunt? qui quidē ſemper erunt clari,conſcientia verò facti ſui etiā beati. Sed nos (niſi me fallit) iacebimus. Itaq; exire aueo,vbi nec Pelopidarum

inquit. Haud amo vel hos deſignatos: qui etiam declamare me coegerũt: vt ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. ſed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quaſi neceſſe, nunc quoquo modo ſe res habet, non eſt tam, quàm dudum: nihil habeo quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, non vt delecter meis literis, ſed vt eliciam tuas. Tu, ſi quid erit de cæteris, de Bruto vtiq;, quicquid erit. Hæc conſcripſi x. cal. accubans apud Veſtorium, hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.

CICERO ATTICO S. 13

SEPTIMO deniq; die literæ mihi redditæ ſunt, quæ erant à te XIII. cal. datæ, quibus quæris, atq; etiam me ipſum neſcire arbitraris, vtrum magis tumulis, proſpectuque, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. Eſt mehercule (vt dicis) vtriuſq; loci tanta amœnitas, vt dubitem vtra anteponenda ſit:

Ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς, εἰσορόοντες
Δείδιμεν, ἐν δοιῇ σαωσέμεν, ἢ ἀπολέσθαι,

Quamuis enim tu magna, & mihi iucunda ſcripſeris de D. Bruti aduentu ad ſuas legiones, in quo ſpem maximã video: tamẽ ſi eſt bellum ciuile futurum, (quod certè erit, ſi Sextus in armis permanebit, quem permanſurũ eſſe certò ſcio) quid nobis faciendum ſit ignoro. Neque enim iam licebit, quod Cæſaris bello licuit, neq; huc, neq; illuc: quencunq; enim hęc pars perditorum lætatum morte Cæſaris putabit (lætitiam autem apertiſſimè tulimus omnes) hunc in hoſtium numero habebit. quæ res ad cædem maximam ſpectat. Reſtat, vt in caſtra Sexti, aut ſi fortè, Bruti nos conferamus. Res odioſa & aliena noſtris ætatib. & incerto exitu belli: & neſcio quo pacto tibi ego poſſim, mihi tu dicere:

Τέκνον ἐμὸν, οὔτοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors viderit, ea quæ talibus in rebus plus, quàm ratio poteſt. Nos autem id videamus, quod in nobis ipſis eſſe debet, vt quicquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus, nosq; cùm multum literæ, tum non minimum idus quoque Martiæ conſolentur. Suſcipe nunc meam deliberationem qua ſolicitor, ita multa veniunt in mentem in vtranq; partem. Proficiſcor, vt conſtitueram

tueram

tueram, legatus in Græciam: cædis impendentis periculum nõnihil vitare videor, ſed caſurus in aliquam vituperationẽ, quòd reipub. defuerim tam graui tempore. Sin autem manſero, equidẽ video in diſcrimine: ſed accidere poſſe ſuſpicor, vt prodeſſe poſſim reip. Iam illa conſilia priuata ſunt, quòd ſentio valde eſſe vtile ad confirmationem Ciceronis, me illuc venire. Nec alia cauſa profectionis mihi vlla fuit, cùm conſilium cepi, legari ab Cæſare. Tota igitur hac de re (vt ſoles) ſi quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epiſtolam tuam. Scribis enim eſſe rumores, me, ad lacum quod habeo, venditurum: minuſculam verò villam vtiq; Quinto traditurum, vel impenſo pretio, quò introducatur, vt tibi Quintus F. dixerit, dotata Aquilia. Ego verò de venditione nihil cogito, niſi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore: ſatis enim torquetur debitione dotis, in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit. A ducenda autem vxore ſic abhorret, vt quicquã libero lectulo neget eſſe iucũdius. Sed hæc quoq; hactenus: redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius rempub. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodii. quàm honorificè, quod ad me attinet, ex ipſius literis cognoſces: (miſi enim tibi exemplũ) quàm diſſolutè, quàm turpiter, quamq; perniciosè, vt nonnunquam Cæſar deſiderandus eſſe videatur, facilè exiſtimabis. Quæ enim Cæſar nunquam neq; feciſſet, neq; paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius commentariis proferuntur. Ego autem Antonio facillimum me præbui: etenim ille, quoniam ſemel induxit animũ, ſibi licere quod vellet, feciſſet nihilò minus me inuito. Itaq; mearum quoq; literarum miſi tibi exemplum. Vale.

Antonius Coſ. s. d. M. Ciceroni. 14

OCCVPATIONIBVS eſt factum meis & ſubita tua profectione, ne tecum coràm de hac re agerem. Quam ob cauſam vereor ne abſentia mea leuior ſit apud te. Quòd ſi bonitas tua reſponderit iudicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, vt Sext. Clodium reſtitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum ſic vti beneficio eius, ſi tu conceſſiſſes: quò magis laboro, vt tua voluntate id per me facere nunc liceat. Quòd ſi duriorem te eius miſeræ, &

afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego aduerſus te. Quanquàm videor debere tueri commentarium Cæſaris. Sed meherculè ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilè te profectò præbebis, & voles P. Clodium in optima ſpe puerum repoſitum exiſtimare nō te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. Patere obſecro te pro republica videri geſſiſſe ſimultatem cum patre eius. non contempſeris hanc familiam. honeſtius enim, & libentius deponimus inimicitias reipublicæ nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionē iam nunc dirigere puerū, & tenero animo eius perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquàm tuā fortunā, Cicero, ab omni periculo abeſſe certum habeo: tamen arbitror malle te quietā ſenectutē, & honorificam potius agere, quàm ſollicitam. Poſtremò meo iure te hoc beneficiū rogo: nihil enim non tua cauſa feci. Quòd ſi non impetro, per me Clodio daturus nō ſum: vt intelligas quanti apud me autoritas tua ſit, atq; eò te placabiliorem præbeas. Vale.

Cicero Antonio Coſ. s. 15

QVOD mecum per literas agis, vnam ob cauſam mallem coràm egiſſes: non enim ſolùm ex oratione, ſed etiam ex vultu & oculis, & fronte (vt aiunt) meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. Nam cùm te ſemper amaui primùm tuo ſtudio, pòſt etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus reſpubl. te mihi ita commendauit, vt chariorem habeam neminē. Literæ verò tuę tum amantiſſimè, tum honorificentiſſimè ſcriptæ ſic me affecerunt, vt non dare tibi beneficiū viderer, ſed accipere à te ita petente, vt inimicū meū, neceſſarium tuū, me inuito ſeruare nolles, cùm id nullo negotio facere poſſes. Ego verò tibi iſthuc, mi Antoni, remitto, atq; ita vt me a te, cùm his verbis ſcripſeris, liberaliſſimè, atq; honorificentiſſimè tractatum exiſtimē. Itaq; cùm totū quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarē, tum do etiam humanitati, & naturæ meæ: nihil enim vnquā non modò acerbum in me fuit, ſed ne paulò quidē triſtius, aut ſeuerius, quā neceſſitas reipublicæ poſtulauit. Accedit, vt ne in ipſum quidē Clodium, meū inſigne odiū fuerit vnquam: ſemperq; ita ſtatui, non eſſe inſectandos inimicorū amicos, præſertim humi-

humiliores: nec his præſidiis noſmetipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas parteis eſſe arbitror, vt eius animum tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, vt ne quas inimicitias reſidere in familiis noſtris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cùm ego publicam cauſam, ille ſuam defenderet. Noſtras contentiones reſpubl. diiudicauit: ſi viueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. Quare quoniam hoc à me ſic petis, vt quæ tua poteſtas eſt, ea neges te me inuito vſurum: puero quoq; hoc à me dabis (ſi tibi videbitur) non quò aut ætas noſtra ab illius ætate quicquam debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea vllam contentionem extimeſcat, ſed vt noſmetipſi inter nos coniunctiores ſimus, quam adhuc fuimus. Interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed hæc hactenus. Illud extremum. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, ſemꝑ ſine vlla dubitatione ſummo ſtudio faciã. Hoc velim tibi penitus ꝑſuadeas. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

ITERA dum eadem iſta mihi. Coronatus Quintus noſter Parilibus? Parilibus! ſolúſne? etſi addis Lamiam, quod demiror equidem: ſed ſcire cupio qui fuerint alii. quanquã ſatis ſcio, niſi improbum neminem. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem caſu cùm dediſſem ad te literas VI. calen. ſatis multis verbis, tribus ferè horis pòſt accepi tuas, & magni quidem ponderis. Itaq; ioca tua plena facetiarũ, de hæreſi Veſtoriana, & de Pherionum more Puteolano riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe reſcribere. Πολιτικώτερα illa videamus. Ita Brutos, Caſſiumq; defendis, quaſi eos ego reprehendam, quos ſatis laudare non poſſum. rerum ego vitia collegi, non hominum. ſublato enim tyranno, tyrannida manere video. Nam quæ ille facturus nõ fuit, ea fiunt, vt de Clodio: de quo mihi exploratum eſt, illum nõ modò non facturum, ſed etiã ne paſſurum quidem fuiſſe. ſequetur Rufio Veſtorianus, victor nunquam ſcriptus, cæteri, quis non? cui ſeruire ipſi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in ſenatum non venire? Fac id potuiſſe aliquo modo: nũ etiam cùm veniſſemus, liberè potuimus ſententiam dicere? nónne omni ratione veterani, qui armati aderant, cum præſidii nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? Illã ſeſſionẽ

Capitolinam mihi non placuiſſe, tu teſtis es. quid ergo? culpa iſta Brutorum? minimè illorum quidem, ſed aliorum Brutorum: qui ſe cautos, ac ſapienteis putant, quibus ſatis fuit lætari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere. Sed præterita omittamus: iſtos omni cura, præſidioq; tueamur; & quemadmodũ tu præcipis, contenti idibus Martii ſimus: quæ quidem noſtris amicis diuinis viris aditum ad cœlum dederunt, libertatem populo Rom. non dederunt. recordare tua. nonne meminiſti clamare te, omnia periiſſe, ſi ille funere elatus eſſet? ſapienter id quidem. Itaq; ex eo quæ manârint, vides. Quæ ſcribis calendis Iunii Antonium de prouinciis relaturũ? vt & ipſe Gallias habeat, & vtriſq; dies prorogetur: licebítne decerni liberè? ſi licuerit: libertatem eſſe recuperatam lætabor; ſi nõ licuerit, quid mihi attulerit iſta domini mutatio præter lætitiam, quã oculis cepi iuſto interitu tyranni? Rapinas ſcribis ad Opis fieri, quas nos quoq; tum videbamus. næ nos & liberati ab egregiis viris, nec liberi ſumus. ita laus illorum eſt, culpa noſtra. Et hortaris me, vt hiſtorias ſcribam: vt colligam tanta eorum ſcelera, à quibus etiam nunc obſidemur? poterône eos ipſos non laudare, qui te obſignatorem adhibuerunt? Nec mehercle me Rauduſculus mouet; ſed homines beneuolos, qualeſcunq; ſunt, graue eſt inſequi contumelia. Sed de omnibus meis conſiliis, vt ſcribis, exiſtimo exploratius nos ad calend. Iun. ſtatuere poſſe. ad quas adero, & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me ſcilicet autoritate tua, & gratia, & ſumma æquitate cauſæ, vt de Buthrotiis S. C. quale ſcribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem: etſi tibi dederam ſuperiore epiſtola cogitandum. Tu autem quaſi iam recuperata repu. vicinis tuis Maſſilienſibus ſua reddis. Hæc armis (quæ quàm firma habebimus, ignoro) reſtitui fortaſſe poſſunt, autoritate non poſſunt.

CICERO ATTICO S. 17

EPISTOLA breuis quæ poſteà ad te ſcripta eſt, ſanè mihi fuit iucunda de Bruti ad Antonium, & de eiuſdem ad te literis. Poſſe videntur eſſe meliora quàm adhuc fuerint. ſed nobis, vbi ſimus, & quò iam nos cõferamus, prouidendum eſt; ô mirificum Dolabellam meum! iam enim dico meũ, anteà

(crede

(crede mihi) ſubdubitabam: magnã ἀναθεώρησιν res habet: de ſaxo in crucem, columnam tollere, locum illum ſternendum locare. Quid quæris? heroica. ſuſtuliſſe mihi videtur ſimulationem deſiderii, adhuc quæ ſerpebat in dies, & inueterata, verebar ne periculoſa noſtris tyrannoctonis eſſet. Nunc prorſus aſſentior tuis literis, ſperóque meliora. quanquam iſtos ferre non poſſum, qui dum ſe pacem velle ſimulant, acta nefaria defendunt. ſed non poſſunt omnia ſimul. Incipit res melius ire, quàm putaram; nec verò diſcedam, niſi cùm tu id me honeſtè putabis facere poſſe. Bruto certè meo nullo loco deero: idque etiã ſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerem propter eius ſingularem, incredibilémq; virtutem. Piliæ noſtræ villam totam, quæque in villa ſunt, trado, in Pompeianum ipſe proficiſcens calend. Maii. Quam velim Bruto perſuadeas, vt Aſturæ ſit! Vale.

CICERO ATTICO S. 18

QVINTO non. conſcendens ab hortis Cluuianis in phaſelum epicópum has dedi literas, cùm Piliæ noſtræ villam ad Lucrinum, villicósque procuratores tradidiſſem. Ipſe autẽ eo die in Pæti noſtri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, pòſt in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare. O loca cæteroqui valde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugienda! Sed ad rem vt veniam. O Dolabellæ noſtri magnam ἀριστείαν. quanta eſt ἀναθεώρησις? Equidem laudare eum, & hortari non deſiſto. rectè tu omnibus epiſtolis ſignificas, quid de re, quid de viro ſentias. mihi quidem videtur Brutus noſter iam vel coronam auream per forum ferre poſſe. quis enim audeat violare, propoſita cruce, vel ſaxo? præſertim tãtis plauſibus, tãta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac vt expedias, cupio, cùm Bruto noſtro affatim ſatisfecerim, excurrere in Græciam. magni intereſt Ciceronis, vel mea potius, vel mehercule vtriusque, me interuenire diſcẽti. Nam epiſtola Leonidæ, quam ad me miſiſti, quid habet quæſo, in quo magnopere lætemur? Nunquam ille mihi ſatis laudari videbitur, cùm ita laudabitur, QVOMODO adhuc EST. non eſt fidentis hoc teſtimonium, ſed potius timentis. Herodi autem mandaram, vt mihi κατὰ μίτον

ſcriberet:à quo adhuc nulla litera eſt. Vereor ne nihil habuerit,quod mihi cùm cognoſſem,iucundum putaret fore. Quòd ad Xenonem ſcripſiſti,valde mihi gratum eſt:nihil enim deeſſe Ciceroni cùm ad officium, tum ad exiſtimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ eſſe.Ad eum ſcripſi,me tibi mandaſſe per literas,vt de Montani negotio cum eo loquerere: & velim cures epiſtolam, quam ad eum miſi,reddendam,& ipſe (quod commodo tuo fiat)cum eo colloquare.puto, ſi quid in homine pudoris eſt, præſtaturum eum,ne pro ſe quodammodo dependatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quòd curaſti antè ſcirem rectè eſſe, quàm non bellè fuiſſe.

Cicero Attico s. 19

In Pompeianum veni v.cal.Maii,cum pridie(vt anteà ad te ſcripſi)Piliam in Cumano collocauiſſem.ibi mihi cœnāti literæ tuæ ſunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid.cal.in quibus multa ſapienter:ſed tamen talia (quemadmodum tute ſcribebas) vt omne conſilium in fortuna poſitum videretur.itaq; his de rebus ex tempore, & coràm. De Buthrotio negotio vtinam quidem Antonium conueniam:multum profectò proficiam. ſed non arbitrātur eum à Capua declinaturum.quò quidem metuo ne magno reip. malo venerit: quod idem L. Cæſari videbatur: quem pridie Neapoli affectum grauiter videram.Quam ob rem iſta nobis ad cal.Iun.tractanda, & perficienda ſunt. Sed hactenus. Quintus filius ad patrē acerbiſſimas literas miſit: quæ ſunt ei redditæ,cùm veniſſemus in Pompeianum:quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non eſſe laturum. Sed hoc tolerabile fortaſſe.illud verò?ſe ab Cæſare habuiſſe omnia, nihil à patre, reliqua ſperare ab Antonio. O perditum hominem!ſed μελήσει. Ad Brutum noſtrum, & Caſſium, & ad Dolabellām epiſtolas ſcripſi.earum exempla tibi miſi,non vt deliberarem reddendæ né eſſent (planè enim iudico eſſe reddendas)ſed quòd non dubito quin tu idem exiſtimaturus ſis.Ciceroni meo,mi Attice,ſuppeditabis quantum videbitur,méq; tibi hoc onus imponere patiere.quæ adhuc feciſti,mihi ſunt gratiſſima.Librum meum illum ἀνέκδοτον,nondum, vt volui, perpoliui. iſta verò quæ tu contexi vis, aliud

quod-

quoddam ſeparatum volumen expectant. Ego autem (credas mihi velim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias parteis viuo tyranno dici potuiſſe, quàm mortuo. Ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nūc quacunq; nos commouimus, ad Cæſaris non modò acta, verùm etiā cogitata reuocamur. De Montano, quoniā Flāma venit, videbis: puto rem meliore loco eſſe debere. Vale.

Cicero Dolabellæ Coſ. ſuo s. 20

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatisque ex ea magnam lætitiam, voluptatémque capiebam: tamen non poſſum non confiteri cumulari me maximo gaudio, ꝙ vulgò hominum opinio ſocium me aſcribat tuis laudibus. Neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſſa in hæc loca veniant, præterea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, cùm te ſummis laudibus ad cœlum extulerunt: mihi continuò maximas gratias agant. negant enim ſe dubitare, quin tu meis præceptis, & cōſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te ciuem & ſingularem conſulem præbeas. Quibus ego quanquam veriſſimè poſſim reſpondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio: tamen neque planè aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſiliis profecta videatur. neq; valdè nego: ſum enim auidior, etiam quàm ſatis eſt, gloriæ. & tamen non alienum eſt dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni regi regū fuit honeſtū, habere aliquē in conſiliis capiendis Neſtorē: mihi verò glorioſum, te iuuenē conſulē florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinę meæ. L. quidem Cæſar, cùm ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quāquā erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamē antè ꝗ me planè ſalutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi cū tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filium valerē, iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellę verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem poſt te conſulem, ſolum poſſum verè conſulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam, nihil reipubl. ſalutarius. Atq; hæc vna vox omnium eſt. A te autem peto, vt me hanc quaſi falſam hęredi-

tatem alienæ gloriæ ſinas cernere, méque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus ſum) libentius omneis meas, ſi modò ſunt aliquæ meæ laudes, à te transfuderim, quàm aliquã partem exhauſerim ex tuis. Nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti, tum his tuis factis ſic incenſus ſum, vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius: nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt ſcis, M. Brutum propter eius ſummum ingenium, ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatem, atque conſtantiam: tamen idibus Martii tantum acceſſit ad amorem, vt mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quẽ erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, vt mihi nunc denique amare videar, anteà dilexiſſe. Quare quid eſt quod ego te horter, vt dignitati, & gloriæ ſeruias? proponam tibi clarós viros, quod facere ſolent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm teipſum: te imitere oportet, tecum ipſe certes. nec licet quidem tibi iam tãtis rebus geſtis non tui ſimilem eſſe. Quod cùm ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria: gratulatione magis vtendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, vt ſumma ſeueritas animaduerſionis non modò non inuidioſa, ſed etiã popularis eſſet, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque conſilii. Legi enim concionem tuam. nihil illa ſapientius. ita pedetentim tum acceſſus à te ad cauſſam facti, tum receſſus, vt res ipſa maturitatem tibi animaduertendi omnium conſenſu daret. Liberaſti igitur & Vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque ſolùm ad tempus maximam vtilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te poſitam eſſe remp. tibique non modò tuendos, ſed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coràm plura propediem, vt ſpero. Tu quoniam remp. nóſq; conſeruas, fac vt diligentiſſimè teipſum, mi Dolabella, cuſtodias. Vale.

CICERO ATTICO S. 21

SÆPIVS me iam agitas, quòd rem geſtam Dolabellæ nimis in cœlum videar efferre. Ego autem quanquam ſanè probo factum, tamen vt tantoperè laudarē, adductus ſum tuis & vnis, & alteris literis. ſed totū ſe à te abalienauit Dolabella, ea de cauſſa, qua me quoque ſibi inimiciſſimum reddidit. O hominem pudentem! calend. Ian. debuit. adhuc non ſoluit, præſertim cùm ſe maximo ære alieno Faberii manu liberarit, & opem ab eo petierit. licet enim iocari, ne me valdè conturbatum putes. Atque ego ad eum VIII. id. literas dederam benè manè: eodem autem die tuas literas veſperi acceperam in Pompeiano, ſanè celeriter, tertio abs te die. Sed, vt ad te eo ipſo die ſcripſeram, ſatis aculeatas ad Dolabellam literas dedi, quæ ſi nihil profecerint, puto fore vt me præſentem non ſuſtineat. Albianum te confeciſſe arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi ſuppeditatus es, gratiſſimum eſt, & ſimile tuorum omnium. Sed ego Erotem ad iſta expedienda factum, mihi videbar reliquiſſe, cuius non ſine magna culpa vacillauerunt. Sed cum ipſo videro. De Montano, vt ſæpe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiſcens, quòd deſperanter tecum locutus eſt, minimè miror, neque ei quicquam in deſperatione concedo. Brutus noſter ſingularis vir, ſi in ſenatum non eſt cal. Iun. venturus, quid facturus ſit in foro, neſcio: ſed hoc ipſe melius. Ergo ex his quæ parari video, non multum id. Mart. profectum iudico. Itaque de Græcia quotidie magis, & magis cogito: nec enim Bruto meo auxilium, vt ſcribis ipſe, meditanti video quid prodeſſe poſſim. Leonidæ me literæ non ſatis delectarunt. De Herode tibi aſſentior. Saufeium legiſſe vellem: ego ex Pompeiano VI. id. Maii cogitabam.

CICERO ATTICO S. 22

NON. Mai. cum eſſem in Pompeiano, accepi binas à te literas, alteras ſexto die, alteras quarto: ad ſuperiores igitur prius. Quàm mihi iucundum opportunè tibi Barnacum literas reddidiſſe. tu verò cum Caſſio, vt cætera. quam commodè autem, quòd id ipſum, quod me mones. quatriduo antè ad eum ſcripſeram, exemplúmque mearum literarum ad te miſeram. Sed cùm Dolabellæ auaritia (ſic enim tu ad

me ſcripſeras) magna deſperatione affectus eſſem, ecce tibi & Bruti,& tuæ literæ. ille exilium meditari: nos autẽ alium portum propiorem huic ætati videbamus:in quem mallem equidem peruehi,florente Bruto noſtro, conſtitutáque rep. ſed nunc quidem vt ſcribis, non vtrum vis: aſſentires enim mihi, noſtram ætatem præſertim à caſtris ciuilibus abhorrere.M.Antonius ad me tantùm de Clodio reſcripſit, meam lenitatem, & clementiam & ſibi eſſe gratam, & mihi voluptati magnæ fore.Sed Panſa furere videtur de Clodio,itémque de Deiotaro:& loquitur ſeuerè,ſi velis credere.Illud tamen non bellè,vt mihi quidẽ videtur,ꝙ factũ Dolabellę vehementer improbat. De coronatis, cùm ſororis tuæ filius à patre accuſatus eſſet,reſcripſit,ſe coronam habuiſſe honoris Cæſaris cauſſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremò ſe libenter vituperationem ſubire, quòd amaret etiam mortuum Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter,ego etiam ad Siccam.tibi hoc oneris non impono.nolo te illum iratum habere.Seruii orationem cognoſco:in qua plus timoris video,quàm conſilii.ſed quoniã præteriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecum tricatus eſt.huc enim Cerelia miſſa ab iſtis eſt legata ad me: cui facilè perſuaſi, mihi id quod rogaret, ne licere quidem, non modò non libere. Antonium ſi videro, accuratè agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas. quanquam de Seruio iam reſcripſi me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita videtur,non potuiſſe maior tali re,taliq; tempore. Sed tamen quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literes.tibi verò aſſentior maiorẽ πρᾶξιν eius fore, ſi mihi quod debuit,diſſoluerit. Brutus velim ſit Aſturæ. Quòd autẽ laudas me, quòd nihil antè de profectione conſtituam, quàm, iſta quò euaſura ſint,videro:muto ſententiam, neque quicquam tamen antè quàm te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo.cui quidem ego totam villam, cellámque tradidi,eámque cogitabam v.id.videre.Tu Atticæ ſalutem dices.nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO ATTICO S. 22

E Pompeiano naui aduectus ſum in Luculli noſtri hoſpitium v i.idus, hora ferè tertia. Egreſſus autem è naui accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanum attu-

liſſe

liſſe dicebatur, nonis Maii datas: à Lucullo poſtridie eadem ferè hora qua veni, VII. id. Lanuuio datas. Audi igitur ad omneis. primùm quæ de re mea geſta & in ſolutione, & in Albiano negoto grata. De tuo autem Buthroto, cum in Pompeiano eſſem, Miſenum venit Antonius: inde antè diſceſſit, quàm illũ veniſſe audiſſem: à quo in Samniũ. vide quid ſperes. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonii horribilis concio, Dolabellæ prȩclara: iam vel ſibi habeat nummos, modò numeret idibus. Tertullæ nollem abortum: tam enim Caſſii ſunt iam, quàm Bruti ſerendi. De regina velim atq; etiam de Cæſare illo. Perſolui primæ epiſtolæ. venio ad ſecundam. De Quinctis, Buthroto, cum venero, vt ſcribis. Quod Ciceroni ſuppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui remp. putem pendere è Bruto, ſic ſe res habet: aut nulla erit, aut ab iſto, iſtiſve ſeruabitur. Quòd me hortaris vt ſcriptam cōcionem mittam: accipe à me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus ſatis exercitati ſumus. nemo vnquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm ſe arbitraretur. Hoc etiam malis contigit. Quid tu Bruto putas & ingenioſo, & erudito? de quo etiam experti ſumus nuper in edicto. ſcripſeram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi ſuum. Quinetiam cùm ipſius precibus penè adductus, ſcripſiſſem ad eum de optimo genere dicendi, non modò mihi, ſed etiam tibi ſcripſit, ſibi illud, quod mihi placeret, non probari. Quare ſine, quæſo, ſibi quemque ſcribere. ſuam cuique ſponſam, mihi meam: ſuum cuique amorem, mihi meũ. non ſcitè. hoc enim Atilius poeta duriſſimus. Atq; vtinã liceat iſti cōcionari: cui ſi eſſe in Vrbe tutò licebit, vicimus: ducẽ enim noui belli ciuilis, aut nemo ſequetur, aut ii ſequentur, qui facilè vincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuiſſe meas literas Bruto, & Caſſio gaudeo: itaq; iis ſcripſi. Quòd Hircium per me meliorem fieri volunt, do equidem operã: & ille optimè loquitur, ſed viuit, habitátq; cum Balbo: qui item bene loquitur. quid credas, videris. Dolabellã valdè placere tibi video: mihi quidem egregrie. Cùm Panſa vixi in Pompeiano. is planè mihi probabat ſe bene ſentire, & cupere pacem, cauſſam armorũ quȩri planè video. Edictum Bruti, & Caſſii probo. Quæris vt ſuſcipiã cogitationẽ quidnam iſtis agendum putem, conſilia temporum ſunt

quæ in horas commutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profeciſſe permultum videtur. prorſus ibat res. nunc autem videmur habituri ducem: quod vnum municipia, boniq́ue deſiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι? non te Bruti noſtri vulticulus ab iſta oratione deterret? Quintus frater, vt ſcribis, eſt dextella. per eum igitur, quod volemus, facilè auferemus. Expecto, ſi, vt putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc ſcripſi, ſtatim enim Caſſii tabellarius. eram continuò Piliam ſalutaturus: deinde ad epulas Veſtorii nauicula. Atticæ plurimam ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 23

CVM paulò antè dediſſem ad te Caſſii tabellario literas, v. id. venit noſter tabellarius: & quidem (portenti ſimile) ſine tuis literis. ſed citò conieci, Lanuuii te fuiſſe. Eros autem feſtinauit vt ad me literæ Dolabellæ perferrentur, non de re mea (nondum enim meas acceperat) ſed reſcripſit ad eas, quarum exemplum tibi miſeram, ſanè luculentè. ad me autem, cùm Caſſii tabellarium dimiſiſſem, ſtatim Balbus. O Dii boni, quàm facilè perſpiceres timere otium! & noſti virum: quàm tectus! ſed tamen Antonii conſilia narrabat. illum circuire veteranos, vt acta Cæſaris ſancirent, itáque ſe facturos eſſe iurarent: vt rata omnes haberent, eáq; duumuiri omnibus menſibus inſpicerent. Queſtus eſt etiam de ſua inuidia, eáque omnis eius oratio fuit, vt amare videretur Antonium. Quid quæris? nihil ſynceri. Mihi autem non eſt dubiũ, quin res ſpectet ad caſtra: acta enim illa res eſt animo virili, conſilio puerili: quis enim hoc non vidit, regni hæredem relictum? quid autem abſurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipſo tempore multa ὑποσόλοικα. Pontii Neapolitanũ à matre tyrãnoctoni poſſideri. Legendus mihi ſæpius eſt Cato maior ad te miſſus: amariorem enim me ſenectus facit. ſtomachor omnia. ſed mihi quidem βεβίωται. Venerunt iuuenes. tu mea curabis, vt curas. Hæc ſcripſi, ſeu dictaui, appoſita ſecunda menſa apud Veſtorium. poſtridie apud Hircium cogitabam: & quidem πεντέλοιπον. ſic hominem traducere ad optimates paro. λῆρος πολύς. nemo eſt iſtorum qui otium non timeat.

quare

quare talaria induamus: quiduis enim potius, quàm caſtra. Atticæ ſalutem plurimam velim dicas. Expecto Octauii cōcionem, & ſi quid aliud. maximè autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO ATTICO S. 24

CERTIOR à Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, ſtatim hoc neſcio quid exaraui. Primùm igitur ſcire te volui, me hinc Arpinum XVI. cal. Iun. eò igitur mittes, ſi quid erit poſthac. quanquam ipſe iam, iámq; adero: cupio enim antè, quàm Romam venio odorari diligentius quid futurū ſit. quanquam vereor ne nihil coniectura aberrem: minimè enim obſcurum eſt, quid iſti moliantur. Meus verò diſcipulus, qui hodie apud me cœnat, valdè amat illum, quem Brutus noſter ſauciauit: &, ſi quęris (perſpexi enim planè) timēt otium. ὑπόθεσιν autem hanc habent, eámq; præ ſe ferunt, virum clariſſimum interfectum: totam rempub. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egiſſet ſimulac deſiſtemus timere: clementiam illi malo fuiſſe: qua ſi vſus non fuiſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. mihi autem venit in mentem, ſi Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod eſt εὔλογον, certè fore bellum. Hæc me ſpecies, cogitatióq; perturbat: neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam apertè lætati ſumus. Deinde habent in ore nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. φαινοπροσωπητέον ergo: & ἰτέον in caſtra? millies mori melius, huic præſertim ætati. Itaq; me idus Martiæ non tā conſolantur, quàm anteà: magnum enim mendum continent. etſi illi iuuenes ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον. ſed, tu melius quippiam ſperas: quòd & plura audis, & interes conſiliis, ſcribas ad me velim: ſimulq; cogites quid agendū nobis ſit ſuper legatione votiua. Equidem in his locis moneor à multis, ne in ſenatu calendis: dicuntur enim occultè milites ad eam diem comparati, & quidem in iſtos, qui mihi videntur vbiuis tutius quàm in ſenatu fore. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XV.

CICERO ATTICO S. 1

O FACTVM malè de Alexione! incredibile eſt, quanta me moleſtia affecerit, nec mehercule ex ea parte maximè, quòd plerique mecum. ad quem igitur medicum te conferes? Quid mihi iam medico? aut, ſi opus eſt, tanta inopia eſt? amorem erga me, humanitatem, ſuauitatémq; deſidero. Etiam illud. quid eſt, quod non pertimeſcendū ſit, cum hominem temperantem, ſummum medicum, tantus improuiſo morbus oppreſſerit? Sed ad hæc omnia vna conſolatio eſt ꝙ ea conditione nati ſumus, vt nihil quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus. De Antonio iam anteà tibi ſcripſi, non eſſe eum à me conuentum: venit enim Miſenum, cùm ego eſſem in Pompeiano: inde antè profectus eſt, quam ego eum veniſſe cognoui. Sed caſu cùm legerē tuas literas, Hirtius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primùm, quod attinet: nihil mihi concedebat. Deinde ad ſummam, arbitrum me ſtatuebat non modò huius rei, ſed totius conſulatus ſui. Cum Antonio autem ſic agemus, vt perſpiciat, ſi in eo negotio nobis ſatisfecerit, totum me futurum ſuum. Dolabellam ſpero domi eſſe. Redeamus ad noſtros: de quibus tu bonam ſpem te ſignificas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perſpexi, cùm à me XVII. cal. de Puteolano Neapolin Panſæ conueniendi cauſſa proficiſce-

ſetur Hirtius omnem eius ſenſum: ſeduxi enim, & ad pacem ſum cohortatus. Non poterat ſcilicet negare ſe velle pacem, ſed non minus ſe noſtrorũ arma timere, q̃ Antonii. & tamen vtroſq; non ſine cauſſa præſidium habere, ſe autem vtraq; arma metuere. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi aſſentior, patri quidem gratiſſimæ, & bellæ tuæ literæ fuerũt. Ceteliç verò facile ſatisfeci, nec valde laborare mihi viſa eſt: & ſi illa, ego certè nõ laborarem, iſtam verò, quam tibi moleſtam ſcribis eſſe, auditam à te eſſe omnino demiror. Nam quòd eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filiis eius, & filia, τοῦτο ἄλογον. Quid eſt hoc? Quid eſt autem cur ego perſonatus ambulem? parúmne fœda perſona eſt ipſius ſenectutis? Quòd Brutus rogat, vt ante calẽdas: ad me quoque ſcripſit: & fortaſſe faciam: ſed planè, quid velit neſcio. Quid enim illi afferre conſilii poſſum, cùm ipſe egeam conſilio, & cùm ille ſe ſuæ immortalitati melius, quam noſtro otio conſuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flamma obſecro te, ſi quid potes. Heri dederã ad te literas exiens è Puteolano, diuerterámque in Cumanum: ibi penè valentem videram Piliam. Quinetiam paulò clarius eam vidi: venerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noſter matrem efferebat. manſi igitur eo die in Sueſſano, atque inde manè poſtridie Arpinum proficiſcens hanc epiſtolam exaraui. Erat autem nihil noui q̃d aut ſcriberẽ, aut ex te quærerẽ: niſi fortè hoc ad te putas pertinere. Brutus miſit ad me orationem ſuam habitam in concione Capitolina, petiuitq́ue à me, vt eã ne ambitioſè corrigerem antè quàm ederet. Eſt autem oratio ſcripta elegantiſſimè ſententiis, verbis, vt nihil poſſit vltra. Ego tamen, ſi illam cauſſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius ὑπόθεσιν vides quę ſit perſona dicentis. itaque eam corrigere non potui. Quod enim in genere Brutus noſter eſſe vult, & quod iudiciũ habet de optimo genere dicendi, ita cõſecutus eſt ea oratione, vt elegãtius nihil eſſe poſſit. Sed ego ſolus alius ſum, ſiue hoc rectè, ſiue non rectè. Tu tamen velim orationem legas, niſi fortè iam legiſti, certiorémq; me facias, quid iudices ipſe: quanquã vereor, ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in iudicando. Sed ſi recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges poſſe & ἀττικώτατα grauiſſimè dici. Sed hæc

corám. Nunc neć ſine epiſtola, nec cum inani epiſtola voluiad te Metrodorum venire. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

Decimoquinto cálend.è Sinueſſano proficiſcens,cùm dediſſem ad te literas,diuertiſſemque à Cumis in Veſtiano,accepi à tabellario tuas literas, in quibus nimis multa de Buthroto: non enim tibi ea res maiori curæ aut eſt, aut erit, quàm mihi:ſic enim decet te mea curare,tua me.Quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, vt nihil ſim habiturus antiquius.L.Antonium concionatum eſſe,cognoui tuis literis,& aliis,ſordidè:ſed id quale fuerit, neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo probè. Quintus certè ea dictitat quæ ſcribis.Conſilium meum à te probari, quòd ea nō ſcribam,quæ tu à me poſtularis,facilè patior:multóque magis id probabis, ſi orationem meam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris.Quæ de legionibus ſcribis,ea vera ſunt.Sed non ſatis hoc mihi videris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotiis noſtris per ſenatum ſperes confici poſſe.quod puto(tantum enim video) non videmur eſſe victuri. ſed ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauii concione idem ſentio qđ tu:ludorúmq; eius apparatus,& Matius ac Poſthumus mihi procuratores non placēt.Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes quemadmodum ſentis, non minus otium timent,quàm nos arma.Balbum leuari inuidia per nos velim. ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit:itaque alia cogitat. Quòd prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſanè gaudeo:neque enim vllum eſt perfugium aut melius, aut paratius.Flamma quòd bene loquitur,non moleſtè fero.Tyndaritanorum cauſſa,de qua laboras,quæ ſit ignoro. Hos tamē πεντέλοιπον mouere iſta videntur, in primis erogatio pecuniæ.De Alexione doleo. ſed quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen ſecundos hæredes,ſcire vellem,& diem teſtamenti. Vale.

CICERO ATTICO S. 3

VI.cal. accepi duas epiſtolas tuas, quibus duabus meis reſpondiſti:vna erat xv. calend. altera xii. data.ad ſuperiorem igitur prius. Accurres in Tuſculanum, vt ſcribis, quò me

me v i. cal. venturum arbitrabar. Quòd ſcribis parendum victoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. nam illa quæ recordaris Lentulo & Marcello c o s s. acta in æde Apollinis, nec cauſſa eadem eſt, nec ſimile tempus, præſertim cùm Marcellum ſcribas, alióſque diſcedere. Erit igitur nobis coràm odorandum, & conſtituendum tutóne Romæ eſſe poſſimus. Noui conuentus habitatores ſanè mouent: in magnis enim verſamur anguſtiis. Sed ſint iſta parui: quin & maiora contemnimus. Caluæ teſtamentum cognoui, hominis turpis, & ſordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ eſt, gratum. De Mario ſcripſi iampridem ad Dolabellam accuratiſſimè, modò literę redditæ ſint: eius cauſſa & cupio, & debeo. Venio ad propriorem. Cognoui de Alexione, quæ deſiderabam. Hircius eſt tuus. Antonio, quàm eſt, volo peius eſſe. De Quinto filio, vt ſcribis ac de Q. patre coràm agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio iuuare: cuius de oratiuncula idem te, quod me, ſentire video. ſed parum intelligo, quid me velis ſcribere, quaſi à Bruto habita oratione, cum ille ediderit. Quî tandem conuenit? an ſicut in tyrannum iure optimo cæſum? multa dicentur, multa ſcribētur à nobis. ſed alio modo, & tempore. De ſella Cæſaris, bene tribuni. præclaros etiam x i i i i. ordines. Brutū apud me fuiſſe gaudeo, modo & libenter fuerit, & ſat diu.

CICERO ATTICO S. 4

X v i i i. cal. v i i i. ferè H. à Q. Fufio venit tabellarius, neſcio quid ab eo literularum, vt me ſibi reſtituerem, ſanè inſulsè, vt ſolet: niſi fortè, quem non ames, omnia videntur inſulsè fieri. Scripſi ita: vt te probaturū exiſtimem. mihi tuas à te epiſtolas reddidit, vnam x i. alteram x. calendas. ad recentiorem prius. De Lenio rem laudo. ſi verò etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonii conſilia narras turbulenta: atq; vtinam potius per populum agat, quàm per ſenatum. quod quidem ita credo. ſed mihi totum eius conſilium ad bellum ſpectare videtur: ſiquidem D. Bruto prouincia eripitur. Quomodo ego de illius neruis exiſtimo, non videtur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio, quoniam cauetur Buthrotiis. Rides. At ego doleo, non mea potius aſſiduitate, diligẽtia, gratia perfici. Quòd ſcribis te neſcire quid noſtris fa-

ciendum ſit: iam pridem me illa ἀπορία ſolicitat. itaque ſtulta iam iduum Martiarum eſt conſolatio: animis enim vſi ſumus virilibus, cōſiliis (mihi crede) puerilibus: exciſa enim eſt arbor, non euulſa. itaque, quàm fruticetur, vides. Redeamus igitur, quoniam ſæpe vſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Saufeium pete: celemus: ego nunquam indicabo. Quòd te à Bruto rogari ſcribis, vt certior fieret quo die in Tuſculanum eſſem futurus: vt ad te antè ſcripſi, VI. calend. & quidem ibi te quàm primùm peruidere velim: puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem nō ſine multo ſermone. ſed μελήσει. Redeo ad ſuperiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotiis, quæ mihi ſunt incluſa medullis: ſit modò (vt ſcribis) locus agendi. De oratione Bruti prorſus contendis, mecúmque iterum tam multis verbis agis. Egóne vt eam cauſſam, quam is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo? Nulla παρεγχείρησις fieri poteſt contumelioſior. At, inquis, ἡρακλείδιον aliquod. Non recuſo id quidem: ſed & componendum argumentum eſt, & ſcribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, vt libet exiſtimes (velim quidem quamoptimè) ſi hæc ita manant, vt videntur (feres quod dicam) me idus Martiæ non delectant. Ille enim nunquam reuertiſſet: nos timor confirmare eius acta non coegiſſet: aut (vt in Saufeianum, reliquáſque Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem Dii mortuum perdant, vt noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) ſed iam ſcripſerā, delere nolui. De Menedemo, vellē verū fuiſſet. De Regina, velim verum ſit. Cætera corām: & maximè quid noſtris faciendum ſit, quid etiam nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt ſenatum. Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, veritus ſum ne ſolueret; itaque miſi dedita opera: erat enim reſcribendum tuis. Quàm vellem Bruto ſtudium tuum nauare potuiſſes! ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem miſi cum mandatis, & literis. eum ad te vocabis, & ſiquid habebis quod placeat, ſcribes. Ecce autem de tranſuerſo L. Cæſar, vt veniam ad ſe, rogat, in nemus: aut ſcribam, quò ſe venire velim. Bruto enim placere, ſe à me conueniri. O rem odioſam, & inexplicabilem! Puto me ergo itu-

go iturum,& inde Romam, niſi quid mutaro. Summatim adhuc ad te:nihil dum enim à Balbo. Tuas igitur expecto, nec actorum ſolùm,ſed etiam futurorum.

CICERO ATTICO S.

A Bruto tabellarius rediit:attulit & ab eo & Caſſio.Conſilium meum magnoperè exquirunt.Brutus quidem vtrum de duobus.ô rem miſeram!Planè non habeo quid ſcribam. itaque ſilentio puto me vſurum, niſi quid aliud tibi videtur; ſin tibi quid venit in mentem,ſcribe quæſo. Caſſius verò vehementer orat,ac petit,vt Hircium quamoptimum faciam. ſanum putas? ὁ θηρατωρὸς κἄθεγκτις. Epiſtolam tibi miſi, vt tu de prouincia Bruti,& Caſſii per S.C. Ita ſcribit & Balbus. Et Hirtius quidem ſe acturum. etenim iam in Tuſculano eſt. mihique vt abſim vehementer autor eſt, ille quidē periculi cauſſa,quod ſibi etiam fuiſſe dicit:ego autem, etiam vt nullum periculum ſit,tantum abeſt vt Antonii ſuſpicionem fugere non curem, ne videar eius ſecundis rebus non delectari,vt mihi cauſſa ſit cur Romam venire nolim, ne illum videam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi à neſcio quo miſſam (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat,veteranos eos qui reiiciantur(nam partē eſſe dimiſſam) improbiſſimè loqui: vt magno periculo Romæ ſint futuri qui ab eorum partibus diſſentire videantur. Quis porrò noſter itus, reditus, vultus, inceſſus inter iſtos? quòd ſi, vt ſcribit L. Antonius in D. Brutum,reliqui in noſtros:ego quid faciam? aut quo me pacto geram? Mihi verò deliberatum eſt,vt nunc quidem eſt, abeſſe ex ea vrbe, in qua non modò florui cum ſumma, verumetiam ſerui cum aliqua dignitate: nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm iſtuc non venire. Cùm ad me Brutus noſter ſcripſiſſet,& Caſſius,vt Hirtium,quem adhuc bonum fuiſſe ſciebant,neque confidebant fore, mea autoritate meliorem facerem:(Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſæ verò amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eique dignitatem Bruti, & Caſſii commendaui. Ille quid mihi reſcripſiſſet, ſcire te voluit:ſi fortè idem tu quod ego exiſtimares, iſtos etiam nunc vereri, ne fortè ipſi noſtri plus animi habeant, quàm habent.

Hirtius Ciceroni ſuo s. 6

Rvrsan redierim, quæris: an ego, cùm omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? Etiam ex Vrbe ſum profectus; vtilius enim ſtatui abeſſe. has tibi literas exiens in Tuſculanum ſcripſi. Noli autem me tam ſtrenuum putare, vt ad nonas recurram: nihil enim iam video opus eſſe noſtra cura: quoniam præſidia ſunt in tot annos prouiſa. Brutus & Caſſius vtinam quàm facilè à te de me impetrare poſſunt, ita per te exorentur: ne quod callidius ineant conſilium: cedenteis enim hæc ais ſcripſiſſe; quò? aut quare? Retine, obſecro te, Cicero illos: noli ſinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendiis, cędibus peruertuntur. Tantùm ſi quid timent, caueant, nihil prætereà moliantur. non mediusfidius acerrimis conſiliis, plus quàm etiam inertiſſimis, dum modò diligentibus, conſequenter: hæc enim quæ fluunt, per ſe diuturna non ſunt: in contentione præſenteis ad nocendum habent vireis. Quid ſperes de illis, in Tuſculanum ad me ſcribe. *Epiſtolæ 5. pars reliqua.* Habes Hirtii epiſtolam, cui reſcripſi, nihil illos callidius cogitare, idque confirmaui: hoc, qualecunque eſſet, te ſcire volui. Obſignata iam epiſtola Balbus ad me, Seruiliam rediiſſe, confirmare non diſceſſuros: nunc expecto à te literas.

Cicero Attico s. 7

Gratvm, quòd mihi epiſtolas quæ quidem me delectarunt: in primis Sexti noſtri. Dices, Quia te laudat. Puto mehercule id quoque eſſe cauſſæ: ſed tamen etiam antè quã ad eum locum veni, valdè mihi placebat cùm ſenſus eius de rep. tum ſcribendi cura. Seruius verò pacificator cum librariolo ſuo videtur obiiſſe legationem, & omneis captiunculas pertimeſcere. Debuerat autem non EX IVRE MANVM CONSERTVM, ſed quæ ſequuntur. tu quoq; ſcribes.

Cicero Attico s. 8

Post tuum diſceſſum binas à Balbo. nihil noui itémque ab Hircio, qui ſe ſcribit vehemẽter offenſum eſſe veteranis. Expectat animus quidnam agant de cal. Martiis. Miſi igitur Tironem, & cum Tirone plureis, quibus ſingulis, vt quidque accidiſſet, dares literas, atque etiam ſcripſi ad An-

tonium de legatione, ne, ſi ad Dolabellã ſolùm ſcripſiſſem, iracundus homo commoueretur. Quòd autem aditus ad eũ difficilior eſſe dicitur, ſcripſi ad Eutrapelum, vt is ei meas literas redderet: legatione mihi opus eſſe. honeſtior eſt votiua: ſed licet vti vtraque. De te, quæſo, etiam atque etiam vide. velim poſſis coràm: ſi minus poſſis, literis idem conſequemur. Græceius ad me ſcripſit C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanum mitterentur. Id quidem mihi videbatur: ſed cauendum tamen (vt ille) QVAE PLVRES VIDENT; ſed aliquid craſtinus dies ad cogitandum nobis dabit.

CICERO ATTICO S. 9

IIII. non. veſperi à Balbo redditæ mihi literæ, fore Nonis ſenatum, vt Brutus in Aſia, Caſſius in Sicilia frumentum emendum, & ad Vrbem mittendum curarent. O rem miſeram! primùm vllã ab iſtis: dein, ſi aliquam, hanc legatariam prouinciam! atq; haud ſcio an melius ſit, quàm ad Eurotam ſedere. Sed hæc caſus gubernabit. Ait autem eodem tempore decretum iri, vt & iis, & reliquis prætoriis prouinciæ decernantur. Hoc certè melius, quàm illa Perſice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium exiſtimaris. Rides, inquies, in talibus rebus? Quid faciam? plorando feſſus ſum.

CICERO ATTICO S. 10

Dii mortales, quàm me conturbatum tenuit epiſtolæ tuæ prior pagina! Quid autem iſte in domo tua caſus armorum? Sed hunc quidem nimbum citò tranſiiſſe lætor. Tu quid egeris tua cùm triſti, tum etiam difficili ad conſilium dandum legatione, vehementer expecto: eſt enim inexplicabilis: ita circunſidemur copiis omnibus. Me quidem Bruti literæ, quas oſtendis à te lectas, ita perturbarunt, vt quanquàm antè egebam conſilio, tamen animi dolore ſim tardior. Sed plura, cùm iſta cognôro. Hoc autẽ tempore quod ſcriberem, nihil erat: eòque minus, quòd dubitabam, tu has ipſas literas eſſésne accepturus: erat enim incertum, viſurúsne te eſſet tabellarius. Ego tuas literas vehementer expecto. ô Bruti amanter ſcriptas! ô iniquũ tuum tempus, qui ad eum ire nõ poſſis! Ego autem quid ſcribam? vt beneficio iſtorum vtantur? quid turpius? vt moliantur aliquid? nec au-

dent, nec iam poſſunt. Age quieſcāt autorib. nobis? quis incolumitatē præſtat? ſi verò aliquid de Decimo grauius: quæ noſtris vita, etiam ſi nemo moleſtus ſit? ludos verò nō facere, quid fœdius? frumentum imponere. quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod munus in repub. ſordidius? prorſus quidem cōſilia tali in re ne iis quidem tuta ſunt, qui dant, ſed poſſim id negligere proficiens. Fruſtrà verò quid ingrediar? matris conſilio cùm vtatur, vel etiā precibus, quid me interponam? ſed tamen cogitabo quo genere vtar literarū. nam ſilere nō poſſum. ſtatim igitur mittam vel Antium, vel Circæos. Vale.

CICERO ATTICO S. 11

ANTIVM veni ante VI. cal. Bruto iucundus noſter aduentus: deinde multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia quærere quid placeret. aderat etiam Fauonius. Ego quod eram meditatus in via, ſuadere vt vteretur Aſiatica curatione frumenti. nihil eſſe iam reliqui quod ageremus, niſi vt ſaluos eſſe: in eo etiam ipſi reip. eſſe præſidium. Quam orationem cùm ingreſſus eſſem, Caſſius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus ſanè oculis Caſſius, Martem ſpirare diceres, ſe in Siciliam nō iturum. Egóne vt beneficium accepiſſe in cōtumeliam? Quid ergo agis, inquam? At ille in Achaiam ſe iturū. Quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, ſi tibi videtur. Mihi verò minimè: tutò enim non eris. Quid ſi poſſem eſſe? placerétne? Atque vt omnino neque nunc, neque ex prætura in prouinciam ires. Sed autor non ſum, vt te Vrbi committas. dicebam ea quæ tibi profectò in mentem veniunt, cur non eſſet tutò futurus. Multo inde ſermone querebantur: atque id quidem Caſſius maximè, amiſſas occaſiones, Decimumq; grauiter accuſabat. Ea negabam oportere præterita: aſſentiebar tamen: quanquam ingreſſus eſſem dicere quid oportuiſſet: nec verò quicquā noui, ſed ea quæ quotidie omnes: nec tamen illum locū attingere, quenquam præterea oportuiſſe tangi, ſed ſenatum vocari, populū ardentem ſtudio vehementius incitari, totā ſuſcipere remp. exclamat tua familiaris. Hoc verò neminem vnquā audiui. ego repreſſi. Sed & Caſſius mihi videbatur iturus (etenim Seruilia pollicebatur ſe curaturā, vt illa frumenti curatio de S.C. tolleretur) & noſter citò deiectus eſt de illo inani ſermone: velle enim ſe dixerat. Conſtitui igitur, vt ludi abſente ſe

fierent

ſierent ſuo nomine: proficiſci autem mihi in Aſiam videbatur ab Antio velle. Ne multa. nihil me in illo itinere præter conſcientiam delectauit: non enim fuit committendum, vt ille ex Italia prius, quàm à me conuentus eſſet, diſcederet. Hoc dempto munere amoris atq; officii, ſequebatur, vt mecum ipſe, ἡ δεῦρ᾽ ὁδὸς σοι τί δύναται νῦν θεοπρόπεις, prorſus diſſolutum offendi nauigium, vel potius diſſipatum. nihil cõſilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaq;, etſi ne anteà quidem dubitaui, tamen nunc eò minus euolare hinc, idq; quàmprimum, vbi nec Pelopidarum facta, neq; famã audiam. Sed heus tu, ne fortè ſis neſcius. Dolabella me ſibi legauit a.d. IIII. non. Apr. id mihi heri veſperi nuntiatum eſt. votiua ne tibi quidẽ placebat: etenim erat abſurdũ, quæ ſi ſtetiſſet reſp. vouiſſem, ea me, euerſa illa, vota diſſoluere, & habent, opinor, liberæ legationes diffinitũ tempus lege Iulia, nec facilè addi poteſt: idq; adeò genus legationis, vt cùm velis introire, exire, liceat: quod nũc mihi additum eſt. Bella, eſt autẽ huius iuris quinquennii licentia: quanquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur, ſed βλάσφημα mittamus.

CICERO ATTICO S. 12

BENE mehercule de Buthroto: at ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia iuſſeras, miſeram. Quid nocet? de noſtris autem Antiatibus ſatis videbar planè ſcripſiſſe, vt nõ dubitares, quin eſſent otioſi futuri, vſurique beneficio Antonii contumelioſo. Caſſius frumentariam rem aſpernabatur; eam Seruilia ſublaturam ex S.C. ſe eſſe dicebat. Noſter verò καὶ μάλα σεμνὸς, in Aſiam, poſteà quam mihi eſt aſſenſus, tutò ſe Romæ eſſe non poſſe: ludos enim abſens facere malebat, ſtatim autem ſe iturum, ſimul ac ludorum apparatũ iis qui curaturi eſſent, tradidiſſet, nauigia colligebat: erat animus in curſu. Intereà in eiſdem locis erãt futuri. Brutus quidem ſe aiebat Aſturæ. L. quidem Antonius liberaliter literis ſine cura me eſſe iubet. Habeo vnum beneficium: alterũ fortè, ſi in Tuſculanum venerit. ò negotia non ferenda, quæ feruntur tamen. τὴν δ᾽ αἰτίαν τῶν βροντῶν τίς εἶχεν. Octauiano, vt perſpexi, ſatis ingenii, ſatis animi: videbaturq; erga noſtros ἥρωας ita fore, vt nos vellemus, animatus. Sed quid ætati credendum ſit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσει, magni conſilii eſt. Vitricus quidẽ nihil cenſebat, quẽ Aſturæ

vidimus. ſed tamen alendus eſt, &c, vt nihil aliud, ab Antonio ſeiungendus. Marcellus præclarè ſi præcipit noſtro, noſtri: cui quidem ille deditus mihi videbatur. Panſæ autẽ & Hirtio non nimis credebat: bona indoles ἂν διαμείνῃ.

CICERO ATTICO S. 13

OCTAVO calend. duas à te accepi epiſtolas. reſpondebo igitur priori prius. Aſſentior tibi, vt nec duces ſimus, nec agmen cogamus, faueamus tamẽ. Orationem tibi miſi: eius cuſtodiendæ & proferendæ arbitrium tuum. ſed quando illum diem, cùm tu edendam putes? Inducias quas ſcribis, nõ intelligo fieri poſſe. melior eſt ἀναυλοφωνησία: qua me vſurum arbitror. Quod ſcribis legiones duas Brundiſium veniſſe, vos omnia prius: ſcribes igitur quicquid audieris. Varronis διάλογον expecto: iam probo Ἡρακλείδειον, præſertim cùm tu tantoperè delectere: ſed quale velis, velim ſcire. Quod ad te anteà atque adeò prius ſcripſi (ſic enim me mauis dicere) tu verò ad ſcribendum feciſti me alacriorem. Ad tuum enim iudicium, quod mihi erat notum, addidiſti Peducei autoritatem, magnam quidem apud me, & in primis grauem. Enitar igitur ne deſideres aut induſtriam meam, aut diligentiam. Vectenum, vt ſcribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitioſè. quanquam, ſi quid egerit de libertate retinenda, qua certè nihil eſt dulcius, tibi aſſentior. Itáne? Gallo Caninio hominem nequam? quid enim dicam aliud? Cautum Marcellum. me ſic, ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolæ, ſuperioríq; reſpondi: nunc breuiori, propioriq; quid reſpondeam, niſi eam fuiſſe dulciſſimã? Res Hiſpanienſes valde bonæ, modò Balbilium incólumem videam, ſubſidiũ noſtræ ſenectutis. De Anniano item, quòd me valde obſeruat Viſellia. ſed hæc quidem humana. De Bruto te nihil ſcire dicis, ſed Selicia veniſſe M. Scapiũ, eúmque non qua pompa, ad ſe tamen clàm venturum, ſciturúmque me omnia, quæ ego ſtatim. Intereà narrat eadem, Baſſi ſeruum veniſſe, qui nunciaret legiones Alexandrinas in armis eſſe: Baſſum arceſſi: Caſſium expectari. Quid quæris? videtur reſpub. ius ſuum recuperatura: ſed ne quid antè. noſti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella vir optimus. etſi cùm ſcribebam ſecunda menſa appoſita, veniſſe eum ad Baias audiebam; tamen ad me ex Formiano

miano ſcripſit: quas literas, cùm è balneo exiiſſem, accepi, ſeſe de attributione omnia ſumma feciſſe. Vectenum accuſat. tricatur ſcilicet, vt homo talis. ſed ait totum negotium Seſtium noſtrum ſuſcepiſſe, optimum quidem illum virum, noſtriq; amantiſſimum. Quæro autem, quid tandem Seſtius in hac re facere poſſit, quod nō quis noſtrûm? ſed ſi quid præter ſpem erit, facies vt ſciam: ſin eſt (vt arbitror) negotium perditum, ſcribes tamen. neque iſta res commouebit. Nos hîc φιλοσοφοῦμεθα: quid enim aliud? & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnificè explicamus, προσφωνοῦμένque Ciceroni: qua de re enim potiùs pater filio? deinde alia. Quid quæris? Extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras venturum putabant. ego autem in Pompeianum properabam, non quò hoc loco quicquam pulchrius, ſed interpellatores illic minus moleſti. Sed perſcribe quæſo, quæ cauſa ſit in Myrtillo. Pœnas quidem illum pependiſſe audiui: & ſatíſne patet vnde corruptus? Hæc cùm ſcriberem, tantùm, quòd exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. hui, quàm timeo quid exiſtimes! etſi quid ad me, quæ non ſit foras proditura, niſi repub. recuperata? de quo quid ſperem, non audeo ſcribere.

CICERO ATTICO S. 14

VI. cal. accepi à Dolabella literas, quarum exemplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu velles. ſtatim ei reſcripſi, & multis verbis gratias egi. Sed tamen ne miraretur, cùm idem iterum facerem, hoc cauſæ ſumpſi, quòd ex te ipſo coràm anteà nihil potuiſſem cognoſcere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

Cicero Dolabellæ Cos. ſuo s. 15

ANTEA cùm per literas Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoque erga ſe beneficio certior factus eſſem, cumque tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos voluiſſemus, egi tibi gratias per literas iis verbis, vt intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. Poſteà verò, quã ipſe Atticus ad me venit in Tuſculanũ, huius vnius rei cauſa, tibi vt apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilẽ in cauſa Buthrotia volũtatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſſet: teneri non potui, quin idem aper-

tiùs illud idem his literis declararem. Ex omnibus enim, mi Dolabella, ſtudiis in me, & officiis, quæ ſumma ſunt, hoc ſcitō mihi & ampliſſimum videri, & gratiſſimum eſſe, quòd perfeceris, vt Atticus intelligeret quantum egò te, quantum tu me amares. Quod reliquum eſt, Buthrotiam & cauſam, & ciuitatem, quanquam à te conſtituta eſt (beneficia autē noſtra tueri ſolemus) tamen velim receptam in fidem tuam, à meq; etiam tibi commendatam, authoritate, & auxilio tuo tectam velis eſſe. Satis erit in perpetuū Buthrotiis præſidii: magnaq; cura, & ſolicitudine Atticū, & me liberaris, ſi hoc honoris mei cauſa ſuſceperis, vt eos ſemper à te defenſos velis. Quod vt facias, te vehementer etiam atq; etiam rogo.

Quæ ſequuntur ad finem vſque ſunt annectenda ſuperiori epiſtolæ Ciceronis ad Atticum.

His literis ſcriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor, ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ ſint: ita ſum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus. L. Antonio malè ſit, ſi quidem Buthrotiis moleſtus eſt. Ego teſtimonium compoſui, quod cùm voles, obſignabo. Tu nummos Arpinatū, ſi L. Fadius ædilis petet, vel omneis reddito. Ego ad te alia epiſtolà ſcripſi de H-S. CX. quæ Statio curarētur. Si ergo petet Fadius, ei volo reddi: præter Fadiū, nemini. Apud me item puto depoſitum. Id ſcripſi ad Erotem, vt redderet. Reginam odi. me iure facere ſcit. Sponſor promiſſorū eius Ammonius, quæ quidem erant φιλόλογα, & dignitatis meæ, vt vel in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quòd nefarium hominem cognoui, pręterea in me contúmacem (ſemel eum omnino domi meæ vidi) cùm φιλοφρόνως ex eo quærerē quid opus eſſet, Atticū ſe dixit quærere. Superbiam autem ipſius Reginæ, cùm eſſet trans Tyberim in hortis, cōmemorare, ſine magno dolore nō poſſum. Nihil igitur cum iſtis. nec tam animum me, quàm ſtomachum nō habere arbitrantur. Profectionem meam, vt video, Erotis diſpenſatio impedit: nam cum ex reliquis, quæ nonis Aprilis fecit, abundare debeam, cogor mutuari: quodq; ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. Sed hæc Tironi mandaui: quem ob eam cauſam Romam miſi. te nolui impeditum impedire. Cicero noſter quò modeſtior eſt, eò me magis cōmouet: ad me enim de hac

re nihil ſcripſit, ad quem nimirum potiſſimùm debuit. Scripſit hoc autem ad Tironem, ſibi poſt calend. April. (ſic enim annuum tempus confici) nihil datum eſſe: tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, teque exiſtimaſſe, id etiam ad dignitatẽ meam pertinere, cum non modò liberaliter à nobis, ſed etiam ornatè, cumulateque tractari. Quare velim cures (nec tibi eſſem moleſtus, ſi per alium hoc agere poſſem) vt permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum. ei ſcilicet Eros numerabit. Eius rei cauſa Tironem miſi. Curabis igitur, & ad me, ſi quid tibi de eo videbitur, ſcribes.

CICERO ATTICO S. 16

TANDEM à Cicerone tabellarius, & mehercule literæ πεπινωμένως ſcriptæ, quod ipſum προκοπὴν aliquam ſignificaret: itemq; cæteri præclara ſcribunt. Leonides tamen retinet ſuũ illud ADHVC: ſummis verò laudibus Herodes. Quid quæris? vel verba mihi dari facilè patior in hoc, meq; libenter præbeo credulũ. Tu velim, ſi quid tibi eſt à tuis ſcriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi. hæc loca venuſta ſunt, abdita certè, & ſi quid ſcribere velis, ab arbitris libera. Sed neſcio quomodo οἶκος φίλος. Itaq; me referunt pedes in Tuſculanum, & tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ, videtur habitura celerem ſatietatem. Equidem etiam pluuias metuo ſi prognoſtica noſtra vera ſunt: ranæ enim ῥητορεύουσι. Tu, quæſo, fac vt ſciam vbi Brutum noſtrum, & quo die videre poſſim.

CICERO ATTICO S. 17

DVAS accepi poſtridie iduum, alteram eo die datam, alteram idib. Priùs igitur ſuperiori. De Bruto, cùm ſcies. De conſulum ficto timore cognoueram: Sicca enim φιλοστόργως ille quidem, ſed tumultuoſiùs ad me etiam illam ſuſpicionem pertulit. Quid tu autem? τὰ ὑξὶ διδόμενα. nullum enim verbum à Siregio. non placet. De Pletorio vicino tuo permoleſtè tuli quenquã priùs audiſſe, quàm me. De Syro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, vt arbitror, facillimè deterrebis autoritate, vel vi: ſed nondũ acceperas literas: nec cuiquam niſi L. Fdaio ædili: aliter enim nec cautè, nec iure fieri poteſt. Quòd ſcribis tibi deeſſe H-S. c. quę Ciceroni curata ſint: velim ab Erote quæras. vbi merces inſularũ. Arabioni de Sicio nihil iraſcor. Ego de itinere, niſi explicato A. nihil

cogito. Quòd idem tibi videri puto. Habes ad ſuperiorem. nunc audi ad alteram. Tu verò facis, vt omnia, quòd Seruiliæ non dees, id eſt Bruto. De Regina gaudeo te non laborare, certè etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & vocaui ipſum. Gratiſſimum, quòd polliceris Ciceroni nihil defuturum. De quo mirabilia Meſſala, qui Lanuuio rediens ab illis venit ad me. Et mehercule ipſius literæ ſic & φιλοστόργως & πυκνῶς ſcriptæ, vt eas vel in acroaſi audeam legere: quò magis illi indulgendum puto. De Buciliano Seſtium puto non moleſtè ferre. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanum. Tu verò, quicquid erit, quod me ſcire par ſit, ſtatim x v i i. calend. adibo.

CICERO ATTICO S. 18

ETSI ſatis videbar ſcripſiſſe ad te quid mihi opus ſit, & & quid te facere vellem, ſi tibi commodum eſſet: tamẽ cùm profectus eſſem, & in lacu nauigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, vt iis negotiis, quæ agerentur, intereſſet: atque etiã ſcripſi ad Dolabellam, me, ſi ei videretur, velle proficiſci: petiiq; ab eo de mulis vecturæ itineris. Vt in eis. cùm intelligo te diſtentiſſimum eſſe, quà de Buthrotiis, qua de Bruto, cuius etiam ludorum curam, etiam adminiſtrationem ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere. vt ergo in eiuſmodi re tribues nobis paulum operæ: nec enim multùm opus eſt. Mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam ſpectare videtur. Vides homines: vides arma: prorſus non mihi videor eſſe tutus. Si tu aliter ſentis, velim ad me ſcribas, domi enim manere, ſi rectè poſſum, multò malo.

CICERO ATTICO S. 19

QVIDNAM eſt, quod audendum ampliùs de Buthrotiis? ſtetiſſe enim te fruſtrà ſcribis. Quid autem ſe refert Brutus? Doleo mehercule me tam eſſe detentum. quod decem hominibus referendum eſt acceptum. eſt illud quidem ἐργῶδες, ſed ἀνεκτὸν, mihiq; gratiſſimum. De armis, nihil vidi apertius. fugiamus igitur, & vt ais, coràm. Theophanes quid velit neſcio: ſcripſerat enim ad me, cui reſcripſi, vt potui. mihi autem ſcribit venire ad me ſe velle, & vt de ſuis rebus, & quædam quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide quæſo nequid temerè fiat. Statius ſcripſit ad me loquutum ſecum eſſe Q. Ciceronem valde aſſeuerãter, ſe hæc ferre

non

non poſſe: certum ſibi eſſe ad Brutum, & Caſſium tranſire. Hoc enimuero nunc diſcere aueo: hoc ego quid ſit, interpretari non poſſum. Poteſt aliquid iratus Antonio? poteſt gloriam nouam quærere? poteſt totum eſſe χεδίασμα: & nimirũ ita eſt, ſed tamen & ego vereor & pater conturbatus eſt: ſcit quæ ille de hoc mecum: quædam ἄφαζα nolim. Planè, quid velit, neſcio. A Dolabella mãdata habebo, quę mihi videbũtur ὕδεν. Dic mihi, C. Antonius voluítne fieri Septẽuir? fuit certè dignus. De Menedemo, eſt, vt ſcribis. facies omnia mihi nota. Egi gratias Vecteno. nihil enim potuit humanius.

CICERO ATTICO S. 20

DOLABELLAE mãdata ſint quælibet, modò aliquid, vel quod Niciæ nuntiem. quis enim hæc, vt ſcribis antè? ne nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus diſceſſus deſperationis ſit, non legationis? Quòd ais, extrema quædã iam homines de rep. loqui, & eos quidem viros bonos: ego, quo die audiui illum tyrannum in concione clariſſimum virum appellari, ſubdiffidere cœpi. poſteà verò quàm tecum Lanuuii vidi noſtros tantum ſpei habere ad viuẽdum, quantum accepiſſent ab Antonio, deſperaui. Itaq;, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, vt egò ſcribo. Genus illud interitus, quo caſurus eſt, fœdum duces, & quaſi denuntiatũ nobis ab Antonio. Ex hac maſſa exire conſtitui non ad fugam, ſed ad ſpem mortis melioris. Hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheiæ receptum ſcribis. Iam igitur contra hunc exercitum. Vtra ergo caſtra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. Properemus igitur. ſed iuua me conſilio, Brundiſióne, an Puteolis. Brutus quidem ſubitò. ſed ſapienter. πάγχυ π. quando enim illum? ſed humana ferenda. Tu ipſe eum videre non potes. Dii illi mortuo, qui vnquam Buthrotum. Sed acta miſſa. videamus quæ agenda ſint. Rationes Erotis, etſi ipſum nondũ vidi, tamẽ & ex literis eius, & ex eo, quòd Tiro cognouit propemodũ cognitas habeo. Verſuram ſcribis eſſe faciendam menſium quinq;, id eſt, ad cal. Nou. H-S. CC. in eam diẽ cadere nummos, qui à Quinto debẽtur. Velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei cauſa Romam venire (ſi te ea res nihil offendet) videas, vnde nũmi ſint, mihi feras expenſum. hoc video in præſentia opus eſſe. Reliqua diligentiùs ex hoc ipſo exquirã. in his de

mercedibus dotalium prædiorum: quæ ſi fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam volo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. Equidem video mihi quoq; opus eſſe viaticum: ſed ei ex prædiis vt cadet, ita ſoluetur. Mihi autem opus eſt vniuerſo quidem. Et ſi mihi videtur iſte, qui vmbras timet, ad cædem ſpectare: tamen niſi explicata ſolutione non ſum diſceſſurus. Sitne autem excitata, nécne tecum cognoſcam. Hanc putaui mea manu ſcribendam: itáq; feci. De Fadio, vt ſcribis. vtiq; alii nemini. Reſcribas velim hodie.

CICERO ATTICO S. 21

NARRO tibi: Quintus pater exultat lætitia: ſcripſit enim filius, ſe idcirco profugere ad Brutum voluiſſe, quòd cùm ſibi negotium daret Antonius, vt eum dictatorem efficeret, præſidium occuparet: id recuſaſſet. Recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet. ex eo ſibi illum hoſtem. Tum me, inquit, collegi, verens nequid ille iratus tibi noceret: itaque cum placaui: & quidem cccc. certa, reliqua in ſpe. Scribit autem Statius illum cum patre habitare velle. Hoc verò mirum: & id gaudet. Quem tu illo certiorem nebulonem? ἐποχὴν veſtram de re Canii deliberationis probo. Nihil eram ſuſpicatus de tabulis. ἀκεραίως reſtitutam arbitrabar. Quæ differs, vt mecum coram, expectabo. tabellarios, quoad voles, tenebis: es enim occupatus. Quòd ad Xenonem, probè. Quod ſcribo, cùm abſoluero. Quinto ſcripſiſti, te ad eum literas. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundiſium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam deſtinaram Hydruntem quidem. Mouebant me tuæ quinque horæ. hic autem quantus πλοῦς; ſed videbimus. Nullas à te XI. calend. quippe: quid enim iam noui? cùm primùm igitur poteris, venies. Ego propero, ne antè Sextus: quem aduentare aiunt.

CICERO ATTICO S. 22

GRATVLOR nobis Quintum filium exiiſſe. moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo. ſemper enim cõiunctum eſſe cum Hircio ſcio. amiciſſimum Bruto, & Caſſio puto, ſi expediet: ſed quando illos videbit? inimicũ Antonio. quando, aut cur? quouſque ludemur? Ego autem ſcripſi Sextum aduentare, non quòiam adeſſet, ſed quia certè id ageret, ab armiſque nullus diſcederet. Certè, ſi pergit, bellum paratũ

eſt.

eſt. Hic autem noſter Cytherius, niſi victorem neminem victurum. Quid ad hæc Panſa? cum vtro erit, ſi bellum erit? quod videtur fore. Sed & hæc, & alia coràm. Hodie quidem (vt ſcribis) aut cras.

CICERO ATTICO S. 23

MIRIFICE torqueor, ſine dolore tamen: ſed permulta mihi de noſtro itinere in vtranque partem occurrunt. Quouſq; inquies? quoad erit integrum. erit autem vſquedum ad nauem. Panſa ſi reſcripſerit, & meam tibi, & illius epiſtolam mittam. Silium expectabam: cui ὑπόμνημα compoſitum, ſi quid noui. Ego literas miſi ad Brutum: cuius de itinere etiã ex te velim, ſi quid ſcies, cognoſcere. Tabellarius, quem ad eum miſeram, ex itinere rediit VII. calend. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectum. Sanè dolui meas literas redditas non eſſe. Silius ad me non venerat. cauſam compoſui. eum libellũ tibi miſi. Te quo die expectem, velim ſcire.

CICERO ATTICO S. 24

DE meo itinere variæ ſententiæ. multi enim ad me. ſed tu incumbe quæſo in eam curam. magna res eſt. An probas, ſi ad cal. Ian. cogitamus? meus animus eſt æquus, ſic tamen, vt ſi nihil offenſionis ſit, & tuus. Etiam ſcribe, quo die Olympia. cùm myſteria ſcilicet, vt tu ſcires. Caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. Dubitemus igitur: hyberna enim nauigatio odioſa, eoq; ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutũ, vt ſcribis, viſum iri à me puto. Ego hinc volo prid. cal.

CICERO ATTICO S. 25

DE Quinti negotio video à te omnia facta: ille tamen dolet, dubitans, vtrum morem gerat Lepta, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Piſonem vellem exire legatum. ψευδεγγράφῳ. S. C. velim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram à me ad Brutum eſſe miſſum in Anagninum, ad me venit ea nocte, quæ proxima ante cal. fuit, literasq; ad me attulit: in quibus vnũ alienum ſumma ſua prudentia vt ſpectem ludos ſuos. Reſcripſi ſcilicet, primùm me iam profectum, vt non integrum ſit: dein ἀτοπώτατον eſſe, me, qui Romã omnino poſt hæc arma nõ acceſſerim, neq; id tam periculi mei cauſa fecerim, quàm dignitatis, ſubitò ad ludos venire. Tali enim tẽpore ludos facere illi honeſtũ eſt, cui non neceſſe eſt ſpectare: mihi vt nõ eſt neceſſe, ſic nec honeſtũ eſt.

Equidem illos celebrari,& eſſe quàm gratiſſimos mirabiliter cupio,idq; ita futurum eſſe confido: & tecum ago,vt iam ab ipſa commiſſione ad me: quemadmodum accipiatur, deinde omnino reliquorum dies ſingulos perſequare. Sed de ludis hactenus. Reliqua pars epiſtolæ,eſt illa quidē in vtrāq;: ſed tamen nōnullos interdum iacit igniculos virileis. Quod quale tibi videretur, vt poſſis interpretari, miſi ad te exemplum epiſtolæ. quamquam mihi tabellarius noſter dixerat, tibi quoq; ſe attuliſſe literas à Bruto,eaſq; à Tuſculano eſſe delatas. Ego itinera ſic compoſueram,vt non. Quint. Puteolis eſſem: valde enim feſtino: ita tamen vt quantum homo poſſit, quàm cautiſſimè nauigem. M. Ælium cura libera: ei ſine paucos ſpecus in extremo fundo, & eos quidem ſubterraneos,ſeruitutis apud Talnæ quid habituros: id me iamiam nolle, neque mihi quicquam eſſe tanti: ſed (vt mihi dicebas) quàm leniſſimè, potiùs vt cura liberetur, quàm vt me ſuccēſere aliquid ſuſpicetur. Idem de illo Tulliano cupidè libero. Cum Caſelio loquâre. Parua res eſt: ſed tu bene attendiſti: nimis callidè agebatur. Ego autem, ſi mihi impoſuiſſet aliquid (quod penè fecit, niſi tua malitia affuiſſet) animo iniquo tuliſſem. Itaque, vt erit, rem impediri malo. Octauam partem tolli luminarium ad Strenæ memineris. cui Cerelia, videtis mancipio dare ad eam ſummā, quæ ſub præcone fuit maxima: id opinor eſſe CCCLXXX. Noui ſi quid erit, atque etiam ſi quid proſpicies, quòd futurum putes, ſcribas ad me quàm ſæpiſſimè velim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excuſari tarditatem literarum mearum. Mundus iſtum. Menius quid egerit de teſtamēto, curioſius facias me velim certiorem. Ex Arpinati, VI. non.

CICERO ATTICO S. 26

GAVDEO id te mihi ſuadere, quod ego mea ſponte pridie feceram. nam cùm ad te VI. non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Seſtium ſcriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos proſequitur, humanè: quòd queritur, iniuſtè: non enim ego tam illum expectare, cùm de Coſſano rediret debui: quàm ille aut non ire antè, quàm me vidiſſet, aut citiùs reuerti. Sciebat enim me celeriter velle proficiſci, ſeſéque ad me in Tuſculanum ſcripſerat eſſe venturum. Te, vt à me diſceſſeris lacrymaſſe, moleſtè ferebam. Quòd ſi me præ-

ſente feciſſes, cõſilium totius itineris fortaſſe mutaſſem. Sed illud pręclarè, quòd te conſolata eſt ſpes breui tempore congrediendi: quæ quidem expectatio me maximè ſuſtentat. Meæ tibi literæ nõ deerunt. De Bruto ſcribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδειον, quod lateat in theſauris tuis. De Planco memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de ſtatuarum coronis certiorem feciſti, valde gratum: nec quicquam poſthac non modò tantùm, ſed ne tantulum quidem præterieris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus quæ te velle ſuſpicor modò. Turpem ſororis tuæ filium, cùm hæc ſcriberem. Aduentabat autem βȣλύτῳ cœnantibus nobis. Ego, vt ad te pridiè ſcripſeram, nonis conſtitueram venire in Tuſculanum. Ibo igitur. quotidie tuas literas expectabo, & maximè de ludis: de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt: cuius epiſtolæ, quam interpretari ipſe vix poteram, exemplum pridie tibi miſeram. Atticæ meæ velim me ita excuſes, vt omnem culpam in te transferas: & ei tamen confirmes, me minimè totum amorem eo mecum abſtuliſſe. Bruti ad te epiſtolam miſi. Dii boni! quanta ἀμηχανία! cognoſces, cùm legeris. De celebratione ludorum, tibi aſſentior. Ad M. Ælium nullus tu quidem, domum: ſed ſicubi inciderit: de Tulliano ſemiſſe. M. Axianum adhibebis, vt ſcribis. Quòd cum Cottiano, egiſti optimè. Quòd non ſolùm mea, verùm etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meã gaudeo. Quòd promittis, Dii faxint: quid enim mihi meis iucundius? Sed iſtam, quam tu excipis, metuo. Brutum cùm conuenero, perſcribam omnia. De Planco, & Decimo ſanè velim. Sextum ſcutũ abiicere. De Mundo, ſi quid ſcies. Reſcripſi ad omnia. nunc noſtra accipe. Quintus filius vſq; Puteolos: mirus ciuis, vt tu Fauonium Aſinium dicas: & quidem duas ob cauſas, & vt mecum, & ατελάζεσθαι vult cum Bruto, & Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum: ait hic ſibi Iuliam ferre: conſtitutum enim eſſe diſſidium. Quæſiuit ex me pater, qualis eſſet fama: dixi, ſanè nihil me audiiſſe: neſciebam enim cur quæreret, niſi de ore, & patre. Sed cur tu, inquam? At ille, filium velle. Tum ego etſi ἐβδελυττόμην, tamen negaui: putaui illa eſſe vera (σκοπὸς hic eſt enim) huic noſtro nihil præbere. Illa autem οὐ παρ

τοῦτο. Ego tamen ſuſpicor hunc, vt ſoles, hallucinari: ſed velim quæras (facilè autem potes) & me certiorem. Obſecro te, quid eſt hoc? ſignata iam epiſtola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum, ſe aiebant hunc Buthrotium pridie, quam hoc ſcribebam, id eſt, III. nonarum vidiſſe demiſſum; ſine phaleris: ſeruulos autẽ dicere, eum, & agripetas, eiectos à Buthrotiis. Macte. Sed amabò te, perſcribe mihi totum negotium. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad T. Pomponium Atticum,

LIBER XVI.

CICERO ATTICO S. 1

NONIS Quintil. veni in Puteolanum iens ad Brutũ: in Neſide hæc ſcripſi. Sed eo die quo veneram, cœnanti Eros tuas literas. Itáne? Nonis Iuliis? mehercule iſtis. Sed ſtomachari totum diẽ licet. Quicquámne turpius, quàm Bruto Iul. Redeo ad meũ igitur, ἐτήτυμον: nihil vidi. Sed quid eſt quæſo, quòd agripetas Buthroti conciſos audio? Quid autem Plancus tam curſim? (ita enim audiebam) diem, & noctem. Sanè cupio ſcire quid ſit. Meam profectionẽ laudari gaudeo. Dymæos agro pulſos, mare infeſtum habere, nil mirum. Videndum eſt vt mãſio laudetur. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti videtur aliquid præſidii eſſe. ſed opinor minuta nauigia. Sed iã ſciã, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. Quod ſi verum eſt, ſine bello ciuili video ſeruiendum. Quid ergo? Calendis Ianuar. Panſa ſpes. λῆρος πολύς in vino, & in ſomno

ſomno iſtorum. De ccx. optimè Ciceronis rationes explicentur: Ouius enim recenſet multa, quæ vellem: in his ne hoc quidem malum: in mandatis ſat abundè: H-S. LXXII. ſatis eſſe, affatim prorſus, ſed Xenonem perexiguè, & γλίσχρως præbere, minutatimq;. Quò plus permutaſti, quàm ad fructū inſularum: id ille annus habeat, in quem itineris ſumptus acceſſit. Hinc ex cal. April. ad H-S. LXXX. accomodetur: nunc enim inſulæ tantum. Videndum enim eſt, quid cùm Romæ erit: non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro de Cumano negaram. Nunc cuius rei cauſa tabellarium miſerim, accipe. Quintus filius mihi pollicetur ſe Catonem. Egit autem & pater, & filius, vt tibi ſponderem: ſed ita, vt tum crederes, cùm ipſe cognoſſes. Huic ego literas ipſius arbitratu dabo: ea te ne mouerint. Has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. Dii faxint, vt faciat ea quæ promittit: cōmune enim gaudium. ſed ego nihil dico amplius. Is hinc VII. id. ait enim attributionem in idus, ſe autem vrgeri acriter. Tu ex meis literis, quomodo reſpondeas, meditabere. Plura cùm & Brutum videro, & Erotem remittam. Atticæ meæ excuſationem accipio, eamq; amo plurimùm: cui, & Piliæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S. 2

SEXTO idus duas epiſtolas accepi: vnā à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotiis longè alia fama in his locis fuerat: ſed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remiſi citiùs, quàm conſtitueram, vt eſſet cum Hortenſio, & quia equitibus quidem ait ſe idibus conſtituiſſe. Hortenſius verò impudenter: nihil enim debetur ei, niſi ex tertia penſione, quæ eſt cal. Sext. ex qua penſione ipſa maior pars eſt ei ſoluta aliquantò antè diem. Sed hæc Eros videbit idibus. De Publilio autem quod perſcribi oportet, moram nō puto eſſe faciendam. Sed cùm videas quantum de iure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis CCCC H-S. CC. præſentia ſoluerimus, reliqua perſcribamus. Loqui cum eo (ſi tibi videbitur) poteris, eum commodum noſtrum expectare debere, cùm tanta ſit à nobis iactura facta iuris. Sed amabò te, mi Attice (vidésne quàm blandè?) omnia noſtra, quoad erit Romæ, ita gerito, regito, gubernato, vt nihil à me expectes. Quanquā enim reliqua ſatis apta ſint ad ſoluendum, tamen fit ſæpe

vt ii qui debent, non reſpondeant ad tempus. Si quid eiuſmodi acciderit, nequid tibi ſit fama mea potius: non modò verſura, verùm etiam venditione, ſi ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuo literæ gratæ erant; fui enim apud illũ multas horas in Neſide, cùm paulò antè tuas literas accepiſſem. Delectari mihi Tereo videbatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio gratiam. Mihi autem quò lætitiora ſunt, eò plus ſtomachi, & moleſtiæ eſt, populum Rom. manus ſuas non in defendenda repub. ſed in plaudendo cõſumere. Mihi quidem videntur iſtorum animi incendi etiam ad repræſentandam improbitatem ſuam, Sed tamen dummodo doleant aliquid, doleant quidlibet. Conſilium meum quod ais quotidie magis laudari, non moleſtè fero: expectabámque, ſiquid de eo ad me ſcriberes; ego enim in varios ſermones incidebam; quin etiam iccirco trahebam, vt quàm diutiſſimè integrum eſſet. Sed quoniam Euro villa extrudimur, Brundiſium cogito: facilior enim, & exploratior deuitatio legionum fore videtur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI. id. expectabatur, ſed non venerat, quod ſciam. Caſſius cum claſſicula ſua venerat. Ego cùm eum vidiſſem V. calend. in Pompeianum cogitabam, inde Herculanium; noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio, non credo; nec tamen curo plus quàm tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed ſi tibi videbitur, ne neceſſe habueris reddere. Cùm enim tua cauſa fecerint omnia, vereor, ne meas literas ſuperuacaneas arbitrentur, Oppio quidem vtique: quem tibi amiciſſimum cognoui. verùm vt voles tu. Quoniam ſcribis hyematurum te in Epeiro, feceris mihi gratum, ſi antè eò veneris, quàm mihi in Italiã te auctore veniendum eſt. Literas ad me quàm ſæpiſſimè; ſed de rebus minùs neceſſariis aliquem nactus: ſin autem erit quid maius, domo mittito. Ἡρακλείδειον, ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. De gloria miſi tibi. cuſtodies igitur, vt ſoles: ſed notentur eclogarii, quos Saluius, bonos auditores nactus, in cõuiuio duntaxat legat. mihi valde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam vale.

CICERO ATTICO S. 3

TV verò ſapienter: nunc demum enim reſcribo iis literis, quas mihi miſiſti conuento Antonio Tiburi: ſapienter

igitur,

igitur,quòd manus dediſti, quódque etiam vltro gratias egiſti:certè enim, vt ſcribis deſeremur ocyus à repub. quàm à re familiari, Quòd verò ſcribis te magis delectari, O TITE, SI QVID EGO: ſi quid agis,addis mihi ſcribendi alacritatem. Quòd Erotem non ſine munuſculo expectare dicis, gaudeo non fefelliſſe eam rem opinionem tuam:ſed tamen idem σύνταγμα miſi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipſum crebris locis inculcatum, & refectum. Hunc tu tralatum in Macrocolũ lege arcano conuiuis tuis:ſed, ſi me amas, hilaris & bene acceptis, ne in me ſtomachum erumpant,cùm ſint tibi irati. De Cicerone,velim ita ſit,vt audiuimus. De Xenone coràm cognoſcam: quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Erote faciam vt mandas:& ea,quæ ſcribis, ex Saufeio, & ex Xenone cognoſcam.De Quinto fratre,gaudeo tibi meas literas priùs à tabellario meo, quàm ab ipſo redditas; quanquam te nihil fefelliſſet.veruntamen.Sed expecto quid ille tecum,quid tu viciſſim: nec dubito quin ſuo more vterque. ſed eas literas Curium mihi ſpero redditurum: qui quidem etſi per ſe eſt amabilis,à méque diligitur,tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis ſatis reſponſum eſt,nunc audi, quod etſi intelligo ſcribi neceſſe nõ eſſe, ſcribo tamen. Multa me mouent in diſceſſu,in primis mehercule,quòd diſiungor à te. mouet etiam nauigationis labor,alienus non ab ætate ſolùm noſtra,verùm etiam à dignitate: tempúſque diſceſſus ſubabſurdum. Relinquemus enim pacem, vt ad bellum reuertamur; quódque temporis in prædiolis noſtris & bellè ædificatis,& ſatis amœnis conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. Conſolantur hæc aut proderimus aliquid Ciceroni,aut quantùm profici poſſit,iudicabimus: deinde tu iam,vt ſpero,& vt promittis, aderis:quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maximè autem me angit ratio reliquorum meorũ: quæ quanquam explicata ſunt: tamen quòd & Dolabellæ nomen in his eſt,& attributio eſt mihi nominum ignota,conturbor: nec me vlla res magis angit ex omnibus. Itaq; non mihi videor erraſſe, quòd ad Balbum ſcripſi apertiùs, vt ſi quid tale accidiſſet, vt non concurrerent nomina, ſubueniret; méque tibi etiam mandaſſe,vt ſi quid eiuſmodi accidiſ-

ſet,cum eo communicares:quod facies, ſi tibi videbitur,eóque magis,ſi proficiſceris in Epeirum. Hæc ego conſcendēs è Pompeiano tribus actuariolis,decem ſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc,Neapoli Caſſius. Ecquid amas Deiotarum, & non amas Hieram? qui, vt Bleſamius venit ad me, cùm ei præſcriptum eſſet, nequid ſine Sexti noſtri ſententia ageret,neque ad illum, neq; ad quenquam noſtrum retulit. Atticam noſtram cupio ſuauiari.ita mihi dulcis ſalus viſa eſt per te miſſa ab illa.Referes igitur ei plurimam, itémque Piliæ dicas velim.

Cicero Attico s. 4

Ita vt heri tibi narraui,vel fortaſſe hodie:Quintus enim altero die ſe aiebat.In Neſida VIII.id. ibi Brutus. quam ille doluit? de nonis Iul. mirificè eſt conturbatus. Itaq; ſeſe ſcripturum aiebat, vt venationem etiam, quæ poſtridie ludos Apollinareis futura eſt,proſcriberent III.id.Quint. Libo interuenit. Is Philonem Pompeii libertum, & Hilarum ſuum veniſſe à Sexto cum literis ad conſules, ſine quo alio nomine ſunt. earum exemplū nobis legit,ſi quid videretur. Pauca παρὰ λέξιν: cæteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. tantùm addi placuit, quòd erat, COSS. ſolùm, vt eſſet, PRAETT. TRIB. PL. SENATVI, ne illi non proferrent eas,quæ ad ſeipſos miſſę eſſent. Sextum autem nuntiauit cū vna ſolùm legione fuiſſe Carthagine: eíque eo ipſo die, quo oppidum Boream cepiſſet,nuntiatum eſſe de Cæſare: capto oppido,miram lætitiam,commutationémq; animorū,concurſúmque vndique:ſed illum ad ſex legiones, quas in vlteriore reliquiſſet,reuertiſſe. Ad ipſum autem Libonē ſcripſit, nihil eſſe, niſi ad larem ſuúm liceret. Summa poſtulatorum, vt omnes exercitus dimittantur, qui vbique ſint. Hæc fere de Sexto. De Buthrotiis vndique quærens nihil reperiebam: alii conciſos agripetas: alii Plancum acceptis nummis, relictis illis, aufugiſſe. Itaq; nō video ſciturū me quid eius ſit,ni ſtatim aliquid literarum. Iter illud Brundiſium, de quo dubitabam,ſublatum videtur:legiones enim aduētare dicuntur. Hæc autem nauigatio habet quaſdem ſuſpiciones periculi: itaque conſtituebam vti ὁμοπλοίᾳ. Paratiorem offendi Brutū, quam audiebā. nam & ipſe Domitius bona planè habet

bet

bet dicrota, ſuntq́ue nauigia præterea luculenta Seſtii, Bucillani, cæterorum. nam Caſſii claſſem, quæ planè bella eſt, non numero vltra fretum. Illud eſt mihi ſubmoleſtũ, quòd parum Brutus properare videtur. Primùm confectorum ludorum nuntios expectat, deinde quantum intelligo, tardè eſt nauigaturus, conſiſtens in locis pluribus. tamen arbitror eſſe commodius tardè nauigare, quàm omnino non nauigare: etſi cùm proceſſerimus, exploratiora videbuntur, Eteſiis vtemur.

CICERO ATTICO S. 5

TVAS iam literas Brutus expectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Accii. Ille Brutum putabat, ſed tamen rumoris neſcio quid afflauerat, cõmiſſione Græcorum frequentiam non fuiſſe: quæ quidem me minimè fefellit: ſcis enim, quid ego de Græcis ludis exiſtimem. Nunc audi quod pluris eſt, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies complureis: & ſi ego cuperem, ille vel plureis fuiſſet: ſed quantum fuit, incredibile eſt, quàm me in omni genere delectarit, in eóque maximè in quo minimè ſatisfaciebat: ſic enim commutatus eſt totus & ſcriptis meis quibuſdam, quæ in manibus habebam, & aſſiduitate orationis, & præceptis, vt tali animo in remp. quali nos volumus, futurus ſit. Hoc cùm mihi non modò confirmaſſet, ſed etiam perſuaſiſſet, egit mecum accuratè multis verbis, tibi vt reſpõderem, ſe dignũ & te, & nobis futurũ: neq; ſe poſtulare, vt ſtatim crederes: ſed cũ ipſe perſpexiſſes, tũ vt ſe amares. Quòd niſi fidem mihi feciſſet, iudicaſſemq́; hoc, quod dico, firmum fore, non feciſſem id quod dicturus ſum: duxi enim mecum adoleſcentem ad Brutũ. Sic ei probatum eſt quod ad te ſcribo, vt ipſe crediderit, me ſponſorẽ accipere noluerit, eúmq; laudãs amiciſſimè mentionem tui fecerit, cõplexus, oſculatúsq; dimiſerit. Quamobrẽ etſi magis eſt, quòd gratuler tibi, quàm quòd te rogẽ: tamen etiam rogo, vt ſi quæ minus antea propter infirmitatem ætatis conſtanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abieciſſe: mihiq́; credas, multũ allaturã, vel plurimũ potiùs ad illius iudicium confirmandũ autoritatẽ tuam. Bruto cùm ſæpe inieciſſem de ὁμοπλοίᾳ nõ perinde atque ego putaram, arripere viſus eſt. exiſtimabã μετεωρότερον

eſſe: & hercule erat, & maxime de ludis. At mihi, cùm ad villam rediiſſem, Cn. Luceius, qui multum vtitur Bruto, narrauit illum valde morari, non tergiuerſantem, ſed expectantẽ, ſi qui fortè caſus. Itaque dubito an Venuſiã tendam, & ibi expectem de legionibus: ſi aberunt (vt quidam arbitrantur) Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. Iocari me putas? moriar ſi quiſquam me tenet præter te: etenim circunſpice: ſed antè erubeſco. O dies in auſpiciis Lepidi deſcriptos, & aptos ad conſilium reditus noſtri! Magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis literis: atque vtinam te illic. ſed vt conducere putabis. Nepotis epiſtolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maximè γαυριῶ, legenda non putet! & ais μετ' ἀμύμονα: tu verò ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. Mearũ epiſtolarum nulla eſt συναγωγὴ: ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta: & quidem ſunt à te quædam ſumendæ: eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.

Cicero Attico s. 6

Ego adhuc (perueni enim Vibonem ad Siccam) magis commodè, quàm ſtrenuè nauigaui: remis enim magnam partẽ, prodromi nulli. Illud ſatis opportunè duo ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæſtanus, & Vibonenſis. vtrunque pedibus, equis tranſmiſimus. Veni igitur ad Siccam octauo die è Pompeiano, cùm vtrũ diem Veliæ conſtitiſſem, vbi quidem fui ſanè libenter apud Talnam noſtrum: nec potui accipi (illo abſente præſertim) liberalius. IX. cal. igitur ad Siccam. Ibi tanquam domi meæ ſcilicet. itaque obduxi poſterum diem. Sed putabam, cùm Regium veniſſem, fore vt illic δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus corbitáne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum: aſt inde Corcyram: & ſi oneraria, ſtatímne freto, an Syracuſis. Hac ſuper re ſcribam ad te Regio. Mehercule, mi Attice, ſæpe mecum ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δυνάται. Cur ergo tecũ non ſum? Cur ocellos Italię, villulas meas non video? Sed id ſatis, ſupérque, tecum me non eſſe fugientem periculum. Nec id nunc quidem (niſi fallor) nullum eſt: ad ipſum enim reuocat me authoritas tua: ſcribis enim in cœlum ferri profectionem meam: ſed ita, ſi ante cal. Ian. redeam, quod quidem

certè

certè enitar. malo enim vel cum timore domi eſſe, quàm ſine timore Athenis tuis. Sed tamẽ proſpice, quò iſta vergant: mihique aut ſcribe, aut (quod multò malim) affer ipſe: hæc hactenus. Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ ſciam eſſe, quàm ipſi mihi. Nomina mea per deos expedi, exolue: bella reliqui: ſed opus eſt diligentia, cohæredibus pro Cluuiano calend. Sext. perſolutum vt ſit. Cum Publilio quomodo agendum ſit, videbis: non debet vrgere, quoniam iure non vtimur: ſed tamen ei quoque ſatisfieri planè volo. Terentiæ verò quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. quin ſi, vt ſpero, celeriter in Epeirum, hoc, quod ſatiſdato debeo. peto à te, vt antè prouideas, planéque expedias, & ſolutum relinquas. Sed de his ſatis, metuóque ne tu nimiùm putes. Nunc negligentiã meam cognoſce. De gloria librum ad te miſi: & in eo procemium id eſt, quod in Academico tertio. Id euenit ob eam rem, quòd habeo volumen procemiorum: ex eo eligere ſoleo, cùm aliquod σύγγραμμα inſtitui. Itaque iam in Tuſculano, qui non meminiſſem me abuſum iſto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. Cùm autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque ſtatim nouum procemium exaraui, & tibi miſi. Tu illud deſecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ ſalutem dices, & Atticæ, deliciis atque amoribus meis. Vale.

CICERO ATTICO S. 7

OCTAVO id. Sext. cùm à Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) ſtadia circiter ccc. proceſſiſſem: reiectus ſum auſtro vehementi ad eandem Leucopretam. Ibi cùm ventum expectarem (erat enim villa Valerii noſtri, vt familiariter eſſem, & libenter) Regini quidam illuſtres homines, eò venerunt Roma, ſanè recentes: in iis Bruti noſtri hoſpes, qui Brutum Neapoli reliquiſſet. Hæc afferebant: edictum Bruti & Caſſii: & fore frequentem ſenatum cal. à Bruto, Caſſio literas miſſas ad conſulareis, & prætorios: vt adeſſent, rogare. Summam ſpem nuntiabant, fore vt Antonius cederet, res conueniret, noſtri Romam redirent. Addebant etiam, me deſiderari, ſubaccuſari. Quæ cùm audiſſem, ſine vlla dubitatione abieci conſilium profectionis, quo meher-

cule ne anteà quidem delectabar. Lectis verò tuis literis admiratus equidem ſum, te tam vehementer ſententiam commutaſſe: ſed non ſine cauſſa arbitrabar. Etſi quãuis non fueris ſuaſor & impulſor profectionis meæ, approbator certè fuiſti, dummodò cal. Ian. Romæ eſſem. Ita fiebat, vt dum minus periculi videretur, abeſſem, in flammã ipſam venirem. Sed hæc etiam ſi non prudenter, tamen ἀνεμέσητα ſunt: primùm, quòd de mea ſententia acta ſunt: deinde, etiam ſi te authore: quid debet, qui conſilium dat, præſtare præter fidem? Illud admirari ſatis non potui, quod ſcripſiſti his verbis: Bene igitur tu, qui εὐθανασίαν, bene. relinque patriam. An ego relinquebam? aut tibi tum relinquere videbar? tu id non modò non prohibebas, verumetiam approbabas. Grauiora, quæ reſtant, Velim σχόλιον aliquod elimes ad me, oportuiſſe te iſthuc facere. Itáne mî Attice, defenſione eget meum factum, præſertim apud te, qui id mirabiliter approbaſti? Ego verò iſtum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, ſed ad eorum aliquem, quibus inuitis, & diſſuadentibus, profectus ſum. Etſi quid iam opus eſt σχολίῳ; ſi perſeueraſſem, opus fuiſſet. At hoc ipſum non conſtanter. Nemo doctus vnquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationem conſilii, inconſtantiam dixit eſſe. Deinceps igitur hæc, Nam ſi à Phædro noſtro expedita excuſatio eſſet: nũc quid reſpondemus? Ergo id erat meum factum quod Catoni probare non poſſim flagitii ſcilicet plenum, & dedecoris. Vtinam à primo ita tibi eſſet viſum: tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Extremum illud vel moleſtiſſimum, Nam Brutus noſter ſilet: hoc eſt, non audet hominem id ætatis monere. Aliud nihil habeo quod ex iis à te verbis ſignificari putem. & hercule ita eſt. nam xvi. cal. Sept. cùm veniſſem Veliam, Brutus audiuit: erat enim cùm ſuis nauibus apud Haletem fluuium citra Veliam millia paſſuum iii. pedibus ad me ſtatim. Dii immortales quàm valde ille reditu, vel potius reuerſione mea lætatus! effudit illa omnia quæ tacuerat: vt recordarer illud tuum, Nam Brutus noſter ſilet. Maximè autem dolebat, me calend. Sext. in ſenatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cœlum: ſe autem lætari, quòd effugiſſem duas maximas vituperationes: vnam, quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere deſperationis, ac relictionis reipubl. flentes

mecum

mecum vulgò querebãtur, quibus de meo celeri reditu non probabam: alteram, de qua Brutus, & qui vnà erant (multi autem erant) lætabantur, quòd eam vituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. Hoc verò nihil turpius quouis reipub. tempore. ſed hoc ἀναπολόγητον. Ego verò Auſtro gratias miras ago, qui me à tanta infamia auerterit. Reuerſionis has ſpecioſas cauſas habes, iuſtas illas quidem, & magnas: ſed nulla iuſtior, quàm quòd tu idem aliis literis. PROVIDE, ſi cui quod debetur, vt ſit vnde par pari reſpondeatur. mirifica enim δυσχρηστία eſt propter metũ armorum. In freto medio hanc epiſtolam legi, vt quid poſſem prouidere, in mentem non veniret mihi, niſi quòd præſens me ipſe defenderem. Sed hæc hactenus: reliqua coràm. Antonii edictum legi à Bruto, & horum contra ſcriptum præclarè. Sed quid iſta edicta valeant, aut quò ſpectent, planè non video. Nec ego nunc, vt Brutus cenſebat, iſtuc ad rempub. capeſſendã venio. Quid enim fieri poteſt? num quis Piſoni eſt aſſenſus? num rediit ipſe poſtridie? ſed abeſſe hanc ætatem longè a ſepulchro negant oportere. Sed obſecro te, quid eſt, quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει te ſcripſiſſe aiebat. Valde ſum commotus: etſi idem te ſcribere, ſperare melius. ita planè velim. Ei dicas plurimam ſalutem, & ſuauiſſimæ Atticæ. Hæc ſcripſi nauigans, cùm Pompeianum accederem, XIIII. calend.

CICERO ATTICO S. 8

CVM ſciam quo die venturus ſim, faciam, vt ſcias. Impedimenta expectanda ſunt, quæ Anagnia veniunt: & familia ægra eſt. cal. veſperi literæ mihi ab Octauiano redditę ſunt. Magna molitur: veteranos, quique Caſilini, & Calatiæ ſunt, perduxit ad ſuam ſententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire: planè hoc ſpectat, vt ſe duce bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem ſequamur? vide nomen: vide ætatem. Atque à me poſtulat, primùm vt clàm colloquatur mecum vel Capuæ. Puerile hoc quidem, ſi id putat clàm fieri poſſe. Docui literis, id nec opus eſſe, nec fieri poſſe. Miſit ad me Cæcinnam quendam Volaterranum familiarem ſuum, qui hoc pertulit, Antonium cum legio-

ne Alaudarum ad Vrbem pergere: pecunias municipiis imperare: legionem ſub ſignis ducere. Conſultabat vtrum Romam cùm ∞ ∞ ∞ veteranorum proficiſceretur, an Capuã teneret, & Antonium venientem excluderet: an iret ad treis legiones Macedonicas, quæ iter ſecundum mare ſuperum faciunt, quas ſperat ſuas eſſe. Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, vt hic quidem narrat, & ei conuicium grande fecerunt, concionantémque reliquerunt. Quid quęris? ducem ſe profitetur: nec nos ſibi putat deeſſe oportere. Equidem ſuaſi, vt Romam pergeret: videtur enim mihi & plebeculam vrbanam, & (ſi fidem fecerit) etiam bonos viros ſecum habiturus. O Brute, vbi es? quantam εὐκαιρίαν amittis! Non equidem hoc diuinaui, ſed aliquid tale putaui fore. nunc tuum conſilium exquiro. Romámne venio, an hìc maneo, an Arpinum? ἀσφάλειαν habet is locus: fugiam Romam, ne deſideremur, ſi quid actum videbitur. Hoc igitur explica, nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui.

CICERO ATTICO S. 9

BINAE vno die mihi literæ ab Octauio: nunc quidem, vt Romam ſtatim veniam, velle ſe rem agere per ſenatum. Cui ego, non poſſe ſenatum ante calend. Ian. quod quidem ita credo: ille autem addit, Conſilio tuo. Quid multa? ille vrget: ego autem σκέπτομαι: non confido ætati: ignoro quo animo: nil ſine Panſa tuo volo. Vereor ne valeat Antonius: nec à mari diſcedere libet: & metuo, ne qua ἀριστεία me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri: mihi non: firmas copias habet. Brutum habere poteſt, & rem gerit palàm: cẽturiat Capuæ: dinumerat. iam iámque video bellum. Ad hæc reſcribe.

CICERO ATTICO S. 10

TABELLARIVM meum calend. Roma profectum ſine tuis literis miror. VI. Arpinum veni, ad IIII. in Sinueſſanũ. Eodem die vulgò loquebantur Antonium manſurum eſſe Caſilini. Itaque mutaui conſilium: ſtatueram enim rectà Appia Romam. facilè me ille eſſet aſſecutus: aiũt enim eum Cæſariana vti celeritate. Verti igitur me à Minturnis Arpinum verſus: Conſtitueram, vt prid. id. aut Aquini manerem,

aut

aut in Arcano. Nunc, mî Attice, tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res eſt. Tria ſunt autem, maneámne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. Quod cenſueris, faciam: ſed quàm primùm. Auidè expecto tuas literas. VI. id. manè, in Sinueſſano.

CICERO ATTICO S. 11

NONIS accepi à te duas epiſtolas. quarum alteram cal. dederas, alteram pridiè. Igitur prius ad ſuperiorē. noſtrum opus tibi probari lætor: ex quo antè ipſe poſuiſti, quæ mihi florentia ſunt viſa tuo iudicio: cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De Sicca ita eſt vt ſcribis: aſt ab ea ægrè me tenui. Itaq; perſtringam ſine vlla contumelia Siccæ, & Septimiæ: tantùm, vt ſciant παῖδες παίδων ſine vallo Luciliano, cum ex C. Fadii filia liberos habuiſſe. Atque vtinam eum diem videam, cùm iſta liberè vagetur, vt etiam in Siccæ domum introeat: ſed illo tempore opus eſt, quod fuit illis triumuiris. moriar, niſi facetè. Tu verò leges Sexto, eiusq; iudicium mihi perſcribes, εἷς ἐμοὶ μύριοι. Caleni interuentum, & Caluenæ cauebis. Quòd vereris ne ἀδόλεσχος: mihi tu? quis minus, cui, vt Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſſima quæque optima videtur? Quòd me admones, tu verò etiamſi reprehenderes, non modò facilè paterer, ſed etiā lætarer: quippe cùm in reprehenſione eſt prudentia cum εὐμενείᾳ. Ita libenter ea corrigam, quæ à te animaduerſa ſunt, eodē iure, quo Rubriana potiùs, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ diruam cumulum. Attamen eſt iſto loco bella, vt mihi videtur, εἰρωνεία, quòd eum ter contra ciueis in acie. Illud etiam malo, indignius eſſe hūc viuere, quàm quid indignius. πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleſtè fero: à quo adhuc ἡρακλείδειον illud non abſtuli. Quòd me hortaris ad ſcribendum, amicè tu quidē, ſed me ſcito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi moleſta eſt: quæſo adhibe, quam ſoles, diligentiam. O TITE, tibi prodeſſe lætor. Anagnini ſunt, Muſtella ταξίαρχης, & Laco, qui plurimū bibit. Librū, quē rogas, perpoliam, & mittam. Hæc ad poſteriorem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panætius, abſolui duobus: illius tres ſunt. Sed cùm initiò diuiſiſſet ita, tria genera exquirendi officii eſſe: vnū cùm delibera-

mus, honeſtum, an turpe ſit: alterum, vtile, an inutile: tertiū, cùm hæc inter ſe pugnare videntur, quomodo iudicandum ſit: qualis cauſſa Reguli, redire honeſtum, manere vtile: de duobus primis præclarè diſſeruit: de tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturum, ſed nihil ſcripſit. Eum locum Poſſidonius perſecutus: ego autem & eius librum accerſiui, & ad Athenodorum Caluum ſcripſi, vt ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quem expecto: quem velim cohortere, & roges, vt quamprimùm. In eo eſt περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. Quòd de inſcriptione quæris, non dubito, quin τὸ καθῆκον officium ſit, niſi quid tu aliud: ſed inſcriptio plenior, de officiis. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. viſum eſt non ἀνοικεῖον. De Myrtilo dilucidè. O qualeis tu ſemper iſtos! itáne in D. Brutum de iſtis? Ego me, vt ſcripſeram, in Pompeianum non abdidi, primò tempeſtatibus, quibus nihil terrius: deinde ab Octauio quotidie literæ: vt negotium ſuſciperē, Capuam venirem, iterū remp. ſeruarem. Romam vtiq; ſtatim αἰδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. Is tamen egit ſanè ſtrenuè, & agit: Romā venit cum manu magna, ſed eſt planè puer. putat ſenatum ſtatim. Quis veniet? Si venerit, quis incertis in rebus offendet Antonium? cal. Ian. erit fortaſſe præſidio, aut quidē antè depugnabitur. Puero municipia mirè fauent: iter enim faciens in Samnium venit Cales, manſit Theani. Mirifica ἀπάντησις & cohortatio. Hoc tu putares? ob hoc ego citiùs Romam, quàm conſtitueram: ſimul ac inſtituero, ſcribam. Etſi nōdum ſtipulationes legeram (nec enim Eros venerat) tamen rem prid. id. velim conficias. Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas cōmodiùs mittere potero, ſi Valerius interpres ad me nomina gratioſorū ſcripſerit: alii enim ſunt aliàs, noſtriq; familiares ferè demortui. Publicè tamen ſcripſi, ſi vti vellet eis Valeri⁹, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Vſq; ad III. cal. expectabo tuas literas: déq; Torquati negotiolo ſciturum puto. Quinti literas ad te miſi, vt ſcires quàm valde eum amaret, quem dolet à te minus amari. Atticæ quoniam (quod primum in pueris eſt) hilarula eſt, meis verbis ſuauium des. Vale.

CICERO ATTICO S. 12

OPPII epiſtolæ, quia perhumana erat, tibi miſi exemplum.

plum. De Ocella, dum tu muginaris, nec quicquam teſcribis, cepi conſilium domeſticum. Itaque me ptid.id. arbitror Romæ futurum. Commodius eſt viſum, fruſtrà me iſtic eſſe, cùm id non neceſſe eſſet, quàm, ſi opus eſſet, non adeſſe: & ſimul, ne intercluderer, metuebam. Ille enim iam aduentare poteſt: etſi varii rumores, multique, quos cuperem veros: nihil tamen certi. Ego verò, quicquid eſt, tecũ potiùs, quàm animi pendeam, cùm à te abſim, & de te, & de me. Sed quid dicam? bonũ animum. de ἡρακλειδείῳ Varronis negotia ſalſa: me quidem nihil vnquam ſic delectauit. Sed hæc, & alia maiora coràm. Vale.

CICERO ATTICO S. 13

O caſum mirificum! v. id. cùm ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, veniſſemq; diluculo ad Pontum Tiretium, qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas: obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Ego ſtatim, Cedò, inquàm, ſi quid ab Attico. Nondum legere poteramus: nam & lumina dimiſeramus, nec ſatis lucebat. Cùm autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis, prior mihi legi cœpta eſt, illa omnium quidem elegantiſſima (ne ſim ſaluus, ſi aliter ſcribo ac ſentio) nihil legi humanius. Itaque veniam quò vocas, modò adiutore te, ſed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quàm ad eas literas, quibus ego à te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. Ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, νήσου ἐπὶ ψυρίης. Appiam ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα. Itaq; eo die manſi Aquini. Longulum ſanè iter, & via inepta. Inde poſtridie manè proficiſcens, has literas dedi: & quidem, vt à me dimitterem inuitiſſimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit. Tu, quid faciendum ſit, videbis: præterea, poſsímne propius accedere (malo enim eſſe in Tuſculano, aut vſpiam in ſuburbano) an etiam longiùs diſcedendum putas, crebrò ad me velim ſcribas: erit autem quotidie cui des. Quòd præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciendum: difficile eſt, cùm abſim. Veruntamen, ſi pares æquè inter ſe, quieſcẽdum: ſin, latiùs manabit. & quidem ad nos, deinde communiter. Auidè tuum conſilium expecto: timeo, ne abſim, cùm adeſſe me ſit honeſtius: venire non audeo. De Antonii itine-

ribus neſcio quid aliter audio, atque vt ad te ſcribebam. Omnia igitur velim explices, & ad me certas mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? Ardeo ſtudio hiſtoriæ: incredibiliter enim me commouet tua cohortatio, quæ quidem nec inſtitui, nec effici poteſt ſine tua ope: coràm igitur hoc quidem conferemus. In præſentia mihi velim ſcribas quibus coss. C. Fannius M. F. trib. pl. fuerit: videor mihi audiſſe P. Africano, L. Mummio: id igitur quæro. Tu, mihi de iis rebus quæ nouantur, omnia certa, clara. III. id. ex Arpinati.

CICERO ATTICO S. 14

NIHIL erat planè, quod ſcriberem. Nam cùm Puteolis eſſem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiã falſa de Antonio. Ad ea autem quæ ſcripſiſti (treis enim acceperam III. id. à te epiſtolas) valde tibi aſſentior, ſi multùm poſſit Octauianus, multò firmius acta tyranni comprobatum iri, quàm in Telluris: atq; id contra Brutum fore: ſin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium: vt quem velis: neſcias. O Seſtii tabellarium hominem nequam! poſtridiè Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quòd me mones, vt pedetentim, aſſentior: etſi aliter cogitabam. Nec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorum ratio: &, ſi non eſt, tamen videtur. Sed in iſto iuuene quanquam animi ſatis, authoritatis parum eſt. tamen vide, ſi fortè in Tuſculano rectè eſſe poſſim, ne id meliùs ſit. ero libentiùs: nihil enim ignorabo: an hoc, cum Antonius venerit. Sed vt aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin quod Græci καθῆκον, nos officium. id autem quid dubitas, quin etiam in rempublicam præclarè caderet? Nonne dicimus, conſulum officium, ſenatus officium? præclarè conuenit, aut da melius. Malè narras de Nepotis filio. valde mehercule moueor, & moleſtè fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. Caninium perdidi, hominem, quòd ad me attinet, non ingratum. Athenodorum nihil eſt quòd hortere: miſit enim ſatis bellum ὑπόμνημα. Grauedini quæſo omni ratione ſubueni. Quintus tui patris nepos ſcribit ad patris mei nepotem, ſe ex nonis iis, quibus nos magna geſſimus, ædem opis explicaturum, idque ad populum: videbis igitur, & ſcribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICERO ATTICO S. 15

NOLI putare pigritia facere me, quòd non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam: & tamen in tuis quoq; epiſtolis Alexim videor agnoſcere: ſed ad rem venio. Ego ſi me non improbiſſimè Dolabella tractaſſet, dubitaſſem fortaſſe vtrum remiſſior eſſem, an ſummo iure contenderem: nunc verò etiam gaudeo mihi cauſſam oblatam, in qua & ipſe ſentiat, & reliqui omnes, me ab illo alienatum. Idq; præ me feram, & quidem me mea facere, & reip. cauſſa, cur illum oderim: quòd cùm eam me authore defendere cœpiſſet, nō modò deſeruit emptus pecunia, ſed etiā, quantùm in ipſo fuerit, euertit. Quòd autem quæris, quomodo agi placeat, cùm dies venerit: primùm velim eiuſmodi ſit, vt non alienum ſit me Romæ eſſe: de quo, vt de cæteris, faciam vt tu cenſueris. De ſumma autem agi prorſus vehementer, & ſeuerè volo. Etſi ſponſores appellare, videtur habere quandā δυσωπίαν: tamen hoc quale ſit, conſideres velim: poſſumus enim vt ſponſores appellētur, procuratorem introducere: neq; enim illi litem conteſtabuntur: quo facto, non ſum neſcius ſpōſores liberari. Sed & illi turpe arbitror eo nomine, quòd ſatiſdato debeat, procuratores eius non diſſoluere: & noſtræ grauitatis, ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. De hoc quid placeat reſcribas velim: & non dubito, quin hoc totū leniùs adminiſtraturus ſis. redeo ad rempub. multa mehercule à te ſæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: ſed his literis nihil prudentius. QVANQVAM enim poſſet in præſentia bellè iſte puer retundere Antonium, tamen exitum expectare debemus. At quę concio? nam eſt miſſa mihi. Iurat ita ſibi parentis honores cōſequi liceat, & ſimul dextram intendit ad ſtatuam: μὴ γὰρ σωθείην, εἴποτι τοιοῦτο. Sed, vt ſcribis certiſſimū eſſe video diſcrimen Caſcæ noſtri tribunatum: de quo quidem ipſo dixi Oppio, cùm me hortaretur, vt adoleſcentē, totámque cauſſam, manúmque veteranorum complecterer, me nullo modo facere poſſe. ni mihi exploratum eſſet, eum non modò non inimicum tyrannoctonis, verùm etiam amicum fore. Cùm ille diceret, ita futurum, Quid igitur feſtinamus, inquam? illi enim mea opera ante calend. Ianuar. nihil opus eſt. Nos autem eius voluntatem ante id. Dec. perſpiciemus

in Caſca.mihi valde aſſenſus eſt.Quam ob rem hæc quidem hactenus.Quod reliquum eſt,quotidie tabellarios habebis: &, vt ego arbitror, etiam quid ſcribas quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi miſi:ex quo mihi videtur ςρατηλάτης ille deiectus de gradu:ſed tu,cùm legeris,exiſtimabis.Obſignata iam epiſtola,literas à te,& à Sexto accepi. Nihil iucũdius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ breues priores erant vberrimæ. Tu quidem & prudenter, & amicè ſuades, vt in bis locis potiſſimùm ſim, quoad audiamus, hæc, quæ commota ſunt,quorſum euadant:ſed me,mi Attice, non ſanè hoc quidem tempore mouet reſpubl.non quò ea ſit mihi quicquã charius, aut eſſe debeat, ſed deſperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam.Quare iſta valeant.Me res familiaris mouet.rem dico?imo verò exiſtimatio.Cùm enim tanta reliqua ſint, ne Terentiæ quidem adhuc, quod ſoluam,expeditum eſt.Terentiam dico?ſcis nos pridem iam conſtituiſſe Montani nomine H·S. XXII. diſſoluere. pudentiſſimè hoc Cicero petierat, vt ei de ſuo.liberaliſſimè, vt tibi quoque placuerat, promiſeram, Erotique dixeram,vt ſepoſitum haberet. non modò: ſed iniquiſſimo fœnore verſuram facere Aurelius coactus eſt.Nam de Terentiæ nomine Tiro ad me ſcripſit,te dicere,nummos à Dolabella fore.Malè eum credo intellexiſſe: ſi quiſquam malè intelligit, potius nihil intellexiſſe: tu enim ad me ſcripſiſti Coccii reſpõſum,& iiſdem penè verbis Eros.Veniendum eſt igitur vel in ipſam flammam: turpius eſt enim priuatim cadere, quàm publicè.Itaque cæteris de rebus,quas ad me ſuauiſſimè ſcripſiſti, perturbato animo non potui, vt conſueueram, reſcribere.Conſenti in hac cura,vbi ſum,vt me expediam:quibus autem rebus,venit quidem mihi in mentem: ſed certò conſtituere nihil poſſum,priuſquam te videro. Qui minus autẽ ego iſtic rectè eſſe poſſim, quàm eſt Marcellus? Sed non id agitur: neque illa maximè curo. Quid curem,vides. Adſum igitur. Vale.

CICERO ATTICO S. 16

IVCVNDISSIMAS tuas literas.Ad Plancum ſcripſi:habes exemplum.Cum Tirone quid ſit locutus cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius ſi te occupatione iſta relaxaris. Vale.

M. Cicero

M. Cicero L. Planco Præt. deſ. s. 17

ATTICI noſtri te valde ſtudioſum eſſe cognoui, mei verò ita cupidum, vt mehercule paucos æquè obſeruãteis atq; amanteis me habere exiſtimem. Ad paternas enim magnas, & veteres, & iuſtas neceſſitudines magnã attulit acceſſionẽ tua voluntas erga me, meáque erga te par atque mutua. Buthrotia tibi cauſſa ignota non eſt: egi enim ſæpe, tibiq; totã rem demonſtraui: quæ eſt acta hoc modo. Vt primùm Buthrotium agrum proſcriptum vidimus, commotus Atticus libellum compoſuit: eum mihi dedit, vt darem Cæſari: eram enim cœnaturus apud eum illo die. Cùm libellũ Cæſari dedi, probauit cauſſam, reſcripſit Attico æqua eum poſtulare: admonuit tamen, vt pecuniam reliquam Buthrotii ad diem ſoluerent. Atticus, qui ciuitatem conſeruatam cuperet, pecuniam numerauit de ſuo. Quod cùm eſſet factum, adimus ad Cæſarem, verba fecimus pro Buthrotiis: liberaliſſimum decretum abſtulimus, quod eſt obſignatum ab ampliſſimis viris. Quæ cùm eſſent acta, mirari quidẽ ſolebam, pati Cæſarem conuenire eos, qui agrum Buthrotium concupiuiſſent: neq; ſolùm pati, ſed etiam ei negotio te præficere. Itaq; & ego cum illo loquutus ſum, & ſæpius quidem, vt etiam accuſarer ab eo, quòd parum cõſtantiæ ſuæ conſiderem. Et M. Meſſalæ & ipſi Attico dixit, vt ſine cura eſſent: apertéque oſtendebat, ſe præſentium animos (erat enim popularis vt noras) offendere nolle: cùm mare tranſiiſſent, curaturum ſe, vt in alium agrum deducerẽtur. Hæc illo viuo. Poſt interitum verò Cæſaris, vt primùm ex S.C. cauſſas conſules cognoſcere inſtituerunt, hæc, quæ ſcripſi, ad eos delata ſunt. Probauerunt cauſſam ſine vlla dubitatione, ſeque ad te literas daturos eſſe dixerunt. Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabam quin & S.C. &, lex & conſulum decretum, ac literæ apud te plurimum authoritatis haberent, téq; ipſius Attici cauſſa velle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione & beneuolentia noſtra mihi ſumpſi, vt id à te peterem, quod tua ſingularis humanitas, ſuauiſſimique mores à te eſſent impetraturi. id autem eſt, vt hoc quod te tua ſponte facturum eſſe certò ſcio, honoris noſtri cauſſa libenter, prolixè, celeriter, facias. Mihi nemo eſt amicior, nec iucundior, nec

charior Attico: cuius anteà res ſolùm familiaris agebatur, eàque magna: nunc acceſſit etiam exiſtimatio, vt quòd conſecutus eſt magna & induſtria, & gratia, & viuo Cæſare, & mortuo: id te adiuuante obtineat. Quòd ſi à te erit impetratum, ſic velim exiſtimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, vt tuo ſummo beneficio me affectum iudicem. Ego quæ te velle, quæq; ad te pertin·re arbitrabor, ſtudioſe diligentérq; curabo. Da operam vt valeas.

Cicero Planco Præt. des. s. 18

IAM anteà petiui abs te per literas, vt cùm cauſſa Buthrotiorum probata à conſulibus eſſet, quibus & lege, & S.C. permiſſum erat, vt de Cęſaris actis cognoſcerent, ſtatuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticúmque noſtrum, cuius te ſtudioſum cognoui, & me, qui non minus laboro, moleſtia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera & labore confectis, in te poſitum eſt, vt noſtræ ſolicitudinis finem quàm primùm facere poſſimus. quanquam intelligimus ea te eſſe prudentia, vt videas ſi ea decreta conſulum, quæ de Cæſaris actis interpoſita ſunt, non ſeruentur, magnam perturbationem rerum fore. Equidem cùm multa (quod neceſſe erat in tanta occupatione) non probentur quæ Cæſar ſtatuerit, tamen otii, paciſque cauſſa acerrimè illa ſoleo defendere: quod tibi idem magnop·rè faciendum cenſeo: quanquam hæc epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. Igitur mî Plance, rogo te, & etiam oro ſic mediusfidius, vt maiore ſtudio, magisque ex animo agere non poſſim, vt totum hoc negotiũ ita agas, ita tractes, ita cõficias, vt quod ſine vlla dubitatione apud conſules obtinuimus propter ſummam bonitatem, & æquitatem cauſſæ, id tu nos obtinuiſſe non modò facilè patiare, ſed etiam gaudeas. Qua quidem voluntate eſſe erga Atticum, ſæpe præſens & illi oſtendiſti, & verò etiam mihi. Quod ſi feceris, me quem voluntate & paterna neceſſitudine coniunctũ ſemper habuiſti, maximo beneficio deuinctum habebis: idq; vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Capitoni ſuo s. 19

NVNQVAM putaui fore, vt ſupplex ad te venirem: ſed

hercule

hercule facilè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. Amabò te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſa, illũ aliquando ſuo familiari aduerſario tuo voluiſſe conſultum, cùm illius exiſtimatio ageretur. Hoc primùm ignoſcere eſt humanitatis tuæ: ſuos enim quiſq; debet tueri: deinde, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, præ te ſoles ferre: totum hoc, vt quod ſemper exiſtimaui, nunc planè intelligam, me à te multùm amari. Buthrotios cùm Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui cum multis ampliſſimis viris, liberauiſſet, oſtendiſſetq; nobis, ſe, cùm agrarii mare tranſiſſent, literas miſſurum, quem in agrum deducerẽtur: accidit, vt ſubitò ille interiret. Deinde, quemadmodum tu ſcis (interfuiſti enim, cùm cõſules oporteret ex S.C. de actis Cæſaris cognoſcere) res ab iis in cal. Ian. dilata. Acceſſit ad S.C. lex, quæ lata eſt a.d. IIII. non. Iun. quæ lex earum rerum, quas Cæſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, conſulibus cognitionem dedit. Cauſa Buthrotiorum delata eſt ad conſules, decretum Cæſaris recitatum eſt, & multi prætereà libelli Cæſaris prolati. Conſules de conſilii ſententia decreuerunt ſecundum Buthrotios, Plancum dederunt. Nunc, mî Capito (ſcio enim quantùm ſemper apud eos, quibuscum ſis, poſſe ſoleas, eò plus apud hominem facillimum, atq; humaniſſimum Plancum) enitere, elabora, vel potius eblandire, effice vt Plancus, quem ſpero optimũ eſſe, ſit etiam melior opera tua. Omnino res huiuſmodi videtur eſſe, vt ſine cuiuſquam gratia Plancus ipſe pro ingenio, & prudentia ſua non ſit dubitaturus, quin decretum conſulum, quorum & lege, & S.C. cognitio, & iudicium fuit, conſeruet: præſertim cùm, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæſaris in dubium ventura videantur: quæ non modò ii, quorum intereſt, ſed etiam ii, qui illa non probant, otii cauſa cõfirmare velint. Quod cùm ita ſit: tamen intereſt noſtra, Plancum hoc animo libenti, prolixoq; facere: quod certè faciet, ſi tu neruulos tuos mihi ſæpe cognitos, ſuauitatemq;, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. Quod vt facias, te vehementer rogo. Vale.

Cicero Cupiennio s. 20

PATREM tuum plurimi feci, meque ille mirificè & co-

luit, & amauit: nec mehercule vnquam mihi dubium fuit, quin à te diligerer: ego quidem id facere non deſtiti. Quamobrem peto a te in maiorem modum, vt ciuitatem Buthrotiam ſubleues, decretumque conſulum, quod ii ſecundum Buthrotios fecerunt, cùm & S. C. ſtatuendi poteſtatem haberent, des operam, vt Plancus noſter quàm primùm confirmet, & probet. Hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Planco Præt. deſ. s. 21

Ignosce mihi, quòd cùm antea accuratiſſimè de Buthrotiis ad te ſcripſerim: eadem de re ſæpius ſcribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ: ſed cùm tanta res agatur Attici noſtri, nunc verò etiam exiſtimatio, vt, id quod probauit Cæſar nobis teſtibus, & obſignatoribus, qui & decretis, & reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe: præſertim cùm tota poteſtas eius rei tua ſit, vt ea, quæ conſules decreuerunt ſecundum Cæſaris decreta, & reſponſa non dicam comprobes, ſed ſtudioſè, libenterq; comprobes. Id mihi ſic erit gratum, vt nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi iam ſperabam, cùm has literas accepiſſes, fore vt ea quæ ſuperioribus literis à te petiiſſemus, impetrata eſſent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id feciſſe, quod magna cum ſpe expectamus. Deinde enim confido fore, vt alio genere literarum vtamur, tibiq; pro tuo ſummo beneficio gratias agamus. Quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minus laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni s. 22

Non dubito, quin mirere, atq; etiam ſtomachere, quòd tecum de eadem re agam ſæpius. hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus coniunctiſſimi permagna res agitur Attici. Cognoui ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum, multum potes nos apud Plancum iuuare: noui humanitatem tuam: ſcio quàm ſis amicis iucundus. Nemo nos in hac cauſa plus iuuare poteſt, quàm tu, & res iſta eſt firma, vt

debet eſſe, quam conſules de conſilii ſententia decreuerunt, cùm & lege, & S.C. cognoſcerent: tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & reipu. cauſa decretum conſulum comprobaturum, tum libenter noſtra cauſa eſſe facturum. Adiuuabis igitur, [illegible]cito. quod vt facias, vehementer te etiam atq; etiam [illegible] Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA,

Per Cornelium Nepotem.

POMPONIVS Atticus ab origine vltima ſtirpis Romanæ generatus, ꝑpetuò à maiorib. acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre vſus eſt diligente, indulgente, &, vt tũ erant tempora, diti, in primisq; ſtudioſo literarum. Hic, prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuauitas oris, & vocis, vt non ſolùm celeriter acciperet quæ tradebantur, ſed etiam excellẽter pronuntiaret. Qua ex re pueritia nobilis inter æqualeis ferebatur, clariusq; explẽdeſcebat, quàm generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omneis ſtudio ſuo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marii filius, M. Cicero: quos cõſuetudine ſua ſic ſibi deuinxit, vt nemo iis perpetuò fuerit charior. Pater maturè diſceſſit. Ipſe adoleſcentulus propter affinitatem P. Sulpitii, qui trib. ple. interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. nanque Anitia Pomponii conſobrina nupſerat Seruio fratri Sulpitii. Itaq; interfecto Sulpitio, poſteaquam vidit Cinnano tumultu ciuitatem eſſe perturbatam, neq; ſibi dari facultatem pro di-

gnitate viuendi, quin alterutram partem offenderet, diſſociatis animis ciuium, cùm alii Sullanis, alii Cinnanis fauerent partibus, idoneũ tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit. Neq; eò ſecius adoleſcentem Marium hoſtem iudicatum iuuit opibus ſuis: cuius fugam pecunia ſubleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrim[illegible]aliquod afferret rei familiari, eodem magnam part[illegible]narũ traiecit ſuarum. Hîc ita vixit, vt vniuerſis A[illegible]libus meritò eſſet chariſſimus. nam præter gratiam, quæ iam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam leuauit. Cùm enim vſuram facere publicè neceſſe eſſet, neque eius conditionem æquam haberent, ſemper ſe interpoſuit, atque ita, vt neque vſuram vnquam ab iis acceperit, neq; longius quàm dictũ eſſet, debere paſſus ſit. Quod vtrunq; erat iis ſalutare. nam neq; indulgendo inueteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neq; multiplicandis vſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoq; liberalitate. nam vniuerſos frumento donauit, ita vt ſingulis vii. modii tritici darentur, qui modius menſuræ medimnus Athenis appellatur. Hic autem ſic ſe gerebat, vt communis infimis, par principibus videretur. Quo factum eſt, vt huic omnes honores, quos poſſent, publicè haberent, ciuemque facere ſtuderent: quo beneficio ille vti noluit: quòd nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanam alia aſcita. Quandiu affuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaq; aliquot ipſi & Piliæ locis ſanctiſſimis poſuerũt: hunc enim in omni procuratione reip. actorem auctoremq; habebant. Igitur primùm illud munus fortunæ, quòd in ea potiſſimùm Vrbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarũ eſſet imperii, vt eandem & patriam haberet, & domum: hoc ſpecimen prudentiæ, quòd, cùm in eam ſe ciuitatem contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq; præſtaret omneis, ei vnus ante alios fuerit cariſſimus. Huc ex Aſia Sulla decedens cùm veniſſet, quandiu ibi fuit, ſecũ habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græcè loquebatur, vt Athenis natus videretur: tanta autem erat ſuauitas ſermonis Latini, vt appareret in eo natiuum quendam lepôrem eſſe, non aſcitum. Idem poemata pronuntiabat & Græcè, & Latinè ſic, vt ſuprà nihil poſſet.

Quibus

Quibus rebus factum eſt, vt Sulla nuſquam à ſe dimitteret, cuperetq; ſecum deducere. Qui cùm perſuadere tentaret: Noli, oro te, inquit Pomponius, aduerſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens iuſſit deferri. Hic complureis annos moratus, cùm & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienſium reipub. tribueret: nihilò minus amicis vrbana officia præſtitit. Nam & ad comitia eorum ventitauit, & ſi qua res maior acta eſt, non defuit: ſicut Ciceroni in omnibus eius periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti H-S. CC. & quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Romanis remigrauit Romam, vt opinor, L. Cotta, & L. Torquato COSS. quem diem ſic vniuerſa ciuitas Athenienſium proſecuta eſt, vt lacrymis deſiderii futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius ſic aſperitatem veritus eſt, vt quem nemo ferre poſſet, huius ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit beneuolentiam. Quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens teſtamento adoptauit eum, hæredemque fecit ex dodrãte: ex qua hæreditate accepit circiter centies H-S. Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni, eaſq; nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiſcipulatu viuebat coniunctiſſimè, multò etiam familiarius, quàm cum Quinto: vt iudicari poſſit, plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quàm affinitatem. Vtebatur autem intimè Q. Hortẽſio, qui his temporibus principatum eloquẽtiæ tenebat, vt intelligi non poſſet, vter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, vt inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetq; talium virorũ copula. In rep. ita eſt verſatus, vt ſemper optimarum partium & eſſet & exiſtimaretur: neq; tamen ſe ciuilibus fluctibus committeret, quod nõ magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe his dediſſent, quàm qui maritimis iactarentur. Honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem: quòd neque peti more ma-

iorum, neq; capi poſſent conſeruatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neq; reip. ſine periculo corruptus ciuitatis moribus. Ad haſtam publicam nunquam acceſſit: nullius rei neq; præs, neq; manceps factus eſt. Neminē ſuo nomine, neq; ſubſcribens accuſauit. In ius de ſua re nunquam iit: iudicium nullum habuit. Multorum conſulum, prætorúmque præfecturas delatas ſic accepit, vt neminem in prouinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cùm apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, cùm præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. Qua in re non ſolùm dignitati ſeruiebat, ſed etiam tranquillitati: cùm ſuſpiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, vt eius obſeruantia omnibus eſſet charior, cùm eam officio, non timori, neque ſpei tribui viderent. Incidit Cæſarianum ciuile bellum, cùm haberet annos circiter ſexaginta: vſus eſt ætatis vacatione, neque quôquam ſe mouit ex Vrbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompeium coniunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, vt cæteri qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum eius offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantoperè Cæſari fuit grata, vt victor, cùm priuatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolùm moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium Q. Ciceronem ex Pompeii caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ effugit noua pericula. Secutum eſt illud occiſo Cæſare, cùm reſpub. penes Brutos videretur eſſe, & Caſſium, ac tota ciuitas ſe ad eum conuertiſſe videretur: ſic M. Bruto vſus eſt, vt nullo ille adoleſcens æquali familiariùs, quàm hoc ſene: neque ſolùm eum principem cōſilii haberet, ſed etiam in conuictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, vt priuatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus Romanis conſtitueretur: id facilè effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus eſt à C. Flauio Bruti familiari Atticus, vt eius rei princeps eſſe vellet. At ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſemperque à talibus ſe

conſi-

conſiliis remouiſſet, reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus vti voluiſſet, vſurum, quantum eæ paterentur: ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille conſenſionis globus huius vnius diſſenſione diſiectus eſt. Neq; multò pòſt ſuperior eſſe cœpit Antonius, ita vt Brutus & Caſſius prouinciarum, quæ iis necis cauſa datæ erant à conſulibus, deſperatis rebus, in exilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cùm cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq; cedenti H S. C. M. muneri miſit: eidem in Epeiro abſens ccc. iuſſit dari: neque eò magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam: in quo ſi tantùm eum prudentem dicam, minus quàm debeam, prædicem, cùm ille potiùs diuinus fuerit: ſi diuinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus agitur, neque minuitur. Hoſtis Antonius iudicatus Italia ceſſerat: ſpes reſtituendi nulla erat. Non ſolùm inimici, qui tamen erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam qui aduerſariis eius ſe dabant, & in eo lædendo aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem, Antonii familiareis ſequebantur, vxorem Fuluiam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate vteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modò nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed econtrariò familiareis eius ex Vrbe profugienteis, quantùm potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adiuuit. P. verò Volumnio ea tribuit, vt plura à parente proficiſci non potuerint: ipſi autem Fuluiæ, cùm litibus diſtineretur, magniſq; terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, vt nullum illa præſtiterit vadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. Quinetiam, cùm illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fœnore, ſinéque vlla ſtipulatione credidit: maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratúmque cognoſci: ſimúlque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. Quæ cùm faciebat, nemo eum temporis cauſa facere poterat exiſtimare: nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſim is

à nonnullis optimatibus eius reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos ciueis videretur. Ille autem ſui iudicii, potiùs, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alii laudaturi forent. Conuerſa fortuna eſt. Vt Antonius rediit in Italiam, nemo nō magno in periculo Atticum putârat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, vt oſtendimus paulò antè, opem tulerat: (tanta varietas his temporibus fuit fortunæ, vt modò hi, modò illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo) habebatque ſecum Q. Gellium Canium æqualem, ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo, quem puerum in ludo cognôrat, adeò coniunctè vixit, vt ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, vt non ſolùm ei, ſed etiam omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſq; vellet proſcribere multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officii, & ei cùm requiſiſſet, vbinam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimq; ad ſe veniret: ſe eum, & Gellium Canium de proſcriptorum numero exemiſſe: ac ne quod periculum incideret, quòd noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolùm ſibi, ſed etiam ei quem chariſſimum habebat, præſidio fuit: neque enim ſuæ ſolùm a quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed coniunctim: vt appareret nullam ſeiunctam ſibi ab eo velle fortunā. Quòd ſi gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hyeme, mariq; ſcopuloſo ſeruat: cur non ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tantiſque grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis, vt ſe emerſerat, nihil aliud egit, quàm, vt plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Cùm proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epeirum venit, cui res vlla defuerit: nemini non ibi perpetuò manendi poteſtas facta eſt. Quinetiam poſt prælium Philippenſe interitúmque C. Caſſii, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulúmque Torquatum, cæteroſque pari fortuna perculſos inſtituit tueri, atque ex Epeiro iis omnia Samothraciam ſupportari iuſſit. Difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. Illud

vnum

vnum intelligi volumus, illius liberalitatem neq; temporariam, neq; callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus, ac temporibus iudicari poteſt, quòd non florentibus ſe venditauit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit: qui quidem Seruiliam Bruti matrem non minus poſt mortem eius, quàm florentem coluerit. Sic liberalitate vtens nullas amicitias geſſit, quòd neque lædebat quenquam, neque, ſi quam iniuriam acceperat, non malebat obliuiſci, quàm vlciſci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tandiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, vt ferè dictum videatur, SVI cuique mores fingunt fortunam. Neque tamen prius ille fortunam, quàm ſe ipſe finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, vt M. Vipſanius Agrippa intima familiaritate coniunctus adoleſcenti Cæſari, cùm propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum eius diligeret affinitatem, peroptaretque equitis Romani filiam generoſam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim eſt celandum) M. Antonius triumuir reipublicæ, cuius gratiâ cùm augere poſſeſſiones poſſet ſuas, tantùm abfuit à cupiditate pecuniæ, vt nulla in re vſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem ſub ipſa proſcriptione perilluſtre fuit. Nam cùm L. Saufeii equitis Romani æqualis ſui (quicum plureis annos ſtudio ductus philoſophiæ habitabat, habebatq; in Italia pretioſas poſſeſſiones) triumuiri bona vendidiſſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore, atque induſtria factum eſt, vt eodem nuntio Saufeius fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe. Idem L. Iul. Callidium (quem poſt Lucretii, Catullíque mortem multò elegantiſſimum poetam noſtram tuliſſe ætatem verè videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimíſque artibus eruditum) poſt proſcriptionem equitum, propter magnas eius Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrûm Antonii abſentem relatũ, expediuit. Quod in præſenti vtrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit iudicare: quòd & in eorum periculis non ſecus abſenteis, quàm præſenteis amicos Attico eſſe curæ, cognitum eſt.

Neque verò minus ille vir, bonus paterfamiliâs habitus eſt, quàm ciuis: nam cùm eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitauit, omnibúſque optimis rebus vſus eſt. nam domum habuit in colle Quirinali Pamphilianam ab auunculo hæreditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, ſed ſylua conſtabat: ipſum enim tectum antiquitus conſtitutum plus ſalis, quàm ſumptus habebat: in quo nihil commutauit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Vſus eſt familia, ſi vtilitate iudicandum eſt, optima: ſi forma, vix mediocri: namq; in ea erãt pueri literatiſſimi, anagnoſtæ optimi, & plurimi librarii: vt ne pediſſequus quidẽ quiſquam eſſet, qui nõ vtrunq; horum pulchrè facere poſſet. Pari modo artifices cæteri, quos cultus domeſticus deſiderat, apprimè boni: neq; tamen horũ quenquam, niſi domi natum, domiq; factum habuit: quod eſt ſignum non ſolùm continentiæ, ſed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiſcere, quod à pluribus videas, continentis debet duci: & potiùs diligentia, quàm pretio parare, non mediocris eſt induſtriæ. Elegans, nõ magnificus: ſplendidus, non ſumptuoſus, omni diligentia munditiã non affluentem affectabat. ſupellex modica, non multa, vt in neutram partem conſpici poſſet. Nec præteribo (quanquam nonnullis leue viſum iri putem) cùm in primis lautus eſſet eques Ro. & non parum liberaliter in domum ſuam omniũ ordinum homines inuitaret, ſcimus nõ amplius, quàm terna millia æris peræquè in ſingulos menſes, ex ephemeride cum expenſum ſumptui ferre ſolitum: atq; hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus: ſæpe enim propter familiaritatem domeſticis rebus interfuimus. Nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quàm anagnoſten: quod nos quidem iucundiſſimum arbitramur. Neq; vnquam ſine aliqua lectione apud eum cœnatum eſt, vt non minus animo, quàm ventre conuiuæ delectarentur. namque eos vocabat, quorum mores à ſuis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de vitæ cõſuetudine: tantaq; vſus eſt moderatione, vt neq; in H-S. vicies, quod à patre acceperat, parum ſe ſplendidè geſſerit: neq; in H-S. centies affluentius vixerit, quàm inſtituerat: parique faſtigio ſteterit in vtraque fortuna: nullos habuerit hortos nullam,

nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam villam, neq; in Italia,(præter Ardeatinum, & Nomentanũ) ruſticũ prædium. Omnis eius pecuniæ reditus conſtabat in Epeiroticis, & vrbanis poſſeſſionibus: ex quo cognoſci poteſt, eũ, vſum pecuniæ nõ magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum. Mendacium neq; dicebat, neq; pati poterat. Itaque eius comitas nõ ſine ſeueritate erat, neq; grauitas ſine facilitate: vt difficile eſſet intellectu, vtrum eũ amici magis vererẽtur, an amarent. Quicquid rogabatur, religioſè promittebat: quòd non liberalis, ſed leuis arbitrabatur polliceri, quòd præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat curà, vt non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. Nuſquam ſuſcepti negotii eum pertæſum eſt: ſuam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: quæ nihil habebat charius. Quo fiebat, vt omnia Ciceronis, Catonis, Quintiq; Hortenſii, A. Torquati, multorum prætereà equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertiâ, ſed iudicio fugiſſe reipubl. procurationem. Humanitatis verò nullũ afferre maius teſtimonium poſſum, quàm quòd adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit iucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto: cum æqualibus autem ſuis Q. Hortenſio, & M. Cicerone ſic vixerit, vt iudicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus: quanquã eũ præcipuè dilexit Cicero, vt ne frater quidẽ ei Quintus charior fuerit, aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quib. de eo facit mentionem, qui in vulgus ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum ab conſulatu eius vſq; ad extremũ tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multùm deſiderat hiſtoriam contextam eorum temporũ. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, æmulationibus reipu. perſcripta ſunt, vt nihil in his nõ appareat: & facilè exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodò eſſe diuinationem. Non enim Cicero ea ſolùm, quæ viuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc vſu veniunt, cecinit, vt vates. De pietate autẽ Attici quid plura commemorem? cùm hoc ipſum verè gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate. quam propè ætate æqualem habebat: quod eſt

ſignum, aut nullam vnquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentiâ, vt quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit naturâ ſolùm (quanquam omnes ei paremus) ſed etiã doctrinâ: nam & principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, vt his ad vitam agendam, non ad oſtentationem vteretur. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit antiquitatiſque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neq; res illuſtris eſt pop. Rom. quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficilimum fuit, ſic familiarũ originem ſubtexuit, vt ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, vt M. Bruti rogatu Iuniam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans qui à quoque ortus, quos honores, quibuſq; temporibus cepiſſet. Pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi Fabiorum, & Aemyliorum: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen, credimus, ne eius expers eſſet ſuauitatis: nanque verſibus, qui honores, rerumque geſtarum amplitudine cæteros Rom. populi præſtiterunt, expoſuit, ita vt ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratuſque eorum non amplius quaternis, quiniſq; verſibus deſcripſerit: quod vix credendum ſit, tantas res tam breuiter potuiſſe declarari. Eſt etiam vnus liber Græcè confectus de conſulatu Ciceronis.

Hactenus Attico viuo edita à nobis ſunt. Nunc quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur, &, quantùm poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſuprà ſignificauimus, ſuos cuique mores plerunque conciliare fortunam. nanque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris diui Iulii filii, cùm iam antè familiaritatẽ eius eſſet conſecutus, nulla alia re, quàm elegãtia vitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, vt nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam antè detulerit; & conciliârit,

quod ciuis Romanus quiuit conſequi. Nata autem eſt Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocauit. hanc Cæſar vix anniculam T. Claudio Neroni Druſilla nato priuigno ſuo deſpondit. Quæ coniunctio neceſſitudinem eorũ ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. Quamuis ante hæc ſponſalia non ſolùm cùm ab Vrbe abeſſet, nunquã ad ſuorum quenquã literas miſit, quin Attico mitteret, quid ageret. in primis, quid legeret, quibusq; in locis, & quandiu eſſet moraturus. ſed & cùm eſſet in Vrbe, & propter ſuas infinitas occupationes minus ſæpe, quàm vellet, Attico frueretur: nullus dies temerè interceſſit, quo nõ ad eũ ſcriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modò aliquam quæſtionem poeticã ei proponeret, interdũ iocans eius verboſiores eliceret epiſtolas. Ex quo accidit, cùm ædes Iouis Feretrii in Capitolio ab Romulo conſtituta, vetuſtate, atq; incuria detecta prolaberetur, vt Attici admonitu Cæſar eam reficiendam curaret. Neque verò à M. Antonio minus abſens literis colebatur, adeò vt accuratè ille exul tum his terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui iudicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ eorum retinere vſum, beneuolentiamq;, inter quos maximarum rerum non ſolùm æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantum fuit intercedere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium: cùm ſe vterq; principem non ſolùm Vrbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cùm ſeptem, & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quàm gratiã, fortunaque creuiſſet (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate eſt conſequutus) tantàq; proſperitate vſus eſſet valetudinis, vt annis xxx. medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initio, & ipſe & medici cõtempſerunt: nam putarũt eſſe tenaſmon, cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. In hoc cùm treis menſes ſine vllis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubitò tanta vis morbi in vnũ inteſtinum prorupit, vt extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc priùs quàm ei accideret, poſtquàm in dies dolores accreſcere, febreisque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit, & cum eo L. Cor-

nelium, Balbum, Sextumq; Peduceum. Hos vt veniſſe vidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam, diligentiamq; in valetudine mea tuenda hoc tẽpore adhibuerim, cùm vos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus verbis cõmemorare: quib. quoniã, vt ſpero, ſatisfeci, me nihil reliqui feciſſe, quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt, vt egomet mihi conſulam. Id vos ignorare nolui. nam mihi ſtat alere morbum deſinere: namque his diebus quicquid cibi ſumpſi, ita produxi vitam, vt auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. Quare à vobis peto, primum vt conſilium probetis meum: deinde ne fruſtrà dehortando conemini. Hac ratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, vt non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare: cùm quidem Agrippa eum flens, atque oſculãs oraret atque obſecraret, ne ad id quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi acceleraret: &, quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi, ſuiſque reſeruaret: preces eius taciturna ſua obſtinatione depreſſit. Sic cùm biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubitò febris deceſſit, leuiorque morbus eſſe cœpit: tamen propoſitũ nihilo ſecius peregit. Itaque die quinto poſtquam id conſilium inierat, prid. cal. Apr. Cn. Domitio C. Soſio coss. deceſſit. Elatus eſt in lecticula, vt ipſe præſcripſerat, ſine vlla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentià.

Sepultus eſt iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monimento Q. Cæcilii auunculi ſui.

T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

Cicero Brvto s. 1

CLodivs trib. pleb. deſignatus valde me diligit, vel, vt ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. Quod cùm mihi ita perſuaſum ſit, non dubito (bene enim me noſti) quin illum quoque iudices à me amari. Nihil enim mihi minus hominis videtur, quàm non reſpondere in amore iis, à quibus prouocere. Is mihi viſus eſt ſuſpicari, nec ſine magno quidem dolore, aliquid à ſuis, vel per ſuos potiùs inimicos ad te eſſe delatum, quò tuus animus à ſe eſſet alienior. Non ſoleo, mî Brute (quod tibi notum eſſe arbitror) temere affirmare de altero: eſt enim periculoſum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas: Clodii animum perſpectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius iudicia, ſed ad ſcribendum non neceſſaria: volo enim hoc teſtimonium tibi videri potius, quàm epiſtolam. Auctus Antonii beneficio eſt. eius ipſius beneficii magna pars à te eſt. Itaque eum ſaluis nobis vellet ſaluum. In eum autem locum rem adductam intelligit (eſt enim, vt ſcis, minimè ſtultus) vt vtriq; ſalui eſſe non poſſint. Itaque nos mauult. de te verò amiciſſimè & loquitur, & ſentit. Quare, ſi quis ſecus ad te de eo ſcripſit, aut ſi coràm locutus eſt, peto à te etiam atque etiam, mihi vt potius credas, qui & faciliùs iudicare poſſum, quàm ille neſcio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amiciſſimum exiſtima, ciuemque talem, qualis & prudentiſſimus, & fortuna optima eſſe debet. Scripta & obſignata iam epiſtola, literæ mihi redditæ ſunt à te, plenæ rerum nouarum, maximeq; mirabiles: Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherroneſum.

Adeóne copiis abundat, vt is, qui ex Aſia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinq; autem cohortibus quid ſe nam facturum arbitratus eſt, cùm tu eò quinq; legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidē cohortes ſpero iam tuas eſſe, quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum conſilium vehementer laudo, quòd nō prius tuum exercitum Appollonia, Dyrrachioq; mouiſti, quàm de Antonii fuga audiſti, Bruti eruptione, populi Rom. victoria. Itaque quòd ſcribis poſtea ſtatuiſſe te ducere exercitum in Cherrhoneſſum, nec pati ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi Rom. facis ex tua dignitate, & è rep. Quòd ſcribis de ſeditione, quæ facta eſt in legione quarta de C. Antonio (quod dicam, in bonam partem accipias) magis mihi probatur militum ſeueritas, quàm tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumque expertum eſſe, vehementer gaudeo. De Dolabella, vt ſcribis, ſi quid habes noui, facies me certiorem. In quo valde delector, me antè prouidiſſe, vt tuum iudicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, vt ego tum intelligebam, ad rem pu. vt nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quòd ſcribis me maximo odio egiſſe, vt inſectarer Antonios, idque laudas: credo ita videri tibi; ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo: ſcribis enim acriùs prohibenda bella ciuilia eſſe, quàm in ſuperatos iracundiam exercendam. Vehementer à te, Brute, diſſentio, neque clementiæ tuæ concedo: ſed ſalutaris ſeueritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quòd ſi clementes eſſe voluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia. Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem, quod Plautinus pater in Trinummo, Mihi quidem ætas acta fermè eſt, tua iſtud refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, niſi prouideritis: neque enim populum ſemper eundem habebitis, neque ſenatum, neque ſenatus ducem. Hæc ſex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil poteſt eſſe verius. XIIII. calend. Maii.

CICERO BRVTO S. 2

NOSTRAE res meliore loco videbantur, ſcripta enim ad te certò ſcio quæ geſta ſunt. Quales tibi ſæpe ſcripſi cōſules, tales extiterunt. Cæſari verò puero mirifica indoles virtutis, vtinam tam facilè eum florentem, & honoribus & gratia regere,

regere,ac tenere poſſimus,quàm facilè adhuc tenuimus.Eſt omnino illud difficilius: ſed tamen non diffidimus. perſuaſum eſt enim adoleſcenti,& maximè per me, eius opera nos eſſe ſaluos.Et certè, niſi is Antonium ab Vrbe auertiſſet, periiſſent omnia. Triduo verò,aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam,timore quodam perculſa ciuitas tota ad te ſe cum coniugibus,& liberis effundebat, eadem recreata a. d.x 11.calend.Maii,te huc venire,quàm ſe ad te ire malebat. Quo quidem die magnorum meorum laborum, multarúmque vigiliarum fructum cepi maximum, ſi modò eſt aliquis fructus ex ſolida,veráque gloria. Nam tantæ multitudinis,quantum capit vrbs noſtra,concurſus eſt ad me factus,ea cum vſque in Capitolium deductus, maximo clamore,atque plauſu in roſtris collocatus ſum.Nihil eſt in me inane:neq; enim debet.Sed tamen omnium ordinum conſenſus,gratiarum actio,gratulatióque me commouet,proptereà quòd popularem me eſſe in populi ſalute præclarum eſt. Sed hæc te malo ab aliis audire.Me velim de tuis rebus, conſiliisq; facias diligentiſſimè certiorem: illúdque conſideres,ne tua liberalitas diſſolutior videatur.Sic ſentit ſenatus,ſic populus Romanus,nullos vnquam hoſteis digniores omni ſupplicio fuiſſe,quàm eos ciueis,qui hoc bello contra patriam arma ceperunt.Quos quidem ego omnibus ſentẽtiis vlciſcor,& perſequor,omnibus bonis approbãtibus. Tu quid de hac te ſentias, tui iudicii eſt;ego ſic ſentio, triũ fratrum vnam & eandem eſſe cauſſam. Conſules duos bonos quidem, ſed duntaxat bonos, amiſimus. Hircius quidem in ipſa victoria occidit,cùm paucis diebus magno prælio antè viciſſet.Nam Panſa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Cæſar.Hoſtes autem omnes iudicati,qui M.Antonii ſectam ſecuti ſunt Itaque id.S.C.plerique interpretantur etiã ad tuos ſiue captiuos,ſiue deditítios pertinere. Equidẽ nihil diſſerui durius,cùm nominatim de C. Antonio decernerẽ: quòd ita ſtatueram,à te cognoſcere cauſſam eius ſenatum oportere. x.cal.Maii.

BRVTVS CICERONI S. 5

QVANTA ſim lætitia affectus cognitis rebus Bruti noſtri,& conſulum,facilius eſt tibi exiſtimare,quàm mihi ſcri-

bere.Cùm alia laudo,& gaudeo accidiſſe,tum quòd Bruti eruptio non ſolùm ipſi ſalutaris fuit,ſed etiam maximo ad victoriam adiumento.Quòd ſcribis,trium Antoniorum vnã, atq; eandem cauſſam eſſe:quid ego ſentiam,mei iudicii eſſe: ſtatuo nihil,niſi hoc,ſenatus aut populi Rom. iudicium eſſe de iis ciuibus,qui pugnantes non interierint. At hoc ipſum, inquies, iniquè facis, qui hoſtilis animi in remp. homines ciueis appelles. Imò iuſtiſſimè : quod enim nondũ ſenatus cenſuit,nec populus Rom.iuſſit,id arroganter non prçiudico,neq; reuoco ad arbitrium meum.Illud quidem non muto,quod ei,quem me occidere res non coegit, neq; crudeliter quicquam eripui,neq; diſſolutè quicquã remiſi, habuiq; in mea poteſtate, quoad bellum fuit. Multo quidem honeſtius iudico,magiſq; quod concedere poſſit reſp.miſerorum fortunam non inſectari,quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatẽ,& arrogantiam incẽdere poſſint. Qua in re, Cicero vir optime, ac fortiſſime, mihiq; merito & meo nomine,& reip.chariſſime, nimis credere videris ſpei tuæ,ſtatimq;,vt quiſq; aliquid rectè fecerit, omnia dare, ac permittere: quaſi non liceat traduci ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua eſt humanitas, æquo animo te moneri patieris,præſertim de communi ſalute:facies tamen quod tibi viſum fuerit:etiam ego,cùm me docueris. Nunc,Cicero,nunc agendum eſt, ne fruſtrà oppreſſum eſſe Antonium gauiſi ſimus, neu ſemper primi cuiuſq; mali excidendi cauſſa ſit,vt aliud renaſcatur illo peius.Nihil iã neq; opinantibus aut patientibus nobis aduerſi euenire poteſt, in quo nõ cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura ſit: cuius tantã authoritatẽ ſenatus,ac pop.Rom.nõ ſolùm eſſe patitur, ſed etiã cupit, quanta maxima in libera ciuitate vnius eſſe poteſt:quam tu non ſolùm bene ſentiendo,ſed etiã prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi ſupereſt, nulla abs te deſideratur, niſi modus in tribuendis honoribus.Alia omnia ſic abundè adſunt, vt cũ quolibet antiquorum cõparari poſſint. Vnũ hoc grato animo, liberaliq; profectũ cautiorẽ, ac moderatiorẽ liberalitatẽ deſiderat: nihil enim ſenatus cuiquã dare debet, quod malè cogitantib.exemplo,aut præſidio ſit.Itaque timeo de conſulatu,ne Cæſar tuus altiùs ſe aſcendiſſe putet decretis tuis, q̃ inde, ſi conſul

factus

factus ſit, deſcenſurum. Quòd ſi Antonius ab alio relictum regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit: quónã animo fore putas, ſi quis authore non tyranno interfecto, ſed ipſo ſenatu putat ſe imperia quælibet concupiſcere poſſe? Quare tum & facilitatẽ, & prouidentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæſarẽ honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contẽtum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reũ facies? Prorſus alienæ, ſi prouideri potuit, ne exiſteret: quòd vtinam inſpectare poſſis timorem de illo meum. His literis ſcriptis, te conſulem factum audiuimus. Tum verò incipiam proponere mihi rempublicam iuſtam, & iam ſui nitentem viribus, ſi iſthuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmiſſus eſt. idibus Maiis, ex caſtris.

CICERO BRVTO S. 4

A.D.V. cal. Maii, cùm de iis, qui hoſtes iudicati ſunt, bello perſequendis ſententiæ dicerentur: dixit Seruilius etiam de Ventidio. & vt Caſſius perſequeretur Dolabellam. Cui cùm eſſem aſſenſus, decreui hoc amplius, vt tu, ſi arbitrarere vtile fore, eque reipubl. eſſe, perſequerere Dolabellam bello: ſi minus id commodo reip. facere poſſes, ſiue non exiſtimares è rep. eſſe, vt in iiſdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere ſenatus, quàm vt tuum eſſet iudicium, quid tibi maximè conducere reip. videretur, equidẽ ſic ſentio, ſi manum habet, ſi caſtra, ſi vbi conſiſtat vſpiam Dolabella: ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere eum perſequi. De Caſſii noſtri copiis nihil ſciebamus: neq; enim ab ipſo vllę literæ, neque nuntiabatur quicquam, quod pro certo haberemus. Quantoperè autem interſit opprimi Dolabellam, profectò intelligis: tum vt ſceleris pœnas perſoluat, tum ne ſit quò ſe latronũ duces ex Mutinenſi fuga conferant. Atque hoc mihi iam antè placuiſſe, potes ex ſuperioribus meis literis recordari: quanquã tum & fugæ portus erat in tuis caſtris, & ſubſidium ſalutis in tuo exercitu. Quo magis nunc liberati (vt ſpero) periculis in Dolabella opprimendo occupati eſſe debemus. Sed hæc cogitabis diligentiùs, ſtatues ſapiẽter: facies nos, quid cõſtitueris, & quid agas (ſi tibi videbitur) certiores. Ciceronem noſtrum in veſtrum

collegium cooptari volo. Exiſtimo omnino abſentium rationem ſacerdotum comitii poſſe haberi.nam etiã factũ eſt antea.C.enim Marius,cùm in Cappadocia eſſet,lege Domitia factus eſt augur:nec,quò minus id poſteà liceret,vlla lex ſanxit.Eſt etiam in lege Iulia,quæ lex eſt de ſacerdotiis proxima, his verbis, QVI PETIT, CVIVSVE RATIO HABEBIT VR.apertè indicat poſſe rationem haberi etiam non præſentis. Hac de re ſcripſi ad eum, vt tuo iudicio vteretur, ſicut in rebus omnibus. Tibi autem ſtatuendum eſt de Domitio, & de Catone noſtro. Sed quamuis liceat abſentis rationem haberi, tamen omnia ſunt præſentibus faciliora. Quòd ſi ſtatueris in Aſiam tibi eundum, nulla erat ad comitia, noſtros accerſendi facultas. Omnino Panſa viuo celeriora omnia putabamus: ſtatim enim collegam ſibi ſubrogaſſet: deinde ante prætoria ſacerdotum comitia fuiſſent. Nunc per auſpicia longam moram video: dum enim vnus erit patricius magiſtratus, auſpicia ad patres redire non poſſunt. Magna ſanè perturbatio. Tu tota de re quid ſentias, velim me facias certiorem. III.non.Maii.

BRVTVS CICERONI S. 5

NOLI expectare dum tibi gratias agam. Iampridem hoc ex noſtra neceſſitudine, quæ ad ſummam beneuolentiã peruenit, ſublatum eſſe debet. Filius tuus à me abeſt: in Macedonia congrediemur: iuſſus eſt enim Ambraciam ducere equites per Theſſaliam: & ſcripſi ad eum, vt mihi Heracleam occurreret. Cùm eum videro (quoniam nobis permittis) cõmuniter conſtituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona medicũ Panſæ, qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet, diligẽtiſſimè commendo. Audimus eum veniſſe in ſuſpicionem Torquato de morte Panſæ, cuſtodirique vt parricidam. Nihil minus credendum eſt: quis enim maiorem calamitatem morte Panſæ accepit? Præterea eſt modeſtus homo, & frugi quẽ ne vtilitas quidẽ videatur impulſura fuiſſe ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noſter non minus, quàm æquum eſt, laborat) eripias eum ex cuſtodia, conſeruesq;: hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æquè, atque vllam aliam rem, pertinere arbitror. Cùm has

ad

ad te ſcriberem literas, ab Satrio legato C.Trebonii reddita eſt mihi epiſtola, à Tullio & Deiotaro Dolabellam cęſum, fugatúmque eſſe. Græcam epiſtolam tibi miſi Cytherei cuiuſdam ad Satrium miſſam. Flauius noſter de controuerſia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, ſumpſit te iudicẽ. Rogo te, Cicero, & Flauius rogat, rem cõficias. Quia ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non eſt dubium, neque Dyrrhachini inficiantur, ſed ſibi donatum æs alienum à Cæſare dicunt. Noli pati, à neceſſariis tuis neceſſario meo iniuriam fieri. XVII. cal. Iun. ex caſtris, ad imam Candauiam.

BRVTVS CICERONI S. 6

BIBVLVS quàm charus mihi eſſe debeat, nemo melius iudicare poteſt, quàm tu, cuius tantæ pro repub. contentiones, ſolicitudinéſque fuerunt. Itaque vel ipſius virtus, vel noſtra neceſſitudo debet conciliare te illi: quò minùs multa mihi ſcribenda eſſe arbitror. voluntas enim te mouere debet noſtra, ſi modò iuſta eſt, aut pro officio neceſſario ſuſcipitur. In Panſę locum petere conſtituit. Eam nominationem à te petimus. neq; coniunctiori dare beneficium quàm nos tibi ſumus: neq; digniorẽ nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio & Apuleio quid attinet me ſcribere: cùm ipſi per ſe tibi commendatiſſimi ſint? Apuleium verò tu tua authoritate ſuſtinere debes. Sed Apuleius in ſua epiſtola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex ſinu tuo, tantum iam virum ex quãto (crede mihi) poteſt euadere, qui veſtris paucorum reſpondeat laudibus.

CICERO BRVTO S. 7

MVLTOS tibi commendo, & commendem neceſſe eſt: optimus enim quiſque vir, & ciuis ſequitur iudicium tuum: tibíque omnes fortes viri nauare operam & ſtudium volũt: nec quiſquam eſt, qui ita exiſtimet, meam apud te & gratiã & authoritatem valere plurimùm. Sed C. Naſennium municipem Sueſſanum tibi ita commendo, vt neminem diligentiùs. Cretenſi bello Metello imperatore octauum principem duxit. poſteà in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cùm reip. partibus, tum tua excellenti dignitate com-

motus, vellet per te aliquid authoritatis aſſumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, ſi quid ad rem pertinet, etiam locupletem. Pergratum mihi erit, ſi eum ita tractaris, vt merito tuo mihi gratias agere poſſit.

CICERO BRVTO S. 8

FVNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, téque per literas conſolarer, niſi ſcirem iis remediis, quibus meum dolorem tu leuaſſes te in tuo non egere: ac velim faciliùs, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Eſt enim alienum tanto viro, vt es tu, quod alteri præceperit, id ipſum facere non poſſe. Me quidem cùm rationes, quas collegeras, tum authoritas tua à nimio mœrore deterruit. Cùm enim molliùs] tibi ferre viderer, quàm deceret virum, præſertim eum qui alios conſolari ſoleret, accuſaſti me per literas grauioribus verbis, quàm tua conſuetudo ferebat. itaq; iudiciũ tuũ magni æſtimans, idq; veritus, me ipſe collegi, & ea quæ didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi tua authoritate addita. Ac mihi tum Brute, officio ſolùm erat, & naturæ: tibi nunc, populo, & ſcenæ (vt dicitur) ſeruiendum eſt. Nam cùm in te non ſolùm exercitus tui, ſed omnium ciuium, ac penè gentiũ coniecti oculi ſint: minime decet, propter quẽ fortiores cæteri ſumus, eum ipſum animo debilitatum videri. Quamobrem accepiſti tu quidem dolorem (id enim amiſiſti, cui ſimile in terris nihil fuit) & eſt dolendũ in tam graui vulnere, ne id ipſum carere omni ſenſu doloris ſit miſerius, quàm dolere: ſed vt modicè cæteris vtile eſt, tibi neceſſe eſt. Scriberem plura, niſi ad te hæc ipſa nimis multa eſſent. Nos te, tuúmq; exercitum expectamus: ſine quo, vt reliqua ex ſententia ſuccedant, vix ſatis liberi videmur fore. de tota republica plura ſcribam, & fortaſſe iam certiora iis literis, quas Veteri noſtro cogitabam dare.

CICERO BRVTO S. 9

NVLLAS adhuc à te literas habebamus, ne famam quidem, quæ declararet te, cognita ſenatus authoritate, in Italiam adducere exercitum. quod vt faceres, idque maturares, magnoperè deſiderabat reſpub. Ingraueſcit enim in dies inteſtinum malum, nec externis hoſtibus magis, quàm dome-

ſticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli, ſed faciliùs frangebantur. Erectior ſenatus erat, non ſententiis ſolum noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. Erat in ſenatu ſatis vehemens, & acer Panſa cùm in cæteros huius generis, tum maximè in ſocerum: cui conſuli non animus ab initio, non fides ad extremũ defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil vt in Cæſare reprehenderes, nonnulla in Hircio: huius belli fortuna, vt in ſecundis, fluxa, vt in aduerſis, bona. Erat victrix reſp. cæſis Antonii copiis, ipſo expulſo à Bruto. deinde ita multa peccata, vt quodammodo victoria excideret è manibus: perterritos inermes, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti: datúmq; Lepido tẽpus eſt, in quo leuitatẽ eius ſępe perſpectã, maioribus in malis experiremur. Sed exercitus boni, ſed rudes Bruti, & Plãci. Sunt fideliſſima, & maxima auxilia Gallorum: ſed Cæſarem meis conſiliis adhuc gubernatũ, pręclara ipſum indole, admirabiliq; conſtantia improbiſſimis literis quidam, fallacibúſq; interpretibus, ac nuntiis impulerunt in ſpem certiſſimã conſulatus. Quod ſimul atq; ſenſi, neq; ego illum abſentem literis monere deſtiti, nec accuſare præſenteis eius neceſſarios, ꝗ eius cupiditati ſuffragari videbantur: nec in ſenatu ſceleratiſſimorũ conſiliorũ fontes aperire dubitaui: nec verò vlla in re memini aut ſenatũ meliorẽ, aut magiſtratus. Nunquã enim in honore extraordinario potẽtis hominis, vel potentiſſimi potiùs (quandoquidẽ potẽtia iã in vi poſita eſt, & armis) accidit vt nemo tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus author exiſteret. ſed in hac conſtantia, atq; virtute erat tamen ſolicita ciuitas. Illudimur enim, Brute, cùm militũ deliciis, tũ imperatoris inſolentia: tantùm quiſq; in rep. poſſe poſtulat, quantũ habet viriũ. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officiũ valet, non iudicium, non exiſtimatio ciuiũ, non poſteritatis verecundia. Hæc ego multò antè proſpiciens fugiebã ex Italia, tum, cùm me veſtrorũ edictorũ fama reuocauit. Incitaſti verò tu me, Brute, Veliæ. Quanquã enim dolebã in eam me vrbem ire, quam tu fugeres, qui eã liberauiſſes, quod mihi quoq; quondã acciderat periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romãq; perueni, nullóq; pręſidio patefeci Antoniũ: contráq; eius arma nefanda, præſidia, quæ oblata ſunt, Cæſaris cõſilio, & authoritate fir-

maui. Qui ſi ſteterit idem, mihique paruerit, ſatis videmur habituri præſidii: ſin autem impiorum conſilia plus valuerint, quam noſtra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum ſuſtinere: ſpes omnis eſt in te. Quamobrem aduola obſecro, atque eam remp. quam virtute, atque animi magnitudine magis, quàm euentis rerum liberaſti, exitu libera. omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. Hortare idem per literas Caſſium: ſpes libertatis nuſquam niſi in veſtrorum caſtrorum præſidiis eſt. Firmos omnino & duces habemus ob occidente, & exercitus. Hoc adoleſcentis præſidium equidem adhuc firmum eſſe cõfido, ſed ita multi labefactant, vt ne moueatur interdum extimeſcam. Habes totum reip. ſtatum, qui quidẽ tum erat, cùm has literas dabam. Velim deinceps meliora ſint: ſin aliter fuerit (quod Dii omen auertant) reip. vicem dolebo, quæ immortalis eſſe debeat: mihi quidem quantulum reliqui eſt?

BRVTVS CICERONI S. 10

VETERIS Antiſtii talis animus eſt in remp. vt non dubitem, quin in Cæſare, & Antonio ſe præſtiturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, ſi occaſioni potuiſſet occurrere. Nam qui in Achaia congreſſus, P. Dolabella milites atque equites habente, quòduis adire periculũ ex inſidiis paratiſſimi ad omnia latronis maluerit, quàm videri aut coactus eſſe pecuniam dare, aut libenter dediſſe homini nequiſſimo, atq; improbiſſimo, is nobis vltrò pollicitus eſt, & dedit x x. H-S. ex ſua pecunia, &, quod multò charius eſt, ſeipſum obtulit, & coniunxit. Huic perſuadere cœpimus, vt imperator in caſtris remaneret, rémque publicam defenderet, ſtatuit eundum ſibi, quoniam exercitum dimiſiſſet: ſtatim verò rediturum ad nos confirmauit legatione ſuſcepta, niſi prætorum comitia habituri eſſent conſules. Nam illi ita ſentienti de republica magnoperè author fui, ne differret tempus petitionis ſuæ. Cuius factum omnibus gratum eſſe debet, qui modò iudicarint hunc exercitũ eſſe reipub. tibi tantò gratius, quãtò maiore animo, gloriáque libertatem noſtram defendis, & dignitatem: ſi contigerit noſtris conſiliis exitus, quem optamus, perfuncturus es. Ego etiam, mi Cicero, propriè familiaritérq; te rogo, vt Veterem

terem ames, veliſque eſſe quàm ampliſſimum: qui etſi nulla re deterreri à propoſito poteſt, tamẽ excitari tuis laudibus, indulgentiáque poterit, cur magis amplexetur, ac tueatur iudicium ſuum id mihi gratiſſimum erit.

CICERO BRVTO S. 8

ETSI daturus eram Meſſalæ Coruino continuè literas: tamen Veterẽ noſtrum ad te ſine literis meis venire nolui. Maximo in diſcrimine reſp. Brute, verſatur, victoréſq; rurſus decertare cogimur: id accidit M. Lepidi ſcelere, & amentia. Quo tempore cùm multa propter eam curàm, quam pro repub. ſuſcepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me non poſſe matris tuæ precibus cedere, non ſororis. Nam tibi (quod mihi plurimi eſt) facilè me ſatisfacturũ arbitrabar. Nullo enim modo poterat cauſſa Lepidi diſtingui ab Antonio, omniúmque iudicio etiam durior erat, quòd, cùm honoribus ampliſſimis à ſenatu eſſet Lepidus ornatus: tum etiam paucis antè diebus præclaras literas ad ſenatum miſiſſet: repentè non ſolùm recepit reliquias hoſtium, ſed bellum acerrimum terra marique gerit: cuius exitus qui futurus ſit, incertum eſt. Itaque cum rogamur, vt miſericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quò minùs ſumma ſupplicia, ſi (quod Iupiter omen auertat) pater puerorum vicerit, ſubeunda nobis ſint. Nec verò me fugit, quàm ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. Sed hoc præclarè legibus comparatum eſt, vt charitas liberorum amiciores parentes reip. redderet. Itaq; Lepidus crudelis in liberos, non is qui Lepidum hoſtem iudicat. Atq; ille ſi armis poſitis de vi damnatus eſſet, quo in iudicio certè defenſionẽ non haberet, eandẽ calamitatẽ ſubirent liberi bonis publicatis. quanquam quod tua mater, & ſoror deprecatur pro pueris, idipſum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hoſtes denuntiant. Itaq; maximã ſpem hoc tempore habemus in te, atq; exercitu tuo. Cùm ad reip. ſummam tum ad gloriam, & dignitatem tuam vehementer pertinet te in Italiam, vt antè ſcripſi, venire quàm primùm: eget enim vehementer tum viribus tuis, tum etiam conſilio reſpublica. Veterem pro eius erga te beneuolentia, ſingulariq; officio libenter ex tuis literis complexus ſum, cúmque

ùm tui,tum reip. ſtudioſiſſimum, amantiſſimúnq; cognoui:Ciceronem meum propediem vt ſpero, videbo:tecum enim illum,& te in Italiam celeriter eſſe venturum confido.

BRVTVS CICERONI S. 12

DE M. Lepido vereri me cogit reliquorum timor:qui ſi eripuerit ſe nobis (quod velim temerè,atq; iniurioſè de illo ſuſpicati ſint homines)oro atq; obſecro te,Cicero,neceſſitudinem noſtram, tuámque in me beneuolentiam obteſtans, ſororis meæ liberos obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, méque his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes.Hoc ſi à te impetro, nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere.Aliter alii cū ſuis viuunt:nihil egò poſſum in ſororis meæ liberos facere,quo poſſit expleri voluntas mea,aut officium. Quid vero aut mihi tribuere boni poſſunt, ſi modò digni ſumus, quibus aliquid tribuatur:aut ego matri,ac ſorori,pueriſq; illis pręſtaturus ſum,ſi nihil valuerit apud te,reliquúmq; ſenatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? Scribere multa ad te neque poſſum præ ſolicitudine, ac ſtomacho, neque debeo.Nam ſi in tanta re,tāmque neceſſaria verbis mihi opus eſt ad te excitandum,& confirmandum:nulla ſpes eſt facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces: intuere meipſum, qui hoc à te vel à Cicerone coniunctiſſimo homine priuatim,vel à conſulari tali viro remota neceſſitudine priuata,impetrare debeo. Quid ſis facturus,velim mihi quàm primùm reſcribas.calen.Quint. ex caſtris.

CICERO BRVTO S. 13

BREVES tuę literæ:breues dico?imò nullæ.tribúſne verſiculis his tēporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſem potiùs: & requiris meas. Quis vnquam ad te tuorum ſine meis venit? quæ autem epiſtola non pondus habuit? quæ ſi ad te perlatæ non ſunt,ne domeſticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni ſcribis te longiòrem daturum epiſtolām. recte id quidem:ſed hæc quoque debuit eſſe plenior. Ego autē, cùm ad me de Ciceronis abs te diſceſſu ſcripſiſſes,ſtatim extruſi tabellarios, literáſque ad Ciceronem, vt etiam ſi in Italiam veniſſet, ad te rediret. Nihil enim mihi iucundius,

nihil

nihil illi honeſtius: quanquam aliquoties ei ſcripſeram, ſacerdotum comitia, mea ſumma contentione, in alterum annum eſſe reiecta: quod ego cùm Ciceronis cauſſa elaboraui, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam ſcripſeram. Sed videlicet, cùm illam puſillam epiſtolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni ſtudio à te, mi Brute, contendo, vt Ciceronem meum ne dimittas, tecúmque adducas: quod ipſum, ſi rempub. cui ſuſceptus es, reſpicis, tibi iam iámque faciendum eſt: renatum enim bellum eſt, idque non paruo ſcelere Lepidi. Exercitus autem Cæſaris, qui erat optimus, non modò nihil prodeſt, ſed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui ſi Italiam attigerit, erit ciuis nemo (quem quidem ciuem appellari fas ſit) qui ſe non in tua caſtra conferat, etſi Brutum præclarè cũ Planco coniunctum habemus. Sed non ignoras quàm ſint incerti & animi hominum infecti partibus, & exitus præliorum. Quinetiam ſi, vt ſpero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui conſilii, tuæque authoritatis res deſiderabit. Subueni igitur per Deos, idque quàm primùm. tibi perſuade, non te idibus Martiis, quibus ſeruitutem à tuis ciuibus repuliſti, plus profuiſſe patriæ, quàm ſi maturè veneris, profuturum. I I. id. Quint.

CICERO BRVTO S. 14

MESSALAM habes. Quibus igitur literis iam accuratè ſcriptis aſſequi poſſum, ſubtiliùs, vt explicem, quę gerantur, quæq; ſint in republ. quàm tibi is exponet, qui & optimè omnia nouit, & elegantiſſimè expedire, & deferre ad te poteſt? Caue enim exiſtimes, Brute (quanquam non eſt neceſſe ea me ad te, quæ tibi nota ſunt, ſcribere: ſed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo ſilentio præterire) caue putes probitate, conſtantia, cura, ſtudio reip. quicquam illi eſſe ſimile: vt eloquentia, quá mirabiliter excellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur. quanquam in hac ipſa ſapientia plus apparet: ita graui iudicio, multáq; arte ſe exercuit in veriſſimo genere dicendi. Tanta autem induſtria eſt, tantúmque euigilat in ſtudio, vt non maxima ingenio, quod in eo ſummum eſt, gratia habenda videatur. Sed prouehor amore: non enim id propoſitũ eſt huic epiſto-

læ, Meſſalam, vt laudem, præſertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quàm mihi, nota eſt, & hæc ipſa ſtudia, quę laudo, notiora. Quem cùm à me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar vno, quòd ad te tanquam ad alterum me proficiſcens & officio fungebatur, & laudem maximam ſequebatur. Sed hęc hactenus. Venio nunc, longo ſanè interuallo, ad quandam epiſtolam, qua mihi multa tribuens vnum reprehendebas, quòd in honoribus decernẽdis eſſem nimius, & tanquam prodigus. Tu hoc. alius fortaſſe, quòd in animaduerſione, pœnáque durior: niſi fortaſſe, vtrumque tu. Quod ſi ita eſt, vtriusque rei meum iudicium tibi cupio eſſe notiſſimum: neque ſolùm, vt Solonis dictum vſurpem, qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem. Is rempub. duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna. eſt ſcilicet vtriusque rei modus, ſicut reliquarum, & quædam in vtroque genere mediocritas. Sed non tanta de re propoſitum eſt hoc loco diſputare. Quid ego autem ſecutus hoc bello ſim in ſententiis dicendis, alienum non puto aperire. Poſt interitũ Cæſaris, & veſtras memorabileis idus Martias, Brute, quid ego prætermiſſum à vobis, quantámq; impendere reipubl. tempeſtatem dixerim, non es oblitus. Magna peſtis erat depulſa per vos, magna populi Romani macula deleta, vobis verò parta diuina gloria: ſed inſtrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium, quorum alter inconſtantior, alter impurior, vterque pacẽ metuens, inimicus otio. His ardentibus perturbãdæ reip. cupiditate quod opponi poſſet præſidium, nõ habebamus. Erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate cõſentiens. Nos tum nimis acres: vos fortaſſe ſapientius exceſſiſtis Vrbe ea, quam liberaratis: Italiæ ſua vobis ſtudia profitenti remiſiſtis. Itaq; cùm teneri Vrbem à parricidis viderem: nec te in ea, nec Caſſium tutò eſſe poſſe, eámq; armis oppreſſam ab Antonio: mihi quoq; ipſi eſſe excedendum putaui. Tetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impiis ciuitas, opitulãdi poteſtate præciſa. ſed animus idem, qui ſemper infixus in patriæ charitate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. Itaq; in medio Achaico curſu, cùm Eteſiarum diebus Auſter me in Italiã, quaſi diſſuaſor mei conſilii retuliſſet, te vidi Veliæ, doluíq; vehementer. Cedebas enim Brute, cedebas, quoniam

niam

niam Stoici veſtri negant fugere ſapientis. Romam, vt veni, ſtatim me obtuli Antonii ſceleri, atq; dementiæ. Quē cùm in me incitauiſſem, conſilia inire cœpi Brutina planè (veſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis) reip. liberãdæ. Longa ſunt quæ reſtant, prætereunda: ſunt enim de me. Tantum dico, Cæſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus, ſi verum fateri volumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. Huic habiti à me honores. nulli qdē, Brute, niſi debiti, nulli niſi neceſſarii. Vt enim primū libertatē reuocare cœpimus, cùm ſe nondum ne Decimi quidem Bruti diuina virtus ita commouiſſet, vt iam id ſcire poſſemus, atque omne præſidiū eſſet in puero, qui à ceruicibus noſtris auertiſſet Antonium, quis honos ei non fuit decernendus? quãquam ego illi tum verborum laudem tribui, eámq; modicam. Decreui etiã imperium: quod quanquam videbatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti neceſſarium. Quid enim eſt ſine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primò Seruius, pòſt maiorem etiam Seruilius. Nihil tum nimium videbatur: ſed neſcio quomodo facilius in timore benigni, quàm in victoria grati reperimur. Ego enim D. Bruto liberato, cùm lætiſſimus ille ciuitati dies illuxiſſet, idémq; caſu Bruti natalis eſſet, decreui, vt in faſtis ad eum diem Bruti nomen aſcriberetur. In eóq; ſum maiorum exemplum ſecutus, qui hunc honorem mulieri Laurētiæ tribuerunt, cui vos pontifices ad aram in Velabro facere ſoletis. Quod ego cùm dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratiſſimæ victoriæ ſempiternã memoriam volebam. Atq; illo die cognoui paulò plureis in ſenatu maleuolos eſſe, q̃ gratos. Eos per ipſos dies effudi (ſi ita vis) honores in mortuos Hircium, & Panſam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, niſi qui, depoſito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam poſteris poſſet eſſe ſalutaris: extare enim volebã in crudeliſſimos hoſtes monimenta odii publici ſempiterna. Suſpicer illud minùs tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem viris, ſed in republica rudib. non probatur, quòd, vt ouanti introire Cæſari liceret, decreuerim. Ego autem (ſed erro fortaſſe: nec tamen is ſum, vt mea me maximè delectent) nihil mihi videor hoc bello ſenſiſſe

prudentiùs. Cur autem ita ſit, aperiendum non eſt: ne magis videar prouidus fuiſſe, quàm gratus. Hoc ipſum nimium: quare alia videamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur: ſed ſenatus etiam ſapiens, qui, qua quemque re putat, modò honeſta, ad rempub. iuuandam poſſe adduci, hac vtitur. At in Lepido reprehẽdimur: cui cùm ſtatuam in Roſtris ſtatuiſſemus, iidem illam euertimus. Nos illum honore ſtuduimus à furore reuocare: vicit amentia leuiſſimi hominis noſtram prudẽtiam. Nec tamen tantum in ſtatuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus: nunc de pœna pauca ſunt dicenda. Intellexi enim ex tuis ſæpe literis, te in iis, quos bello deuiciſti, clementiam tuam velle laudari. Exiſtimo equidem, nil à te, niſi ſapienter: ſed ſceleris pœnam prætermittere (id enim eſt, quod vocatur ignoſcere) etiam ſi in cæteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. Nullum enim bellum ciuile fuit in noſtra republica omnium quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, vtracunque pars viciſſet, tamen aliqua forma eſſet futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam ſimus habituri, non facilè affirmarim: victis certè nulla vnquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeueras: neque tam vlciſcendi cauſſa, quàm, vt & in præſens ſceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in poſterum documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari: quãquam hæc quidem ſententia non magis mea fuit, quàm omnium. In qua videtur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. ſed id & antiquum eſt, & omnium ciuitatum: ſiquidem etiam Themiſtoclis liberi eguerũt. Et ſi iudicio damnatos eadem pœna ſequitur ciueis, qui potuimus leniores eſſe in hoſteis? quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, ſi viciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur, neceſſe eſt? Habes rationem mearum ſententiarum de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ: nam de cæteris rebus quid ſenſerim, quidúe cenſuerim, audiſſe te arbitror. Sed hæc quidem non ita neceſſaria. Illud valde neceſſarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quamprimùm. ſumma eſt expectatio tui.

qui ſi Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omnium. Siue enim vicerimus (qui quidem pulcherrimè viceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis concupiuiſſet) tua nobis authoritate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum: ſiue etiam nunc certamen reliquum eſt, maxima ſpes eſt cùm in authoritate tua, tum in exercitus tui viribus. Sed propera per Deos: ſcis enim quantum ſit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis, quàm diligenter conſulam, ſpero te ex matris, & ex ſororis literis cogniturum: qua in cauſſa maiorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi chariſſima eſt, quàm, vt quibuſdam videor, conſtantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quàm te amando conſtans & eſſe, & videri.

BRVTVS CICERONI S.

PARTICVLAM literarum tuarum, quas miſiſti Octauio, legi, miſſam ab Attico mihi. Studium tuum, curáque de ſalute mea nulla me noua voluptate affecit: non ſolùm enim vſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter, atque honorificè dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere poſſum, eadem illa pars epiſtolæ ſcriptæ ad Octauium de nobis affecit. Sic enim illi gratias agis de republica tam ſuppliciter, ac demiſsè (quid ſcribam? pudet conditionis, ac fortunæ: ſed tamen ſcribendum eſt: commendas noſtram ſalutē illi, qua morte qua non pernicioſior?) vt prorſus præ te feras non ſublatam dominationem, ſed dominum commutatum eſſe. Verba tua recognoſce, & aude negare ſeruientis aduerſus regem iſtas eſſe preces. Vnum ais eſſe, quod ab eo poſtuletur, & expectetur, vt eòs ciueis, de quibus viri boni, populúsq; Rom. bene exiſtimet, ſaluos velit. Quid ſi nolit? non erimus? atqui non eſſe, quàm eſſe per illum præſtat. Ego mediusfidius non exiſtimo tam omneis Deos auerſos eſſe à ſalute pop. Rom. vt Octauius orandus ſit pro ſalute cuiuſquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Iuuat enim magnificè loqui, & certè decet aduerſus ignoranteis, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum ſit. Hoc tu, Cicero, poſſe fateris Octauium, & illi amicus es: aut, ſi me charum habes, vis Romæ videri, cùm,

vt ibi eſſe poſſem, cõmendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, ſi, vt nos ſaluos eſſe velit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio eſt habendum, quòd ſe, quàm Antonium, eſſe maluerit, à quo iſta petenda eſſent? vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis ſupplicat, vt optimè meritis de rep. liceat eſſe ſaluis? Iſta verò imbecillitas, & deſperatio, cuius culpa nõ magis in te reſidet, quàm in omnibus aliis, & Cæſarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio pòſt interitum illius perſuaſit, vt interfecti locũ occupare conaretur, & nunc puerum iſtum extulit, vt tu iudicares precibus eſſe impetrandum ſalutem talibus viris, miſericordiáque vnius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud vlla alia re. Quòd ſi Romanos nos eſſe meminiſſemus, non audaciùs dominari cuperent poſtremi homines, quàm id nos prohiberemus: neque magis irritatus eſſet Antonius regno Cæſaris, quàm ob eiuſdem mortem deterritus. Tu quidem conſularis, & tantorum ſcelerum vindex (quibus oppreſſis, vereor ne in breue tempus dilata ſit abs te pernicies) qui potes intueri quæ geſſeris, ſimul & iſta vel probare, vel ita demiſsè, ac facilè pati, vt probantis ſpeciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe quia poſtulabat hæc, ſalutem ab ſe peti, precariam nos incolumitatem habere à quibus ipſe libertatem accepiſſet, eſſe arbitrium ſuum de rep. Quærenda eſſe arma putaſti, quibus dominari prohiberetur: ſcilicet, vt illo prohibito rogaremus alterum, qui ſe in eius locum reponi pateretur? an vt eſſet ſui iuris, ac mancipii reſpub. niſi forte non de ſeruitute, ſed de conditione ſeruiẽdi recuſatum eſt à nobis. Atqui non ſolùm bono domino potuimus Antonio tolerare noſtram fortunam, ſed etiam beneficiis, atque honoribus, vt participes frui quantis vellemus. Quid enim negotiis, quorum patientiam videret maximũ ſuę dominationis prędidium eſſe? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem noſtram, & libertatem. Hic ipſe puer, quem Cæſaris nomen incitare videtur in Cæſaris interfectores, quanti æſtimet (ſi ſit commercio locus) poſſe nobis autoribus tantum, quantum profectò poterit, quoniã viuere, & pecunias habere, & dici conſulares volumus? Cæterùm nequiquam perierit ille: cuius interitu quid gauiſi ſumus, ſi mortuo nihilominus ſer-

uituri

uituri eramus? nulla cura adhibetur. Sed mihi prius omnia Dii, Deæq; eripuerint, quam illud iudicium, quo non modò hæredi eius quem occidi, non conceſſerim, quod in illo non tuli, ſed ne patri quidem meo, ſi reuiuiſcat, vt patiente me plus legibus, ac ſenatu poſſit. An hoc tibi perſuaſum eſt, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in iſta ciuitate locus non ſit? qui porrò id, quod petis, fieri poteſt vt impetres? rogas enim, velit nos ſaluos eſſe. Videmur ergo tibi ſalutem accepturi, cùm vitã acceperimus? quam, ſi prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui poſſumus accipere? an tu Romæ habitare, id putas incolumem eſſe? res, non locus, oportet præſtet iſthuc mihi. neque incolumis fui Cæſare viuo, niſi poſtquam illud conſciui facinus; neq; vſquam exul eſſe poſſum, dum ſeruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus aliis. Nonne hoc eſt in eaſdem tenebras recidiſſe, cùm ab eo qui tyranni nomen aſciuit ſibi (cùm in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppreſſis illis, eodẽ ſupplicio afficiantur) petitur vt vindices, atq; oppreſſores dominationis ſalui ſint? Hanc ego ciuitatem videre velim: aut putem vllam, quæ ne traditam quidem atque inculcatam libertatẽ recipere poſſit: pluſque timeat in puero nomen ſublati regis, quàm confidat ſibi: cùm illum ipſum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute ſublatum videat? Me verò poſthac ne cõmendaueris Cæſari tuo, ne te quidem ipſum, ſi me audies. Valde carè æſtimas tot annos, quot iſta ætas recipit, ſi propter eã cauſam puero iſti ſupplicaturus es. Deinde, quod pulcherrimè feciſti ac facis in Antonium, vide ne conuertatur à laude maximi animi, ad opinionem formidinis: nam ſi Octauius tibi placet, à quo de noſtra ſalute petendum ſit, non dominum fugiſſe, ſed amiciorem dominum quæſiſſe videberis; quem quòd laudas ob ea quæ adhuc fecit, planè probo: ſunt enim laudanda, ſi modò contra alienã potentiam, non pro ſuo ſuſcepit eas actiones. Cùm verò iudicas tantum illi nõ modò licere, ſed etiam à te ipſo tribuẽdum eſſe, vt rogandus ſit, ne nolit eſſe nos ſaluos: nimiũ magnam mercedẽ ſtatuis. Id enim ipſum illi largiris, quod per illũ habere videbatur reſp. Neq; hoc tibi in mentem venit, ſi Octauius vllis dignus ſit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, iis qui illud malum exciderint, cuius iſtæ reliquię

ſunt, nihil quo expleri poſſit eorũ meritum, tributurum vnquam populum Roman. ſi omnia ſimul congeſſerit. At vide quantò diligentius homines metuant, quàm meminerint, quia Antonius viuat atq; in armis ſit. De Cæſare verò quod fieri potuit, ac debuit, tranſactũ eſt, neq; iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, expectet populus Ro. nos ii ſumus, de quorum ſalute vnus homo rogandus videatur? Ego verò (vt iſtuc reuertar) is ſum, qui non modò non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulanteis, vt ſupplicetur: aut longè à ſeruientibus abero, mihiq; eſſe iudicabo Romæ, vbicunq; locorum eſſe licebit: ac veſtri miſerebor, quibus nec ætas, neq; honores, neq; virtus aliena dulcedinem viuendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus eſſe videbor, ſi modò conſtanter ac perpetùò placebit hoc conſilium, vt relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum negligere humana? Sed certè non ſuccumbam ſuccumbentibus, nec vincar ab iis qui ſe vinci volunt, experiarq;, & tentabo omnia, neq; deſiſtam abſtrahere à ſeruitio ciuitatem noſtrã. Si ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: ſin minus, ego tamẽ gaudebo. Quibus enim potius hæc vita factis aut cogitationibus traducatur, quàm iis, quæ pertinuerint ad liberandos ciueis meos? Te, Cicero, rogo atq; hortor, ne defatigere, neu diffidas: ſemper in præſentibus malis prohibendis, futura quoq;, niſi antè ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. Fortem, & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis remp. vindicaſti, ſine conſtantia, & æquabilitate nullum eſſe putaris: fateor enim duriorem eſſe conditionem ſpectatæ virtutis, quàm incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus: quæ aliter eueniunt, vt decepti ab his, infeſto animo reprehẽdimus. Itaq; reſiſtere Antonio Ciceronem, etſi magna laude dignũ eſt: tamen quia ille conſul, hunc conſularem meritò pręſtare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero ſi flexerit aduerſus alios iudicium ſuum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modò reliqui temporis gloriam eripuerit ſibi, ſed etiã præterita euaneſcere coget: nihil enim per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicii ratio extat. Quia neminẽ magis decet quàm te remp. amare, libertatiſq; defenſo-

defenſorem eſſe, vel ingenio, vel rebus geſtis, vel ſtudio, atq; efflagitatione omnium. Quare non Octauius eſt rogandus, vt velit nos ſaluos eſſe: magis tute exuſcita, vt eam ciuitatẽ, in qua maxima geſſiſti, liberã atq; honeſtam fore putes, ſi modò ſint populo duces ad reſiſtendum improborum conſiliis.

BRVTVS ATTICO. 16

SCRIBIS mihi mirari Ciceronem, quòd nihil ſignificem vnquam de ſuis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo ſcribam quæ ſentio. Omnia feciſſe Ciceronem optimo animo ſcio: quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quàm illius animus in rempub? ſed quædam mihi videtur, quid dicam imperitè, vir omnium prudentiſſimus, an ambitioſè feciſſe, qui valentiſſimum Antonium ſuſcipere pro repub. non dubitarit inimicum? Neſcio quid ſcribam tibi, niſi vnum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius eſſe irritatam, quàm repreſſam à Cicerone: tantumq; eum tribuere huic indulgentiæ, vt ſe maledictis non abſtineat, iis quidem, quæ in ipſum dupliciter recidunt, quod & plureis occidit vno, ſeq; prius oportet fateatur ſicarium, quam obiiciat Caſcæ quod obiicit, & imitatur in Caſca Beſtiam. An, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, ſimiliter atq; ille nonas Decembreis ſuas in ore habet, eò meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quàm Beſtia, & Clodius reprehendere illius cõſulatum ſoliti ſunt? Suſtinuiſſe mihi gloriatur bellum Antonii togatus Cicero noſter: quid hoc mihi prodeſt, ſi merces Antonii oppreſſi poſcitur in Antonii locum ſucceſſio? & ſi vindex illius mali, autor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores ſi patiamur? vt iam iſta quæ facit non dominationem, non, ſed dominum Antonium timentis ſint. Ego autem gratiam non habeo, ſi quis dum ne irato ſeruiat, rem ipſam non deprecatur: imò triumphus, & ſtipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. Pudeat conſpicere fortunam, cuius nomen ſuſceperit. Conſularis hoc, an Ciceronis eſt? Quoniam tacere nõ licuit, leges, quæ tibi neceſſe eſt moleſta eſſe: etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore hęc ad te perſcripſerim: nec ignoro quid ſentias in rep. & quàm deſperatam quoq; ſanari putes poſſe. Nec mehercule te, Attice, reprehendo: ætas enim, mores, liberi ſegnem efficiunt: quod quidem etiã in Flauio noſtro perſpexi.

Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum intereſt? quid autē amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. Quiſquam ergo ita timet profligatum, vt neque potentiam eius qui exercitum victorem habeat, neq; temeritatem pueri putes extimeſcendam eſſe? An hoc ipſum ea re facit quòd illi propter amplitudinē omnia iam, vltroq; deferēda putat? ô magnam ſtultitiam timoris, id ipſum quod verearis, ita cauere, vt cùm vitare fortaſſe potueris, vltrò accerſas, & attrahas! nimium timemus mortem, exilium, & paupertatem. Hæc mihi videntur Ciceroni vltima eſſe in malis: & dum habeat à quibus impetret quæ velit, & à quibus colatur, ac laudetur, ſeruitutem, honorificam modò, non aſpernatur. quicquam in extrema, ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe? Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, verba rebus eſſe contraria. Quid enim tam alienum ab humanis ſenſibus eſt, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero ſit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, vt ſit illi Octauius propitius. Ego verò iam iis artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructiſſimū eſſe: quid enim illi proſunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate ſcripſit copioſiſſimè? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero qui alieno tribuat? Deſinat igitur gloriando etiam inſectari dolores noſtros. quid enim noſtra, victum eſſe Antonium, ſi victus eſt, vt alii vacaret quod ille obtinuit? tametſi tuæ literæ dubia etiam nunc ſignificant. Viuat hercule Cicero qui poteſt, ſupplex, & obnoxius, ſi neque ætatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet. Ego certè, qui cum ipſa re bellum geram, hoc eſt cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia quæ ſupra leges ſe eſſe velit, nulla erit tam bona conditio ſeruiendi, qua non deterrear, quamuis ſit vir bonus, vt ſcribis, Antonius. quod ego nunquam exiſtimaui. ſed dominum ne parētem quidem maiores noſtri voluerunt eſſe. Te niſi tantum amarem, quantum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ſe ab Octauio, hęc ad te non ſcripſiſſem. Dolet mihi, quòd tu non ſtomacharis amantiſſimus tum

tuorum

tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. Sed perſuade tibi de voluntate propria mea nihil eſſe remiſſum, de iudicio largiter: neque enim impetrari poteſt, quin quale quidque videatur, ei talem quiſque de illo opinionem habeat. Vellem mihi ſcripſiſſes, quæ conditiones eſſent Atticæ noſtræ, potuiſſem tibi aliquid de meo ſenſu perſcribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ eſſe non miror: denique quod petis, faciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & hominem nôro, & quid ſibi voluerit.

M. T. C. MARCO BRVTO S. 17

CVM ſæpe te literis hortatus eſſem vt quàprimùm reip. ſubuenires, in Italiámq; exercitũ adduceres, neq; id arbitrarer dubitare tuos neceſſarios: rogatus ſum a prudẽtiſſima, & diligentiſſima fœmina matre tua, cuius omnes curę ad te referuntur, & in te conſumuntur, vt venirem ad ſe a.d. VIII. cal. Sext. quod ego, vt debui, ſine mora feci. Cùm autẽ veniſſem, Caſca aderat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæſiuitq; quidnam mihi videretur, accerſerimúſne te, atq; tibi id conducere putaremus, an tardare & commorari te melius eſſet. Reſpondi id quod ſentiebam, & dignitati, & exiſtimationi tuæ maximè conducere, te primo quoq; tempore ferre præſidium labenti, & indeclinatæ reipu. Quid enim abeſſe cenſes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hoſtem perſequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus ampliſſimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? Quid dicã, in tanto ſenatus, populiq; conſenſu, cùm tántum reſideat intra muros mali? Maximo autem, cùm hæc ſcribebam, afficiebar dolore, quòd cùm me pro adoleſcentulo ac penè puero reſpubl. accepiſſet vadem, vix videbar quod promiſeram, præſtare poſſe. Eſt autem grauior, & difficilior animi & ſententiæ, maximis præſertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio. Hæc enim ſolui poteſt, & eſt rei familiaris iactura tolerabilis: reipubl. quod ſpoponderis, quemadmodum ſoluas, niſi is dependi facilè patitur, pro quo ſpoponderis? Quanquam & hunc (vt ſpero) tenebo multis repugnantibus: videtur enim in eo eſſe indoles, ſed flexibilis ætas: multiq; ad deprauandum parati, qui ſplendore falſi honoris

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

Cicero Bruto s. 1

QVVM hæc ſcribebam, res exiſtimabatur in extremum adducta diſcrimẽ: triſtes enim de Bruto noſtro literæ nuntiiq; adferebantur. Me quidem non maximè conturbabant: his enim exercitibus ducibusq; quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque aſſentiebar maiori parti hominum: fidem enim conſulum non condemnabam, quæ ſuſpecta vehementer erat. Deſiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatẽ: qua ſi eſſent vſi, iampridem rempub. recuperaſſemus. Non enim ignoras, quanta momenta ſint in repub. temporum: & quid inteſſit idem illud vtrum antè, an poſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur. Omnia quæ ſeuerè decreta ſunt hoc tumultu, ſi aut quo die dixi ſententiam, perfecta eſſent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore ſuſcepta ſunt, vt agerentur, non tardata & procraſtinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, præſtiti reipublicæ, quæ præſtare debuit is, qui eſſet eo quo ego ſum gradu ſenatus populiq; iudicio conlocatus: nec illa modò, quæ nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, vigilantiam, patriæ charitatem: ea ſunt enim, quæ nemo eſt qui non præſtare debeat. Ego autem ei qui ſententiam dicat in principibus de republ. puto etiam prudentiam eſſe præſtandam. Nec me, cùm mihi tantum ſumpſerim vt gubernacula reipubl. prenderem, minus putarim reprehendendum, ſi inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quàm ſi infideliter. Acta quæ ſint, quæq; agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in acie eſſe, neque reſpectum vllum quærere, niſi me

vtilitas ciuitatis fortè conuerterit. Maiores autem partes animi te, Caſſiúmque reſpiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, vt intelligas, aut, ſi hoc tempore bene res geſta ſit, tibi meliorem rempu. eſſe faciendam, aut ſi quid offenſum ſit, per te eſſe eandem recuperandam.

CICERO BRVTO S. 2

PLANCI animum in rempub. egregium, legiones, auxilia, copias ex literis eius, quarum exemplum tibi miſſum arbitror, perſpicere potuiſti. Lepidi, tui neceſſarii (qui ſecundum fratrem affines habet, quos oderit proximos) leuitatem & inconſtantiam, animúmque ſemper inimicum reipu. iam credo tibi ex tuorum literis eſſe perſpectum. nos expectatio ſolicitat, quæ eſt omnis iam in extremum adducta diſcrimẽ. Eſt enim ſpes omnis in Bruto expedienda, de quo vehementer timebamus. Ego hîc cum homine furioſo ſatis habeo negotii Seruilio: quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur: ſed tuli reipu. cauſa, ne darem perditis ciuibus hominem parum ſanum illum quidem, ſed tamẽ nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: ſed eum alienandum à repub. non putabam. Fidem feci eius ferendi: cœperat enim eſſe tanta inſolentia, vt neminem liberum duceret. In Planci verò cauſa exarſit incredibili dolore; mecumque per biduum ita cõtendit, & à me ita fractus eſt, vt eum in perpetuum modeſtiorem ſperem fore. Atque in hac contentiõne ipſa cùm maximè res ageretur a. d. v. id. Apr. literæ mihi in ſenatu redditæ ſunt à Lentulo noſtro, de Caſſio, de legionibus, de Syria: quas ſtatim cùm recitauiſſem, cecidit Seruilius, complures præterea: ſunt enim inſignes aliquot, qui improbiſſimẽ ſentiũt: ſed acerbiſſimè tulit Seruilius, aſſenſum eſſe mihi de Planco.

BRVTI EPISTOLA *imperfecta.* 3

MAGNVM illud monſtrum in repu. eſt. ſed quo nos amiſiſſe: quem ſic vexari à Dolabella audio, vt iam non videatur crudeliſſimum eius facinus interfectio Trebonii. Vetus Antiſtius me tamen pecunia ſubleuauit. Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat, induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni deniq; officio, vt prorſus nunquam dimittere videatur cogitationem cuius ſit filius. Quare quoniã efficere non

non poſſum vt pluris facias eum qui tibi eſt chariſſimus, illud tribue iudicio meo, vt tibi perſuadeas non fore illi abutendum gloria tua, vt adipiſcatur honores paternos. calen. April. Carachio.

CICERO BRVTO S. 4

DATIS manè a. d. VI. id. April. Scaptio literis eodem die tuas accepi cal. April. Dyrrhachio datas veſperi: itaq; manè prid. idus April. cùm à Scaptio certior factus eſſem, non eſſe eos profectos, quibus pridie dederam, & ſtatim ire, hoc paululum exaraui ipſa in turba matutinæ ſalutationis. De Caſſio lætor, & reip. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & iraſcente Panſa ſententiam dixerim, vt Dolabellam bello Caſſius perſequeretur. Et quidem audacter dicebam, ſine noſtro S.C. iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis noſtris. Quòd me de Antonio conſulis, quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto. Ex his literis, quas mihi miſiſti, Dolabella Aſiam vexare videtur, & in ea ſe gerere teterrimè. Compluribus autẽ ſcripſiſti Dolabellam à Rhodiis eſſe excluſum: qui ſi ad Rhodum acceſſit, videtur mihi Aſiam reliquiſſe. Id ſi ita eſt, iſtic tibi cenſeo commorandum: ſin eam ſemel cepit, mihi crede, non erit. id. April.

BRVTVS CICERONI S. 5

LITERAS tuas valde expecto, quas ſcripſiſti poſt nuntios noſtrarum rerum: & de morte Trebonii: non enim dubito quin mihi cõſilium tuum explices. Indigno ſcelere & ciuem optimum amiſimus, & prouinciæ poſſeſſione pulſi ſumus, quam recuperari facile eſt. Neq; minus turpe aut flagitioſum erit, ſi poteſt recuperari. Antonius adhuc eſt nobiſcum: ſed mediusfidius & moueor hominis precibus, & timeo ne illum aliquorum furor excipiat: planè æſtuo. Quòd ſi ſcirem, quid tibi placeret, ſine ſolicitudine eſſem: id enim optimum eſſe perſuaſum eſſet mihi. Quare quàmprimum fac me certiorem quid tibi placeat. Caſſius noſter Syriam, legiones Syriacas habet, vltro quidẽ à Marco, & à Martio, & ab exercitu ipſo accerſitus. Ego ſcripſi ad Tertiam ſororem, & ad matrem, ne prius ederent hoc, quod optimè ac feliciſſimè geſſit Caſſius, quàm tuum cõſilium cognouiſſent, tibiq;

viſum eſſet. Legi orationes duas tuas, quarum altera calend. Ian. vſus es, altera de literis meis, quæ habita eſt abs te contra Calenum. Nunc ſcilicet hoc expectas, dum eas laudem. Neſcio animi, an ingenii tui maior in his libellis laus contineatur. Iam cōcedo, vt vel Philippici vocentur, quod tu quadam epiſtola iocans ſcripſiſti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia & ſupplemento: quarum altera poteſt abs te expediri, vt aliqua pars militum iſtinc mittatur nobis, vel ſecreto conſilio aduerſus Panſam, vel actione in ſenatu: altera quæ magis quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Aſiam, * at in Aſiam cenſeo perſequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus.

CICERO BRVTO S. 6

QVOD egere te duabus neceſſariis rebus ſcribis, ſupplemento & pecunia, & difficile conſilium eſt; non enim mihi occurrunt facultates, quibus vti te poſſe videam, præter illas quas ſenatus decreuit, vt pecunias à ciuitatibus mutuas ſumeres. De ſupplemento autem non video quid fieri poſſit: tantum enim abeſt, vt Panſa de exercitu ſuo, aut delectu tibi aliquid tribuat, vt etiam moleſtè ferat tam multos ad te ire voluntarios. Quomodo equidem credo, quòd his rebus quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas eſſe arbitretur: quomodo autem multi ſuſpicantur, ne te quidem nimis firmum eſſe velit: quod ego non ſuſpicer. Quòd ſcribis te ad Tertiam ſororem ſcripſiſſe, vt ne prius ederent ea quæ geſta à Caſſio eſſent, quàm mihi viſum eſſet, video te veritū eſſe id quod verendum fuit, ne animi partium Cæſaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commouerentur. Sed antè quàm tuas literas accepimus, audita res erat, & peruulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos literas attulerant. Quare neq; ſupprimenda res erat, præſertim cùm id fieri non poſſet, neque ſi poſſet, non diuulgandam potius, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, & ſi tantum eſt in eo, quantum ſcribis, tantum ſcilicet quantum debeo, gaudeo, etſi quòd amas eum, eo maiora facis: idipſum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi.

CICERO BRVTO S. 7

QVAE literæ tuo nomine recitatæ ſunt idus Aprilis in ſenatu, eodemq́ue tempore Antonii, credo ad te ſcripſiſſe tuos,

tuos,

tuos, quorum ego nemini concedo. Sed nihil neceſſe erat eadem omnes: illud neceſſe, me ad te ſcribere quid ſentirem de tota conſtitutione huius belli, & quo iudicio eſſem quáq; ſententia. voluntas mea Brute, de ſumma republ. ſemper eadem fuit quæ tua: ratio quibuſdam in rebus, non omnibus, paulò fortaſſe vehementior. Scis mihi ſemper placuiſſe non rege ſolùm, ſed regno liberari rempublicam. Tu lenius, immortali omnino cum tua laude: ſed quid melius fuerit, magno dolore ſenſimus, magno periculo ſentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quæ ſine pace nulla eſt: pacem ipſam bello atque armis effici poſſe arbitrabar. Studia non deerant arma poſcentium, quorum repreſſimus impetum, ardoremque reſtinximus. Itaque res in eum locum venerat, vt niſi Cæſari Octauiano Deus quidem illam mentem dediſſet, in poteſtatem perditiſſimi hominis, & turpiſſimi M. Antonii veniendum fuit: quo cum vides hoc tempore ipſo, quod ſit, quantumq; certamen. Id profectò nullum eſſet, niſi tum conſeruatus eſſet Antonius. Sed hæc omitto: res enim à te geſta memorabilis, & penè cœleſtis repellit omnes reprehenſiones: quippe quæ ne laude quidem ſatis idonea affici poſſit. Extitiſti nuper vultu ſeuero: exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparaſti. Dii mortales qui ille nuntius, quæ illæ literæ, quæ lætitia ſenatus, quæ alacritas ciuitatis erat? Nihil vnquam vidi tam omnium conſenſione laudatum. Erat expectatio reliquiarum Antonii: quem equitatu, legionibusq; magna ex parte ſpoliaras. Ea quoq; habuit exitum optabilem. Nam tuæ literæ, quæ recitatæ in ſenatu ſunt, & imperatoris, & militum virtutem, & induſtriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quòd ſi tuis placuiſſet de his literis referri, & niſi in tempus turbulentiſſimum poſt diſceſſum Panſæ conſulis incidiſſent, honos quoque iuſtus & debitus Diis immortalibus decretus eſſet. Ecce tibi id. Apr. aduolat manè celer Pilus, qui vir (Dii boni) quàm grauis, quàm conſtans, quàm bonarum in rep. partium? Hic epiſtolas affert duas, vnam tuo nomine, alteram Antonii. dat Seruilio trib. ple. ille Cornuto: recitantur in ſenatu. ANTONIVS PROCOS. magna admiratio, vt ſi eſſet recitatum, Dolabella im-

perator, à quo quidem venerant tabellarii: ſed nemo Pili ſimilis, qui proferre literas auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, ſed in Antoninm admodum lenes: vehementer admiratus ſenatus, mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falſas dicerem? quid ſi tu eas approbaſſes? cõfirmarem? non erat dignitatis tuæ. itaq; ille dies ſilentio. Poſtridie autem cùm ſermo increbuiſſet, Pilusq́ue oculos vehementius hominum offendiſſet, natum omnino eſt principium à me. De procos. Antonio multa: Seſtius cauſæ non defuit. Pòſt mecum: quanto ſuum filium, quanto meum in periculo futurum diceret, ſi contra procos. arma tuliſſent. Noſtri hominem, cauſæ non defuit. Dixerunt etiã alii. Labeo verò noſter, nec ſignum tuũ in epiſtola, nec diem appoſitum, nec te ſcripſiſſe ad tuos, vt ſoleres. Hoc cogere volebat, falſas literas eſſe, & ſi quæris, probabat. Nunc tuum eſt conſilium, Brute, de totó genere belli. Video te lenitate delectari, & eum putare fructum eſſe maximum. præclarè quidem, ſed aliis rebus, aliis temporibus locus eſſe ſolet, debetq; clementiæ. Nunc quid agatur, Brute, templis Deorum immortalium imminet hominũ egentium & perditorum ſpes, nec quicquam aliud decernitur hoc bello, niſi vtrum ſimus, nécne. cui parcimus, aut quid agimus? His ergo conſulimus, quibus victoribus veſtigium noſtrum nullũ relinquetur. Nam quid intereſt inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum ſi cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc vt ita ſentiret ſenatus, populusq́; Roma. etſi res ipſa cogebat, tamen maxima ex parte noſtro cõſilio atq; autoritate perfectum eſt. Tu ſi hanc rationem non probas, tuam ſententiam defendam, non relinquam meam. neque diſſolutum à te quicquam homines expectant, nec crudele. Huius rei moderatio facilis eſt, vt in duces vehemens ſis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quàmplurimum tecum habeas. Virtutis diſciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem atque imitationem tui. XIII. calendas Maii.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Quintum Fratrem,

LIBER I.

M. CICERO QVINTO FRATRI S. I.

ETSI non dubitabam quin hanc epiſtolam multi nuntii, fama denique eſſet ipſa ſua celeritate ſuperatura, tuq; antè ab aliis auditurus eſſes, annum tertium acceſſiſſe deſiderio noſtro, & labori tuo: tamen exiſtimaui à me quoque tibi huius moleſtiæ nuntium perferri oportere. Nam ſuperioribus literis, non vnis, ſed pluribus, cùm iam ab aliis deſperata res eſſet, tamen ego tibi ſpem maturæ deceſſionis afferebam, nõ ſolùm vt quam diutiſſimè te iucunda opinione oblectarem, ſed etiam, quia tanta adhibebatur & à nobis, & à prætoribus contentio, vt rem poſſe confici non diffiderem. Nunc, quoniam ita accidit vt neque prætores ſuis opibus, neque nos noſtro ſtudio quicquam proficere poſſemus, eſt omnino difficile, non grauiter id ferre: ſed tamen noſtros animos maximis in rebus gerendis, & ſuſtinendis exercitatos, frangi & debilitari moleſtia non oportet. Et quoniam ferre ea moleſtiſſimè homines debent, quæ ipſorum culpa contracta ſunt, eſt quiddam in hac re mihi moleſtius ferendum, quàm tibi: factum eſt enim mea culpa, cõtra quam tu mecũ & proficiſcens, & per literas egeras, vt priore anno non ſuccederetur. Quod ego, dum ſociorum ſaluti cõſulo, dum impudentiæ nonnullorũ negotiorum reſiſto, dum noſtram gloriã tua virtute augeri expeto, feci non ſapienter: præſertim cùm id commiſerim,

vt ille alter annus etiam tertium poſſet adducere. Quod quoniam peccatum meum eſſe confiteor, eſt ſapientiæ,atq; humanitatis tuæ curare,& perficere, vt hoc minus ſapienter à me prouiſum,diligentia tua corrigatur. Ac ſi te ipſe vehementius ad omneis parteis bene audiendi excitâris, non vt cum aliis,ſed vt tecum iam ipſe certes:ſi omnem tuam mentem, curam, cogitationem, & excellentem omnib. in rebus laudis cupiditatem incitaris:mihi crede,vnus annus additus labori tuo,multorum annorũ lætitiam nobis,gloriã verò etiam poſteris noſtris afferet. Quapropter hoc te primùm rogo, ne contrahas,aut demittas animum, ne te obrui tanquã fluctu,ſic magnitudine negotii ſinas, contraq; erigas, ac reſiſtas, ſiue etiam vltrò occurras negotiis: neque enim eiuſmodi partem reipub. geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimùm ratio poſſit,& diligentia. Quòd ſi tibi bellum aliquod magnum, & periculoſum adminiſtranti prorogatum imperium viderem, tremerẽ animo, quòd eodem tempore eſſe intelligerem etiam fortunæ poteſtatem in nos prorogatam. Nunc verò ea pars tibi reipub.commiſſa eſt,in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tèneat, & quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi poſita eſſe videatur. Nullas (vt opinor) inſidias hoſtium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem ſociorum, nullam inopiam ſtipendii,aut rei frumentariæ, nullam ſeditionem exercitus pertimeſcimus: quæ perſæpè ſapientiſſimis viris acciderunt, vt quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis,ſic illi fortunæ impetũ ſuperare nõ poſſent. Tibi data eſt ſumma pax,ſumma tranquillitas:ita tamen,vt ea dormientem gubernatorem vel obruere,vigilantem etiã delectare poſſit.Conſtat enim ea ꝓuincia primùm ex eo genere ſociorũ, quod eſt ex hominũ omni genere humaniſſimũ:deinde ex eo genere ciuiũ,qui, aut quòd publicani ſunt, nos ſumma neceſſitudine attingunt,aut,quòd ita negotiantur,vt locupletes ſint,noſtri conſulatus beneficio ſe incolumes fortunas habere arbitrãtur. At enim inter hos ipſos exiſtunt graues cõtrouerſiæ,multæ naſcuntur iniuriæ,magnę contentiones conſequuntur.Quaſi verò ego id putem, non te aliquantum negotii ſuſtinere: intelligo permagnum eſſe negotium,& maximi conſilii. Sed memento conſilii me hoc

negotium

negotium eſſe magis aliquãtò, quàm fortunæ putare. Quid eſt enim negotii, continere eos quibus præſis, ſi te ipſe contineas? Id autem ſit magnum, & difficile cæteris, ſicut eſt difficillimũ: tibi & fuit hoc ſemper facillimũ, & verò eſſe debuit: cuius natura talis eſt, vt etiam ſine doctrina videatur moderata eſſe potuiſſe: ea autem adhibita doctrina eſt, quæ vel vitioſiſſimã naturam excolere poſſit. Tu cùm pecuniæ, cùm voluptati, cùm omnium rerũ cupiditati reſiſtes, vt facis: erit, credo, periculum ne improbum negotiatorem, paulò cupidiorem publicanum comprimere non poſſis. Nam Græci quidem ſic te ita viuentem intuebũtur, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinũ hominem eſſe in prouinciam delapſum putent. Atq; hæc nunc non, vt facias, ſed vt te facere & feciſſe gaudeas, ſcribo. Præclarũ eſt enim ſummo cum imperio fuiſſe in Aſia trienium, ſic vt nullũ te ſignum, nulla pictura, nullum vas, nulla veſtis, nullum mancipium, nulla forma cuiuſquã, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat iſta prouincia) ab ſumma integritate, continentiaq; deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum poteſt, quàm iſtã virtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neq; eſſe abditã, ſed in luce Aſiæ, in oculis clariſſimæ prouinciæ, atque in auribus omniũ gentium ac nationum eſſe poſitam: nõ itineribus tuis perterreri homines, non ſumptu exhauriri, non aduentu cõmoueri: eſſe quocunq; veneris, & publicè & priuatim maximam lætitiam: cùm vrbs cuſtodem non tyrannũ: domus hoſpitem, non expilatorem recepiſſe videatur? His autem in rebus iam te vſus ipſe profectò erudiuit, nequaquã ſatis eſſe, ipſum haſce habere virtutes: ſed circunſpiciendum diligenter, vt in hac cuſtodia prouinciæ non te vnum, ſed omneis miniſtros imperii tui ſociis & ciuibus, & reip. præſtare videare. Quanquã legatos habes eos, qui ipſi per ſe habituri ſint rationem dignitatis ſuæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præſtat Tubero: quem ego arbitror, prætertim cùm ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere quos velit, & poſſit imitari. Hallienus autem noſter cùm animo, & beneuolentia, tum verò etiam imitatione viuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua, vt propter amorem in nos

fraternum, etiam de noſtra laboret. Quæſtorem habes non tuo iudicio delectum, ſed eum quem ſors dedit. Hunc oportet & ſua ſponte eſſe moderatũ: & tuis inſtitutis, & præceptis obtemperare. Quorũ ſi quis fortè eſſet ſordidior, ferres eatenus, quoad per ſe negligeret eas leges, quib. eſt adſtrictus: non vt ea poteſtate, quã tu ad dignitatẽ permiſiſſes, ad quæſtũ abuteretur. Neq; enim mihi ſanè placet, præſertim cùm hi mores tantùm iam ad nimiã lenitatẽ, & ambitionem incubuerint, ſcrutari te omneis ſordeis, excutere vnumquẽq; eorum: ſed quanta ſit in quoq; fides, tantum cuiq; committere. Atque inter hos, eos quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſpub. duntaxat finibus iis præſtabis, quos antè præſcripſi. Quos verò aut ex domeſticis conuictoribus, aut ex neceſſariis apparitoribus tecum eſſe voluiſti, qui quaſi ex cohorte prætoris appellari ſolent, horũ non modò facta, ſed etiã dicta omnia præſtanda nobis ſunt. Sed habes eos tecum, quos poſſis rectè facientes facilè diligere, minus conſulenteis exiſtimationi tuæ facillimè coercere: à quibus, rudis cùm eſſes, videtur potuiſſe tua liberalitas decipi: nam vt quiſq; eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur. Nunc verò tertius hic annus habeat integritatem eandem quam ſuperiores, cautionem etiam diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id quod audiunt, exiſtimentur audire non in quas fictè & ſimulatè quæſtus cauſa inſuſurretur. Sit annulus tuus, non vt vas aliquod ſed tanquam ipſe tu: non miniſter alienæ voluntatis, ſed teſtis tuæ. Accenſus ſit eo etiam numero, quo eum maiores noſtri eſſe voluerunt, qui hoc non in beneficii loco, ſed in laboris, ac muneris, non temerè niſi libertis ſuis deferebant: quibus illi quidem non multò ſecus ac ſeruis imperabant. Sit lictor non ſuæ, ſed tuæ lenitatis apparitor, maioraq; præferant faſces illi, ac ſecures dignitatis inſignia, quàm poteſtatis. Toti deniq; ſit prouinciæ cognitum, tibi omnium quibus præſis, ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe chariſſimas. Denique hæc opinio ſit, non modò iis qui aliquid acceperint, ſed iis etiam qui dederint, te inimicum (ſi id cognoueris) futurum. Neq; verò quiſquam dabit, cùm erit hoc perſpectum, nihil per eos qui ſimulant ſe apud te multũ poſſe, abs te ſolere impetrari. Nec tamen eſt hæc oratio mea huiuſmodi, vt

te in

te in tuos aut durum eſſe nimium, aut ſuſpicioſum velim. Nam ſi quis eſt eorum qui tibi biennii ſpatio nunquam in ſuſpicionem auaritiæ venerit, vt ego Cæſium, & Chærippum, & Labeonem audio, & quia cognoui, exiſtimo: nihil eſt quod non & iis, & ſi quis eſt alius eiuſmodi, & committi, & credi rectiſſimè putem. Sed ſi quis eſt in quo iam offenderis, de quo aliquid ſenſeris: huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuæ commiſeris. In prouincia verò ipſa ſi quem es nactus qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus: huic quantum credendum ſit, vide: non quin poſſint multi eſſe prouinciales viri boni; ſed hæc ſperare licet, iudicare periculoſum eſt. MVLTIS enim ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque natura: frons, oculi, vultus perſæpè mentiuntur, oratio verò ſæpiſſimè. Quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupididitate adducti careãt iis rebus omnibus, à quibus nos diuulſi eſſe non poſſumus, te autem alienum hominem ament ex animo, ac non ſui commodi cauſſa ſimulent? Mihi quidem permagnum videtur: præſertim ſi iidem homines priuatum non ferè quenquam, prætores ſemper omneis amant. Quo ex genere ſi quem fortè tui cognouiſti amantiorem (fieri enim potuit) quàm temporis, hunc ad tuum numerum libenter aſcribito: ſin autem id non perſpicies, nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: proptereà quòd & omneis vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ cauſſa faciunt: & qui cum victuri non ſunt, eius exiſtimationi conſulere non curant. Atque etiã è Græcis ipſis diligenter cauendæ ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, ſi qui ſunt vetere Græcia digni. Sic verò fallaces ſunt permulti, & leues, & diuturna ſeruitute ad nimiam aſſentationem eruditi: quos ego vniuerſos adhiberi liberaliter, optimum quemque hoſpitio amicitiáque coniungi dico oportere. Nimiæ familiaritates eorum neque tam fideles ſunt (non enim audent aduerſari noſtris voluntatibus) & inuident non noſtris ſolùm, verumetiam ſuis. Iam qui in eiuſmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior ſim, cautus eſſe velim, ac diligens, quo me animo in ſeruos eſſe cenſes? quos quidem cùm omnibus in lo-

cis, tũ præcipuè in prouinciis regere debemus. Quo de genere multa præcipi poſſunt: ſed hoc & breuiſſimum eſt,& facillimè teneri poteſt,vt ita ſe gerant in iſtis Aſiaticis itineribus,vt ſi iter Appia via faceres: néve intereſſe quicquã putent,vtrum Tralleis, an Formias venerint. Ac ſi quis eſt ex ſeruis egregiè fidelis,ſit in domeſticis rebus,& priuatis:quę res ad officium imperii tui, atq; ad aliquam partem reipublicæ pertinebũt,de iis rebus ne quid attingat:multa enim, quæ rectè committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis,& vituperationis vitandæ cauſſa committenda nõ ſunt. Sed neſcio quo pacto ad præcipiendi rationem delapſa eſt oratio mea, cùm id mihi propoſitum initiò non fuiſſet. Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præſertim genere intelligam prudentia non eſſe inferiorem, quàm me, vſu verò etiam ſuperiorem? ſed tamen ſi ad ea quæ faceres, autoritas accederet mea,tibi ipſi illa putaui fore iucũdiora. Quare ſint hæc fundamẽta dignitatis tuæ, tua primũ integritas,& continentia, deinde omnium qui tecum ſunt, pudor. Delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum,& Græcorum percautus,& diligens:familiæ grauis,& conſtans diſciplina. Quæ cùm honeſta ſint in his priuatis noſtris,quotidianisq; rationibus:in tanto imperio, tam deprauatis moribus,tam corruptrice prouincia,diuina videãtur neceſſe eſt. Hæc inſtitutio, atque diſciplina poteſt ſuſtinere in rebus ſtatuendis,decernendisque eam ſeueritatem, qua tu in iis rebus vſus es, ex quibus nonnullas ſimultates cum magna mea lætitia ſuſceptas habemus: niſi fortè me Paconii neſcio cuius, hominis ne Græci quidem, ſed Myſii, aut Phrygii potius,querelis moueri putas: aut Tuſcenii hominis furioſi, ac ſordidi vocibus, cuius tu ex impuriſſimis faucibus inhoneſtiſſimam cupiditatem eripuiſti ſumma cum æquitate. Hęc & cætera plena ſeueritatis, quæ ſtatuiſti in iſta prouincia,non facilè ſine ſumma integritate ſuſtinebimus. Quare ſit ſumma in iure dicendo ſeueritas, dũmodò ea ne varietur gratia,ſed conſeruetur æquabilis. Sed tamen parui refert, abs te ipſo ius dici ęqualiter, & diligenter, niſi idem ab iis fiet, quibus tu eius muneris aliquam partẽ conceſſeris. Ac mihi quidem videtur, non ſanè magna varietas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota iuriſdi-

ctione

ctione maximè ſuſtineri: in qua, ſcientiæ præſertim prouincialis ratio ipſa expedita eſt. Conſtãtia eſt adhibenda & grauitas quæ reſiſtat non ſolùm gratiæ, verùm etiã ſuſpicioni. Adiungẽda etiam eſt facilitas in audiendo, lenitas in decernendo, in ſatisfaciendo, ac diſputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octauius iucundiſſimus fuit: apud quẽ primùm lictor quieuit, tacuit accenſus: quoties quiſq; voluit, dixit, & quàm voluit diu. Quibus ille rebus fortaſsè nimis lenis videretur, niſi hæc lenitas illam ſeueritatem tueretur. Cogebantur Syllani homines, quę per vim, & metum abſtulerãt, reddere. qui in magiſtratibus iniuriosè decreuerant, eodem ipſis priuatis erat iure parẽdum. Hęc illius ſeueritas acerba videretur, niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Quòd ſi hæc lenitas grata Romæ eſt, vbi tãta arrogãtia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta vis, tanta ſenatus autoritas: quàm iucunda tandem prætoris comitas in Aſia poteſt eſſe: in qua tanta multitudo ciuium, tanta ſociorum, tot vrbes, tot ciuitates vnius hominis nutum intuentur? vbi nullum auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio. Quare cùm permagni hominis eſt, & ipſa natura moderati, tum verò etiam doctrina, atque optimarum artium ſtudiis eruditi, ſic ſe adhibere in tanta poteſtate, vt nulla alia poteſtas ab iis quibus præſit, deſideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, ſed ad effigiem iuſti imperii, cuius ſumma grauitas ab illo philoſopho cum ſingulari comitate coniungitur; quos quidem libros non ſine cauſſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat: nullum eſt enim prætermiſſum in iis officium diligentis, & moderati imperii: eáque ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit, quonam modo retinenda ſunt iis, quibus imperium ita datum eſt, vt redderent, & ab iis legibus datum eſt, ad quas reuertendum eſt? At mihi quidem videtur huc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, vt ii. qui eorum in imperio erunt, ſint quàm beatiſſimi: quod tibi & eſſe antiquiſſimum, & ab initio fuiſſe, vt primùm Aſiam attigiſti, conſtante fama atq; omniũ ſermone celebratũ eſt. Eſt autẽ non modò eius qui ſociis, & ciuibus, ſed etiã eius qui ſeruis, qui mutis pecudibus

præſit, eorum quibus præſit commodis, vtilitatiq́ue ſeruire. Cuius quidem generis conſtare inter omnes video, abs te ſummam adhiberi diligentiam: nullum æs alienū nouum contrahi ciuitatibus: vetere autem magno, & graui multas abs te eſſe liberatas vrbeis: complureis dirutas, ac penè deſertas, in quibus vnam Ioniæ nobiliſſimam, alteram Cariæ, Samum, & Halicarnaſſum, per te eſſe recreatas: nullas eſſe in oppidis ſeditiones, nullas diſcordias: prouideri abs te; vt ciuitates optimatum cōſiliis adminiſtrentur: ſublata Myſiæ latrocinia, cædes multis locis repreſſas, pacem tota prouincia conſtitutam: neque ſolùm illa itinerum, atque agrorum, ſed multò etiam plura, & maiora oppidorum & furta, & latrocinia eſſe depulſa: remota à fama, & à fortunis, & ab otio locupletum illam acerbiſſimam miniſtram prætorum auaritiæ, calumniam: ſumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fineis incolant, tolerari æquabiliter: facillimos eſſe aditus ad te: patere aureis tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac ſolitudinem non modò nullo populari acceſſu, ac tribunali, ſed ne domo quidem tua, & cubiculo eſſe excluſam, tuo toto denique in imperio nihil acerbum eſſe, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, manſuetudinis, humanitatis. Quantum verò illud eſt beneficiū tuum, quod iniquo & graui vectigali ædilitiorum, magnis noſtris ſimultatibus, Aſiam liberaſti? Enimuero ſi vnus homo nobilis queritur palam te, quòd edixeris ne ad ludos pecuniæ decernerentur, H-S. CC. ſibi eripuiſſe: quanta tandem pecunia penderetur ſi omnium nomine quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam inſtitutū, erogaretur? Quanquam has querelas hominū noſtrorum illo conſilio oppreſſimus, quòd in Aſia neſcio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur: quòd cùm ad templum, monimentúmque noſtrum ciuitates pecunias decreuiſſent, cúmq; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficiis ſumma ſua voluntate feciſſent, nominatimq́ue lex exciperet, vt ad templum, monimentúmque capere liceret, cúmque id quod dabatur, non eſſet interiturum, ſed in ornamentis templi futurum, vt non mihi potius, quàm populo Romano, ac Diis immortalibus datum videretur: tamen id in quo erat dignitas, erat

lex,

lex,erat eorum,qui faciebant,voluntas, accipiendum non putaui:tum aliis de cauſſis, tum etiã vt animo æquiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo,& ſtudio omni in eam rationem qua adhuc vſus es,vt eos,quos tuæ fidei,poteſtatique, ſenatus, populúſque Romanus commiſit, & credidit, diligas,& omni ratione tueare, vt eſſe quàm beatiſſimos velis. Quòd ſi te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis præfeciſſet, immanibus ac barbaris nationibus: tamen eſſet humanitatis tuæ conſulere eorum commodis,& vtilitati,ſalutique ſeruire. Cùm verò ei generi hominum præſimus, non modò in quo ipſa ſit, ſed etiam à quo ad alios perueniſſe putetur humanitas: certè iis eam potiſſimùm tribuere debemus,à quibus accepimus.Non enim me hoc iam dicere pudebit, præſertim in ea vita,atque iis rebus geſtis, in quibus non poteſt reſidere inertiæ, aut leuitatis vlla ſuſpicio, nos ea quæ conſecuti ſumus,iis ſtudiis, & artibus eſſe adeptos, quæ ſint nobis Græciæ monimentis,diſciplinisque traditæ.Quare prȩter communem fidem quæ omnibus debetur, prætereà nos iſti hominum generi præcipuè debere videmur, vt quorum præceptis ſimus eruditi,apud eos ipſos,quod ab iis didicerimus, velimus exprimere. Atque ille quidem princeps ingenii,& doctrinæ Plato,tum denique fore beatas reſpublicas putauit,ſi aut docti, & ſapientes homines eas regere cœpiſſent, aut qui regerẽt,omne ſuum ſtudium in doctrina,ac ſapientia collocaſſent. Hanc coniunctionem videlicet poteſtatis, & ſapientiæ ſaluti cenſuit ciuitatibus eſſe poſſe:quod fortaſſe aliquando vniuerſæ reipub. noſtræ, nunc quidem profectò iſti prouinciæ contigit, vt is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in doctrina,cui in virtute,atq; humanitate percipienda plurimũ à pueritia ſtudii fuiſſet,& temporis.Quare cura, vt hic annus qui ad laborem tuum acceſſit, idem ad ſalutem Aſiæ prorogatus eſſe videatur. quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quàm nos in deducendo, perfice vt lætitia prouinciæ, deſiderium noſtrum leniatur. etenim ſi in promerendo, vt tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini,fuiſti omnium diligentiſſimus. multò maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et quidem de iſto genere honorum quid ſentirem,

ſcripſi ad te antè. Semper hos putaui, ſi vulgares eſſent, vileis: ſi temporis cauſſa cōſtituerentur, leueis: ſi verò (id quod ita factum eſt) meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in iis tuendis operam eſſe ponendam. Quare, quoniam in iſtis vrbibus cum ſummo imperio, & poteſtate verſaris, in quibus tuas virtutes conſecratas, & in Deorum numero collatas vides: in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominū opinionibus, tātis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit eiuſmodi, vt conſulas omnibus, vt medeare incōmodis hominum, prouideas ſaluti, vt te parentem Aſiæ & dici, & haberi velis. Atque huic tuæ voluntati, ac diligentiæ difficultatem magnā afferunt publicani: quibus ſi aduerſamur, ordinē de nobis optimè meritum, & per nos cum repub. cōiunctum, & à nobis, & rep. diſiungemus: ſin autē omnibus in rebus obſequimur, funditus eos perire patiemur, quorū non modò ſaluti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Hæc eſt vna (ſi verè cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas: nam eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, ſuos coercere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis, admittendisque præbere, præclarum magis eſt, quàm difficile. Non eſt enim poſitum in labore aliquo, ſed in quadam inductione animi, atque voluntate. Illa cauſſa publicanorū quantam acerbitatem afferat ſociis, intelleximus ex ciuibus qui nuper in portoriis Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nonnullis iniuriis portitorum querebantur. Quare non ignoro quid ſociis accidat in vltimis terris, cùm audiuerim in Italia querelas ciuium. Hîc te ita verſari, vt & publicanis ſatisfacias, præſertim publicis malè redemptis, & ſocios perire non ſinas, diuinæ cuiuſdam virtutis eſſe videtur, id eſt, tuæ. Ac primùm Græcis id, quod acerbiſſimum eſt: quòd ſint vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quòd ſine imperio populi Romani ſuis inſtitutis per ſe ipſi ita fuerunt. Nomen autem publicani aſpernari non poſſunt, qui pendere ipſi vectigal ſine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sylla deſcripſerat. Non eſſe autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm noſtros publicanos, hinc intelligi poteſt, quòd Caunii nu-

per

per omnes ex inſulis, quæ erant ab Sylla Rhodiis attributæ, confugerunt ad ſenatum, nobis vt potius vectigal, quàm Rhodiis penderent. Quare nomen publicani neque ii debent horrere qui ſemper vectigales fuerunt: neque ii aſpernari, qui per ſe pendere vectigal non potuerunt: neque ii recuſare qui poſtulauerunt. Simul & illud Aſia cogitet, nullam à ſe neque belli externi, neque diſcordiarum domeſticarum calamitatem abfuturam fuiſſe, ſi hoc imperio non teneretur. Id autem imperium cùm retineri ſine vectigalibus nullo modo poſſit, æquo animo parte aliqua ſuorum fructuum pacem ſibi ſempiternam redimat, atque otium. Quòd ſi genus ipſum, & nomen publicani non iniquo animo ſuſtinebunt, poterunt iis conſilio, & prudentia tua reliqua videri mitiora. Poſſunt in pactionibus faciendis non legem ſpectare cenſoriam, ſed potius commoditatem conficiendi negotii, & liberationem moleſtiæ. Potes etiam tu id facere, quod & feciſti egregiè, & facis, vt commemores quāta ſit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, vt, remoto imperio, ac vi poteſtatis, & faſcium, publicanos cum Græcis gratia, atq; autoritate coniungas. Sed & ab iis de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, vt facilitate ſua nos eam neceſſitudinem, quæ eſt nobis cum publicanis, obtinere, & conſeruare patiatur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes tua ſponte ſine cuiuſquam præceptis, ſed etiam magna iam ex parte perfeciſti? non enim deſiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtiſſimæ, & maximæ ſocietates: quod quidem mihi idcircò iucundius eſt, quòd idem faciunt Græci. DIFFICILE eſt autem ea quę commodis, vtilitate & propè natura diuerſa ſunt, voluntate coniungere. Ad ea quidem quæ ſupra ſcripta ſunt, non vt te inſtituerem ſcripſi (neque enim prudentia tua cuiuſquam præcepta deſiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuæ virtutis delectauit: quanquam in his literis longior fui, quàm aut vellem, aut me putaui fore. Vnum eſt quod tibi ego præcipere non deſinam, neq; te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. Omnes enim qui iſtinc veniūt, ita de tua virtute, integritate, humanitate, cōmemorāt, vt in tuis ſummis laudibus excipiant vnā iracundiā. Quòd vitiū

cùm in hac priuata, quotidianáque vita leuis eſſe animi, atque infirmi videtur: tum verò NIHIL eſt tam deforme, quã ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. Quare illud non ſuſcipiam, vt quæ de iracundia dici ſolent à doctiſſimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cùm & nimis longus eſſe nolim, & ex multorum ſcriptis ea facilè poſſis cognoſcere. Illud quod eſt epiſtolæ proprium, vt is ad quem ſcribitur, de iis rebus quas ignorat, certior fiat, prætermittendum eſſe non puto. Sic ad nos omnes ferè deferũt, nihil, cùm abſit iracundia, te fieri poſſe iucundius: ſed cùm te alicuius improbitas, peruerſitáſque commouerit, ſic te animo incitari, vt ab omnibus tua deſideretur humanitas. Quare quoniam in eam rationem vitæ nos, non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipſa, ac fortuna deduxit, vt ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus ſit, caueamus, quantum efficere, & conſequi poſſumus, ne quod in nobis inſigne vitium fuiſſe dicatur. Neque ego nunc hoc contendo, quod fortaſſe cùm in omni natura, tum iam in noſtra ætate difficile eſt, mutare animum, & ſi quid eſt penitus inſitum moribus, id ſubitò euellere: ſed te illud admoneo, vt ſi hoc plenè vitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne occuparetur; te ante compares, quotidiéque meditere, reſiſtendum eſſe iracundiæ: cúmque ea maximè animum moueat, tum tibi eſſe diligentiſſimè linguam continẽdam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omninò non iraſci. Nam illud non ſolùm eſt grauitatis, ſed nonnunquam etiam lentitudinis: moderari verò & animo, & orationi, cum ſis iratus, aut etiam tacere, & tenere in ſua poteſtate motum animi, & dolorem, etſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen eſt non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te eſſe iam commodiorem, mitiorémque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cùm abhorrent à literis, ab humanitate, tum verò contrariæ ſunt imperio, & dignitati. Nam ſi implacabiles ſunt iracundiæ, ſumma eſt acerbitas: ſin autem exorabiles, ſumma leuitas: quæ tamen (vt in malis) acerbitati anteponẽda eſt. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehẽſione plurimum

ſermo-

ſermonis,credo propterea,quòd tibi hominũ iniuria, quòd auaritia, quòd inſolentia præter opinionem accidebat,& intolerabilis videbatur: ſecũdus autem multò lenior, quòd & conſuetudo,& ratio,(vt ego arbitror)meæ quoque literæ te patientiorem,leniorémque fecerunt: tertius annus ita eſſe debet emendatus,vt ne minimam quidem rem quiſquam poſſit vllam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, ſed precibus tecum fraternis ago,totum vt animum, curam cogitationémque tuam ponas in omnium laude vndique colligenda. Quòd ſi in mediocri ſtatu ſermonis,ac prædicationis,noſtræ res eſſent: nihil abs te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularetur. Nunc verò propter earum rerum,in quibus verſati ſumus, ſplendorem, & magnitudinem, niſi ſummam laudem ex iſta prouincia aſſequimur, vix videmur ſummam vituperationem poſſe vitare. Ea noſtra ratio eſt,vt omnes boni cùm faueant,tum etiam à nobis omnem diligentiam, virtutémq; & poſtulent,& expectent: omnes autem improbi, quòd cum iis bellum ſuſcepimus ſempiternum, vel minima re ad reprehendẽdum contenti eſſe videantur. Quare, quoniam eiuſmodi theatrum eſt totius Aſiæ celebritate refertiſſimum,magnitudine ampliſſimum,iudicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, vt vſque Romam ſignificationes,vocéſque referantur: contende quæſo, atque elabora, non modò vt his rebus dignus fuiſſe,ſed etiam vt illa omnia tuis artibus ſuperaſſe videare. Et quoniam mihi caſus vrbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reipublicæ, tibi prouincialem dedit, etſi mea pars nemini cedit,fac vt tua cæteros vincat: ſimul & illud cogita, nos non de reliqua,& ſperata gloria iam laborare,ſed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetẽda fuit,quàm tuenda nobis eſt. Ac ſi mihi quicquam eſſet abs te ſeparatum,nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt. Nunc verò res ſic ſeſe habet, vt niſi omnia tua facta, atq; dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me meis tantis laboribus,tantiſque periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putem. Quòd ſi, vt ampliſſimum nomen conſequeremur, vnus præter cæteros adiuuiſti: certè

idem, vt id retineamus, præter cæteros elaborabis. Non eſt tibi his ſolis vtẽdum exiſtimationibus, ac iudiciis, qui nunc ſunt hominum, ſed iis etiam qui futuri ſunt: quanquam illorum erit verius iudicium, obtrectatiõne, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quærere: quod ſi eſſet, tamen non negligeres, præſertim cùm ampliſſimis monimentis conſecrare voluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in qua cauendum eſt, ne, ſi negligentior fueris, non ſolum tibi parum conſuluiſſe, ſed tuis etiam inuidiſſe videaris. Atque hæc non eò dicuntur, vt te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potius vt currentem incitaſſe videatur: facies enim perpetuò quæ feciſti, vt omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeueritatem, integritatémque laudent. Sed me quædam tenet propter ſingularem amorem infinita in te auiditas gloriæ. Quanquam illud exiſtimo, cùm iam tibi Aſia ſicut vnicuique ſua domus nota eſſe debeat, cùm ad tuam ſummam prudentiam tantus vſus acceſſerit, nihil eſſe quod ad laudem attineat, quod tu non optimè perſpicias, & tibi non ſine cuiuſquam hortatione in mentem veniat quotidie. Sed ego qui, cùm tua lego, te audire, & qui, cùm ad te ſcribo, tecum loqui videor: ideo & tua longiſſima quaque epiſtola maximè delector, & ipſe in ſcribendo ſæpe ſum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, vt tanquam poetæ boni, & actores induſtrii ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris, ac negoti tui diligentiſſimus ſis, vt hic tertius annus imperii tui tanquam tertius actus perfectiſſimus atque ornatiſſimus fuiſſe videatur. Id facillimè facies, ſi me, cui ſemper vni magis, quàm vniuerſis placere voluiſti, tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus iis rebus quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt vt te orem, vt valetudini tuæ, ſi me, & omneis tuos valere vis, diligentiſſimè ſeruias.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

STATIVS ad me venit a. d. VIII. calend. Nouembr. eius aduentus, quòd ita ſcripſiſti, direptum iri te à tuis, dum is abeſſet, moleſtus mihi fuit. Quòd autem expectationem tui,

tui, concurſumque eum qui erat futurus, ſi vnà tecum decederet, neque anteà viſus eſſet ſuſtulit, id mihi non incommodè viſum eſt accidiſſe: exhauſtus enim eſt ſermo hominum, & multæ emiſſæ iam eiuſmodi voces; ἀλλ' αἰεὶ π-τα φῶτα μέγαν, quæ te abſente confecta eſſe lætor. Quòd autem iccirco à te miſſus eſt mihi vt ſe purgaret, id neceſſè minimè fuit. primùm enim nunquam ille mihi fuit ſuſpectus: neque ego quæ ad te de illo ſcripſi, ſcripſi meo iudicio: ſed cùm ratio ſalúsque omnium noſtrûm qui ad rempublicam accedimus, non veritate ſolùm, ſed etiam fama niteretur, ſermones ad te aliorum ſemper, non mea iudicia perſcripſi: qui quidem quàm frequentes eſſent, & quàm graues, aduentu ſuo Statius ipſe cognouit. Etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipſo habebantur, & ſentire potuit ſermones iniquorum in ſuum potiſſimùm nomen erumpere. Quod autem me maximè mouere ſolebat, cùm audiebam illum plus apud te poſſe, quàm grauitas illius ætatis, & imperii prudentia poſtularet (quam multos enim mecum egiſſe putas vt ſe Statio commendarem? quàm multa autem ipſum ἀφελῶς mecum in ſermone ita protuliſſe?) id mihi non placuit, monui, ſuaſi, deterrui. Quibus in rebus etiam ſi fidelitas ſumma eſt, quod prorſus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui, dignitatem habere nullam poteſt. Atque hoc ſic habeto (nihil enim nec temerè dicere, nec aſtutè reticere debeo) materiam omnem ſermonum eorum qui de te detrahere velint, Statium dediſſe: & anteà tantùm intelligi potuiſſe, iratos tuæ ſeueritati eſſe nonnullos: hoc manumiſſo, iratis quod loquerentur, non defuiſſe. Nunc reſpondebo ad eas epiſtolas quas mihi reddidit L. Cæſius, cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero: quarum altera eſt de Blaudenio Zeuxide, quem ſcribis certiſſimum matricidam tibi à me intimè commendari. Qua de re, & de hoc genere toto, ne fortè me in Græcos tam ambitioſum factum eſſe mirere, pauca cognoſce. Ego, cùm Græcorum querelas nimium valere ſentirem, propter hominum ingenia, ad fallendum parata, quoſcunque de te queri audiui, quacunque potui ratione placaui. Primùm Dionyſipolitas, qui erant inimiciſſi-

mi mei,leniui: quorum principem Hermippum non ſolùm ſermone meo,ſed etiam familiaritate deuinxi.Ego Apamēſem Epheſium,ego leuiſſimum hominem Meragiſtum Antandrium,ego Niciā Smyrnęum,ego nugas maximas omnì me comitate ſum complexus, Nymphonem etiam Colophonium:quæ feci omnia,non quòd me aut ii homines,aut tota natio delectaret: pertæſum eſt enim leuitatis, aſſentationis animorum non officiis,ſed temporibus ſeruientium. Sed vt ad Zeuxim reuertar, cùm is de Caſelii ſermone ſecum habito, quæ tu ſcribis, ea ipſa loqueretur, obſtiti eius ſermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta,neſcio:ꝙ ſcribis, cupiſſe te,quoniam Smyrnæ duos Myſos inſuiſſes in culeum, ſimile in ſuperiore parte prouinciæ edere exemplum ſeueritatis tuæ,& idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluiſſe: quem adductum in iudicium,fortaſſe dimitti non oportuerit:conquiri verò,& elici blanditiis(vt tu ſcribis)ad iudicium neceſſe nō fuit,eum præſertim hominem, quem ego & ex ſuis ciuibus, & ex multis aliis quotidie magis cognoſco nobiliorem eſſe propè quàm ciuitatē ſuam. At enim Græcis ſolis indulgeo. Quid L.Cæcilium?nonne omni ratione placaui? quem hominem?qua ira?quo ſpiritu?quem deniq; præter Tuſceniū, cuius cauſſa ſanari non poteſt,non mitigaui? Ecce ſupra caput homo leuis,ac ſordidus,ſed tamen equeſtri cenſu,Catienus,etiam is lenietur. Cuius tu in patrē quòd fuiſti aſperior, non reprehendo, certò enim ſcio, te feciſſe cum cauſſa. Sed quid opus fuit eiuſmodi literis,quas ad ipſum miſiſti?illum crucem ſibi ipſum conſtituere,ex qua tu eum ante detraxiſſes:te curaturū,fumo vt combureretur, tota plaudente prouincia.Quid verò ad C.Fabiū neſcio quem? (nam eam quoque epiſtolam T.Catienus circumgeſtat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum ſuo pullo Meluino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, vt & patrē, & filium viuos cōburat,ſi poſſit:ſin minus,ad te mittat,vti iudicio comburantur.Hæ literę abs te per iocum miſſæ ad C.Fabium,ſi modò ſunt tuæ,cùm leguntur,inuidioſam atrocitatem verborum habent.Ac ſi omnium mearum literarum pręcepta repetes, intelliges nihil eſſe à me, niſi orationis acerbitatem, & ira-

cundiam,

cundiam,& ſi fortè,rarò literarum miſſarum indulgentiam reprehenſam:quibus quidem in rebus ſi apud te plus autoritas mea, quàm tua ſiue natura paulò acrior, ſiue quædam dulcedo iracundiæ, ſiuè dicendi ſal, facetiæque valuiſſent, nihil ſanè eſſet quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici,cum audiã,qua ſit exiſtimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octauius? Nam ſi te interioribus vicinis tuis, Cilicienſi, & Syriaco anteponis, valde magnum facis. Atq; is dolor eſt,quod cũ ii,quos nominaui,te innocẽtia nõ vincant, vincunt tamen artificio beneuolentiæ colligendę: qui neque Cyrum Xenophontis, neq; Ageſilaum nouerint: quorum regum ſummo in imperio nemo vnquam verbum vllum aſperius audiuit.Sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi iam facere videris) relinque quæſo.quàm iucundiſſimam memoriam tui:ſucceſſorem habes perblandum.Cætera valde illius aduentu tua requirentur. In literis mittendis (vt ſępe ad te ſcripſi) nimium te exorabilem præbuiſti.tolle omneis,ſi potes,iniquas,tolle inuſitatas,tolle cõtrarias. Statius mihi narrauit ſcriptas ad te ſolere afferri,ab ſe legi, & ſi iniquæ ſunt, fieri te certiorem: antequàm verò ipſe ad te veniſſet, nullum delectum literarum fuiſſe: ex eo eſſe volumina ſelectarum epiſtolarum quæ reprehendi ſolerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo,ſerò eſt enim:ac ſcire potes, multa me variè diligenterq; monuiſſe. Illud tamen quod Theopompo mãdaui, cùm eſſem admonitus ab ipſo,vide per homines amanteis tui,quod eſt facile, vt hæc genera tollantur epiſtolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum abſurdè, & inuſitatè ſcriptarum, poſtremò in aliquem contumelioſarum. Atque ego hæc tam eſſe, q̃ audio, non puto:& ſi ſunt occupationibus tuis minus animaduerſa, nunc perſpice,& purga. Legi epiſtolam quam ipſe ſcripſiſſe Syllæ Nomenclator dictus eſt, non probandam: legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipſo de epiſtolis: nam cùm hanc paginam tenerem, L.Flauius prætor deſignatus ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi te ad procuratores ſuos literas miſiſſe,quæ mihi viſæ ſunt iniquiſſimæ, ne quid de bonis quæ L. Octa-

uii Naſonis fuiſſent, cui L. Flauius hæres eſt, diminuerent, antè quàm C. Fundanio pecuniam ſoluiſſent: itémque miſiſſe ad Apollonidenſes, ne de bonis quæ Octauii fuiſſent, diminui paterentur, prius quàm Fundanio debitum ſolutum eſſet. Hæc mihi veriſimilia non videntur: ſunt enim à prudentia tua remotiſſima. Ne diminuat hæres? Quid ſi inficiatur? quid ſi omnino non debetur? Quid? prætor ſolet iudicare deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus ſum? non miſericordia moueor? nemo magis: ſed via iuris eiuſmodi eſt quibuſdam in rebus, vt nihil ſit loci gratiæ, Atque ita mihi dicebat Flauius ſcriptum in ea epiſtola quam tuam eſſe dicebat, te aut quaſi amicis tuis gratias acturum, aut quaſi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat grauiter. id vehementer mecum querebatur: orabátque vt ad te quàm diligentiſſimè ſcriberem: quod facio, & te prorſus vehementer etiam, atque etiam rogo, vt & procuratoribus Flauii remittas de diminuendo, & Apollonidenſibus ne quid præſcribas, quod contra Flauium ſit amplius, & Flauii cauſſa, & ſcilicet Pompeii facias omnia. Nolo mediusfidius ex tua iniuria, in illum, tibi liberalem me videri. Sed & te oro, vt tu ipſe autoritatem, & monimentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas quod ſit ad Flauii rem, & ad cauſſam accommodatum: fert enim grauiter homo & mei obſeruantiſſimus, & ſui iuris, dignitatiſque retinens, ſe apud te neque amicitia, neque iure valuiſſe: &, vt opinor, Flauii aliquando rem & Pompeius, & Cæſar tibi commendarunt, & ipſe ad te ſcripſerat Flauius, & ego certè. Quare ſi vlla res eſt, quam tibi faciendam petente me putes, hæc ea ſit: ſi me amas, cura, elabora, perfice vt Flauius & tibi, & mihi quàm maximas gratias agat: hoc te ita rogo, vt maiore ſtudio rogare non poſſim. Quod ad me de Hermia ſcribis, mihi mehercule valde moleſtum fuit. Literas ad te parum fraternè conſcripſeram, quas oratione Diodoti Luculli liberti commotus, de pactione ſtatim, quod audieram, iracundius ſcripſeram, & reuocare cupiebam. huic tu epiſtolæ non fraternè ſcriptæ, fraternè debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio, Caſſio, Scæuola, te ab iis diligi, vt ſcribis, vehementer gaudeo. cætera fue-

runt

runt in eadem epiſtola grauiora, quàm vellem, ὀρθὴν τὴν ναῦν καὶ ἀπαξ θυνεῖν: maiora iſta erunt. Meæ obiurgationes fuerunt amoris pleniſſimæ, quæ ſunt nonnullæ, ſed tamen mediocres, & paruæ potius. Ego te nunquam vlla in re dignum minima reprehenſione putaſſem, cùm te ſanctiſſimè gereres, niſi inimicos multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione ſcripſi, ſcripſi propter diligentiam cautionis meæ: in qua & maneo, & manebo, & idem vt facias, non deſiſtam rogare. Attalus Iphimenus mecum egit, vt ſe ne impedires, quo minus quod ad Q. Publicani ſtatuam decretũ eſt, erogaretur: quod ego te rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque noſtri, neceſſarii honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Æſopi tragœdi noſtri familiaris Licinius ſeruus tibi notus aufugit: is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Aſiam venit: poſteà Plato quidam Sardianus Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multùm, & qui tum Athenis fuerat, cùm Licinius eò veniſſet, cùm eum fugitiuum poſteà eſſe ex Æſopi literis cognoſſet: hominem comprehendit, & in cuſtodiam Epheſi tradidit: ſed in publicam, an in piſtrinum, non ſatis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Epheſi eſt, hominem inueſtiges velim, ſummâque diligentia vel tecum deducas. Noli ſpectare, quanti homo ſit: parui enim pretii eſt, qui iam nihil ſit: ſed tanto dolore Æſopus eſt affectus propter ſerui ſcelus, & audaciam, vt nihil ei gratius facere poſſis; quàm ſi illum per te recuperarit. Nunc ea cognoſce, quæ maximè exoptas, rempublicam funditus amiſimus, adeò vt Cato adoleſcens, nullius conſilii, ſed tamen ciuis Romanus, & Cato, vix viuus effugeret: quod, cùm Gabinium de ambitu vellet poſtulare, neque prętores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit, & Pompeium priuatus dictatorẽ appellauit. propius nihil eſt factũ, quàm vt occideretur. Ex hoc, qui ſit ſtatus totius reip. videre potes. noſtræ tamen cauſſæ non videntur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur: & quidem cùm ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo. ſpero ſuperiores fore nos: confido animo, vt in hac rep. ne caſum quidem vllum pertimeſcam. Sed tamẽ res

ſic ſe habet: ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, vt multiplicata gloria diſcedamus: ſin autem vi agere conabitur, ſpero fore ſtudiis non ſolùm amicorum, ſed etiam alienorum, vt vi reſiſtamus. Omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſeruos, pecunias denique ſuas pollicentur. Noſtra antiqua manus bonorum ardet ſtudio noſtri, atque amore: ſi qui anteà aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum odio ſe cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar; quibus ego ita credo, vt nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni plebis deſignati ſunt nobis amici: conſules ſe optimè oſtendunt. Prætores habemus amiciſſimos, acerrimos ciueis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, ſed hos ſingulareis. Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam, de ſingulis tamen rebus quæ quotidie gerantur, faciam te crebrò certiorem. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 3

Mi frater, mi frater, mi frater, túne id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te ſine literis miſerim? aut etiam ne te videre noluerim? ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet: tu me afflixiſti, tui me inimici, tua me inuidia, ac non ego te miſerè perdidi. Meus ille laudatus conſulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas: tibi velim ne quid eripuerit præter vnum me. ſed certè à te mihi omnia ſemper honeſta & iucunda ceciderunt, à me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, deſiderium, mœror, ſolitudo. Ego te videre noluerim? imò verò me à te videri nolui: non enim vidiſſes fratrem tuum, non eum quem reliqueras, non eum quem noras, non eum quem flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras, ne veſtigium quidem eius, nec ſimulacrum, ſed quandam effigiem ſpirantis mortui. Atque vtinam me mortuum prius vidiſſes, aut audiſſes. Vtinam te non ſolùm vitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſtitem reliquiſſem. Sed teſtor omnes Deos me hac vna voce à morte eſſe reuocatũ, ꝙ omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repoſitã eſſe dicebãt. Quare peccaui, ſcelera-

téq;

te; feci: nam ſi cecidiſſem, mors ipſa meā pietatem, amoremq; in te facilè defenderet; nunc commiſi, vt viuo me careres, viuo me aliis indigeres, mea vos in domeſticis periculis potiſſimùm occideret, quæ ſæpe alieniſſimis præſidio fuiſſet. Nam quòd ad te pueri ſine literis venerunt, quoniam vides non fuiſſe iracundiæ cauſa, certè pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrymarum, & dolorum. Hæc ipſa me quo fletu putas ſcripſiſſe? eodem, quo te legere certò ſcio. An ego poſſum aut non cogitare aliquando de te, aut vnquam ſine lacrymis cogitare? cùm enim te deſidero, fratrem ſolùm deſidero? ego verò fratrem, ſuauitate propè æqualē, obſequio filium, conſilio parentem. Quid mihi ſine te vnquam, aut tibi ſine me iucundum fuit? quid quòd eodem tempore deſidero filiam? qua pietate, qua modeſtia, quo ingenio, effigiem oris, ſermonis, animi mei? quid filium venuſtiſſimum, mihíque dulciſſimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimiſi meo, ſapientiorem puerum, quàm vellem: ſentiebat enim miſer iam quid ageretur. Quid verò tuum filiū? quid? imaginem meam, quem meus Cicero & amabat, vt fratrem, & iam, vt maiorem fratrem, verebatur. Quid, quòd mulierem miſerrimam, fideliſſimam cōiugem me proſequi non ſum paſſus, vt eſſet quæ reliquias communis calamitatis, communeis liberos tueretur? Sed tamen quoquo modo potui, ſcripſi, & dedi literas ad te Philogono liberto tuo, quas credo tibi poſteà redditas eſſe; in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi verbis meis nunciarunt, vt Romam protinus pergas, & properes. Primùm enim te præſidio eſſe volui, ſi qui eſſent inimici, quorum crudelitas nondum eſſet noſtra calamitate ſatiata: deinde cōgreſſus noſtri lamentationem pertimui, digreſſum verò non tuliſſem: atq; etiam idipſum quod tu ſcribis, metuebam, ne à me diſtrahi non poſſes. His de cauſis hoc maximū malum, quòd te non vidi, quo nihil amantiſſimis, & coniunctiſſimis fratribus acerbius, ac miſerius videtur accidere potuiſſe, minus acerbum, minus miſerum fuit, quàm fuiſſet tum congreſſio, tum verò digreſſio noſtra. Nunc, ſi potes, id quod ego qui fortis tibi ſemper videbar, non poſſum, erige te, & confirma, ſi qua ſubeunda dimicatio erit. Spero, ſiquid mea ſpes habet autoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis &

aliquid etiam miſericordiã noſtri, præſidii laturam: ſin eris ab iſto periculo vacuus, ages, ſcilicet, ſi quid agi poſſe de nobis putabis : de quo ſcribunt ad me quidem multi multa, & ſe ſperare demonſtrant : ſed ego, quid ſperem, non deſpicio, cum inimici plurimùm valeant, amici partim deſeruerint me, partim etiam prodiderint: qui in meo reditu fortaſſis reprehenſionem ſui ſceleris pertimeſcant. Sed iſta qualia ſint, tu velim perſpicias, mihiq; declares. Ego tamen, quandiu opus erit, ſi quid periculi ſubeundum videbis, viuam. Diutius in hac vita eſſe nõ poſſum: neq; enim tantum virium habet vlla aut prudentia, aut doctrina, vt tantum dolorem poſſit ſuſtinere. ſcio fuiſſe & honeſtius moriendi tempus, & vtilius: ſed non hoc ſolùm, multa alia prætermiſi : quæ ſi queri velim præterita, nihil agam, niſi vt augeam dolorem tuum, indicem ſtultitiam meam. Illud quidem nec faciendum eſt, nec fieri poteſt, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera, tamque turpi vita commorari : vt qui modò fratre fuerim, liberis, coniuge, copiis, genere ipſo pecuniæ beatiſſimus, dignitate, autoritate, exiſtimatione, gratia non inferior, quam qui vnquam fuerunt ampliſſimi, is nũc in tam afflicta, perditaq; fortuna neq; me, neq; meos lugere diutius poſſim. Quare quid ad me ſcripſiſti de permutatione? quaſi verò nunc me nõ tuæ facultates ſuſtineant. Qua in re ipſa videor miſer, & ſentio quid ſceleris admiſerim, cùm de viſceribus tuis, & filii tui ſatisfacturus ſis quibus debes, ego acceptam de ærario pecuniam tuo nomine fruſtrà diſſiparim. ſed tamen & M. Antonio quantum tu ſcripſeras & Cæpioni tantundem ſolutũ eſt. mihi ad id quod cogito, hoc quod habeo ſatis eſt : ſiue enim reſtituimur, ſiue deſperamur, nihil amplius opus eſt. Tu, ſi fortè quid erit moleſtiæ, te ad Craſſum, & ad Calidium conferas cenſeo: quantum Hortenſio credendum ſit, neſcio. me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq; aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſimè, inſidioſiſſimeq; tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorum ego conſiliis, promiſſis, præceptis deſtitutus in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obſint. illud caueto, & eò puto per Pomponium fouẽdum tibi eſſe ipſum Hortenſium, ne ille verſus, qui in te erat collocatus cùm ædilitatem petebas, de lege Aurelia falſo teſtimonio confirmetur,

tur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, cùm intelligant homines quantum miſericordiæ nobis tuæ preces, & tua ſalus allatura ſit, oppugnent te vehementius. Meſſalam tui ſtudioſum eſſe arbitror. Pompeium etiam ſimulatorem puto. ſed hæc vtinam non experiare: quod precarer Deos, niſi meas preces audire deſiiſſent. Veruntamen precor, vt his infinitis noſtris malis contenti ſint: in quibus non modò tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt, quòd optimè factis pœna eſt maxima conſtituta. Filiam meam & tuam, Ciceronemq; noſtrum quid ego, mi frater, tibi commendē? Quin illud mœreo, quòd tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtasq; in patria moriendi, vt me lacrymæ non ſinunt ſcribere. Etiam Terentiā velim tueare, mihiq; de omnibus rebus reſcribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idib. Iun. Theſſalonicæ.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

AMABO te mi frater, ne, ſi vno meo facto & tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati, & ſceleri meo potius, quàm imprudentiæ, miſeriæque aſſignes. Nullum eſt meum peccatum, niſi quòd iis credidi à quib. nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar: intimus, proximus, familiariſſimus quiſque aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit. Ita mihi nihil miſero præter fidem amicorum: cautum meum conſilium fuit. Quòd ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum vindicat hoc tempore à moleſtia; perſpicis profectò, ecquænam nobis ſalutis ſpes relinquatur. Nam me Pomponius, & Seſtius, & Piſo noſter adhuc Theſſalonicæ retinuerunt, cùm longius diſcedere propter neſcio quos motus vetarent. verùm ego magis exitum illorum, literis, quàm ſpe certa expectabam. Nam quid ſperem, potentiſſimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. eſt ille quidem in me officioſiſſimus, Seſtius, & (ſpero) Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, ſed valde aduerſante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam interceſſor parabitur. Hæc mihi proficiſcenti nō proponebātur, ſed ſæpe triduo ſumma cum gloria dicebar eſſe rediturus. Quid tu igitur, inquies?

Quid? multa cõuenerunt quæ mentem exturbarent meam: ſubita defectio Pompeii: alienatio conſulum, etiam prætorum timor, publicanorum arma, lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quòd certè & ad honeſtatem, & ad effugiendos intolerabileis doloreis fuit aptiſſimum. Sed de hoc ſcripſi ad te in ea epiſtola, quam Phaëthonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, & laborem detruſus es, quantum nemo vnquam, ſi leuare potes communem caſum miſericordia hominum, ſcilicet incredibile quiddam aſſequeris: ſin planè occidimus, me miſerum! ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. Sed tu, vt ante ad te ſcripſi, perſpice rem, & pertenta, & ad me, vt tempora noſtra, non vt amor tuus fert, verè perſcribe. Ego vitam, quoad putabo tua intereſſe, aut ad ſpem ſeruandam eſſe, retinebo. Tu nobis amiciſſimum Seſtium cognoſces. credo tua cauſa velle Lentulum, qui erit conſul: quanquam ſunt facta verbis difficiliora. tu, & quid opus ſit, & quid ſit, videbis omninò. Si tuam ſolitudinem, communémque calamitatem nemo deſpexerit, aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit: ſin te quoque inimici vexare cœperint, ne ceſſaris: non enim gladiis tecum, ſed litibus agetur. Verùm hæc abſint velim, te oro, vt ad me de omnibus rebus ſcribas, & in me animi, aut conſilii putes minus eſſe, quàm anteà: amoris verò, & officii non minus. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Quintum Fratrem,

LIBER II.

MARCVS QVINTO FR. S. 1

EPISTOLAM quam legiſti, manè dederam. Sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, miſſo ſenatu veſperi venit: vt, ſi quid eſſet actum, ad te, ſi mihi videretur, perſcriberẽ. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus eſſe poſſe menſe Decembri ſub dies feſtos. Conſulares nos fuimus, & duo conſules deſignati P. Seruilius, M. Lucullus: Lupus, Volcatius, Glabrio prætt. ſanè frequentes fuimus, omnino ad ducentos. Commorat expectationem Lupus. Egit cauſam agri Campani ſanè accuratè: auditus eſt magno ſilentio: materiam rei ignoras. nihil ex noſtris actionibus prætermiſit. fuerunt nonnulli aculei in C. Cæſarem, contumeliæ in Gellium, expoſtulationes cum abſente Pompeio: cauſa ſerò perorata, ſententias ſe rogaturũ negauit, ne quod onus ſimultatis nobis imponeret, ex ſuperiorum temporum conuitiis, & ex præſenti ſilentio, quid ſenatus ſentiret, ſe intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. Tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate noſtra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. Ego quod ad me attinet, idemq; arbitror cæteros, iccircò taceo, quòd non exiſtimo, cùm Pompeius abſit, cauſam agri Campani agi conuenire. Tum ille ſe ſenatum negauit tenere. Racilius ſurrexit, & de iudiciis referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cùm grauiter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus

queſtus eſſet, ſententiam dixit, vt ipſe iudices per prætorem vrbanum ſortiretur, iudicum ſortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuiſſet, eum contra rempub. eſſe facturum. Approbata valde ſententia, C. Cato contrà dixit, & Caſſius, maxima acclamatione ſenatus, cùm comitia iudiciis anteferret. Philippus aſſenſit Lentulo. Poſteà Racilius de priuatis me primum ſententiam rogauit: multa feci verba de toto furore, latrocinioq́; P. Clodii. eum tanquam reum accuſaui, multis, & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus. Orationem meam collaudauit ſatis multis verbis, nō mehercùlè indiſertè Vetus Antiſtius, iſq́; iudiciorum cauſam ſuſcepit, antiquiſſimamq́; ſe habiturum dixit. ibatur in eam ſententiam. Tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit: furebat à Racilio ſe contumaciter vrbaneq́; vexatum: deinde eius operæ repentè à Græcoſtaſi, & Gradibus clamorē ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Seſtilium, & amicos Milonis incitatæ. Eo metu iniecto repentè magna querimonia omnium diſceſſimus. Habes acta vnius diei: reliqua, vt arbitror, in menſem Ianuarium reiicientur. De trib. pleb. longè optimum Racilium habemus: videtur etiā Antiſtius amicus nobis fore. Nam Plautius noſter totus eſt. Fac, ſi me amas, vt conſideratè diligenterq́; nauiges de menſe Decembri. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

NON occupatione, qua eram ſanè impeditus, ſed paruula lippitudine adductus ſum, vt dictarem hanc epiſtolam, & non, vt ſoleo, ad te ipſe ſcriberem. Et primùm me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te accuſo: me enim adhuc nemo rogauit, num quid in Sardiniam vellem? te puto ſæpe habere, etſi non ſemper quinum quid Romam velis, quærant. Quod ad me de Lentuli & Sexti nomine ſcripſiſti, locutus ſum cū Cincio. Quomodo res ſe habet, non eſt facillima: ſed habet profectò quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam, vt ille Gracchus augur, poſteaquam in iſtam prouinciam venit, recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio comitia conſulum habenti contra auſpicia accidiſſet, ſic tu mihi videris in Sardinia de forma Minutiana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitaſſe. ſed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor

nemo

nemo fuit.ſi conditio valde bona fuerit, fortaſſe non omittã. De ædificatione tua Cyrũ vrgere nõ ceſſo.ſpero eum in officio fore.ſed omnia ſunt tardiora ꝑpter furioſæ ædilitatis expectationem. nam comitia ſine mora futura videtur. edicta ſunt ad xi.cal.Febr.te tamẽ ſolicitum eſſe nolo.omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factũ eſt S.C.cum multitudine reduci,periculoſum reip.videri,reliqua,cùm eſſet in ſenatu contentio, Lentulúſne, an Põpeius reduceret,obtinere cauſam Lẽtulus videbatur.in ea re nos & officio erga Lentulũ mirificè & voluntati Pompeii præclarè ſatisfecimus.Sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta eſt. cõſecuti ſunt dies comitiales,per quos ſenatus haberi non poterat. Quid futurum ſit latrocinio tribunorum, non diuino. ſed tamen ſuſpicor per vim rogationem Caninium perlaturum.in ea re Pompeius quid velit,non diſpicio. familiares eius quid cupiant,omnes vident. Creditores verò regis apertè pecunias ſuppeditant contra Lentulũ. Sine dubio res à Lentulo remota videtur eſſe, cum magno meo dolore:quanquàm multa fecit, quare,ſi fas eſſet, iure ei ſuccenſere poſſemus. Tu, ſi ita expedit, velim quamprimùm bona, & certa tempeſtate conſcendas, ad meq; venias, innumerabiles enim res ſunt,in quibus te quotidiè in omni genere deſiderem. Tui, noſtriq; valent. Vale, xiiii. cal.Febr.

MARCVS QVINTO FR. S. 3

SCRIPSI ad te anteà ſuperiora: nunc cognoſce poſteà quæ ſint acta. A cal. Febr. legationes in id. Febr. reiiciebantur. eo die res confecta non eſt. a. d. iiii. Non. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus venit. dixit Marcellus à me rogatus. honeſtè diſceſſimus, producta dies eſt in viii. id. interim reiectis legationibus in idus, referebatur de prouinciis quæſtorum,& de ornandis prętoribus. Sed res multis querelis de republ. interponendis nulla tranſacta eſt. Cato legem promulgauit, de imperio Lentuli abrogãdo. veſtitum filius mutauit. A. d. viii. id. Milo affuit. dixit Pompeius, ſiue voluit. nam, vt ſurrexit, operæ Clodianæ clamorẽ ſuſtulerunt: idq; ei perpetua oratione contigit : non modò vt acclamatione, ſed vt conuitio, & maledictis impediretur. qui vt perorauit, (nam in eo ſanè fortis fuit, non eſt deterritus: dixit omnia, atque interdum etiam ſilentio, cum autoritate ſemper)

ſed vt perorauit, ſurrexit Clodius, & tantus clamor à noſtris (placuerat enim referre gratiam) vt neque mente, neque lingua, neque ore conſiſteret. Ea res acta eſt, cùm hora VI. vix Pompeius peroraſſet, vſque ad horam VIII. cùm omnia maledicta, verſus etiam obſcœniſſimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. Ille furens, & exanguis interrogabat ſuos in clamore ipſo, quis eſſet qui plebem fame necaret: reſpondebāt operæ, Pompeius. quis Alexandriam ire cuperet: reſpondebant, Pompeius. quem ire vellent: reſpondebant, Craſſum. is aderat tum, Miloni animo non amico. Hora ferè IX. quaſi ſigno dato, Clodiani noſtros conſputare cœperunt. exarſit dolor. vrgere illi, vt loco nos mouerent. factus eſt à noſtris impetus, fuga operarum. eiectus de roſtris Clodius, ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. Senatus vocatus in curiam, Pompeius domum. Neque ego tamen in ſenatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in poſterum dilata eſt. Clodius in Quirinalia produxit diem. A.d. VII. idus, ſenatus ad Apollinis fuit, vt Pompeius adeſſet. acta res eſt grauiter à Pompeio. eo die nihil profectum eſt. A.d. VI. id. ad Apollinis S.C. factum eſt, ea quæ facta eſſent a.d. VIII. id. contra rempub. eſſe facta. Eo die Cato eſt vehementer in Pompeiū inuectus, & eum oratione perpetua tanquam reum accuſauit: de me multa, me inuito, cum mea ſumma laude dixit, cùm illius in me perfidiam increparet. auditus eſt magnó ſilentio maleuolorum. Reſpondit ei vehementer Pompeius, Craſſumq; deſcripſit, dixitq; apertè, ſe munitiorem ad cuſtodiendam vitam ſuam fore, quàm Africanus fuiſſet quem C. Carbo interemiſſet. Itaque magni mihi res iam moueri videbantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiſcumq; communicat, inſidias vitæ ſuæ fieri, C. Catonem à Craſſo ſuſtētari, Clodio pecuniam ſuppeditari: vtrumque & ab eo. & à Curione, Bibulo, cæteriſque ſuis obtrectatoribus confirmari: vehementer eſſe prouidendum, ne opprimatur: concionario illo populo à ſe propè alienato, nobilitate inimica, non æquo ſenatu, iuuentute improba. Itaque ſe comparat, homines ex agris accerſit. Operas autem ſuas Clodius confirmat: manus ad Quirinalia paratur. in eo multò ſumus ſu-

periores

periores ipſius copiis: ſed magna manus ex Piceno, & Galliæ expectatur, vt etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo reſiſtamus. A.d.IIII.id.Febr. Seſtius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu eſt poſtulatus, & eodem die à quodam M. Tullio de vi. Is erat æger. domum, vt debuimus, ad eum ſtatim venimus, eiq́; nos totos tradidimus, idq́; fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure ſuccenſere putabant, vt humaniſſimi, gratiſſimique & ipſi, & omnibus videremur: itaq; faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium. Eodem die S.C. factum eſt, vt ſodalitates, decuriatiq́; diſcederent, lexque de iis ferretur, vt qui non diſceſſiſſent, ea pœna, quæ eſt de vi, tenerentur. A.d.IIII.id. dixi pro Beſtia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: incidique in eum locum in dicendo, cùm Seſtius multis in templo Caſtoris vulneribus acceptis ſubſidio Beſtiæ ſeruatus eſſet. Hic προῳκονομησάμην quidem εὐκαίρως de iis quæ in Seſtium apparabantur crimina, & eum ornaui veris laudibus, magno aſſenſu omnium. res homini fuit vehementer grata. quæ tibi eò ſcribo, quòd me de retinenda Seſtii gratia, literis ſæpe monuiſti. Pridiè idus Febr. hæc ſcripſi ante lucem. eo die apud Pomponium in eius nuptiis eram cœnaturus. Cætera ſunt in rebus noſtris, cuiuſmodi tu mihi ferè diffidenti prædicabas, plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, virtute, pietate, ſuauitate etiam tibi, mihiq; ſunt reſtituta. Domus tibi ad Lucum Piſonis Liciniana conducta eſt. Sed, vt ſpero, paucis menſibus poſt calendas Quint. in tuam commigrabis. Tuã in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. A te poſt illam Olbienſem epiſtolam, nullas literas accepi. quid agas, & vt te oblectes, ſcire cupio, maximéque teipſum videre quamprimùm. Cura, mi frater, vt valeas: & quanquam eſt hyems, tamen Sardiniam iſtam eſſe cogites. XV. cal. Mart.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

SESTIVS noſter abſolutus eſt III. idus Mart. & quod vehementer interfuit reip. nullam videri in eiuſmodi cauſſa diſſenſionem eſſe, omnibus ſententiis abſolutus eſt. Illud, quod tibi ſæpe curæ eſſe intellexeram, ne cui iniquo relin-

queremus vituperandi locum, qui nos ingratos eſſe diceret, niſi illius peruerſitatem quibuſdã in rebus quàm humaniſſimè ferremus, ſcito hoc nos in eo iudicio conſecutos eſſe, vt omnium gratiſſimi iudicaremur. nam in defendẽdo moroſo homine cumulatiſſimè ſatisfecimus: &, id quod ille maximè cupiebat, Vatinium, à quo palàm oppugnabatur, arbitratu noſtro concidimus, Diis hominibusq; plaudentibus. quin etiam Paulus noſter, cùm teſtis productus eſſet in Seſtium, cõfirmauit ſe nomen Vatinii delaturum, ſi Macer Licinius cunctaretur: & Macer à Seſtii ſubſelliis ſurrexit, ac ſe illi non defuturum affirmauit. Quid quæris? homo petulans & audax Vatinius, valde perturbatus, debilitatusq; diſceſſit. Quintus tuus puer optimus eruditur egregiè. hoc nunc magis animaduerto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus vtriuſq; noſtrûm ædificatur ſtrenuè: redemptori tuo dimidium pecuniæ curaui. ſpero nos ante hyemem contubernaleis fore. De noſtra Tullia, tui mehercule amantiſſima, ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe: dies erant duo, qui poſt Latinas habentur religioſi, cæteroqui confectum erat. Latiari erat exiturus.

MARCVS QVINTO FR. S. 5

DEDERAM ad te literas anteà, quibus erat ſcriptũ, Tulliam noſtram Craſſipedi prid. non. April. eſſe deſponſatam. cæteraque de rep. & priuata perſcripſeram. Poſteà ſunt hæc acta nonis Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad H-S. CCCC. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano, clamore ſenatus propè concionali: acriorem cauſam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ charitas. Non prætermittam ne illud quidem: M. Furium Flaccum equitem Rom. hominem nequam Capitolini & Mercuriales de collegio eiecerunt, præſentem ad pedes vniuſcuiuſque iacentem. A. d. VIII. id. April. ſponſalia Craſſipedi præbui: huic conuiuio puer optimus Quintus tuus, meuſque, quòd perleuiter commotus fuerat, defuit. A. d. VI. id. Apr. veni ad Quintum, eumq; vidi planè integrum, multumq; is mecum ſermonem habuit, & perhumanum de diſcordiis mulierum noſtrarum. Quid quæris? nihil feſtiuius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt: ſed hæc coràm agemus. A puero vt diſceſſi in aream tuam veni: res agebatur multis ſtructoribus.

Longi-

Longilium redemptorem cohortatus ſum. fidem mihi faciebat, ſe velle nobis placere. domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm quantum ex forma iudicabamus: itémque noſtra celeriter ædificabatur. eo die cœnaui apud Craſſipedem. Cœnatus, in hortos ad Pompeiũ lectica latus ſum. Luceium conuenire non potueram, quòd abfuerat, videre autẽ volebam, quòd eram poſtridiè Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habebat. hominem cõueni, & ab eo petiui vt quàm primùm te nobis redderet. ſtatim, dixit. erat autem iturus (vt aiebat) a.d. III. id. Apr. vt aut Labrone, aut Piſis conſcenderet. Tu, mi frater, ſimul vt ille venerit, primã nauigationem (dummodò idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris. ἀμφιλαφίαν autem illam quam tu ſoles dicere, bono modo deſidero, ſic prorſus vt aduenientem excipiam libenter, latẽtem etiã nunc non excitẽm. Tribus locis ædifico, reliqua reconcinno: viuo paulò liberalius, quàm ſolebam. Opus erat, ſi te haberem paulisper, fabris locum dare: ſed & hæc (vt ſpero) breui inter nos cõmunicabimus. Res autem Romanæ ſic ſe habent. Conſul eſt egregius Lentulus, non impediente collega, ſic inquam bonus, vt meliorem non viderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiam Latinæ inſtaurantur: nec tamen deerant ſupplicationes. Sic legibus pernicioſiſſimis obſiſtitur, maxime Catonis. cui tamẽ egregiè impoſuit Milo noſter. Nam ille vindex gladiatorum, & beſtiariorũ emerat de Coſconio, & Pomponio beſtiarios, nec ſine his armatis vnquam in publico fuerat. hos alere nõ poterat; itaq; vix tenebat. Senſit Milo: dedit cuidam nõ familiari negotium, qui ſine ſuſpicione emeret eam familiam à Catone. Quæ ſimul atq; abducta eſt, Racilius, qui vnus eſt hoc tempore trib. pl. rem patefecit, eóſq; homines ſibi emptos eſſe dixit (ſic enim placuerat) & tabulam proſcripſit, ſe familiam Catonianam venditurum. In eam tabulam magni riſus conſequebantur. Nunc igitur Catonẽ Lentulus à legibus remouit, & eos, qui de Cæſare monſtra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quòd de Pompeio Caninius agit, ſanè quàm refrixit: neque enim res probatur, & Pompeius noſter in amicitia P. Lentuli vituperatur, & mehercule non eſt idem. Nam apud illam perditiſſimam, atque infimam facem populi propter Milonem ſuboffendit: & boni multa ab eo

deſiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autē hoc vno mihi quidem non ſatisfacit, quòd eum nimis aſperè tractat, quanquā id ſenatu non inuito facit: quò ego me libentiùs à curia, & ab omni parte reipub. ſubtraho. In iudiciis ii ſumus, qui fuimus. domus celebratur, ita vt cùm maximè. Vnum accidit imprudentiâ Milonis incommodè de Sext. Clodio, quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accuſatoribus mihi placuit accuſari. Ei tres ſententiæ teterrimæ in conſilio defuerunt. Itaq; hominem populus reuocat: & retrahatur neceſſe eſt: non enim ferunt homines: & quia, cùm apud ſuos diceret, pene damnatus eſt, vident damnatū. Ea ipſa in re Pompeii offenſio nobis obſtitit. ſenatorū enim vrna copioſè abſoluit, equitum adæquauit, tribuni ærarii condemnârunt. Sed hoc incommodum conſolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Seruius illiſus eſt, cæteri conciduntur. Cato concionatus eſt ſe comitia haberi non ſiturum, ſi ſibi cùm populo dies agendi eſſent exempti. Appius à Cæſare nondū redierat. Tuas mirificè literas expecto, atq; adhuc clauſum mare ſcio fuiſſe: ſed quoſdam veniſſe tamen Olbiâ dicebant, qui te vnicè laudarent, plurimumq; in prouincia fieri dicerent. Iidem aiebant nuntiare te prima nauigatione tranſmiſſurum. Id cupio: & quanquam teipſum ſcilicet maximè, tamen etiam literas tuas antè expecto. Mi frater vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 6

A. D. II. id. Apr. ante lucem hanc epiſtolam dictaueram, ſcripſeramq; in itinere, vt eo die apud T. Titiū in Anagnino manerem: poſtridiè autē in Laterio cogitabam: inde, cùm in Arpinati quinq; dies fuiſſem, ire in Pompeianum: rediens aſpicere Cumanum, vt, quoniā in nonas Maias Miloni dies producta eſt, prid. non. Romæ eſſem, teq; mi chariſſime, & ſuauiſſime frater ad eam diem (vt ſperabam) viderem. Ædificationem Arcani ad tuum aduētum ſuſtentari placebat. Fac, mi frater, vt valeas, quamprimúmque venias. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 7

O LITERAS mihi tuas iucundiſſimas, expectatas: ac primò quidem cum deſiderio, nunc verò etiam cum timore. Atq; has ſcito literas me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. ſed cætera (vt ſcribis) præſenti ſermoni

moni reſeruentur. Hoc tamen non queo differre. Idib. Maii ſenatus frequens diuinus fuit in ſupplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidiſſe. Foris valde plauditur. Mihi cùm ſua ſponte iucundum, tum iucundius, quòd me abſente(eſt enim εἰλικρινὴς iudicium) ſine oppugnatione, ſine gratia noſtra. eram Antii. Quod idibus, & poſtridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non eſt actum. in hac cauſa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm conſtitueram: coràm enim. Vale mi optime, atq; optatiſſime frater, & aduola. idem te noſtri rogant pueri. Illud ſcilicet: cœnabis, cùm veneris.

MARCVS QVINTO FR. S. 8

PLACITVRVM tibi eſſe librum meum ſuſpicabar: tam valde placuiſſe quàm ſcribis valde gaudeo. Quòd me admones de noſtra Vrania, ſuadesq; vt meminerim Iouis orationem quæ eſt in extremo illo libro; ego verò memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi, quàm cæteris. Sed tamen poſtridie quam tu es profectus, multa nocte cum Vibulio veni ad Pompeium. cumque ego egiſſem de iſtis operibus, atque inſcriptionibus, perbenignè mihi reſpondit. magnam ſpem attulit: cum Craſſo ſe dixit loqui velle, mihique, vt idem facerem, ſuaſit. Craſſum cõs. ex ſenatu domum reduxi. ſuſcepit rem, dixitq; eſſe quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe, & per Pompeium conſequi: putare ſe, ſi ego eum non impedirem, poſſe me adipiſci ſine contentione, quod vellem: totum ei negotium permiſi, meque in eius poteſtate dixi fore. Interfuit huic ſermoni P. Craſſus, adoleſcens, noſtri (vt ſcis) ſtudioſiſſimus. Illud autem quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua, ſi minus per ſenatum, per populum libera aut Byzantium, aut ad Brogitarum, aut vtrunque. plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam ſi minus aſſequor quod volo. Pompeius tamen cum Craſſo locutus eſt. videntur negotium ſuſcepiſſe. ſi perficiunt optimè: ſin minus, ad noſtrum Iouem reuertamur. A. d. III. id. Maii S.C. factum eſt de ambitu in Afranii ſententiam, quã ego dixeram, cùm tu adeſſes: ſed magno cum gemitu ſenatus conſules non ſunt perſecuti eorum ſententias. qui Afranio cùm eſſent aſſenſi, addiderunt, vt prætores ita crearentur, vt dies LX. priuati eſſent. Eo diem Catonem planè repu-

diârunt. Quid multa? tenent omnia: idq; ita omnes intelligere volunt. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 9

TV metuis, ne me interpelles? primùm ſi in iſto eſſem, tu ſcis quid ſit interpellare. An te Ateius? mehercule mihi docere videris iſtius generis humanitatem: qua quidem ego nihil vtor abs te. Tu verò vt me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, velim: quid enim mihi ſuauius? non mehercule quiſquam μουσοπάτακτος libentiùs ſua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacunque de re, publica, priuata, ruſtica, vrbana. Sed mea factum eſt inſulſa verecundiâ, vt te proficiſcens non tollerem. Oppoſuiſti ſemel αὐτίσχεθον cauſam, Ciceronis noſtri valetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. Nunc mihi iucunditatis plena epiſtola hoc aſperſit moleſtiæ, quòd videris, ne mihi moleſtus eſſes, veritus eſſe, atque etiam nunc vereri. Litigârem tecum, ſi fas eſſet. ſed mehercule iſthuc ſi vnquã ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, niſi verebor, ne quando ego tibi, cùm ſum vna, moleſtus ſim. Video te ingemuiſſe. ſic fit. εἰ δ᾽ αὖ τι, ἴζησας. nunquam enim dicam ἴτα πάσας. Marium autem noſtrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam regis Ptolomæi Anitianam: memini enim, cùm hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Anitiano, machærophoris centum ſequentibus miros riſus nos edere, cùm ille ignarus ſui comitatus, repentè aperuit lecticam, & penè ille timore, ego riſu corrui. Tunc, vt dico, certè ſuſtuliſſem, vt aliquando ſubtilitatem veteris vrbanitatis, & humaniſſimi ſermonis attingerem: ſed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc inuitare nolui. Hoc verò mihi peculiare fuerit, hic etiam iſto frui. Nam illorum prædiorum ſcito mihi vicinum Marium lumen eſſe: apud Anitium, videbimus, vt paratum ſit. Nos enim ita philologi ſumus, vt vel cum fabris habitare poſſimus. Habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto, ſed ab area Syra. Marius valetudine eſt, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum ſumam à vobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis: vtinã nihil detis, vt potiùs veſtra iniuria, quàm ignauia mea ceſſem. De repub. nimiùm te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quàm Philoctetem, qui

accepta

accepta iniuria, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe video. Amabo te, aduola. conſolabor te, & omnem abſtergebo dolorem. & adduc, ſi me amas, Marium. ſed properate. Hortus domi eſt. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 10

EPISTOLAM hanc conuitio efflagitarunt codicilli tui. Nam res quidem ipſa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſanè dabat. Sed quemadmodum coràm cùm ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet, ſic epiſtolæ noſtræ debent interdum hallucinari. Tenediorum igitur libertas, ſecuri Tenedia præciſa eſt, cùm eos præter me, & Bibulum, & Calidiū, & Fauonium nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio eſt honorifica facta, cùm te vnum dicerent poſtulationis L. Seſtii Panſæ reſtitiſſe. Reliquis diebus, ſi quid erit, quod te ſcire opus ſit, aut etiam ſi nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Pridie idus neq; tibi neq; Pomponio deero. Lucretii poemata, vt ſcribis, non ita ſunt multis luminibus ingenii, multæ tamen artis. ſed cùm veneris, virum te putabo, ſi Salluſtii Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 11

GAVDEO tibi iucundas eſſe meas literas: nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem vllum argumentum, niſi tuas accepiſſem. nam pridie id. cùm Appius ſenatum infrequentem coegiſſet, tantum fuit frigus, vt populi conuitio coactus ſit nos dimittere. De Comageno rege quòd rem totam diſcuſſeram, mirificè mihi & per ſe, & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim hoc genere dicendi ſi vtar in cæteris, Februarium ſterilem futurum: cumque luſi iocoſè ſatis: neq; ſolùm illud extorſi oppidulum, quod erat poſitū in Euphrate, & Zeugmate, ſed prætereà togā ſum eius prætextam, quam erat adeptus Cæſare conſule, magno hominum riſu cauillatus. Quòd nolit, inquam, renouare honores eoſdem, quò minùs togam prætextam quotannis interpolet, decernendum nihil cenſeo. Vos autem homines nobiles, qui Buriſrienum prætextatum non ferebatis, Comagenum feretis? genus vides, & locum iocandi. Multa dixi in ignobilem regem, quibus totus eſt exploſus. Quo genere commotus (vt dixi) Appius, totū me amplexatur. Nihil eſt enim facilius

quàm reliqua diſcutere. ſed non faciam, vt illum offendam, ne imploret fidem Iouis hoſpitalis, Graios omneis cõuocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo ſatisfaciemus. De Cæſare fugerat me ad te ſcribere. Video enim quas tu literas expectaris. Sed ille ſcripſit ad Balbum, faſciculum illum epiſtolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum ſibi aqua madidum redditum eſſe: vt ne illud quidem ſciat, meam fuiſſe aliquam epiſtolam. Sed ex Balbi epiſtola pauca verba intellexerat, ad quæ reſcripſit his verbis, De Cicerone video te quiddam ſcripſiſſe, quod ego non intellexi: quantum autem coniecturâ conſequebar, id erat huiuſmodi, vt magis optandum, quàm ſperandum putarem. Itaque poſteà miſi eodem illo exemplo literas. Iocum autem illius de ſua egeſtate ne ſis aſpernatus. Ad quem ego reſcripſi, nihil eſſe quod poſthac arcæ noſtræ fiducia conturbaret: luſiq́; in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntiis ſingularis. Et literæ quidem ad id quod expectas, ferè cum tuo reditu iungentur. reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, ſi modò tabellarios tu præbebis. quanquam eiuſmodi frigus impendebat, vt ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuæ ædes vrerentur. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 12

RISI niuem atram: teq́; hilari animo eſſe, & prompto ad iocandum valde me iuuat. De Pompeio aſſentior tibi, vel tu potiùs mihi: nam vt ſcis, iampridem iſtum canto Cæſarem, mihi crede, in ſinu eſt, neque ego diſcingor. Cognoſce nunc idus. Decimus erat Cælio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. Vereor, ne homo teter, & ferus Pola Seruius ad accuſationem veniat. nam noſter Cælius valde oppugnatur à gente Clodia. certi nihil eſt adhuc: ſed veremur. Eodem igitur die Tyriis eſt ſenatus datus frequẽs: frequentes contrà Syriaci publicani: vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum eſſent cum equis proſecuti. Noſter Lamia paulò ferociùs cùm Domitius dixiſſet, Veſtra culpâ hæc acciderunt, equites Rom. diſſolutè enim iudicatis: Nos iudicamus, vos laudatis, inquit. Actum eſt eo die nihil, nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequũtur, Appius interpretatur

non

non impediri ſe lege Puppia,quo minùs habeat ſenatum:& quod Gabinia ſanctum ſit,etiam cogi ex calend.Febr.vſque ad calend.Mart.legatis ſenatum quotidie dari.Ita putantur detrudi comitia in Menſem Martium: ſed tamen his comitialibus trib.pleb.de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt.Omnia colligo,vt noui ſcribā aliquid ad te:ſed vt vides, res me ipſa deficit. Itaque ad Calliſthenem, & Philiſtum redeo:in quibus te video volutatum. Calliſthenis quidem vulgare, & notum negotium quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt.Siculus ille capitalis,creber,acutus, breuis,pene puſillus Thucydides: ſed vtros eius habueris libros (duo enim ſunt corpora) an vtroſque neſcio.Me magis de Dionyſio delectat:ipſe eſt enim veterator magnus,& perfamiliaris Philiſto.Sed quòd adſcribis,aggrederíſne ad hiſtoriam? me auctore potes:& quoniam tabellarios ſumminiſtras,hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone noſtro quàm belliſſimè.

MARCVS QVINTO FR. S. 19

DVAS adhuc à te accepi epiſtolas,earum alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datam. plureis, quas ſcribis te dediſſe, non acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano,prætequam quòd ſine te, cæterum ſatis commodè oblectabar: & eram in eiſdem locis vſque ad calend.Iun.futurus. Scribebam illa,quæ dixeram, πολιτικά, ſpiſſum ſanè opus, & operoſum. Sed ſi ex ſententia ſucceſſerit, bene erit opera poſita: ſin minus, in illud ipſum mare deiiciemus, quod ſcribentes ſpectabamus: aggrediemur alia, quoniam quieſcere non poſſumus. Tua mandata perſequar diligenter, & adiungendis hominibus,& quibuſdam non alienandis.Maximè verò mihi curæ erit,vt Ciceronem tuum,noſtrúmque videam ſcilicet quotidie, ſed inſpiciam quid diſcat, quàm ſæpiſſimè:&,niſi ille contemnat,etiā magiſtrum me ei profitebor: cuius rei nonnullā conſuetudinē nactus ſum in hoc horum dierum otio, Cicerone noſtro minore perdocendo. Tu,quemadmodum ſcribis,quod etiam ſi non ſcriberes,facere te diligentiſſimè tamen ſciebam,facies ſcilicet vt mea mandata digeras,perſequare, conficias. Ego cùm Romam venero, nullum prætermittam Cæſaris tabellarium, cui li-

teras ad te non dem. His diebus (ignoſces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem Romanum, noſtrum & perneceſſarium, & quòd eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. Itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum: quem fac, vt tua liberalitate tibi obliges. Eſt tribunus mil. in exercitu noſtro, gratum hominem obſeruantémque cognoſces. Trebatium vt valde ames, vehemēter te rogo. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 14

A. D. III. non. Iun. quo die Romam veni, accepi tuas literas datas Placentiæ: deinde alteras poſtridiè datas Blandenonæ, cum Cæſaris literis refertis omni officio, diligentia, ſuauitate. Sunt iſta quidem magna, vel potiùs maxima: habent enim vim magnam ad gloriam & ad ſummam dignitatem. Sed, mihi crede, quem noſti, quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id iam habeo, te ſcilicet, primùm tam inſeruientem communi dignitati, deinde Cæſaris tantum in me amorem, quem omnibus iis honoribus, quos me à ſe expectare vult, antepono. Literæ verò eius vnà datæ cum tuis, quarum initium eſt, Quàm ſuauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio veteris amoris: deinde ſe effecturum, vt ego in medio dolore, ac deſiderio tui, te, cùm à me abeſſes, potiſſimum ſecum eſſe lætarer: incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraternè, quòd me hortaris: ſed mehercule currentem nunc quidem, vt omnia mea ſtudia in iſtū vnum conferam. Ego verò ardenti quidem ſtudio: ac fortaſſe efficiam, quod ſæpe viatoribus, cùm properant, euenit, vt ſi ſecius, quàm voluerunt, fortè ſurrexerint, properando etiam citiùs, quàm ſi de multa nocte euigilaſſent, perueniant quò velint: ſic ego quoniam in iſto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum verò (quoniam ſcribis poema ab eo noſtrum probari) quadrigis poeticis. Modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præſertim, vt iſte me rogat, manenti vacuum oſtenditur? ſed videro: fortaſſe enim (vt fit) vincet tuus amor omneis difficultates. Trebatium

quòd

quòd ad ſe miſerim, perſalsè, & humaniter etiam gratias mihi agit. Negat enim in tanta multitudine eorum, qui vnà eſſent, quenquam fuiſſe, quî vadimonium concipere poſſet. M. Curtio tribunatum ab eo petiui (nam Domitius ſe derideri putaſſet, ſi eſſet à me rogatus: hoc enim eſt eius quotidianum, ſe non tribunum mil. quidem facere: etiam in ſenatu luſit, Appium collegam propterea iſſe ad Cæſarem, vt aliquem tribunatum auferret) ſed in alterum annum. Id & Curtius ita volebat. Tu, quemadmodum me cenſes oportere eſſe in rep. & in noſtris inimicitiis, ita & eſſe, & fore, auricula infima ſcito molliorem. Res Romanæ ſic ſe habebant. Erat nonnulla ſpes comitiorum, ſed incerta: erat aliqua ſuſpicio dictaturæ, nec ea quidem certa. ſummum otium forenſe, ſed ſeneſcentis magis ciuitatis, quàm acquieſcentis: ſententia autē noſtra à ſenatu eiuſmodi, magis vt alii nobis aſſentiantur, quàm noſmetipſi. τοιαῦτα ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. Calamo & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur: ſcribis enim te meas literas ſuperiores vix legere potuiſſe: in quo nihil eorū, mi frater, fuit, quę putas: neq; enim occupatus erā, neq; perturbatus, neq; iratus alicui. Sed hoc facio ſemper, vt quicunq; calamus in manus meas venerit, eo ſic vtar tanquā bono. Verùm attende nunc, mi optime, & ſuauiſſime frater, ad ea dum reſcribo, quę tu in hac eadē breui epiſtola πραγματικῶς valde ſcripſiſti. De quo petis, vt ad te nihil occultans, nihil diſſimulans, nihil tibi indulgens, germanè, fraternéq; reſcribam, id eſt, vtrum voles, vt dixerimus, ad expediendum te: ſi cauſſa ſit, commorere. Si, mî Quinte, parua aliqua res eſſet, in qua ſciſcitarere quid vellem, tamen cùm tibi permiſſurus eſſem, vt faceres quod velles, ego ipſe, quid vellem, oſtenderem. In hac verò re hoc profectò quæris, cuiuſmodi illum annum qui ſequitur, expectem, planè aut tranquillū nobis, aut certè munitiſſimū: quod quotidie domus, qđ forum, qđ theatri ſignificationes declarant, neq; laborant, ꝙ mea conſcientia copiarū noſtrarum, quòd Cæſaris, ꝙ Pōpeii gratiam tenemus. Hæc me, vt confidā, faciunt. Sin aliquis erumpet amētis hominis furor, omnia ſunt ad eū frangēdū expedita. Hęc ita ſentio, iudico, ad te exploratè ſcribo: dubitare te, nō aſſētatoriè, ſed fraternè veto. Quare ſuauitatis equidē noſtrę fruēdę cauſſa cupe-

rem te ad id tempus venire, quod dixeras, ſed illud malo tamen, quod putas, magis etiam illa (etenim magni æſtimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem ſic habeto, nihil nobis expeditis, ſi valebimus, fore fortunatius. parua ſunt quæ deſunt, quo noſtris quidem moribus: & ea ſunt ad explicandum expeditiſſima, modò valeamus. Ambitus redit immanis: nunquam fuit par. id. Quint. fœnus fuit 33. ex 3. coitione Memmii, quā cum Domitio habuit. Scaurus vnum vincere. Meſſala flaccet. non dico ὑπερβολικῶς. vel H-S. centies cōſtituunt in prærogatiua pronunciare. Res ardet inuidia. Tribunitii candidati compromiſerunt H-S. quingenis in ſingulos apud M. Catonem depoſitis, petere eius arbitratu, vt, qui contra feciſſet, ab eo condemnaretur. Quæ quidem comitia gratuita ſi fuerint, vt putantur, plus vnus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnéſque iudices.

MARCVS QVINTO FR. S. 15

CVM à me literas librarii manu acceperis, ne paulum otii me habuiſſe iudicato. cùm autem mea, nullum. ſic enim habeto, nunquam me à cauſſis & iudiciis diſtrictiorem fuiſſe, atque id anni tempore grauiſſimo, & caloribus maximis. Sed hæc quoniam tu ita præſcribis, ferenda ſunt: neque committendum, vt aut ſpei, aut cogitationi veſtræ ego videar defuiſſe, præſertim cùm, tametſi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnámque dignitatem ſim collecturus. Itaque, vt tibi placet, damus operam, ne cuius animum offendamus: atque vt etiam ab iis ipſis, qui nos cum Cæſare tam coniunctos dolent, diligamur: ab æquis verò, aut etiam à propenſis in hanc partem vehementer & colamur & amemur. De ambitu cùm atrociſſimè ageretur in ſenatu multos dies, quòd ita erant progreſſi candidati conſulares, vt non eſſet ferendum, in ſenatu non fui. Statui ad nullam medicinam reipublicæ ſine magno præſidio accedere. Quo die hæc ſcripſi, Druſus erat de præuaricatione à tribunis ærariis abſolutus, in ſumma quatuor ſententiis, cùm ſenatores, & equites damnaſſent. Ego eodem die poſt meridiem Vatinium aderam defenſurus. Ea res facilis eſt. Comitia in menſem Septembrem reie-

cta

cta ſunt. Scauri iudicium ſtatim exercebitur: cui nos non decrimus: συνδείπνους Σοφοκλέους, quãquam à te actam fabellam video eſſe feſtiuè, nullo modo probaui. Venio nunc ad id quod neſcio, an primum eſſe debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia literas! timebam Oceanum, timebam littus inſulæ. Reliqua non equidem contemno: ſed plus habẽt tamen ſpei, quàm timoris magisque ſum ſolicitus expectatione ea, quàm metu. Te verò ὑπόθεσιν ſcribendi egregiam habere video. Quos tu ſitus, quas naturas rerum, & locorũ, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quem verò ipſum imperatorem habes? Ego te libẽter, vt rogas, quibus rebus vis, adiuuabo, & tibi verſus, quos rogas, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας mittam. Sed heus tu, celari videor à te. quomodonam, mi frater, de noſtris verſibus Cæſar? primum librum ſe legiſſe ſcripſit ad me antè. & prima ſic, vt neget ſe, ne Græca quidem meliora legiſſe: Reliqua ad quendam locum ῥᾳθυμότερα, hoc enim vtitur verbo. Dic mihi verũ, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat: nihil eſt, quod vereare. ego enim ne pilo quidem minus me amabo. Hac de re φιλαλήθως, &, vt ſoles, ſcribe fraternè. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM *Ad* Quintum Fratrem, LIBER III.

MARCVS QVINTO FR. S. 1

EGo ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati ſumma cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a. d. IIII. id. Sept. fui. ibi Meſſidium cum Philoxeno, aquámque, quam

ii ducebant non longè à villa, bellè ſanè fluentem vidi præſertim maxima ſiccitate: vberioremque aliquantò ſeſe collecturos eſſe dicebant. Apud Herum rectè erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. ſed tamen nihil ei reſtabat præter balnearia, & ambulationē, & auiarium. Villa mihi valde placuit, propterea quòd ſummam dignitatē pauimentata porticus habebat. quod mihi denique apparuit, poſteaquam & ipſa tota patet, & columnæ politæ ſunt. Totum in eo eſt, quod mihi erit curæ, tectorium vt concinnum ſit: pauimenta rectè fieri videbantur. Cameras quaſdā non probaui, mutarique iuſſi. Quo loco in porticu te ſcribere aiunt, vt atriolū fiat: mihi, vt eſt, magis placebat: neq; enim ſatis loci eſſe videbatur atriolo, neq; ferè ſolet niſi in iis ædificiis fieri, in quibus eſt atrium maius: nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiuſmodi membra. Nunc hoc vel hyemæ, teſtudinis, vel æſtate valde boni æſtiui locum obtinebit. Tu tamen ſi aliter ſentis, reſcribe quamprimum. In balneariis aſſa in alterū apodyterii angulum promoui, propterea quòd ita erant poſita, vt eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſubiectum cubiculo. Subgrande cubiculū autem, & hybernum altum valde probaui, quòd & ampla erāt, & loco poſita ambulationis vno latere, eo, quod eſt proximū balneariis. Columnas neq; rectas, neq; è regione Diphilus collocarat: eas ſcilicet demolietur, aliquando perpendiculo, & linea diſcet vti. Omnino ſpero paucis menſibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentiſſimè Cæſius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco rectà Vicularia via profecti ſumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio H-S. CCCIↃↃ c. emeramus. Ego locum æſtate vmbroſiorem vidi nunquam, permultis locis aquam profluentem, & eam vberem. Quid quæris? iugera L. prati Cæſius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica ſuauitate te villam habiturum piſcina, & ſalientibus additis, palæſtra, & ſylua viridicata. Fundum audio te hunc Bouilianum velle retinere. De eo quid videatur, ipſe conſtitues. Caluus aiebat, aqua dempta, & eius aqua iure conſtituto, & ſeruitute fundo illi impoſita, tamen nos pretium ſeruare poſſe, ſi vendere vellemus. Meſſidium mecū habui: is ſe ternis nummis in pedem

tecum

tecum tranſegiſſe dicebat: ſeſe autem menſum pedibus aiebat paſſuum III. millia. Mihi plus viſum eſt: ſed præſtabo ſumptum nuſquam meliùs poſſe poni. Chilonem arceſſiĉrã Venafro. Sed eo ipſo die quatuor eius conſeruos, & diſcipulos Venafri caniculus oppreſſerat. Idib. Sept. in Laterio fui: viã perſpexi: quæ mihi ita placuit, vt opus publicum videretur eſſe, præter C L. paſſus: ſum enim ipſe menſus ab eo ponticulo, qui eſt ad Furinæ, Satricum verſus. Eo loco puluis, non glarea iniecta eſt, & mutabitur, & ea viæ pars valde accliuis eſt. Sed intellexi aliter duci non potuiſſe, præſertim cùm tu neque per Locuſtę, neque per Varronis velles ducere. Veluinus antè ſuũ fundum propè munierat: Locuſta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, vt arbitror, commouebo: & ſimul M. Taurum, quem tibi audio promiſiſſe, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum villicum tuum ſanè probaui, quæſiuiq́; ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecũ locutus es, mandauiſſes: tum is mihi reſpõdit ſe ipſum eius operis H-S. X V I. C I Ɔ. conductorem fuiſſe, ſed te poſteà multa addidiſſe ad opus, nihil ad pretium: itaque id ſe omiſiſſe. Mihi hercule valde placet te illa, vt conſtituebas, addere: quamquam ea villa, quæ nunc eſt, tanquam philoſophia videtur eſſe, qua obiurget cæterarum villarum inſaniam. Veruntamen illud additum delectabit. Topiarium laudaui, ita omnia conueſtit hedera, quà baſim villæ, quà intercolumnia ambulationis, vt denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. Iam ἀποδυτηρίῳ nihil alſius nihil muſcoſius. Habes ferè de rebus ruſticis. Vrbanã expolitionem vrget ille quidem, & Philotimus, & Cincius, ſed etiam ipſe crebrò interuiſo, quod eſt facile factu. Quamobrem ea te cura liberatũ volo. De Cicerone quod me ſemper rogas, ignoſco equidẽ tibi, ſed tu quoq; velim mihi ignoſcas: non enim concedo tibi, plus, vt illum ames, quàm ipſe amo. Atque vtinam his diebus in Arpinati, quod & ipſe cupierat, & ego non minus, mecum fuiſſet. Quod ad Pomponiam, ſi tibi videtur, ſcribas velim: cùm aliquò exibimus, eat nobiſcum, puerúmque ducat: clamores efficiam, ſi cum mecum habuero otioſus. nam Romæ reſpirandi non eſt locus. Id me ſcis anteà gratis tibi eſſe pollicitum: quid nunc pu-

tas tanta abs te mihi mercede propoſita? Venio nunc ad tuas literas, quas pluribus epiſtolis accepi, dum ſum in Arpinati. nam mihi vno die tres ſunt redditæ, & quidem, vt videbantur, eodem abs te datæ tempore. Vna pluribus verbis, in quâ primùm erat, quòd antiquior dies in tuis fuiſſet aſcripta literis, quàm in Cæſaris. Id facit Oppius nonnunquam neceſſariò, vt cùm tabellarios conſtituerit mittere, literáſque à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & neceſſariò ſerius, quàm conſtituerat, mittat: neque nos, datis iam epiſtolis, diem commutari curemus. Scribis de Cæſaris ſummo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuſcunque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quòd tibi mea permiſſio manſionis tuæ grata eſt, id ego ſummo meo dolore, & deſiderio: tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arceſſendis quid cogites, non intelligo. Nemo iſtorum eſt, quin abs te munus, fundi ſuburbani inſtar expectet. Trebatium verò meum quòd iſto admiſceas, nihil eſt. Ego illum ad Cæſarem miſi, qui mihi iam ſatisfecit: ſi ipſi minus, præſtare nihil debeo, téque item ab eo vindico, & libero. Quòd ſcribis te à Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum verò, qui eſt iſtius res, quemadmodum ſcribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum à te amari, téque ab illo pergaudeo. De tribunatu quod ſcribis, ego verò nominatim petiui Curtio; & mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripſit, meámque in rogando verecundiam obiurgauit. Si cui prætereà petiero (id quod etiam Oppio dixi, vt ad illum ſcriberet) facilè patiar mihi negari: quoniam illi, qui moleſti ſunt, ſibi negari à me non facilè patiantur. Ego Curtium, id quod ipſi dixi, nõ modò rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quòd literis tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facilè perſpexi. De Britannicis rebus cognoui ex tuis literis, nihil eſſe nec quod metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Tironem ſcribere, negligentiùs ad te antè ſcribebam, quòd omnia minima maxima ad Cæſarem mitti ſciebam. Reſcripſi epiſtolæ maximæ: audi nunc de minuſcula: in qua primùm eſt de Clodii ad Cæſarẽ literis: in quo Cæſaris conſilium probo, quòd tibi amantiſſimè petenti

veniam

veniam non dedit, vti vllum ad illam furiam verbum reſcriberet. Alterum eſt de Caluentii Marii oratione. Quòd ſcribis, miror, tibi placere me ad eum reſcribere: præſertim cùm illam nemo lecturus ſit, ſi ego nihil reſcripſero: meam in illum pueri omnes tanquam dictata perdiſcant. Libros meos, quos expectas, inchoaui, ſed conficere nō poſſum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, & pro Plancio abſolui. Poema ad Cæſarem, quod compoſuerā, inciſi. Tibi quod rogas, quoniam ipſi fontes iam ſitiunt, ſi quid habebo ſpatii, ſcribam. Venio ad tertiam. Balbum quod ais maturè Romam bene comitatum eſſe venturum, mecúmq; aſſiduè vſque ad id. Maias futurum, id mihi pergratum, pérque iucundum erit. Quòd me in eadem epiſtola, ſicut ſæpe anteà cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, ſed quando viuemus? Quarta epiſtola mihi reddita eſt idibus Sept. quam a.d. IIII. id. Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil ſanè erat noui, præter Etigonam: quam ſi ab Oppio accepero, ſcribam ad te quid ſentiam: nec dubito, quin mihi placitura ſit. Et, quod prætetii, de eo, quem ſcripſiſti de Milonis plauſu ſcripſiſſe ad Cæſarem, ego verò facilè patior ita Cęſarem exiſtimare, illum quàm maximum fuiſſe plauſum: & prorſus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodammodò nobis videtur dari. Reddita eſt etiam mihi peruetus epiſtola, ſed ſerò allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones. fit vtrunque diligenter. Ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locaui. Item de hortis quòd me admones, nec fui vnquam valde cupidus, & nūc domus ſuppeditat mihi hortorū amœnitatem. Romā cùm veniſſem a.d. XIII. calend. Octobr. abſolutum offendi in ædibus tuis tectum: quod ſuper conclauia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum, id nunc honeſtè vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noſter, dum ego adſum, non ceſſauit apud rhetorem. De eius eruditione quòd labores, nihil eſt, quoniam ingenium eius noſti, ſtudium ego video: cætera eius ſuſcipio, vt me putem, præſtare debere. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant: L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maieſtate poſtulauit: T. Nero, cum bonis ſubſcriptoribus: C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad Vrbem acceſſit a.d. XII. calend. Oct. Nihil turpius, nec

deſertius: ſed his iudiciis nihil audeo confidere, quòd Cato non valebat. adhuc de pecuniis repetundis non erat poſtulatus. Pompeius à me valde contendit de reditu in gratiam, ſed adhuc nihil profecit: nec ſi vllam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas vehementer expecto. Quòd ſcribis, te audiſſe in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe, id falſum eſt: eiuſmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas poſteà Memmius patefecit, vt nemo bonus intereſſe debuerit: & ſimul mihi committendum non fuit, vt iis coitionib. intereſſem, quibus Meſſala excluderetur: cui quidem vehementer ſatisfacio rebus omnibus: vt arbitror, etiam Memmio. Domitio ipſi multa iam feci, quæ voluit, quæque à me petiuit. Scaurum beneficio defenſionis valde obligaui. Adhuc erat valde incertum & quando comitia, & qui conſules futuri eſſent. Cùm hanc iam epiſtolam complicarem, tabellarii à vobis venerunt a.d. x I. calend. Septemb. viceſimo die. O me ſolicitum, quantum ego dolui in Cæſaris ſuauiſſimis literis! ſed quò erãt ſuauiores, eò maiorem dolorem illius ille caſus afferebat. Sed ad tuas venio literas. Primùm tuam remãſionem etiam atque etiam probo, præſertim cùm, vt ſcribis, cum Cæſare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epiſtola ſcribis, me idib. Septẽb. Pompeio legatum iri: id ego non audiui, ſcripſique ad Cæſarem, Vibullium Cæſaris mandata de mea mãſione ad Pompeium pertuliſſe, nec ad Oppium: quo conſilio? Quanquam Oppiam ego tenui, quòd priores partes Vibullii erant: cum eo enim coram Cæſare egerat, ad Oppium ſcripſerat. Ego verò nullas δευτέρας φροντίδας habere poſſum in Cæſaris rebus. Ille mihi ſecundùm te, & liberos noſtros ita eſt, vt ſit penè par: videor id iudicio facere: iam enim debeo: ſed tamen amore ſum incenſus. Cùm ſcripſiſſem hæc infima, quæ ſunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cœnam, cùm Pomponia foris cœnaret: deditque mihi epiſtolam legendam tuam, quam paulò antè acceperat Ariſtophaneo modo, valde mehercule & ſuauem, & grauem, qua ſum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi eſſe affixum, tanquam magiſtro. Quàm illum epiſtolæ illæ delectarunt! quàm me! Nihil puero illo ſuauius, nihil

noſtri

noſtri amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu eſſe. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de ſe diligenter, & tamen conſilio ſeueriſſimo iuvares. P. Seruilius pater ex literis, quas ſibi à Cæſare miſſas eſſe dicebat, ſignificat valde te ſibi gratum feciſſe, quòd de ſua voluntate erga Cæſarem humaniſſimè, diligentiſſiméque locutus eſſes. Cùm Romam ex Arpinati reuertiſſem, dictum mihi eſt, Hippodamum ad te profectum eſſe. Non poſſum ſcribere me miratum eſſe, illum tam inhumaniter feciſſe, vt ſine meis literis ad te proficiſceretur; illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe. Iam enim diu cogitaueram ex eo, quòd tu ad me ſcripſeras, vt ſi quid eſſet, quod ad te diligentiùs perferri vellem, illi darem: quòd mehercule hiſce literis, quas vulgò ad te mitto, nihil ferè ſcribo, quod ſi in alicuius manus inciderit, moleſtè ferendum ſit. Minutio me, & Saluio, & Labeoni reſeruabam. Labeo autem tardè proficiſcetur, aut hîc manebit. Hippodamus, ne num quidem q́d velim, rogauit. T. Pinarius amabileis ad me de te literas mittit, ſe maximè literis, ſermonibus, cœnis deniq; tuis delectari. Is homo ſemper me delectauit, fratérque eius mecũ eſt multùm. Quare, vt inſtituiſti, complectere adoleſcentẽ. Quòd multos dies epiſtolam in manibus habui propter cõmorationem tabellariorum: ideò multa cõiecta ſunt, aliud alio tempora, velut hoc T. Anitius mihi ſæpe iã dixit, ſeſe tibi ſuburbanum, ſi quod inueniſſet, non dubitaturum eſſe emere. In eius ſermone ego vtrunque ſoleo admirari, & te de ſuburbano emendo, cùm ad illum ſcribas, nõn modò ad ad me non ſcribere, ſed etiã aliã in ſententiã ſcribere: &, cùm ad illũ ſcribas, nihil te recordari de te, de epiſtolis illis, quas in Tuſculano eius mihi oſtendiſti, nihil de præceptis Epicharmi γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται: totum denique vultum, animum, ſermonem eius, quemadmodum coniicio, quaſi. Sed hæc tu videris. De ſuburbano, cura vt ſciam, quid velis: & ſimul, ne quid ille turbet, vide. Quid præterea? Quid? etiam Gabinius a. d. IIII. calend. Octobr. noctu in Vrbem introiuit: & hodie hora octaua, cùm edicto C. Alfii de maieſtate eum adeſſe oporteret, concurſu magno, & odio vniuerſi populi penè afflictus eſt. Nihil illo turpius: proximus eſt tamen Piſo. Itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in

ſecundum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in concilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet: quorum alter exercitum perdidiſſet, alter vendidiſſet. Ex Britannia Cæſar ad me cal. Sept. dedit literas, quas ego accepi a.d. IIII. calen. Octobr. ſatis commodas de Britannicis rebus: quibus ne admirer, quòd à te nullas acceperim, ſcribit, ſe ſine te fuiſſe cùm ad mare acceſſerit. Ad eas ego literas nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſſa propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S. 2

A. D. VI. id. Octobr. Saluius Oſtiam veſperi naui profectus eſt cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. Eodem die Gabinium ad populũ luculentè calefecerat Memmius, ſic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Poſtridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cùm hæc ſcribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium, & T. Neronem, & C. L. Antonios M. F. Putabamus fore, vt Memmio daretur, etſi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probè premitur, niſi noſter Pompeius Diis, hominibúſque inuitis, negotium inuertit. Cognoſce nunc hominis audaciam, & aliquid in repub. perdita delectare. Cùm Gabinius, quacunq; veniebat, triumphum ſe poſtulare dixiſſet, ſubitoq; bonus imperator noctu Vrbem hoſtium planè inuaſiſſet, in ſenatum ſe non cõmittebat. Interim ipſe decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum, & militum renunciare, in re hæſit, ſumma in frequentia: cùm vellet exire, à conſulibus retẽtus eſt: introducti publicani. Homo vndiq; actus, cùm à me maximè vulnẽraretur, non tulit, & me trementi voce exulem appellauit. Hîc ô Dii, nihil vnquam honorificẽtius nobis accidit. Cõſurrexit ſenatus cum clamore ad vnũ ſic, vt ad corpus eius accederet. pari clamore, atq; impetu publicani. Quid quæris? omnes, tanquam ſi tu eſſes, ita fuerunt. Nihil hominum ſermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accuſando vix mehercule, ſed tamen teneo, vel quòd nolo cũ Pompeio pugnare (ſatis eſt quod inſtat de Milone) vel quod iudices nullos habemus: ἀπότευγμα formido: addo etiã maleuolen-

tiam

tiam hominum:& timeo,ne illi me accuſante, aliquid accidat: nec deſpero rem & ſine me & nonnihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt: à Memmio Domitius: a Q. Curtio bono,& erudito adoleſcente Memmius: à Q. Pompeio Meſſala: a Triario Scaurus. Magno res in motu eſt, propterea quòd aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. Opera datur, vt iudicia ne fiant. Res videtur ſpectare ad interregnũ. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolũt, & maximè Memmius, quòd Cæſaris aduentu ſperat ſe futurum conſulem: ſed mirũ in modum iacet. Domitius cum Meſſala certus eſſe videbatur. Scaurus refrixerat. Appius ſine lege curiata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceſſurum: qui quidem mirificus illo die (quod penè præterii) fuit in Gabinium: accuſauit maieſtatis: nomina data, cùm ille verbum nullum. Habes forenſia. Domi rectè, & ipſa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 5

OCCVPATIONVM mearum ſignum tibi ſit librarij manus. Diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo. Ita, quicquid conficio, aut cogito in ambulationis fere tempus confero. Negotia noſtra ſic ſe habent: domeſtica verò, vt volumus: valent pueri, ſtudioſè diſcunt, diligenter docentur: & nos, & inter ſe amant. Expolitiones vtriuſq; noſtrûm ſunt in manibus: ſed tua ad perfectum iam res eſt ruſtica Arcani & Laterii. Præterea de aqua, & via nihil prætermiſi quadã epiſtola, quin enucleatè ad te perſcriberem. Sed me illa cura ſolicitat, angitque vehementer, quòd dierum iam ampliùs L. interuallo nihil à te, nihil à Cæſare, nihil ex iſtis locis non modò literarum, ſed ne rumoris quidem affluxit. Me autem iam & mare iſtud, & terra ſolicitat: neque deſino (vt fit in amore) ea, quæ minimè volo, cogitare. Quare non equidem iam te rogo, vt ad me de te, de rebus iſtis ſcribas (nunquã enim, cùm potes, prætermittis) ſed hoc te ſcire volo, nihil ferè me vnquam ita expectaſſe, vt, cùm hæc ſcribebam, literas tuas. Nunc cognoſce ea quæ ſunt in republica. Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnuntiationibus magna voluntate bonorum omnium: tanta inuidia ſunt conſules propter ſuſpicionem pactorum à

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

candidatis præmiorum. Candidati conſulares quatuor, omnes rei, cauſſæ ſunt difficiles: ſed enitemur, vt Meſſala noſter ſaluus ſit: quod eſt etiam cum reliquorum ſalute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, ſubſcribente priuigno Memmio fratre Cæcilio, Sylla filio. Contrà dixit L. Torquatus, omnibúſque libentibus non obtinuit. Quæris quid fiet. ſciemus de maieſtate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum: maximè teſtibus cæditur: accuſatoribus frigidiſſimis vtitur: conſiliũ varium, quæſitor grauis: & firmus Alfius, Pompeius vehemẽs in iudicibus rogandis. Quid futurum ſit, neſcio: locum tamen illi in ciuitate non video, animum prębeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum leniſſimum. Habes ferè de omnibus rebus. Vnum illud addam. Cicero tuus, noſtérque ſummo ſtudio eſt Pæonii ſui rhetoris, hominis (opinor) valde exercitati, & boni: ſed noſtrum inſtituendi genus eſſe paulò eruditius, & θετικώτερον non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam diſciplinã volo, & ipſe puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari videtur. In quo quoniã ipſi quoq; fuimꝰ, patiamur illum ire noſtris itineribus: eodem enim peruenturum eſſe confidimus. ſed tamen ſi nobiſcum eum rus aliquò eduxerimus, in hanc noſtram rationem, conſuetudinẽmq; inducemus. Magna enim nobis à te propoſita merces eſt: quam certè noſtra culpa nunquam minus aſſequemur. Quibus in locis, & qua ſpę hyematus ſis, ad me quàm diligentiſſimè ſcribas velim. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 4

GABINIVS abſolutus eſt: omninò nihil accuſatore Lẽtulo, ſubſcriptionibúſque eius infantius: nihil illo conſilio ſordidius. Sed tamen niſi incredibilis contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuiſſet, ipſi Lentulo non reſpondiſſet. qui cum illo accuſatore, illóque conſilio ſententiis condemnatus ſit XXXII. cùm LXX. tuliſſent. Eſt omninò tam graui fama hoc iudiciũ, vt videatur reliquis iudiciis periturus, & maximè de pecuniis repetundis. Sed vides nullam eſſe remp. nullum ſenatum, nulla iudicia, nullam in vllo noſtrum dignitatem. Quid plura de iudici-

bus?

bus? duo prętorii ſederunt, Domitius Caluinus, is apertè abſoluit, vt omnes viderent: & Cato, is diremptis tabellis dę circulo ſe ſubduxit, & Pompeio primus nuntiauit. Aiunt nõnulli, Salluſtius item, me oportuiſſe accuſare. Iis ergo iudicibus committerẽ? Quid eſſem, ſi me agente eſſet elapſus? Sed me alia mouerunt. Non putaſſet ſibi Pompeius de illius ſalute, ſed de ſua dignitate mecum eſſe certamen: in Vrbem introiſſet: ad inimicitias res veniſſet: cum Eſernino Samnite Pacidianus comparatus viderer: auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet: cum Clodio quidem certè rediiſſet in gratiam. Ego verò meum conſilium (ſi præſertim tu non improbas) vehemẽter approbo. Ille cũ à me ſingularibus meis ſtudiis ornatus eſſet, cùmque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia, tamen in rep. me à ſe diſſentientem non tulit (nihil dicam grauiùs) & minùs potens eo tempore, quid in me florentem poſſet, oſtendit: nunc, cùm ego ne curem quidem multùm poſſe, res quidem publica certè nihil poſſit, vnus ille omnia, cum illo ipſo contenderem? ſic enim faciendum fuiſſet. Nõ exiſtimo te putare, id mihi ſuſcipiendũ fuiſſe. Alterutrũ, inquit idem Salluſtius, defendiſſes, idque Pompeio contendenti dediſſes. etenim vehementer orabat. Lepidum amicũ Salluſtiũ, qui mihi aut inimicitias putet periculoſas ſubeundas fuiſſe, aut infamiã ſempiternã! Ego verò hac mediocritate delector: ac mihi illud iucundum eſt, quòd cùm teſtimonium ſecundum fidem, & religionem grauiſſimè dixiſſem, reus dixit, ſi in ciuitate licuiſſet ſibi eſſe, mihi ſe ſatiſfacturum. neque me quicquam interrogauit. De verſibus, quos tibi à me ſcribi vis, deeſt mihi quidem opera: quæ non modò tempus, ſed etiam animum vacuum ab omni cura deſiderat: ſed abeſt etiam ἐνθουσιασμός: non enim ſumus omninò ſine cura veniẽtis anni, etſi ſumus ſine timore, ſimul & illud, (ſine vlla mehercule ironia loquor) tibi iſtius generis in ſcribendo priores parteis tribuo, quã mihi. De bibliotheca tua Græca ſupplenda libris commutandis, Latinis cõparandis, valde velim iſta confici: præſertim cùm ad meum quoq; vſum ſpectent. ſed ego, mihi ipſi iſta per quem agam, non habeo: neq; enim venalia ſunt, quæ quidẽ placeant, & confici niſi per hominẽ & peritũ, & diligentẽ non poſſunt. Chryſippo tamen imperabo, & cũ Tyrannione loquar. De

ſiſco quid egerit Scipio, quæram. quod videbitur rectũ eſſe, curabo. De Aſcanione, tu verò quod voles, facies: me nihil interpono. De ſuburbano, quod non properas, laudo: vt tu habeas, hortor. Hæc ſcripſi a.d. VIII. cal. Nouembr. quo die ludi committebantur, in Tuſculanum proficiſcens, ducénſque mecum Ciceronem meum in ludum diſcendi, non luſionis: ea re non longius q̃ vellem, quòd Pomtino ad triumphum a.d. III. non. Nou. volebam adeſſe: etenim erit neſcio quid negotioli. nam Cato, & Seruilius præt. prohibituros ſe minantur: nec quid poſſint, ſcio. ille enim & Appium cos. ſecum habebit, & prætores, & tribunos pl. ſed minantur tamen, in primiſque ἄρη πνέων Q. Scæuola. Cura, mi ſuauiſſime, & chariſſime frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S.

QVOD quæris quid de illis libris egerim, quos, cùm eſſem in Cumano, ſcribere inſtitui: non ceſſaui, neque ceſſo: ſed ſæpe iam ſcribendi totum conſilium rationémque mutaui. nam iam duobus factis libris (in quibus nouendialibus iis feriis quæ fuerunt Tuditano & Aquilio coss. ſermo eſt à me inſtitutus Africani, paulò antè mortẽ, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii, generorum Fannii, & Scæuolæ: ſermo autem in nouem & dies, & libros diſtributus de optimo ſtatu ciuitatis, & de optimo ciue: ſanè texebatur opus luculenter, hominúmque dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tuſculano mihi legerentur, audiente Salluſtio, admonitus ſum ab illo, multo maiore autoritate illis de rebus dici poſſe, ſi ipſe loquerer de rep. præſertim cũ eſſem non Heraclides Ponticus, ſed conſularis, & is qui in maximis verſatus in rep. rebus eſſem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea viſum iri facta eſſe: oratorum ſermonem in illis noſtris libris, quòd eſſet de ratione dicendi, bellè à me remouiſſe: ad eos tamẽ retuliſſe, quos ipſe vidiſſem. Ariſtotelẽ deniq;, quæ de rep. & præſtãte viro ſcribat, ipſum loqui. Commouit me, & eò magis, quòd maximos motus noſtræ ciuitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas qui loquebãtur. Ego autem idipſum tum eram ſecutus, ne in noſtra tempora incurrens offenderem quempiam. nunc & id vitabo, &

loquar

loquar ipſe tecum, & tamen illa quæ inſtitueram, ad te, ſi Romam venero, mittam; puto enim te exiſtimaturum, à me libros illos non ſine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. Cæſaris amore quem ad me perſcribit, vnicè delector: promiſſis iis quæ oſtendit, non valde pendeo: nec honores ſitio, nec deſidero gloriã, magiſq; eius voluntatis perpetuitatem, quàm promiſſorũ exitum expecto: viuo tamen in ea ambitione, & labore tanquã id quod non poſtulo expectem. Quòd me de faciendis verſib. rogas, incredibile eſt, mi frater, quàm egeã tempore: nec ſanè ſatis commoueor animo ad ea, quæ vis, canenda. ὑποθέσεις verò, & ea, quæ ipſe ego ne cogitãdo quidem conſequor, tu, qui omneis iſto eloquendi & exprimendi genere ſuperaſti, à me petis? Facerem tamen vt poſſem: ſed (quod te minimè fugit) opus eſt ad poema quadam animi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni reipub. cura, dedoq; literis: ſed tamen indicabo tibi quod mehercule in primis te celatum volebã. Angor, mi ſuauiſſime frater, angor nullam eſſe rempublicã, nulla iudicia, noſtrúmque hoc tempus ætatis quod in illa autoritate ſenatoria florere debebat, aut forẽſi labore iactari, aut domeſticis literis ſuſtentari; illud veró quod à puero adamâram, αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totum occidiſſe; inimicos à me partim non oppugnatos, patim etiam eſſe defenſos; meum non modò animum, ſed ne odium quidem eſſe liberum: vnumque ex omnibus Cæſarem eſſe inuentum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam (ſicut alii putant) hunc vnum eſſe, qui vellet. Quorum tamen nihil eſt eiuſmodi, vt ego me non multa conſolatione quotidie leniam: ſed illa erit conſolatio maxima, ſi vnà erimus. nunc ad illa vel grauiſſimum accedit tui deſiderium. Gabinium ſi, vt Panſa putat oportuiſſe, defendiſſem, conciſiſſem, qui illum oderunt (ii ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. tenui me, vt puto, egregiè: tantum vt facerem, quãtum omnes viderent: & in omni ſumma, vt mones, valde me ad otium pacemque conuerto. De libris Tyrannio eſt ceſſator, Chryſippo dicam: ſed res operoſa, & hominis perdiligentis: ſentio ipſe. qui in ſummo ſtudio nihil aſſequor. De Latinis verò quò me vertã, neſcio: ita mendoſè & ſcribuntur & veneunt: ſed tamen quod fieri

poterit, non negligam. Cerbrius, vt antè ad te ſcripſi, Romæ eſt: & qui omnia adiurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum eſſe, dum abſum. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 6

QVATVOR tragœdias XVI. diebus abſoluiſſe cùm ſcribas, tu quicquã ab alio mutuaris? & πλέον quæris, cum Electram & Troadẽ ſcripſeris? Ceſſator eſſe noli, & illud, γνῶθι σαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verumetiã vt bona noſtra norimus. ſed & iſtas, & Erigonam mihi velim mittas. Habes duas epiſtolas proximas. Vale.

MARCVS QVINTO FR. S. 7

ROMAE, & maximè Appia ad Martis, mira proluuies. Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna vis aquæ vſque ad piſcinam publicam. viget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ (cadit enim in abſolutionem Gabinii) ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς, ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ, Οἳ βίῃ ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. Sed hæc non curare decreui. Romam cùm venero, quæ proſpexero, ſcribam ad te, & maximè de dictatura, & ad Labienum, & ad Ligarium literas dabo. hanc ſcripſi antè ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cùm eſſes Sami, curaſſe faciendum. Vale mi ſuauiſſime, & optime frater.

MARCVS QVINTO FR. S. 8

SVPERIORI epiſtolæ quod reſpondeam nihil eſt: quæ plena ſtomachi, & querelarum eſt: quo in genere alteram quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non venerat: deleuit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. Tantùm te & moneo & rogo, vt in iſtis moleſtiis & laboribus, & deſideriis recordere, conſilium noſtrũ quod fuerit profectionis tuæ. non enim commoda quædam ſequebamur parua ac mediocria: quid enim erat quod diſceſſu noſtro emendum putaremus? Præſidium firmiſſimum petebamus ex optimi & potentiſſimi viri beneuolentia ad omnẽ ſtatum noſtræ dignitatis, plura ponuntur in ſpe, quàm in pecuniis: reliqua ad iacturam ſtruentur. Quare, ſi crebrò referes animum tuum ad rationem & veteris conſilii noſtri, & ſpei, facilius iſtos militiæ labores, cæteraq; quæ te offendũt, feres;

feres:& tamen,cum voles,depones. Sed eius rei maturitas neq; dum venit,& tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo,ne quid vllis literis committas,quod ſi prolatū ſit, moleſtè feramus. Multa ſunt quæ ego neſcire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo ſcribã,cum(vt ſpero)ſe Cicero meus belle habebit.Tu velim cures,vt ſciã quib.nos dare oporteat eas quas ad te deinde literas mittemus: Cæſariſne tabellariis, vt is ad te protinus mittat,an Labieno: vbi enim iſti ſint Neruii,& quàm longè abſint,neſcio. De virtute & grauitate Cæſaris,quam in ſummo dolore adhibuiſſet,magnam ex epiſtola tua accepi voluptatē. Quòd me inſtitutum ad illū poema iubes perficere:etſi diſtentus cum opera,tum animo ſum multò magis;quoniã tamen ex epiſtola,quam ad te miſeram,cognouit Cæſar me aliquid eſſe exorſum,reuertar ad inſtitutū:idq; perficiam his ſupplicationū otioſis diebus, quibus Meſſalam iam noſtrū, reliquoſq; moleſtia leuatos vehementer gaudeo:eūq;,quòd certum conſulem cum Domitio numeraris, nihil a noſtra opinione diſſentis. Ego Meſſalam Cæſari præſtabo: ſed Memmius in aduentu Cæſaris habet ſpem: in quo illum puto errare.hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit, res prolatæ, ad integrum comitia adducta: rumor dictatoris, iniucundus bonis, mihi etiã magis quæ loquuntur. Sed tota res & timetur,& refrigeſcit. Pompeius planè ſe negat velle:anteà ipſe mihi non negabat. Hirrus autor fore videtur. ô Dii, quàm ineptus,quàm ſe ipſe amans ſine riuali! Craſſum Licinianum hominem mihi deditum per me deterruit:velit,nolit,ſcire difficile eſt. Hirro tamen agente nolle ſe non probabit. Aliud hoc tempore de repub. nihil loquebantur: agebatur quidem certè nihil. Serrani Domeſticii filii funus perluctuoſum fuit. a. d. IIII. cal. Decem. laudauit pater ſcripto meo. Nunc dę Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ: dicitque ſe perfecturum,vt in illo Cæſar incumbat. Hoc horret Milo,nec iniuria: &, ſi ille dictator factus ſit, pene diffidit. interceſſorem dictaturę ſi iuuerit manu,& pręſidio ſuo,Pompeium metuit inimicum: ſi non iuuerit,timet ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificētiſſimos, ſic inq̃, vt nemo ſumptuoſiores; ſtultè,bis,terq; non poſtulatus: vel quia munus magnificum

dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magiſter vel quia potuerat magiſtrum ſe, non ædilem putare, omnia ferè ſcripſi. Cura, mi chariſſime frater, vt valeas.

MARCVS QVINTO FR. S. 9

De Gabinio nihil fuit faciendum iſtorũ quæ amantiſſimè cogitata ſunt. τότε μοι χάνοι. feci ſumma cum grauitate, vt omnes ſentiunt, & ſumma cum lenitate quæ feci. Illum neq; vrſi, neque leuaui: teſtis vehemens fui, prætereà quieui. exitum iudicii fœdum, & pernicioſum leuiſſimè tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, vt his malis reip. licentiaque audacium, qua antè rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil eſt enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque ex repub. quoniam voluptatis nihil iam capi poteſt, cur ſtomacher, neſcio. literæ me, & ſtudia noſtra, & otium, villæq; delectant, maximeq; pueri noſtri. angit vnus Milo: ſed vellem finem afferat conſulatus: in quo enitar nõ minus quàm ſum eniſus in noſtro: tuq; iſtinc, quod facis, adiuuabis. de quo cætera (niſi planè vis eripuerit) rectè ſunt. De re familiari timeo, ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, q ludos H-S. ccc. compararet, cuius in hoc vno inconſiderantiam & ego ſuſtinebo vt potero: & tu, vt poſſis, eſt tuorum neruorum. De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueræ domeſtici timoris, ſed de communi reipub. ſtatu, in quo etiam ſi nihil procuro, tamen nihil curare vix poſſum. quàm autem te velim cautum eſſe in ſcribendo, ex hoc conĳcito, quòd ego ad te ne hæc quidem ſcribo, quæ palàm in republ. turbantur, ne cuiuſquam animum meæ literæ interceptæ offendant. Quare domeſtica cura te leuatum volo. in repub. ſcio quàm ſolicitus eſſe ſoleas. video Meſſalam noſtrum cos. ſi per interregem, ſine iudicio: ſi per dictatorem, tamen ſine periculo, odii nihil habet. Hortenſii calor multum valebit. Gabinii abſolutio lex impunitatis putatur ἐν παρέργῳ. de dictatore tamẽ actum adhuc nihil eſt. Põpeius abeſt. Appius miſcet: Hirrus parat: multi interceſſores numerãtur: populus non curat: principes nolunt: ego quieſco. De mancipiis quod mihi polliceris, valde te amo: & ſum equidẽ vti ſcribis, & Romæ & in prædiis infrequẽs. Sed caue, amabò, quicquã, quòd ad meum incommodum attineat, niſi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater cogitaris. De

epiſtola

epiſtola Vatinii riſi: ſed me ab eo ita obſeruari ſcio, vt eius iſta odia non ſorbeam ſolùm, ſed etiam concoquam. Quòd me hortaris vt abſoluã, habeo abſolutũ, ſuaue, mihi quidẽ vt videtur, ἔπος ad Cęſarem. Sed quæro locupletẽ tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui ſoli, Cæſare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. Quid ſi cæmentũ bonum non haberem, deturbem ædificium? Quod quidem quotidie mihi magis placet, inprimíſque inferior porticus, & eius conclauia fiunt rectè. De Arcano, Cæſaris opus eſt, vel mehercule etiam elegantioris alicuius: imagines enim iſtæ, & palæſtra, & piſcina, & Nilus multorum Philotimorum eſt, non Diphilorum. Sed & ipſi ea adibimus, & mittemus & mãdabimus. De Felicis teſtamento, tũ magis querere, ſi ſcias. quas enim tabulas ſe putauit obſignare, in quibus in vnicis firmiſſimũ tenuerat (lapſus eſt per errorem & ſuum, & Sicuræ ſerui) non obſignauit: quas noluit, eas obſignauit. ἀλλ᾽ οἰμωζέτω, nos modò valeamus. Ciceronem, & vt rogas, amo, & vt meretur, & vt debeo: dimitto autem à me, & vt à magiſtris ne abducam, & quòd mater Pomponia diſcedit, ſine qua edacitatem pueri pertimeſco. Sed ſumus vnà tamen valde multùm. Reſcripſi ad omnia.

Mi ſuauiſſime & optime frater vale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA.

SI PER tuas legiones mihi licitum fuiſſet, quæ nomini meo, populoq; Rom.ſunt inimiciſſimæ,venire in ſenatum, coramq; de repub. diſputare, feciſſem:neq; tam libenter, quàm neceſſariò: nulla enim remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem,quàm quæ ſunt ſalutaria.Sed quoniam cohortibus armatis circunſeptus ſenatus, nihil aliud verè poteſt decernere, niſi timere(in Capitolio ſigna ſunt,in Vrbe milites vagantur, in campo caſtra ponuntur, & Italia tota legionibus ad libertatem noſtram conſcriptis, ad ſeruitutem adductis, equitatusq; exterarum nationum diſtinetur) cedam tibi in præſentia foro, curia,& ſanctiſſimis Deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiſcente iam libertate, deinde rurſus oppreſſa, ſenatus nihil conſulitur, timet multa,aſſentitur omnia. Poſt etiam paulò temporibus ita poſtulantibus, cedam Vrbe: quam per me conſeruatam, vt eſſet libera,in ſeruitute videre non potero. cedam vita, quæ quanquam ſolicita eſt, tamen ſi profectura eſt reipub. bona ſpe poſteritatis me conſolatur: qua ſublata, non dubitanter occidam:atque ita cedam, vt fortuna iudicio meo,non animus mihi defuiſſe videatur. Illud verò, quod & præſentis doloris eſt indicium, & prçteritæ iniuriæ teſtimonium,& abſentium ſenſus ſignificatio, non prætermittam, quin, quoniam coràm id facere prohibeor,abſens proſim. ſi quidem mea ſalus aut vtilis reipub. eſt, aut cõiunctą certè publicæ ſaluti. nã per Deûm immortalium fidem(niſi fortè fruſtra eos appello, quorum aures,atq; animus à nobis abhorret) perque fortunam populi Rom.(quæ quanquam nobis infeſta eſt,fuit aliquando propitia, & vt ſpero, futura ęſt) quis tam expers humanitatis, quis huius vrbis nomini, ac ſedibus vſque adeò eſt inimicus, vt iſta aut diſſimulare poſſit, aut non dolere? aut ſi nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte pro-

prium periculum vitet? Nam vt ordiar ab initio & perducam ad extremum, & nouiſſima cōferam primis, quæ non poſterior diês acerbior priore, & quæ non inſequens hora antecedente calamitoſior pop. Ro. illuxit? M. Antonius, vir animi maximi (vtinā etiam ſapientis conſilii fuiſſet) C. Cæſare fortiſſimè, ſed parum feliciter à reip. dominatione ſemoto, concupierat magis regium, quàm quem libera ciuitas pati poterat, principatum. publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat vectigalia, donabat ciuitate ex commentario, dictaturā gerebat, leges imponebat, prohibebat dictatorem creari legibus: S. C. ipſe repugnabat in ſenatu, prouincias vnus omneis concupiebat: cui ſordebat Macedonia prouincia, quam victor ſibi ſumpſerat Cæſar. Quid de hoc ſperare aut expectare nos oportebat? extitiſti tu vindex noſtræ libertatis, vt tunc quidem, optimus (quod vtinam neq; noſtra nos opinio, neq; tua fides feſelliſſet) & veteranis in vnum conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad ſalutem auocatis, ſubitò propè iam affectam ac proſtratam remp. tuis opibus extuliſti. Quæ tibi non antè quàm poſtulares, maiora quàm velles, plura quàm ſperares, detulit ſenatus? dedit faſces, vt eum autoritate defenſorem haberet, nō vt imperio ſe aduerſum armaret: appellauit imperatorem, hoſtium exercitu pulſo tribuens honorem, non vt ſua cæde cæſus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro ſtatuam, locum in ſenatu, ſummū honorem ante tempus: ſi quid aliud eſt, quod dari poſſit, addat. Quid aliud eſt maius quod velis ſumere? ſin autem ſupra ætatem, ſupra conſuetudinem, ſupra etiam mortalitatem tuam tibi ſunt omnia tributa, cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficii ſcelerate circunſcribis ſenatum? quò te miſimus? à quibus reuerteris? contra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? aduerſus quos aciem ſtruis? Cur hoſtis relinquitur, ciuis hoſtis loco ponitur? cur caſtra medio itinere longius aduerſariorū caſtris, & propius vrbē mouentur? O me nunquam ſapientem, & aliquādo, quod non eram, fruſtra exiſtimatum. Quātum te pop. Ro. de me fefellit opinio. O meam calamitoſam ac præcipitem ſenectutē. O turpem exacta, dementiq; ætate canitiē. Ego patres conſcriptos ad parricidiū

induxi: ego remp. fefelli: ego ipſe ſenatum ſibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum eſſe dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui vaſtares vrbem incendio, Italiam bello, qui caſtra in templis Deorum immortalium, ſenatum in caſtris habiturus eſſes. O miſeram, & in breui tam celerem, & tam variam reipublicæ commutationem. Quiſnam tali futurus ingenio eſt, qui poſſit hæc ita mandare literis, vt facta, non ficta videantur eſſe? Quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ veriſſimè memoria propagata fuerint, non fabulę ſimilia ſit exiſtimaturus? Cogita enim Antonium hoſtem iudicatum, ab eo circunſeſſum cōſulem deſignatum, eundemq; reipub. parentem: te profectum ad conſulem liberandum, & hoſtem opprimendum, hoſtemq; à te fugatum, & conſulem obſidione liberatum: deinde paulò poſt fugatum illum hoſtem accerſitum, tanquam cohæredem mortua rep. ad bona populi Rom. capienda: conſulum des. rurſum incluſum eo, vbi ſe non mœnibus, ſed fluminibus, & montibus tueretur. Hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? Liceat ſemel impunè peccare: ſit erranti medicina confeſſio: verum enim dicam: vtinam te potius, Antoni, dominum non expuliſſemus, quàm hunc reciperemus: nō quòd vlla ſit optanda ſeruitus, ſed quia dignitate domini minus turpis eſt fortuna ſerui. in duobus autem malis cùm fugiendū maius ſit, leuius eſt eligendum. Ille ea tamen exorabat, quæ volebat auferre: tu extorques. Ille conſul prouinciam petebat: tu priuatus concupiſti. Ille ad malorum ſalutem iudicia conſtituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. Ille à ſanguine, & incendio ſeruorū Capitoliū tuebatur: tu cruore & flamma cuncta delere vis. Si, qui dabat prouincias Caſſio, & Brutis & illis cuſtodibus nominis noſtri, regnabat quid faciet qui vitā adimit? ſi, qui vrbe eiiciebat, tyrannus erat: quē hunc vocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? Itaq; ſi quid illæ maiorum noſtrorū ſepultæ reliquiæ ſapiunt, ſi non vnà cum corpore ſenſus omnis vno, atq; eodem conſumptus eſt igni; quid illis interrogantibus quid agat nūc pop. Rō. reſpondebit aliquis noſtrûm, qui pr oximus in illam æternā domum diſceſſerit? aut quem accipient de ſuis poſteris nuntium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? Quid de ſua

patria

patria audient, quã ſpoliis, triumphisq; decorarunt? an eſſe quendã annos xxiii. natũ, cuius auus fuerit argẽtarius, adſtipulator pater, vterq; vero precariũ fecerit quæſtũ, ſed alter vſq; ad ſenectutẽ, vt non negaret, alter à pueritia, vt nõ poſſes non confiteri: eum agere, rapere rempublicam, cui nulla virtus, nulla bello ſubactæ, & ad imperiũ adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed forma per dedecus pecuniam, nomen nobile conſceleratum impudicitia dediſſet: veteres vulneribus, & ætate confectos Iulianos gladiatores, egenteis reliquias Cæſaris ludi, ad rudem compuliſſet? quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi viueret, qui tanquam in dotali matrimonio rempublicam teſtamento legatam ſibi obtineret? Audient duo Decii ſeruire eos ciueis, qui, vt hoſtibus imperarent, victoriæ ſe deuouerunt? Audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere noluit, niſi pudicum? Audiet Brutus eum populum, quem ipſe primò, poſt progenies eius à regibus liberauit, pro turpi ſtupro datum in ſeruitutem? Quæ quidem ſi nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur: nam ſi viuus iſta ſubterfugere non potero, vnà cum iſtis vitam ſimul fugere decreui.

GRAECA LATINIS EXPRESSA.

Pagina 4 ἀδυνάτον quod fieri non poteſt.
5 ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην, ſiquidem nec victimam, nec clypeum.
5 ἑρμαθήνα hermathenæ, Mineruæ Mercuriiq; ſtatua.
5 ἡλίου ἀνάθημα, ſolis donum.
8 χρηστομαθῆ, vtilia diſcentem.
8 γυμνασιώδη, ad gymnaſium ſpectantia.
8 Εὐμολπιδῶν πάτρια, Eumolpidarum patria: vel, πατρίδα, patriam.
8 οἰκεῖον, proprium.
11 σκέψεις, conſiderationes. ἀναβολαὶ, dilationes.
11 σύμπτωμα ἡμῶν, caſus noſter.
13 ἐν τοῖς πολιτικοῖς, in ciuilibus.
13 τοποθεσίαν, loci deſcriptionem.
13 Ἀττικώτερα, magis Attica.
13 φιλορήτορα, rhetoricæ ſtudioſum.
14 πανηγύρεις, conuentus.
14 μάλα ἀριστοκρατικῶς, valde pro ſtatu optimatum.
14 γενικῶς, generaliter.
14 ληκύθους, copiam dicendi vniformem. Et fortaſſe alludit ad illud Ariſtophanis ληκύθιον ἀπώλεσεν.
14 αὐτὸν ἀπεμπολησάμην, venditaui me.
14 ἐπιχειρήματα, argumenta.
14 ὑπόθεσις, materia.
15 Ἄρειος πάγος, Areopagus.
15 ἀπρακτότατος, rebus agendis ineptus.
15 καχέκτης, habitu vitiorum deprauatus.
15 Τεύκρεις, Teucris.
16 φιλέλληνες, Græcorum ſtudioſi, & amatores.
16 παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, omnifariæ virtutis reminiſcere.
16 ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς, ordine conuerſo, Homericè.
17 πρὸς τὸ πρότερον, ad prius.
18 ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. dicite nunc mihi muſæ, quomodo primùm ignis iniectus fuerit.

19 παρ-

19 παῤῥησίαν, loquendi licentiam.
19 ἀγῶνα, certamen.
20 ἐπισημασίας, ſignificationes geſtuum.
20 ἀποθέωσιν, deificationem.
20 φιλοσοφητέον, philoſophandum.
20 ἐλαφητέον, fugiendum more ceruorum.
21 Ἀμαλθεῖον, Amaltheum, bibliotheca.ſ.tua.
21 τοποθεσία, loci deſcriptione.
24 ἀφελέστατος, ſimpliciſſimus.
25 πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ᾽ ὄναρ, ciuilis vir ne in ſomnio quidem.
26 τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, in lente vnguentum.
26 ἐπιφωνήματα, acclamationes.
28 νῆφε, καὶ μέμνασο, &c. Eſto ſobrius, & memineris diffidere articulos hos eſſe mentium.
28 τίς πατέρ᾽ αἰνήσει; quis patrem laudabit?
28 ἐγκωμιαστικά, laudatiua.
30 οἱ μὲν παρ᾽, οὐδέν, &c. qui quidem adſunt, nihili ſunt: illis vero nihil curæ eſt.
30 ὑπώπιον, liuor.
31 μυροθήκιον, pigmentarium.
31 ὑπόμνημα, commentarium.
32 σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος, grauior quidam & ciuilior.
32 ἀποσπασμάτια, reliquiæ quædam.
32 σῶμα, corpus.
32 φιλόπατρις, ſtudioſus patriæ.
33 πολιτεία, republ.
34 ἅλις σπουδῆς, ſatis ſtudii.
34 θεῖοι, patrui.
34 Πελιναίων, Pelinæorum.
34 Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων, Corinthiorum & Athenienſium.
35 εὐαγγέλια, boni nuntii.
35 Κύρου παιδείαν, Cyri inſtitutionem.
35 τὰς διαφάσεις, tranſparentias, feneſtras.
35 ἔστω ὄψις μὲν ἡ, α, τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ, ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. Sit aſpectus α, quod autem videtur β, γ, radii vero δ & ε.
35 κατ᾽ εἰδώλων ἐμπτώσεις, per ſimulacrorum incidentias vel ingreſſiones.

35 εἴδωλα ſpecies, imagines.
35 ἔκχυσις effuſio.
35 ὑπόστασιν ſtatum.
35 πολιτείαν rempub.
35 Σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, more Socraticorum in vtranque partem.
35 τὴν ἀρέσκουσαν quæ placeat.
36 κατάκλεισις ſanctio.
36 ἀριστοκρατικῶς, ariſtocraticè: pro ſtatu optimatum.
36 εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, Vnum augurium optimum defendere patriam.
36 Θεοφράστου περὶ φιλομαθίας, Theophraſti de ſtudio dicendi.
37 αἰδέομαι Τρῶας &c. Vereor Troianos, & Troïanas trahentes veſteis.
37 Πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην, &c. Polydamas mihi primus vitio dabit.
37 Θεοφάνης Theophanes.
37 φιλοσοφεῖν, philoſophari.
37 ἐπὶ σχολῆς in otio.
38 γεωγραφικὰ de terrę deſcriptione commentarios.
38 ὁμοειδεῖς vniformes.
38 ἀνθηρογραφεῖσθαι, floridè ſcribi.
38 πολιτευτέον, in rep. verſandum.
38 ἀνέκδοτα, non edita.
38 πολιτεύομαι in ciuitate facio.
39 κατὰ τὸ πρακτικὸν ſecundum actiuum.
39 καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκινὰς, &c. Et ſub tecto frequentem audire guttam, ſecuro animo.
40 βοῶπις, bouis oculos habens.
41 παλινῳδίαν recantationem.
41 διβάφῳ bis tincta purpura.
41 σοφιστεύειν profiteri.
41 ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἐπαμύνεσθαι, &c. Polliceor virum vlciſci, cum aliquis prior moleſtando laceſſat.
41 Κικέρων ὁ μικρὸς, &c. Cicero paruus ſalutat Titum.
42 ὑποσόλοικον, ſubabſurdum.
42 ἀναφαίνεσθαι apparere.
42 τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ, &c. aſpera, ſed bona puerorum nutrix.

trix. Nequaquàm ego ea terra poſſum dulcius quicquam aſpicere.

42 εὐαγγέλια, boni nuntii.

42 συγκύρημα. caſum.

42 ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι; viuæ vocis maiorem efficaciam eſſe?

43 βοώπιδος, bouis oculos habentis.

43 ἀσελγοῦς; intemperantis?

43 ὀξύπεινος, famelicus.

43 συμπόσιον conuiuium.

43 κατὰ ὀπώραν, τραχὺς, ritu pomi dura.

43 ἀδικαίαρχοι, iniuſti magiſtratus.

43 καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος, &c. & Cicero philoſophus ciuilem Titum ſalutat.

43 αὐθωρεὶ eadem hora.

43 Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, Telepylum vrbem Læſtrygoniam.

43 φιλοσοφῶμεν., philoſophemur.

44 εὐανατρέπτους confutabiles.

44 ἐντυραννεῖσθαι, ſub tyranno eſſe.

45 Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς Cicero ſtatus optimatum ſtudioſiſſimus puer.

45 Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν, &c. intumeſcit enim non paruis tibiolis amplius, ſed efferis follibus ſine ligula.

45 ἐσοφίζετο, cauillabatur, malitioſe cogitabat.

46 τὸν πρακτικὸν βίον actiuam vitam.

46 τὸν θεωρητικὸν, ſpeculatiuam.

46 πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. antè leo, poſt vero.

46 εἰ δὲ μὴ, ſi vero non.

46 ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. ſine dubio tyrannis conſtruitur.

47 εὐελπιστία bona ſpes.

47 ἀδιαφορία, indifferenter.

47 ἀφιλόδοξον, ambitione vacans.

47 κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, pro charitate.

47 ὑποθήκας documenta.

47 περὶ τῶν ὅλων de omnibus.

47 σκοπὸς ſcopus.

47 κατὰ λεπτὸν minutatim.

48 ἅλις δρυὸς, ſatis eſt quercus, id eſt, glandium.
48 τυφλώττω, cæcutio.
48 τῷ καλῷ προσπέπονθα, honeſto ſum affectus.
49 ἀσφάλειαν, ſecuritatem.
50 ἀκκιζόμεθα, deliciamur.
50 ἐν αἰνίγμασιν, obſcurè dictis.
50 ἀλληγορίαις, allegoriis.
56 ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν, inuoluta, & nihil.
56 ταῖς τῶν κρατούντων, &c. potentium ſtultitias ferre oportet.
79 μυστικώτερα, ſecretiora.
82 συλλάβους, indices ex membranula.
82 παλινῳδία, recantatio.
82 ὑποθέσει, argumento.
83 πολιτικὸς, ciuilis.
83 ὁπλῖται, milites.
83 ἀγοὶ, duces.
83 Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, Spartam ſortitus es, hanc orna.
83 βαθύτης, profunditas.
84 εὐκαιρότερον, opportunius.
84 οὐχ ὁσίη φθιμένοισι, impium mortuis.
84 ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων, hic vero non curabat ſermones.
84 μήπω μέγαν, &c. Nil magnum dixeris priuſquam mortuum videris.
84 ἐμοὶ ἔστω φίλος οἶκος, ſit mihi cara domus.
85 σῦκον μὰ τὴν Δήμητρα, &c. Fico per Cererem ficus, neque quicquam tam ſimile fuit.
85 περίστασις, circunſtantia vel ſtatus.
85 πολιτικῶς, ciuiliter.
85 γραμμὴν, lineam.
85 καὶ τόδε Φωκυλίδου, & hoc Phocylidis.
86 οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι, nihil dulcius quàm omnia ſcire.
87 σκυλμὸν, vexationem.
87 ὀξύπεινος, acuta fame percitus.
87 τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς, præſentem ſtatum reip. quaſi formula quadam expreſſum.
88 συμπάθειαν, condolentiam.
88 ἡμερολεγδὸν, vt quæque ſingulis diebus acciderunt.

88 θείους Ἀρεοπαγίτας, diuinos Areopagitanos.
89 τέμπη, loca amœna.
89 σῆμα δέ τοι ἐρέω, ſignum autem tibi dicam.
89 ἐξοχή, excellentia.
90 ἐξωτερικοὺς, exteriores.
90 πολιτείᾳ, in libris de republ.
91 τεχνολογίαν, de arte ratiocinationem.
92 πρόπρυμνα, funditus, perperam in exem. eſt πρῴρα πρυ-
μα.
93 ἐμφιλοσοφῆσαι, philoſophari.
94 Ἀττικισμὸς, Atticiſmus.
94 συμπάθεια, condolentia.
99 σπουδαιότερον, ſtudioſius.
100 δυσδιάγνωστον (πρὸς νεῦσιν, difficile cognitu) ad aſſenſum.
101 διαλόγους, ſermones.
102 φιλοπροσηνέστατα, ſtudio benigniſſimo, manſuetiſſime.
103 ἔρδοι τις, faciat aliquis, ſubaudi quam nouit artem.
104 δυσκοίμητα, difficillima mitigatu.
104 βαθύτητα, profunditatem.
104 μελέτη, meditatio.
104 ἄνω καὶ κάτω, ſurſum & deorſum.
105 ἄφρακτα, ſunt naues non tectæ, nec munitæ ad propu-
gnandum.
105 ἐπίκωπον, genus nauigii.
105 οἵα δ' αὖ διάπονα, qualis hera fuerit.
105 ἀνεξίαν, tolerantiam.
195 μετέωρος, in expectatione.
105 ὑπομνηματισμὸν, monimentum.
105 συμπαθῶς, condolenter.
105 νομανδρίαν, paſtoralem virorum cœtum.
106 συνηγωνίων, cum illo mœrebam.
106 πολιτικώτερον, ciuilius.
107 παράγγελμα ἐνιαύσιον, quod mandaui de annua admi-
niſtratione.
107 ἐνδόμυχον, occultum.
109 ἐπικεφάλια, tributa per capita,
109 συμφιλοδοξοῦσι, eadem ambitione certant.
110 κεφάλαιον, caput.
111 συμπάθειαν, condolentiam.

112 τὸ νεμεσᾶν indignari : τοῦ φθονεῖν, ab inuidendo.
112 ἐν ἐπιτομῇ, in breuiario.
113 πανικὰ quædam tanquam, autore Pane deo, terricula.
113 τὰ κοινὰ τοῦ πολέμου, communia belli.
113 μώμῳ liuori.
113 πεφυσίωμαι elatus ſum.
113 λαμπρά, ſplendida.
113 ἐν παρόδῳ, in tranſcurſu.
113 ἀπρόσιτον non facilem acceſſu.
113 ἀδωροδόκητον incorruptum largitione.
114 κέρας cornu.
115 εὐημερήματι, felici eius diei ſucceſſu.
115 ἀκροτελεύτιον concluſionem.
115 γλυκύπικρον dulce & amarum.
116 ὑπερβολικῶς, exceſſiue.
116 τέθριππα quadrigas.
116 κέρας cornu. eſt autem muſicum inſtrum.
118 ὁδοῦ πάρεργον, obiter.
118 ἐν δὲ μυχῷ arcano.
119 οἰκονομίαν domeſticam curam.
119 οἴχεται euaneſcit.
119 βαθύτητα profunditatem.
119 ὑπομεμψιμοίρους ſubquerulas.
120 ἐξ ἀφαιρέσεως per extractionem.
120 φθισανατρεφομένην recreatam. videl. ex morbi diuturni macilentia refectam.
122 ἀκοινωνήτως incommunicabiliter.
122 ἐγκελεύσματα inhortamenta.
122 τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ, quod enim bene eſt, mecum eſt.
122 ἱστορικὸν hiſtoricum.
122 οὐκ ἔλαθες non fefelliſti.
122 ἀφελῶς ſimpliciter.
123 οἰκονομία domeſtica cura.
123 σχεδιάζοντα ex tempore agentem.
123 πολίτευμα adminiſtrationem publicam.
123 κέρας cornu.
124 ἰσοδυναμοῦσαν æquiualentem.
124 διαίρεσιν diuiſionem.
124 ἄγραφον non ſcriptum.

124 αὐτονομίαν libertatem ſuis vtendi legibus.

124 τὸ παραδοξότατον. inopinatiſſimum.

125 μηδὲν αὐτοῖς, nihil illis, ſubaudi, crede.

125 ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, O res, quæ coniungi nō poſſunt!

125 Πολυδεύκους, Pollucis ædem.

125 ὦ ἀνιστορησίαν, O inſcitiam hiſtoriarum!

125 ἠπόρησας, dubitaſti.

125 Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας, Eupolim illum veteris, ſcilicet comœdiæ.

125 τί λοιπόν; quid reliquum?

125 πολλοῦ γε καὶ δεῖ, multum abeſt.

126 χρύσεια χαλκείων, aurea pro æreis.

126 ἀναντιφώνητον, in quam contra non aliquid dicam.

126 αἰδεσθῆναι μὲν ἀπώσασθαι, δεῖσαι δ᾽ ὑποδέχθαι, veriti ſunt ſunt quidem recuſare, timuerunt autem accipere.

127 παρεστορῆσαι, ſcire.

127 προπύλαιον, veſtibulum.

128 ἱστορικώτατος, hiſtoriarum peritiſſimus.

128 νεόκτιστα, ædificata.

128 τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ, in nauium receſione, apud Homerum videlicet.

128 ἀναλογία, proportio, analogia:

128 Φλιοῦς, Ὀποῦς, Σιποῦς, Phlius Phliuntis, vrbs Lacedæmoniorum: Opus, Opuntis, vrbs Locrorum, per contractionem. Integrum eſt Ὀπόεις, Ὀπόεντος. Sipus, Sipuntis, vrbs Dauniorum in Apulia.

128 Ὀπούντιοι, Σιπούντιοι, gentile nomen ab Ὀποῦς, Σιποῦς.

128 αὐτονομίαν, libertatem ſuis legibus vtendi.

128 ὑπερβολικῶς) ſupra modum.

130 εὐήθειαν, fatuam ſimplicitatem.

131 πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλὸς) Multos autem in intermedio Auſter voluit fluctus lati maris) Eſt enim proprie μεταίχμιον, id ſpatium quod eſt inter duos exercitus.

133 ἀκοινώνητον incummunicabile.

134 μυστικώτερον, ſecretius.

134 τῆς δὲ γυναικός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) &c. Vxoris meæ libertus (noſti quem dico) viſus eſt mihi dudū è verbis quæ inconſideratè protulit, turbaſſe calcu-

los, ſeu ſuffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne quid intelligas. vnus quidem hoc ſi conſideraueris, reliqua munies explanando.

134 τὸ ξυνωρὸς τῆς ἐμῆς,&c. Vxoris meæ libertus, viſus eſt mihi ſæpe garriens, & in conciliabulis & conſeſſionibus nugantium aliquid turbaſſe calculorum in bonis Crotoniatæ.

134 ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν &c. è ſepticollis vrbis mœnibus tradidit noſtri coniugii debita Camillus, ſeque debentem minas 24. ex bonis Crotoniatarum, & Cherroneſitarum 48. & cum hereditatem euenerit. 648. 20.40. horum autem ne obolum quidem diſſoluiſſe ex omnibus debitis ſecundi menſis calendis: libertum autem eius, exiſtentem cognominem Cononis patri, nihil prorſus curaſſe. Hæc igitur primum, vt omnia conſerues, deinde vt neque vſuras negligas eas, quæ ſunt a præcedenti die: quot dies ipſum tolerauimus, vehemẽter timeo. Etenim aderat apud nos exploraturus & aliquid prope ſperans. deſperans autem ſine ratione deſtitit, fatus, turpe diu manere.

134 τὰ μὲν διδόμενα, quæ dantur.
135 λεληθότως, latenter.
135 ἄλλο πρόβλημα, alia quæſtio.
135 ἐξακανθίζειν, exſpinare, ſpinas euellere.
135 πυροὺς εἰς δῆμον, triticum in populum.
135 προπύλῳ, veſtibulo.
135 ἐπέχειν, hæſitare.
135 ἀποχῆς, dubitationis.
136 παλιγγενεσίαν, regenerationem.
136 ἐν αἰνιγμοῖς, ænigmaticè.
136 ἀφελῶς, ſimpliciter.
137 αἰσχρὸν σιωπᾶν, turpe tacere.
137 σύγχυσιν, confuſionem.
138 παραφύλαξον, obſerua.
138 τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτίκα, turbatoris ambitionem ipſiſſimè.
138 κενὸν, inanem.

138 ἄτυφον, nec ambitioſo faſtu vacantem.
138 ἐπέχειν, dubitare.
138 ἀθέτησις, improbatio.
138 ἐποχὴ, cunctatio.
138 τοῦτο μὲν ὄναρ ἐρῶν ἐμοὶ, hoc meum ſomnium dicẽs mihi.
138 ἐπιχρονία ἐποχὴ, diuturna dubitatio.
139 φιλοτιμία, ambitio.
140 πρόβλημα, quæſtionem.
140 ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν, &c. ſed meum nũquam animum in pectoribus perſuaſiſti patriæ.
140 αἰδέομαι, vereor.
140 Τρῶας καὶ Τρωάδας, Troas & Troadas.
140 Πολυδάμας μοι, &c. Polydamas mihi primus probrum inferat.
140 ὁδοῦ πάρεργον, obiter.
140 ἐπίκτητα, fluxa.
141 ἐκβολὴ λόγου, egreſſio orationis.
141 ἀντιπόθετον, comparabilem.
141 φυράτης, permiſtor.
141 ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, &c. Sed hæc quidem facta eſſe ſinamus, licet dolentes.
141 ἀμεμπτα, non accuſanda.
142 σπονδειάζοντα, verſum ſpondaicum.
142 τῶν νεωτέρων, iuniorum.
142 αὐτόχθων, natiua & indigena.
142 στοργὴν φυσικὴν, amorem naturalẽ πρὸς τὰ τέκνα, in filios.
144 ἀμεταμέλητος, non pœnitenda.
145 τὸ σκάφος τῶν Ατρειδῶν, nauigium Atridarum.
145 σύντομα, compendioſa.
146 δήμους, vicos.
146 ζήτημα, quæſtionem.
147 τεκμηριώδες, coniecturale.
148 τοῖς ἀπαντῶσι, occurrentibus.
148 δύσχρηστα, inutilia.
148 ἀποτρίψαι, abſtergito.
149 οὐ γὰρ αὖ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, neque enim maius ſequetur malum.
149 παλινῳδία, recantatio.
149 λῆψις, deprehenſatio.

149 Ἀβδηριτικὸν, Abderiticum.
150 ἐμπολιτεύομαί σοι, tibi in rep. verſor.
151 πολιτικὸν σκέμμα, ciuilis conſideratio.
151 φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, contemplatius diiudicabimus.
151 σύγχυσιν τῆς πολιτείας confuſionem reip.
155 ξυνὸς ἐνυάλιος, communis Mars.
151 πολιτικῶς, ciuiliter.
152 ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεοφειλέτης, deforme & turpe eſt aduerſantis in republ. debitorem eſſe.
152 διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν, diiudicabis quæſtionem ciuilem.
153 τοῦ καλοῦ, honeſti.
153 χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, tabulas nouas, exulum reſtitutiones.
153 τὴν θεῶν μεγίστην &c. dearum maximam vt obtineat tyrannidem.
154 ἐνσχολάζω σοι, otium conſumo tibi.
154 ἀπορῶ, dubito.
154 οὕτως που τῶν πρόσθεν &c. ſic ſane ſuperiorum legebamus laudes virorum.
154 ἐπίσκοπον, ſpeculatorem.
154 ὁρμὴ, impetus.
155 Φαλαρισμὸν, Phalaridis imitationem.
155 αἰδέομαι Τρῶας, vereor Troianos.
155 ἀπορίαν, dubitationem.
156 πολιτικῶς, ciuiliter.
156 ἀστρατήγητος, regendi exercitus ignarus.
156 πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ad tutum.
156 πρὸς τὰς δόξας, ad opiniones.
157 μάντις δ᾽ ἄριστος, vates autem optimus.
160 σηστιωδέστερον, magis Seſtiane.
160 ὑπεκθέμενος, exponens.
161 ψευδησιέδειον, quod falſo Heſiodo aſcribitur.
161 μηδὲ δίκην, neq; cauſam. Totum carmen eſt, μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, Ne cauſam ante iudicaueris, quam vtriusq; partis cauſam audiueris.
162 καὶ συναποθανεῖν, & ſimul mori.
162 φαινοπροσωπεῖν, oſtendere faciem lætam.

163 σκέμ-

163 σκέμμα, conſideratio.
163 ἀπορία, dubitatio.
168 διπλῆ, nota in margine adſcripta, ſic apud Græcos appellata.
172 πολλὰ μάτην &c. multa fruſtra manibus in aerem propellere certè.
172 ῥαθυμεῖν δῆλα, ſegnem eſſe.
173 ἀπροσφωνήτους, inſalutatos.
174 τὸ καλὸν, honeſtum.
174 πρὸς ταῦθ' ὅτι χρή, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων. Ad hæc, quod oportet, & faciant, & omne in me fabricentur.
174 τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ, quod enim bene eſt, mecum eſt,
174 πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ, multã ſalutem honeſto. ſ. dicens.
174 εὐγενῆ, generoſa, nobilia.
175 συνδιημερεύομεν, ſimul diem traducimus.
175 τέρας, monſtrum.
176 σκοπός, intentio.
176 προθεσπίζω, præſagio.
176 ἰλιάς, Ilias.
177 περὶ ὁμονοίας, de concordia.
189 ἀπολιτικώτατον, maximè ciuilis gubernationis expertẽ.
189 ἀστρατηγικώτατον, maximè imperatoriæ artis ignarum.
189 ἀπαντήσεις, occurſus obuiam.
189 αἰδέομαι Τρῶας, vereor Troas.
190 κενόσπουδα, inanis ſtudii plena.
190 ἀναπάντητον, in quo nemo occurrat.
191 ὑπὸ τὴν λῆψιν, ſub ipſa acceſſione febris.
191 ἀπαρρησίαστον, loquendi audacia carentem.
192 τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν: Quiſnam eſt ſeruus, de morte ſecurus qui ſit?
192 ἀσμενέστερον, lubentius.
193 θέσεις, materias.
193 ἢ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, &c. An manendum in patria tyrannide oppreſſa. Ea verò tyrannide oppreſſa, an quouis modo tyrannidis deſtructio tentanda eſt, etiam ſi ciuitas propter id de ſumma rerum periculum ſubitura ſit. Vtrum cauendum ſit tyrannidem deſtruenti, ne quid ipſe patiatur, an ten-

tandum ferre opem patriæ pace potius, quam bello. Vtrum ciuile ſit ſecedentem aliquo, quieſcere, oppreſſa à tyranno patria, an quodcunq; ſubeundum diſcrimen pro libertate, an bellum inferendum regioni, eamque obſidendum à tyranno oppreſſam. Vtrum quamlibet non probanti deſtructionem tyrannidis per bellum, ſimul tamen cum optimatibus auertenda ſit ipſa, ſ. tyrannis, an cum benefactoribus, & amicis vnà periclitandum, in adminiſtratione reip. etiam ſi non videantur recte de ſumma rerũ iniuiſſe conſilium. Vtrum de patria bene meritus, ob eamque cauſam grauiſſima quęque paſſus, & inuiſus, vltro pro patria diſcrimen ſubire debeat, an permittendum ſibi, vt ſui ipſius interdum, & familiariſſimorum prouidẽtiam habeat, dimiſſis aduerſus potenteis reip. concertationibus.

193 τῶν προὔργου τι, qui ſunt ex rè.
193 ἄκαιρος, intempeſtiuus.
194 εὐστομάχως, bono ſtomacho.
194 αὐτίκα γάρ τοι, &c. Statim enim tibi: deinde poſt Hectorem mors parata.
194 αὐτίκα τεθναίην, &c. Vtinã ſtatim obeam, poſteaquam non eram ſocio interfecto ſuppetias laturus.
194 ἑταίρῳ, ſodali.
194 εὐεργέτῃ; benefactori?
195 οὐδέ μοι ἦτορ, &c. Neque enim mihi cor firmum, ſed conſternato ſum animo.
196 αἰσχροῦ φαντασίᾳ, inhoneſti imaginatione.
196 ἐν δυνάμει (in poteſtate)
196 σύν τε δύ' ἐρχομένω, pariterque duo euntes.
197 τὸ συνέχον, continens.
197 ἀπάντησις, occurſus.
197 πολίτευμα, actio de rep.
197 μή μοι Γοργείην, &c. Ne mihi Gorgoneum caput horrendi & grauis monſtri.
197 εἰδὼς σοὶ λέγω, ſciens tibi dico.
198 ἀχαριστίας, ingrati animi.
198 ὁ πλοῦς ὡραῖος, nauigatio idonea.
199 Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, &c. Mentor quonam modo adeam, & quo-

& quonam modo amplexabor ipſum?
201 θεός, materias.
201 Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, Dionyſius Corinthi.
203 τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών, tunc mihi dehiſcat lata terra.
204 ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, in amatoriis.
205 ἀλογίστως, inconſideratè.
205 ὑποκορίζῃ, leni voce appellas.
205 χρησμός, oraculum.
205 ἄσπονδον, implacabile.
205 φιλόπατριν ac πολιτικόν, ſtudioſum patriæ & ciuilem.
206 γενικώτερον, generalius.
206 νεκυίαν, turbam mortuorum. νεκυία autem erat Attici verbum, quo turpem comitatum Cæſaris ſignifica-(bat.
206 ἀπορῶ, dubito.
206 στερκτέον, acquieſcendum.
206 τὸ μέλλον καραδοκήσεις, quod futurum eſt, expectabis.
206 ὑπὸ τὴν λῆψιν, ſub acceſſione febris.
206 ἀσμένιστον, lubentiſſimum.
207 πολιτικόν, ciuile.
208 μακροψυχίαν, longanimitatem.
208. εὐδαίμονα, felicem.
209 οὐκ ἐστ' ἔτυμος λόγος, non eſt verax ſermo.
210 εὐημερίαν, felicem diei ſucceſſum.
210 συναγωγή, collectio.
210 ἐσάλπισεν, tuba concinuit.
210 λάπισμα, falſa quædam oſtentatio.
211 γοητείαν, præſtigiationem.
211 πειθανάγκην, perſuaſionem neceſſitatis inferentem.
211 αἱ γὰρ τῶν τυράννων, &c. Tyrannorum enim preces, inquit Plato, noſti quam permixtę neceſſitatibus.
211 ἀλίμενα, ſine portu loca.
211 ὑπηρεσίαν, miniſterium.
211 ἀδημονῶν, ſe excrucians.
211 διασκευήν, apparatum.
212 αὐθεντικῶς, autoritate quadam domini vtens.
213 τέτλαθι κύντερον, perfer peius.
213 ἄλλα μὲν αὐτὸς, alia quidem ipſe.
213 ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται, alia autem & deus ſuggeret.
216 ἀναθεώρησις, ſpeculatio.

218 μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, &c. negligenter & inglorius perirē.
218 ἀλλὰ μέγα ῥέξας, &c. ſed magnum facinus edens quod vel à poſteris audiatur.
219 τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, maxime ciuilium conſiderationum.
219 ἐκφώνησις ὑπέρου, exclamatio, ſuprà quàm dici poteſt rectè.
219 ἄλη, error.
219 πολιτευτέον, verſandum in rep.
227 τῶν τε παραχρῆμα &c. Tum ſubitò præſentium per minimum conſiliū optimus cognitor, tum futurorū in longitudinē euentus præſtantiſſimus coniectator.
227 τό, τε ἄμεινον ἢ &c. Et melius quàm deterius in obſcuro adhuc præuidebat maximè.
227 πλουδοκῶν, nauigationem expectans.
228 στοργῆς, amoris.
228 σύντηξις, colliquatio.
228 συμπάθειαν, condolentiam.
228 ζηλοτυπία, æmulatione.
229 αὐθεντικῶς, certo autore.
231 σκυτάλην Λακωνικὴν, ſcuticam Laconicam, Scytalam.
231 σὺν θεῷ τοι λέγω, cum deo tibi dico.
232 δυσουρία, vrinæ difficultas.
232 ἀρχὴ, principium.
232 ἀνηθοποίητον, nequaquam formatis moribus.
232 ἤθους ἐπιμελητέον, moribus adhibenda diligentia.
232 ὕπουλον, ſubdolum.
233 ἀφράκτῳ, detecto nauigio.
233 ἀποτόμως, conciſè.
233 θυμικώτερον, ſtomachoſius.
233 παραπλευτέον, abnauigandum.
234 ἀλλὰ τὰ μὲν &c. Sed quæ quidem antè acta ſunt omittamus, quamuis triſtes.
234 σφάλμα, error.
235 ἦθος ἀκιβδήλευτον, mores minime ſimulati.
235 ἀρετὴ, virtus.
235 διδακτὸν, res quæ tradi poſſit docendo.
235 πρᾶξιν πολιτικοῦ, factum hominis ciuilis.
235 περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι, circa vētris ſolutionem eſſe.

235 Habes

235 Habes Scytha ὄνον, prouerbium eſt, quo ſignificat, Atticum, ſimulare proficiſci ab Italia velle, ſed retineri ſe fingere, & prohiberi à Curtio. Vide Suidam.
237 ὢ πολλῆς ἀγενείας, ò multam ignobilitatem.
238 ἐκτένειαν. propenſionem.
239 ἑπταμηνιαῖον ἀποτέκησιν, ſeptimeſtrem ſalua peperit.
239 Κωρυκαῖοι Corycæi.
261 γεροντικώτερον ſenilius.
261 λέσχη, confabulatio.
262 τί γὰρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ eſt?
262 βεβίωται, vita traducta eſt.
262 πρόβλημα, quæſtio.
262 ἀγοητεύτως ſine præſtigiis & fuco.
262 μακάρων νῆσοι beatorum inſulæ.
262 πάθει, affectu.
262 σκέψαι conſidera.
262 ἀλογηθῇ. negligatur.
262 μελήσει. curæ ſit.
262 ἐρυθρότερον rubicundiorem.
262 πρόβλημα Ἀρχιμήδειον quæſtio Archimedeà.
262 ψευδῶς falsò.
262 ἄκουσμα auditio.
263 ἔρανον collationem.
263 διψῶσαν κρήνην, ſiticuloſum fontem.
263 Πειρήνην Pirenem.
263 ἔμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ Πειρήνην requiem verendam Alphei Pirenem.
263 ποῖ ταῦτ' ἄρα ἀποσκήψει; quonā hæc modo excuſabit?
263 γεωμετρικῶς more geometrico.
264 ἀρχέτυπα exemplaria.
264 πάντα φιλόδημον. omnem popularem.
264 θεωρίαν ſpeculationem.
264 τέλος; finem?
264 εὐπινές, venuſtum.
265 ᾧ ἀπεραντολογίαν δὸς; cui infinitam loquacitatem tribue.
266 ἐπιδήμιον, redeuntem.
266 συμπάσχω condoleo.
266 ἀποθέωσιν deificationem.

266 μεθαρμόζομαι adaptor.
266 ἀνεμέσητον γὰρ, nulla enim inuidia eſt.
273 πολιτικοὶ optimates.
274 πεφυσῶσθαι. tumefactum eſſe.
277 ἐγγήραμα, ſenectutis requies.
277 ἐνταφίον ſenectutis otium.
279 ἀλόγως ſine ratione.
279 ἀποθέωσιν deificationem.
282 συμβουλευτικὸν deliberatiuum.
282 Ἀριστοτέλους καὶ &c. Ariſtotelis & Theopompi ad Alexandrum.
283 φιλαίτιος συμφορά. querula calamitas.
283 πρόπλασμα præfigmentum.
285 συμπαθῶς condolenter.
285 οἰκοδεσποτικὰ patrisfamilias officia.
285 συντάγματα opera.
285 ἀκηδία incurioſitas.
285 ἀνεκτότερα tolerabiliora.
285 σύνναον contubernalem.
286 ὑπόθεσις argumentum.
287 τοῦτο δὲ μηλώσῃ. hoc verò coniicies, diſpicies, indagabis.
288 ἀπογραφὰ deſcripta.
289 κατεβίωσιν, tenuem victum.
291 εὔλογον, rationabile.
292 εὐλογώτατον, maxime rationi conſentaneum.
292 Παναιτίου περὶ προνοίας. Panætii de prouidentia.
292 ἐκτενέστερον, contentius.
292 φιλοστοργότερον, amantius,
292 ἄφατα, infanda, ἀδιήγητα. inenarrabilia.
292 εὐκαίρως opportunè.
293 παρὰ τὴν ἱστορίαν, præter hiſtoriam.
293 κοινότερα communiora.
293 πολιτικώτερα. ciuiliora.
293 οὐ γὰρ ὄνειδος. non enim opprobrium.
294 φιλολογώτερα, eruditiora.
294 προσφώνησιν, nuncupationem.
294 Καλλιππίδης Callipides.
294 αὐτὸ τὸ μέτρον, καὶ λῷον, ipſa menſura, & melius.
294 αἴκε δύνηαι, ſi poſſis.

294 περὶ τελῶν σύνταξιν, de finibus opus.
294 ἀκαδημαϊκὴν, academicam.
294 Ἀντιόχεια. Antiochia.
295 ζηλοτυπεῖσθαι, obtrectari.
295 φιλαυτία amor ſui.
295 ἀπορῶ, dubito.
295 αἰδέομαι Τρῶας. vereor Troas.
295 μέμψιν accuſationem.
296 παρ τὸ πρέπον præter decorum.
296 ἀπαιδευσία, ruditas.
296 ἀπειρία, ignorantia.
296 πολυγραφώτατος plurima ſcribens.
296 ζηλοτυπεῖν æmulari.
297 ἀκίνδυνα periculo carentia.
297 φιλένδοξος. ambitioſus.
297 ἀκαταληψίαν, incomprehenſibilitatem.
297 κωφὸν πρόσωπον muta perſona.
297 Ἀριστοτέλειον Ariſtotelicum.
297 περὶ τελῶν, de finibus.
297 περιπατητικά. peripatetica.
297 ἀζηλότυπον ęmulo carens.
297 λογικώτερα, probabiliora.
297 ἕρμαιον inſperatum lucrum.
297 πιθανὰ ſuaſoria.
298 φιλαίτιος. querulus.
298 φιλοσόφως. philoſophicè.
298 δεδῆχθαι morſum eſſe.
298 μὴ γὰρ αὐτοῖς ne enim ipſis.
299 προβολὴν ingreſſum.
299 ἐποχῇ. retentioni.
299 λόγοισιν Ἑρμόδωρος, verbis Hermodorus.
299 προσφωνῶ nuncupo.
299 ἀδιόρθωτα imperfecta.
299 ἕωλα obſoleta.
299 περὶ μικρὰ σπουδάζειν. paruis ſtudere.
299 εὐκόλως. facilè.
300 εὐγενέστερος generoſior.
300 ἀσμενέστατα libentiſſime.
300 τὰ κατὰ μέρος particularia.

300 εὐλογίαν. honeſtam rationem.
301 συμβίωσις) conuictus.)
301 εὐλόγως. decenter.
301 διφθέραι pelliceæ veſtes.
301 αἰδέομαι Τρῶας. vereor Troas.
301 ἀσαφέστερος, obſcurior.
302 δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο, grauis vir, & qui fortè inſontem accuſet.
302 προσοχὰς argumenta.
303 κολακεία aſſentatio.
303 ἐπίτευγμα lucrum quod acquiritur.
303 ἀπότευγμα damnum, vel quod amittitur.
303 παρακινδυνεύειν; periclitari.
303 μείλιγμα mitigamentum.
303 σπουδὴ ſtudium.
304 πρόβλημα Ἀρχιμήδειον, quæſtio Archimedea.
304 ἀφίδρυμα, res quæ dedicatur.
305 τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν προσποιήσον. elationi meæ per deos morem gerito.
305 κολακεῖαι aſſentationes.
305 πολιτικὸν σύλλογον, ciuilem conuentum.
306 καταβάσεως deſcenſus.
306 κεπφικὰ, fatua.
306 περὶ ψυχῆς de anima.
306 διὰ σημείων per notas.
307 σύλλογον conuentum.
307 πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. oſtentare etiam perſonis.
307 δυσωπία. verecundia.
307 καταβάσεως deſcenſus.
309 ἀξιοπίστως fide dignum.
309 φοβερὸν ἦν, formidabile erat.
309 ἀνεμοφόρητα, ventis diſſipata.
309 οὐκ ἐπίστησεν. non aduertit.
309 πότερον δίκας &c. vtrum iuſtitia murus altus, an obliquæ fraudis?
309 δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. ambigit mihi mens verum dicere.
310 Φαίδρου περὶ ὀρῶν τῆς Ἑλλάδος, Phædri de montibus Græciæ.

Græciæ. Alii leg. ὅρων, de finibus.

310 φιλοτέχνημα comminiſcendi artes.
310 τὰ ὅλα. cuncta.
310 σκολιαῖς ἀπάταις obliquis fraudibus.
311 καὶ μάλα κατηφὴς, & admodum triſtis.
311 σὺ δὲ τί σκωλύεις; tu verò quid cogitabundus?
311 ἀπρόνδιλον. immitis.
312 μνημονικὸν ἁμάρτημα. memoriæ error.
314 ἀλόγως temere.
314 μέμψιν ἀναφέρει accuſationem adſcribit.
315 πρὸς ἴσον ὅμοιον ad æquale ſimile.
315 ἀκολακεύτως ſine aſſentatione.
316 ἀμεταμέλητον. quem non pœnitet.
316 ἐμετικὴν, vomitum.
316 ἀδεῶς, intrepidè.
316 οἱ περὶ αὐτὸν qui apud eum.
316 σπουδαῖον οὐδὲν, ſtudioſum, ſiue ſerium nihil.
316 φιλόλογα eruditula.
316 ἐπισταθμίαν, diuerſorium.
318 σαλάκωμα, inanem iactantiam.
318 φαλάκρωμα caluitium.
318 πανικὸν vanus terror.
318 διάθεσιν. affectum.
318 ἐπισημασίαν, ſignificationem.
318 ἥρωες, heroes.
319 ἐσίγησας tacuiſti.
319 μνημονικὸν ἁμάρτημα, memoriæ error.
319 φυρμὸς πολὺς permiſtio multa.
319 εὐέλπιστα inſtabilia, ab Euripo.
319 νεωτερισμοῦ innouationis.
320 πολιτεύεσθαι adminiſtrare remp.
320 σόλοικον, ἢ τυραννοκτόνους inſulſum, quàm tyrannicidas.
320 πεπολιτεύμεθα, remp. adminiſtrauimus.
320 πεπυκνωμέναι, denſatæ.
322 γλῶ pro γῆς, terram pro terra.
322 ὑπηνέμιος ſubuentanea.
322 ἀκολασίαν intemperantiam.
323 ὢ πράξεως &c. O rem pulchram quidẽ, ſed imperfectã.

324 ἀλιτενεῖ humili.
324 ἀλλ' οὐ δαιτὸς &c. Sed non conuiuii dulcis opera curæ ſunt: Sed valde magnũ malum à Ioue immiſſum intuentes timemus. daret autem ſeruari, aut perire.
324 Τέκνον ἐμὸν οὔτοι. &c. haud tibi, fili mi, data ſunt bellica geſta. Sed tu amabilia exerce officia literarum.
327 πολιτικώτερα ciuiliora.
329 ἀναθεώρησιν adminiſtrationem.
329 ἀριστείαν, præclare geſtum.
329 κατ' μέρος de ſingulis rebus.
330 μελήσει curæ erit.
330 ἀνέκδοτον, non editum.
334 πρᾶξιν factum.
335 καθολικὸν θεώρημα vniuerſalem ſpeculationem.
336 μὴ πολιτεύεσθαι. non adminiſtrare rempublicam.
336 ὑποσόλοικα, incongrua.
336 βεβίωται. vita tranſacta eſt.
336 πέντε λοιπὸν, quinque quod reliquum eſt.
336 λῆρος πολὺς, nugæ multæ.
337 ὑπόθεσιν argumentum.
337 εὔλογον, rationi conſentaneum.
337 φαιδροπροσωπητέον hilari vultu agendum eſt.
337 ἰτέον eundum.
337 ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς. &c. aliis in bonis: dedecus autem repellunt.
339 οὐδὲν ὑγιές, nihil ſani.
339 Δημοσθένους Demoſthenis.
340 πέντε λοιπὸν quinque quod reliquum eſt.
341 ἄνω ποταμῶν, retro fluminum. ſ. ſurſus eſt.
342 ἀπορία dubitatio.
342 μελήσει. curæ erit.
342 παρεγχείρησις conatus.
344 ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. theſaurus carbones.
347 ἡ δεῦρ' ὁδός σοι &c. iter huc tibi quid poteſt nunc ô deo digne?
347 βλάσφημα maledictum.
347 καὶ μάλα σεμνὸς, & valde grauis.
347 τὴν δ' αἰτίαν &c. cauſam verò Brutorũ quis habebat?
347 κατηχήσει, inſtructione.

ἐὰν

348 ἐὰν διαμείνῃ; ſi permanſerit.
348 ἀναντιφωνησία, incontradicentia.
348 διάλογον, dialogum.
348 Ἡρακλείδιον, Heraclideum opus.
349 φιλοσοφούμενα, philoſophica.
349 τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio.
349 προσφωνοῦμεν, nuncupamus.
350 συντάξεις, commentationes.
350 μετέωρος, animi pendens.
350 φιλόλογα, ab æquitate non aliena.
350 φιλοφρόνως, benignè.
351 πεπυκνωμένως, denſè ac ſpiſſè.
351 προκοπὴν, promotionem, fœlicitatem.
351 οἶκος φίλος, domus chara.
351 ῥωπογραφία, ſcriptio plantis.
351 ῥητορεύουσι, rhetoriſſant.
351 φιλοστόργως, peramanter.
351 τὰ μὲν διδόμενα, data quidem.
352 ἐργῶδες, laborioſum.
352 ἀνεκτὸν, tolerabile.
353 σχεδίασμα, ex tempore factum.
353 ἄφατα, ineffabilia.
353 οὐδὲν, nihil.
353 πάσχω τι, patior aliquid.
354 ἐποχὴν, hæſitationem.
354 ἀκεραίως, integrè.
354 πλοῦς, nauigatio.
355 ὑπόμνημα, commentarium.
355 ἀτοπώτατον, abſurdiſſimum.
356 πανφιλοστόργως, valde amanter.
357 Ἡρακλείδιον, Heraclideum.
357 βουλυτὸν, veſpera.
357 ἀμηχανία, inopia conſilii, vel anxietas.
357 σπείσασθαι, inducias facere.
357 ἐβδελυττόμην, abominabar.
357 σκοπὸς, ſcopus.
357 οὐ παρὰ τοῦτο, non præter hoc.
358 ἔλθωμεν, eamus.
358 ἐν ὁμοπλοίᾳ, ſocietate nauigandi.

358 λῆρος πολύς, nugæ multæ.
559 γλίσχρως, parcè, tenuiter.
361 σύνταγμα, volumen elaboratum.
361 ἀρχέτυπον, archetypum, exemplar.
362 παρὰ λέξιν, præter verbum.
363 μετεωρότερον, ſuſpenſiore animo.
364 ἀσφαλές, tutum.
364 ῥοπή, momentum.
364 γαυριῶ, glorior.
364 μετ' ἀμύμονα, poſt inculpatum. Alludit autem ad illud Homericum, μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.
364 ἀμύμων, præſtans, inculpabilis.
364 ἄμβροτος, immortalis.
364 συναγωγή, collectio.
364 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, longam nauigationem meditantes.
364 ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται; iter huc tibi quid poteſt?
365 σύγγραμμα, conſcriptio.
366 ἀνεμέσητα, inuidia carentia.
366 εὐθανασίαν felicem mortem.
366 σχόλιον annotatiuncula.
366 ἀπολογισμὸν συντάξομαι, defenſionem componam.
367 ἀναπολόγητον, quod defendi nequit.
367 δυσχρηστία, difficilis vſus.
367 πειράζειν παραλύειν, tentare diſſoluere.
368 εὐκαιρίαν, occaſionem.
368 ἀσφάλειαν, ſecuritatem.
368 ἀπορία, dubitatione.
368 σκέπτομαι, conſidero.
368 ἀνδρεία, virilitas, vel ſtrenuitas.
369 παῖδες παίδων, nati natorum.
369 εἷς ἐμοὶ μύριοι, vnus mihi mille.
369 ἀδολέσχος, loquax.
369 εὐμήκεια, conſtantia.
369 εἰρωνεία, diſſimulatio.
369 πεπλογραφίαν, pepli deſcriptionem.
369 ταξιάρχης, ordinis ductor.
369 τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio.
370 τὰ κεφάλαια capita.

370 περὶ

370 περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος, de officio circa aduerſitatem fortunæ.

370 προσφωνῶ, alloquor, ſcribo.

370 ἀνοικεῖον, alienum.

370 αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι, pudebat quidem abnuere, veriti ſunt autem ſuſcipere.

370 ἀπάντησις, occurſus.

371 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα, longam nauigationem cùm capeſſerem.

371 ἀπροσδιόνυσον, inexpectatum.

371 παρ' ἠνεμόεντα &c. apud ventis expoſitum Minantem, ſuper inſulam Pſyriam.

371 ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα, ad ſiniſtram habentem.

373 ἐν πολιτικῷ, in ciuili.

373 μὴ γὰρ σωθείην εἴποτε τοιοῦτο, ne ſaluus quidem fiam, ſi vnquam tale aliter, & melius.

374 στρατηλάτης, imperator.

374 ἐμφατικώτερον, expreſſius & euidentius.

435 ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, ſed ſemper quendam hominem ingentem.

439 ὀρθὰν τὰν ναῦν, ἅπαξ θανεῖν, rectam nauim, ſemel mori.

449 προαγχονομήσαμεν, præcurauimus.

449 εὐκαίρως, opportunè.

451 ἀμφιλαφίαν, ancipitem anſam. εἰλικρινής, ſyncerum.

454 μουσοπάτακτος, à muſis percuſſus.

454 ἀντίεκτον æqualibrem ſeu recompenſantem. alii μουσοπάταγος, recitator clamoſus.

454 ἔα πάσας, mitte omnes.

459 τοιαῦτα ὁ τλήμων ἐξεργάζεται πόλεμος, talia ærumnoſum bellum efficit.

459 πραγματικῶς, negotialiter.

460 ὑπερβολικῶς, ſuprà quàm res eſt.

461 συνδείπνους Σοφοκλέους, concœnatores Sophoclis.

461 ὑπόθεσιν, argumentum.

461 γλαῦκα εἰς Ἀθήνας noctuam Athenas.

461 ῥαθυμότερα, ſegniora.

461 χαρακτήρ, ſtylus.

461 φιλαλήθως, ingenuè.

463 ἀποδυτηρίῳ, expoliatorio.

466 δευτέρας φροντίδας, ſecundas curas.
746 γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται. noſce quomodo alio vſus fuerit.
467 ἐμβόλιον, interpoſitionem.
468 ἀπόνδυγμα; repulſam.
471 ἐνθουσιασμὸς, diuinus furor.
472 ἄρη πνέων, mortem ſpirans.
473 ὑποθέσεις, argumenta.
473 αἰεὶ ἀριστεύειν &c. ſemper ſtrenuè ſe gerere, & præſtantem eſſe aliis.
474 πλέον plus.
474 γνῶθι σ' αὐτὸν, noſce te ipſum.
474 ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς, &c. die autumnali, cùm abundantiſſimam pluit aquam Iupiter, cùm iam hominibus iratus ſuccenſet: qui per vim in foro obliquas iudicent iuſtitias, iuſtitiam autem expellant, deorum religionem non curantes.
476 τότε μοι χάνοι, tunc mihi dehiſcat.
476 ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, hic autem furit non amplius tolerabiliter.
476 ἐν παρέργῳ, obiter.
477 ἶτος, carmen.
477 ἄλλ' οἰμωζέτω, alia plorent.

ANNO-

ANNOTATIONES, ET CASTIGATIONES, EX VARIIS DOCTORVM VIRORVM cùm huius, tum alîus argumenti ſcriptis ſelectæ,

IN LIB. I. EPISTOLAR. AD ATTICVM.

Pag.3.verſ.4. *Prenſat vnus P. Galba, ſine fuco ac fallaciis, more maiorum, negatur.*] Ita pridem interpungi hunc locum debere, docuit Muretus. Neque enim, inquit, ſine fuco ac fallaciis Galbam prenſare dicit Cicero: ſed ei prenſanti homines apertè, ac ſine circuitione vlla negare: quod iocans ipſe more maiorum fieri dicit, qui ſimplicius viuebant, & apertè ac ſine fuco, quæ in pectore habebant, eloquebantur, nondum reperto artificio mentiendi.

Ibi.v.12. *in campo comitiis* Tribunitiis.) Non obſcura exſtare veſtigia in manuſcripto ſuo ſcribit Vrſinus huius lectionis, *comitiis tributis.* quod an rectius ſit vult lectorē conſiderare.

Ibid.verſ.15. *Sunt qui etiam Cæſonium putent.*) In quibuſdam libris, *Cæſoninum*, legi ait Muretus: vt dubitet, num ſignificetur L. Piſo, quem aliquoties in ea, qua illum inſectatus eſt oratione Cæſoninum vocant. hoc tamen proponit tantùm, nihil aſſeuerat.

Ibid. verſu 16. *qui denegat & iurauit morbum.*) Petri Pithœi manuſcriptum exemplar, *qui & negant & iur. mor.* ex quo ipſe legit, *qui & negauit & iurauit morbum.* Iurat, inquit, morbum, qui ſanitatem eiurat: eiurat, qui iurat, quod deſideratur, à ſe præſtari non poſſe.

Ibid. verſ.18. *ſi iudicatum erit meridie non lucere.*) Petrus Victorius, *meridie non liquere*, emendat. Et hoc de iudiciis iis interpretatur, quæ exercebantur meridie, quorum Cicero ad Q. Fratrem meminit: *Ego eodem die poſt meridiem aderam Vatinium defenſurus.* Et auctor Rhet. ad Heren. lib. 1. *Rem vbi pagunt, oratione pagunt in comitio* (hæc vulgata lectio) *aut in foro*

ante meridiem cauſam conicito. Manutius vulgatam lectionem tuetur. illam autem Beroaldi, & hunc ſecuti Victorii, emendationem quæ ſit contra librorum auctoritatem, & à mente Ciceronis aliena, reiicit. Hoc enim, inquit, dicit Cicero: Si à iudicibus abſoluetur Catilina, meus erit in conſulatu competitor. erat enim reus repetundarum, adeò manifeſtis criminibus, vt eum iudicare inſontem nemo poſſet, niſi idē indicaret meridie non lucere. Lambinus cùm olim doctorum virorum iudicium ſecutus edidiſſet, *ſi iudicatum erit, eius haberi rationem licere*, poſtea mutata ſententia vulgatam lectionem amplexus eſt, &, *meridie lucere*, reponendum curauit. Muretus verò non dubitat quin hoc modo legendum ſit: *Catilina, ſi iudicatum erit licere, certus erit competitor.* ſeque in eo ſequi ait, Iacobi Taurelli fide, optimæ notæ librum, in quo ita legitur, *Catilina ſi iudicatum erid merid lucere.* vt in hoc erraſſe veterem librarium putet, quòd ſcripſit, *erid*, pro, *erit*: deinde ſine cauſa geminauit quinq; literas m e r i d, ac pro, *licere*, ſcripſit, *lucere*.

Ibid. verſ. 19. *Et Palikano.*] *Palikano*, ſcribit Vrſinus, ex antiquis denariis.

P. 4. verſ. 5. *quæ cùm erit abſoluta, ſanè facilè eum libenter, nunc cæteri conſuli acciderint.*] Alii libri, *conſulem acciderim.* Vrſinus ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, & ex loco ſimili in ep. 8. lib. 3. ad Q. Fabr. ita corrigit: *quæ cùm erit abſoluta ſanè facilè eum libenter hunc certum conſulem acceperint.* atq; ita in ead. ad Q. Fr. Epiſtola: *Eum*, inquit, *quòd certum conſulem cum Domitio numeratis, nihil à noſtra opinione diſſentitis.*

Pagina 5. verſ. 9. *ἠλίω ἀνάθημα*] Abeſt vox, *ἠλίω*, à Fuluiano manuſcripto.

Pag. 6. v. 1. *quòd is, qui me accuſare de te ſolebat.*] Videtur Vrſino legendum, *apud te:* quamuis, *de te*, etiam ferri poſſit.

Ibid. verſ. 19. *Per mihi gratum eſt: ornamentum Academiæ proprium meæ.*] Alii libri, *eſt, & ornament.* Faernus deleto, *&*, mutataq; interpunctione, ſic legit: *Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum. eſt ornamentum Academiæ proprium meæ.* vbi, *eſt*, *τελεία* à, *gratum*, diſtinguitur, & cum voce, *ornamentum*, continuatur.

Ibid. verſu 26. *Et noli deſperare eos meos facere poſſe.*] Videtur Faerno deeſſe prouocabulum, *me*, quod reponens legit, *eos me meos*, &c.

Ibid.

Ibid.verſu 27. *atque omnium vicos, & prata.*] Adeò placet Vrſino Antonii Auguſtini emendatio, pro, *vicos*, legentis, *lucos*, vt id ipſum pudeat antea non vidiſſe.

P.7.v.5. *De literarum miſſione.*] Petro Bembo placitum eſſe refert Vrſinus, vt pro, *miſſione*, legatur, *intermiſſione*.

Pag.8.v.5. M.*Fontius*.) Alii, M. *Fonteius*: alii, M. *Fonteius Pontius*: quod poſtremũ ſecutus eſt Lambinus. Pro Marco prænomine ſcribit Maniũ Vrſinus: hac ratione adductus, quòd in veteribus Fonteiæ familiæ denariis, Manii prænomen ſæpiſſime, Marci nunquam inueniatur: facile autem fuiſſe librario ſcriptori ex M'Manii nota, M.Marci facere. *Fontius*, porrò quod editum eſt, cùm *Fonteius*, debuiſſe videatur, eam quoq; in antiquis libris extare ſcripturam notat Vrſinus: neque id in hoc tantum nomine, ſed & in, *Pompius*, pro, *Pompeius*, aliiſq; huiuſmodi factum eſſe, quæ cum, ει, à Græcis ſcribi ſolent. hæc enim in veteribus libris cum, i, monophthongo ſcripta inueniri.

Pag.9.v.19. *Lentulus naueis ſuas pollicetur.*) Fuluianus manuſcriptus habet, *naui ſua pollicetur*.

Ibid.v.36. *Signa noſtra &* Hermeraclas.] Veteres editiones pro, H*ermeraclas*, ſiue *ἑρμεράκλας* habent, *ἑρμέρωτας*. Magis tamen probat *ἑρμεράκλας* Vrſinus, quàm *ἑρμέρωτας*, quòd Cicero ea ſigna maximè quærebat, quæ eſſent Academiæ *οἰκεῖα*. quales videntur potius fuiſſe Mercurii & Herculis Muſarum comitis ſtatuæ, quàm Cupidinis.

Pag.10.verſ. 4. *quamuis acrem amatorem inueneris.*] Faernus legebat, *emptorem*, pro, *amatorem*.

Ibi. verſ.9. *nunc idem videar diffidere.*] Magis placet Vrſino vt legatur, *nunc eidem videar diff.*

Pag.13. verſ.17. *poſteà quàm non auderet reprehendere.*] Addit, *nos*, Faernus: *poſteà quàm non auderet nos reprehendere.*

Pag.14. verſ.11. *quo conſilio idem prætor vteretur.*] Habere librum manuſcriptum, qui olim Longolii fuerit, *quorum conſilio*, &c. notat Vrſinus.

Ibid. v.37. *quomodo ἐνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio.*] Verbo, *περπερεύεσθαι*, obſeruat Muretus vſum eſſe & Paulũ Apoſtolũ in priore Epiſt. ad Corit. *ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται*. idq; quia raró admodum in ſcriptoribus Græcis legitur, ideò variè & à Grammaticis, & ab aliis exponi. ipſe autem interpretatur,

iactare & oſtentare ſe, & inanis gloriolæ fructum ex re aliqua aucupari. eius interpretationis auctore Baſilio Magno ἐν ἀσκητικοῖς: *Πᾶν ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν.*

P.15.v.21.*Fuſius tertium conceßit.*) In aliis legitur, *Fuſiis*. eamq; ſcripturam videntur ſecuti Octauius Pantagathus, & Antonius Auguſtinus, qui, *Fuſius Trib. pl. interceßit*, emendaret, referente Vrſino: qui & ipſe, *Fuſius*, videtur legiſſe.

P.19. v.30. *noſtri enim marinas.*) *Marianas*, legit Ant. Auguſtinus: itáq; eſſe in manuſcripto codice teſtatur Vrſinus.

Pag. 20. verſ. 10. *Itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine vlla paſtoricia fiſtula auferebamus.*) Si quis ſcire quærit, quo ſenſu paſtoriciam fiſtulam hîc Cicero dixerit, à M. Antonio Mureto id diſcere poteſt. Intelligendum, inquit ille, eſt, nonnunquam contigiſſe, vt cùm quiſpiam alicui parti multitudinis carus & acceptus erat, ceteris autem odioſus & inuiſus, partim plauſu exciperetur, partim ſibilo. plaudentibus enim iis, quos aſpectus ipſius hilarabat, ceteri ſibilabant. Ergo Cicero vt oſtendat, ἐπισημασίας illas ſuas eiuſmodi non fuiſſe, ſed puras omnino & εἰλικρινεῖς, ait eas fuiſſe ſine vlla paſtoricia fiſtula: id eſt, ſine ſibilo, cuius ſimilem ſonum notum eſt è paſtoriciis fiſtulis reddi. itaque Græci in vtroq; dicunt συρίζειν: idemq; interdum σύριγξι, id eſt paſtoriciam fiſtulam pro ſibilo dicunt.

Ib. v.12. *in quæ, omnibus inuitis, tradit noſter Magnus Auli filium.*) Et hoc loco, & eo qui infrà legitur pag.30. v.17. *Auli filius verò ita ſe gerit*, &c. *Afranium* pro *Auli filio* ſcribendum putat Lipſius. interpretatione enim notarum iſtarum. AF. deceptos librarios, pro eò quod erat Afranius, Auli filium fecerunt. Quod ſi concedimus, etiam pag. 25. locus ille, *Auli autem filius*, ò Dii immortales, ad eum modum erit emendandus.

Pag.21. verſ.2. *nec ſatis ſciebam quid darem.*) Fuluianus; *quo darem.*

P.24. verſ.6. *te ſi expectari velis.*) Fuluianus manuſcriptus, *te quoad expectari velis.*

Ibidem verſu 14. *& amantißimus mei.*) Leonardus Malaſpina ita emendauit, cùm antea legeretur, *& amantißimus Metellus.* ſic autem à ſe emendatum locum explicat: Abeſt enim frater moribus ſimplicißimis, &, vt ita dicam, candidiſſimis,

diſſimis, & ab omni diſſimulationis artificio alieniſſimis, & amantiſſimis mei: & qui non videtur homo, ſed litus, & aer, &c. id eſt, cui ita tuto mea omnia conſilia recondita, meaſque cogitationes occultas committere & credere poſſim, vt ſi in locis ſolis & maximè ab arbitris remotis, meas cogitationes exprομerem, atq; explicarem.

Ibid. v. 29. *neq; ego huic epiſtolæ.*] Videtur legendum Vrſino, *neq; eos huic epiſtolæ* &c.

Pag. 25. verſ. 5. *ſine ſuſpirio poſſet.*] *Poßit*, legit Faernus, meliùs, vt videtur Vrſino. pro, *ſuſpirio*, Tornæſii codex habet, *ſuſpiritu*.

Ibidem verſu 11. *vt anniuerſaria ſacra iuuentutis.*] Legit Lambinus, *Iuuentatu*. Iuuentas, Dea quæ iuuentuti præſidere credebatur. Lambini emendationem confirmat argenteus nummus Vrſini.

Ibid. v. 24. *quod habere dicit cauſſam promulgatam. illud idem de Clodio.*] Vetus & optimus liber Petri Pithœi habet, *quod habere dicit cauſſam promulgatam illud idem de* Clodio. vnde ipſe reponendum coniicit, *quod habet dicu cauſſa promulgatum illud idem de Clodio.*

P. 26. v. 38. *Liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio Coſ. publicus fuiſſet.*] In fragmento legis Thoriæ, quod cũ pleriſq; aliis antiquitatis monumentis vulgauit Vrſinus, agri huius mentio exſtat his verbis, *Quei. ager. poplicus. populei.* Romanei. *in terram. Italiam.* P. *Mucio.* L. *Calpurnio. Coſ.* &c.

Pag. 27. verſ. 1. *Volaterranos & Artemitanos.*) Caſtigat Ant. Auguſtinus, *Arretinos*, pro, *Artemitanos*, ex ea pro Cæcina: *Cùm Arretinæ mulieris libertatem defenderem, & Cotta decemuiris religionem inieciſſet, non poſſe ſacramentum noſtrum iuſtum iudicari, quod Arretinis ademta ciuitas eſſet, & ego vehementius contendiſſem, ciuitatem adimi non potuiſſe.* Viri docti emendationem confirmat Vrſinus antiqui libri auctoritate, qui, *Arteminos*, habet propiore ad emendatam lectionem ſcriptura. Legit &, *Arretinos*, Lambinus.

Ibid. verſ. 16. *vt planè, quid emerit, neſciat.*] In antiquo libro Fuluii Vrſini legitur, *erit*, pro, *emerit*, ex quo ipſe, *velit*, fortaſſe legendum ſuſpicabatur.

Pag. 28. verſ. 18. *quod me non eſſe adſcriptum vides.*) Vulgati alii, *quod me eſſe adſcribendũ vides.* Lambinus veteris ſcripturæ

Ibidem verſ.6. *De Lollio,ſanus non es.de Vinio,laudo.*] Manu-ſcripti Fuluiani habent, *De oleo,ſanus non es. de vino, laudo.*

Ibidem verſ.20.*Cyrus aiebat, radiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus non tam eſſe ſuaues.*] P.Pithœus in optimo exemplari ſic ſe ſcriptum reperiſſe ait, *Cyrus aiebat viridiorum διαφ.* &c. quam veterem lectionem temere reiicere non auſit,præſertim quæ ſenſum rectum commodumque habeat. Solebant enim, inquit, veteres ita lumina feneſtrarũ poſita habere, vt per earum ſpatia in viridia proſpectus eſſet,quemadmodum de Oecis Vitruuius ſcribit lib. VI. Hunc proſpectum non tã ſuauem putauit Cyrus Architectus (in cuius nomine luſit Cic.cum Cyropædiam dixit) ſi latiora eſſent lumina. Adiicit rationem,quæ fortaſſe veteris lectionis exturbandę cauſam præbuit: *Nunc fit lepidè illa ἰσχύος radiorum.* Quæ vt intelligatur videndus eſt Gellius lib.5.cap.16. Et Apuleius Apolog.1.

Pag.36.verſ.1.*Sed me κατάχρησις mea illa commouet.*] Mureti liber, *ſed me pecis mea illa commouet.* vt ſuſpicetur pro κατάχρησις, legendum, ῥῆσις: ita enim veteres ῥήσεως nomine eſſe vſos.

Ibid. verſ.26.*velim, Syrpiæ condicione: ſed facilè patior.*] Duas ab hac diſcrepantes lectiones è manuſcriptis profert Vrſinus.vnam, *velim Suriam facilè patior:* alteram, *velim ſcire conditiones.facilè patior.*

Pag.37.verſ.32.*videte leuitatem meam.*] Manutius hemiſtichium hoc eſſe in miſerabilem ciuitatis aſpectũ exiſtimat. Mureto cùm verba hęc,vt leguntur,nullum bonum ſenſum efficiant,locus corruptus eſſe videtur: itaque legendũ cenſet, *vide leuitatem meam.* planè enim leuitatem quandam & inconſtantiam conſiliorum ſuorum tota hac epiſtola indicat Cicero. fieri autem potuiſſe ait, vt ex, *vide le*, factum ſit, *videte*, deinde illud, *vitatem*, quod nihil ſignificaret,tranſierit in, *ciuitatem.*

P.38.v.18. *Quinetiam dubitem.*] *Qui etiam dub.* Vrſinus ex libro Longolii.Illud maioris momenti quod ex optimo manuſcripto affert P. Pithœus. in eo enim ita eſſe ſcriptum ait: *Quinetiam* &c. *vbi quidem ego mallem Duumuirum,quàm Romæ fuiſſe.* qua ſcriptura nihil terſius, elegantius nihil putat. Duumuiri ſunt, inquit,tanquam Conſules in municipiis

Conſules tanquam Duumuiri Romæ: vt & Decuriones Se-torum loco ſunt, quorum etiam curia minor ſenatus le-us aliquãdo appellata eſt, vt Caſſiodorus ſcribit in libris V..iarum. Significat igitur Tullius, malle ſe Duumuirum & quaſi Conſulem Antii, quàm Romæ fuiſſe.

Ibid. v. 38. *quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſci-derã: alterã, ne laudarem eũ, quem non amabam.*] Totũ hunc locũ ita legendum putat Vrſinus: *Quarum alteram non licebat mihi ſcribere, quia abſcideram: alteram non libebat, ne laudarem* &c.

Pag. 39. v. 20. *Piſaurenſi an epuloni Vatinio reſeruatur.*] Hanc ſcripturam, quæ etiam manuſcriptis exſtat, poſt alios ſecu-tus eſt & Lambinus. Vulgata antea hæc erat, *vt opinor Piſau-renſis nebuloni Vatinio reſ.* In qua Leonardus Malaſpina pro, *Pi-ſaurenſis*, legebat *Iſaurenſis*; errore, vt videtur Lambino. Faer-nus tamen, *Iſaurienſis*, rectum putat, & mutata interpunctio-ne legit: *Illa opima ad exigendas pecunias Druſo, vt opinor: Iſau-rienſis nebuloni Vatinio reſeruatur.*

Ibidem verſ. 13. *& tamen ad me Quintus* CIↃ. CCIↃↃ. IↃↃↃ. *ſcripſerat, non ad ſor.*) Lambinus, *& tamen ad me Q* CCIↃↃ. IↃↃↃ. *ſcripſerat*, &c. Pro, *non ad ſor.* alii legunt, *nunc ad ſor.* idq; ſe fa-cere aiunt veteribus libris auctoribus.

P. 40. v. 33 *Subitò cùm mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor.*] Emendat Muretus, S. V. B. *cùm mihi dix.* &c. id eſt, *Si vales, bene eſt* &c. quod à nemine animaduerſum miratur.

P. 41. v. 11. *citius omnino quam potuit.*] *oportuit*, quod in ma-nuſcripto eſt, mauult Vrſinus, quã, quod vulgò legitur, *potuit*.

Ibidem verſ. 35. *Sed cùm è Formiano rediero (ibi.*] Legendum videtur Vrſino, *Sed cùm è Tuſculano in Formianum rediero (vbi eſ-ſe volo vſque ad Prid. Calend. Iun.) faciam* &c. moxque Epiſto-la ſequenti, *quare vſque ad non. Iunias*, vbi, *Maias*, ſcriptũ eſt.

Pag. 43. v. 29. *Formias dico.*] Abeſſe hæc duo verba ab vno manuſcripto affirmat Vrſinus, veretur q; ne ſcholium ſint ad Græca verba quæ antecedunt.

P. 44. v. 19. *& tamen illud probem? magnum quid aggredieba-mur.*] Faernus, *& tamen illud properè? magnum quid aggredimur*, *properè*, pro, *probem*, in libro viri doctiſſimi emendatum quo-que ſe reperiſſe, ait idem Vrſinus.

Ibid. verſ. 35. *verùm vt hoc non ſit, tamen ſeruet remp.*] Legit Faernus ex antiquo libro, *ſeruiet. reſp.*

Pag.

Pagina 47. verſ.19. *quonam in me animo ſit Arabarches.*] Sic Pompeium à Cicerone appellari ſentit Manutius, quod Arabiæ partem, Syriæ adiūctam, domüiſſet: vt ſuprà Megabocchus, quaſi magnus Africæ rex. Cuiacius docet, vectigal Alabarchiæ (ſic enim legendum, non, Arabarchiæ, & Alabarches, non Arabarches, oſtendit) eſſe id, quod pro pecorum tranſductione infertur. Ἄλαβα enim, inquit, eſt ſcriptura, ſiue atramentum, quo ſcribimus, vt Phauorinus ait. Sic Latinè vectigaliorum ratio ſcriptura dicta eſt, & vectigalibus præpoſitus, Magiſter ſcripturæ, ſiue Alabarches. qua ratione Cicero M. Antonium Alabarchen vocat, quod multa vectigalia exegiſſet Ægypto, non Arabarchen quòd domuiſſet Arabiæ partem. hæc ille.

Ibid. v.39. *attamen in oppreſſione ſermo.*] Videtur legendū Vrſino, *hac tamen in oppreſſione.* & ita eſſe in manuſcripto ait.

Pag. 50. verſ. 1. *Sed ego hoc non repudio.*] Abeſſe à manuſcripto particulam, *non*, notat Vrſinus, rectè vt ipſe ſentit, cùm eam ſententia non poſtulet.

Pag. 52. verſ. 15. *poſſe impelli concionem vt iret ad Bibulum.*] Niſi repugnarent veteres libri, lubentius legeret Vrſinus; *vt iret in Bibulum.*

Pag. 54. verſ. 1. *& hominem grauem, & prudentem.*] *pudentem*, legit Faernus, probat Vrſinus.

Ibid. verſ. 35. *Vectius ille, ille noſter index.*] *Vettius*, alii. *Iudex*; verò, pro, *index*, ſcribendum cenſet Vrſinus auctoribus antiquis denariis, in quibus T. hic *Vettius Iudex* deſcriptus eſt. Quod autem proximè verba illa antecedit, *quàm aditu*, id tuetur Victorius, Lambinus contra illius ſententiam ex manuſcriptis legit, *auditu:* neque enim exitum & aditum inter ſe opponi, ſed exire & introire.

Pag. 56. v. 30. *ὧς τῶν κρατούντων.*] Integrum verſum affert Vrſinus, *ὧς τῶν κρατούντων ἁμαρτίας φέρειν χρεών.*

IN LIB. III.

P. 59. verſ. 16. *Quòd ſi auderem, Athenas peterem.*] Suſpicatur Vrſinus, *Athenas*, nomen eſſe alicuius ignobilis oppidi. monetque legi in manuſcripto, *quod ſi auderem Athenas petere.*

Pag. 61. verſ. 23. A POMPEIO. *Nunc Hortenſium allice & eiuſmodi viros.*] In libro viri doctiſſimi, quē non nominat, emen-

datum eſſe, ſiue ex ingenio, ſiue ex antiquo codice, refert Vrſinus, *Ad Pompeium mitte, Hortenſium allice.*

Pag. 63. verſ. 10. *vt te ipſum conſolari nemo poßit.*] Videtur eidem melius, quod eſſe notatum ait ad oram libri à viro doctiſſimo, (ſuſpicor ſignificari Auguſtinum, ſed nihil præter ſuſpicionem habeo ſola voluntate ſuſceptam) *vt præter te, ipſum conſolari nemo poßit.*

Pag. 67. verſ. 36. *non aliud aliquid.*] Abeſſe hoc tòtum à manuſcripto ait Vrſinus, & rectè, vt opinatur. moxque eodem legi, *nam ſi ſpes erit* &c.

Ibidem verſ. 39. *quòd cùm lectæ ſunt.*] Vulgati alii, *quòd cùm letæ ſunt, tum id, quod* &c. Vrſini manuſcriptus liber, *quàm cùm lectæ ſunt*: vnde legendum putat, *nam cùm lectæ* &c. eiuſdem vetus liber mox habet, *id quod te rogo planè, vt ad me, quæ ſcias* &c. pro, *itaque*, &, *ſcis.*

Pag. 69. verſ. 6. *non quo mea intereſſet loci natura.*] Vocem, *natura*, delet Faernus.

Pag. 71. verſ. 8. *profectum eſſe per te.*] Fuluianus, *perfectum eſſe per te.*

Ibidem verſ. 10. *tum deſiderio rerum omnium, tum eorum, qui.*] Faernus, *tum deſiderio omnium eorum, qui mihi* &c.

Pag. 72. verſ. 6. *illud ipſum abrogatur.*] Faernus auctoribus veteribus libris, *rogatur*, legit.

Ibidem verſ. 13. QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT.] QVOD VE EI QVEI PROMVLG. &c. emendat Ant. Auguſtinus. quem poſtea ſecuti Faernus & Manutius. Petrus Pithœus ad hũc modũ: QVOD. EI. QVI. PROMVLGAVIT. ABROGAVIT. DEROGAVIT. OBROGAVIT. EA. RES. POENAE. MVLTAEVE. NON. SIT. E. H. L. N. R. Rogationis poſtremas notas ſic Probus interpretatur: EIVS. HAC. LEGE. NIHILVM. ROGATVR.

Pag. 74. verſ. 1. *immutata ſit.*] Fuluiani veteres habent, *imminuta ſit*, & ita Faernus.

IN LIB. IIII.

Pag. 75. verſ. 7. *nec etiam propter tuam in me obſeruantiam nimium in cuſtodia ſalutis meæ diligentem.*] Alia eſt nonnullorum librorum lectio: *nec etiam pro vetere tua in me obſer.* Canterus pro, *nimium*, reponit, *minus*, quod primùm in, *nimis*, deinde fuerit in, *nimium*, deprauatum.

Ibid.

Ibid.verſ.10. *& falſi rumoris ſocius fuiſſes.*] *Falſi timoris*, legit ex antiquo libro Vrſinus,& ex hiſtoria.

Pag.76.verſ.11. *inde à Brundiſinis honeſtiſſimis ornatus.*] *honeſtiſſime*,legit ex veteribus libris Faernus.

Ibidem verſ.34. *habui concionem: omnes mag.*] Addit, *quam*, ex manuſcriptis Vrſinus: *habui concionem, quam omnes magiſtratus* &c.

Pag.77.verſ.2. *altera Meſſinius.*] Scribit ex numis Vrſinus, *Meſcinius*.notatque in quibuſdam manuſcriptis libris pro, *Meſcinius*,legi hîc,*Meſſalla*, & quinto pòſt verſu, *hæc non ferenda*,ſine nomine,*Meſcinii*.

Pag.78.verſ.1. *eam partem areæ mihi reſtitui.*] Legi in manuſcripto adnotat Vrſinus,*mi reſtitui*,vt fortaſſe ei legendum videatur,M.T. *reſtitui*.

Ibidem verſ.22. *Serranus.*] *Seranus*, vnico,*r*, ſcribendũ cenſet Vrſinus,licèt,inquit,in veteribus numis Atiliç gentis inueniatur,*Saranus*.

Ibidem verſ.31. *vix tamen ſibi.*] *ſibi*,delet Faernus.

Pag.79.verſ.21. *quod tu ſenſiſti abſens præſentes ii quorum ſtudiis ego.*] Deeſſe videtur Vrſino verbum, *ſenſere*, vt integra lectio ſit, *præſentes ſenſere ii*, &c.

Pag.80.verſ.4. *manifeſtamq; cauſſam.*] Pantagathus corrigit,immanifeſtamque.

Ibidem verſ.17. *trudi videret.*] Idem Pantagathus , *voueri videret.* quod ex antiquo libro faciebat, in quo ſcriptum eſſe ait Vrſinus,*videri*,pro,*trudi*.

Ibidem verſ.18. *domum meamq; in Ceramio.*] Quidã ſic hunc locum emendant,*domum vtramque in Germalo*. Sed, *Cermalo*, hîc legendum eſſe, ea verò fuerat Adr. Turnebi coniectura, ex Varrone.cuius viri,ſui generis hominum ſuæ ætatis ſine controuerſia doctiſſimi,ſcripta ego ſcio Myſorum prædam multis fuiſſe.Malaſpina legebat, *in Carinis*. Lambinus Turnebi coniectura probata,*demum eam, quæ eſt in Cermalo*.

Ibidem verſ.23. *Q. Flaccus eduxit viros acreis,occîdit homines.*] Fuluiani manuſcripti habent, *Q. Flaccus eduxit viros, ac tres occîdit homines.*

Ibidem verſ.25. *ſed ille ſe in interiora ediũ abdidit Sullæ.*] Teſtantur viri docti,verbum, *abdidit*, in nullo veterum librorũ reperiri.quare id & Manutius & Lambinus deleuerunt.Pan-

tagathus legebat, *Sed ille exiit tenente medium Sulla ſe. in ſenatu poſtridie Iduum idem Clodius.* mox'que, *adiuuante Appio.*

Ibidem verſu 28. *de cuius conſtantia, virtute, tuæ veriſsimæ literæ.*] Faernus emendat, *de cuius conſtantia viri, tuæ veriſs.* &c. Pantagathus totum locum ad hunc modum legit, *cuius conſtantia nutante veriſsimæ litteræ fratris. furere ille poſtea.*

Ibidem verſ.35. *niſi Milo in campum.*] Fuluianus, *in campo.* Vulgati alii, *niſi Miloni C. Appius obnuntiaſſet.*

Ibidem verſ. 38. *deiectas copias.*] Placet Vrſino vt legatur, *delectas*, pro, *deiectas*. Vidit id quoque Lambinus, ſed, *deiectas*, retinet; extenuat enim & deprimit Cicero Clodii copias.

Pagina 81. verſ.25. *ne omnino exhauſtus eſſem.*] Videtur legendum Vrſino, *exhauſtus ſim.* quod & aliis placuiſſe ait. In alio autem libro ſe ita hunc emendatum locum vidiſſe refert: *Quinti fratris tamen liberalitate pro facultatibus noſtris, nam omnino exhauſtus eſſem* &c.

Pag.82. verſ.37. *aſt nugigeram manum fuiſſe.*] Ad ſuperiorem ſententiam conuenienter legi poſſe putabat Vrſinus, *aſt nunc geram morem?* Addit ſe in quodam libro emendatum vidiſſe, *Et me Aſtyagn germanum fuiſſe.* Leon. Malaſpina legit, *& me maſtigiam germanum fuiſſe.* quam eius coniecturam amplectitur Lambinus, nihil huic loco aptius excogitari, aut in corrigendo verecundius ſentiens. Manutius locum hunc in illis numerat, quos ſine libris antiquis corrigi poſſe non ſperat. hanc tamen, ne nihil dixiſſe videatur, profert ex Alberti Ferri & Beſſarionis libris lectionem, *noluiſſe aſt numgeram manum fuiſſet.* cui geminæ ſunt, quæ eſt in Victorii libro, *Aſt num germanum fuiſſet?* & quam ſuum habere teſtatur Muretus, *Aſt num germanum fuiſſe.* ex qua ipſe Muretus, vnius literæ mutatione, exculptam à ſe rectam exiſtimat, *& me aſinum germanum fuiſſe*: vt dicat, ſe merum aſinum fuiſſe, qui bene monenti Attico non obtemperarit. Fuiſſe autem iocularem illam contumeliam, ex Terentio indicat, *qui ſtatus eſſet, flabellum tenere te aſinum tantum:* item, *Quid? tu aſine huic auſcultas?*

P.84.v.1. *Luceio quam miſi.*] Ex veteri ſcriptura, *nunquam*, faciebat Faernus, *nunc quam.* quam eius correctionem eſt ſecutus Lambinus.

Ibid.

Ibid. verſ. 8. *epiſtola tua: me ſolicitum.*] Legit Faernus, *epiſtola tua, quæ me ſolicitum* &c.

Ibidem verſ. 21. *Quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, vt facis.*] Legit Muretus, *Quid ſupereſt? etiam. Puerum Ciceronem curabis, & nos amabis vt facis.*

Pagina 86. verſ. 12. *fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis.*] Placet Vrſino vt legatur, *oſtreis*, pro, *his rebus.* nam de Lucrinenſibus oſtreis facit Plinius mentionem. itaque rectè ſcriptum eſſe ſtatim inquit in antiquis libris, *ne iſta quidem deſunt.* &, *propterea*, pro, *propter remp.*

Pag. 87. verſ. 38. *tardius quam dixerat.*] *dixeras*, quod corrigit Faernus, legendum videtur Vrſino.

Pagina 88. verſ. 34. *Procilius condemnatus.* Vendicat ſibi huius loci emendationem Vrſinus. cùm enim *Porcilius*, antea legeretur, Manutium ait à ſe admonitum, *Procilius*, repoſuiſſe. Fieri autem in denariis antiquis Prociliæ gentis mentionem obſeruat.

Pagina 89. verſ. 15. *quàm Aſtyanax: in cæteris*, &c.] Alii libri, *quàm Aſtyanacte. nam in* &c. Faernus delet, *nam.* In ea quæ in ordine eſt ſcriptura Lambinus vel legendum cenſet, *minor fuit, quàm* &c. vel, *maior*, accipi vult εἰρωνικῶς.

Pagina 90. verſ. 14. *quod erat abs te.*] Faernus reponebat, *quòd erant abs te*, hoc eſt, quòd erant datæ à domo tua. Faernũ reponere ad eum modum dixi, fide Vrſini. nam ita & Malaſpina legit.

Pagina 91. verſ. 10. *huic ioculatoriæ diſputationi.*] Quo vſus eſt Ianus Parrhaſius harum epiſtolarum codice, *ſis, iocularie*, habuit.

Pagina 93. verſ. 2. *per me iſta pedibus trahuntur.*] *trahuntor*, Faernus.

Ibidem verſ. 12. *quin foris eſſet.*] *fortis*, habet vetus Vrſini liber.

Ibidem verſ. 17. *Quid aliud noui? & tamen*, &c.] Hæc ita emendat Muretus: *Quid aliud noui? Eſt tamen abſoluto Gabinio, ſtomachantes alii iudices*, &c. deinde Græca quæ ſequũtur hoc modo: ΟΥ ΣΥ ΜΕ ΠΡΟΙΚ' ΑΦΙΗΙΣ. hoc ſenſu: Libertus ille Gabinii, inquit, cũ patronũ ſuũ tam turpiter abſolutũ videret, ſe quoq; ſperabat abſolutũ iri, etiã ſi nulla mercede iudices corrupiſſet. At vbi ſe præter ſpem lege Papia conde-

mnatum vidit, reus factus lege maieſtatis, intellexit iudices eâdem via ſibi expugnandos, qua Philippus Macedo omnia caſtella expugnari poſſe dicebat. itaque cœpit eos circumire, & illam eis cantilenam occentare, οὐ σύ με προῖκ' ἀφήσεις: qua ſignificabat, qui ſe abſoluiſſet, gratis id facturum non eſſe. hæc Muretus, qui & illud addit, ſuſpicari ſe fuiſſe hoc hemiſtichium veteris alicuius poetæ; cuius eadem eſſet ſententia cum illo Homerico, Ζώγρει Ατρέος υἱέ, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα.

Pag. 94. verſ. 10. *peti, vide, nummis.*] Alii libri habent, *Putaui de nummis.* cetera eodẽ modo Vrſinus huius loci correctionẽ aliunde affert: *Putaui de nummis ante comitia vno loco diuiſis palam iri abſolutum Gabinium: detur etiam valiturum.*

Ibidem verſ. 38. *cum priuatis non poterat tranſigi.*] Negationem delet Vrſinus, ex veteris libri auctoritate.

Pag. 95. verſ. 4. *Dicis, Quid mihi* &c.] Caſtigat Faernus, *Dicis quid mihi hoc monimentum? proderit id quidem, habes res Romanas.*

Ibidem verſ. 6. *quæ lege Plotia fiant.*] *Cincia*, pro, *Plotia*, eſſe in antiquo Faerni libro notat Vrſinus.

Ibidem verſ. 29. *Lepidum quo excidat.*] Emendantes, *ne verbum quod excidat*, propiùs à recepta ſcriptura abire vellet Vrſinus.

Pag. 96. verſ. 4. *& eo magis nunc cogitare dictaturam.*] Faernũ vult Vrſinus pro eo quod antea legebatur, *concitare*, repoſuiſſe ex veteribus libris, *cogitare*, quod editum eſt.

Ibi. verſ. 21. *ſi me amas.*] Antiquus liber, *vt ſi me amas.* ex quo Faernus, *tu ſi me amas.* aptius putat Vrſinus, *vtique ſi me amas.*

IN LIB. V.

Pag. 97. verſ. 18. *vt etiam ſi qua fuerat ex ratione ſumpta offenſio.*] Ex eo quod habet manuſcriptus, *ex ratione*, legendum fortaſſe videtur Vrſino, *ex te.*

Pag. 98. verſ. 32. *prorogari nobis prouincias.*] Mauult, quod eſſe ait in antiquo, Vrſinus, *prouinciam*, vnius, quàm multitudinis numero.

P. 99. v. 2. *& tam longè Hortenſius.*] *Hortenſius*, hoc alterum delet Faërnus.

Ibid.

Ibid. v. 6. *cum me è Panſæ villa, numquid vellem, rogaſſet.*] Vetus lectio, *cumq; expenſè ſua villa.* ex quo Victorius fecit, *cùm me ſpectans è ſua villa.* alii, *cùm ex Panſæ Pompeiano nunquid &c.* alios libros diſertè habere ait Lambinus, *cùm exiens è Pompeiano numq.* quos ipſe ſequitur, reiecta Victorii emendatione. Muretus ex vetere ſcriptura, *cùm me expenſè ſua villa*, vnius literæ mutatione reſtituit, *cùm me exiens è ſua villa.* quod tanquam ſuum Lambinus in ſuæ editionis marginem retulit.

Ibid. v. 15. *ſi quid erit, quod opperiare.*] *odorêre*, pro, *opperiare*, eſſe in antiquo libro notat Vrſinus.

Ibi. v. 28. *quæ mihi binæ ſemel.*] Eſſe qui, *ſemel*, deleant, idem Vrſ. monet: videtur tamen malle legi, *ſimul.*

Ibid. v. 36. *A Pontio.*] Fuluianus manuſcriptus habet, *ex L. Pontii.*

Pag. 100. v. 6. *ac ne illud quidem labat.*] Ex alia hac ſcriptura, *ac ne ille illud quidem labat*, legebat Pantagathus, *Marcelli illud quidem labat.*

Pag. 102. v. 21. *ne illum malus emptor alienis mancipiis.*] Manuſcriptus Vrſini liber, ipſo referente habet, *ne illum malus emptor & alienus, mancipiis, quæ permulta ſecum habet.*

Pag. 104. v. 4. *ſed quia δυσδιήγητα.*] Antiquus Vrſini habet, δυσεκλάλητα, hoc eſt, de quibus non poſſumus libere loqui aut queri, inquit.

Ibid. v. 18. *ſiquidem eſt in Ariſto, apud quem eram.*] In doctiſſimi viri libro emendatum eſſe refert Vrſinus, *ſic quidem exiſtimat tuus apud quem eram:* vt de Patrone intelligatur. ſed magis ſibi placere non diſſimulat, *ſic quidem exiſtimat Ariſto, apud quem etiam.*

Pag. 105. v. 3. *& aliquid ἐπίκωπον.*] Ex Victorii coniectura eſt hæc lectio. nam & illius, & ii quibus vſus eſt Lambinus, veteres libri diſertè perſcriptum habent, *& aliquid* ΕΠΙ ΚΟΝΔΕΙ. ex qua ſcriptura Victorius quod vulgatum eſt fecit. Lambinus nihil de ea mutat, & ἐπὶ κόνδυ, ad calicem, interpretatur, ſeu ad poculum. Κόνδυ enim poculi genus fuiſſe, ex Polluce cognoſcimus, vt fortaſſe ſignificet Cicero iocans, ſe etiam vini amphoras impoſuiſſe in nauim. Victorii autem ἐπίκωπον totum reiicit. Pium refert Vrſinus, *aliud* ἐπίσκοπον, ſiue, κατάσκοπον, legere.

Ibid. v. 11. *ſeuerius.*] *ſerius*, Fuluiani omnes.

Ibid. v.16. *in præfectis excuſatio.*] *excuſato*, Faernus.

Ibid. v.19. *& reliquos Varrones.*] *Patrones*, legebat Pius, referente Vrſino.

Pag.106. v.7. *Delo nec me mouere.*] Delet, *Delo*, Faernus.

Ibid. v. 8. *itaq; erat in animo nihil feſtinare, Delo nec me mouere, niſi omnia ἀκρωτηρίων iura vidiſſem.*] E deprauatis veteris ſcripturæ veſtigiis, quæ hæc ſunt, ΑΚΡΑ ΤΗ ΚΙΙΥΡΑ, legendum putat Muretus *ἀκραῆ τε καὶ οὔρια.* vt ſit ſenſus: non eſſe ſibi conſilium nauigare, niſi ſerena & tranquilla, ac ſecunda omnia viderit.

Ibid. v. 20. *de ſtrue ſalinarum.*] Vetus Vrſini liber, *de ſeruis ſalinarum.*

Ib. v.23. *ſi quid Philippus rogauit.*] *rogat*, Faernus ex manuſc. in quo eſt, *ſi quid Philippus rogat quod in ſua re faceres.*

Ibid. v.33. *Verumtamen cùm de Cumanis veniſſem cum imperio.*] Veteres libri, *Verumtamẽ Decumanius veniſſem cũ imperio.* è quo Manutius & Corradus, *Verumtamen cùm ciuis Romanus veniſſem cum imperio.* Muretus rectum putat, *Verumtamen decumani, vt ſi veniſſem cum imperio.*

Ibi. v.35. *ex quo te intelligere certò ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas.*] Horum verborum ſententia, interpretibus non ſatis perſpecta, ſi Muretum audimus hæc eſt: Et oſtentarat, inquit, ſe Cicero ſemper amiciſſimum ordini publicanorum: & ſemper item ſeruire inſtituerat prouincialium commodis. Nunc, cùm inter decumanos & prouinciales malè conueniret, periculum erat, quicquid inter eos decreuiſſet in prouincia ſua, ne in alterorum offenſionem incurreret. Ait igitur, ſe vſurum ea palæſtra, quam ab Attico didicerat.

Pag. 107. v. 10. *maximeq; ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum quem non ignoras.*] Faernus, *maximeq; ſi quid potes, de illo ſcrupulo quem* &c. moxque, *Etſi intelligis quàm mea interſit ſcire.*

Ibid. v. 25. *ſi me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto.*] Vir doctiſſimus, ſiue ex ingenio, ſiue ex antiqua ſcriptura, ad hunc modum, vt ſcribit Vrſinus, in libro ſuo emendarat, *& ſi me ἐπάγγελμα ἐνιαύσιον commouebat tamen.*

Pag. 108. v. 38. *moratus triduum Laodiceæ.*] Videtur legendum Vrſino, *moratos.* in quo vir clariſſimus ingenuitatem ſuam prodit, qui, Faernum olim eodem modo emendaſſe, ex eius

ex eius annotatione quadam ſe cognouiſſe fatetur.

Pag. 109. v. 11. *ex domibus omnibus:me hercule* &c.] Emendat Faernus, *ex domibus me hercule & iam aduentu noſtro reuiuiſcunt iuſtitia.*

Pag. 110. v. 37. *ſperamus etiam manu. Tutò conſedimus,copioſo à frum.*] Muretus non vacare mendo locum putat. nam neque illud, *ſperare manu*, rectè dici arbitratur: & illa tam multa epitheta, *tuto, copioſo à frumento, conſpiciente Ciliciam, expedito*, cum quo cohæreant, non videt. Quare cùm & illi ipſi, qui ita legunt, fateantur, ſe hoc excogitaſſe, cùm in antiquis libris extaret aliud: illi autem habeant, *Stamus animu* &c. *vtimur, ſperamus etiam arvo tuto conſedimus copioſo à frumento:* ſi minima mutatione facta legamus, *ſperamus & iam aruo tuto conſedimus*, rectam, vt eius opinio eſt, lectionem habuerimus. ſic quoque locutum & poetam notat, *Nec venit in mentem, quorũ conſederis aruis?* Taurum autem montẽ, vbi tunc erat Cicero, magna ex parte aruum eſſe, notiſſimum eſſe vel è Tibullo, cuius illud eſt, *Quantus & intonſos Taurus alat Cilicas.*

P. 111. v. 3. *quàm quiſquam vſus eſſet.*] Multò melius, vt videtur Vrſino, Faernus legit ex antiquo libro, *vſus eſt.*

Ibi. v. 36. *Etiam atque etiam.*] Huius loci hanc lectionem & interpunctionem amici cuiuſdam ſui viri doctiſſ. in notas ſuas retulit Vrſinus: *Etiam atque etiam vale dic Patroni & tuis condiſcipulis: quæ de* &c.

Ibid. v. 38. *Quod ſcribis, libenter repulſam tuliſſe eum* &c.] Vir doctus Lipſius pro, *libenter repulſam*, legit, *libente te repulſam*, quod valet, *te* gaudente & volente.

Pag. 112. v. 18. *quod idem dein Apameæ.*] Ex eo quod erat, *quod dein Apameæ*, fecit Faernus, *quod idem Apameæ*, illi vtrumque retinuerunt.

Pag. 114. v. 38. *& libenter requieſcere.*] Totum hoc abeſſe à veteribus libris teſtatur Vrſinus, &, vt ei videtur, rectè.

Pag. 115. v. 2. *quibus per ſe ſcribit confectum.*] *per ſe*, non habet Vrſini manuſcriptus.

Ibid. v. 30. *Pungunt me dub.*] Melius videtur Vrſino quod eſt in antiquo, *Angunt me.*

Pag. 116. v. 28. *ſtatuas, fana, τέθριππα prohibeo.*] Alii libri, *ſtatuas cana τέθριππα.* Leoniceni liber, Vrſino referente, habet, ſtatuas ceneas *τέθριππα.*

P. 118. v. 10. *tum ſit S. C. vt & ea ſyngrapha eſſet, quàm cæteræ, ſed vt eodem.*] Hic locus in Vrſini libro manuſcripto ita legitur, *tum ſit S. C. non vt alio ea ſyngrapha iure eſſet, quàm ceteræ, ſed vt eodem* &c. & fortaſſe melius, vt ei videtur, quàm vt vulgatum eſt.

Pag. 119. v. 7. *velim ad me ſcribas certum, quo die* &c.] Legit & interpungit Vrſinus ex veteris libri auctoritate, *velim ad me ſcribas. ceterùm quo die myſteria futura ſint.*

IN LIBRVM VI.

Pag. 120. v. 14. *Hanc nonnulli.*] *Hæc*, legit ex antiquo libro Vrſinus.

Ibi. v. 23. *ſed dico, reuocaui.*] Faernus, *ſed illicò reuocaui me* &c. Ant. Auguſtinus, *ſed ſedulo reu.*

Pag. 122. ver. 20. *Igitur meo decreto ſoluatur æs Scaptio: ſtatim quàm* &c.] Commodius Vrſinus, *Igitur meo decreto ſoluitur æs Scaptio ſtatim: quàm id rectum ſit, tu iudicabis.*

Pag. 123. v. 24. *eum furenter iraſci.*] Notat Vrſinus legi in veteri libro, *ſe furenter iraſci. ſe*, autem, pro, *eum*, non hîc tantùm, ſed etiã epiſt. 17. lib. 1. poſitum, & alibi, idem obſeruat.

Pag. 125. v. 24. *à Timæo tuo famil.*] *ſuo*, antiquus Fuluianus.

Pag. 126. v. 1. *& de ciuitatibus.*] Alii libri, *ſed à ciuitatibus*. in qua lectione, *Cibyratibus*, pro, *ciuitatibus*, emendare Pium notat Vrſinus. Muretus, *& de Cibyratis*, legendum putat: idque iis, qui rem totam accuratè conſiderauerint, probatum iri confidit.

Ibid. v. 12. *quem iampridem nunquam vidit.*] Alii libri, *videt.* quidam emendat, *quem nunquam vidit*, expuncto, *iampridem.*

Ibid. v. 32. *Sed heu tu Genuarios à Cæſare.*] Vrſinus amici cuiuſdam ſui hanc refert tentatam loci huius correctionem, *Sed heu tu, ita ne vos à Cæſare* &c.

Pag. 127. v. 9. *in quibus vna ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc vtatur: & illius Lep.*] Vetus Mureti liber pro illo, *amici tui*, habet, *amici tuos:* Bruti autem & Lepidi nomina non habet. Quare totum locum ita ipſe legit: *In quibus vna ſororis amici tui. Os hominis, qui hoc vtatur: & illius, qui hæc tam negligẽter ferat.* Significari enim vult, duri admodum oris eſſe & Brutum, qui vtatur eo, propter quem ſoror ſua adulterii ſuſpecta

ɛ̃ta eſſe poſſit: & Lepidum, qui tam turpem ſuſpicionem in vxore tam lentè ac negligenter ferat. Neque dubium eſſe, quin de Bruto ac Lepido loquatur Cicero, ſed cùm in talium rerum narratione, ac ſignificatione, propria eorum, de quibus agitur, nomina multò venuſtiùs, multoq; verecundiùs ſubticeantur, addita ea putat iampridem ab aliquo erudito homine, qui locum declarare vellet.

Pag.128. v.9. *Cheronis.*] *Cherontis*, Auguſtinus.

Pag.131. v.12. *Quæſtorem nemo dignum putat: etenim eſt leuis, libidinoſus, ſagax.*] Malè legi, *ſagax*, vel, *rapax*, iampridem docuit clariſſ. I.C. Cuiacius, qui, *tagax*, reponit: quod verbum eſt à tangendo, quoque veteres vſi ſunt, pro furunculo.

Pag.132. v.7. *prolixior per ipſum.*] Vrſini Longolianus liber, *per ſe ipſum.*

Ibidem v.10. *liberius eſt.*] *liberalius*, Faernus.

Ibid. v.26. P. *Clodii canis.*] Magis placet Vrſino, *cauſſa*, vt eſſe in viri doctiſſimi libro emendatum ait: etiam ſi, *canis*, defendi ex hiſtoria poſſe non ignoret.

Pag.133. v.6. *Granius autem, Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos.*] Libri alii, vulgati illi quoque, habent, *Grauius autem non cont.* Vrſinus ex eiuſdem doctiſſ. viri libro ad manuſcriptum collato hanc profert correctionem, *Ennianum illud grauitatem non contemnere, ſed reges odiſſe.* Scribit idem, *gnauius*, pro, *grauius*, placuiſſe Faerno.

Ibid. v.35. *quæſtor Meſcinius.*] *Meſcinius*, Vrſinus.

P.135. v.26. *cùm iam Appius de Eleuſine non cogitet.*] Fuluianus, *quoniam Appius de Eleuſine nunc cogitet.*

Ibid. v.32. *quid eſſet mihi faciendum de relinquendo, eæ me pungebant.*] In antiquo ſuo ſcriptum eſſe dicit Vrſinus, *quid eſſet mihi faciendum de relinquendo fratre me pungebant.*

Pag.136. v.9. *At nunc Cœlius non dico equidem quid egerit.*] Legit Muretus, *non dico equidem quidquid egerit.* Vrſinus melius putat, quod eſt in manuſcripto: *At nunc Cœlius non dico equidem quod egerit, ſed tamen quod egerit, multo minus laboro.*

Ibid. v.25. *cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖσι.*] Videtur hoc Cicero ſumpſiſſe Mureto ex Euripide, apud quem in Rheſo ita loquitur chorus:

Τὰ δ' οὐκ ἐν αἰνιγμοῖσι σημαίνει κακά.
Σαφῶς γὰρ αὐδᾷ συμμάχους ὀλωλέναι.

Pag. 137. v. 4. *Batonius autem miros terrores ad me attulit.*] *meros*, pro, *miros*, caſtigat Muretus.

Ibid. v. 10. *At à quibus victus?*] *At à quibus euectus?* legebat Pius.

Ibid. v. 12. *detraxit* x x. *ipſos dies etiam aphractus Rhodiorum.*] In manuſcripto Vrſini eſt, *detraxere* &c. *Aphractos Rhod.* vt verbum, *detraxere*, ad Eteſias referatur.

Ibid. v. 13. L. *Tarquinio.*] L. *Tarquitio*, omnino legendum videtur Vrſino.

Ibid. v. 20. *qui, dum vnus hoſpes in Syria fuit.*] Lambinus ex codicis Turneſiani ſcriptura hac, *hoſpes*, facit, *hoſtis*, atque ita reponit: vt locus congruat cum eo, qui eſt in Epiſt. 2. libri ſeptimi, ibi, *Nunc illum, qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri* &c. Eadem planè Lipſius Variar. lib. 1. cap. 15. ipſo. niſi quòd libros nullos laudat, vt ex ingenio quo præſtat, videatur reſtituiſſe.

Ibidem verſ. 30. *Accepi ab Acaſto ſeruo meo ſtatim tuas litteras.*] Emendabat Muretus, *Accepi ab Acaſto ſtatore meo tuas litteras.*

Pag. 138. v. 8. *prorſus illam ne attingas.*] Fuluianus, *prorſus ille ne attingat.*

Ibid. v. 13. *ἐπίχῃν te ſcribebas.*] Viri doctiſſ. emendationem hanc refert Vrſinus, *ἐπίχῃν interſcripſeras.*

IN LIBRVM VII.

Pagina 141. v. 3. *relinquere annuum.*] Quidam, *relinquere aliquantum.*

Pag. 143. v. 36. *at hic idem Bibulo dierum* x x.] Pro, *dierum* x x. eſſe in doctiſſimi viri libro affirmat Vrſinus, *decreuit.*

Ibid. v. 35. *qui eadem liber non iuraret. me iſtos liberos non addixiſſe.*] Pius referente Vrſino, *cui eadem non liberent: iurarem me ad iſtos libertos non addixiſſe.*

Pag. 147. ver. 31. *Balbus de tota re.*] Vrſinus, *cum Balbo de tota re.*

Pag. 152. v. 27. *dicénſue ſe expulſum.*] Videtur legendum Vrſino, *dicens viſe exp.* quo modo eſſe ait in manuſcripto.

Pag. 154. v. 2. *Lucretino.*] *Lucretilino*, Faernus. rectè, vt ſentit Vrſinus.

Pag.

Pag. 157. v. 7. *Oppios enim de Velia Saccones dicis.*] Libentius legerit, *Salacones*, Vrſinus ex Ariſt. Rhet. lib. 2. & ex loco ſimili in Epiſt. ad Famil.

Pag. 159. v. 22. *a. d. non. Feb. Capua prof.*] Melius putat Vrſinus, quod in manuſcripto legitur: *a. d.* IIII. *Non. Febr. Capua prof. ſum Form. a. d.* III. *Non.*

Pag. 161. ver. 16. *hæc opto in malis.*] Multò lubentius legerit Lipſius, *Hæc optima in malis*, nam & prouerbii quandam ſpeciem habere, & ad ſententiam ac ſermonis elegantiam commodius eſſe. Ibo (inquit illius ſententia Cicero) cum Pompeio in Hiſpanias, non quia id aut tutiſſimum, aut honeſtiſſimum omnino fit, ſed è duobus malis, in quorum alterũ neceſſe habemus incurrere, eligamus ſanè optima.

Pag. 162. v. 25. *calere puto.*] Emendabat, *carere puto*, vir doctiſſ. cuius nomen cur nos toties celet Vrſinus, doctiſſimi præſertim, neſcio, niſi is ſe nominari noluit.

IN LIBRVM VIII.

Pag. 169. ver. 29. *prouincias Gallias Kal. Mart. reſtitit.*] Vetus Vrſini liber, *prouinciis Galliis Kal. Mart. diem reſtitit.*

Pag. 172. v. 5. *Cneum ire Brundiſium deſertum confecta res eſt.*] Hic locus ita Lipſio interpungendus videtur, *Cneum ire Brundiſium, deſertum. confecta res eſt.* Illud autem, *deſertum*, per indignationem breuiter & conciſè dictum accipit, & Domitium intelligi vult: vt Cicero id apud Atticum ſtomachans cõqueratur, Pompeium parare iter Brundiſium, Domitium vnà cùm nobiliſſimis ciuibus deſertum ab eo, neq; auxilio, quod omnes putabant, ſubleuatum. Niſi quis malit, quod fortaſſe verius ipſe putat, *Domitium*, addendum eſſe, atq; ita legendum, *deſertum Domitium.* quod nomen fortaſſis ea cauſa ab omnibus libris abeſſe dicit, quòd veteres eiuſmodi nomina priore aut altera litera adiuncta ſignificare contenti erant. itaque cum fortaſſis in Cicerone ſcriptum eſſet, *deſertum* Do. aut, Do *deſertum*, non intellectam vocem à librario ſcriptore eſſe omiſſam.

Ibi. v. 13. *πολλὰ μάτην.*] Hanc eſſe veteris libri ſcripturam teſtatur Vrſinus. Lambinus aliter reſtituit, ad hunc nempe modum, *πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμαίνοντα*, niſi quis

malit, θυμήναι. & eruditè obſeruat, ad hunc verſum Virgilianos illos pertinere:

Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit
Arboris obnixus trunco, ventosq́; laceſſit
Ictibus, & ſparſa in pugnam proludit arena.

qui Georgicôn libro tertio leguntur.

Ibid. v. 18. *Pollicem ſeruum à pedibus meum* Romam *miſi.*] Opinatur Vrſinus, *ſeruum à pedibus,* ſcholium eſſe, poſitū ā Grammatico quodam ſupra nomen, *Pollicem,* deinde in contextū à librario imperito receptum.

Pag. 174. v. 29. *ſiquidem etiam vos duo tales ad quintum miliarium.*] Verbum, *tales,* quid hoc loco faciat, non videt Lipſius, neque ſimile aliquod dicendi genus legere meminit. Quod ſi loco eius, vnius litteræ mutatione, *Kaleis,* reponatur, ad ſententiā accommodatiſſimū id fore exiſtimat: vt dicat, Atticum Cæſari ad quintū miliariū Kaleis vſque obuiā iuiſſe. Kales autem, ſeu Cales, municipium Italiæ, cuius Cicero in his ipſis Epiſtolis aliquoties meminit.

Pag. 175. ver. 20. *niſi non erit conuentus.*] Legit, *coactus,* Ant. Auguſtinus.

Pag. 178. v. 25. *Cn. Pompeius procos.*] Nam cur prætereamus, qui leuiora etiam viri amore conſectamur, quæ ad hunc locum idem notat. ſcribit enim Vrſinus, hanc epiſtolam, & quæ ſequūtur Pompei, in veteribus libris ita inſcriptas eſſe, CN. MAGNVS. PRO. COS. S D. eamque inſcriptionem reperiri etiam in aliquot denariis teſtatur, in quibus pro POMPEI nomine, MAGNVS cognomen inſcriptum eſt.

Pa. 180. v. 35. *ſubiicerer eiſdem prælius.*] Vrſini antiquus liber habet, *ſubiicerer eiſdem periculis & mea perſona.* quod multò illi videtur eſſe rectius.

Pag. 182. v. 19. CN. *Magnus M. Marcello, L. Lentulo* coss. s.] emendat Vrſinus, C. *Marcello:* eandemque eſſe antiqui denarii inſcriptionem ait, in quo legitur, C. MARC. L. LENT. COS.

Pag. 187. v. 10. *eum neſcio quo penetraſſe itineribus.*] Longolii manuſcriptus, quo vſus Vrſinus, *itineris.*

Ibid. v. 22. *& ad Hemonis fugam tendis.*] *intendis,* habet vetus liber Vrſini: qui, *Anthedonis Phycon,* legere ſcribit Pium, pro, *Hæmonis fugam.*

Pag. 188. verſ. 6. *Setenas.*] *Suſenas*, legit Vrſinus ex argenteo denario, in quo, *Sex. Nonius Suſenas*, deſcriptus eſt. Mox, pro, *deſidero*, Faernum emendare, *diſſero*, idem notat.

Ibidem verſ. 37. *totum me probaturum.*] *te probaturum*, vetus Vrſini.

Pag. 189. verſ. 15. *municipia verò Deum.*] Fuluianus, *ad eum*, pro, *Deum*. Lege, *adeunt*.

IN LIBRVM IX.

Pag. 190. verſ. 4. *nam Canuſio* VIII. *Kalend.* &c. XIII. *die poſtquam.*] Videtur legendum Vrſino, XI. *Kal. &* XVI. *die*, ex Ouid. Faſt. lib. II.

Pagina 192. verſ. 1. *hoc tempore.*] Delet hæc poſtrema duo verba Faernus.

Pagina 194. verſ. 9, *quî tum in curia potero ferre?*] Magis placet Vrſino, *Curtium in curia*, de quo in Epiſtola ſequenti, *Quò vis potius, quàm vt Curtium videat, quem ego patronus aſpicere non poſſum.*

Ibidem verſ. 29. *ſi quis apud Homerum.*] Faernus, *ſicut apud Homerum*. Vrſinus, *Eo igitur ſiquidem ap. Hom.*

Pagina 195. verſ. 5. *ad Curium Minutia tranſiiſſe.*] Faernus ex Horatii Epiſtola XIII. reponebat, *ad Curium Numicia.*

Pagina 196. verſ. 31. *neque audire me commode*] *meo commodo*, Faernus. ſicque Malaſpina & Lambinus ex manuſcriptis legunt.

Pagina 204. verſ. 13. *tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio.*] Similitudinem ſumptam obſeruat Vrſinus ex Platonis epiſtola VI. ἐγὼ μὲν βλέπων καθάπερ ὄρνις ποθῶν πόθεν ἀναπτᾶσθαι.

Pag. 205. verſ. 39. *turpe nobis*] *vobis*, legit Auguſtinus.

Pag. 208. verſ. 7. *nunquam iam noſtrum earum interuallum fuit.*] Ant. Auguſtinus legendum eſſe coniiciebat, *nunquam tam moleſtum earum interuallum fuit.* Vrſinus ita legi malit, *nũquam tam vaſtum ear. inter. fu.*

Ibidem verſ. 27. *autor dignit. tuæ.*] Præfert vulgatæ huic eam, quam eſſe ait in antiquo libro, ſcripturam Vrſinus, *adiutor dignitatis tuæ.*

Pag. 211. verſ. 2. *vt tu ſcribis, ludunt,* &c.] Cõtaminatiſſimum locũ ita forte aliquo modo reſtitui poſſe Vrſino videbatur:

& , vt tu ſcribis,ludunt : ac bellè ſcribis. quiſnam hæc ſignificaſſet ? ſed & iſtum , quia plus oſtenderat quàm fecit, amant : & vulgò illum.

Ibidem verſ.15. *ſcripſit ad me Sextus?*] Faernus, *Cecius*, pro, *Sextus*, reponit, ex vetere ſcriptura corrupta, & ex eo quod paulò pòſt ſequitur, *vt Cecius narrat.*

P.212. verſ.7. *de compoſitione aliquid me conficere.*] Suſpicatur Vrſinus hoc totum, *aliquid me conficere*, gloſſema eſſe.

Pagina 213. verſ.36. *quæ deſcripta attulit.*] Haud aliter habere manuſcriptos confirmat Vrſinus: vt nec dubitandum ei videatur, deeſſe nomen eius, quem dicit Cicero mandata attuliſſe.

Pagina 215. verſ. 13. *ſed quid præripi?*] Manuſcripti, *præcipit*; ex qua ſcriptura Faernus, *præcipio*, faciebat *præcipiat*, habere manuſcriptum vnum dicit Vrſinus, idem qui Faerni illam coniecturam refert.

Pagina 216. verſ.1. *in qua erat* Eros *Celeris.*] Cuiuſdam amici ſui hanc eſſe huius loci emendationem tradit Vrſinus, *in qua erat area ſcelerum.*

IN LIBRVM X.

Pag.219. verſ.8. *ſed tamen hominis hoc ipſum probi eſt, & magnũ ſit τῶν πολ.*] Ex veteris libri auctoritate ſic legit Muretus: *ſed tamen hoc ipſum eſt vnum τῶν πολ.* nec dubitat, hanc ſcripturam vulgatæ illi, vocum alienarum adiectione deprauatæ longè eſſe anteferendam.

Ibidem verſ. 22. *hæc eſt ἅλη in qua nunc ſumus.*] Mureto dubium nõ eſt, quin legi debeat, hæc eſt ἄζη quod interpretatur, æſtum quendã animi, nihil quod ſatis probet reperiẽtis.

Pa.223. verſ. 28. *Cæſarem: eſſe debet.*] *amiciſſimum mihi Cæſarẽ eſſe debere*, habet liber Vrſini manuſcriptus.

Ibid. verſ.32. *Quid quæris? atque iubebat: eſt enim ſuſp.*] Placet Vrſino vt legatur, *Idq́ ad te ſcribere iubebat. quid quæris ? eſt enim.*

Ibidem verſ.37. *Tu Oppios Terentiæ dabis.*] Quidam, *Tu hoſpitium Terentiæ dabis.*

Pag.224. verſ.11. *commodius tecum Vectenus eſt locutus.*] *Vettienus*, putat rectum eſſe Vrſinus. ſic enim à Vettio Vettienus, vt à Pupio, Naſidio, Allio, Pupienus, Naſidienus, Allienus.

Ibid.

Ibidem verſ. 25. *& tamen retice.*] Vetus Vrſini liber, *& tandem excitet.*

Pag.215.verſ.12. *Sulpitium colloqui.*] Delet, *colloqui*, Faernus auctore vetere libro.

Pag.227.v.5. *ſex ſeptem diebus.*] *viginti diebus*, Pantagathus: vt putat Vrſinus, ex hiſtoria.

P.228.v.5. *σεργῆς ſit ſumma σιώπησις.*] In libro viri doctiſſimi emendatum eſſe notat Vrſinus, *σεργῆς ſit ſumma licet tamen nos rectè.* moxque, *nauitam ipſe audire videor iam euocantem*, pro, *ne meam ipſe συμπάθειαν euocem:* & paulò pòſt, *quàm Curione*, pro, *quàm Curio.*

Pag.229.verſ.8. *& tibi minus commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus videbere.*] Videre monet Vrſinus, num ſit legendum, *& tibi minus commodi conſciueris, nec fortunæ obſecutus videberis.*

Ibidem verſ. 28. *iter in Germaniam.*] Videtur Vrſino ſcribendum *per Galliam*, ex loco ſimili in epiſt.v. *Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam.*

Pag.232.verſ.7. *hic tamen Cytheridem ſecum lectica aperta portat, altera vxorem.*] Legit Lipſius, *alteram vxorem.* iſta enim Cytheris Antonio quaſi vxor.

Pagina 235. verſ.13. *& quatuor viri venerunt.*] Placet Vrſino veteris libri ſcriptura, quæ eſt: *& IIII. viros: venerunt.*

Pag. 236.verſ.26. *quàm ad idem videretur.*] Ita in antiquioribus ſcriptum fuiſſe opinatur Vrſinus: *vt iam celandus magis de noſtro conſilio, quàm adhiben. videretur*, pro, *adhibendus.* poſtea mutatum fuiſſe in, *ad idem videretur.*

Pag. 237. verſ. 15. *laborare de vſura.*] Legendum arbitratur Vrſinus, *de verſura.*

Ibidem verſ.16. *ſæpe enim adſcripſit.*] Vetus Vrſini liber, *ſæpe enim ad me ſcripſit.*

Pag.238.verſ.32. *vellem cætera eius. quam in me incredibilem ἐκτένειαν. qua quidem cogito vti.*] Legerit Lipſius, *bellè cetera: eiusq; in me incr. ἐκτ.* &c.

IN LIBRVM, XI.

P.240.verſ.24. *curis eſt vna enata.*] *enecta*, Auguſtinus. Vrſinus, *curis ſpes eſt vna enata.* cuius ſcripturæ in manuſcripto vno nonnulla veſtigia apparere dicit.

Pagina 242.verſ.24. *Hic tua, vt poſſum, tueor apud hos: cetera Celer. Ipſe fugi.*] Pantagathus hunc locum ita legebat, *Hic tua vt poſſum tueor apud hos. cetera Celer ipſe. fugit adhuc omne munus:* multò quàm alii rectius, vt ſentit Vrſinus. cui Vrſino poſſe etiam ita corrigi videbatur, *Hic tua vt poſſum tueor apud hos, ceterum ipſe fugi.*

Pag.244.verſ.9. *recipi, o tempora, me domo, & hunc? Ad Oppiũ, quon.*] Vulgati alii habent, *Recipio tempore me domo; te nunc ad Oppium.* Vetus Vrſini liber, pro, *domo*, habet, *domum.*

Pagina 247.verſ.27. *nihil mihi mali cauſſa attulit.*] *caſus*, pro, *cauſſa*, legit ex vetere libro Faernus. ſtatim Vrſinus, *omnia mea culpa contr. ſunt*, legit auctore quoque antiquo codice.

Pagina 250. verſ.3. *lituum meæ profectionis.*] Legi, *illicium*, in veteribus libris, pro, *lituum*, notat Vrſinus.

Pagina 252.verſ.20. *Iam extremum concluditur.*] Sic reſtituebat Pantagathus, *Iam extremum concluditur ibi. facile eſt quod, quare ſit grauius, exiſtimare.*

Pagina 254.verſ.24. *quid ſcribas de ea.*] Faernus, *quid ſcias de ea*: Pantagathus, *quid ſentiebas de ea.* moxque, *id enim mihi erat.*

Pagina 257.verſ.35. *quæ mihi laborem affert.*] Vetus Fuluianus, *quod mihi languorem affert.*

Pagina 258.verſ.23. *vel Metellæ, vel omnium maiorum.* Pantagathus, *vel victoriæ, vel omnium malorum.*

Ibidem verſ. 30. *Conſidera igitur tùmne cùm ab ipſo naſcetur.*] Excuſi alii, *Conſidera igitur ne vim abuſo naſcetur*: ex quo Pantagathus, *Conſidera igitur tum ne viri abitio naſcetur.*

Pagina 259.verſ.6. *& commonui, non quem rogari.*] Pantagathus, *non credo Camillo: neque eum rogari.*

Pagina 260.verſ.17. *de teſt. ſcripſi, quod poſtulas* &c.] Alii libri, *de teſt. ſcripſit apud epiſtolas, velim vt poſſ.* deprauatiſſimam ſcripturam ad hũc modum reſtituere Pantagathus conabatur: *ſcripſi, adi ad epiſtolas, velim vt poßim aduerſus ego huius miſeriam ea facultate confectus confligtari.*

IN LIB. XII.

Pagina 261. verſ.23. *Hic rumor eſt, T. Murcum periiſſe naufragio.*] Faernus ex antiquo libro reſtituit, *hic rumor eſt tamen, Murcum*

Murcum periiſſe naufr. quod Vrſino rectum videtur: huius enim Statii Murci prænomen non Titus ſed Lucius fuit, vt ab illo notatum eſt in libro De famil. Rom. in eiuſdem Murci denario.

Pagina 262. verſ. 9. *ego fructum puto.*] *ego futurum puto*, quidam legunt.

Pagina 263. ver. 22. *Piſoni demonſtrarem.*] *demonſtraret*, Faernus, probat Vrſinus.

Pagina 264. verſ. 24. *Sed quæſo, quid ex iſta acuta & graui refertur ad τίλ@;*] In his verbis vitium Lipſio eſſe videtur, & pro illo, *& graui*, vox Græca, ἐγγραφῇ, reponēda eſſe. Nam illud, *ex iſta acuta & graui*, ſine addito alio nomine, neque Ciceroni familiare eſſe, neque auribus ſuis ait ſatisfacere.

Pagina 271. verſ. 6. *poſſum ne magis, quàm quòd totos dies.*] *quàm*, ab aliis libris nonnullis abeſt. Faernus & Lambinus, *poſſúmne magis, qui totos*, &c.

Ibid. verſ. 38. *Si verò etiam à Faberio procedit, nihil negotii eſt.*] Pro, *procedit*, vulgati alii habent, *recedit*, Lambinus reponit, *à Faber. aliquid procedit, nihil* &c. Manutius, *à Faberio res cedit*. Scribit Lipſius, *à Faberio recîdis*, id eſt, aufers, abſcindis. vult enim loqui de nomine Faberiano.

Pagina 272. verſ. 38. *& in vſuris facillimè ſuſtentabitur.*) Caſtigat Lipſius, *& is vſuris.* vt intelligatur Silium facilè vſuris duci poſſe, ſine parata pecunia.

Pag. 273. verſ. 12. *vt præter me nemo dolorem meum ſentiat.*) Fortè ſcribendum videtur Lipſio, *vt præter te nemo*. id certè probare ſequentia.

Pag. 281. verſ. 8. *Κύρ@ mihi ſic placuit.*) Melius putat Vrſinus, *Κύρ@*, quæ eſt antiqui libri ſcriptura. rectè. liberum enim cuiq; eſt ſentire quod vult: ſed ſatis probarat Victorius, alterum quanquam ſequeretur, vtrumque tamen ratione defendi poſſe.

Ibidem verſ. 15. O *hominem cauendum! quanqum mihi quidē. ſed tenendus dolor eſt.*) Verbis illis, *quanquam mihi quidem*, minus dici, quàm intelligi, exiſtimat Simeon Boſius. plenam enim hanc eſſe orationem: quanquam mihi quidem iam pridem ſatis ab illo cautum eſt, ita vt nunc obeſſe mihi nequeat. Ianus Douza in longè aliam partem ἀποσιώπησιν hanc interpretatur. vult enim Plauti verſum prima tan-

tũ ſui parte eſſe à Cicer. vſurpatũ, q integer hic eſt Trinũmo. *Mihi quidem ætas acta eſt ferme, tua ytue refert maximè.* quem ipſum lib. Epiſt. ad M. Brutũ Epiſt. 1. iterat his verbis: *Sed de hoc tu videris. De me poſſum idem quod Plautinus pater in Trinummo, Mihi quidem ætas* &c.

Pag. 283. verſ. 25. *Quod niſi non dico effectum erit, ſed fieri videro*, &c.] Traiectis verbis legendum putat Lipſius, *Quod niſi, non dico fieri videro, ſed niſi effectum erit.* idque ad cupiditatem Ciceronis exprimendam imprimis facere.

IN LIBRVM XIII.

Pag. 290. verſ. 9. *parochiis publicis.*] Antiqua lectio, *parochiis publ.* quã retinendam cenſet, & confirmat Vrſinus loco Polybii ex fragm. 125. *μὴ κατάλυμα δεδῶναι σφίσι, μήτε παροχήν.*

Pag. 291. verſ. 16. *columnarium vide.*] Fuluianus vnus manuſcriptus habet, *colonarium.*

P. 292. v. 23. *Nolano.*] *Nolanóve*, eſt in Vrſini vetere libro.

Pagina 295. v. 21. *cohæredes, & Sab.*] Vrſini manuſcriptus, *cohæredes, ſe & Sab.*

P. 296. verſ. 31. *deinde quem ζηλοτυπεῖν.*] In ea ſententia huius loci fuiſſe Faernum ſcribit Vrſinus, vt deſiderari aliquid poſt Græcum verbum putaret.

P. 298. v. 38. *Quare facies vt ita ſit in libro.*] Primo libro de Oratore, vt vult Lambinus, eo loco, *vt concitato nauigio cùm remiges ſuſtinuerũt* (ita enim primùm ſcripſerat) *retinet tamẽ* &c. vt verò interpretatur Manutius, in ſecundo Academ. quæſt. vbi ex perſona Luculli ſic loquitur Cicero: *Nihil me lædit, inquit: ego enim vt agitator callidus prius quã ad finem veniam, equos ſuſtinebo: eoq; magis, ſi locus is, quò ferentur equi, præceps erit. ſic me ante ſuſtinebo; nec diutius captioſè interroganti reſpondebo.* quod tamen Lambinus verum non putat, cùm Academici nondum eſſent editi, nondúmque ad Varronem, neque ad quenquam perueniſſent, vt ex ſequentibus intelligere licere ait.

P. 299. v. 1. *quam vt Lucilius.*] Antea ſcriptum erat, *quàm vt Lucullus.* Faernus & Faernum, opinor, ſecutus Lambinus repoſuerunt, *Lucilius.* & ita videtur ſine controuerſia legendũ Vrſino. difficile eſt à doctis viris diſſentire, ſed ego verius eſſe puto, *Lucullus*, & Manutii interpretationi accedo. Verſus, qui ſubiungitur, errorẽ, opinor minus attentis obiecit: & ſentẽtiam

tiam noſtram, probabilẽ præſertim, libenter quiſq; retinemus, vt plerumq; etiã meliora doctos de ea decedere pigeat, deiici pudeat. verũtamen ſæpe probabilitate fallimur, quod pro me quoque dictum volo.

Ibidem v. 37. *valde probo hominem.*] *probo*, delet Faernus.

Pag. 301. verſ. 6. *ſunt enim defecti, vt vidiſti.*] In manuſcripto Vrſini eſt, *defecti*, in aliis, *effecti*. ipſe quid ſequatur non videt.

Pag. 302. verſ. 18. *nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus.*] *credimus*, vetus Vrſini liber.

Ibi. v. 25. *Malè mihi ſit, ſi vnquã quicquã tã enitar.*] Muretus ex veteris libri ſcriptura *ſi vnquã quicquã tã inita*, legendũ coniicit, *ſi vnquã quicquã tã inuita*, & ſubaudiendũ, *Minerua*, vt ſignificet, ſe nihil vnq̃ tã inuita Minerua ſcripſiſſe, quã illã epiſtolã ad Varronẽ, ob idq; mirari, ꝙ illa Attico tã valde placuerit.

P. 304. v. 14. *poſteà quàm Rex appellatus ſit.*] Vrſinus ex antiqua ſcriptura, quæ talis eſt, *poſteà quã rex potitus ſit*, legit, *poſteà quàm rerum potitus ſit*. neque dubitat quin ea recta ſit lectio.

P. 306. verſ. 22. *Quæ cogitatio ſi non incidiſſet (mihi crede iſtuc, vt cetera) non laborarem.*] Mutata diſtinctione concinniorẽ futurã ſententiam putat Lipſius, ad hunc modum: *ſi non incidiſſet (mihi crede) iſtuc vt cetera non lab.*

Ibid. v. 25. *τριπολιτικὸν non inuenio.*] Veriorem antiqui libri ſcripturam putat Vrſinus, *περὶ πολιτικῶν*: etſi non neſcit *τριπολιτικὸν* librum citari ab Athenæo.

Ibi. v. 35. *annus* XIIII. *antè quã.*] Alii poſt, *factus eſt*, *τελεία* diſtinguunt. *a. q. p. factus eſt. Legatus eſſe potuiſſet, niſi adm.* quomodo a Lambino eſt editũ, qui & illud adnotat in veteribus codicib. legi, *pretorẽ*, & L. *Popil.* &c. Doctiſs. viri liber, quẽ laudat Vrſinus ita emẽdatũ locũ habebat: *Annis* XIIII. *antequã Prætor factus eſt, legatus eſſe nõ potuiſſet, niſi admodũ ſerò Quæſtor eſſet factus.*

Pag. 307. verſ. 11. H, *in Capitolio.*] Vetus Vrſini liber, HC. CC. *in Capitolio.*

Ibi. verſ. 34. *à ponte Muluio Tiberim duci ſecundum montes Vaticanos.*] Monet Manutius, in antiquo Beſſarionis libro, & in aliis, legi, *pauci*; pro, quo Victorius, *duci*, repoſuit. Lipſius putat, *pduci*, conciſè prima ſyllaba, ſcriptum ab initio fuiſſe, pro *perduci*. manſiſſe deinde, p, nudum, & ex, d, littera, remoto temone factum eſſe, a. hinc, *pauci*. illud fluxiſſe.

Pagina 308. verſ. 38. *omnibus eum locis facere.*) Lambino for-

tè delendum videtur verbum, *facere*. Faernus pro *eodem*, legebat, *furere*, quam eius coniecturam valde probat Vrſinus, idē qui refert. Cenſet & ita legendum Lipſius, ſed pro correctionis auctore gerit.

Pag. 309. verſ. 14. *poſſe in diem diem differri.*) Vulgata erat, *poſſe in diem tertium differre*: quam ſuorū etiam manuſcriptorū auctoritate confirmat Vrſinus. pro qua antiquorum codicum lectionem repoſuit Victorius, *poſſe in diem differri*: id eſt, vt ipſe interpretatur, proferri actionem. quod ſi ad eum diem, qui propoſitus erat, nondum Cæſar adueniſſet, diem illum deſtinatum in alium diem differri: & ita donec Cæſar adeſſet. Lambino potior illa videtur ſcriptura, quam eſſe in manuſcriptis pleriſq; teſtatur, *poſſe diem differri*. ſicq; eſſe legendum, non vt voluit Victorius, contendit. Nonnulli alii vulgati habent, *poſſe in diem differri*.

P. 311. verſ. 4. *Cras igitur, niſi quid à te commotus.*) Aut legendū videtur Lipſio, *niſi quid à te commonitus*. aut, quod probabilius putat, vltima vox ad principium ſequentis epiſtolæ ablegāda eſt, hoc modo: *Commotus venit ille ad me*.

P. 312. v. 13. *quàm ille Diocharinæ*.) Antiquus liber Vrſini, *Dicarcheæ*, vt fortaſſe, *Dicæarcheæ*, ſcribendū eſſe ei videatur.

Pagina 313. verſ. 7. *teſtibus præſentibus ſexaginta diebus*.) Octauius Pantagathus ita olim correxerat, *teſtibus frequentibus, ſexaginta diebus*. poſtea, mutata ſentētia, in Ant. Auguſtini trāſiit, legentis, *teſtibus præſentibus diebus* LXII. Cuiacius emendat, *teſtibus præſentibus* LXII. deleta voce, *diebus*. (facilis fuit tranſitus à, *ſexaginta duobus*, ad, *ſexaginta diebus*) Alioquin, inquit, nō eſſet cretio libera. & in nō libera ſolemnes erāt dies C. non pauciores. Nec teſtium numero illo moueri debemus, qui legibus plerumque antiquis ampliſſimus definiebatur. l. 1. §. quanquam. D. de teſtib. Quod autem ſubiicit Cicero, vt ſuo iuſſu cernat Victorius, cōtra ius eſſe videtur, quo per procuratorem cerni hereditatem non poſſe conſtat, l. per procuratorem. D. de acqu. her. niſi hunc dicas prætorem tueri, perinde atque ſi per procuratorem bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas accepiſſet. arg. l. is qui. D. de leg. præſt. hæc ille.

Ibidem verſ. 25. *ſed vt ſcriberem tetigit, omiſi ea*.) Hunc locum plurib. verbis additis ſic Germani reſtituerunt: *ſed vt ſcriberē*

tetigit

tetigit aureis nuntius. extemplò inſtituta omiſi, ea, quæ in man. &c. quæ quòd in nullo ſuorum manuſcriptorum repererit, Victorius recipere noluit. At recepit Lambinus ex Turneſiani, Huraltini, Memmiani, & illorum auctoritate qui de eo primi monuerunt: non modò quia Ciceronis germanum ſonant, ſed etiam quia ad abſoluendam ſententiam requiruntur. Non celat nos tamen idem, vocem, *nuntius*, ſibi alienam, & ſic eſſe legendum videri: *ſed vt ſcriberem, tetigit aureis: extem.* vt, *tetigit aureis*, dictum intelligamus, pro, admonuit. Boſius mutare mauult, & legere, *nuntiis*, ſexto caſu. hoc enim dici, Agamemnonem nuntiis ſibi aureis tetigiſſe. Sed neuter rectè, ſi Iano Gulielmo aſſentimur, qui integrum veteris poetæ verſum vſurpatum eſſe à M. Tullio vult, ſed ſuis verbis inuolutum,

Poſteaquam abs ted Agamemno tetigit aureis nuntius:

per Agamemnonem, Atticum à ludente Cicerone ita appellatum, intelligens.

Ibid. v.25. *abieci.*] Delet Faernus, tanquam ſuperuacuum.

Pag.316. v.16. *ſed bene cocto condito.*] Videor mihi hîc agnoſcere diſiecti membra poetæ. nam qualia hæc?

-- ſed bene cocto,

Condito, ſermone bono, &, ſi quæris libenter.

quo minus aſſentior Pantagatho, legenti, vt refert Vrſinus, *Sed bene cocto, cōditoq́; pauone ſingulari accipenſere.* Vix enim eſt, vt non morem hîc quoque ſuum ſeruarit Cicero, qui libenter facit, vt, prout ei cōmodum eſt, poetarum carmina verbis ſuis interſerat. Puto autem eſſe Lucilii, quem ſuſpicor conuiuium illo carmine aliquod deſcripſiſſe. cuiuſmodi habemus in Flacco exempla. vel certè παρῳδίαν in eam ſententiam. ſed hoc in coniectura poſitum eſt: illud, ni fallor, tenemus. nam de licentia ſuperioris correctionis, non eſt huius loci conqueſtio. Hæc, ita me Deus amet, chartæ illeueram, cùm ex interuallo de re alia nata Victorii caſtigationes tumultuariè oculo vt fit & manu properantib. voluens, ecce limis notato Lucilii nomine, &, condito, ad recentem ſuprà ſcriptorum memoriam reuocatus, in eum locum incido, vbi eadem ferè veniſſe viro docto in mentem animaduerto. quod famelicis iſtis triſtem fortaſſe ægrimoniam, mihi mirificam voluptatem affert, qui in hac etiam velitatione cum

doctiſſimi viri ſenſibus noſtros imi ſubſellii congruere etiam ſenſus poſſe aliquando intelligam.

IN LIBRVM XIIII.

Pag. 317. v. 8. *In ſermonem ſe poſt Id. Mart. præterquam Lepido, veniſſe nemini.*] *Lepido*, Lambini eſt. *Lepidi*, enim legebatur. Emendat Lipſius, *præterquàm Lepidi veniſſe neminu.* quo modo tamen, ſiue ab illo, ſiue aliunde, legi aliàs Lambinianæ editionis margines monent.

Ibid. v. 16. *cùm pro Deiotaro Niceæ dixerit.*] Longoliani libri ſcriptura magis placet Vrſino. illa autem habet, *diceret*, pro, *dixerit.*

Pag. 322. v. 10. *Meminiſtíne te clamare.*] Similis huic infrà locus, Epiſt. *Itera dum*, &c. ſexta decima: *Nónne meminiſti clamare te, omnia periiſſe, ſi ille funere elatus eſſet?*

Pag. 329. v. 2. *de ſaxo in crucem.*] Auguſtinum, *de ſaxo, vel cruce*, emendantẽ probat Vrſinus. Sic infrà, *propoſita cruce vel ſaxo.*

Ibid. v. 23. *poſt in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare.*] Sic & veteres codices habere notat Lambinus: fortaſſe tamen legendum putet, *renauigaturus.* Aptius Lipſius ad veterem ſcripturam arbitratur, *renauigaro.*

Pag. 333. v. 29. *Sauffeium legiſſe mallem.*] Rectius putat Lipſius, quod in vetere libro Manutiano, quo ipſe vſus, legi ait, *Sauffeii:* intelligi enim Librum, aut ſcripta.

Pag. 334. v. 25. *quanquam de Seruio iam reſcripſi me facere magnam πρᾶξιν, Dolabellæ.*] Emendat, & diſtinguit Lipſius, *iam reſcripſi. men' facere m. π. Dolabellæ?* &c. Atticus, inquit, leuiter admonuerat Ciceronem, eum videri nimium amplius laudibus factum illud Dolabellæ tollere. illi parti reſpondet.

IN LIBRVM XV.

Pag. 339. v. 19. *ibi penè valentem.*] *planè*, legi in veteri libro ait Vrſinus, pro, *penè* Ego, ſi quid mutandum ſit, malim, *bene:* idque ab initio fuiſſe ſcriptum puto: *planè*, autem eiuſdem gloſſema, in ordinem eo excluſo poſtea receptum quorum neutrum mirabitur, qui & illius ætatis ineptius & legitimæ ſcripturæ aleam in tanta librariorũ vecordia nouerit. Mox habent

habẽt veteres editiones, *quinetiam paullo clam in ea● vidi.* pro qua nobis nunc editam concinnarunt. Corradus ex eâdem faciebat, coniectura, *niſi quòd clarius Cumis eam vidi:* Lambinus, *quinetiam planè Cumis eam vidi.*

Ibid. v.34. *ſed ego ſolus.*] Magis placet Vrſino, *ſed ego totus.*

Pag. 340. v. 30. *de qua laboras.*] Fuluianus manuſcriptus, *de qua Panſa laborat.*

Pag. 342. v. 6. *Saufeium pete celemus: ego nunquam indicabo.*] Variè tentata eſt viris doctis huius loci correctio. Corradus caſtigat, *Sauf. peto vt celemus:* alii, *Sauf. de te celemus:* Lambinus *Sauf. de re celemus,* ſed ita vt magis probet eorũ coniecturã, qui *Sauf. petis vt celemus,* emẽdant. Lipſius legit, *Saufeium per te celemus.* hoc ſenſu: Saufeium hominem Epicureum vide vt tu celes de Tuſculanis libris, in quibus tam acriter contra illam ſectam: ego quidem nullus iudicaro.

Ibid. v. 22. *Ille enim nunquam reuertiſſet.*] Vrſinus hanc ex amici ſui coniectura emendationem proponit, in qua illum veteris ſcripturæ veſtigia ait ſequutum: *Ille enim ſi vixiſſet, nunquam nos timor꞉ confirmare eius acta coegiſſet.*

Pag. 345. v. 13. *vt tu de prouincia Bruti & Caſſii per S. C. Ita ſcribit & Balbus.*] Placet Vrſino vt legatur, *vt tu de prouincia Bruti & Caſſii perſcrutere ſcribit.*

Pag. 347. v. 16. *id ꝗ adeò genus.*] Rectius ſcriptum eſſe in veteri libro ſentit Vrſinus, *ad id genus.*

Ib. v. 27. *Noſter verò ϗ μάλα σιμνῶς, in Aſiam.*] Legit Vrſinus veterib. lib. auctoribus, *Noſter verò Brutus ϗ ἀσμενος in Aſiam.*

Pag. 348. v. 31. *ſed Selitia veniſſe M. Scaptium.*] Magis probat Vrſinus antiqui ſcripturam, quæ habet, *Seruilia.*

Pag. 349. v. 2. *omnia ſumma feciſſe.*] Addit, *vi,* ex manſſ. Vrſinus, *omnia ſumma vi feciſſe.*

Pag. 350. v. 16. *ne miniata cerula tua.*] Leoniceni librum habere ait Vrſinus, *ne nimia ἀκριβεία tua.*

Pag. 351. v. 17. *Tu velim, ſi quid tibi eſt à tuis ſcriptum.*] Hanc alterius Vaticani ſcripturã refert Lipſius, *ſi quid tibi eſt à Statio ſcriptum,* fuiſſeq; Statium libertum Quincti notat.

Ibid. v. 36. *nec cuiquam niſi L. Fadio Aedili.*] Reſtituit Vrſinus ex vetuſto codice verbum, *dedi,* quod abeſt à vulgatis: *nec cuiq. dedi niſi L. Fadio Aedili.*

Pag. 352. v. 16. *tamen cùm profectus eſſem, & in latu nauigarem.*]

Ex duorũ Vaticanorum ſcriptura hac, *& in lacuna vigilarem*, ſuſpicatur Lipſius legendum, *& in illa cura vigilarem.*

P. 353. v. 13. *quis enim hæc, vt ſcribis ante? ne nunc dubitare* &c.) Vetus erat ſcriptura, *quis enim hæc, vt ſcribis, anteno nunc dubitare.* ex qua, vnius literæ mutatione, Victorius, *ante ne nunc*, fecit. horumque verborum eum eſſe ſenſum putat, quem non arbitror ex Ciceronis verbis poſſe confici. meritoque Lambinus eius emendationem non probat. ipſe legit, *Quis enim hæc, vt ſcribis, ante nos? Nunc dubitare* &c. Lipſius in coniectura ſua veteri manet: *quis enim hæc? Vt ſcribis, autumo non dubitare quenquam prud.*

P. 355. v. 14. *Puteolis profectum.*] Monet Vrſinus, pro, *Puteolis*, in veteri lib. ſcriptum eſſe, *his.* ex quo fortaſſe, *Baiis*, legendum videri poſſe dicit.

Ibid. v. 21. *vt ſi nihil offenſionis ſit, & tuus. Etiam ſcribe.*] *vt*, delet Faernus, hoc primum, cetera, ſeruata eadem diſtinctione ſic putat poſſe reſtitui Vrſinus: *Et tu etiam ſcribe quo die Olympia, quo myſteria ſcilicet vt ſciam.* idem admonet in vetere quodam libro ſcriptum eſſe, *aueo etiam ſcire quo die Olympia.*

Ibid. v. 38. *Tali enim tempore ludos facere illi honeſtum eſt, cui non neceſſe eſt ſpectare: mihi vt non eſt neceſſe, ſic nec honeſtum eſt.*] Traiectione verborum facta ſic locum hunc legendum cenſet Petrus Faber: *Tali enim tempore ludo, ſpectare illi honeſtum eſt, cui neceſſe eſt facere: mihi vt non eſt neceſſe ſic nec honeſtum eſt.*

Pag. 356. v. 22. *Octauam partem tolli luminarium ad Strenæ memineris.*] Excuſi alii, *Octauam partem Tullii luminarium in ædium ad ſtrane memineris.* quod ad hunc modum virum doctiſſ. emendaſſe ſcribit Vrſinus: *Octauam partem Tullianarum ædium abſtrahere memineris.*

P. 357. v. 8. *Quòd me de Bacchi.*] Vetus Vrſini liber hanc ſcripturam præ ſe fert, *Quòd me de Bacchide.* & ita ipſe ſcribendum ſentit.

IN LIBRVM XVI.

Pag. 358. v. 9. *Nonis Quinctil. veni in Puteolanum iens ad Brutum. in Neſide hæc ſcripſi.*) Legendum cenſet Lipſius, *iens ad Brutum in Neſidem.* Brutus enim in Neſide erat, quò poſt hãc epiſtolam ſtatim Cicero, vt ex ſequenti & quarta epiſtola intelligitur.

ligitur. Lambinus cum veteribus codicibus: *veni in Puteolanum. poſtridie iens ad Brutum in Neſidem hæc ſcripſi.*

Ibid. v. 12. *Itáne? Nonis Iuliis? mehercule iſtis.*) Lipſius ex Vatic. altero, qui habet, *de herculè iſtis,* ſuſpicabatur leuiter ſcribendum, *Di hercule iſtis.* vt ſit, Dii malè faciant iſtis curatoribus ludorum Bruti, qui Nonas Iulias nominarint. nam Bruti inſcientis nulla culpa.

Ibid. v. 15. *ad meum ἰλθωμῶν.*) Legit ex Turneſiano Lambinus θέωμῶν: niſi quis malit ex codē legere, ἐν' ἰῶμῶν, ſiue, ἰῶμῶν.

Ibid. ver. 23. *ſine bello ciuili.*) Vrſini manuſcriptus, *non ſine bello ciuili,* &c.

Pag. 359. v. 2. *Ouius enim recenſet multa.*) Vulgati alii, *Obius,* Fuluianus, *Obuius.* Lambinus; *Ouius enim recens. is multa* &c. moxque hoc totum, *in mandatis ſat abundè,* ſiue, vt habent libri veteres, *ſit abunde,* delet vt alienum, & ſuppoſitum.

Pag. 364. v. 8. *in auſpiciis Lepidi deſcriptos.*) Faernus auctoribus manuſcriptis, *O dies in auſpiciis Lepidi lepidè deſcriptos.*

Ibidem v. 26. *apud Talnam noſtrum.*) Alii, *Thalnam,* habent. Vrſino magis placet vt legatur, *Teſtam noſtrum.* Teſta enim inquit, Trebatii cognomen, qui Veliæ domum habebat, ad quam conſueuit Cicero diuertere.

Pag. 366. v. 23. *expedita excuſatio eſſet.*) Vrſini manuſcriptus, *expedita eſſet, excuſatio eſſet.*

Pag. 367. ver. 28. *quæ Anagnia veniunt.*) In antiquo legi ait Vrſinus, *quæ inania veniunt.*

Pag. 368. v. 29. *Brutum habere poteſt, & rem gerit palam: centuriat Capuæ: dinumerat. iam iamq́ue* &c.) Placeret Lipſio, *centurias Capuæ dinumerat.*

Pag. 372. v. 35. *Quinctus tui patris nepos.*) Vetus Vrſini liber habet, *Quinctus tui pronepos,* vt ei fortaſſe legēdum videatur, *Quinctus aui tui pronepos.*

Pag. 373. ver. 19. *procuratorem introducere.*) Fuluianus addit negationem, *procuratorem non introducere.*

Pag. 377. v. 32. *confirmare velint.*) Faernus, *confirmari.*

IN VITAM ATTICI

nupſerat M. *Seruio fr. Sul.* quo modo omnino legendum ipſe opinatur, cùm Sulpicia gens duobus ſimul prænominibus vſa fuerit. quod idem libro de famil. oſtendit.

Pag. 380. v. 20. *vt communis infimis.*] *comu,* mauult Ant. Auguſtinus, quàm, *communis.*

Ibid. ver. 26. *& Piliæ.*] Antiquus Vrſini habet, *Phidiæ.* ipſi magis placeret, *filiæ.*

Pag. 381. v. 16. *quem diem ſic vniuerſa ciuitas.*] Libenter delet cum Ant. Auguſtino Vrſinus vocem, *diem.* ſed magis probaret, *Abeuntem ſic vniuerſa* &c.

Ibid. v. 34. *vt ſemper optimarum partium & eſſet.*] Exiſtimat Vrſinus legi debere, *optimatum.*

Pag. 382. ver. 2. *neq; reip. ſine per.*] Alii libri, *neq; geri ſine per.* pro quo legebat Faernus, *neque rei ſ. p.*

Ibi. v. 20. *ipſum Pompeium coniunctum.*] Videndum monet Vrſinus, num melius ſit, *conniuentem,* pro, *coniunctum.*

Pag. 383. v. 6. *prouinciarum.*] Alii libri, *in prouinciarum.* Ant. Auguſtinus, *in prouincias.*

Ib. v. 36. *ſimulq; aperire.*] Videtur Vrſino legẽdum, *apparere.*

Pag. 385. v. 25. *quicum plureis annos ſtud.*] Hunc locum ita neceſſario corrigendum opinatur Vrſinus, *qui cum eo complures annos ſtudio ductus philoſophiæ habitarat.*

IN LIBRVM EPIST. AD M. BRVTVM.

P. 399. v. 29. *tum Imperatoris inſolentia.*] Videtur legendum Vrſino, *Imperatorum,* & eſſe in manuſcripto ait, *Impp.*

Pag. 401. v. 12. *nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere. Aliter.*] In Leoniceni libro ſcriptum fuiſſe notat Vrſinus: *Nihil profecto dubitabis pro me ſuſcipere quod ad ſalutem eorum pertineat.*

Ibid. v. 31. *nihil ſcripſiſſem potius.*] Faernus, *ſcripſiſſe.* probat Vrſinus.

P. 403. v. 35. *quanquam in hac ipſa ſapientia plus apparet.*] Legit Faernus, *ſapientiæ,* meliore, vt Vrſino videtur, ſententia.

Pag. 412. v. 1. *Quid inter Saluidienum.*] Scribendum putat Vrſinus, *Saluidienum.* è Saluidia enim familia Saluidienus, vt à Naſidia Naſidienus, quid quod veteres & lapides & libri ita habent.

Pag. 417. v. 4. *Kal. April. Carachio.*] Videtur Vrſino ſcribendum, *Dyrachio*, ex epiſtola proxima.

IN LIBRVM I. EPIST. AD Q. FRATREM.

Pag. 422. v. 7. *& excellentem.*] *ad excellentem*, emendat Vrſinus ex antiquo libro.

Pag. 423. v. 15. *fuiſſe in Aſia triennium.*] Omnino, *biennium*, non, *triennium*, legendum cenſet Vrſinus.

Ibid. v. 36. *Hallienus autem noſter.*] Alii libri, *Halienus*, vnico, l: Lambinus, *Hallienus*: alii, *Allienus*, habent. quod vltimum rectum putat Vrſinus. itáque eſſe & in manuſcriptis libris, & in veteribus denariis ſcriptum teſtatur.

P. 424. v. 25. *ſit anulus tuus, non vt vas aliquod, ſed tanquam ipſe tu.*] Pro, *Vas aliquod*, Fran. Robortellus, *Vas aliquis*, emendare, idemq; ſponſorem ac fideiuſſorem interpretari conatus eſt: inſcitè illud, hoc ineptius, vt Fornerio videbatur. cùm, *Vas* hîc ἀντὶ τοῦ σκεύους, id eſt pro ſupellectilis inſtrumẽto, & ornamento à Cicerone poſitum eſſe nec obſcurũ ſit: ea ferè mente, qua Seneca lib. 1. de tranquillitate vitæ, cap. 9. luxuriã ac nimium apparatum damnans, *Pleriſq; ignaris*, inquit, *libri non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationũ ornamenta ſunt:* & aliquãto pòſt, *Inter balnearia & thermas bibliotheca quoq;, vt neceſſarium domus ornamentum expolitur:* Hæc ille. Pauli verba, Signatorius anulus ornamenti appellatione non continetur, interpretans, l. Signatorius. 74. D. de verb. ſignif.

Ibid. v. 31. *Sit lictor non ſuæ, ſed tuæ lenitatis apparitor.*] Legit Vrſinus, *Sit lictor non ſuæ ſæuitiæ, ſed tuæ lenitatis apparitor.*

P. 425. v. 16. *Quamobrem qui potes reperire ex.*] Videndum monet Vrſinus, nũ rectius legatur in manuſcripto: *Quamobrẽ ſi poteſt reperiri ex eo genere hominũ qui pecuniæ cupiditate abducti* &c.

Ibid. v. 24. *ad tuum numerum.*) *ad tuorum num.* rectius videtur Vrſino. quæ Longoliani libri eſt ſcriptura.

Pag. 426. v. 16: *tibi ipſi illa.*) *tibi ipſa illæ*, Vrſinus.

Pag. 427. ver. 6. *His rebus nuper Cn. Octauius.*) C. Octauius,

C. OCTAVIVS C.F. C.N. C.P.
PATER AVGVSTI.

TR. MIL. BIS. Q. AED. PL. CVM
C. TORANIO. IVDEX. QVAESTIONVM
PR. PRO. COS. IMPERATOR APPELLATVS
EX. PROVINCIA MACEDONIA.

Ibidem v. 25. *Cyrus ille a Xenoph.*) *Si Cyrus ille*, &c. legẽdum eſſe, & ratione, & ſcripturæ veteris auctoritate iampridem viri docti monuerunt. Hyperbaton enim in hac oratione obſeruant, hinc vſque illa, quæ ſeptimo poſt verſu ſequuntur, *Eaque ſi ſic coluit ille* &c.

Pag. 430. v. 11. *vt medeare incommodis hominum.*) Placet Vrſino, *omnium*, pro, *hominum*.

P. 433. v. 18. *etſi mea pars*) Pro, *etſi*, legit Vrſinus, *ſi*, deleta copula.

Pag. 434. v. 16. *propter ſingularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ*) Traiectas duas voculas reducit Vrſinus, legitq́ue, *propter ſingularem in te amorem, infinita auiditas gloriæ.*

P. 435. v. 39. *Dionyſipolitas*) *Dionyſopolitas*, ſcribit Vrſinus, veteribus numis auctoribus.

Pag. 436. v. 29. *fumó vt combureretur*) *furno*, pro, *fumo*, malit legi Vrſinus.

Pa. 439. v. 1. ὀρθὰν τὰν ναῦν) Verba hæc Q. Fratris, quæ prouerbii ſpeciem habent, ſed in alium ſenſum, quam oportuit, ab aliis tracta ſunt, ad hunc modum interpretatur Guilielmus Canterus. verba eius hæc ſunt: Ortum, inquit, habet hoc adagium ex apophthegmate nautæ cuiuſdam Rhodii (vt teſtatur in oratione Rhodiaca Ariſtides) qui cum in alto tempeſtate premeretur, & naufragium iam iam facturus videretur, in hæc tandem verba prorupit, ἀλλ' ὦ Ποτειδᾶν, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω. quæ qui putarunt e tragœdia quadam deſumta, Rhodiorum dialectum fuiſſe Doricam non cogitarunt. Verborum autem ſenſus hic eſt: *At Neptune rectam, vt ſcias, nauem demergam.* Qui enim aliam proferunt, eos, vt parciſſime dicam, fugit ratio. Indicabat autem his verbis nauta, nihil ſe præter decorum, & quam res poſtularet, facturum: verùm omni ſuo prius ſatisfacturum officio, quam nauis periret. Atque hinc ad alios poteſt hoc dictum referri,

qui

qui dum periculoſis funguntur muneribus, nec omnẽ poſſunt euentum præſtare, officium tamen ſuum à nemine patiuntur requiri: quodque ſolum poſſunt efficere, id nunquã, donec viuunt, omittunt. Nec aliter videtur hoc idem Quinctus vſurpaſſe, quàm vt oſtenderet, quamuis in prouincia nõ rectè ſuccederent omnia, ſibi tamen id imputari non debere, qui nullum non ad remp. rectè gerendam moueret lapidem: vitamque mallet profundere, quam ob officio latũ vnguem, quod aiunt, diſcedere. Quapropter, inquiebat, quemadmodum ſi gubernator nauim non niſi rectam patiatur demergi, id eius fidem & induſtriam comprobat: ita ſi quod accipiet meo tempore detrimentum reſp. nihilominus hoc illi, dum conſiliis meis recta ſtabit, & à nemine labefactata, continget: ſiquidem omnem fortunæ præſtare euentum meum non eſt. Ac ſimiliter intelligenda ſunt hæc Senecæ verba: *Qui potuit dicere, Neptune nunquam hanc nauem niſi rectam, arti ſatisfecit. tempeſtas non opus gubernatoris impedit, ſed ſucceſſum.*

Ibidem verſ.37. *& quidem cùm ſpe ſum maxima.*] Ita hunc locum legendum putat Vrſinus: *Equidem cùm ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo, vt in hac re ne caſum quidem vllum pertimeſcam.* atque hanc lectionem comprobari etiam aliqua ex parte à veteri ait ſcriptura.

IN LIB. II.

Pagina 446. verſ.11. *Vetus Antiſtius.*] *Seuerus Antiſtius*, vetus excuſa eſt lectio. Anton. Auguſtinum ait Vrſinus, *Vetus*, pro, Seuerus, emendaſſe, quòd Antiſtiæ familiæ notum cognomen ſit, *Vetus*. Poſſe tamen, *Seuerus*, retineri, ipſe oſtendit ex inſcriptione, cuius exemplum hoc ſubiicit: SOLI INVICTO MITHRAE T. ANTISTIVS. T. F. STELLATINA SEVERIANVS DEDICAVIT. vt appareat eiuſdem familiæ alterum quoque hoc Seueri fuiſſe cognomen. Lambinus legebat, *Sex. Vetus*, pro, *Seuerus Antiſtius*. ego puto Vrſinum verum dicere.

legi teſtatur, niſi quòd pro, *cùm auct.* illi habent, *quòd auct.* Lambinus eandem viri docti emendationem ſecutus eſt, nō vſquequaque tamen. nam verbum, *egerat*, vt alienum & ſuperuacaneum deleuit. edíditq́ue, *cum auctoritate ſemper*, vt excuſum eſt. Non diſſimulat tamen, hoc totum, *cum auctoritate peregerat*, ſiue, *cum auctoritate ſemper*, ſuppoſitum ſibi videri.

Pagina 453. verſ. 11. *quod me admones de noſtra Vrania.*] Sic ſiue Faernus, ſiue Malaſpina, caſtigarunt, cùm anteà legeretur, *quod me admones de non curantia.*

Pagina 456. verſ. 26. *nam, vt ſcis, iampridem iſtum canto Cæſarem.*] Non patitur ſibi eripi Lipſius ſcripſiſſe Ciceronem, *nā, vt ſcis, iampridem iſtunc ante Cæſarem.* ex quo cùm factum primùm eſſet, *iſtum cante*, facili & perfrequenti librariorum lapſu, littera à fine dictionis ad initium ablegata; poſtea errore errorem ducente, *iſtum canto*, ſcriptum & receptum eſt. Monuerat autem, vt idem notat, Q. Frater Ciceronem, vt Pompeii amicitiam foueret, néve ita ſe daret Cæſari, vt obliuiſceretur illius: cui reſpondet Cicero. Ego verò parebo tibi, vel potius iampridem parui. nam Pompeium olim colere cœpi ante Cæſarem.

Ibidem verſ. 37. *vos laudatis,*] *vos colluditis*, eſſe in manuſcripto notat Vrſinus.

Pagina 457. verſ. 7. *Itaque ad Calliſthenem & Philiſtum redeo: in quibus te video volutatum.*] Vetus Mureti liber habet, *Itaque ad Call. & Phil. video, in quibus te video volut.* vnde ipſe ſuſpicatur, primùm quidem errore librarii bis poſitum eſſe verbū, *video*, quod ſemel tantùm poni oporteret. deinde aliquem, qui corrigere vellet, ex, *video*, illo priori feciſſe, *redeo*, cùm ſatis fuiſſet delere. videri enim ſibi ait, Ciceronem ἰδιωτικῶς, vt ſæpe aliàs locutum, hoc modo: *Itaque ad Calliſthenem & Philiſtum; in quibus te video volutatum*: eo magis, quòd in iis, quæ anteceſſerunt, de duobus illis hiſtoricis nulla mentio eſt, vt ad eos redire dicatur.

Ibidem verſ. 10. *Calliſthenis quidem vulgare & notum negotium, quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt: Siculus ille capitalis,* &c.] Idem ex eodem libro: *Calliſthenes quidem vulgare & notū negotium, quemadmodum Græci aliquot: Siculus ille* &c. quā ſcripturam veram & emendatam eſſe iudicat. Ipſum enim Calliſthenem dici vult à Cicerone, eſſe vulgare & notum negotium,

tium, id eſt, εὐ καταφρόνητον πρᾶγμα καὶ οὐ πολλοῦ ἄξιον. negotium autem ita dictum, vt Græcis interdum πρᾶγμα. quo modo & ipſe Cicero alibi locutus eſt: *Teucris illa, lentum ſane negotium.* Verba autem illa, *locuti ſunt,* quin melius abſint, non dubitat: cùm hoc dicatur, aliquot alios Græcos ſimiles eſſe Calliſthenis, id eſt, non magni ipſos quoque pretii. Idem capitalem hoc loco interpretatur, ingenioſum & acutum. Ouidius, *capitale vocamus Ingenium ſollers.*

Pag. 458. v. 13. *datas Blandenonæ.*] Emendat Sigonius, *datas Laude* (nomen id oppidi) *nonis* &c.

Pag. 459. v. 34. *neque laborant quod mea conſcientia copiarum noſt.*] Lambino legendum fortaſſe videbatur, *quòd mira eſt conſenſio cop. noſtr.*

Pag. 460. v. 2. *quod putas, magis etiam illa (etenim magni æſtimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam.*] Legit Lambinus, *quod putas magis eſſe è re tua. Etiam magni æſtimo ἀμφιλαφίαν illam tuam* &c.

Ibid. v. 15. *plus vnus Cato fuerit.*] *plus vnus Cato potuerit,* legebat Faernus ex loco ſimili in ep. XIV. lib. IV.

P. 461. v. 18. *num aut res, aut.*] Vrſinus ex Longolii libro, *num aut res eum, aut* &c.

IN LIBRVM III.

Ibid. v. 25. *ibi Meſſidium.*] *Muſſidium,* malit Vrſinus, quòd ita in numis Cęſaris frequens occurrat hoc familiæ nomen. quanquam illud non improbet, vt ſit à Meſſia gente.

Pag. 462. v. 19. *vt eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi ſubgrande.*] Legit Scaliger, *vt eorum vaporariũ eſſet ſub tectum cubiculi ſubgrundæ.* in quo & gloſſema illud, *ex quo ignis erumpit,* delet: &, *ſubgrande,* emendat, a, in u, mutato. De gloſſemate, idem monuerat Vrſinus.

Ibid. v. 34. *& ſalientibus additis.*] *& ſalientibus aquis,* habet Leoniceni liber, quo vſus Vrſinus. & mox, *velle redimere,* pro, *velle retinere.*

Pag. 463. v. 8. *qui eſt ad Furinæ.*] *Forinæ,* veteri inſcriptione legi obſeruat Vrſinus.